

Міністерство освіти і науки України
Тернопільський національний педагогічний університет імені
Володимира Гнатюка

Кваліфікаційна наукова
праця на правах рукопису

БОРИН ГАЛИНА ВАСИЛІВНА

УДК 378:373.2.011.3-51]7.021.5-053.4

ДИСЕРТАЦІЯ

**ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ДО ФОРМУВАННЯ
ХУДОЖНЬО-КОНСТРУКТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДІТЕЙ
ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ**

спеціальність 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Подано на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук.
Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей,
результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело.



Г. В. Борин

Тернопіль, 2023

АНОТАЦІЯ

Борин Г В. Підготовка майбутніх вихователів до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. – Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка. Тернопіль, 2023.

У дисертації на основі аналізу психолого-педагогічної, методичної літератури здійснено теоретико-методологічне обґрунтування, розробку й експериментальну перевірку ефективності системи професійної підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку. У процесі дослідження з'ясовано сутність, особливості художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку, охарактеризовано її структуру. На основі науково-педагогічного аналізу досліджуваної проблеми встановлено, що художньо-конструктивна діяльність дітей дошкільного віку характеризується перманентним поступом, розпочинається в умовах сімейного виховання, формується і вдосконалюється в закладі дошкільної освіти. Комплексний аналіз науково-методичних джерел дав змогу виявити такі складові художньо-конструктивної діяльності дошкільників: аналітико-пізнавальна, конструктивно-перетворювальна, художньо-творча, особистісна.

З'ясовано, що формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку потребує реалізації особистісно-діяльнісного підходу педагога щодо налагодження взаємодії із дітьми дошкільного віку; художньо-конструктивній діяльності дітей притаманний активний, емоційно насичений, часто непередбачуваний зміст; вона базується на врахуванні вікових, індивідуальних особливостей дітей; неабияке значення в організації художньо-конструктивної діяльності відведено особистості педагога, тематичному плануванню, узгодженому із розділами чинної програми, за якою працює заклад

дошкільної освіти, методам, формам та засобам роботи з дітьми, умовам повноцінного розвитку майбутньої творчої особистості.

Виокремлено характерні аспекти творчого компонента художньо-конструктивної діяльності дошкільників: *орієнтаційний* – потребує створення умов, за яких майбутня особистість зможе розкрити свої приховані творчі можливості; *творчо-перетворювальний* – потребує реалізації діяльнісного підходу до організації творчої праці, оскільки всі важливі особистісні характеристики, а також уміння формуються лише шляхом активної діяльності особистості; *особистісно-креативний* – характеризується як внутрішня потреба у творчій реалізації внутрішнього потенціалу дитини в художньо-конструктивній діяльності. Виділено такі особливості творчої художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку: первинне хвилювання (переживання), бажання, яке слугує поштовхом до створення чогось нового; виразна конкретна діяльність з конкретним матеріалом для творчості окремими засобами; естетичне оформлення, впорядкування результатів такої діяльності, яка обов'язково містить елемент суспільної значущості.

З'ясовано, що підготовку майбутніх вихователів до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку слід організовувати в різних напрямках: 1) художньо-конструктивна діяльність дітей дошкільного віку, яка передбачає такі види робіт: проведення занять з дітьми, екскурсії, організація виставок робіт дітей, організація самостійної художньо-конструктивної діяльності дітей, робота з батьками; 2) власна художньо-конструктивна діяльність педагога: виготовлення різних дидактичних матеріалів для занять, ігор дітей, атрибутів до свят; дизайнерська діяльність (естетичне оформлення помешкання ЗДО, майданчика для ігор, ділянки закладу дошкільної освіти).

Теоретико-методологічну основу дисертаційного дослідження склали системний, особистісно орієнтований, діяльнісний, компетентнісний, аксіологічний, культурологічний підходи, що дозволило: обґрунтувати завдання та напрями дослідження; визначити програмно-методичну структуру, етапи дослідження; з'ясувати сутність базових понять; охарактеризувати понятійно-

категоріальний апарат дослідження; розробити концепцію та структурно-функціональну модель системи професійної підготовки майбутніх вихователів до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку, обґрунтувати педагогічні умови підготовки та напрями вдосконалення системи професійної підготовки майбутніх фахівців дошкільного профілю в означеному руслі; здійснити аналіз емпіричних даних та сформулювати висновки.

На основі теоретико-методологічного аналізу досліджуваної проблеми розроблено концепцію, яка базується на методологічному, теоретичному та технологічному концептах. Згідно з її положеннями спроектовано структурно-функціональну модель системи професійної підготовки майбутніх вихователів до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку в умовах ЗДО, яка відображає взаємодію особистісно-мотиваційного, освітньо-інтегративного, діяльнісного, рефлексивно-оцінювального компонентів підготовки.

З урахуванням загальнодидактичних та специфічних принципів, критеріїв здійснено структурування змісту художньо-конструктивної підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти шляхом цілеспрямованого наповнення навчальних курсів («Основи образотворчого мистецтва з методикою керівництва зображувальною діяльністю дітей», «Сучасні художні техніки для дітей раннього та дошкільного віку», «Декоративне мистецтво», «Художня праця і основи дизайну» та ін.) відповідними психолого-педагогічними, художньо-естетичними та спеціальними художньо-конструктивними знаннями, які необхідні здобувачам освіти для належної організації та керівництва творчим розвитком дітей.

Визначено педагогічні умови підготовки майбутніх вихователів до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку (формування позитивної мотивації для організації художньо-конструктивної діяльності як засобу різнобічного виховання й розвитку дошкільників; інтеграція змісту навчальних дисциплін щодо формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку; моделювання майбутньої художньо-конструктивної діяльності з вихованцями; залучення майбутніх педагогів до

художньо-конструктивної діяльності у процесі проходження педагогічної практики; забезпечення належного креативного середовища задля формування готовності до проведення занять з художньої праці в ЗДО). Відібрано інноваційні та традиційні форми, методи, засоби навчання, застосування яких сприяло глибокому розкриттю змісту загальнопедагогічного, методологічного, психолого-педагогічного, художньо-естетичного, технологічного, діагностико-прогностичного матеріалу; підвищенню мотивації, активізації творчої активності здобувачів освіти у процесі підготовки до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку.

Виокремлено критерії, показники та рівні готовності майбутніх вихователів до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку: мотиваційний (діагностика рівня сформованості мотиваційної готовності особистості), пізнавально-когнітивний (добір відповідних знань, які необхідні для належної підготовки майбутніх вихователів в означеному аспекті), конативно-едукативний (належний рівень сформованості відповідних умінь), рефлексивно-коригувальний (сформованість особистісно-професійних якостей, наявність творчого потенціалу в означеному виді діяльності). Проведено експериментальну перевірку ефективності системи професійної підготовки майбутніх вихователів до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку. Дослідно-експериментальна робота підтвердила положення концепції дослідження та засвідчила ефективність запропонованої системи професійної підготовки майбутніх вихователів до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що вперше:

спроєктовано й теоретично обґрунтовано структурно-функціональну модель системи професійної підготовки майбутніх вихователів до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку, яка відображає: мету та завдання; взаємодію компонентів підготовки до формування художньо-конструктивної діяльності в умовах ЗДО (особистісно-мотиваційного, освітньо-інтегративного, діяльнісного, рефлексивно-оцінювального); методологічні

підходи до побудови освітнього процесу в ЗВО, які забезпечують спрямованість майбутніх вихователів на підготовку до належного керівництва художньо-конструктивною діяльністю дітей дошкільного віку (системного, особистісно орієнтованого, компетентнісного, діяльнісного, аксіологічного, культурологічного); принципи підготовки (специфічні: міждисциплінарного підходу, позитивного емоційного фону навчання, самовибудовування (дисипації) творчих здібностей, урахування зони найближчого розвитку в напрямі формування у здобувачів освіти власних художньо-конструктивних умінь та навичок, діяльнісного підходу; реалізація теорії етноестетики); функції (організаційна, освітня, розвивальна, виховна, діагностична, коригувальна, моделювальна, мобілізаційна, трансформаційна, прогностична); сукупність взаємопов'язаних педагогічних умов підготовки; етапи підготовки (ознайомлювальний, фундаментально-базовий, діяльнісний, завершальний); зміст підготовки здобувачів освіти; критерії та показники готовності (мотиваційний, пізнавально-когнітивний, конативно-едукативний, рефлексивно-коригувальний); рівні готовності майбутніх вихователів до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку за кожним із критеріїв відповідно; результат;

обґрунтовано концепцію професійної підготовки майбутніх вихователів до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку на методологічному (синтез компетентнісного, системного, особистісно орієнтованого, діяльнісного, культурологічного, аксіологічного підходів), теоретичному (містить характеристику низки дефініцій, мету та завдання, функції, реалізується на основі загальних та специфічних принципів) і технологічному (охоплює комплекс засобів формування готовності здобувачів освіти до художньо-конструктивної діяльності в закладі дошкільної освіти; реалізує взаємодію компонентів підготовки, етапи, критерії та показники, рівні, педагогічні умови) концептах;

охарактеризовано особливості та структуру художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку в умовах закладу дошкільної освіти, яка відображає взаємодію: специфічних принципів організації художньо-

конструктивної діяльності дітей (організація розвивального середовища, самостійного вибору матеріалів та засобів, відповідної професійної підготовки вихователів у царині художньої праці та основ дизайну); видів художньо-конструктивної діяльності (робота з папером та картоном; робота з тканинами та нитками; робота з природними матеріалами та матеріалами, що були в ужитку); способів організації художньо-конструктивної діяльності (створення виробів за зразком педагога; за моделлю; за аналогією; за коментарем; за темою; за задумом; за умовами; за уявою) з дітьми дошкільного віку; компетентності, які формуються в дітей дошкільного віку комплексом освітніх засобів у ЗДО, в тому числі і художньо-конструктивною діяльністю дітей (предметно-практична, технологічна; мистецько-творча; особистісна, ігрова, логіко-математична; сенсорно-пізнавальна; дослідницька; мовленнєва, природничо-екологічна та ін.); напрями впливу художньо-конструктивної діяльності на повноцінний розвиток особистості: естетичне, розумове, трудове, екологічне, фізичне виховання дітей; сенсорний розвиток; розвиток усіх психічних процесів; підготовка дитини до навчання у школі); форми організації художньо-конструктивної діяльності дошкільників: заняття з художньої праці, образотворчого мистецтва, самостійна художньо-продуктивна діяльність дітей, ігрова діяльність, екскурсії, виставки та ін.; методи організації художньо-конструктивної діяльності дітей (пояснення, коментування, демонстрування порядку виконання дій, правил, способів виконання конструкції, технічних прийомів роботи та художньо-естетичного оформлення виробу; аналіз та оцінка художньо-конструктивного процесу; ігрові методи);

обґрунтовано педагогічні умови підготовки майбутніх вихователів до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку (формування позитивної мотивації для організації художньо-конструктивної діяльності як засобу різнобічного виховання й розвитку дошкільників; інтеграція змісту навчальних дисциплін щодо формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку; моделювання майбутньої художньо-конструктивної діяльності з вихованцями; залучення майбутніх педагогів до

художньо-конструктивної діяльності з дітьми у процесі проходження педагогічної практики; забезпечення належного креативного середовища задля формування готовності до проведення занять з художньої праці в ЗДО).

Уточнено зміст понять «художня праця дітей дошкільного віку», «художньо-конструктивна діяльність дітей дошкільного віку», «готовність майбутніх вихователів до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку», «система професійної підготовки майбутніх вихователів до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку».

Подальшого розвитку набули: окремі питання методик навчання з дисциплін художньо-естетичного циклу, виховання та розвитку майбутньої особистості, які зумовлені потребою врахування специфіки готовності здобувачів освіти до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку; методичні підходи до створення належного освітньо-розвивального простору закладу вищої освіти.

Практичне значення результатів дисертаційного дослідження полягає в розробці та впровадженні в освітній процес ЗВО системи професійної підготовки майбутніх вихователів до формування художньо-конструктивної діяльності дошкільників, комплексу традиційних та інноваційних форм, методів організації освітньої діяльності, створення належного освітньо-розвивального середовища задля розвитку творчості здобувачів освіти засобами художньо-конструктивної діяльності в аудиторних умовах та під час самостійної позааудиторної роботи, належного навчально-методичного забезпечення професійної підготовки майбутніх вихователів до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку. Практичний аспект реалізації означеної системи підготовки охоплює: комплекс професійно орієнтованих дисциплін зі спеціальності 012 «Дошкільна освіта» і дисциплін художньо-естетичного циклу («Основи образотворчого мистецтва з методикою викладання зображувальної діяльності дітей», «Декоративне мистецтво», «Художня праця та основи дизайну» та ін.). Основні науково-теоретичні положення, висновки та рекомендації, викладені у дисертаційному дослідженні, можуть бути використані для навчально-

методичного забезпечення процесу формування професійної готовності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти. Матеріали навчально-методичного посібника «Художньо-конструктивна діяльність майбутніх вихователів ЗДО у змісті професійної підготовки» слугуватимуть у різних формах (курси підвищення кваліфікації, методичні об'єднання вихователів закладів дошкільної освіти тощо), під час підготовки майбутніх педагогів, які навчаються за освітньою програмою «Дошкільна освіта» в умовах очного та змішаного навчання. Матеріали дисертації також можуть бути використані в процесі написання здобувачами освіти курсових, бакалаврських та магістерських робіт, під час проведення науково-методичних семінарів, укладання навчальних і робочих програм, в подальших наукових дослідженнях.

Ключові слова: заклад дошкільної освіти, художня праця, художньо-конструктивна діяльність дітей дошкільного віку, майбутні вихователі, система професійної підготовки майбутніх вихователів.

ANNOTATION

Boryn H.V. Preparation of future educators for the formation of artistic and constructive activities of preschool children. – Qualifying scientific work on manuscript rights.

Dissertation for obtaining the scientific degree of Doctor of Pedagogical Sciences on specialty 13.00.04 – theory and methodology of professional education. – Ternopil National Pedagogical University named after Volodymyr Hnatyuk, Ternopil, 2023.

In the dissertation, based on the analysis of psychological-pedagogical and methodical literature, a theoretical-methodological justification, development and experimental verification of the effectiveness of the system of training future teachers of preschool education institutions for the formation of artistic and constructive activities of preschool children were carried out. In the research process, the essence and peculiarities of the artistic and constructive activity of preschool children were clarified, and its structure was characterized. Based on the scientific and pedagogical analysis of the investigated problem, it was established that the artistic and constructive activity of preschool children is characterized by permanent progress which begins in the conditions of family education and is formed and improved in a preschool educational institution. A comprehensive analysis of scientific and methodological sources made it possible to identify the following components of the artistic and constructive activity of preschoolers: analytical-cognitive, constructive-transformative, artistic-creative, and personal.

It was found that the formation of the creative artistic and constructive activity of preschool children requires the implementation of the teacher's personal and activity approach to establish interaction with preschool children; children's artistic and constructive activity is characterized by active and emotional, often unpredictable content, it is based on taking into account the age and individual characteristics of children; considerable importance in the organization of artistic and constructive activity is given to the teacher's personality, to the thematic planning coordinated with the sections of the preschool current program, its methods, forms, and means of working with children, conditions for the full development of the future creative

personality.

The following characteristic aspects of the creative component of the artistic and constructive activity of preschoolers are singled out: orientational which requires the creation of conditions under which the future individual will be able to reveal his hidden creative possibilities; creative-transformative which requires the implementation of an activity approach to the organization of creative work, since all important personal characteristics, as well as skills, are formed only through the individual activity; personal-creative which is characterized as an internal need for the creative realization of the child's inner potential in artistic and constructive activity. The following features of the creative artistic and constructive activity of preschool children are highlighted: primary excitement (experiencing), desire, which serves as an impetus to create something new; distinctive activity with certain material for creativity and special means; aesthetic design, arrangement of the results of such activity, which necessarily contains an element of social significance.

It was found that the preparation of future educators for the formation of artistic and constructive activities of preschool children should be organized in different directions: 1) artistic and constructive activities of preschool children which include the following types of work: conducting classes with children, excursions, organizing exhibitions of children's works, organization of children's independent artistic and constructive activities, work with parents; 2) the teacher's own artistic and constructive activity: production of various didactic materials for classes, children's games, attributes for holidays; design activity (aesthetic decoration of the residence of the child care center, playground, area of the preschool education institution).

The theoretical and methodological basis of the dissertation research was made up of systematic, personally oriented, activity, competence, axiological, and cultural approaches, which allowed to substantiate the tasks and directions of the research; determine the programmatic structure, research stages; find out the essence of basic concepts; characterize the conceptual and categorical apparatus of research; to develop a concept, a pedagogical model, to justify pedagogical conditions as a system-creating component of the training model of future educators for the formation of artistic and

constructive activities of preschool children and directions for improving the training system of future preschool professionals in the specified direction; analyze empirical data and formulate conclusions. The concept of the study is based on methodological, theoretical, and technological concepts, according to its provisions, a model of the system of preparing future educators for the formation of artistic and constructive activities of preschool children in the conditions of a preschool educational institution is designed, which reflects: the interaction of personal-motivational, educational-integrative, activity-based, reflective-evaluative training components. Taking into account general and specific didactic principles and criteria, the content of the artistic and constructive training of future preschool teachers was structured by means of certain educational courses («Fundamentals of fine art with methods of guiding children's visual activity», «Modern artistic techniques for children of early and preschool age», «Decorative art», «Artwork and the basics of design») with appropriate psychological-pedagogical, artistic-aesthetic and special artistic-constructive knowledge, which is necessary for students to properly organize and guide the creative development of children. Pedagogical conditions for the preparation of future educators for the formation of artistic and constructive activity of preschool children are determined (formation of positive motivation regarding the artistic and constructive activity of preschool children; integration of the content of educational disciplines regarding the formation of artistic and constructive activity of preschool children; modeling of future artistic and constructive activity with pupils; involvement of future teachers in artistic and constructive activities with children in the process of pedagogical practice; formation of an appropriate creative environment for conducting classes on artistic work in primary educational institutions). Innovative and traditional forms, methods, and means of teaching were selected, the use of which contributed to the deep disclosure of the content of general-pedagogical, methodological, psychological-pedagogical, artistic-aesthetic, technological, diagnostic-prognostic material; it also increased motivation and creative activity of students in the process of preparing for the formation of artistic and constructive activities of preschool children.

The criteria, indicators and levels of readiness of future educators for the

formation of artistic and constructive activities of preschool children are singled out: motivational (level diagnosis of formation of individual motivational readiness), cognitive (selection of relevant knowledge that is necessary for the proper training of future educators in the specified aspect), conative - educational (adequate level of formation of relevant skills), reflexive-corrective (formation of personal and professional qualities, presence of creative potential in the specified activity).

Experimental verification of the effectiveness of the training system for future educators for the formation of artistic and constructive activities of preschool children was carried out. Research and experimental work confirmed the position of the research concept and also proved the effectiveness of the proposed training system for future educators for the formation of artistic and constructive activities of preschool children.

The scientific novelty of the study is that:

a model of the training system of future educators for the formation of artistic and constructive activity in preschool children was designed and theoretically substantiated. It reflects the interaction of the components of training for the formation of artistic and constructive activity in the conditions of special education; methodological approaches to the construction of the educational process in secondary schools, which ensure the orientation of future educators to the preparation for proper management of the artistic and constructive activities of preschool children; principles of training (specific: interdisciplinary approach, positive emotional background of learning, self-building (dissipation) of creative abilities, taking into account the zone of immediate development in the direction of students' acquisition of their own artistic and constructive abilities and skills, implementation of the theory of ethno-aesthetics, creation of a «situation of success»); a set of interrelated pedagogical conditions of training; stages of training (introductory, fundamental, basic, activity, final); criteria and indicators, levels of readiness of future educators for the formation of artistic and constructive activities of preschool children according to each of the criteria, respectively;

a scientific concept of training future educators for the formation of artistic and constructive activities of preschool children has been developed on the methodological,

theoretical (contains a description of definitions, goals, tasks, and functions, it is implemented on the basis of general and specific principles) and technological (includes a set of means of forming students' readiness for artistic and constructive activities in a preschool education institution, implements the interaction of training components, stages, criteria and indicators, levels, pedagogical conditions) concepts;

the features and structure of the artistic and constructive activity of preschool children in the conditions of a preschool education institution are characterized, which reflect the interaction of specific principles of the organization of artistic and constructive activity of children (organization of the developmental environment, independent selection of materials and tools, appropriate professional training of educators in the field of artistic work and fundamentals design); types of artistic and constructive activities; ways of organizing artistic and constructive activities (creating products according to the teacher's model; according to the model; according to analogy; according to the comment; according to the theme; according to the idea; according to the conditions; according to the imagination) with children of preschool age; competences that are formed in preschool children by a complex of educational tools in special education, including artistic and constructive activities of children (subject-practical, technological; artistic-creative; personal, playful, logical-mathematical; sensory-cognitive; research; speech, natural and ecological, etc.); directions of influence of artistic and constructive activity on full-fledged personality development: aesthetic, mental, labor, environmental, and physical education of children; sensorimotor development; development of all mental processes; preparing a child for school); forms of organizing artistic and constructive activities of preschoolers: classes on artistic work, visual arts, independent artistic and practical activities of children, game activities, excursions, exhibitions, etc.; methods of organizing children's artistic and constructive activities (explanation, commenting, demonstration of the order of actions, rules, methods of construction, technical methods of work, and artistic and aesthetic design of the product; analysis and evaluation of the artistic and constructive process; game methods).

The pedagogical conditions for the training of future educators for the formation

of artistic and constructive activities of preschool children are justified.

The content of the concepts «artistic work of preschool children", "artistic and constructive activity of preschool children», «readiness of future educators for the formation of the artistic and constructive activity of preschool children», and «system of professional training of future educators for the formation of the artistic and constructive activity of preschool children» has been clarified."

Separate issues of teaching methods in the disciplines of the artistic-aesthetic cycle, upbringing, and development of the future personality, which are due to the need to take into account the specifics of students' readiness for the formation of artistic and constructive activities of preschool children; methodical approaches to the creation of an appropriate educational and developmental space of a higher education institution acquired further development.

The practical significance of the results of the dissertation research lies in the development and implementation of the teaching methodology of future teachers of preschool education institutions in the educational process of higher education institutions, which involves the use of a complex of traditional and innovative forms, methods of organizing educational activities, the creation of an appropriate educational and developmental environment for the development of the creativity of education seekers by means of artistic constructive activity in the classroom and during independent work outside the classroom, proper educational and methodological provision of professional training of future teachers for the formation of the artistic and constructive activity of preschool children. The practical aspect of the implementation of the specified training system includes a complex of professionally oriented disciplines from specialty 012 «Preschool Education» and disciplines of the artistic and aesthetic cycle («Fundamentals of fine art with the methodology of teaching children's visual activity», «Decorative art», «Artwork and basics of design» etc.).

The main scientific-theoretical provisions, conclusions and recommendations outlined in the dissertation research can be used for educational and methodological support of the process of forming the professional readiness of future teachers of preschool education institutions while writing course papers, bachelor's and master's

theses, during scientific and methodological seminars, drawing up training and work programs, in further scientific research.

Key words: preschool education institution, artistic work, artistic and constructive activity of preschool children, future educators, system of professional training of future educators.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації

Монографії, розділи монографій

1. Борин Г.В. Підготовка майбутніх педагогів до реалізації художньо-конструктивної складової мистецько-творчої компетентності дітей дошкільного віку у процесі співпраці з батьками вихованців. *Theoretical foundations of pedagogy and education: collective monograph* / Hritchenko T., Loiuk O., etc. International Science Group. Boston : Primedia eLaunch, 2021. С. 205–227.

2. Борин Г.В. Формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку в системі професійної підготовки майбутніх вихователів : монографія / за заг. ред. В. М. Чайки. Івано-Франківськ : Видавець Кушнір Г.М., 2022. 340 с.

3. Boryn G. Ethno-geesthetic component of preparation of future educators to model the content of artistic and constructive activity of children in the institution of preschool education. *Psychology and pedagogy as sciences for the development of the cultural potential of modern society* : Scientific monograph. Riga, Latvia : «Baltija Publishing», 2022. P. 1-22.

Статті у зарубіжних наукових періодичних виданнях які індексуються в міжнародних наукометричних базах Web of Science чи Scopus

4. Lutsan N., Struk A., Barylo S., Boryn G., Verbeshchuk S. Methodological approaches to the study of innovative forms of education. *AD ALTA* : Journal of Interdisciplinary Research Double-Blind Peer-Reviewed. January, 2021. Volume 11. Issue 1. Special Issue XV. P. 68–72.

5. Strelchenko O., Kozynska I., Kozynskyi O., Boryn G., Vazhenina O. Possibilities of topical game-interactive methods in teaching students in higher education institutions. *AD ALTA* : Journal of Interdisciplinary Research Double-Blind Peer-Reviewed. January, 2021. Volume 11. Issue 02. Special Issue XXI. P. 186–191.

6. Braslavska O., Ozerova L., Vitiuk V., Honcharuk O., Boryn G. Application of modern innovative practices in professional training of future teachers. *AD ALTA* :

Статті у наукових фахових виданнях України

7. Борин Г.В. Організаційно-педагогічні умови підготовки майбутніх педагогів до керівництва художньою працею дітей дошкільного віку. *Наука і освіта*: науково-практичний журнал Південного наукового Центру НАПН України. 2011, № 4. С. 48-51.

8. Борин Г.В. Розвиток творчого потенціалу особистості в процесі професійної підготовки студента до керівництва художньою працею дітей дошкільного віку. *Вісник Прикарпатського національного університету*. Серія : Педагогіка. Івано-Франківськ, 2011. Вип. XXXVIII. С. 58–62.

9. Борин Г.В. Формування моральної культури особистості у процесі професійної підготовки. *Педагогічний дискурс* : зб. наук. праць / гол. ред. І.М. Шоробура. Хмельницький : ХГПА, 2012. Вип. 13. С. 43–47.

10. Борин Г.В. Забезпечення наступності в діяльності ДНЗ та початкової школи. *Вісник Прикарпатського університету*. Серія : Педагогіка. Івано-Франківськ, 2013. Вип. XLVI. С. 124-128.

11. Борин Г.В. Особистісно-діяльнісний підхід у професійній підготовці майбутніх педагогів. *Проблеми сучасної педагогічної освіти*. Серія : Педагогіка і психологія. Ч. 4. Вип. 44. Ялта, 2014. С. 29-34.

12. Борин Г.В. Пізнавально-когнітивна складова фахової підготовки майбутніх педагогів у Європейському освітньому просторі. *Освітній простір України* : науковий журнал. 2015. Вип. 6. С. 37-41.

13. Борин Г.В. Психолого-педагогічний супровід формування професійної культури педагога в сучасних умовах. *Освіта Закарпаття* : науково-методичний журнал (Освіта XXI століття. Пошук пріоритетів). 2015. № 22. С. 25-29.

14. Борин Г.В. Підготовка майбутніх вихователів до керівництва образотворчою діяльністю дітей дошкільного віку: прикладний аспект. *Освітній простір України* : науковий журнал. 2016. Вип. 7. С. 45-51.

15. Борин Г.В. Обдарована дитина: психолого-педагогічний аспект підготовки майбутнього педагога. *Освітній простір України* : науковий журнал. 2016. Вип. 8. С. 46-52.

16. Борин Г.В. Розвиток творчості дітей дошкільного віку засобами художньої праці: психолого-педагогічний аспект підготовки майбутнього педагога. *Освітній простір України* : науковий журнал. 2017. Вип. 9. С. 50-56.

17. Борин Г.В. Художньо-естетичний розвиток дітей: напрями удосконалення підготовки майбутніх педагогів до взаємодії з сім'ями вихованців. *Освітній простір України* : науковий журнал. 2018. Вип. 12. С. 56-62.

18. Борин Г.В. Діяльнісний підхід у професійній підготовці майбутніх педагогів до творчої художньо-конструктивної діяльності з дітьми дошкільного віку. *Освітній простір України* : науковий журнал. 2019. Вип. 14. С. 57-63.

19. Борин Г.В. Педагогічні умови організації художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку в умовах ЗДО. *Молодь і ринок*. 2021. № 9 (125). С. 37-42.

20. Борин Г.В. Професійна підготовка студентів до художньо-конструктивної діяльності з дітьми дошкільного віку засобами педагогічної практики. *Академічні студії*. Серія : Педагогіка. 2021. № 1 (3). С. 181-186.

21. Marchii-Dmytrash T., Boryn G. Professional training of future educators for the usage of ethnological-aesthetic means in work with children of senior preschool age. *Journal of Vasyl Stefanyk Precarpathian National University. Pedagogy*, 9 (1) (2022), P. 123-130.

22. Борин Г.В. Розвиток творчого потенціалу майбутнього вихователя у процесі підготовки до керівництва художньо-конструктивною діяльністю дітей дошкільного віку. *Перспективи та інновації науки*. Серія : Педагогіка, Психологія, Медицина. 2022. № 4 (9). С. 51-64.

23. Борин Г.В. Науково-педагогічні передумови підготовки майбутніх вихователів до керівництва творчою художньо-конструктивною діяльністю дітей дошкільного віку. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2022. № 82. С. 155-159.

24. Борин Г.В. Передумови становлення художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку: психолого-педагогічний аспект підготовки майбутнього вихователя. *Інноваційна педагогіка*. 2022. № 47. С. 131-136.

25. Борин Г.В., Марчій-Дмитраш Т.М. Професійна підготовка майбутніх вихователів до формування предметно-практичної компетентності дітей дошкільного віку засобами міждисциплінарної інтеграції. *Перспективи та інновації науки*. Серія : Педагогіка. 2022. № 7(12). С. 83–94.

26. Борин Г.В., Чайка В.М. Підготовка майбутніх вихователів до організації майстер-класів художньо-конструктивного змісту з дітьми дошкільного віку. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2022. № 83. С. 126–130.

27. Борин Г.В. Теоретико-методологічні засади застосування системного підходу у професійній підготовці майбутніх вихователів до організації творчої художньо-конструктивної діяльності з дітьми дошкільного віку. *Інноваційна педагогіка*. 2022. № 48. С. 138–142.

28. Борин Г.В., Чайка В.М. Методологічні засади застосування аксіологічного підходу у професійній підготовці студентів до художньо-конструктивної діяльності з дітьми дошкільного віку. *Перспективи та інновації науки*. Серія : Педагогіка. 2022. № 8 (13). С. 13-25.

29. Борин Г.В. Культурологічний підхід у формуванні готовності майбутніх вихователів до творчої художньо-конструктивної діяльності з дошкільниками. *Гірська школа українських Карпат*. 2022. № 26. С. 62-66.

30. Борин Г.В. Підготовка майбутніх вихователів до формування м'яких навичок у дітей дошкільного віку засобами художньо-конструктивної діяльності. *Педагогічний альманах*. Вип. 52. 2022. С. 105-112.

Опубліковані праці апробаційного характеру

31. Борин Г.В. Наступність у керівництві художньою працею вихованців ДНЗ та учнів початкової школи. Дошкільна і початкова освіта: досягнення, проблеми, перспективи : тези Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Мукачеве,

22-23 листопада 2012 р.). Мукачево : МДУ, 2012. С. 23–25.

32. Борин Г. Обдарована дитина: психолого-педагогічний аспект діяльності педагога в умовах ДНЗ. *Соціальні трансформації у кризовий період*: Матеріали II науково-практичної конференції (м. Краматорськ, 26 січня 2017 р.). Вінниця: ТОВ «Нілан-ЛТД», 2017. С. 33-37.

33. Борин Г. Підготовка майбутнього педагога до формування творчої особистості молодшого школяра. *Підготовка майбутніх педагогів у контексті стандартизації початкової освіти*: Матеріали всеукраїнської науково-практичної онлайн-конференції (м. Бердянськ, 14 вересня 2017 р.). Бердянськ: БДПУ, 2017. С. 33-36.

34. Фабрицій Н., Борин Г. Художньо-естетичне виховання старших дошкільників як психолого-педагогічна проблема. *Розвиток особистості молодшого школяра: сучасні реалії та перспективи* : матеріали третьої науково-практичної інтернет-конференції молодих науковців та студентів (м. Івано-Франківськ, 29-30 листопада 2017 р.). Івано-Франківськ: НАІР, 2017. С. 234-236.

35. Boryn G. Influence of artistic production on the child of preschool age development. *World Science in 2016: Results* : Proceedings of II International scientific conference (Morrisville, USA, 26 Jan 2017). Morrisville : Lulu Press. 2017. P. 177–181.

36. Гвоздяк Н., Борин Г. Художньо-естетичне виховання дітей дошкільного віку засобами мистецтва. *Розвиток особистості молодшого школяра: сучасні реалії та перспективи* : матеріали третьої науково-практичної інтернет-конференції молодих науковців та студентів. (м. Івано-Франківськ, 11 квітня 2017 р.). Івано-Франківськ: НАІР, 2017. Вип. 4. С. 196–198.

37. Карабчук М., Борин Г. Етностетичний компонент моделювання змісту трудового виховання старших дошкільників в умовах закладу дошкільної освіти. *Розвиток особистості молодшого школяра: сучасні реалії та перспективи* : матеріали четвертої науково-практичної інтернет-конференції молодих науковців та студентів. (м. Івано-Франківськ, 14-15 листопада 2018 р.). Івано-Франківськ: НАІР, 2018. Вип. 5. С. 187–190.

38. Борин Г.В. Підготовка майбутніх педагогів до організації предметно-практичної діяльності дітей дошкільного віку. *Освіта дітей дошкільного віку у соціокультурному просторі* : збірник науково-методичних праць у 2-х ч. (м. Хмельницький, 11 квітня 2019 р.). Хмельницький : ХГПА, 2019. Ч. 1. С. 45–49.

39. Борин Г.В. Соціокультурна компетентність майбутніх фахівців дошкільної освіти: теоретичні аспекти. *Актуальні проблеми виховання, розвитку та навчання дітей передшкільного віку крізь призму освіти для сталого розвитку* : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (з міжнародною участю). (м. Хмельницький, 24-25 вересня 2019 р.). Хмельницький : ХГПА, 2019. С. 11–15.

40. Борин Г.В. Діяльнісний підхід у професійній підготовці майбутніх педагогів. *Матеріали звітної наукової вебконференції викладачів, докторантів, аспірантів університету за 2019 рік ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»*. (м. Івано-Франківськ, 6–8 квітня 2020 р.). Івано-Франківськ : Прикарпат. нац. ун-т ім. В. Стефаника, 2020. С. 165–167.

41. Борин Г.В. Підготовка майбутніх педагогів до художньо-конструктивної діяльності в умовах ЗДО. *Матеріали звітної конференції викладачів, докторантів, аспірантів університету за 2020 рік ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»*. (м. Івано-Франківськ, 5-9 квітня 2021 р.). Івано-Франківськ : Прикарпат. нац. ун-т ім. В. Стефаника, 2021. С. 9–11.

42. Борин Г.В. Підготовка студентів педагогічних спеціальностей до керівництва художньо-конструктивною діяльністю дітей в ЗДО. *Science, innovations and education: problems and prospects* : proceedings of IX International Scientific and Practical Conference (Tokyo, Japan, 6-8 april 2022). Tokyo: CPN Publishing Group. 2022. P. 236–240.

43. Борин Г.В. Системний підхід у професійній підготовці студентів до організації художньо-конструктивної діяльності з дітьми дошкільного віку. *Стратегічні пріоритети розвитку науки, освіти та суспільства* : збірник тез

доповідей міжнародної науково-практичної конференції (м. Полтава, 22 червня 2022 р.) : у 2 ч. Полтава : ЦФЕНД, 2022. Ч. 1. С. 8–10.

44. Борин Г.В. Підготовка майбутніх педагогів до організації майстер-класів з художньо-конструктивної діяльності в умовах воєнних реалій. *Управління якістю науково-дослідницької діяльності у закладах вищої та фахової передвищої освіти в умовах воєнних реалій* : матеріали всеукраїнського науково-педагогічного підвищення кваліфікації. (м. Одеса, 10 травня – 21 червня 2022 р.). Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2022. С. 38–42.

45. Борин Г.В., Чайка В.М. Формування позитивної мотивації студентів до керівництва художньо-конструктивною діяльністю дітей дошкільного віку у процесі професійної підготовки. *International scientific innovations in human life* : матеріали XIV Міжнародної науково-практичної конференції (м. Манчестер, 6 серпня 2022 р.). Manchester: United Kingdom, 2022. С. 211-215.

46. Борин Г.В., Чайка В.М. Підготовка майбутніх вихователів до творчої художньо-конструктивної діяльності з дошкільниками на основі культурологічного підходу. *Modern research in world science* : V Міжнародна науково-практична конференція, (м. Львів, Україна, 7-9 серпня 2022 р.). Львів, 2022. С. 390–395.

Праці, які додатково відображають наукові результати дисертації

47. Борин Г. В. Художня праця: навчально-методичні вказівки для проведення практичних занять студентів спеціальності. «Дошкільна освіта». Івано-Франківськ : Вид-во Прикарпатського національного університету ім. В. Стефаника, 2011. 73 с.

48. Борин Г.В. Методичні вказівки для самостійної роботи студентів з дисципліни «Основи образотворчого мистецтва з методикою керівництва зображувальною діяльністю дітей». Івано-Франківськ : НАІР, 2016. 34 с.

49. Борин Г. В. Розвиток дітей дошкільного віку в образотворчій діяльності: навчально-методичний посібник для студентів спеціальності «Дошкільна освіта». Івано-Франківськ : Поліграфія «Друкарка», 2020. 112 с.

50. Борин Г.В. Художньо-конструктивна діяльність майбутніх вихователів ЗДО: напрями удосконалення професійної підготовки. *Трансформація сучасного освітнього простору* : кол. моногр. Харків : СГ НТМ «Новий курс», 2020. С. 50–56.

51. Борин Г.В. Художньо-конструктивна діяльність майбутніх вихователів ЗДО у змісті професійної підготовки : навчально-методичний посібник. Івано-Франківськ : Видавець Кушнір Г. М., 2022. 143 с.

ЗМІСТ

ВСТУП	28
РОЗДІЛ 1. ХУДОЖНЬО-КОНСТРУКТИВНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ОБ'ЄКТ ПЕДАГОГІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ ТА КОМПОНЕНТ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ	47
1.1. Художньо-конструктивна діяльність дітей дошкільного віку як психолого-педагогічна проблема.....	47
1.2. Передумови та особливості формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку.....	69
1.3. Відображення змісту художньо-конструктивної діяльності дітей в освітніх документах та системі професійної підготовки майбутніх вихователів.....	85
1.4. Напрями вдосконалення професійної підготовки майбутніх вихователів ЗДО у руслі означеної проблеми.....	111
Висновки до першого розділу	123
РОЗДІЛ 2. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ І КОНЦЕПЦІЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ДО ХУДОЖНЬО-КОНСТРУКТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ЗАКЛАДІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ	129
2.1. Концептуальні засади формування творчого потенціалу здобувачів освіти у процесі професійної підготовки до керівництва художньо-конструктивною діяльністю дітей дошкільного віку.....	129
2.1.1. Компетентнісний підхід у підготовці майбутніх вихователів до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку.....	141
2.1.2. Системний підхід у підготовці майбутніх педагогів до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку.....	147
2.1.3. Особистісно орієнтований підхід у підготовці майбутніх вихователів до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку.....	152
2.1.4. Діяльнісний підхід у підготовці майбутніх вихователів до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку.....	161
2.1.5 Реалізація культурологічного підходу у підготовці майбутніх вихователів до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку.....	169
2.1.6. Аксіологічний підхід у підготовці майбутніх вихователів до	

формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку.....	178
2.2. Характеристика принципів професійної підготовки здобувачів освіти до формування художньо-конструктивної діяльності дошкільників.....	184
Висновки до другого розділу.....	197

РОЗДІЛ 3. ОБҐРУНТУВАННЯ СИСТЕМИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ДО ФОРМУВАННЯ ХУДОЖНЬО-КОНСТРУКТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ.....

3.1. Структурно-компонентна характеристика підготовки майбутніх вихователів до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку.....	203
3.2. Педагогічні умови підготовки здобувачів освіти до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку.....	220
3.3. Критерії та показники готовності майбутніх вихователів до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку.....	232
3.4. Структурно-функціональна модель системи професійної підготовки майбутніх вихователів до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку.....	245
Висновки до третього розділу.....	266

РОЗДІЛ 4. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА ЕФЕКТИВНОСТІ СИСТЕМИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ДО ФОРМУВАННЯ ХУДОЖНЬО-КОНСТРУКТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ.....

4.1. Діагностика стану готовності майбутніх вихователів до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку.....	271
4.2. Міждисциплінарна інтеграція змісту професійної підготовки майбутніх вихователів до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку.....	294
4.3. Організація та методика експериментального дослідження на формувальному етапі.....	316
4.3.1. Мотиваційне забезпечення та формування знань як основи професійної підготовки майбутніх вихователів до організації художньо-конструктивної діяльності.....	316
4.3.2. Дільнісний етап експериментального дослідження.....	333

4.3.3. Завершальний етап формувального експерименту	356
4.4. Оцінка ефективності системи професійної підготовки майбутніх вихователів до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку.....	381
Висновки до четвертого розділу	396
ВИСНОВКИ	400
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	408
ДОДАТКИ	464

ВСТУП

Актуальність дослідження. Формування майбутньої успішної творчої особистості в епоху трансформації української педагогічної науки набуває в наш час особливого значення. Сучасний освітній український соціум важливим завданням виховання дітей дошкільного віку вважає формування та розвиток їх творчих здібностей. Дошкільна освіта покликана гармонійно та цілеспрямовано готувати дитину до перспективного активного суспільно корисного життя, створивши умови для реалізації природного потенціалу кожного вихованця з опорою на загальнолюдські й національні цінності. Чинниками успішної реалізації завдань творчого розвитку дітей є: творчий, інтелектуальний потенціал мабуть педагогів, орієнтація на уподобання дітей через реалізацію принципу «дитиноцентризму», готовність до вияву високого внутрішнього рівня самоорганізації у педагогічному колективі в інтересах кожної дитини.

Художньо-конструктивна діяльність реалізує потребу вихованця в самовираженні за допомогою різноманітних засобів (приладів та матеріалів) задля набуття досвіду власного творчого перетворення дійсності, активізації уяви і фантазії, мислення, розвитку інтелектуальних і естетичних почуттів; сприяє повноцінному розвитку дітей дошкільного віку (естетичне, розумове, трудове, екологічне, фізичне виховання дітей; сенсомоторний розвиток; розвиток усіх психічних процесів; підготовка дитини до навчання у школі); сприяє формуванню компетентностей дошкільників (предметно-практична, технологічна, мистецько-творча, особистісна, ігрова, логіко-математична, сенсорно-пізнавальна, дослідницька, мовленнєва, природничо-екологічна). У процесі художньо-конструктивної діяльності у дітей формуються такі якості особистості: ініціативність, допитливість, самостійність, розумова активність; вони осмислюють значення нових слів, понять, форм, просторових відношень, кольорів та їх відтінків; удосконалюють способи власних висловлювань під час спостережень за предметами та явищами, обстеження предметів; навчаються свідомо регулювати власні дії; формують уміння організовувати самостійну творчу діяльність тощо. Відтак заклади дошкільної освіти (ЗДО) є первинною ланкою

неперервної системи освіти України, організація якої базується на чинних нормативно-правових документах: Законі України «Про освіту» (2017), Законі України «Про дошкільну освіту» (2021), Положенні про дошкільний заклад освіти (оновлені зміни від 27.01.2021), Базовому компоненті дошкільної освіти (2021).

Задля належного формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку вихователь ЗДО повинен мати стале креативне педагогічне мислення, володіти моделлю продуктивного художньо-конструктивного пізнання і впроваджувати це у своїй діяльності. Освітній процес у закладі вищої освіти (ЗВО), який передбачає формування навичок успішної роботи з дітьми, є складним системним утворенням, функціонування якого залежить від соціально-педагогічних чинників та передбачає вдосконалення всієї освітньої роботи у ЗВО завдяки активізації процесів самовиховання у здобувачів освіти та актуалізації професійної науково-педагогічної підготовки майбутніх вихователів до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку.

Обґрунтування освітньо-наукової парадигми професійної підготовки майбутніх вихователів ЗДО в умовах реформування системи вищої педагогічної освіти України потребувало вивчення кола проблем, як-от: особливості професійної підготовки майбутніх вихователів ЗДО (Л. Артемова, Г. Бєленька, О. Богініч, А. Богуш, С. Гаврилюк, К. Данилишина, Н. Делікатна, І. Дичківська, С. Жейнова, Л. Зданевич, О. Ємчик, А. Івершинь, К. Крутій, Н. Лисенко, О. Літченко, В. Ляпунова, О. Монке, С. Нечай, О. Половіна, Т. Поніманська, О. Сухорукова, Х. Шапаренко, К. Щербакова, І. Ядешко та ін.); реалізація моделей, стратегічних напрямів, концептуальних методологічних підходів в освітньому процесі ЗВО (А. Авдеєва, О. Аніщенко, І. Бєх, О. Вишневський, С. Гончаренко, М. Горлач, М. Євтух, І. Зязюн, Л. Калініна, О. Кокун, В. Кремень, О. Масалова, В. Моляко, Н. Кузьмінська, О. Олексюк, О. Пехота, О. Пискун, В. Рибалка, Г. Сазоненко, В. Семиченко, Г. Терещук, В. Чайка, Н. Якса, М. Ярмаченко та ін.); психолого-педагогічні проблеми формування художньо-конструктивних умінь та навичок здобувачів освіти педагогічних спеціальностей (Н. Голота, Т. Єськова, Т. Котелянець, Ю. Малежик, С. Матвієнко, О. Попович,

К. Щербакова); моделі розвитку особистості майбутнього педагога, зокрема вихователя ЗДО (О. Вишневський, А. Кучерявий, С. Єлканова, В. Моляко, В. Москалець, Н. Ничкало, В. Розіна, Г. Падалка, Ю. Тодорцева, С. Томенчук, В. Семиченко, М. Ярмаченко та ін.).

Незважаючи на ґрунтовні педагогічні дослідження вітчизняної науки з професійної підготовки майбутніх педагогів, наразі відсутній цілісний аналіз проблеми підготовки здобувачів освіти до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку. Відтак актуальними є шляхи вирішення проблем вдосконалення професійної підготовки майбутніх вихователів ЗДО відповідно до суспільно-політичних викликів, потреб сучасного суспільства.

Вагомим компонентом структурно-функціональної моделі системи професійної підготовки майбутніх вихователів ЗДО є формування готовності до художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку. Реалізацію цієї мети спрямовано на подолання низки суперечностей:

1) між потребою здійснювати власну художньо-дизайнерську діяльність в умовах ЗДО та недостатньою вмотивованістю здобувачів освіти щодо набуття ними відповідних знань та вмінь;

2) між потребою оволодіння необхідними методами та прийомами для формування художньо-конструктивної діяльності дошкільників в ЗДО та недостатньою готовністю майбутніх вихователів до здійснення означеного виду діяльності;

3) між недостатнім розвитком власних потенційних можливостей здобувачів освіти щодо належного набуття ними художньо-конструктивних компетентностей та важливістю здійснення педагогом означеної діяльності задля повноцінного успішного розвитку дошкільників;

4) між потребою в застосуванні художньо-конструктивних знань та вмінь у динамічних умовах практичної діяльності та усталеними (традиційними) формами й методами навчання у ЗВО;

5) між необхідністю формування здобувачами освіти відповідних якостей особистості та недостатнім усвідомленням ними їх значення для професійного саморозвитку.

Актуальність проблеми, недостатня дослідженість особливостей підготовки майбутніх вихователів ЗДО до формування та розвитку дітей дошкільного віку засобами художньо-конструктивної діяльності зумовили вибір теми дисертації **«Підготовка майбутніх вихователів до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку».**

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дослідження виконане відповідно до плану комплексних програм науково-дослідних робіт Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка «Особистісно-професійний розвиток педагога в процесі підготовки до інноваційної діяльності» (номер державної реєстрації 0114U003081) та «Теоретико-методичні засади підготовки майбутніх педагогічних та керівних кадрів до інноваційної діяльності в закладах освіти» (державний реєстраційний номер 0120U101844).

Тему роботи затверджено вченою радою Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка (протокол № 11 від 24 травня 2022 р.).

Об'єкт дослідження – професійна підготовка майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти у закладах вищої освіти.

Предмет дослідження – система професійної підготовки майбутніх вихователів до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку.

Мета дослідження полягає у теоретико-методологічному обґрунтуванні та експериментальній перевірці системи професійної підготовки майбутніх вихователів до формування художньо-конструктивної діяльності дітей 4-6-річного віку.

Відповідно до мети визначено такі завдання дослідження:

1. На основі аналізу науково-методичних джерел з'ясувати сутність базових понять дослідження, дослідити структуру та особливості художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку в умовах закладу дошкільної освіти.
2. Визначити напрями вдосконалення підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку.
3. Охарактеризувати компоненти підготовки та визначити критерії, показники, рівні готовності майбутніх вихователів до формування художньо-конструктивної діяльності дошкільників.
4. Розробити структурно-функціональну модель системи професійної підготовки майбутніх вихователів до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку.
5. Обґрунтувати педагогічні умови підготовки майбутніх вихователів до формування художньо-конструктивної діяльності дошкільників в умовах закладу дошкільної освіти.
6. Експериментально перевірити ефективність запропонованої системи професійної підготовки майбутніх вихователів до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку.

Провідна ідея дослідження полягає в тому, що в умовах модернізації сучасного українського освітнього простору підготовка майбутніх вихователів до формування художньо-конструктивної діяльності дітей буде ефективною за умови створення цілісної системи, яку спрямовано на використання культурних, духовних, мистецьких традицій українського народу з урахуванням особливостей художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку. Система професійної підготовки майбутніх вихователів до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку має стати одним з пріоритетних напрямів професійної підготовки, елементом самореалізації у професійній діяльності й конкурентоздатності. Художньо-конструктивна діяльність є потужним засобом повноцінного різностороннього розвитку дітей дошкільного

віку, активізації їхньої творчості. Системне формування професійних компетентностей майбутніх вихователів потребує інтегративності освіти, спрямованої на розвиток потенційних можливостей здобувачів освіти задля належного набуття ними художньо-конструктивних умінь та навичок, усвідомлення важливості здійснення педагогом означеної діяльності задля повноцінного успішного розвитку майбутньої особистості.

Концепція дослідження базується на методологічному, теоретичному та технологічному концептах.

Методологічний концепт є фундаментальним підґрунтям процесу пізнання та синтезує особистісно орієнтований, компетентнісний, діяльнісний, системний, аксіологічний, культурологічний підходи до розуміння сутності досліджуваної проблеми. Положення та принципи виокремлених підходів окреслюють стратегію удосконалення системи професійної підготовки вихователів ЗДО на засадах усвідомлення важливості підготовки здобувачів освіти до художньо-конструктивної діяльності з вихованцями; сприяють виявленню та подоланню суперечностей, актуалізації рушійних сил перебігу освітнього процесу закладу вищої педагогічної освіти. Методологію вирішення проблеми дослідження спрямовано на взаємодію фундаментальних наукових принципів:

- системності, що дає змогу характеризувати підготовку майбутніх вихователів ЗДО до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку як цілісний педагогічний процес, який складається із взаємопов'язаних частин, кожна з яких реалізовує власні функції та завдання;

- функціональності, який передбачає конкретизацію та диференціацію функцій професійної підготовки здобувачів освіти до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку (організаційна, освітня, розвивальна, виховна, діагностична, коригувальна, моделювальна, мобілізаційна, трансформаційна, прогностична), їхню реалізацію в освітньо-розвивальному процесі закладу ЗВО;

- полісуб'єктності, що відображає: єдність діяльнісного та особистісно орієнтованого аспектів із позиції готовності майбутніх вихователів закладів

дошкільної освіти до формування художньо-конструктивної діяльності дошкільників; результат цілісної професійно-педагогічної підготовки; сформованість фахової компетентності; спосіб творчої самореалізації, поєднання психолого-педагогічних і психорефлексійних характеристик здобувача освіти;

– аксіологічності, що відображає універсальність і фундаментальність особистісно орієнтованих цінностей, єдність мети, завдань та засобів, пріоритет ідеї творчості й свободи; дає змогу виділити ціннісно-гуманістичні функції освіти: розвиток духовних сил, професійно-особистісних якостей; забезпечення можливостей самореалізації; оволодіння засобами досягнення особистої автономії, відчуття успіху, радості; створення умов для утвердження творчої індивідуальності, розкриття власного духовного потенціалу.

Теоретичний концепт визначає сукупність вихідних положень, дефініцій та теорій, які уможливають розуміння сутності досліджуваного явища: системи професійної підготовки майбутніх вихователів до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку, її особливостей та функцій; готовності майбутніх педагогів до професійної діяльності; структурно-функціональної моделі системи професійної підготовки здобувачів до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку; педагогічні умови як компонент ефективного функціонування системи професійної підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти тощо. Теоретичний концепт спрямовано на реалізацію загальних (інноваційності, визнання самоцінності особистості, гуманізації освітнього процесу в ЗВО, індивідуалізації в організації освітнього процесу, співробітництва, співтворчості, діалогізації професійного педагогічного процесу) та специфічних (міждисциплінарного підходу, позитивного емоційного фону навчання, самовибудовування (дисипації) творчих здібностей, урахування зони найближчого розвитку в напрямі здобуття здобувачами освіти власних художньо-конструктивних умінь та навичок, діяльнісного підходу, реалізації теорії етноестетики) принципів.

Технологічний (практичний) концепт забезпечує дієвість системи

професійної підготовки майбутніх вихователів до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку, засобів її ефективної реалізації (змісту, форм та методів, засобів навчання, реалізації педагогічних умов). Практичний аспект концепції спрямовано на актуалізацію освітньо-розвивальної, предметно-навчальної, етноестетичної, професійно-суб'єктної, художньо-конструктивної фахової підготовки здобувачів освіти. Він складається з інтегративних і взаємодоповнювальних впливів (прямих і опосередкованих) на формування особистості майбутнього вихователя.

Реалізація окреслених концептуальних підходів дає змогу представити підготовку майбутніх вихователів ЗДО як науково обґрунтовану систему педагогічних дій і заходів, яку побудовано з урахуванням особливостей творчої художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку, навчальної діяльності здобувачів освіти, умов майбутньої професійної діяльності, педагогічних закономірностей і принципів, педагогічних умов (формування позитивної мотивації для організації художньо-конструктивної діяльності як засобу різнобічного виховання й розвитку дошкільників; інтеграції змісту навчальних дисциплін щодо формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку; моделювання майбутньої художньо-конструктивної діяльності з вихованцями; залучення майбутніх педагогів до художньо-конструктивної діяльності з дітьми у процесі проходження педагогічної практики; забезпечення належного креативного середовища задля формування готовності до проведення занять з художньої праці в ЗДО) тощо.

Гіпотеза дослідження полягає в тому, що якість професійної підготовки майбутніх вихователів ЗДО підвищиться за умови, якщо одним із її чинників буде науково-методично обґрунтована система формування готовності майбутніх вихователів до художньо-конструктивної діяльності в ЗДО, яка містить мету та завдання, специфічні зміст та засоби підготовки, форми, методи та прийоми, критерії та показники результативності. Це сприятиме підвищенню рівня готовності майбутніх вихователів до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку в умовах бакалаврату. Запропонована система

ґрунтується на інтеграції системного, особистісно орієнтованого, компетентнісного, діяльнісного, аксіологічного, культурологічного підходів, які визначають методологічну основу досліджуваної проблеми.

Загальна гіпотеза конкретизується в положенні про підвищення якості підготовки здобувачів освіти, якщо:

1) професійну підготовку майбутніх вихователів забезпечувати на основі взаємодії особистісно-мотиваційного, освітньо-інтегративного, діяльнісного, рефлексивно-оцінювального компонентів підготовки до формування художньо-конструктивної діяльності в умовах ЗДО;

2) спроектувати структурно-функціональну модель системи професійної підготовки майбутніх вихователів ЗДО, у процесі реалізації якої створюватимуться умови для самореалізації здобувачів освіти, розвитку їхніх творчих здібностей засобами художньо-конструктивної діяльності;

3) визначити ефективні педагогічні умови підготовки майбутніх вихователів ЗДО до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку з подальшою їх реалізацією в освітньо-розвивальному середовищі ЗДО;

4) поетапно, послідовно й оперативно здійснювати оцінювання ефективності розробленої системи професійної підготовки майбутніх вихователів до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку задля своєчасного внесення коректив у зміст та методику професійної підготовки.

Методологічну основу дослідження становлять законодавчо-нормативні документи про перспективи розвитку та реформування системи освіти, провідні положення, базові принципи теорії наукового пізнання (об'єктивність, науковість, інтегративність, діалектичність, історизм); теоретичні засади підготовки майбутніх вихователів до педагогічної діяльності; класичні та інноваційні теорії освітньої діяльності, які забезпечують моделювання та проектування процесів, об'єктів, явищ в освіті, засвоєння знань на належному науково-методичному рівні; дидактичні концепції особистісно орієнтованого, освітньо-розвивального, дослідного, комбінованого, проблемного, контекстного, діалогічного, інтегрованого навчання; філософські, психологічні та педагогічні положення про

сутність особистості, вияв її активності, самостійності в освітній і самоосвітній діяльності; принципи здійснення наукового педагогічного дослідження, загальнодидактичні принципи, концепція моделювання складних педагогічних об'єктів, процесів і систем.

Нормативно-правову основу дослідження становлять: Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція 2021 року), який спрямовує зусилля педагогів на розвиток творчого потенціалу дитини; законодавчі і нормативно-правові документи: Закон України «Про дошкільну освіту» (2021), Закон України «Про освіту» (2017), Положення про дошкільний заклад освіти (оновлені зміни від 27.01.2021); Стандарт вищої освіти України: перший (бакалаврський) рівень, галузь знань 01 – Освіта, спеціальність 012 – Дошкільна освіта (2019); Наказ МОН України № 446 (від 20.04.2015 р.) «Про затвердження гранично допустимого навчального навантаження на дитину в дошкільних навчальних закладах різних типів та форм власності»; комплексні та парціальні освітні програми для дітей дошкільного віку («Українське дошкілля», «Дитина», «Я у Світі», «Впевнений старт», «Соняшник», «Оберіг», «Дитина в дошкільні роки», «Світ дитинства», «Радість творчості», «Кольорові долоньки» та ін.); Наказ МОН (від 19.12.2017 № 1633) про Примірний перелік ігрового та навчально-дидактичного обладнання для ЗДО, зокрема розділ «Трудова діяльність», підрозділ «Художня праця», що містить перелік необхідного обладнання, який доцільно застосовувати для художньо-конструктивної діяльності дітей четвертого-п'ятого та шостого-сьомого років життя.

Теоретичною основою дослідження є ідеї та положення про:

– *вплив художньо-продуктивної та конструктивної діяльності на розвиток дітей дошкільного віку* (Н. Голота [133;134], Ю. Демидова [149; 150], Т. Єськова [192; 193; 194], В. Журенко [177], А. Івершинь [200], Л. Калуська [206; 207], Т. Комарова [225], А. Костак [240], Н. Котелянець [242], Ю. Котелянець [243], С. Матвієнко [290; 292], Т. Молнар [240], О. Пискун [369], Т. Поніманська [382], О. Попович [383], О. Сухорукова [455], О. Удіна [475], А. Федорович [478] та ін.);

- *розвиток творчості здобувачів освіти під час вивчення ними навчальних дисциплін* (С. Гаврилюк [122], М. Гальченко [128], І. Зязюн [183], О. Ємчик [187], Т. Єськова [191; 196], В. Іванова [199], А. Івершинь [200], І. Кадієвська [204], Л. Корольова [238], А. Кучерявий [265], О. Літіченко [277], О. Лехновська [271], І. Листопад [274], О. Листопад [275], В. Ляпунова [281], О. Масалова [287], Л. Міщиха [314], В. Моляко [316], В. Москалець [322], Н. Ничкало [337], Г. Падалка [357], В. Розіна [412], І. Синякова [430], В. Сухомлинський [454], Р. Скульський [433], П. Стефаненко [451], С. Харченко [484], Н. Якса [505] та ін.);
- *особливості професійної підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти (бакалаврів та магістрів)* (М. Алексеєва [4], Л. Артемова [12], Г. Беленька [371], А. Богуш [36], О. Богініч [34], О. Вознюк [118], С. Гаврилюк [122], Н. Гавриш [124], І. Дичківська [162], Л. Зданевич [180; 444], О. Ємчик [187], А. Івершинь [200], О. Квас [214], Г. Костишина [241], К. Крутій [257], Н. Лисенко [273], О. Літіченко [277], Л. Машкіна [444], О. Монке [317], С. Нечай [336], Н. Ничкало [337], О. Половіна [371], Т. Поніманська [382], О. Сухорукова [455], В. Чайка [491], Х. Шапаренко [498], К. Щербакова [504], І. Ядешко [166] та ін.);
- *особливості підготовки майбутніх педагогів до керівництва художньою працею дітей дошкільного віку та формування художньо-конструктивних умінь здобувачів освіти педагогічних спеціальностей* (Н. Голота [134], Т. Єськова [192], Т. Котелянець [242], Ю. Малежик [285], С. Матвієнко [292], О. Попович [383], К. Щербакова [504] та ін.).

Реалізацію поставлених нами завдань було здійснено шляхом використання комплексу **методів дослідження**:

- *теоретичних*: аналіз педагогічних, філософських, мистецтвознавчих, культурологічних, психологічних наукових джерел, нормативних освітніх документів, науково-методичних і навчальних видань, у яких висвітлено проблеми професійної підготовки майбутніх педагогів, зокрема вихователів закладів дошкільної освіти; порівняння, системний та функціональний аналізи, моделювання, класифікація, узагальнення та систематизація теоретико-методологічних засад – задля з'ясування сучасного стану підготовки майбутніх

вихователів до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку в теорії та практиці професійної підготовки майбутніх фахівців, обґрунтування напрямів та розробки моделі професійної підготовки майбутніх вихователів до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку; окреслення педагогічних умов означеної підготовки, удосконалення змісту, добору відповідних форм та методів творчої художньо-конструктивної діяльності здобувачів освіти та дітей дошкільного віку;

– *емпіричних*: (пряме, довготривале, фіксоване спостереження – для виявлення та аналізу особливостей художньо-конструктивної діяльності здобувачів освіти; узагальнення незалежних характеристик, експертні оцінки, бесіди, інтерв'ю, контрольні та творчі роботи, анкетування, тестування – для з'ясування реального рівня професійної підготовки здобувачів освіти; педагогічний експеримент (пошуковий, констатувальний, формувальний, контрольний) – для перевірки ефективності системи професійної підготовки майбутніх вихователів до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку;

– *методи статистичної обробки отриманих даних* педагогічного експерименту для підтвердження достовірності результатів та доведення ефективності системи професійної підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку.

Експериментальна база дослідження. Дослідно-експериментальна робота проводилася в Прикарпатському національному університеті імені Василя Стефаника, Тернопільському національному педагогічному університеті імені Володимира Гнатюка, Мукачівському державному університеті, Державному закладі «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського». В експериментальній роботі взяли участь 635 здобувачів освіти спеціальності 012 «Дошкільна освіта» (перший (бакалаврський) рівень вищої освіти): 47 вихователів ЗДО, 36 викладачів фахових дисциплін.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що *вперше*:

– обґрунтовано концепцію професійної підготовки майбутніх вихователів до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку на методологічному (синтез компетентнісного, системного, особистісно орієнтованого, діяльнісного, культурологічного, аксіологічного підходів), теоретичному (містить характеристику низки дефініцій, мету та завдання, функції, які реалізуються на основі загальних та специфічних принципів) і технологічному (охоплює комплекс засобів формування готовності здобувачів освіти до художньо-конструктивної діяльності в закладі дошкільної освіти; реалізує взаємодію компонентів підготовки, етапи, критерії та показники, рівні, педагогічні умови) концептах;

– спроектовано й теоретично обґрунтовано структурно-функціональну модель системи професійної підготовки майбутніх вихователів до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку, яка відображає: мету та завдання; взаємодію компонентів підготовки до формування художньо-конструктивної діяльності в умовах ЗДО (особистісно-мотиваційного, освітньо-інтегративного, діяльнісного, рефлексивно-оцінювального); методологічні підходи до побудови освітнього процесу в ЗВО, які забезпечують спрямованість майбутніх вихователів на підготовку до належного керівництва художньо-конструктивною діяльністю дітей дошкільного віку (системного, особистісно орієнтованого, компетентнісного, діяльнісного, аксіологічного, культурологічного); принципи підготовки (специфічні: міждисциплінарного підходу, позитивного емоційного фону навчання, самовибудовування (дисипації) творчих здібностей, урахування зони найближчого розвитку в напрямі здобуття майбутніми фахівцями власних художньо-конструктивних умінь та навичок, діяльнісного підходу; реалізація теорії етноестетики); функції (організаційна, освітня, розвивальна, виховна, діагностична, коригувальна, моделювальна, мобілізаційна, трансформаційна, прогностична); сукупність взаємопов'язаних педагогічних умов підготовки; етапи підготовки (ознайомлювальний, фундаментально-базовий, діяльнісний, завершальний); зміст підготовки здобувачів освіти; критерії та показники готовності (мотиваційний, пізнавально-

когнітивний, конативно-едукативний, рефлексивно-коригувальний); рівні готовності майбутніх вихователів до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку за кожним із критеріїв відповідно; результат (готовність до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку);

– обґрунтовано педагогічні умови професійної підготовки майбутніх вихователів до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку (формування позитивної мотивації для організації художньо-конструктивної діяльності як засобу різнобічного виховання й розвитку дошкільників; інтеграція змісту навчальних дисциплін щодо формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку; моделювання майбутньої художньо-конструктивної діяльності з вихованцями; залучення майбутніх педагогів до художньо-конструктивної діяльності з дітьми у процесі проходження педагогічної практики; забезпечення належного креативного середовища задля формування готовності до проведення занять з художньої праці в ЗДО);

– охарактеризовано особливості та структуру художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку в умовах ЗДО, яка відображає взаємодію: специфічних принципів організації художньо-конструктивної діяльності дітей (самостійний вибір матеріалів та засобів, відповідна професійна підготовка вихователів у контексті художньої праці та основ дизайну, організація розвивального середовища); видів художньо-конструктивної діяльності (робота з папером та картоном; робота з тканинами та нитками; робота з природними матеріалами та матеріалами, що були в ужитку); способів організації художньо-конструктивної діяльності (створення виробів за зразком; моделлю; аналогією; коментарем; темою; задумом; умовами; уявою) з дітьми дошкільного віку; компетентності, які формуються в дітей дошкільного віку комплексом освітніх засобів, в тому числі і художньо-конструктивною діяльністю дітей (предметно-практична, технологічна; мистецько-творча; особистісна, ігрова, логіко-математична; сенсорно-пізнавальна; дослідницька; мовленнєва, природничо-

екологічна); напрями впливу художньо-конструктивної діяльності на повноцінний розвиток особистості: естетичне, розумове, трудове, екологічне, фізичне виховання дітей; сенсомоторний розвиток; розвиток усіх психічних процесів; підготовка дитини до навчання у школі; форми організації художньо-конструктивної діяльності дошкільників: заняття з художньої праці, образотворчого мистецтва, самостійна художньо-продуктивна діяльність дітей, ігрова діяльність, екскурсії, виставки; методи організації художньо-конструктивної діяльності дітей (пояснення, коментування, демонстрування порядку виконання дій, правил, способів виконання конструкції, технічних прийомів роботи та художньо-естетичного оформлення виробу; аналіз та оцінка художньо-конструктивного процесу; ігрові методи).

Уточнено зміст понять «художня праця дітей дошкільного віку», «художньо-конструктивна діяльність дітей дошкільного віку», «готовність майбутніх вихователів до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку», «система професійної підготовки майбутніх вихователів до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку».

Подальшого розвитку набули: окремі питання методик навчання дисциплін художньо-естетичного циклу, виховання та розвитку майбутньої особистості, які зумовлені потребою врахування специфіки готовності здобувачів вищої освіти до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку; методичні підходи до створення освітньо-розвивального простору ЗВО.

Практичне значення результатів дисертаційного дослідження полягає в упровадженні в освітній процес ЗВО системи професійної підготовки майбутніх вихователів до формування художньо-конструктивної діяльності дошкільників, комплексу традиційних та інноваційних форм, методів організації освітньої діяльності, створення належного освітньо-розвивального середовища задля розвитку творчості здобувачів освіти засобами художньо-конструктивної діяльності в аудиторних умовах та під час самостійної позааудиторної роботи, належного навчально-методичного забезпечення професійної підготовки майбутніх вихователів до формування художньо-конструктивної діяльності дітей

дошкільного віку. Практичний аспект реалізації означеної системи професійної підготовки охоплює: комплекс професійно орієнтованих дисциплін зі спеціальності 012 «Дошкільна освіта» і дисциплін художньо-естетичного циклу («Основи образотворчого мистецтва з методикою викладання зображувальної діяльності дітей», «Декоративне мистецтво», «Художня праця та основи дизайну»). Основні науково-теоретичні положення, висновки та рекомендації, викладені у дисертаційному дослідженні, можуть бути використані для навчально-методичного забезпечення процесу формування професійної готовності майбутніх вихователів ЗДО. Матеріали навчально-методичного посібника «Художньо-конструктивна діяльність майбутніх вихователів ЗДО у змісті професійної підготовки» слугуватимуть у різних формах (курси підвищення кваліфікації, методичні об'єднання вихователів ЗДО), під час підготовки майбутніх педагогів, які навчаються за освітньою програмою «Дошкільна освіта». Матеріали дисертації також можуть бути використані в процесі написання здобувачами освіти курсових, бакалаврських та магістерських робіт, під час проведення науково-методичних семінарів, укладання навчальних і робочих програм, у подальших наукових дослідженнях.

Упровадження результатів дослідження. Результати дослідження впроваджено в практику підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника (довідка № 01-23 від 20 жовтня 2022 р.), Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка (довідка № 370-33/03 від 19 травня 2022 р.), Мукачівського державного університету (довідка № 1443 від 19 вересня 2022 р.), Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» (довідка № 2033/31/1 від 05 грудня 2022 р.).

Особистий внесок здобувача. Представлені в дисертаційному дослідженні наукові положення одержані автором самостійно. Особистим внеском в опублікованих у співавторстві працях є висвітлення: [517] реалізації етноестетичного компонента культурологічного підходу під час художньо-

конструктивної діяльності здобувачів освіти у закладі вищої освіти; [55] специфіки професійної підготовки майбутнього вихователя закладу дошкільної освіти до формування предметно-практичної компетентності дітей дошкільного віку шляхом міждисциплінарної інтеграції; [89] потенційних можливостей реалізації аксіологічного підходу у професійній підготовці майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти до художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку; [90] особливостей підготовки майбутніх вихователів до організації майстер-класів художньо-конструктивного змісту з дітьми дошкільного віку; [565] специфіки наукового аналізу інновацій у підготовці майбутніх педагогів з позиції методологічних підходів; [552] потенційних можливостей використання інтерактивних методів під час навчання здобувачів освіти у закладах вищої освіти; [518] аналізу досвіду застосування сучасних інноваційних практик у професійній підготовці майбутніх педагогів; [94] характеристики особливостей художньо-естетичного виховання старших дошкільників; [46] аналізу етноестетичного компонента щодо моделювання змісту трудового виховання старших дошкільників в умовах закладу дошкільної освіти; [129] специфіки художньо-естетичного виховання дітей дошкільного віку засобами образотворчого мистецтва в освітньому просторі закладу дошкільної освіти; [92] особливостей формування позитивної мотивації здобувачів освіти щодо керівництва художньо-конструктивною діяльністю дітей дошкільного віку процесі професійної підготовки; [91] специфіки підготовки майбутніх вихователів до творчої художньо-конструктивної діяльності з дошкільниками на основі культурологічного підходу. Ідеї співавторів у дисертаційному дослідженні не використовувалися.

Вірогідність і аргументованість наукових висновків і результатів дисертації забезпечується: науково-теоретичною обґрунтованістю базових положень дослідження; взаємоузгодженістю компонентів підготовки майбутніх вихователів до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку; раціональним поєднанням і використанням теоретичних, емпіричних та статистичних методів дослідження; репрезентативністю вибірки;

науково обґрунтованим підходом до планування, організації і проведення педагогічного експерименту, аналізу й інтерпретації результатів емпіричного дослідження; наявністю багаторічного досвіду науково-педагогічної діяльності в закладах вищої педагогічної освіти в руслі професійної підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти.

Апробація результатів дослідження. Апробація результатів дослідження здійснювалася на семінарах та науково-практичних конференціях: *міжнародних* – «Оновлення змісту професійної освіти майбутніх педагогів ДНЗ і ЗОШ I ступеня: парадигми XXI сторіччя» (Берегово, 2011 р.); «Етнопедагогіка: діалог культур» (Хмельницький, 2012 р.); «Народні звичаї, традиції та обряди у просторі сучасної полікультурної освіти дітей та молоді» (Івано-Франківськ–Львів, 2013 р.); «Актуальні проблеми та перспективи підготовки фахівців дошкільної освіти в умовах інтеграції України в освітній Європейський простір» (Чернівці, 2015 р.); «Підготовка майбутнього педагога до професійної діяльності в умовах трансформації суспільного устрою та інтегрування України в Європейський освітній простір» (Івано-Франківськ–Коломия, 2016 р.); «World Science in 2016: Results» (Морісвіль, США, 2017 р.); «Актуальні проблеми педагогічної освіти: європейський і національний вимір» (Луцьк, 2017 р.); «Science, innovations and education: problems and prospects» (Токіо, Японія, 2022 р.); «Стратегічні пріоритети розвитку науки, освіти та суспільства» (Полтава, 2022 р.); «International scientific innovations in human life» (Манчестер, Великобританія, 2022 р.); «Modern research in world science» (Львів, 2022); *всеукраїнських* – «Дошкільна і початкова освіта: досягнення, проблеми, перспективи (Мукачево, 2012 р.); «Соціальні трансформації у кризовий період» (Вінниця, 2017 р.); «Підготовка майбутніх педагогів у контексті стандартизації початкової освіти» (Бердянськ, 2017 р.); «Розвиток особистості молодшого школяра: сучасні реалії та перспективи» (Івано-Франківськ, 2017 р.); «Професійна підготовка фахівців у вимірі освітніх реалій» (Івано-Франківськ 2018 р.); «Розвиток особистості молодшого школяра: сучасні реалії та перспективи» (Івано-Франківськ, 2018 р.); «Освіта дітей дошкільного віку у соціокультурному просторі» (Хмельницький,

2019 р.); «Актуальні проблеми виховання, розвитку та навчання дітей передшкільного віку крізь призму освіти для сталого розвитку» (Хмельницький, 2019 р.); «Національна освіта в стратегіях соціокультурного вибору: теорія, методологія, практика» (Луцьк, 2020 р.); «Управління якістю науково-дослідницької діяльності у закладах вищої та фахової передвищої освіти в умовах воєнних реалій» (Одеса, 2022 р.); *регіональних* – «Матеріали звітної наукової вебконференції викладачів, докторантів, аспірантів університету за 2019 рік ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»» (Івано-Франківськ, 2020 р.); «Матеріали звітної конференції викладачів, докторантів, аспірантів університету за 2020 рік ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»» (Івано-Франківськ, 2021 р.).

Основні результати дисертаційного дослідження висвітлено у 51 праці, з яких: 1 – одноосібна монографія; 2 розділи у колективних монографіях; 2 навчально-методичних посібники, 27 наукових статей (з них – 7 у співавторстві), у тому числі 3 статті в закордонних наукових періодичних виданнях, віднесених до наукометричної бази Web of Science; 24 статті в наукових фахових виданнях України; 16 тез доповідей у збірниках матеріалів конференцій і семінарів.

Матеріали дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук «Організаційно-педагогічні умови підготовки майбутніх вихователів до роботи з батьками дітей раннього віку» зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти, захищеної в 2009 році в Тернопільському національному педагогічному університеті імені Володимира Гнатюка, в тексті докторської дисертації не використовувалися.

Структура та обсяг дисертації. Робота складається з анотацій українською та англійською мовами, вступу, чотирьох розділів, висновків, списку використаних джерел (574 найменування на 56 сторінках, із них 64 – іноземними мовами) та 11 додатків на 76 сторінках. Загальний обсяг дисертації становить 540 сторінок, з них основний текст роботи – 384 сторінки. Ілюстративний матеріал поданий у 18 таблицях і 5 рисунках.

РОЗДІЛ 1

ХУДОЖНЬО-КОНСТРУКТИВНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ОБ'ЄКТ ПЕДАГОГІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ ТА КОМПОНЕНТ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ

1.1. Художньо-конструктивна діяльність дітей дошкільного віку як психолого-педагогічна проблема

Загальновідомо, що Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція 2021 року) спрямовує зусилля педагогів на розвиток творчого потенціалу дитини, який має свої характерні особливості. Важливо своєчасно підтримати досягнення індивідуальної своєрідності життєвого шляху вихованців, надати належного психолого-педагогічного супроводу для повноцінного розвитку майбутньої особистості. За підсумками Світового економічного форуму в Давосі (2020 р.) окреслено напрями професій майбутнього та наголошено на тому, що майбутнє потребуватиме людей творчих професій, людей, здатних критично мислити.

Художньо-конструктивна діяльність дітей в ЗДО як вид продуктивної діяльності дошкільників за належної її організації педагогом має значний вплив на формування всебічно розвинутої, гармонійної, творчої особистості, сприяє набуттю навичок критичного мислення і розвиває творчість вихованців у процесі роботи із різними матеріалами. Особливості організації такого виду діяльності потребують насамперед урахування вікових особливостей дітей та перспектив їх сенсомоторного розвитку. Вирішальним у цьому процесі є особистість педагога, його здатність організувати означену діяльність та належним чином здійснити необхідний психолого-педагогічний супровід. Учені вважають, що на сучасному етапі педагогами дещо недооцінено роботу з новими матеріалами, які є цікавими для дітей і сприяють розвитку творчості, прояву інтелектуальної активності [291, с. 73]. Характеристику ефективності застосування новітніх форм роботи з дітьми також висвітлено у працях D. Wechsler [573].

Мету художньо-конструктивної діяльності в умовах закладу дошкільної освіти вбачаємо у здійсненні педагогічного впливу на дитину задля формування

потреби у самовираженні за допомогою різних засобів (приладів та матеріалів). Означена діяльність сприяє набуттю дошкільником досвіду власного творчого перетворення дійсності, активізації його уяви і фантазії, мислення, розвитку інтелектуальних й естетичних почуттів.

Вплив художньо-продуктивної та конструктивної діяльності на розвиток дітей дошкільного віку окреслено в наукових працях Н. Голоти [133; 134], Ю. Демидової [149; 150], Т. Єськової [192; 193; 194], В. Журенко [177], А. Івершинь [200], Л. Калуської [206; 207], Т. Комарової [225], А. Костак [240], Н. Котелянець [243], Ю. Котелянець [243], С. Матвієнко [390; 291], Т. Молнар [240], О. Пискун [369], Т. Поніманської [382], О. Попович [383], О. Сухорукової [455], О. Удіної [475], А. Федорович [478], S. Hadjiachilleos, L. Avraamidou, S. Papastavrou [537] та ін. Зокрема К. Щербакова та ін. проаналізували естетичний аспект у підготовці майбутніх вихователів до організації художньої праці в ЗДО [504].

На думку багатьох учених, основи розвитку творчої особистості закладаються ще в дошкільному віці, який є сензитивним для розвитку художньо-конструктивної діяльності у процесі художньої праці [75; 82; 198; 192; 194; 243; 291; 292]. При цьому дослідники по-різному трактують поняття «художньо-конструктивна діяльність дітей дошкільного віку». У науково-методичній літературі активно послуговуються термінами «художня праця», «ручна праця». На думку Н. Ветлугіної, художня праця є найулюбленішим заняттям дітей [198, с. 142]. Г. Беленька в науково-методичному доробку «Зростання дошкільника в праці» зазначає, що художня праця – дуже творчий вид діяльності, який подобається дітям середнього і старшого дошкільного віку, причому у цих вікових групах види художньої праці мають різне значення, різну питому вагу [26, с. 39]. А. Костак [240], М. Машовець [294; 295], Т. Молнар [240] зазначають, що художня праця є улюбленим видом трудової діяльності дошкільників, оскільки дає їм змогу працювати з цікавими матеріалами: папером, напівкартоном, природними матеріалами; предметами, які вже втратили своє побутове призначення [240; 295]. Фахівці (Н. Ветлугіна [198, с. 142], Т. Єськова [193],

Л. Калуська [207], С. Матвієнко [292], Н. Голота [134], Н. Котелянець [242]) художню працю визначають як конкретну творчу діяльність, спрямовану на виготовлення корисного та естетично значущого предмета (виробу), який можна використовувати у грі, побуті, навчанні, розвагах [60; 194; 196; 207; 382]. Т. Поніманська ототожнювала поняття «ручна праця» та «художня праця», вважаючи, що ручна (художня) праця дітей старшого дошкільного віку – це праця з виготовлення «виробів із різноманітних матеріалів: паперу, картону, тканини, природних матеріалів та ін.» [382, с. 135]. На думку К. Щербакової та ін., художня праця ґрунтується на дослідженні різних джерел: практичного досвіду педагогів, пам'яток естетичної культури народу. У центр її уваги покладено художньо-декоративну діяльність, прийоми і методи ручної та механічної обробки різних матеріалів. При цьому вирішальна функція педагога-вихователя полягає у творчій ретрансляції знань [504]. А. Костак і Т. Молнар вважають, що в процесі художньої праці вихователі навчають дошкільників трудовим навичкам та вмінням [240].

У педагогічному словнику термін «художня праця» визначено як вид діяльності дітей, який спрямовано на виготовлення предметів мистецтва, декоративно-прикладних виробів, які використовують задля оформлення інтер'єру приміщень, оздоблення одягу. Художня праця пов'язана з конструкторською діяльністю: конструюванням меблів, посуду, плакатів, книжок тощо [138].

В історико-педагогічному аспекті особливості художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку прослідковуємо, аналізуючи досвід трудового виховання дітей-дошкільників на заняттях із «ручної праці». Питання історії українського дошкілля відображено у наукових розвідках Л. Артемової [11], З. Борисової [95; 486], Т. Єськової [192; 193; 194], В. Мосіяшенка [321], М. Стельмаховича [447; 448], Т. Степанової [457] та ін. Вивченню педагогічного доробку Софії Русової присвячено праці низки науковців: О. Джус [158], І. Зайченко [179], З. Нагачевської [328], в яких наголошено на важливості втілення педагогічної спадщини минувшини в освітній процес сьогодення.

Зазвичай у сучасних дослідженнях художньо-конструктивна діяльність дітей дошкільного віку розглядається як невід'ємна частина трудового виховання. Її сутність полягає у формуванні позитивного ставлення до трудової діяльності людей, вихованні працелюбності, формуванні відповідних посильних трудових умінь і навичок (З. Борисова [95], Г. Беленька [112], М. Машовець [112; 294; 295], Т. Єськова [192], Н. Котелянець [242], М. Мельничук [296], Т. Поніманська [382], Л. Швайка [499], О. Яновська [508] та ін.).

У своєму творчому доробку фундатор українського дошкілля С. Русова неабияку увагу приділяла проблемі використання «ручної праці» у вихованні дошкільників. Загальновідомо, що перші дитячі садки з'явилися в Україні наприкінці XIX ст. і кількість їх зростала в першій третині XX ст. Трудовій діяльності дітей у цих закладах відводилося важливе місце. С. Русова вважала працю основою виховання, передумовою самостійної дитячої творчості, яка давала змогу дітям вільно розвиватися, формувати свою індивідуальність. Працю дитини просвітителька називала методом, під час застосування якого кожне нове знання міцно зафіксується у дитячій свідомості, оскільки здобувається дитячою рукою – «через руку в розум» [418, с.83]. За міркувань ученої, така діяльність дітей позитивно впливає на розумовий розвиток, стимулює спритність рук, окомір і сприяє вихованню активності, ініціативності, творчості, потреби в діяльності, посидючості, формує вміння доводити справу до кінця, виховує бажання працювати сумлінно, що в подальшому впливає на підготовку дитини до самостійної трудової діяльності. Софія Русова наголошувала, що одним із чинників трудового виховання дошкільників є саме ручна праця, яка є цікавою дітям і позитивно впливає на різнобічний розвиток майбутньої особистості.

«Ручну працю» Софія Русова поділяла на загальнокорисну та декоративно-естетичну. Загальнокорисна (господарська) праця полягала у прибиранні дітьми приміщення дитячого садка, догляді за рослинами і тваринами (постійними і тимчасовими мешканцями куточка живої природи), пранні лялькового одягу та невеличких речей, сервіровці столу тощо. Естетично-декоративна праця полягала у малюванні, ліпленні, аплікації; складанні поробок із паперу; вишиванні на

тонкому картоні, тканині; плетінні із кольорових паперових смужок, тканини; виготовленні виробів із природного та непридатного (викидного) матеріалів; ткання на маленьких ткацьких верстатах тощо [416, с. 254]. С. Русова вважала, що зміст дитячої праці має відповідати віковим та індивідуальним особливостям дитини, відбуватись за принципами циклічності та сезонності, тобто для кожного сезону пропонувалася праця відповідного змісту з конкретними методичними порадами. Скажімо, в літню пору вона рекомендувала «переносити» ручну працю ближче до природи: проводити екскурсії до лісу, річки, організувати працю дітей на природі, збирати колекції листя, камінців, квітів, п'р'інок, хвойних гілочок, шишок, каштанів, крилаток клену, жолудів, а надалі – виготовляти з них різноманітні вироби, спостерігати за розмаїттям неповторних див природи під час прогулянок. Надалі переносити творчі образи у виготовлення виробів з паперу, конструювання фігурок тварин у поєднанні з іншими матеріалами [417, с.120]. Працю дитини вважала за необхідне організувати з урахуванням традицій краю, місцевої історії, рідної «етноорнаментики» [417, с. 115]. Педагогам Софія Русова радила застосовувати регіональний підхід у вихованні особистості задля формування у дітей національних та патріотичних почуттів. Рекомендувала знайомити дітей з митцями свого краю та особливостями виготовлення ужиткових виробів з використанням крейди, кори дерев, кам'яної солі, моху, глини, льону, коноплі, жита, соломи, пшениці, кукурудзи тощо. Для активізації розумової діяльності вихованців та розвитку творчості дітей С. Русова пропонувала на заняттях із «ручної праці» використовувати декілька зразків виробів, а також різноманітний за кольором та фактурою матеріал для їх виготовлення. На її думку, такий педагогічний підхід стимулюватиме художню творчість вихованців, спонукатиме до втілення нових і нестандартних ідей та задумів.

У працях В. Сухомлинського зазначено, що творчість дитини знаходиться на кінчиках її пальчиків, ученим зацентовано на відчуттях радості від праці, коли вихованець із надзвичайним подивом бачить «витвір своїх рук», знаходить у ньому себе [454]. Ж.-Ж. Руссо наполягав, що форми виховання дітей мають бути

лише приємними, а навчання легким та вільним, відповідати природним нахилам дитини та особистим потребам. За його міркувань, дитинство має бути щасливим, таким, що є важливою частиною підготовки до самостійного життя. Педагог переконував у тому, що перш ніж навчати дитину, її потрібно зацікавити. З цією метою слід пропонувати їй дидактичні ігри, музику, малювання – усе те, що подобається. Радив дорослим творити, конструювати, малювати разом із дитиною, коли та прагне це робити. Перед тим як навчати дитину творчому ремеслу, рекомендував виховувати в дитині силу волі та формувати відповідний інтерес. Вважав, що істинний інтерес та наполегливість можуть компенсувати наявність посередніх здібностей до певного виду діяльності [419, с. 260].

У технології виховання дітей М. Монтесорі приділено увагу праці як найкращому методико-психологічному засобу, який дає можливість вільно проявляти себе. Вона вважала, що ручна праця з ременями, гудзиками, рамками, бантами тощо зміцнює дитячі пальчики, розвиває «чуття мацання». Такі «праці і забавки» розвивають координацію дитячих рухів, сприяють розвитку зовнішніх чуттів, діти краще засвоюють різні форми, відчуття та сприйняття гами музичних звуків. Задля конструювання радить використовувати різнокольорові гладенькі кубики різних розмірів, конструювати різні споруди зі снігу, знайомити дітей з властивостями глини, піску, застосовувати їх у процесі ознайомлення дітей із скульптурою [161, с. 97].

У навчальному посібнику «Дошкільна педагогіка» (за редакцією В. Ядешко та Ф. Сохіна) ручну працю дітей розглянуто як невід'ємну частину трудового виховання. Зокрема наголошено, що її основне завдання полягає в тому, щоб приносити задоволення, радість дітям. Ручна праця є також складовою естетичного виховання: «у малят формується вміння виконувати будь-яку справу акуратно, надавати своїм ручним виробам красивого вигляду» [166, с. 245]. Однак ми вважаємо, що така спрямованість трудового виховання більше співвідноситься з морально-етичним розвитком дітей, впливає на розумове виховання. Ручна праця передбачає виготовлення предметів з різноманітних матеріалів: картону, паперу, дерева, дарів природи (шишок, жолудів, кори, соломи, кісточок персика,

кукурудзяних качанів), залишків від покупок, (котушок, коробок) з використанням хутра, пір'я, обрізків тканини та ін. і здійснюється в старших групах ЗДО. Аналізуючи особливості формування художніх і конструктивних умінь майбутніх вихователів, Н. Голота у дисертаційному дослідженні зазначає, що ручна праця має значно виразнішу практичну спрямованість, привчає дітей до самостійності у використанні набутих трудових умінь, необхідних для життя, та водночас включає і художню працю. Художня праця, на думку ученої, сприяє формуванню в дітей конструктивних умінь і навичок, сприяє творчому розвитку вихованців у напрямі художнього конструювання. [134, с. 201]. Натомість Н. Ветлугіна акцентує на особливій ролі декоративно-прикладного мистецтва в опануванні дошкільниками азів художньої праці [198, с. 144]. Учена радить організовувати таку роботу за блоками:

- робота з тканиною, нитками (плетіння, ткацтво, декоративна аплікація з тканини, виготовлення панно, одягу для ляльок, деталей костюмів для ігор, театралізованої діяльності, сувенірів, предметів для сервіровки столу);

- робота з природним матеріалом (виготовлення дрібних і великих скульптур, декоративних колажів із сухих рослин, соломи, анімалістика, плетіння виробів з лози, дроту, сухої трави, оформлення куточка живої природи, формування декоративних букетів із сухих та живих рослин);

- робота з глиною (створення керамічних панно для оформлення інтер'єру, декоративних прикрас, виготовлення настінних вставок, дрібних скульптур, іграшок-сувенірів, посуду для ляльки);

- робота зі штучними матеріалами (плетіння виробів із синтетичної пряжі, декоративної тасьми, кольорового дроту, виготовлення декоративних прикрас та предметів побуту, театральних та декоративних іграшок, одягу, сувенірів із залишків хутра) [198, с. 144].

Художню працю в ЗДО спрямовано на розвиток сприйняття у дошкільників естетичної складової навколишнього світу, розвиток творчих здібностей, формування первинних умінь і навичок у напрямі художнього конструювання (дизайну). При цьому обов'язково слід враховувати значення такої діяльності

дитини для соціуму, її особистісного розвитку, оскільки «будь-яка річ, виготовлена дитиною, повинна отримати належну оцінку від педагога та ровесників (за участі педагога)» [198, с. 144].

Художня праця є засобом активізації творчої активності дошкільника. Це проявляється в готовності вихованця виявляти індивідуальність, винахідливість під час продуктивної діяльності на основі тих знань, умінь і навичок, які діти опанували раніше. В такий спосіб дитина здатна самотійно інтегрувати знання і відомі їй способи продуктивної діяльності шляхом перенесення знань у нову ситуацію, продукуючи новий власний художньо-конструктивний досвід.

Потенціал художньої праці науковець С. Матвієнко розкриває через виховання у дітей працелюбності, вказуючи на те, що художня праця «належить до художнього типу конструювання» [290], хоча і пов'язана із конструюванням технічним (з деталей конструктора, будівельного матеріалу, великогабаритних модулів). Такий вид праці допомагає формувати у дошкільників необхідний обсяг конструктивних умінь і навичок (відповідно до чинних програм дошкільної освіти), також вони сприяють і творчому розвитку дітей. На думку Н. Котелянець, художня праця дає можливість вихователям ЗДО перейти від репродуктивних методів до продуктивних у роботі з дітьми, допомагає сформувати усвідомлене позитивне ставлення до праці, виховує бажання докладати трудових зусиль задля досягнення кінцевого результату, формує відчуття успіху в результаті власної продуктивно-творчої діяльності [242].

Упродовж тривалого часу заняття з художньої праці вважали за самотійну форму організації освітньої діяльності з дітьми (за змістом навчання). Процеси вдосконалення освітнього процесу в ЗДО, відповідно до Наказу МОН України «Про затвердження гранично допустимого навчального навантаження на дитину в дошкільних навчальних закладах різних типів та форми власності» (№ 446 від 20.04.2015 р.) [301], зумовили наявність того факту, що навчання дітей основам художньої праці проходить на заняттях з формування у дітей навичок художньо-продуктивної діяльності (після ознайомлення вихованців з малюванням, ліпленням, аплікуванням, декоративним мистецтвом), на заняттях із

конструювання. Також заняття з художньої праці рекомендовано проводити у вільний від занять час, в основному в другій половині дня у підгруповій та індивідуальній формах.

Відтак ручна (художня) праця належить до *художнього типу конструювання*, вона має зв'язок з технічним конструюванням – конструюванням із деталей конструкторів, будівельного матеріалу, великогабаритних модулів. Отож художньо-конструктивна діяльність дітей на заняттях з художньої праці в своїй основі опирається на складові елементи зображувальної діяльності (ліплення та аплікація, конструювання), декоративно-прикладне мистецтво.

Згідно з дослідженнями учених (Н. Ветлугіної [198], Т. Комарової [225], Г. Сухорукової [455]), для роботи з дошкільниками у напрямі зображувальної діяльності та художнього конструювання слід враховувати дії, які обумовлено:

- *зовнішніми рухами* – їх діти здійснюють під час роботи з папером та напівкартоном: розрізання, розривання, згинання, розгинання, жмакання, ліплення, аплікування, шиття; скріплення, з'єднання, склеювання; створення об'ємної композиції з паперу, картону, природних матеріалів та матеріалів, що вже були у вжитку;

- *внутрішніми відчуттями* – сприймання предмета, виробу, який виготовлятимуть діти загалом, обмірковування уявної картинки майбутнього виробу з наступним продумуванням послідовності роботи; зіставлення справжнього результату творчої діяльності із запланованим. Оскільки художньо-конструктивна діяльність є творчим процесом, запланований і кінцевий результати мають відмінності внаслідок деталізування чи удосконалення елементів на конкретному етапі виготовлення виробу.

Відтак дитяча художня праця є художньо-прикладною діяльністю. Вона сприяє розвитку творчої майбутньої особистості на основі набутих знань, сформованих художньо-конструктивних умінь та навичок. Заняття художньою працею є основною формою та різновидом навчання трудовим діям дошкільників, що сприяє систематичному розв'язанню освітніх та загальнорозвивальних завдань в умовах ЗДО. Їхню сутність поглиблено такими аспектами:

- розширенням знань про естетичне та трудове довкілля, зокрема про речі, які створено майстрами, пересічними людьми у процесі власної творчої праці;
- формуванням належних морально-етичних уявлень, взаємовідносин між дорослими, однолітками;
- розвитком сенсорних здібностей та творчої уяви і фантазії;
- удосконаленням навичок у царині мовленнєвої культури;
- опануванням уміннями й навичками планувати, організовувати, аналізувати та контролювати свою творчу художньо-конструктивну працю;
- формуванням навичок щодо самостійної праці з дотриманням культури та естетики у творчій праці тощо.

Курс «Художня праця» в ЗДО складається із відповідних розділів, за якими організовують роботу у дошкільних закладах освіти:

1. Робота з папером і картоном.
2. Робота з природними матеріалами та матеріалами, що вже були у вжитку.
3. Робота з тканинами та нитками.

Зміст курсу передбачає оволодіння дітьми дошкільного віку технологією обробки різних матеріалів, опанування способами художнього конструювання та декоративного оформлення виробів.

За умов належної організації художньої праці в ЗДО вихованці опановують знаннями щодо властивостей різних матеріалів, оволодівають їх конструктивними можливостями, активізують бажання працювати, отримують позитивні емоції, укріплюють свої духовні та фізичні сили, розвивають зосередженість, активізують мислення. Наприклад, розгляд виробу з циліндрів та конусів потребує:

- цілеспрямованості під час спостереження;
- пояснення вихователем послідовності виготовлення виробу спонукає дітей до аналізу його структурних елементів;
- застосування дошкільниками відомих їм умінь і навичок;
- виконання дій за демонстрацією чи за словесною інструкцією вихователя активізує пам'ять, мислення, виховує усвідомленість дій та самостійність.

Розглядаючи виріб загалом, діти спершу обстежують його форму,

характеризують будову та співвідношення між деталями, взаємозв'язок кольорів, визначають способи виготовлення виробу та з'єднання його частин. Означене потребує від дитини навичок цілеспрямованого спостереження, аналізу структурних елементів виробу, розвитку пам'яті, ініціативності, самостійності. Важливе значення мають аналіз та оцінка дитячих робіт, яку здійснюють з «урахуванням індивідуальних особливостей та можливостей дітей» [198, с. 146]. При цьому Н. Ветлугіна рекомендує враховувати інші критерії аналізу дитячих робіт: функціональність виробу, його можливості щодо практичного застосування; взаємовідповідність форми, кольору, пропорцій, доцільне використання фактури матеріалу виробу; використання національних мотивів під час виготовлення та оздоблення виробу; виразність, образність, декоративність, естетичність; майстерність, охайність, технічність виготовлення виробу [198, с. 146].

Відтак загалом художньо-конструктивна діяльність залучає дітей до процесу розширення власних уявлень про навколишній світ шляхом власного творення, внаслідок чого активізується розумова діяльність, оскільки така робота потребує сформованості навичок елементарних розумових операцій: закріплюються просторові (зверху, знизу, зліва, справа) та математичні поняття (коло, прямокутник, циліндр, конус, куб, трикутник, ромб, квадрат, круг тощо), діти ознайомлюються з новими словами та поняттями, під час опису предметів, зроблених власноруч, навчаються використовувати конкретні словесні вирази.

Середній та старший дошкільний вік (4-6) років) характеризується інтенсивним розвитком психічних процесів. У цей період суттєво збагачуються різні види творчої діяльності, активно триває процес засвоєння сенсорного досвіду, удосконалюються вміння щодо використання різних матеріалів під час створення власних робіт. Мислення дітей набуває понятійних, словесно-логічних, аналітико-синтетичних характеристик. Вихованці цього віку вирізняються дещо більшим ступенем усвідомленості щодо власної творчої діяльності, стійкості уявлень, оцінок, естетичних почуттів, переконань. Під час виготовлення різноманітних виробів (з паперу, картону, природних чи інших матеріалів, ниток,

тканини) вихованці:

- розширюють, поглиблюють знання про суспільні предмети чи явища, розвивають сенсомоторні відчуття;
- вчать аналізувати предмети, порівнювати їх, відокремлювати характерні ознаки, оцінювати власну творчу діяльність;
- активізують такі розумові операції: порівняння, абстрагування, аналіз і синтез, узагальнення;
- розвивають уяву та мислення;
- удосконалюють навички з переключення уваги з одного предмета на інший, навчаються зосереджуватись;
- розвивають сенсомоторику;
- формують такі якості особистості: ініціативність, допитливість, самостійність, розумову активність;
- осмислюють значення нових слів, понять, форм, просторових відношень, кольорів та їх відтінків;
- удосконалюють способи власних висловлювань під час спостережень за предметами та явищами, обстеження предметів;
- навчаються свідомо регулювати власні дії;
- формують уміння організовувати самостійну творчу діяльність.

Зокрема, виготовляючи виріб, діти вчать аналізувати його будову, виділяють частини, характеризують їх, вчать коментувати свої дії. «Саме мовний супровід цих процесів, як зазначає Т. Комарова [225], сприяє усвідомленню дитиною своїх дій (що саме вона зображає, вирізує, наклеює, у який спосіб об'єднує тощо), допомагає послідовно структурувати цей процес, навчає планувати свою діяльність, встановлюючи послідовність відповідних дій, що загалом допомагає якісніше усвідомити процес художньо-конструктивної діяльності.

Конструювання поділяють на *художнє та технічне*. О. Попович проаналізувала особливості технічного конструювання дітей в ЗДО та з'ясувала, що воно є видом продуктивної діяльності дітей дошкільного віку, яка спрямована на оволодіння способами дій щодо наочного просторового моделювання.

Наголошено на тісному зв'язку із конструктивно-технічною та художньою діяльністю дорослих в означеному напрямі. Проведено порівняльний аналіз особливостей дитячого та дорослого конструювання [383]. Аналогічними є погляди вчених S. Hadjiachilleos, L. Avraamidou, S. Papastavrou, які ацентували на особливостях використання педагогом конструкторів та іграшок у роботі з дітьми дошкільного віку. Цінними для нас є дослідження вчених щодо характеристики позитивного впливу предметно-практичної діяльності вихованців на розвиток майбутньої особистості [537]. Як зазначає С. Матвієнко, конструктивна діяльність дошкільника має творчий і розвивальний характер, що позитивно впливає на розвиток сприймання дитини, її мислення, уяви, практичних умінь, розвитку дрібної моторики рук та базових якостей особистості [291]. У дослідженнях Ф. Буятової [101] конструктивну діяльність потрактовано як створення конструкцій з використанням доступних дітям способів з'єднання, розташування різних частин цілого.

Художнє конструювання вчені характеризують як один із видів дитячого конструювання [150, с. 5]. Воно належить до продуктивної діяльності дітей дошкільного віку, яку спрямовано на моделювання структури конструйованого об'єкта і водночас на створення художнього образу. Л. Парамонова (2002 р.) вважає, що найефективнішими серед матеріалів, з якими працюють в означеному аспекті, є папір та природні матеріали [360]. На сучасному етапі перелік цих матеріалів значно розширено. Учені застерігають від проведення занять, які позбавлені творчого начала з причини недоцільного добору способів конструктивної діяльності, що є важливою складовою дитячих відкриттів, пошуків, перевтілення вже відомих способів конструювання в нові, в основі яких експериментування із різними матеріалами. Художнє конструювання О. Олійник розглядає як вид художньо-творчої діяльності, спрямованої на вирішення естетичних, функціональних, ужиткових завдань формотворення, які закладають основи естетичного ставлення людини до світу, її цілісного і гармонійного розвитку. На думку вченої, його використовують як засіб актуалізації інтелектуальних і творчих можливостей дітей шляхом прагнення до творчої

самореалізації й самовиявлення у різних видах художньо-конструкторської діяльності; засіб формування художньо-конструкторських (художніх, проєктних, технологічних) умінь та навичок [343]. Естетичний характер художньо-конструктивної діяльності О. Олійник пов'язує із образотворчістю, що, на її думку, дає можливість досягти певного естетичного, інтелектуального, морального, художнього розвитку дітей, оскільки під час художньої праці як діти, так і здобувачі освіти можуть самостійно вносити певні зміни в художні та технологічні процеси під час виготовлення майбутнього виробу [343].

Аналогічними є міркування А. Микуліної та О. Лакатош, які зазначають, що саме конструювання забезпечує різнобічну творчу діяльність дітей з різними матеріалами [307]. Т. Кудрявцев та Л. Парамонова довели, що особливістю формування конструктивного мислення у старших дошкільників є безперервне поєднання розумових та практичних актів, їх взаємодія [360].

На думку О. Пискуна, конструктивна діяльність дітей є цілісним структуроутворенням, що передбачає створення корисного у виробі (об'єкті) і містить:

- 1) технічну досконалість;
- 2) технологічну доцільність;
- 3) ергономічний комфорт;
- 4) економічний ефект [369, с. 170].

Інша сторона, на думку автора, полягає у створенні прекрасного в об'єкті та охоплює:

- 1) знакову асоціативність;
- 2) естетичну виразність;
- 3) позитивність емоцій;
- 4) художню образність [369, с. 172].

В. Ждан та Л. Цапенко виокремили такі завдання художньо-конструктивної діяльності дітей на заняттях:

1. Розвиток розумових і сенсорних умінь.
2. Формування елементів освітньої діяльності: здатність сприймати й виконувати

завдання на занятті; прагнути до самостійного розв'язання конструктивних завдань; наполегливо оволодівати способами нових творчих дій; контролювати свою власну діяльність; оцінювати свою роботу щодо правильності художньо-конструктивного завдання та вимог естетики.

3. Ознайомлення дошкільників з особливостями різних матеріалів, способами з'єднання деталей, правилами користування різними інструментами [176].

Зокрема, О. Пискун визначила основні структурні компоненти щодо художнього конструювання як творчої діяльності, проаналізувала зміст спільної діяльності дітей і педагога на основних етапах навчальної «художньо-конструкторської» діяльності, окреслила основні структурні компоненти художнього конструювання в контексті навчально-творчої діяльності [369]. Учена вважає, що під художнім конструюванням слід розуміти основну методику дизайнерської діяльності. Це передбачає проектування предметного світу, його творче перетворення у взаємозв'язку людини зі світом у межах цілісної матеріально-духовної культури і має глобальний та універсальний характер [369].

У дослідженнях С. Матвієнко охарактеризовано особливості використання потенціалу дитячого художнього конструювання у процесі виховання самостійності. Автор наголошує, що самостійність дошкільника формується у практичній діяльності шляхом виконання різних видів діяльності, зокрема предметно продуктивної, складовою частиною якої є і художнє конструювання. Відтак означене передбачає аналітико-синтетичну діяльність, моделювання структури конструйованого об'єкта та створення художнього образу [291]. Під час керівництва самостійним художнім конструюванням дітей особливу увагу педагога слід зосередити на експериментуванні дітей із різними матеріалами, а використання проблемних і творчих завдань, колективних форм роботи сприятимуть удосконаленню технічних можливостей дитини під час художньо-конструктивної діяльності [291]. Проте Л. Парамонова та О. Сафонова вважають, що художньому конструюванню варто надати більш самостійного та творчого характеру. Учені розробили авторську систему цього виду роботи, в основі якої – ідея набуття дітьми способом конструювання із паперу шляхом

«розпредмечування», у результаті якого відбувається переорієнтування дітей на усвідомлення тих способів конструювання, які дають змогу формувати самостійне творче мислення [360, с. 47].

Специфікою художнього конструювання є те, що у дошкільному віці вона пов'язана з образотворчою діяльністю та грою. Вироби, створені дітьми, мають практичну цінність у соціумі, їх використовують для ігор, подарунків, сувенірів, театралізованих постановок, елементів оформлення помешкання, виставок тощо. О. Пискун мету художнього конструювання вбачає у створенні (чи розробці) одиничного виробу із довершеними естетичними параметрами змісту й форми [369]. Заняття художнім конструюванням вчать розуміти і створювати нове, незвичне, розвивають образне мислення та фантазію, стимулюють творчий потенціал особистості.

Процес художнього конструювання, вважає О. Пискун, складається із: художньо-конструкторського аналізу, який полягає у дослідженні вихідної ситуації й аналізу об'єкта проектування; художньо-конструкторського синтезу, що передбачає пошук композиції виробу. Відтак художнє конструювання містить такі складові: аналітичну (пізнавальний); конструкторську (перетворювальну); художню [369].

Заняття дітей дошкільного віку художнім конструюванням передбачають колективну, групову, індивідуальну форми організації.

Як вважає С. Матвієнко, способами навчання дітей художньому конструюванню є такі: за наслідуванням; за «наочним орієнтиром» (за каркасом чи схемою); шляхом художньо-аналітичних порівнянь. При цьому ефективними будуть застосовані специфічні методи: «метод свободи в системі обмежень», «метод діалогічності в обговоренні замислу виробу», «метод колективних та групових робіт» тощо [291, с. 100]. Учена рекомендує використовувати такі форми організації роботи з художнього конструювання дошкільників: як «елемент занять дітей художньою працею», в «позазаняттєвій діяльності» (зокрема – у повсякденному житті), у час, який відведено для самостійної роботи, що виникає за ініціативи самих дітей [291, с. 100].

Художнє конструювання є частиною дизайну та має інтегративний характер, оскільки органічно поєднує в собі надбання різних галузей науки, мистецтва, техніки. Дизайнерська діяльність дітей, цілісність якої свідчить про єдність користі і краси, корисної та естетичної сторін об'єкта, сприяє формуванню майбутньої особистості відповідно до сучасного ціннісного художньо-культурного ідеалу.

А. Федорович вважає, що художньому конструюванню дошкільників притаманні такі ознаки: обстеження, фіксація основних частин та опорних деталей, способів їх поєднання тощо. Учена окреслює послідовність навчання художньому конструюванню: показ методів та прийомів виготовлення виробу; пояснення завдання із визначенням умов; демонстрація окремих елементів конструювання і технічних прийомів роботи; аналіз та оцінка процесу роботи дітей, продуктів дитячої творчості. Важливими для нас є міркування автора з приводу того, що під час навчання дітей конструюванню слід використовувати поетапний показ виготовлення виробу з поясненням послідовності виконання, апелювати до наявного досвіду дітей [478, с. 169].

Як зазначають учені (Г. Пантелєєв, Л. Парамонова) [359; 360], організація роботи із художнього конструювання потребує дотримання певної послідовності дій:

- 1) виокремлення способів конструювання у контексті практичної діяльності;
- 2) введення дітей у процес виготовлення різних виробів (переважно – іграшок чи сувенірів);
- 3) постановка проблемного завдання, що потребує від дітей співвіднесення вже раніше засвоєних способів виготовлення із умовами перенесення їх у нову ситуацію;
- 4) трансформація та узагальнення таких способів дій;
- 5) самостійна конструктивна діяльність дітей.

Згодом така діяльність набирає більш творчого характеру.

Художнє і технічне конструювання є нерозривною (органічною) єдністю процесу створення технічно й естетично досконалого виробу. Не варто розділяти

ці два види діяльності чи перебільшувати один із них, оскільки поняття естетики і краси є надто суб'єктивними. О. Пискун радить ототожнювати мету художнього та технічного конструювання [369, с. 172.].

Існують різні погляди учених на те, якою саме має бути мета художньо-конструктивної діяльності. Проаналізуємо їх:

1. Важливим для художнього конструювання є проектування нових функцій, а саме «створення виробів та предметів, що володіють новими робочими функціями» [369, с. 172.].

2. Художнє конструювання має на меті оновлення, оздоблення зовнішньої форми виробу, без змін його технічної сутності та способів виготовлення [369, с. 172].

3. Основними завданнями художнього конструювання є: загальне komponування частин виробу (визначення положення, форми та розмірів основних частин елементів; композиція та зовнішнє оздоблення виробу загалом шляхом використання оздоблювальних матеріалів з урахуванням їх властивостей та естетичної складової.

Процес порівняння дітьми предметів, знаходження схожого чи відмінного між ними, сприяє сенсорному вихованню, розвитку наочно-дійового та наочно-образного мислення. Суспільна спрямованість художньої праці виявляється в тому, що у своїх výroбах вихованці об'єктивно виражають своє ставлення до них: створюють подарунки для рідних (мами й тата, сестри, брата, бабусі, дідуся) друзів, близьких людей. Такий процес формує усвідомлене виконання дій, дитина відповідальніше ставиться до творчої діяльності, намагається якісніше виконати роботу. З цього приводу Н. Котелянець зазначає, що заняття з художньої праці допомагають сформувати міжособистісні стосунки, виховують комунікабельність, відчуття здорового суперництва, прагнення до взаємодопомоги, дають можливість кожній дитині відчути себе партнером, формують відповідальність за власні дії [242]. Під час художньої праці виховуються етично-вольові якості, що є засадами для морального виховання майбутньої особистості. Вихованці навчаються допомагати іншим, долати власні

труднощі, виокремлювати проблему, виховують уміння доводити розпочату справу до завершення, підтримувати лад та чистоту, навчаються доброзичливо ставитись до однолітків, зважати на їхні інтереси, допомагати за потреби.

На думку А. Федорович, набуття дошкільниками навичок художньо-конструктивної діяльності передбачає логічно вмотивоване поступове ускладнення вимог у певній послідовності:

- 1) зведення споруди (чи виготовлення виробу) з показом прийомів конструювання та поясненням конкретних способів дій;
- 2) показ зразка з подальшим аналізом його складових частин;
- 3) демонстрування прийомів художнього конструювання, якими оволодіватимуть діти;
- 4) показ зразка виробу, який діти зможуть виготовити самостійно;
- 5) повідомлення завдання із зазначенням умов (конструювання за темою, заданими умовами тощо);
- 6) виготовлення виробу за задумом [478, с. 169].

Під час аналізу виробу вихованці сприймають його візуально, надалі здійснюють обстеження предмета поглядом та рукою, словесно аналізуючи частини виробу (форма, пропорції тощо). Згодом виділяють дрібніші деталі у їхніх пропорційних співвідношеннях. Наприкінці звертають увагу на цілісне сприймання виробу. Використання зразків і завдань, які націлюють дітей на відтворення і перетворення об'єктів, сприятимуть застосуванню знань та вмій у подальшій самостійній художньо-конструктивній діяльності. Навчання дітей художньому конструюванню за допомогою зразків сприятиме засвоєнню уявлень про властивості матеріалів, формуванню умій щодо оволодіння технікою роботи з конкретним матеріалом. Відтак діти опановують систему узагальнених дій шляхом пізнання в ігровій формі предметів, матеріалів, їхніх властивостей, співвідношень пропорцій між цілим та частинами. Як наслідок, дії дітей стають чіткішими, скоординованішими, впевненішими. В результаті удосконалення рухів формуються естетико-трудова вміння і навички.

Загальновідомо, що розвиток дрібної моторики рук взаємопов'язаний із

розвитком творчих здібностей дітей. Як вважають учені, ігри, у яких задіяно рухи рук і пальців сприяють більш гармонійному розвитку тіла, підтримують у відповідному належному стані мозкову систему, активізуючи розумову діяльність дошкільників. Зокрема, М. Монтесорі наголошувала на важливості «вільного руху», який слід уводити в роботу з дітьми з конкретною метою – розвивати координацію. Проте задля цього слід створити середовище, у якому б самі речі спонукали дитину до активності, удосконалення рухів рук без утоми [161, с. 83]. Дослідження, проведені видатними фізіологами, підтверджують зв'язок рухів рук із розвитком мозку. У працях В. Бехтерева проаналізовано ефективність впливу маніпуляції рук на функціонування вищої нервової системи, впливу рукодільної творчості на розвиток мовлення. Ученим доведено, що елементарні рухи рук сприяють зменшенню напруги у м'язовій тканині кисті та пальців рук, губ, полегшують розумову втому. Завдяки розвиткові рухової активності пальців через рецептори на кінчиках пальців у мозку формується своєрідна проєкція «схеми людського тіла», активізуються ті клітини кори головного мозку, які відповідають за мовленнєві реакції, перебувають у своєрідній функціональній залежності від тренуваності пальців. Відтак елементарні рухи рук здатні поліпшити вимову дитиною багатьох звуків, сприяти розвитку мовлення дитини загалом [24]. Слід зазначити, що художня праця сприяє розвитку дрібної моторики рук, сенсомоторики (узгодженості в роботі очей та рук), вдосконалює координацію рук загалом, сприяє забезпеченню психічного здоров'я та інтелектуальному розвитку дітей, забезпечує достатній розвиток мислення, пам'яті, уваги, готує руку до письма [290].

Художньо-конструктивна діяльність своїм змістом має багатоплановий педагогічний вплив на майбутню особистість: сприяє розвитку творчих здібностей та фантазії дітей, є ґрунтом для розвитку навичок естетичного сприймання оточення, навчає знаходити красу в навколишньому, розвиває художній смак, формує практичні навички роботи із різними матеріалами. На думку С. Матвієнко, у процесі художньо-конструктивної діяльності слід дотримуватись етапів її проведення, логіку яких спрямовано на формування в дитини творчості під час виготовлення поробки [291]. Автором зосереджено увагу

на тому, що на зміну підходів до формування художньо-конструктивної діяльності дітей впливають певні протиріччя, які стосуються можливостей розвитку саме самостійної творчої діяльності дошкільників [291].

Художньо-конструктивна діяльність характеризується творчим перетворювально-естетичним характером, а за психологічною сутністю є аналітико-синтетичною діяльністю. В основу художньо-конструктивної діяльності закладено соціально-економічні процеси в сучасному суспільстві; ступінь розвитку науково-технічного прогресу, гуманізацію навколишнього середовища; різні види культур (естетична, екологічна, художня, технологічна, економічна, психологічна, проектна). При цьому важливе значення мають ціннісні орієнтації особистості, особливості її розумової та творчої діяльності [369].

Слушними є твердження С. Матвієнко з приводу того, що сучасні заняття з художньої праці слід проводити за методом інтеграції, з елементами ігор, пісень, творів художньої літератури тощо. Інтеграція, на думку вченої, – це глибока форма взаємозв'язку та взаємопроникнення у зміст навчання дітей [290]. Дослідники М. Крулюк [252], С. Матвієнко [291] та ін. вказують на необхідність забезпечувати різнобічне пізнання предметів, а інтегративний підхід реалізовувати шляхом об'єднання художньої праці із суміжними розділами програми. Це сприятиме повному, оптимальному досягненню результату. Також означене варто спрямовувати на вирішення комплексу освітніх (дидактичних, методичних і виховних) завдань. Відтак художньо-конструктивна діяльність інтегрується із ознайомленням дітей з образотворчим та декоративним мистецтвом, логіко-математичним розвитком, ознайомленням дітей із природою, суспільним довкіллям, розвитком мовлення, народознавством тощо. А також з ігровою, музичною, театралізованою, хореографічною та іншими видами діяльності.

Важливою умовою успішної майбутньої художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку є наявність відповідних здібностей. Здібності розглядаємо як «стійкі індивідуальні психічні властивості особистості». Для художньо-конструктивної діяльності важливими є наявність спеціальних

художньо-конструктивних здібностей. Зокрема, В. Турчин поділяє їх на дві групи: раціональні (які потребують здатності до аналізу та логічного мислення) та підсвідомі (передбачають наявність інтуїції, уяви, фантазії) [473, с. 7].

У старшому дошкільному віці діти іноді намагаються зробити щось по своєму, всупереч вимогам дорослих. Проте у тих видах діяльності, які їх цікавлять, вони здатні до спільних злагоджених дій. Художня праця дає змогу дитині не тільки подолати кордони обмежень з боку дорослого (вихователя ЗДО, батьків), а й бути більш вільною у самовираженні. Художньо-конструктивна діяльність дітей дошкільного віку містить такі *складові*: аналітико-пізнавальна, конструктивно-перетворювальна, художньо-творча, особистісна. Водночас діти навчаються спрямовувати свої зусилля, виконувати конкретні практичні дії, виявляють ініціативу щодо вирішення поставлених завдань, прагнуть реалізувати задумане, проявляючи наполегливість та відповідальність.

Отож *художньо-конструктивну діяльність дітей дошкільного* характеризуємо як художньо-продуктивну діяльність дошкільників, яка спрямована на виготовлення дітьми виробів засобами художнього конструювання, моделювання конструйованого об'єкта, створення художнього образу; як художньо-творчу діяльність вихованців, спрямовану на вирішення естетичних, функціональних, ужиткових завдань формотворення, що закладає основи естетичного ставлення людини до світу, її цілісного і гармонійного розвитку; як засіб актуалізації інтелектуальних і творчих можливостей дітей шляхом прагнення до творчої самореалізації й самовиявлення в різних видах художньо-конструкторської діяльності; як чинник формування художньо-конструкторських (художніх, проектних, технологічних) умінь та навичок; засіб формування початкових основ дизайну; інтегративну діяльність, яка поєднується із ознайомленням дітей з образотворчим і декоративним мистецтвом, логіко-математичним розвитком, ознайомленням дітей з природою, розвитком мовлення, ознайомленням дітей із суспільним довкіллям, народознавством тощо, а також з ігровою, музичною, театралізованою, хореографічною та іншими діяльностями, які мають різне корисне призначення, оскільки органічно поєднують у собі

надбання різних галузей науки, мистецтва, техніки. Нами уточнено, що *художня праця дітей дошкільного віку* є складовою трудового виховання, засобом активізації творчої активності вихованців, сприяє формуванню конструктивних умінь та навичок засобами художнього конструювання з паперу та картону, природними, викидними, штучними матеріалами, тканинами, нитками, які обумовлено зовнішніми рухами та внутрішніми відчуттями (сприймання предмета, виробу, який виготовлятимуть діти загалом, обмірковування уявної картини майбутнього виробу з наступним продумуванням послідовності роботи). Професійна майстерність педагога покликана формувати, вдосконалювати уміння й навички вихованців щодо виготовлення, художньо-декоративного оформлення виробів шляхом застосування різних матеріалів та технік.

1.2. Передумови та особливості формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку

Загальновідомо, що творчість дітей дошкільного віку – не самоціль, а умова та засіб гармонійного розвитку особистості. Завдяки їй дитина розкриває свій внутрішній світ, розвиває здібності. Цінність дитячої творчості, полягає не стільки в результативній стороні, скільки у процесі самої творчості. Творчість є необхідною умовою людського існування, оскільки творча діяльність збагачує людину. Розвиток творчості дитини, на нашу думку, слід вважати системним процесом вирішення індивідуальних творчих завдань, які, відповідно до зони її найближчого розвитку, згодом ускладнюються. Як наслідок – дитина оволодіває комплексом умінь, знань, що безпосередньо пов'язані з розвитком творчих здібностей. Зазначеному вище сприятиме розвивальне середовище, а педагог (дорослі, батьки) повинні забезпечити умови для розвитку творчої самостійної діяльності вихованців.

Особливості творчого розвитку дітей описували в своїх працях учені С. Архіпова [13], І. Грицюк [143], Т. Комарова [225], А. Костак [240], А. Микуліна [306], Т. Молнар [240], В. Моляко [315], В. Роменець [415], О. Терещенко [459], К. Роджерс [410], К. Urban [569] та ін. Творчий розвиток дітей дошкільного віку

засобами образотворчої діяльності представлено у працях І. Білої [32], Т. Комарової [225], В. Котляра [244], І. Листопад [274], А. Микуліної [306], Т. Сухорукової [455] тощо. Специфіку становлення творчого конструювання дошкільників описано в дослідженнях І. Білої [32].

Розвитку творчих здібностей дошкільників сприяє створення у групі ЗДО піднесеної емоційної атмосфери, у якій діти відкриті до пошуків та експерименту. Означене потребує організації освітнього процесу на засадах особистісно-орієнтованої моделі взаємодії педагога та вихованців: довірливе ставлення до дитини, урахування її індивідуальних можливостей, забезпечення відчуття успіху в різних видах діяльності, психологічну захищеність, створення середовища, сприятливого для творчості. У процесі творчого розвитку дошкільників водночас відбуваються якісні зміни й у пізнавальній діяльності дітей, оскільки формуються уміння та навички у царині мистецької діяльності.

Навчання дітей дошкільного віку трудовим умінням і навичкам під час занять з художньої праці присвячено дослідження А. Костак та Т. Молнар. Зокрема, учені характеризують художню працю дітей як дієвий засіб різностороннього розвитку вихованців та їхньої підготовки до навчання у початковій школі [240]. І. Листопад розроблено та проаналізовано методіку використання творчих завдань для розвитку творчих здібностей дошкільників. Наголошено, що під «творчістю» (креативністю) прийнято розуміти продуктивну діяльність людини, яка здатна створювати якісно нові матеріальні форми, втілювати духовні цінності суспільного значення; форму психічної активності, за якої людина продукує якісно нове, що вирізняється неповторністю і оригінальністю [274].

Відтак важливою умовою творчого розвитку дошкільників є *організація освітньо-розвивального середовища* (організований педагогічний простір, що заснований на взаємодоповнюючому діяльнісному спілкуванні всіх учасників виховного процесу і припускає смислові та міжособистісні відносини) [72; 74]. Означене середовище дає можливість вихованцям оволодівати новими способами творчої діяльності, оскільки містить у собі елементи проблемності, новизни.

Організація ХКД потребує урахування таких напрямів роботи з дітьми:

1. Формування основ критичного мислення, емоційного інтелекту здатності спостерігати і порівнювати.
2. Бути поряд з дитиною у віртуальному та реальному світі.
3. Вчити дітей планувати власну діяльність, роботи висновки.

Усе більше науковців, практиків, роботодавців констатують, що в різних сферах життєдіяльності людей творчих професій неможливо замінити. Відтак дітей потрібно учити творчості, розвивати їхнє критичне мислення.

У дошкільному віці спостерігається максимальний темп формування задатків, що обумовлюють весь подальший розвиток організму дитини. Наші спостереження за дітьми дошкільного віку свідчать про те, що з усіх видів діяльності їм найбільше подобається гра, художньо-продуктивна діяльність (образотворче мистецтво, художнє конструювання), мультфільми.

Дитячу образотворчу діяльність вчені радять розуміти як свідоме відображення дитиною оточуючої дійсності в малюнку, ліпленні, аплікації, конструюванні; відображення, яке побудоване на спостереженнях, а також уявленнях, отриманих дитиною через слово, картину та інші види мистецтва [455]. Залучення дітей до творчої конструкторської діяльності відбувається через гру, а на всіх етапах конструкторської діяльності (зародження задуму, практична його реалізація) присутній компонент творчої діяльності – творча задача [60, с. 50]. Професор В. Зеньківський радив звернути увагу на зв'язок гри з роботою уяви. Він акцентував на тому, що творча активність дітей у грі *спрямована на реальність*, констатуючи, що дитина за допомогою фантазії «доповнює і перетворює реальність... а об'єкт гри є поєднанням реального й уявного. Дитина легко варіює роботу фантазії щодо певного ігрового об'єкта, що дає їй своєрідне «почуття влади над предметом гри» [486, с. 292]. Граючись, творчо конструюючи, вихованець розвиває бажання випробувати на конкретному об'єкті свої сили, прокладаючи собі шлях до вільної та творчої активності. В такий спосіб ігри формують у душі дитини «нову перспективу творчості, створюють нові стимули до активності, зумовлюють приплив енергії і завдяки цьому є чималим чинником

розвитку» [486, с. 292]. Ученим у праці «Психологія дитинства» зазначено, що проблема гри дітей набула в розвитку нашого розуміння дитинства особливо важливого значення... Дитя, граючись, чудово вирішує завдання розвитку і вправлення фізичних і психічних сил, а водночас воно перебуває поза всякою небезпекою, якою могла б загрожувати пряма взаємодія з природою» [486, с. 47]. В. Зеньківський стверджував, що гра є «центральним чинником у житті дитини і має великий вплив на всі сторони її психічного життя, зокрема й на дитячий інтелект. Однак функція гри полягає зовсім не у пізнанні навколишньої дійсності, хоча вона частково слугує й цьому, а в тому, щоб надати активності дитини такої форми, за якої, не відходячи від реальності, можна послабити пряму взаємодію з нею шляхом активізації роботи фантазії» [486, с. 292]. Психічним коренем гри дітей дошкільного віку є емоційна сфера, в якій дитина шукає розв'язання своїх запитів і завдань [486, с. 292].

Проаналізуємо деякі аспекти розвитку ігрових здібностей та умінь дошкільників, які допомагають сформувати у дітей відповідні художньо-конструктивні уміння та навички:

- під час роботи з дітьми варто здійснювати своєрідне «опредмечування» чи «оживлення» об'єкта;
- використовувати предмети-замінники;
- створювати конкретні образи на основі неповного графічного зображення чи словесного образу;
- використовувати уявні образи багатовимірних об'єктів (зادля формування просторової уяви);
- проєктувати власну уяву на певний задум, створювати та послідовно реалізовувати план свого задуму.

В. Москалець гру дітей дошкільного віку вважає стадією психосоціального розвитку особистості. Основне її розвивальне завдання вчений вбачає у формуванні ініціативності [322, с.203]. В ігровій діяльності дитина інтенсивно засвоює нові знання, уміння, навички, а розвиток моторики та мовлення під час активної художньо-конструктивної діяльності відкриває неабиякі можливості для

спілкування з однолітками, зазвичай у ігровій формі. Загалом гра за своєю сутністю, функціями та впливом є близькою до художньої діяльності. Їх близькість полягає в безкорисливості, багатфункціональності, умовності, розважальному спрямуванні, рольовому характері поведінки, приємних емоціях, зв'язку з життям, своєрідному введенні в повсякденне життя людей тощо. Гра у поєднанні з мистецтвом є провідною діяльністю, особливо важливою для дітей дошкільного віку. Гра, яка пов'язана з художньо-конструктивною діяльністю дошкільників, насамперед спрямована на зміну внутрішнього світу дитини. Її сутність полягає в можливості імпровізувати, творити, насолоджуватись проявом своїх духовних і фізичних сил.

Проаналізуємо передумови формування художньо-конструктивної діяльності та гри дітей дошкільного віку. Задля цього будемо послуговуватись працями учених І. Барбашова [18], В. Зеньківського [486], Н. Короткової [309], С. Максименко [283], Д. Менджерницької [297], Н. Михайленко [309], В. Роменця [415], М. Савченко [421], Т. Хорунжого [485] та ін.

Художньо-конструктивна діяльність дітей бере початок із *предметної дії* (в основному це перший рік життя) – дитина будує з кубиків вежу, разом з дорослим грає в «муляра», будує стіни будинку. У цих випадках конструювання є конкретною метою діяльності. Відтак предметна діяльність – гра є формою вияву свідомості дитини в цей конкретний період її розвитку. Згодом з'являється прив'язаність до світу речей. Малюк просить (криком чи рухом тіла, рук), вимагає від дорослого предмет, який уже сприйнятий ним, проявляючи водночас перше емоційне визначення якості конкретної іграшки (предмета). В. Роменець у праці «Психологія творчості» зазначає, що згодом дитина зможе виділяти основні ознаки цього предмета, звертає увагу на співвідношення поміж предметами; починає класифікувати їх як предмети, на які спрямовано дію та знаряддя [415]. Цілком природно, що тіло дитини є чутливим знаряддям дії і водночас одним із предметів впливу, який наближений до органів чуття малюка. Дитина вивчає, розглядає передусім свої пальчики – частини тіла – і пізнає власні дотикові відчуття. Слід пам'ятати, що якщо дорослі різко забирають у дитини предмет її

своєрідного захоплення, то глибоко неприємно вражають дитину, не підозрюючи цього. Через відсутність стійкої пам'яті у дитини цього віку один предмет можна легко замінити іншим, не завдавши шкоди малюку.

Наступний етап – *переддії*. Він з'являється на етапі предметної, своєрідної переддії (орієнтовно у 2 – 2,5 місяці) – малюк поступово переходить від недовільних дій до довірливих, здійснюючи спроби дотягнутись до предмета рукою, вступає в контакт з ним, намагаючись втримати вкладену в руку іграшку. Дитина поступово починає контролювати очима довірливі рухи рук, які спрямовано до об'єкта. Згодом появляється комплексне (зорове, дотикове, слухове) сприймання предмета; удосконалюються сенсорні ознаки (моторна та сенсорна сторони сприймання). Дитина починає усвідомлювати предмети, на які спрямовано дію, і меншою мірою – предметні дії. Згодом вона почергово бере в руки предмети, починає об'єднувати їх у нескладні дії, застосовуючи два предмети водночас. Засвоює найпростіші властивості предметів світу: його можна наближати чи віддаляти від себе; він падає (зникає), якщо його випустити з руки; видає звук, дзвенить, якщо по ньому вдарити. Якщо такі ефекти викликають приємні відчуття, дитина знову повторює свої дії, захоплюючись рухом та результатом руху. Психіка збагачується пам'яттю, уявленням та очікуванням результату дії.

Етап *співвідносної дії* полягає в тому, що дитина починає маніпулювати водночас двома предметами, по-різному використовує функції обох рук: одна з них стає провідною, інша допомагає, підносячи чи ж підтримуючи предмет. Звертає увагу на мовлення дорослих, що супроводжують показ предметно-ігрових дій, полегшуючи дитині сприймання дії задля її подальшого відтворення. На етапі функціональної дії вихованець прагне відтворити уже відомі дії на інших предметах, робить перші узагальнення, переносить конкретні властивості знайомих предметів на подібні до них предмети (наприклад, намагається встромити паличку в усі отвори; підкидає все підряд: іграшку, м'яч, хустинку та ін.), в одній і тій ж дії комбінує відомі й невідомі об'єкти. Згодом виникають *наслідувальні дії* з іграшками та предметами вжитку (годування ляльки). Тепер

дитина відтворює призначення предметів у дії, порівнює предмети за їх функціональним призначенням. Виникають більш складні процеси мислення. У такий спосіб вихованець першого року життя досліджує прості й узагальнені фізичні властивості предметів. На другому році життя малюки активно маніпулюють з предметами (кубиками, коробками, пірамідками), починають використовувати у власних іграх будівельні матеріали, предмети, що рухаються (машини, самокати, літаки).

Як зазначає В. Роменець, генетичні витoki творчої гри закладено саме у предметно маніпулятивній діяльності раннього віку. Розвивається символічна діяльність інтелекту, функціональність предмета залежить від того значення, якого йому надає сама дитина. Поява здатності вводити предмет в ігрову дію свідчить про те, що уявно-реальний світ дитини домінує над предметно-реальним, а творча уява стає основою творчого розвитку малюка [415]. Дії з іграшками для дитини передбачають свободу дій, оскільки не містять фіксованого результату чи чітко визначеної мети. Дії з іншими предметами (лопаткою, горнятком, ложкою) потребують фіксованих способів дії, а предметно-практичну діяльність спрямовано на чіткий результат, і вона регулюється цим результатом.

Відтак на другому році життя дитина починає відмежовувати гру від предметно-практичних дій, поступово засвоює ігрове призначення предметів (викладає з дощечок доріжку, годує ляльку, укладає спати). Дії із «справжніми» предметами діти згодом переносять на іграшки. Такі ігри називають *процесуальними*, оскільки зміст таких ігор полягає у самому процесі дії. Особливістю такої гри є одноманітність, «одноактність»; ігрові дії є копіюванням дій дорослих; формально дитина вже грається, проте ця гра ще не справжня.

На третьому році життя структура ігрових дій дитини ускладнюється: від непов'язаних між собою, одноактних ігрових дій, до гри, яка складається із послідовності ігрових дій (наслідувальної гри). Основним засобом для створення дитиною ігрового образу є власне іграшка, з якою вона здійснює ігрові дії.

Після 3-х років дитина починає використовувати символічні ігрові заміщення, що відкриває чималий простір для розвитку її фантазії, вона починає

діяти в уявній, мислительній ситуації, надаючи предметам не властиві їм імена і функції (олівець стає термометром, літаком, кубики – складовими певної страви, хустинка – прапорцем, парусом човна тощо). В такий спосіб дитина перетворює предмети, яких їй не вистачає в грі, на інші. Ці ігрові заміни називають *символічними*.

Умовою заміни однієї іграшки іншою є не зовнішня подібність, а можливість визначеним способом діяти з нею. При цьому фізичні властивості предметів дещо обмежують можливості дітей у напрямі здійснення дії з ними. Відтак зовнішня подібність під час використання предметів може впливати на їх ігрове використання як предметів-замінників. *Отож між предметом-замінником та його прямим реальним призначенням покладено дію, яка поєднує зв'язок між реальним та уявним предметом, що має неабияке значення для художньо-конструктивної діяльності дошкільника в подальшому, оскільки бажаний результат, який дитина досягатиме шляхом художнього конструювання, на початковому етапі міститься лише в її уяві. Кінцеву мету буде досягнуто шляхом поступових цілеспрямованих предметно-перетворювальних дій.*

Слід зауважити, що гра в цьому віці не є суто символічною чи розумовою діяльністю, проте вона завжди пов'язана із особистісними інтересами, переживаннями та емоціями дитини. Психологічний зміст використання вихованцем предметів-замінників полягає у своєрідному переносі їхнього реального призначення та відповідного способу дій із ними з одного предмета на інший (в такий спосіб дитина знаходить можливість дібрати для себе те, чого їй не вистачає в реальності). Це стає можливим завдяки появі у свідомості дитини здатності узагальнювати функції предметів (досвід дій з одними предметами переносить на досвід дій з іншими предметами), своєрідно експериментуючи з ними.

Загальновідомо, що дитяча гра (як і художньо-конструктивна діяльність) сама по собі не виникає, а потребує цілеспрямованого керівництва дорослих (старших дітей). Підтвердженням цьому слугують міркування А. Запорожця, В. Давидова, Н. Михайленко, які зазначають, що ігрова діяльність не створюється

самою дитиною, а засвоюється нею внаслідок наслідування дій дорослого, який знайомить малюка із способами ігрових дій, що і є передумовою розвитку ігрової творчості дитини у подальшому [309, с.78]. Відтак художньо-конструктивну діяльність, яка базується на грі, діти опановують шляхом наслідування дій дорослих, які знайомлять дітей із видами та способами художнього конструювання, що і є передумовою творчої художньо-конструктивної діяльності дитини у подальшому.

Діти, із якими ніколи не грались з раннього віку, не спроможні винайти ігрові заміщення, зімпровізувати уявну чи реальну ігрову ситуацію. Відтак розвиток гри потребуватиме не лише природних здібностей дитини, а й відповідної взаємодії із дорослими. При цьому слід наголосити, що гра не зводиться до засвоєння дитиною конкретних умінь та навичок, а є самостійною творчою діяльністю. На відміну від предметних дій, ігрові дії не потребують стандартних способів дій, тому можуть вільно засвоюватись дитиною. Проте навчати грі з раннього віку необхідно. Реалізація цієї мети можлива лише в процесі спільної гри дитини з дорослим, який передає їй способи заміщення одних предметів іншими.

Проаналізуємо основні етапи пристосування дитини дошкільного віку до гри:

1. На початковому етапі дитина не виявляє зацікавленості до замінних дій дорослого, використовує реальні іграшки за безпосереднім призначенням.

2. Спостерігає зацікавленість до ігрових дій дорослого і після спостереження повторює їх, наприклад, із тими ж предметами-замінниками на автоматичному (наслідувальному) рівні, не запам'ятовуючи, з якими предметами діяла, і не усвідомлюючи сутності заміщення. У неї немає стійкого образу предмета, який, за пропозицією дорослого, вона заміщає в дії. Такі ігрові дії мають формальний характер і не є значущими для дитини.

3. Самостійно відтворює чи імітує дії дорослого. Згодом демонструє зацікавленість до окремих ігрових заміщень, показаних дорослим, працюючи чи граючись поряд, із задоволенням їх відтворюючи. Самостійні ігрові заміни ще

відсутні.

4. Самостійні заміщення як наслідування чи варіації дій дорослого починають зацікавлювати дитину. При цьому вона не виходить за межі сюжету гри.

5. Дитина починає варіювати дії дорослого, вносячи при цьому власні елементи новизни.

6. Перейменування предметів у грі, вияв емоційної зацікавленості грою через відчуття захопленості нею дорослим.

Відтак розвиток ігрових замінів, починаючи з раннього віку, відбувається в декілька етапів:

- 1) спостереження дитини за грою дорослого;
- 2) гра поряд, спільна гра;
- 3) наслідування (повторення, копіювання) дій дорослого;
- 4) самостійне повторення дитиною дій з появою варіативності;
- 5) самостійні ігрові заміщення;
- 6) перехід від копіювання дитиною дій дорослого до власних дій.

Надалі у розвитку дітей дошкільного віку провідну роль відіграє гра, в ході якої розвиваються всі психічні процеси (пам'ять, мислення, уява, увага, сприймання), відбувається розвиток мовлення тощо. Загальновідомо, що своєрідними рисами гри дітей дошкільного віку є творчий характер. Означене пов'язане з роботою мислення, уяви, вибором дошкільником сюжету та матеріалів для гри; виявом різних почуттів та емоцій, відчуттям насолоди від ігрової діяльності.

Згідно з твердженнями Д. Менджерницької, впродовж дошкільного дитинства вихованець оволодіває такими рівнями гри:

- рівень ігрових дій, за яких дитина здійснює дії, що спрямовані на уявне перетворення предметів, що оточують дитину (за допомогою предметів-замінників);
- рівень рольової взаємодії, за якої вихованець вступає в певний рольовий діалог із іншими дітьми;

– рівень сюжету, за якого гра розгортається навколо придуманих дитиною подій і явищ [297, с.41].

На думку І. Білої, у 4-5-річному віці дитина через слово та дію засвоює різноманітні форми об'єктів природи, прагне до прояву творчості у процесі предметно-просторової та художньої діяльності [32, с. 50]. Розвиток сприймання дитини, відповідно до тверджень А. Барбашової, передбачає процес формування перцептивних дій (своєрідний саморегулюючий процес пошуку, переробки інформації). У результаті здійснення таких дій формуються «перцептивні моделі об'єктів» відповідно до завдань предметної діяльності [18]. Відтак перцептивні дії походять від практичних, оскільки саме практична діяльність спонукає дитину орієнтуватися у предметній ситуації. Перцептивні дії, відповідно до своєї нейрофізіологічної природи, є неперервними кільцевими рефлексорними актами. Нервові імпульси шляхом збудження рецепторних зон відповідних клітин головного мозку передаються органам чуття. Внаслідок певної обробки відповідні імпульси повертаються до рецепторів, активізуючи моторні зони шляхом зміни їхніх функціональних станів [485].

Учені засвідчують, що відчуття є джерелом образів сприймання. До складу його аналізаторів входить широке коло різних перцептивних дій (С. Максименко) [283, с. 141–148]. Проте серед усіх сенсорних систем організму дитини – зір, слух та дотик – саме зір є предметом аналізу в царині художньо-конструктивної діяльності. Основою зорових перцептивних дій є діяльність зорового аналізатора, який зорієнтовано на відбиття коливань електромагнітних хвиль різної довжини [18, с. 116]. Його основними функціями є: ахроматичний (усі відтінки сірого, неколірний), хроматичний (усі кольори спектру) зір; просторове бачення (форми, розміру, рельєфу) предметів; просторові співвідношення частин предметів чи виробів (пропорції частин деталей) тощо.

Підґрунтям дотикових перцептивних дій є контакт механічних подразників з тілом: натискання на шкіру та як результат – її реакція. Через дотик дитина розпізнає різні фізико-механічні властивості предметів: твердість, м'якість, міцність, пластичність, гнучкість, шорсткість, гладкість, пружність, вологість;

просторові ознаки предметів: об'єм, величину, форму, особливості розміщення у просторі.

Для розкриття психологічних закономірностей художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку необхідно розглянути структуру функціонування перцептивних дій. На думку І. Барбашової, їхню основу становлять:

- а) мета сприймання в конкретних умовах;
- б) засоби побудови та розпізнавання дитиною конкретних образів об'єктів;
- в) операції (раціональні способи обстеження предметів), способи застосування дитиною засобів здійснення перцептивних дій для виявлення зовнішніх ознак предмета під час сприймання [18, с. 117].

Виокремлюють розпізнавальні й ознайомлювальні перцептивні дії. Сутність розпізнавальної дії зосереджено на сприйнятті відомого образу. Такі образи називають сенсорними еталонами (виробленими суспільством упродовж багатьох сторіч і засвоювані кожною людиною як нормативні зразки властивостей і відношень предметів – геометричні форми, кольори спектра, просторові відношення, еталони величини тощо). Ознайомлювальну дію спрямовано, відповідно, на формування цілісного образу предмета.

У старшому дошкільному віці формуються найпростіші узагальнені способи побудови образу: поєднання різних технік виконання роботи, навички просторового розміщення елементів, інтеграція різних видів мистецтв тощо [76]. Безпосередньому процесу конструювання (створення виробів) передують етап задуму [60]. Дитина спочатку уявляє, обдумує спосіб виконання, а потім уже творить. Як вважає І. Біла, у 5-6-річному віці дитина через дію і форму прагне до створення художніх образів, реалізації своїх вражень у творчості [32, с. 50]. Інтерес до художньої праці дітей зумовлюється її важливістю для розвитку особистості дитини. З роками потреба в ній не послаблюється, а ще більше зростає. Мобілізуючи розумову діяльність, ХКД прискорює процеси розвитку просторового мислення, образного бачення, розвиває розумові здібності, спостережливість дітей, відчуття гармонії [72]. Художньо-конструктивна

діяльність дошкільника ґрунтується на основі таких розумових операцій, як порівняння, аналіз і синтез, узагальнення [57]. Цілком слушними є міркування І. Білої з приводу того, що під час побудови конструкції за готовими зразками діти не надто занурюються у зміст такої роботи, прагнучи наслідувати готовий зразок. Натомість, «коли дітям дають зразок конструкції іншого типу, який дає вихованцям уявлення про загальний вигляд споруди, без виділених окремих деталей, діти проявляють допитливість, спостережливість» [32, с. 50]. Усвідомлення й засвоєння дошкільником практичних дій, зорових і тактильних образів у процесі художньо-конструктивної діяльності спонукає його поєднувати нові образи предметів з набутим досвідом, закріплює його в уяві, надає більшої чіткості й динамічності сприйнятому матеріалу, що є передумовою формування творчої активності дитини.

Відтворювальний (репродуктивний) спосіб художньо-продуктивної діяльності дошкільників передбачає створення уже відомого продукту (спонукає діяти за відомим зразком). Відтак дитина оперує заздалегідь закладеними шаблонними засобами. Тому репродуктивна діяльність дошкільника в процесі художньо-конструктивної діяльності є своєрідною базою щодо кількісного накопичення знань. Вони допомагають йому усвідомити й засвоїти ті дії, якими опановують у навчальній діяльності.

На відміну від завдань репродуктивного характеру, творчість дитини дошкільного віку має бути спрямованою на новизну та оригінальність її дій. Вона виявляється у створенні інших, нових для неї комбінацій з художніх чи конструктивних дій, із раніше невідомих їй способів комбінування на основі отриманих знань та умінь. Відтак творча художньо-конструктивна діяльність є своєрідним комплексом особистісних та інтелектуальних особливостей дитини. Дії, застосовані вихованцем в інших умовах, сприяють самостійній постановці проблеми, спонукають генерувати оригінальні ідеї, активізують пошук нешаблонного вирішення проблемних ситуацій. Слід зазначити, що дітям дошкільного віку притаманна природна чуттєвість, близькість до творчого, прекрасного. Художньо-естетичні засоби також спонукають вихованців до

активної художньо-конструктивної діяльності.

Виокремимо характерні аспекти творчого компонента художньо-конструктивної діяльності дошкільників:

1. Орієнтаційний – потребує створення умов, за яких майбутня особистість зможе більш глибоко відчутти та розкрити свої приховані творчі можливості.

2. Творчо-перетворювальний – потребує реалізації діяльнісного підходу щодо конкретної творчої праці, оскільки всі важливі особистісні характеристики, а також уміння формуються лише шляхом активної діяльності особистості.

3. Особистісно-креативний – характеризується як внутрішня потреба у творчій реалізації особистісного потенціалу дитини в художньо-конструктивній діяльності.

При цьому слід наголосити, що ми опираємось на той факт, що власне творча діяльність породжує якісно нове, відрізняється неповторністю, оригінальністю. Проте в результатах творчої художньо-конструктивної діяльності дітей не слід шукати лише якісно нового, того, чого раніше ніде не було. Слід завжди відштовхуватись від зони найближчого розвитку вихованця, виявляти у його художньо-конструктивній діяльності «неповторне», «оригінальне» чи «унікальне» насамперед очима самого педагога, прагнути бачити творчий світ очима дитини. Відтак ступінь новизни продуктів творчої діяльності дошкільника варіюється в межах індивідуального особистісного розвитку дошкільника, а його креативність характеризується своєрідною умовністю новизни, у якій результативним є сам процес творчої художньо-конструктивної діяльності, а згодом – і його цінність.

Тому в процесі підготовки майбутніх педагогів до реалізації ними творчого аспекту художньо-конструктивної діяльності дітей зважаємо на те, що творчість слід пов'язувати не лише з інтуїцією, фантазією, грою уяви. Вона не обмежується у дошкільному віці створенням якісно нового продукту, а доступна кожній дитині, і дуже часто саме творчі зусилля виявляють себе у виконавчій чи дещо монотонній діяльності дошкільника (у процесі якої вихованець набуває навичок

потрібних первинних дій), яка згодом, за наявності ініціативи дитини, набуває творчого характеру.

Сутність художньо-конструктивної діяльності опосередкована розумовою творчою діяльністю – спершу конструюванням в уяві того, що дитина прагне втілити в реальну дійсність, яка водночас опирається на систему соціальних і відповідних психофізичних явищ, які складають механізм творчості вихованця. Аналогічною є думка В. Журенко, яка розглядає творче конструювання засобом інтелектуального розвитку дітей. Зокрема, учена акцентує на таких показниках творчого конструювання: створення «образів» конструкцій (кількість, новизна, оригінальність, виразність, варіативність, наділення образів різними властивостями, ступінь віддаленості створюваного образу від запропонованого); здатність будувати різні образи на одній основі; інтелектуальна активність; захоплення дітей від пошукової діяльності; емоціональне ставлення до виконання творчих конструктивних завдань. Учена наголошує, що конструктивна творчість містить складний комплекс практичних та розумових дій, розпочинається з визначення задуму (уявлення про кінцевий результат та шляхи його досягнення) [177]. Відтак творчий художньо-конструктивний задум народжується через розумову діяльність дошкільника (порівняння, аналіз, синтез) та попередній досвід.

У дітей дошкільного віку формування установки на творчість відбувається в процесі конкретної предметно-практичної діяльності під час виконання конкретних посильних завдань, за яких вихователь ЗДО застосовує елементи творчого підходу задля виготовлення дитиною певного виробу, стимулюючи водночас творчі прояви дитини. Відтак необхідним елементом творчої художньо-конструктивної діяльності є пізнавальний (навчально-освітній) процес.

Кожен вид художньо-конструктивної діяльності дошкільників має свою специфіку, яка пов'язана з особливостями матеріалу (папір, тканина, природний матеріал тощо). Врахування такої специфіки, на думку Ю. Котелянець, уможливорює розробку розвиваючих технологій навчання дітей за кожним видом конструювання задля створення «цілісної системи формування творчого

конструювання». Основними показниками творчого конструювання є кількість, оригінальність, варіативність, новизна, виразність конструкцій, рівень віддаленості створюваного «образу» від початкових даних; захопленість дітей пошуковою діяльністю та їхня емоційна включеність, інтелектуальна активність [241, с. 149]. Розвиток творчості дошкільників під час художньо-конструктивної діяльності відбувається на основі взаємопов'язаних складових: дитяче експериментування з новим матеріалом; розвиток уяви та образного мислення; формування узагальнених способів діяльності.

Відтак саме творча художньо-конструктивна діяльність вихованця на початкових етапах характеризується перетворювальною активністю, яка спрямована на зміну реальних об'єктів навколишньої дійсності і містить у собі *предметно-перетворювальний* (діяльнісний) та *пізнавальний* компоненти, істотними характеристиками яких є предметність, доцільність, суспільна спрямованість. Водночас художньо-конструктивна діяльність дитини 4-6-річного віку містить *чуттєво-предметний* компонент, який забезпечує взаємозв'язок ідеального (того, що відчуває дитина) та об'єктивно-реального (опредмечування дитиною своєї духовної творчості).

Художньо-конструктивна діяльність органічно та безболісно допомагає дошкільнику перейти від ігрової діяльності до навчальної, продовжуючи зберігати в її основі ігрові елементи. Характеризуючи шляхи розвитку творчості дітей у процесі художньо-конструктивної діяльності, виділимо такі особливості творчої діяльності, притаманні дошкільнику: первинне хвилювання (переживання), бажання, яке слугує поштовхом до створення чогось нового; виразна конкретна діяльність з певним матеріалом для творчості окремими засобами; естетичне оформлення, впорядкування результатів такої діяльності, яка обов'язково містить елемент суспільної значущості.

Слід наголосити, що дошкільники, відповідно до своїх вікових особливостей, не прагнуть звітувати перед собою про важливість здійснення ними творчої роботи чи про необхідність сформованості у них знань та умінь задля якісної реалізації такої діяльності та правильності здійснення ними тих чи інших

прийомів у роботі. Вони діють відповідно до своїх природних потреб та прагнень щодо виконання окремих вдалих прийомів у виробі. Тому вирішувати проблему творчого розвитку дітей дошкільного віку у площині домінування логіки та навчання у процесі творення є недоречним. У поняття «творчість дитини дошкільного віку» ми вкладаємо процес, дієвість, активність дитини під час творення нею духовних та предметних продуктів як кінцевих результатів її творчої діяльності.

Відтак предметно-перетворювальна художньо-конструктивна діяльність дітей дошкільного віку на заняттях з художньої праці може кваліфікуватись як процес творчості.

Отже, нами з'ясовано такі особливості творчої художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку: її організація потребує реалізації педагогом особистісно-діяльнісного підходу щодо налагодження взаємодії із дітьми дошкільного віку; художньо-конструктивній діяльності дітей притаманний активний, емоційно насичений, часто непередбачуваний зміст; вона базується на врахуванні вікових, індивідуальних особливостей дітей; неабияке значення у формуванні художньо-конструктивної діяльності належить особистості педагога, тематичному плануванню, узгодженому із розділами чинної програми, за якою працює дошкільний заклад; методам, формам та засобам роботи з дітьми, тематиці організації відповідних занять, забезпеченні належних умов для повноцінного розвитку майбутньої творчої особистості.

1.3. Відображення змісту художньо-конструктивної діяльності дітей в освітніх документах та системі професійної підготовки майбутніх вихователів

Сучасний освітньо-науковий український соціум у вихованні та розвитку дітей дошкільного віку за важливе вбачає формування та розвиток їх творчих здібностей. Саме в дошкільному віці закладаються основи художньо-конструктивної діяльності, самостійності, досвід емоційного спілкування, що значною мірою стає передумовою для всього подальшого розвитку кожного вихованця. Відтак заклади дошкільної освіти є первинною ланкою неперервної

системи освіти України, організація якої базується на чинних нормативно-правових документах: Законі України «Про дошкільну освіту» (2021), Законі України «Про освіту» (2017), Національній доктрині розвитку освіти (2002), Положенні про дошкільний заклад освіти (оновлені зміни від 27.01.2021), Базовому компоненті дошкільної освіти (2021).

Означені документи констатують, що повноцінний розвиток майбутньої особистості (в тому числі і творчій) є світоглядною основою освіти на сучасному етапі. У своїй роботі послуговуємось науковими працями С. Матвієнко, яка наголошує, що в дошкільній освіті «заняття дітей художньою працею тривалий час визначалися самостійною формою навчальної роботи з дітьми (за змістом навчання), проте в останні роки відбулися суттєві зміни в упорядкуванні й удосконаленні освітнього процесу в закладах дошкільної освіти. Певні новації торкнулися й проведення занять з художньої праці» [290]. Згідно з Наказом МОН України № 446 (від 20.04.2015 р.) «Про затвердження гранично допустимого навчального навантаження на дитину в дошкільних навчальних закладах різних типів та форм власності» навчання дітей основ художньої праці відбувається на заняттях з конструювання та заняттях із художньо-продуктивною діяльністю (з акцентом на аплікації, ліпленні тощо). Означені заняття художньою працею рекомендовано проводити у вільний час у груповій або підгруповій формах [290].

Відповідно до положень Базового компонента дошкільної освіти (нова редакція 2021 року) вихідною умовою оновлення сучасної системи дошкільної освіти є збереження самоцінності дитинства на стартовій платформі її особистісного розвитку з урахуванням власних задатків, нахилів, індивідуальних психічних та фізичних можливостей і особливостей кожної дитини, розвитку її талантів. Державний стандарт дошкільної освіти зорієнтовує нас на те, що освітню лінію «Дитина у сенсорно-пізнавальному просторі» спрямовано на формування технологічної, предметно-практичної, сенсорно-пізнавальної, дослідницької компетентностей, що безпосередньо допомагає формувати художньо-конструктивну діяльність дітей, оскільки поєднує в собі взаємозв'язок предметно-практичної, художньо-продуктивної, конструкторсько-будівельної,

господарсько-побутової, дослідницької, пізнавальної, сенсорно-пізнавальної діяльності дошкільників. Освітню лінію «Дитина в природному довкіллі» спрямовано на формування природничо-екологічної компетентності дитини, яка формується на емоційно-ціннісному ставленні до природи під час роботи з природними матеріалами, на навчанні поводження з природними ресурсами. Освітню лінію «Гра дитини» в сенсі художньо-конструктивної діяльності спрямовано на розвиток творчих здібностей, виховання самостійності, ініціативності, організованості під час роботи з різними матеріалами, виготовлення іграшок та використання їх у грі, формування в такий спосіб стійкого інтересу до вивчення та пізнання особливостей довкілля, речей, створених людьми, творчої самореалізації. Освітню лінію «Особистість дитини» спрямовано на формування особистісної компетентності дошкільників. У царині художньо-конструктивної діяльності вихованець усвідомлює своє ставлення до виробу, який ним виготовлено, мотиви та мету діяльності, висловлює власне оцінне судження про результат своєї діяльності. Освітню лінію «Дитина у світі мистецтва» спрямовано на формування мистецько-творчої компетентності. Художньо-конструктивна діяльність дошкільників сприяє формуванню елементарної обізнаності дитини про різні види мистецтва, у тому числі і декоративно-прикладного, під час роботи з різними матеріалами. Означена діяльність (художньо-конструктивна діяльність) відповідно до мети формування мистецько-творчої компетентності якнайбільше сприяє прагненню та здатності дитини реалізувати свій власний творчий та художньо-естетичний потенціал під час виготовлення конкретного виробу.

Завдання Базового компонента дошкільної освіти реалізуються в змісті комплексних та різних парціальних освітніх програм для дітей дошкільного віку («Українське дошкілля», «Дитина», «Я у Світі», «Впевнений старт», «Соняшник», «Оберіг», «Дитина в дошкільні роки», «Світ дитинства», «Радість творчості», «Кольорові долоньки» та ін.). Важливими для нас є дослідження С. Матвієнко, яка наголошує на тому, що в сучасній дошкільній освіті актуалізувалася розробка новітніх засобів та видів дитячої діяльності. Учена констатує, що сучасні

програми дошкільної освіти окреслюють різні підходи щодо організації роботи з дошкільниками засобами конструктивної діяльності. Як зауважує С. Матвієнко, розвивальний та виховний потенціал художнього конструювання підвищиться за умови виховання у дітей прагнень до активної діяльності та оволодіння необхідними операційними діями [291, с. 74].

Охарактеризуємо означені програми з позиції реалізації завдань художньо-конструктивної діяльності дошкільників в освітньому просторі ЗДО з такими параметрами: наявність окремого розділу «Художня праця» чи «Конструктивна діяльність», зміст художньо-конструктивної діяльності в структурі програми, зміст художньо-конструктивної діяльності у складі інших розділів, міжпредметні зв'язки. При цьому вважаємо, що передумовою художньо-конструктивної діяльності дітей є опанування прийомами малювання, ліплення, аплікації та декоративної діяльності.

Аналізуючи програму «Українське дошкілля» [395], зазначимо, що у ній виокремлено розділ «Конструювання», в якому рекомендовано чимало художньо-конструктивних технік для роботи з дітьми. Зауважимо, що ліплення, малювання, аплікація є своєрідною підготовкою дітей до художньо-конструктивної діяльності. Художньо-конструктивна діяльність об'єднує всі види образотворчої діяльності, а також інтегрує міжпредметні зв'язки з декоративного мистецтва, народознавства, ознайомлення дітей із суспільним довкіллям, природним довкіллям, логіко-математичним мовленнєвим розвитком. Відтак у середньому дошкільному віці зміст програми спрямовано на формування умінь працювати з різними видами конструкторів, добирати деталі різноманітної форми, розміру, колірної гами; формувати навички роботи з папером та напівкартоном, клеєм та ножицями; добирати відповідні матеріали для виготовлення виробу (за зразком, моделлю); на збагачення предметно-ігрового середовища ЗДО створеними власноруч виробами, іграшками, які діти можуть використовувати під час ігор. Згідно з програмою «Українське дошкілля» у старшому дошкільному віці дитина творчо розвиває сюжети ігор за допомогою іграшок, які виготовила; створює вироби за зразком, малюнком, розвиває творчість, варіюючи розмір, форму, колір

виробу, оздоблює його відповідно до призначення. Результати аналізу програми свідчать про чималий взаємозв'язок художньо-конструктивної діяльності з розвитком мовлення дітей та логіко-математичним розвитком, народознавством, природознавством. Під час художньо-конструктивної діяльності дитина, називаючи елементи матеріалу, який добирає, розвиває мовлення, розрізняючи та називаючи деталі, розповідає про творчий задум. Навчається правильно вживати різні поняття та вказує напрям їх розташування, коментує власні дії, засвоює необхідні слова, їх значення. Завдяки цьому художньо-конструктивна діяльність сприяє тому, що мовлення вихованця стає зв'язним і осмисленим. Чималий зв'язок прослідковуємо з народознавством, оскільки художньо-конструктивна діяльність (скажімо, виготовлення витинанок) супроводжується ознайомленням дітей із традиціями, пов'язаними з будівництвом житла в Україні, його оздобленням, предметами побуту; виготовленням оберегів, вишивкою, писанкарством, лозоплетінням, ткацтвом тощо. Аналіз програми засвідчує тісний зв'язок з природознавством, оскільки діти працюють з природними матеріалами.

У програмі «Дитина» (2016) [394] конструктивну діяльність дітей виділено окремим розділом «Конструювання». Зокрема, передбачено підрозділи щодо змісту педагогічної роботи: «конструювання із будівельного матеріалу», «конструювання з деталей конструкторів», «конструювання з паперу», «конструювання з природного матеріалу», «конструювання з викидних матеріалів». У програмі окреслено основні вимоги та напрями щодо кожного з видів конструювання в різних вікових групах (середня та старша), подано характеристику завдань та орієнтовну тематику занять. Так, для вихованців середньої групи передбачено розділ «Конструювання з будівельного матеріалу», завданнями якого є знайомство дітей з новими елементами будівельного матеріалу (арка, циліндр, брусок), закріплення умінь щодо добору потрібних матеріалів, планування послідовності виконання роботи тощо. Розділом «Конструювання з паперу» передбачено ознайомлення вихованців з конструктивними особливостями та властивостями паперу і картону, експериментування з цими матеріалами; формування умінь добирати розмір та

колір паперу згідно з призначенням виробу, оздоблення його, добір кольорів, допоміжних деталей; розвиток спостережливості, інтересу до створення різноманітних образів; виготовлення предметів відповідної форми способом «жмакання паперу»; складання паперу за допомогою різноманітних комбінацій (елементи оригамі): навчання складання квадрата навпіл по прямій та шляхом поєднанням протилежних сторін (кутів) і по діагоналі.

Розділ «Конструювання з природного матеріалу» навчає дошкільників спостерігати за різноманітністю природних форм, кольорів та відтінків довкілля; формує вміння аналізувати природний матеріал, з якого дитина виготовлятиме виріб; розвиває у вихованців здатність бачити у природному матеріалі відповідні образи, враховуючи їхню природну фактуру та форму, уявляти, як додаткова художня обробка допоможе створити задуманий образ; спонукає дошкільників до експериментування з природним матеріалом. Розділ «Конструювання з викидних матеріалів» передбачає заохочення дітей досліджувати властивості різних матеріалів (форма, міцність, гнучкість, еластичність, кольорова гама тощо), що були у вжитку і використовувати їх задля виготовлення виробів; формувати в дітей вміння використовувати означені матеріали в основі майбутнього виробу з готових форм без суттєвої їхньої зміни шляхом добору додаткових деталей. Вихователь заохочує дошкільників до створення різноманітних варіантів одного й того ж виробу; навчає дітей техніці безпеки під час роботи з різними матеріалами.

У старшій групі ЗДО за програмою «Дитина» розділом «Конструювання з будівельного матеріалу» передбачено навчання дітей самостійно аналізувати об'єкт, визначаючи його основні частини, з'ясувати їх призначення у виробі; формувати в дітей вміння перетворювати зразок, поданий педагогом відповідно до заданих умов, організувати власну практичну діяльність; навчати дітей створювати конструкції за умовами та за моделлю; формувати вміння щодо самостійного добору будівельного матеріалу згідно з власним задумом. Розділом «Конструювання з паперу і картону» передбачено розвиток інтересу вихованців до вивчення особливостей паперу (картону), врахування цих особливостей під час створення іграшок; навчання дітей передавати характерні особливості розміру,

форми, пропорцій виробів, розвивати відчуття кольору, форми, лінії, композиції; заохочувати старших дошкільників прикрашати вироби аплікацією з метою надання їм емоційної та образної виразності. Виховувати уміння виконувати роботу в чіткій послідовності; навчати вихованців виготовляти з основної викрійки об'ємні іграшки через складання, надрізання та склеювання квадрата, який поділено на шістнадцять рівних частин; продовжувати навчати дітей виготовляти вироби за допомогою техніки «оригамі».

Розділ «Конструювання з природного матеріалу» спрямовано на розвиток у вихованців умінь передавати красу природи шляхом створення художніх образів, добору додаткових деталей задля підкреслення образу конкретного загального сюжету чи виробу, іграшки з урахуванням специфіки природного матеріалу; спонукає вихованців до виготовлення декількох варіантів одного й того ж образу з різних природних матеріалів; навчає дошкільників різним способам з'єднання частин виробу у єдиний образ, дотримуючись правил техніки безпеки. У розділі «Конструювання з викидних матеріалів» передбачено навчання дітей застосовувати різні конструкції, форми тих предметів, які вже були у вжитку та втратили первинне побутове призначення, для створення різноманітних нових виробів; формування бажань дітей створювати конструкції з викидних матеріалів за задумом, ураховуючи специфіку означеного виду художньо-конструктивного матеріалу; навчання дітей комбінувати різні матеріали, видозмінюючи їхні готові форми; спонукати вихованців до самостійного вибору матеріалу; навчати обґрунтовувати способи раціонального вибору такого матеріалу для виготовлення виробів з урахуванням особливостей матеріалу, можливостей здійснення з ним маніпулятивних дій, дослідження способів роботи з таким матеріалом та його оздоблення задля виготовлення дітьми виробів, іграшок.

Прослідковуємо тісний взаємозв'язок з напрямками «Дитина в природному довкіллі», «Дитина в сенсорно-пізнавальному світі» з театралізованою, ігровою діяльністю та ін. У сенсі художньо-конструктивної діяльності дітей програма є більш деталізованою, оскільки у ній подано аналіз способів створення виробів. Для дітей старшої групи у підрозділі «Конструювання з паперу і картону» подано

тематику орієнтовних завдань та вказано способи виготовлення виробів з конусів (низького та високого), з конусів та циліндрів, з паперової викрійки, конструювання із заготовок (базових) оригамі тощо; навчати виготовляти з напівкартону чи картону деталі об'ємних виробів, іграшки з основної викрійки шляхом складання, згинання, надрізання, склеювання. У програмі «Дитина» художня праця як окремий вид дитячої праці не розглядається, а подається як художньо-конструктивна діяльність дошкільників з різними матеріалами.

Відповідно до програми «Я у світі» (2019) [396], у розділі «Дитина у світі культури», акцентовано на предметно-практичній діяльності, під час якої вихованець знайомиться з предметним світом, цікавиться виробництвом різних предметів, речей, бере участь у ручній праці, експериментує, виявляє винахідливість, радіє відкриттям. У розділі «Світ мистецтва» художньо-конструктивну діяльність дітей подано як конструювання-майстрування, перетворення-перевтілення та використання для цього різних матеріалів – ігрових, будівельних, залишкових тощо. Поряд з іншими видами предметно-практичної діяльності дітей окремим підрозділом виокремлено «конструювання», спрямоване на розвиток предметного мислення дитини, створення виробів з паперу, залишкових матеріалів. Передбачено конструювання лялькових меблів, іграшок за задумом, за умовами, за уявою, за темами, передбачено окреслення завдань щодо конструктивної творчості дітей та дизайн-творчості, навчання правильно згинати папір у різних напрямках, робити надрізи у різний спосіб (за накресленою лінією, до лінії згину, до наступного згину), розвивати дитячу фантазію, емоційно-ціннісний досвід. У розділі «Трудова діяльність» цієї програми, наголошено на оволодінні елементарними навичками ручної праці, за яких дошкільник навчається правильно користуватись матеріалами та приладами (ножицями, голкою); уміє здійснювати перетворювальні дії з папером (склеює, надрізує, згинає у різних напрямках), працює з деревом (пиляє, склеює, фарбує), з тканиною (розкроює за готовою викрійкою, опановує шви «голкою вперед», «через край», пришиває гудзики та петлі); працює з природними матеріалами; плете з м'якого дроту та ниток тощо.

Аналіз програми «Я у світі» дає можливість прослідкувати тісний міжпредметний взаємозв'язок між освітніми лініями «Дитина у природному довкіллі», «Дитина у сенсорно-пізнавальному просторі», «Мовлення дитини» та ін. Проте в навчально-методичному посібнику до означеної програми «Розвиток творчості старшого дошкільника в образотворчій діяльності» [466] інформації про конструктивну діяльність дітей не представлено.

Програмою «Соняшник» (2014) [208] у розділі «Художньо-естетичний розвиток» у середній групі ЗДО передбачено окремим підрозділом напрям «Конструювання», який складається з таких компонентів: «матеріали та обладнання» (передбачає ознайомлення дошкільників із сенсорними характеристиками окремих матеріалів та їх можливостями, розвиток конструкторських здібностей; «конструювання з будівельного матеріалу»: закріплення назв будівельного матеріалу, створення виробів залежно від призначення (наприклад, будинки, потяг, ліжко, машина тощо); «конструювання з паперу» (оволодіння поняттям про лінію згину, навчання складати аркуші паперу квадратної та прямокутних форм навпіл чи сполучаючи сторони та кути); «конструювання з природного матеріалу» (ознайомлення з поняттям «ікебана», створення композицій із засушених квітів, гілочок тощо); «конструювання за задумом» (розвиток самостійності, творчості, вправлення у самостійному виборі теми, матеріалу та послідовності виготовлення виробу, конструюванні за власним задумом, за сюжетами казок тощо). У розділі «Розвиток і виховання душі та серця» «художню працю» виокремлено як окремий вид дитячої праці, який передбачає ознайомлення вихованців з різними видами матеріалів (природний і підручний матеріали, папір, поролон тощо), які рекомендовано використовувати на заняттях із художньої праці, щоб навчити дітей згинати та різати папір під час виготовлення гармошки (гофрування), віяла, вітальних листівок; працювати з природним матеріалом; прилучати дітей до декоративного плетіння, переплітати кольорову тасьму, смужки тканини тощо [208, с.75].

У старшій групі ЗДО у розділі «Художньо-естетичний розвиток» поряд з конструюванням, малюванням, ліпленням, аплікуванням представлено підрозділ

«Художня праця», який містить такі компоненти, як: «Матеріали та обладнання» (передбачає ознайомлення дітей із особливостями, властивостями різних матеріалів, засвоєння їхніх сенсорних характеристик, художньо-конструктивних властивостей, ознайомлення з особливостями роботи з різними інструментами та обладнанням); «Папір» (опанування прийомів згинання, різання, формування навичок охайного згинання аркуша паперу, виготовлення (нарізання) вузьких паперових смужок); «Природний матеріал» (ознайомлення з характерними особливостями збирання та заготівлі природного матеріалу, спонукання до дослідницької діяльності дітей під час вивчення їх властивостей та художньо-конструктивних можливостей, формування та вдосконалення навичок поєднувати в одному виробі різні природні матеріали для реалізації задуму); «Підручний матеріал» (передбачає активізацію дітей на вивчення властивостей непридатного підручного матеріалу (шпульки від ниток, бобіни, корки від пляшок, пластикові пляшки різних форм, кольору та величини, порожні сірникові коробки, що загалом спрямовано на формування художньо-конструктивних можливостей дітей, розвиток їхньої фантазії і творчості); «Поролон» (передбачає навчання дошкільників моделювати виріб зі шматка поролону та ниток, розвивати дрібну моторику рук, фантазію і творчість); «Народні ремесла» (передбачає ознайомлення вихованців із різними видами ремесел, розвиток естетичних смаків тощо); «Вишивання» (передбачає ознайомлення дітей з вишиванням, тканням; активізацію уваги дітей на зіставлення кольорової гами вишиванок, закріплення назв різних геометричних фігур, які використано у візерунках); «Витинання» (передбачає ознайомлення дітей з інтер'єром родинної бабусиної хати, який оздоблено витинанками, заохочення вихованців до виготовлення витинанок); «Писанкарство» передбачає ознайомлення з видами писанок, традиціями, легендами, пов'язаними з писанками, навчання різноманітним прийомам оздоблення площинних форм писанок тощо [208, с. 121].

Аналіз програми дав можливість прослідкувати тісний взаємозв'язок розділів «Розвиток і виховання розуму», особливо в частині «Сенсорний розвиток», «Розвиток і виховання здібностей та творчості», «Розвиток ігрових

умінь та навичок», «Мовленнєво-комунікативний розвиток» тощо.

У програмі «Впевнений старт» (2017), зокрема розділом «Господарсько-побутова діяльність», передбачено художньо-створювальну діяльність, яку дитина може здійснювати у побуті (дизайн). Таку діяльність в означеній програмі розглянуто як різновид трудового виховання дошкільників. У розділі «Художньо-естетична діяльність» представлено підрозділ «Художньо-продуктивна діяльність» [397, с. 29]. Цікавим у напрямі художньо-конструктивної діяльності дітей є для нас напрям «Образотворча діяльність», у якому поряд з такими видами образотворчої діяльності дітей, як ліплення, малювання, аплікація, представлено і конструювання [397, с. 26], яке у старшому дошкільному віці спрямоване на формування просторових уявлень, творчої активності, художньо-конструкторської ініціативи дітей щодо пошуку ними варіантів поєднань поміж собою різних матеріалів (кольорів), формування навичок прикрашання виробів виготовленими дітьми деталями, формування елементарних дослідницьких здібностей, конструктивного мислення, винахідливості під час дослідження різних властивостей матеріалів, з якими працюють діти, аналізу, планування та проектування роботи з ним. Також напрямом «конструювання» передбачено формування навичок роботи з картоном і папером (а саме: виготовлення виробів шляхом закручування прямокутника у циліндр, круга – виготовлення конусів різних видів), навчання дітей складати папір навпіл чи по діагоналі, створення вихованцями виробів за шаблоном, виготовлення іграшок з рухливими частинами (кінцівками) [397, с. 27]. Під час роботи з природними та вживаними матеріалами вчити дітей обирати основу для створення конструкції виробу (за формою, кольором, фактурою), навчати правильно добитати матеріали для закріплення деталей виробу; використовувати різний матеріал задля архітектурного декору, долучати дошкільників до створення колективних композицій. У програмі подано орієнтовну тетматику занять для конструювання з папером та картоном, природним та будівельним матеріалом [397, с. 65].

Прослідковується тісний взаємозв'язок із пізнавально-дослідницькою діяльністю, напрямом «У світі природи», «Елементарні математичні уявлення»,

«Досліди та експерименти» (особливо з такими матеріалами як метал, тканина, гума, пластмаса, папір та ін; дослідження під час художньо-конструктивної діяльності фізичних явищ і властивостей предметів навколишнього світу, з якими безпосередньо працюватимуть діти: твердість, м'якість матеріалів, сипкість (круп) тощо), «Мовленнєва діяльність», «Ігрова діяльність», «Особистісний розвиток».

Комплексна освітня програма «Світ дитинства» конкретизує завдання щодо виховання дітей у праці, в тому числі і ручної праці, яка, на думку авторів програми, забезпечує мотивацію дитини до праці, формує прагнення виготовляти цікаві роботи для близьких, рідних, однолітків, батьків, працівників закладу дошкільної освіти, навчає дітей берегти продукти своєї творчої праці тощо [425, с. 148].

Парціальну програму «Радість творчості» (Р. Борщ, Д. Самойлик) спрямовано на розвиток творчих здібностей дитини засобами художньо-естетичної діяльності. У розділі «Образотворче мистецтво та архітектура» представлено такі види образотворчої діяльності, як аплікація, ліплення, малювання. Серед переліку показників життєвої компетентності подано такі: виявляє інтерес щодо створення конструкцій, поробок із різних матеріалів, вміло застосовує їх в іграх; планує самотійну чи ж спільну з однолітками діяльність, може прогнозувати очікуваний результат, виявляти здатність щодо прийняття рішень [398, с.40]. Художньо-конструктивну діяльність дітей в означеній програмі частково представлено в розділі «Декоративно-ужиткове мистецтво та дизайн» [398, с. 43], яким передбачено поглиблення знань дітей про види декоративно-прикладного мистецтва (декоративний розпис, вишивка, писанкарство). Чималу увагу приділено формуванню дизайнерських умінь дітей дошкільного віку, які спрямовано на збагачення первинних уявлень дошкільників про дизайн. Діти мають змогу продумувати зовнішню форму предметів, які їх оточують, одяг, оздоблення окремої кімнати, приміщення загалом тощо. У програмі передбачено залучення до виготовлення карнавальних костюмів, листівок і композицій з природного матеріалу; розвиток конструктивних та творчих (раціоналізаторських) здібностей; формування здатності щодо

просторового розташування предметів та співвіднесення за кольором, розміром, формою; створення проєктів дизайну об'єктів довкілля; виховання інтересу до людей творчих професій (дизайнер, модельєр) [398, с.45]. Велике значення для формування художньо-конструктивної діяльності дошкільника має реалізація основних положень програми щодо ознайомлення дітей з різними видами і жанрами мистецтва (дизайнерського, театрального, декоративно-ужиткового, образотворчого та ін). Відповідно до засад сучасної дизайн-освіти завданнями програми «Радість творчості» визначено необхідність навчати дітей основам композиції (компонування) та просторового розташування, умінь проєктування, створення планів-схем [398, с. 42].

Прослідковуємо дотичний міждисциплінарний взаємозв'язок художньо-конструктивної діяльності дітей з тематичними розділами програми «Таємниці народних ремесел», «Дивовижні відкриття та радість творчості», «Захопливий світ літератури», «Краса музики», «Малятам про театр, цирк та кіно» [398, с.41].

Потенціал художньої праці не обмежуємо лише набуттям дитиною відповідних художньо-конструктивних умінь та навичок, оскільки для дітей старшого дошкільного віку художньо-конструктивна діяльність забезпечує необхідну підготовку до навчання у початковій школі, сприяє вихованню у майбутніх першокласників важливих якостей особистості: старанності, охайності, посидючості, працелюбності та ін. Побудова освітньої системи України на засадах неперервності актуалізує необхідність забезпечення принципу наступності між усіма її ланками. Умови початкової школи не мають стати чинниками різких змін у житті дітей. Нове в житті дитини має з'являтися поступово і дозовано, відповідно до потреб дітей. Способи діяльності та умови навчання мають бути наближеними до тих, з якими уже знайома дитина, перебуваючи в ЗДО. Загалом наступність між дошкільною та початковою ланками освіти забезпечується шляхом формування наскрізних спільних умінь: вияв дітьми творчості та ініціативності, формування здатності керувати власними емоціями, формування умінь висловлювати та обґрунтовувати свою думку, розвиток критичного мислення, формування умінь ухвалювати рішення,

співпрацювати в колективі, знаходити шляхи вирішення проблеми. На думку Н. Котелянець, заняття з художньої праці виховують у дитині працелюбність – важливу психологічну якість, яка допомагає в подальшому перейти до шкільного періоду, формує готовність до добросовісної та якісної навчальної діяльності [242].

Питання забезпечення наступності в освітньому просторі ЗДО та початкової школи досліджували А. Богуш [36; 37], Н. Булгакова [100], Н. Вакарчук [104], М. Машовець [295], А. Микуліна, О. Лакатош [307], Г. Назаренко [330], О. Савченко [422], О. Проскура [401], Г. Тарасенко [3] та ін. Учені виокремили чинники, що провокують проблеми щодо наступності в освітній діяльності ЗДО та початкової школи. Особливості організації уроків трудового навчання (Дизайн і технології») у початковій школі досліджують Н. Бібик [30], А. Бияковська [27; 28], І. Веремійчик [108; 110], В. Вдовиченко [472], А. Вихрущ [114], Н. Гиренко [131], Л. Денисенко [151], Н. Дупак [169], Л. Коваль [223], Н. Конишева [228; 229], О. Легейла [269], Є. Косоротова [239], Н. Котелянець [472], Т. Кравченко [246], Л. Масевич [288], Н. Романова [414], Л. Степанова [288; 449], В. Тименко [462], О. Хорунжий [485], В. Шутяк [503] та інші.

А. Микуліна та О. Лакатош зазначають, що художня праця сприяє підготовці дітей до навчання в школі, оскільки в процесі творчого конструювання здійснюється розумове, естетичне, трудове, моральне, виховання дітей, розвиваються аналітичні вміння, самостійність мислення, художній смак, формуються якості особистості. Конструювання є продуктивною діяльністю, має ігровий характер і відповідає інтересам та потребам дітей дошкільного віку [307].

Як доведено нами вище, художня праця в ЗДО є художньо-продуктивною діяльністю вихованців, яку спрямовано на виготовлення дітьми виробів, що мають різне корисне призначення. Професійна майстерність педагога покликана формувати, вдосконалювати уміння й навички вихованців щодо виготовлення, художньо-декоративного оформлення виробів через застосування різних матеріалів та технік.

Наступність у напрямі «Художня праця» – «Трудове навчання («Дизайн і

технології») *передбачає* реалізацію *спільної мети* (враховуючи вікові можливості дітей 5-6-річного та 6-7-річного віку) [14; 157]:

- формувати культурну та мистецьку компетентності;
- залучати дітей до суспільних цінностей шляхом художньо-творчого самовираження через пізнання мистецтва в особистому та суспільному житті;
- виховувати повагу до національної, а також світової мистецької спадщини;
- навчати дітей помічати красу навколишнього середовища;
- розвивати естетичні смаки, уяву, фантазію;
- *формувати уміння та навички* художньо-конструктивної діяльності в освітньому процесі ЗДО та ПШ;
- розвивати здатність сприймати твори мистецтва з опорою на попередні знання.

Спільним в означених суміжних ланках освіти є *поєднання різних видів* художньо-конструктивної діяльності через творчу роботу дітей, що чітко прослідковується в Державному стандарті початкової загальної освіти (2018) (технологічна, мистецька освітня галузь) та в Базовому компоненті дошкільної освіти (2021) у змістовій лінії «Світ мистецтва».

Технологічною освітньою галуззю передбачено навчати дітей втілювати творчий задум у власний виріб; аналізувати елементарні графічні зображення у процесі конструювання виробу за допомогою дорослих; планувати власну діяльність та прогнозувати кінцевий результат; добирати конструкційні матеріали та способи для виготовлення виробу; моделювати, конструювати та виготовляти вироби із готових елементів самостійно чи за допомоги педагога (батьків); здійснювати елементарні технологічні операції у царині традиційних чи сучасних ремесел; виготовляти та оздоблювати вироби; оцінювати та представляти результати власної творчої діяльності. Мистецька освітня галузь передбачає, що дитина творить за допомогою відомих засобів і способів, експериментуючи, використовуючи відомі їй техніки художньо-творчої діяльності, матеріали, кольори, форми задля втілення свого творчого задуму; спостерігає за довкіллям, помічаючи ідеї для творчості; оздоблює помешкання; сприймає твори мистецтва і

намагається дати їм власну емоційно-ціннісну характеристику; пояснює, чи вдалося втілити свій творчий задум, творить, отримуючи при цьому задоволення.

Освітньою лінією «Дитина у світі мистецтва» БКДО передбачено формування у дітей почуття краси, ціннісного ставлення до світу мистецтва, формування посильних трудових дій, технологічних і художньо-продуктивних навичок, розвиток творчості, самостійності. Художньо-продуктивна діяльність дошкільників передбачає оволодіння ними технічними прийомами роботи із різними матеріалами задля реалізації свого творчого задуму тощо.

Спрямування уроків трудового навчання у першому класі, як і в дошкільному віці, передбачає удосконалення сенсорного досвіду учнів, розвиток дрібної моторики рук, удосконалення координації рухів, формування пізнавальних інтересів дітей, опанування способами роботи з різними матеріалами та інструментами. Відтак можемо стверджувати, що заняття з художньої праці забезпечують наступність між ЗДО та ПШ, полегшують адаптацію дитини до навчання у школі.

У результаті знайомої дітям з дошкільля художньо-конструктивної діяльності в учнів продовжують формуватися та удосконалюватися навички з обробки матеріалів, розширюється загальний політехнічний кругозір, а предметна діяльність водночас є пізнавальною. Зміст навчального матеріалу диференціюється за видами художньо-конструктивної діяльності (складання, різання, згинання, гофрування тощо) та матеріалами для художнього конструювання (папір, напівкартон, картон, природні та штучні, викидні матеріали та ін.), роботу з якими ускладнюють відповідно до програмових завдань та характеристик щодо способів виготовлення виробів (за шаблоном, на площині, з рухомими деталями, напівоб'ємні, об'ємні, вироби, що поєднують різні техніки з елементами творчості).

Засобами художньо-конструктивної діяльності реалізується принцип наступності, що передбачає використання методів і прийомів, які активізують особистісну творчу діяльність дітей у ЗДО та ПШ: досліди з папером та картоном, ігрове експериментування, творчі проєкти, моделювання, ситуації вибору, ігрові

ситуації, виставки-презентації, дизайн-діяльність.

Щоб художньо-конструктивна діяльність дітей реалізувала увесь свій розвивальний та виховний потенціал, вона має бути насиченою, змістовною, мати суспільну значущість, бути чітко організованою. Це стосується визначених методичних основ організації та проведення такої роботи з дітьми, яка повинна враховувати попереднє планування.

У Наказі МОН (від 19.12.2017 № 1633 про Примірний перелік ігрового та навчально-дидактичного обладнання для ЗДО [390], а саме у розділі «Трудова діяльність», виокремлено підрозділ «Художня праця», що містить перелік необхідного обладнання, який доцільно застосовувати задля художньо-конструктивної діяльності дітей четвертого-п'ятого та шостого-сьомого років життя. Перелік передбачає наявність:

1. Таблиць (альбомів), які містять: комплект аплікацій з природного матеріалу, аплікації із тканини, хутра, шкіри, ниток, паперу; паперопластику (квілінг, витинанка тощо); зразки виробів для конструювання з паперу, природного та викидного матеріалів; художнє ліплення (рельєфне, об'ємне, модульне), ліплення із тіста; таблиці про роботу з голкою, ниткою та тканиною (способи пришивання гудзиків, різні види швів, вишивки); українська лялька-мотанка; іграшки із сиру, ниток, соломи; різні види плетіння (з соломи, ниток, лози, смужок паперу і тканини, м'якого дроту тощо); декоративні композиції з різних матеріалів та їх поєднань: настінні, настільні, букетні та ін. (по одному комплекту на кожну вікову групу).
2. Комплект карток (фотографії, листівки) із зображеннями виробів художньої праці, декоративних композицій, творами діяльності народних майстрів тощо (по одному комплекту на кожну вікову групу відповідно до програмових вимог).
3. Натуральні об'єкти: зразки виробів художньої праці (іграшки з різних матеріалів, художні та машинні шви, вишивки, виконані у різних техніках, вироби із соломи, ткані серветки (килимки, доріжки), вироби із пап'є-маше, плетені поробки із різних матеріалів, флоромозаїка, вироби із фанери і деревини,

коренепластика тощо (види зразків відповідно до вікової групи і програмових вимог).

4. Дидактичне приладдя: матеріали, приладдя та інвентар (сортувальні коробки для зберігання матеріалів відповідно до кількості дітей, матеріалів та їх асортименту; природний матеріал (засушене листя, жолуді, каштани, насіння, шишки, гілочки, пір'я, мушлі тощо) – 10-20 наборів; викидний матеріал – 10 -20 наборів; текстильний матеріал (нитки, шкіра, хутро, гудзики, намистинки, бісер та ін.) різного кольору та фактури; (на кожну дитину залежно від кількості дітей, матеріалів та їх асортименту); дерев'яні бруски, фанера, дощечки (10 одиниць).

5. Пристосування, прилади, інвентар: дитячий набір задля роботи з тканиною: голки з великими вушками, п'яльця, ножиці, катушки з нитками різного кольору тощо (набір – 5-6 одиниць для індивідуально-групової роботи).

Оскільки художньо-конструктивна діяльність дошкільників базується на знаннях та уміннях дітей з основ образотворчої діяльності та декоративно-прикладного мистецтва, проаналізуємо зміст розділу «Художня діяльність» для дітей четвертого-п'ятого та шостого-сьомого років життя. Отож у підрозділі «Образотворча діяльність» означеного розділу наголошено на необхідності забезпечення вікової групи ЗДО такими матеріалами:

1. Дидактичні друковані таблиці (альбоми) для малювання: сюжетного предметного, декоративного (по комплекту на кожну вікову групу); аплікація: сюжетна, предметна, декоративна (по комплекту на кожну вікову групу); ліплення: сюжетне, предметне, декоративне (по комплекту на кожну вікову групу); кольорознавство: основні кольори, кольори веселки, сполучені кольори, теплі кольори, холодні кольори (по комплекту на кожну вікову групу); основи композиції, види образотворчого мистецтва, жанри живопису, графіка, скульптура, скульптура малих форм, архітектура, елементи рослинного і тваринного, геометричного орнаментів (по комплекту на кожну вікову групу); декоративний розпис: петриківський, яворівський, косівський, опішнянський, ужгородський, васильківський та ін. (один комплект комбінованого змісту, по одному комплекту про різні види розпису лише для старшої групи ЗДО); народні

ремесла: писанкарство, вишивка, килимарство, витинанка, ткацтво, карбування (один комплект комбінованого змісту, по одному комплекту про різні види ремесел лише для старшої групи ЗДО; народна іграшка (по комплекту на кожну вікову групу).

2. Картини, репродукції: репродукції картин щодо різних жанрів живопису видатних вітчизняних і зарубіжних художників (по комплекту у старшій групі ЗДО); репродукції картин українських художників (по комплекту на кожну вікову групу); ілюстрації (1 комбінований чи окремі комплекти до вивчення різних програмових літературних творів, до авторських літературних і фольклорних творів відповідно до програмових вимог).

3. Картки (фотографії, листівки): українське декоративно-ужиткове мистецтво, народні ремесла, народна іграшка, керамічні/гончарні вироби, писанкарство, ткацтво і килимарство, витинанка, вишивка, лозоплетіння, карбування, різьблення, живопис, графіка, види та жанри образотворчого мистецтва, гутні вироби, ландшафтний та інтер'єр-дизайн, портрети, пейзажі, натюрморти (по комплекту на кожну вікову групу. При цьому слід враховувати, що добірки карток за змістом слід визначати відповідно до програмових вимог та особливостей регіону). Натуральні об'єкти: скульптура малої форми (набір для старшої групи ЗДО); моделі для аплікації, малювання, ліплення: іграшкові фігурки тварин, посуду, людей та ін. (у кожній віковій групі відповідно до програмових вимог вікової групи); гончарні вироби, крашанки, дряпанки, писанки (по комплекту на кожну вікову групу); вишиті рушники (у середній групі – 2-3 одиниці, у старшій групі – 3-4 одиниці); вироби українського декоративно-ужиткового мистецтва з традиційним народним розписом: петриківським, опішнянським, косівським, ужгородським, васильківським, київським (у середній групі – 6-8 одиниць, у старшій групі – 10-12 одиниць відповідно до програмових вимог регіону).

4. Дидактичне приладдя (матеріали): папір білий, папір кольоровий: 7 кольорів (основні та сполучені кольори), 7-12 кольорів (основні та сполучені кольори, відтінки), картон білий, картон кольоровий: 7 кольорів (основні і сполучені

кольори), 7-12 кольорів (основні і сполучені кольори, відтінки); наліпки; олівці кольорові: 6-10 кольорів, 10-12 (24) кольорів і відтінків; олівець графітний 2м - 4м; фломастери: 6-10 кольорів, 10-12 (24) кольорів і відтінків (у кожній віковій групі на кожну дитину); фарби гуашеві: набір, 6-8 кольорів у середній групі ЗДО, 8-12 кольорів у старшій групі ЗДО (на кожну дитину); фарби акварельні: 6-8 кольорів 8-12 кольорів (з п'ятого року життя на кожну дитину); фарби для малювання пальчиками: 4-6 кольорів (у кожній віковій групі на кожну дитину); пластилін: 6-8 кольорів, 8-12 кольорів; клей: крохмальний клейстер, клей ПВА у закритій тарі (у кожній віковій групі на кожну дитину).

5. Матеріали (прилади, інвентар, пристосування): ножиці, тичок (12-15 см), пензлик круглий м'який: № 12-16; 9-12; 5-6; 2-3 (у кожній віковій групі на кожну дитину); пензлик плескатий м'який (2 одиниці у кожній віковій групі); пензлик (щіточка) для клею, набір стеків різної форми, палітра, розетка для клею, дощечка (пластина) для ліплення, підкладні картонні аркуші/пластини для малювання, клейончасті скатертини (у кожній віковій групі на кожну дитину); ємність з губкою, ємність для зберігання глини (у кожній віковій групі); підставка для пензлів, пластикова склянка для води (0,25 л), таця/тарілка для роздавального матеріалу, серветка тканинна та паперова, форми для вирізання із глини, тіста (набір у кожній віковій групі на кожну дитину).

6. Обладнання: столи для самостійної образотворчої та художньо-конструктивної діяльності дітей (1-2) у кожній віковій групі; панно і полицки для дитячих робіт (по одній у кожній віковій групі).

7. Екранні засоби (записи на електронних носіях, комп'ютерних файлах, папках): екскурсії художніми музеями України, світова архітектура, паркова скульптура (по одному у старшій групі ЗДО). Слід зазначити, що добірку екранних матеріалів можна зберігати у методичному кабінеті закладу дошкільної освіти, на електронних носіях, комп'ютерних файлах, папках.

Зазначимо, що нами не вписано такі матеріали, як маркери, крейда, вугільні олівці, пастелі, сангіна, парафінові свічки, пластика кольорова, качалка, валик, лекала, трафарет, печатка, оскільки їх зрідка використовують під час художньо-

конструктивної діяльності, хоча їх важливість не ігноруємо, вони також можуть слугувати засобами для оздоблення виробів з різних матеріалів. Дошку-мольберт для малювання крейдою/маркерами ми також не внесли до такого переліку, оскільки художньо-конструктивна діяльність потребує роботи на рівній поверхні (столі).

Аналізуючи освітні програмні документи щодо формування художньо-конструктивної діяльності дітей під час занять художньою працею, варто пам'ятати, що цей вид творчої діяльності вихованців сповна реалізує свій потенціал за умови реалізації принципу розвивального навчання. Під час організації кожного такого заняття слід чітко визначити, що саме будуть виготовляти діти, що нового дізнаються, які конкретні уміння будуть сформовані, яких якостей (рис) особистості вони набудуть.

Аналіз особливостей та змісту художньо-конструктивної діяльності дітей (див. параграфи 1.1. та 1.2) в освітніх документах зумовив розробку структури художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку в умовах ЗДО (рис. 1.1).

Відтак структура відображає взаємодію:

- специфічних принципів організації художньо-конструктивної діяльності дітей (забезпечення розвивального середовища, самостійного вибору матеріалів та засобів, відповідної професійної підготовки вихователів у царині художньої праці та основ дизайну);
- видів художньо-конструктивної діяльності (робота з папером та картоном; робота з тканинами та нитками; робота з природними та викидними матеріалами); способів організації художньо-конструктивної діяльності (виконання виробів за зразком педагога; за моделлю; за аналогією; за коментарем; за темою; за задумом; за умовами; за уявою) з дітьми дошкільного віку;
- способів організації художньо-конструктивної діяльності (виконання виробів за зразком педагога; за моделлю; за аналогією; за коментарем; за темою; за задумом; за умовами; за уявою) з дітьми дошкільного віку;

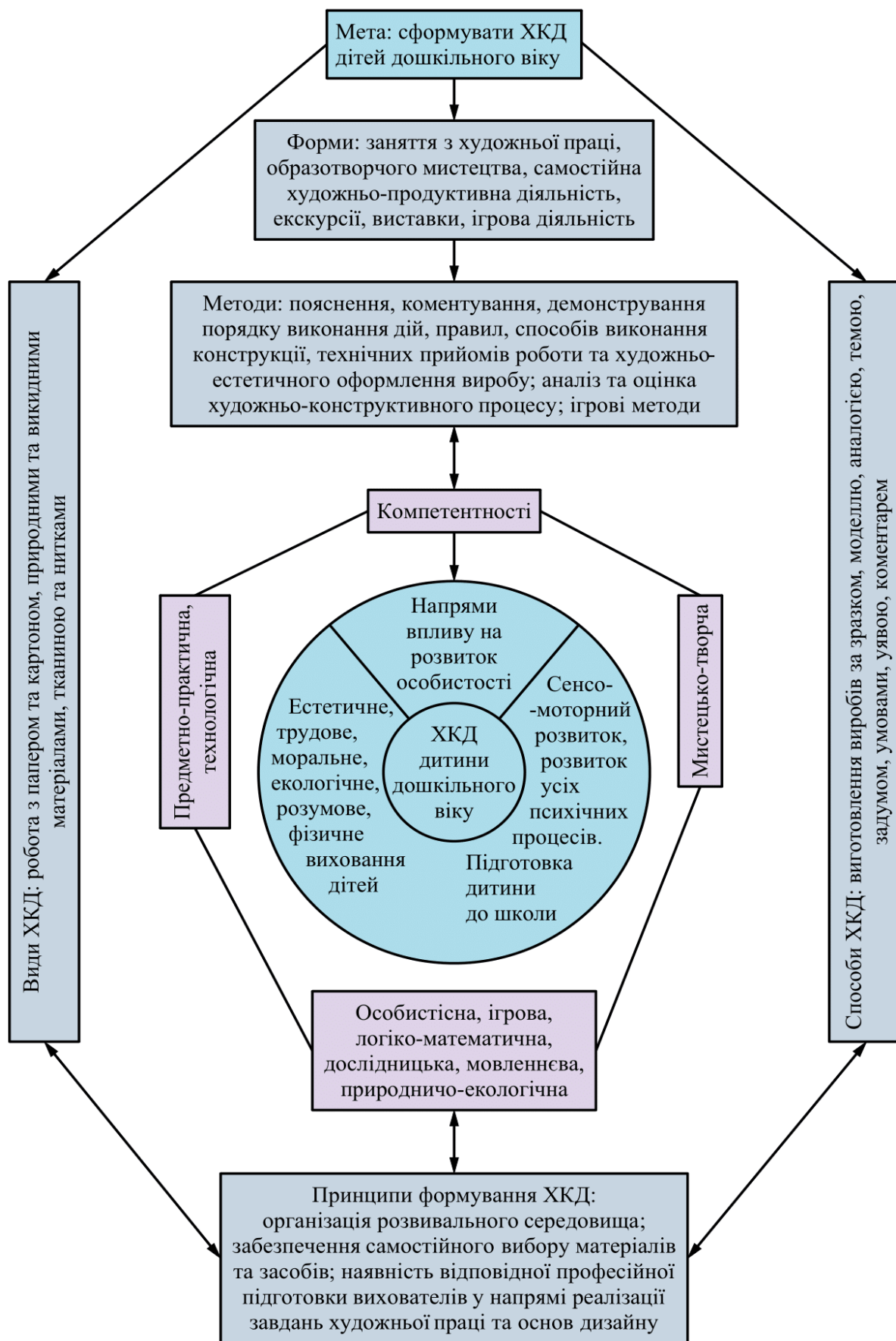


Рис. 1.1. Структура художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку

- напрямів впливу художньо-конструктивної діяльності на повноцінний розвиток особистості: естетичне, розумове, трудове, екологічне, фізичне виховання дітей; сенсомоторний розвиток; розвиток усіх психічних процесів; підготовка дитини до навчання у школі;
- компетентностей, які формуються в дітей дошкільного віку комплексом освітніх засобів у ЗДО, в тому числі і художньо-конструктивною діяльністю дітей (предметно-практична, технологічна; мистецько-творча; особистісна, ігрова, логіко-математична; сенсорно-пізнавальна; дослідницька; мовленнєва, природничо-екологічна та ін.);
- форм організації художньо-конструктивної діяльності дошкільників: заняття з художньої праці, образотворчого мистецтва, самостійна художньо-продуктивна діяльність дітей, ігрова діяльність, екскурсії, виставки та ін.;
- методів формування художньо-конструктивної діяльності дітей (пояснення, коментування, демонстрування порядку виконання дій, правил, способів виконання конструкції, технічних прийомів роботи та художньо-естетичного оформлення виробу; аналіз та оцінка художньо-конструктивного процесу; ігрові методи).

Вагомим компонентом у структурі художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку в умовах закладу дошкільної освіти є *мета та завдання*: формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку, сприяння повноцінному розвитку дітей дошкільного віку, здійснення педагогічного впливу на дитину для формування потреби її самовираження за допомогою різноманітних засобів (приладів та матеріалів), для набуття нею досвіду власного творчого перетворення дійсності, активізації її уяви і фантазії, мислення, розвитку інтелектуальних і естетичних почуттів. Важливим для нас є міркування С. Матвієнко [290] та Т. Єськової [194], що виховний потенціал занять з художньої праці використовується недостатньо, оскільки в останні роки заняття з художньої праці не входить в ЗДО до переліку «обов'язкових форм організації освітнього процесу» [290]. Відповідно до урахування запитів сучасного суспільства щодо виховання активної, творчої, працелюбної особистості

доцільною буде розробка парціальної програми з акцентом на художній праці та дитячому дизайні [290].

З метою вивчення досвіду підготовки здобувачів освіти до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку в системі професійної підготовки майбутніх вихователів було здійснено аналіз навчальних планів спеціальності 012 «Дошкільна освіта» таких закладів вищої освіти: Тернопільського національного педагогічного університету імені В. Гнатюка, Мукачівського державного університету, Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського». Усі плани розроблено за вимогами Стандарту вищої освіти України (перший (бакалаврський) рівень, галузь знань 01 – Освіта, спеціальність 012 – Дошкільна освіта). Необхідність підготовки майбутніх вихователів до формування ХКД дітей дошкільного віку відображено у чинних планах для здобувачів освіти спеціальності «Дошкільна освіта» засобами таких освітніх компонентів: «Основи образотворчого мистецтва з методикою керівництва», «Психологія дитячої творчості», «Декоративне мистецтво з методикою навчання», «Спецметодика образотворчого мистецтва», «Художня праця та основи дизайну», «Основи образотворчого мистецтва з методикою навчання дітей раннього та дошкільного віку», «Педагогічна творчість». Проаналізуємо деякі з них детальніше.

Зокрема, навчальну дисципліну «Художня праця та основи дизайну» спрямовано на опанування здобувачами освіти концептуальних положень сучасної педагогіки у царині трудового та естетичного виховання дошкільників; характеристику сучасних педагогічних принципів організації художньо-конструктивної діяльності у ЗДО на основі культурологічного підходу; формування у майбутніх вихователів практичних умінь, навичок роботи з матеріалами, інструментами; опанування педагогічними вимогами до організації та проведення занять із художньої праці в умовах закладу дошкільної освіти; усвідомлення специфіки та структури занять з художньої праці; опанування особливостями розвитку сенсомоторики, наочно-дійового, логічного, творчого,

наочно-образного мислення вихованців; формування практичних умінь та навичок роботи з різними матеріалами та інструментами. Змістом означеної дисципліни передбачено формування вмінь у здобувачів освіти проєктувати, планувати, здійснювати освітній процес на основі відповідних методологічних підходів; вміло використовувати набуті теоретичні знання в активній творчій практичній діяльності; формувати готовність щодо прищеплення дошкільникам духовних, моральних цінностей, патріотичних почуттів; добирати оптимальні методи та прийоми формування художньо-конструктивної діяльності дошкільників; формувати пізнавальні інтереси дітей під час проведення занять з художньої праці тощо.

Освітні компоненти «Основи образотворчого мистецтва з методикою образотворчої діяльності в ЗДО», «Спецметодика образотворчого мистецтва», «Основи образотворчого мистецтва з методикою керівництва», «Основи образотворчого мистецтва з методикою навчання дітей раннього та дошкільного віку» спрямовано на забезпечення в освітньому просторі закладу вищої освіти умов, необхідних для набуття здобувачами освіти належних практичних умінь та навичок щодо художньо-естетичного виховання та естетичного розвитку дошкільників згідно з вимогами БКДО в Україні; опанування видами образотворчої діяльності дітей дошкільного віку та усвідомлення їхнього впливу на різнобічний розвиток дітей; усвідомлення дидактичних засад організації образотворчої діяльності дошкільників в умовах закладів дошкільної освіти різних типів. Зокрема, змістовий модуль «Методика навчання малювання» спрямовано на опанування видів малювання (сюжетного, предметного, декоративного) та методики проведення занять з образотворчої діяльності в умовах ЗДО. Змістовий модуль «Методика навчання ліплення, аплікації та конструювання» зосереджено на опануванні здобувачами освіти особливостей навчання ліплення дітей раннього та дошкільного віку, оволодіння способами та прийомами ліплення; оволодіння майбутніми вихователями особливостей проведення та організації занять з аплікації у різних вікових групах закладу дошкільної освіти; опанування методики навчання дітей художньому та

технічному конструюванню.

Дисципліну «Педагогічна творчість» зосереджено на безпосередньому розвитку творчості здобувачів освіти та на підготовці майбутніх вихователів ЗДО до творчого розвитку дітей дошкільного віку. Програмою освітнього компонента передбачено ознайомлення майбутніх фахівців з особливостями розвитку творчих здібностей дошкільників, аналізу шляхів формування в них інтересів до видів творчої діяльності; оволодіння майбутніми педагогами виконавсько-практичною майстерністю під час безпосередньої мистецько-творчої діяльності; опанування прийомами роботи в конкретному виді техніки; активізацію потреби майбутнього фахівця дошкільного профілю у саморозвитку та самоудосконаленні щодо власних професійних компетентностей в теорії й практиці творчого розвитку дітей 4-6-річного віку.

Зміст освітнього компонента «Декоративне мистецтво з методикою навчання» зосереджено на опануванні сутності, функцій, форм народного декоративно-прикладного мистецтва, ознайомленні майбутніх вихователів з творами народного декоративно-прикладного мистецтва як невід'ємної частини художньої культури. Змістовий модуль «Теоретичні основи декоративної діяльності в роботі з дітьми дошкільного віку» передбачає опанування здобувачами освіти методикою знайомлення вихованців з декоративно-прикладним мистецтвом, зокрема декоративним ліпленням, малюванням, аплікацією. Змістовим модулем «Ознайомлення дітей з декоративним мистецтвом України» передбачено опанування особливостями використання вишивки, народної іграшки, витинання, писанкарства в освітній роботі з дітьми дошкільного віку.

Результати аналізу освітніх документів дають змогу зробити висновок, що художньо-конструктивну діяльність дітей дошкільного віку можна характеризувати як художню працю, творчу конструктивну діяльність з різними матеріалами. Вона тісно пов'язана із зображувальною діяльністю, базується на ній, інтегрує в собі знання дітей із зображувальної діяльності та декоративного мистецтва на спільних художньо-конструктивних засадах. Відтак якісна

підготовка здобувачів освіти до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку потребує окреслення напрямів вдосконалення професійної підготовки майбутніх вихователів ЗДО у руслі означеної проблеми.

1.4. Напрями вдосконалення професійної підготовки майбутніх вихователів ЗДО у руслі означеної проблеми

Формування майбутньої успішної особистості в епоху трансформації української педагогічної науки, зокрема розвиток творчих здібностей дітей, їх активності та самостійності набуває в наш час особливого значення. Художньо-естетичне виховання дошкільників характеризується перманентним поступом, розпочинається в умовах сімейного виховання, а згодом продовжується і в дошкільному закладі освіти.

У процесі підготовки майбутніх вихователів до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку слід зважати на мотиви, які стимулюють дітей дошкільного віку здійснювати власну творчу художньо-конструктивну діяльність. Їх ми поділяємо на декілька груп:

– *освітні мотиви* – розкривають ставлення особистості до художньо-конструктивної діяльності (інтереси, потреби, які є основою активності і самостійності дошкільника);

– *моральні мотиви* – характеризують власне моральне ставлення майбутньої особистості до оточуючих, а саме до тих людей, для яких власноруч виготовляють свої вироби чи виконують цікаві зображення;

– *соціальні мотиви* – спрямовують діяльність дошкільників на досягнення реальних художньо-конструктивних результатів, до певного місця в колективі учнів, до освітньої діяльності загалом.

Відтак художньо-конструктивна діяльність складається з окремих, пов'язаних між собою художньо-творчих дієвих аспектів, які спрямовано на усвідомлення дітьми цілей щодо досягнення відповідних творчих результатів.

Художньо-конструктивній діяльності дітей дошкільного віку притаманний активний, емоційно насичений, часто непередбачуваний зміст. Це вимагає

реалізації педагогом особистісно-діяльнісного підходу до налагодження взаємодії із дітьми дошкільного віку в означеному аспекті.

Належне керівництво таким видом дитячої діяльності передбачає урахування вікових, індивідуальних особливостей дітей. Великого значення у формуванні художньо-конструктивної діяльності дітей відводимо особистості педагога, який, на думку О. Хорунжого [485], має належним чином підготуватися до неї: скласти тематичний річний (піврічний) план роботи і конспекти до кожного заняття. План слід узгоджувати із розділами чинної програми, за якою працює ЗДО і який, зокрема, може включати декілька занять (які передбачають роботу з різними матеріалами, у різних техніках), присвячених одній темі. У плані передбачено бесіди, розповіді, досліди, матеріали, перелік основних практичних робіт, екскурсії, виставки, заключні заняття за темою.

Майбутнім вихователям у процесі підготовки до планування та керівництва художньо-конструктивною діяльністю з дошкільниками слід бути готовими до реалізації важливих завдань: ураховуючи психолого-фізіологічний, соціально-економічний аспекти, здійснювати керівництво художньо-конструктивною діяльністю дітей на основі особистісно-діяльнісного підходу, педагогічно обґрунтовуючи вибір доцільних форм, засобів та методів роботи; сприяти формуванню художньо-естетичних інтересів дошкільників, забезпечуючи належні умови для повноцінного розвитку майбутньої творчої особистості; брати участь у розробці й реалізації освітніх програм, запроваджуючи сучасні технології виховання й розвитку дітей у художньо-естетичному напрямі; активно співпрацювати із батьками дітей; забезпечувати проведення занять із додержанням правил організації освітньої та творчої діяльності у процесі користування різними приладами та інструментами.

Відтак підготовка майбутніх вихователів до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку має відбуватися у різних напрямках (рис. 1.2):

1. Художньо-конструктивна діяльність дітей дошкільного віку, яка передбачає організацію роботи з дітьми: проведення занять з дітьми, екскурсії, організацію

виставок робіт дітей, організацію самостійної художньо-конструктивної діяльності дітей, роботу з батьками.

2. Власна художньо-конструктивна діяльність педагога:

- 1) виготовлення різних дидактичних матеріалів для занять, ігор дітей, атрибутів до свят;
- 2) дизайнерська діяльність: естетичне оформлення помешкання ЗДО, майданчика для ігор, ділянки закладу дошкільної освіти.

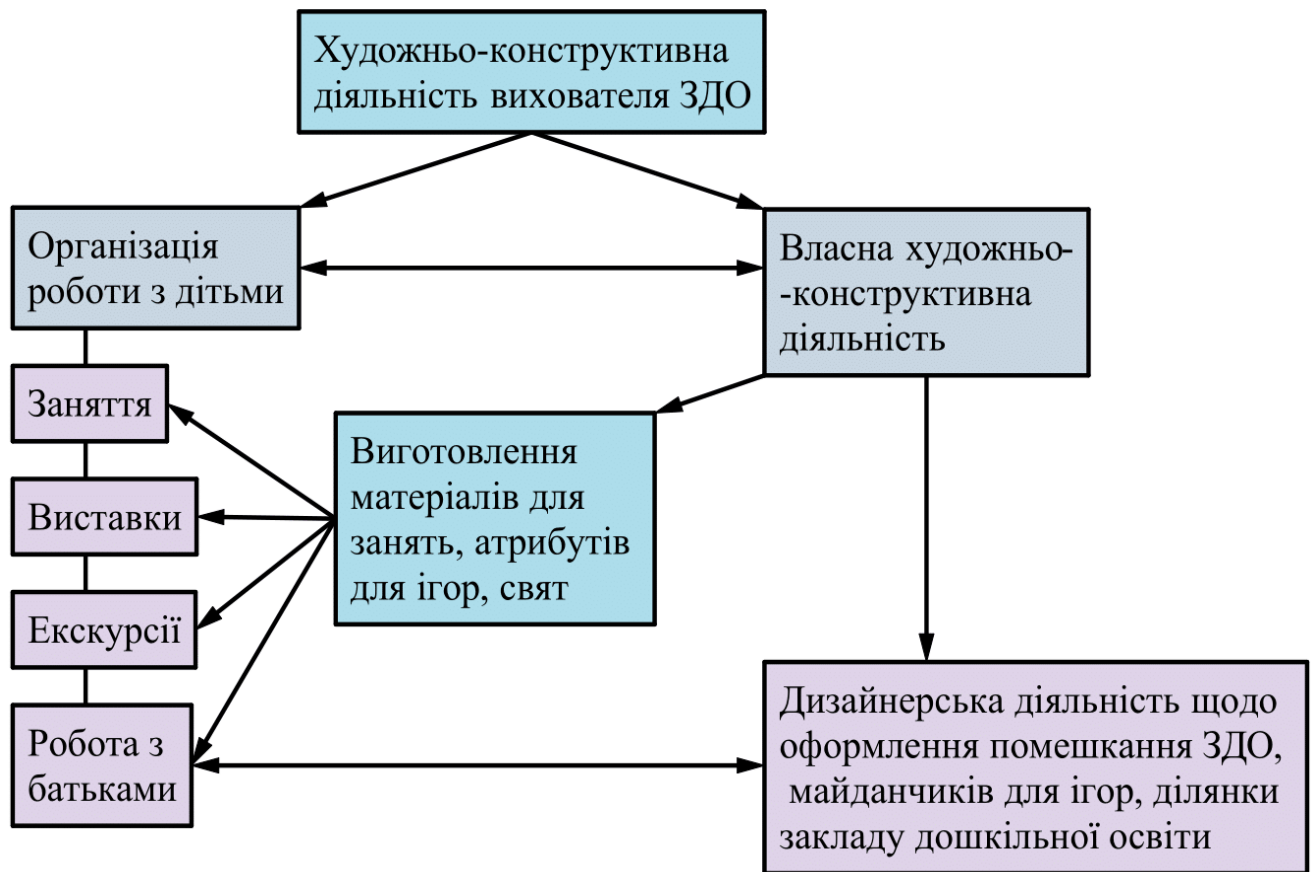


Рис. 1.2. Напрями художньо-конструктивної діяльності майбутнього вихователя закладу дошкільної освіти

Успішна організація художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку передбачає розробку із подальшою реалізацією педагогічних умов. Вони ґрунтуються на загальнодидактичних та специфічних принципах, характеризуються певними вимогами до формування художньо-конструктивної діяльності дошкільників та спрямовані на задоволення їх особистісних потреб,

самореалізацію в активній творчій діяльності. Відтак здобувачам освіти слід бути готовими до належного забезпечення педагогічних умов у царині формування художньо-конструктивної діяльності дітей 4-6-річного віку в умовах закладу дошкільної освіти.

Задля обґрунтування комплексу умов щодо формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку майбутньому вихователю варто враховувати низку факторів: суперечності, які існують в царині організації художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку; принципи організації освітнього процесу з дошкільниками; характерні особливості та структуру художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку, особливості сучасних дітей дошкільного віку (див. параграф 1.1.).

Результати аналізу наукової літератури засвідчують, що єдине визначення змісту поняття «педагогічні умови» відсутнє. Згідно з Великим тлумачним словником умова є сукупністю положень, покладених в основі чого-небудь [107]. Послугуємось тлумаченням В. Іванової, яка термін «педагогічні умови» тлумачить як сукупність певних обставин, що забезпечують ефективність протікання освітнього процесу та сприяють виникненню та цілеспрямованому розвитку певного явища [199].

В освітньому процесі закладу дошкільної освіти дошкільник та вихователь перебувають у зонах розвитку особистісного досвіду. Під час художньо-конструктивної діяльності для дитини важливими стають потреби, мотиви творчої освітньої діяльності, особистісні цілі, а для вихователя – мета, зміст, форми, методи та прийоми, засоби навчання в означеному руслі. Слід також акцентувати на тому, що під час активної творчої діяльності в дітей розвиваються особистісні якості, які згодом можуть проявитись чи трансформуватися в іншу сферу діяльності.

Задля обґрунтування першої умови – формування художньо-конструктивної діяльності дошкільників за допомогою ігрових методів, що сприяє виникненню інтересу до добровільної участі дітей в означеному аспекті – зауважимо, що однією із провідних видів діяльності дітей дошкільного віку є гра. В іграх дітей

виявляються здібності, індивідуальні особливості. Це природний стан дитини, за якого навчання й розвиток вихованця здійснюється непомітно для нього. Саме ігрова діяльність найефективніше сприяє повноцінному розвитку особистості дошкільника. У грі діти відображають навколишню дійсність – дії та взаємини людей. Водночас вихованці вносять у гру елементи власного світобачення та уяви, демонструючи свою самостійність. Проте кожен вихованець на власний розсуд «творить» гру, по-своєму відображає в ній свої уявлення про світ, виражаючи (демонструючи) власне ставлення до нього. Художньо-конструктивна діяльність дошкільників виникає із гри. Тому застосування педагогом ігрових методів допомагає дитині подолати побоювання, невпевненість з приводу того, що щось не вийде. Ігровий підхід забезпечує атмосферу відкритості, розкутості, формує емоційно позитивне ставлення до творчої діяльності. Діти навчаються думати, експериментувати, самостверджуватися. Результат художньо-конструктивної діяльності не може бути поганим чи хорошим. Виріб (робота) кожної дитини індивідуальна, неповторна. Це творчий процес, який формує відчуття радості, оскільки спрямований на розвиток бажання в дітей творити.

Обґрунтування наступної умови – забезпечення належного матеріального, освітньо-розвивального та санітарно-гігієнічного середовища – полягає в тому, що художньо-конструктивну діяльність слід організовувати у просторому світлому приміщенні, яке відповідає належним санітарно-гігієнічним нормам. Навчальне обладнання зони художньо-конструктивної діяльності містить комплект меблів, матеріали, інструменти, необхідні для організації заняття.

Для обґрунтування наступної умови – урахування вікових та індивідуальних особливостей дошкільників, зазначимо, що у визначенні умов належного забезпечення художньо-конструктивної діяльності дітей є положення про успадкування психічних властивостей та здібностей (С. Рубінштейн, Л. Венгер). Для художньо-конструктивних умінь та навичок важливими є сформовані навички координування дій ока й руки, що надає можливість виконувати конструкторські дії відповідної складності; володіння техніками роботи із конкретними матеріалами.

Художньо-конструктивна діяльність дітей розвиває логічне та абстрактне мислення, фантазію, спостережливість, увагу, уяву, формує впевненість у собі. Діти навчаються помічати знайомі обриси у невідомому, а згодом інтерпретують їх, відображаючи це у своїй творчості, здійснюючи пошук нешаблонних шляхів творчої діяльності. Використовуючи в роботі різноманітні матеріали (нитки, поролон, плівку, трубочки, пензлики для клею, сіль, папір, картон), діти розвивають асоціативне та логічне мислення. Також така робота сприяє розвитку окоміру, вчить поєднувати кольори, розвиває відчуття пропорції, симетрії, гармонії.

Характеристика наступної умови – забезпечення творчої атмосфери під час художньо-конструктивної діяльності – полягає в доброзичливому й уважному ставленні педагога до творчих проявів дитини. Узгоджені дії вихованців під час означеної діяльності формують уміння узгоджувати власні дії із діями однолітків. Відповідно до досліджень В. Котляра [244], успішності розв'язання художньо-конструктивних завдань сприяють як зовнішні, так і внутрішні умови організації освітнього процесу в ЗДО.

Зовнішні умови передбачають створення творчої атмосфери під час означеного виду діяльності дітей. Це знаходить своє відображення в доброзичливому й уважному ставленні однолітків та дорослих до творчого прояву дитини; наявність належної матеріальної бази дає можливість дітям практично реалізувати творчі пошуки відповідно до задуму. До внутрішніх умов належить сформованість системи психічних процесів, які сукупно забезпечують вихованцю можливість розв'язувати завдання, що виникають на кожному етапі художньо-конструктивної діяльності та становлять психологічну готовність до творчого процесу. Участь у колективних роботах, спільні емоції та переживання поєднують дітей, викликають радісний, піднесений настрій.

Обґрунтування наступної педагогічної умови – організація художньо-конструктивної діяльності дошкільників на основі особистісно-діяльнісного підходу – полягає в тому, що діяльність є основним методом психічного відображення навколишньої дійсності у свідомості особистості. На думку М. Кардашова, вивчення особливостей суспільної свідомості здійснюється через

систему відносин у суспільстві (виробничих, соціальних, міжособистісних). Вивчення індивідуальних особливостей психіки особистості відбувається через аналіз діяльності в суспільних умовах та життєвих ситуаціях [210]. За таких умов, на думку учених, діяльність – це не реакція і не комплекс реакцій у їх взаємодії, а упорядкована система, яка має власну будову, внутрішні взаємозв'язки, характеризується гнучкістю, перманентним розвитком [165, с. 8].

Діяльність дитини дошкільного віку тісно пов'язана із діяльністю інших людей, у процесі якої вона набуває досвіду минулих поколінь, формує досвід власної діяльності, оволодіває формами, методами та способами її реалізації, здійснює порівняльний аналіз [405]. Унаслідок цього посилюється мотивація вихованця, розширюється світогляд дитини, вона набуває певних особистісних якостей. Особливою цінністю художньо-конструктивної діяльності є здобутки загальнолюдського досвіду, які згодом стають досвідом молодих поколінь [408]. Саме на основі набутого і засвоєного досвіду можна творити нові цінності.

Загальновідомо, що процес навчання асоціюється зазвичай з поняттями «навчальна діяльність» і «пізнавальна діяльність», а в педагогічній науці асоціюється з загальним терміном «учіння». Ці поняття охоплюють діяльність того, хто навчає (педагог), і того, хто навчається (дитина). Проаналізуємо детальніше дефініції «естетична діяльність» та «художньо-естетична діяльність» дітей дошкільного віку.

На думку Н. Копалової, естетична діяльність є духовно-практичною, емоційно раціональною діяльністю дитини. Її змістом є побудова індивідуальної картини світу через створення виразних художніх образів, а її метою, за міркувань науковця, є гармонізація відносин дитини зі світом, моделювання образу «Я» як «концепції творця» [234, с. 3]. У художньо-естетичній діяльності дітей дошкільного віку важливе місце посідає здатність сприймати художній твір, створювати власний виразний образ. Результат такої діяльності дитина відображає у своєму власному творчому продукті залежно від її індивідуальних особливостей. Згідно із дослідженнями І. Ликової, художньо-естетична діяльність є специфічною за своїм змістом та формами вираження, вона спрямована на

естетичне опанування дитиною світу через опанування мистецтвом [272, с. 3].

Отже, художньо-естетична діяльність є способом естетичного виховання дітей дошкільного віку, системою специфічних художньо-творчих дій, спрямованих на сприйняття, пізнання і створення художнього образу в певному малюнку чи виробі, дієвим засобом естетичного опанування світу.

Знання й дії, осмислені, усвідомлені і пережиті дитиною під час художньо-конструктивної діяльності, яка має в своїй основі передумови художньо-творчої діяльності, набувають дієвого характеру, стають основою дій та переконань вихованця, а згодом – основою поведінки і діяльності у суспільстві. Такі взаємообумовлюючі переходи є в основі перманентного розвитку особистості, оскільки внутрішня за формою діяльність виходить із зовнішньої практичної діяльності і зберігає двобічний зв'язок із нею. Набуті знання у процесі ХКД також впливають на особистісний фактор дитини, змінюють її мислення, активізують процеси сприйняття. Особистісно-діяльнісний підхід, на основі якого слід формувати художньо-конструктивну діяльність дітей дошкільного віку, передбачає таку модель спілкування педагога з вихованцем, за якої особистісний компонент вибудовується з урахуванням минулого досвіду вихованця, його особистісних якостей.

Майбутнім педагогам варто усвідомити той факт, що особистісно орієнтований підхід потребує організації освітнього процесу на засадах глибокої поваги до дитини, врахування особливостей її індивідуального розвитку. Означене передбачає формування цілісної особистості, яка здатна усвідомити власну гідність і здатна поважати інших людей. Особистісний підхід передбачає послідовне ставленням дорослих до дитини як до особистості; допомогу їй в царині усвідомлення себе особистістю, у виявленні, розкритті власних можливостей, становленні самосвідомості, самоствердження, самореалізації. Діяльнісний підхід спрямовано на організацію художньо-конструктивної діяльності дошкільників в такий спосіб, щоб забезпечити їм активність у пізнанні, праці, діяльності, саморозвитку, самовдосконаленні.

Організація художньо-конструктивної діяльності потребує від майбутніх

фахівців урахування особливостей сучасних дітей, які полюбляють яскравість, динамічність, стислість викладу інформації, прагнуть засвоїти більше інформації в короткий термін. Майбутньому вихователю важливо враховувати вікові особливості дітей 4-6-річного віку та важливість неоціненного впливу художньо-конструктивної діяльності на їх виховання та розвиток. Проаналізуємо означене детальніше.

1. Сучасним дітям дошкільного віку притаманне «кліпове» мислення – новий тип мислення дошкільників, який виник через популярність коротких відео в різних соціальних мережах [25]. Отож під час формування художньо-конструктивної діяльності вихователям закладів дошкільної освіти важливо використовувати інтегровані види діяльності, що є багатоаспектними. Наприклад, використовуючи формат аркуша А4 сконструювати далекоглядну трубу (бінокль) і крізь його отвір спостерігати, досліджувати світ. Надалі під час збору природного матеріалу для виготовлення виробів можна пограти в гру (використовуючи означений атрибут) «Хто знайде найкрасивіше листя жовтого (червоного) кольору?» тощо. Застосування означеного прийому «обмежує загальне фокусування і дає змогу зосередитись на конкретному предметі в ігровій формі, не докладаючи особливих зусиль» [82, с. 32].

2. Учені, медики та педагоги застерігають від надмірного використання дитиною гаджетів. Проте слід зазначити, що «ми перебільшуємо значення гаджетів у житті сучасної дитини, які перш за все є заміником дорослого». Творча художньо-конструктивна праця поряд з дорослим подобається вихованцям значно більше (Г. Беленька). Чарівним словом у спілкуванні з дошкільником є – «зі мною разом». Бути «поряд з дорослим, учитись, наслідувати його – найбільша мрія дітей [25]. Вони із задоволенням конструюють різноманітні вироби. При цьому навчальну інформацію дитині 4-6-річного віку «треба передавати яскраво, як кліп. Це потребує неабиякого напруження, знань та творчості з боку батьків, педагога» [82, с. 32].

3. Художньо-конструктивна діяльність дає можливість навчити вихованців планувати власну діяльність, вибудовувати алгоритми творчих дій, передбачати їх

наслідки та виховувати відповідальність. Задля цього Ю. Котелянець радить зосередити увагу на подоланні недоліків дитячого художнього конструювання: нечіткість творчого задуму дитини, що полягає у нечіткості структури образу; нестійкість задуму, оскільки діти 4-6-річного віку часто починають створювати один об'єкт, а в результаті виходить дещо інший; поспішність у виконавській діяльності вихованців та зайва захопленість нею; нечіткість уявлень про послідовність, планування дій тощо [243, с. 147].

4. Сучасних дітей дошкільного віку варто вчити розуміти емоції людей [25], формувати їхній емоційний інтелект, який є комбінацією таких здібностей: «фасилітація мислення, сприйняття та ідентифікація власних емоцій та емоцій інших людей, розуміння емоцій, управління емоціями. Під час виготовлення виробів вони навчаються розуміти тих, у кого не виходить, співпереживати, допомагати, прагнуть зробити приємне друзям, близьким, виготовивши для них власноруч подарунок» [82, с. 33]. На думку О. Кононко, залежно від «резервів кожної дитини, способи її реагування на факт власної нереалізованості можуть бути різними за характером дій і спрямованості емоцій (замкнутість, агресивність, імітація щасливого буття, вживання в життєву ситуацію іншої людини). Не реалізувати себе і бути щасливим неможливо [231, с. 55].

5. Сучасні діти прагнуть перебувати у сприятливому освітньому просторі, відмовляються працювати в несприйнятливому морально-психологічному (агресивному) середовищі [25]. У них «інші цінності й особливості сприйняття, аніж у дорослих: важливою для них є свобода, комфорт» [82, с. 33]. З цього приводу слухними є міркування О. Кононко: «Надмірний тиск, авторитарність, створюють у дитини стійку шкідливу домінанту в роботі мозку і, як висновок, – виснаження нервової системи, відставання рівня самозахисту» [231, с. 55]. Учена резюмує: «Не забувайте, негативні оцінки – дуже сильний подразник для маленької дитини. Вони не мобілізують, а блокують активність її уваги, пригнічують здатність сприймати, гальмують мислительну діяльність [231, с. 55]. Творчість у художньо-конструктивній діяльності потребує власного вольового вияву, ініціативи, яку дитина проявляє, формуючи свою самостійність. Означене

дошкільник демонструє у своєму прагненні до самостійного виконання завдань під час формування відповідних умінь та навичок, навчається плануванню власних дій задля досягнення конкретної мети. Предметно-перетворювальна діяльність дитини 4-6-річного віку досить різноманітна за засобами реалізації та формою, оскільки в цьому віці діти доволі активно пізнають та сприймають навколишній предметний та соціальний світ.

6. Діти дошкільного віку зазвичай сприймають лише ту інформацію, яку подано в цікавій, яскравій формі [25]. Характерними особливостями їхнього світосприйняття є «оптимізм, наполегливість у досягненні мети, віра в ідеали» [82, с. 33]. В. Єремеева і Т. Хрїзман зазначають, що позитивні емоції дітей сприяють «залученню асоціативних структур мозку в психічну діяльність» [189, с. 16]. Саме вони задіяні у процесі розвитку мислення, пам'яті та є запорукою успішного навчання та повноцінного розвитку особистості. Учені резюмують, що саме думка дорослого про дитину, оцінки дорослого її дій «можуть щодня здійснювати великий емоційний вплив, надавати емоційного забарвлення всьому життю дитини... негативні тони затримують розвиток. Їм потрібний позитивний настрій, позитивне підкріплення своєї діяльності з боку дорослих!» [189, с. 16]. Доволі часто творча художньо-конструктивна діяльність дошкільників може мати стихійний характер, «а може і взагалі згаснути без своєчасного підкріплення дорослими чи за відсутності в їх оточенні належного морально-психологічного клімату. Тому майбутнім педагогам слід бути готовими до поступового переходу дій дошкільника від репродуктивного характеру художньо-конструктивної діяльності до репродуктивно-творчої, а надалі – і до реалізації її творчого аспекту, що забезпечуватиме єдність усіх компонентів творчої художньо-конструктивної діяльності дітей 5-6-річного віку» [82, с. 34]. Важливим є й емоційна забарвленість, за якої дитина 5-6-річного віку вільно використовує різні матеріали, створює оригінальні образи. Емоційну насиченість забезпечує зв'язок художнього конструювання із повсякденним життям вихованців та іншими дотичними видами діяльності (навчальною, ігровою, театралізованою).

7. Сучасним дошкільникам притаманна висока самооцінка [25]. Відтак

дорослим (вихователю закладу дошкільної освіти, батькам) слід продукувати діалогічне мовлення, подаючи приклад толерантного спілкування. О. Кононко зауважує: «Довкола кожної підростаючої особистості має бути створений простір автономної поведінки, в якій вона має право на власний вибір, на реалізацію своїх можливостей... від того, наскільки дитина задовольняє природну потребу реалізовувати свої інтелектуальні, фізичні, моральні сили, значною мірою залежить буде вона активною та творчою в житті чи пасивно підкориться загальній течії, а можливо, зламається під її натиском, упаде від втоми, загубить найцінніше в собі» [231, с. 54]. Відтак дошкільний вік – це особливий період «розвитку органів і систем дитячого організму і перш за все функцій головного мозку. Доведено, що функції кори головного мозку не фіксовані спадково, вони розвиваються в результаті взаємодії організму з навколишнім середовищем» [82, с. 35]. Художньо-конструктивна діяльність дає можливість дітям 4-6-річного віку утвердитися у власних силах, самореалізуватись, отримати визнання серед людей власного оточення, для яких вони виготовляли виріб.

Задля належного формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку вихователь ЗДО повинен мати сформоване креативне педагогічне мислення, уміти бачити в кожному дошкільнику індивідуальність; повинен сам володіти моделлю продуктивного художньо-конструктивного пізнання і впроваджувати це у своїй діяльності. У центрі уваги вихователя має перебувати дитина як особистість у своїй унікальності, а кожне заняття має стати для вихованців відкриттям на шляху пізнання естетики навколишнього світу. Отже, належним чином сформована художньо-конструктивна діяльність в ЗДО здатна забезпечити творчий потенціал вихованців. Саме на ґрунті гри, яка є в основі художньо-конструктивної діяльності дітей, зароджуються творчі прояви майбутньої особистості.

Відтак, організовуючи художньо-конструктивну діяльність в закладі дошкільної освіти, майбутній вихователь повинен володіти належною підготовкою щодо формування відповідних знань у дітей, сприяти розвитку їхніх пізнавальних здібностей, самостійності та творчої ініціативи. Мабутьному

педагогу слід враховувати, що формування навичок художньо-конструктивної діяльності у дошкільників має відповідну специфіку, передбачаючи такі рівні (за А. Федорович): репродуктивний (дії за зразком); виконавський (дії на основі застосування відомих знань, умінь та навичок); продуктивний (здатність вносити власні елементи, прийоми і засоби виготовлення виробу); творчий (самостійне знаходження вихованцем оригінальних вирішень художньо-конструктивних завдань) [478, с. 169]. Розуміння здобувачами освіти поетапності та послідовності навчання художньому конструюванню дасть змогу правильно формувати означену діяльність в умовах ЗДО, що в свою чергу сприятиме всебічному розвитку дітей.

Відповідно до основних нормативних документів освітній процес у закладі дошкільної освіти має містити такі види дитячої діяльності, які відповідають віку вихованців, в тих межах, в яких відбуваються суттєві вікові новоутворення, важливі для подальшого розвитку дитини дошкільного віку в усіх сферах життєдіяльності. Від педагогів, які організують художньо-конструктивну діяльність з дошкільниками, залежить рівень їхнього художньо-естетичного виховання та розвитку.

Висновки до першого розділу

Формування майбутньої успішної особистості в епоху трансформації української педагогічної науки набуває в наш час особливого значення. Неабияке значення має розвиток творчих здібностей дітей, їх активності та самостійності. Художньо-конструктивна діяльність дітей дошкільного віку характеризується перманентним поступом, розпочинається в умовах сімейного виховання та продовжується і вдосконалюється в закладі дошкільної освіти. Вагомі зміни у змісті дошкільної освіти окреслюють низку проблем у формуванні предметно-практичної, технологічної, мистецько-творчої та інших компетентностей дітей дошкільного віку, що зумовлено недостатнім рівнем професійної готовності майбутніх вихователів ЗДО до організації творчої художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку.

Комплексний аналіз науково-педагогічних джерел дав змогу виявити такі *складові художньо-конструктивної діяльності дошкільників*: аналітико-пізнавальна, конструктивно-перетворювальна, художньо-творча, особистісна. Урахування означених складників дозволить майбутнім вихователям спрямовувати свої зусилля на допомогу вихованцям виконувати конкретні практичні дії, проявляти ініціативу щодо вирішення поставлених завдань, прагнути реалізувати задумане, проявляти наполегливість та відповідальність тощо.

Уточнено, що *художня праця дітей дошкільного віку* є складовою трудового виховання, засобом активізації творчої активності вихованців, сприяє формуванню конструктивних умінь та навичок засобами художнього конструювання з паперу та картону, природними, викидними, штучними матеріалами, тканинами, нитками, які обумовлено зовнішніми рухами та внутрішніми відчуттями (сприймання предмета, виробу, який виготовлятимуть діти загалом, обмірковування уявної картинки майбутнього виробу з наступним продумуванням послідовності роботи). Професійна майстерність педагога покликана формувати, вдосконалювати уміння й навички вихованців щодо виготовлення, художньо-декоративного оформлення виробів шляхом застосування різних матеріалів та технік.

Отож *художньо-конструктивну діяльність дітей дошкільного* характеризуємо як художньо-продуктивну діяльність дошкільників, яка спрямована на виготовлення дітьми виробів засобами художнього конструювання, моделювання конструйованого об'єкта, створення художнього образу; як художньо-творчу діяльність вихованців, спрямовану на вирішення естетичних, функціональних, ужиткових завдань формотворення, що закладає основи естетичного ставлення людини до світу, її цілісного і гармонійного розвитку; як засіб актуалізації інтелектуальних і творчих можливостей дітей шляхом прагнення до творчої самореалізації й самовиявлення в різних видах художньо-конструкторської діяльності; як чинник формування художньо-конструкторських (художніх, проєктних, технологічних) умінь та навичок; засіб формування

початкових основ дизайну; інтегративну діяльність, яка поєднується із ознайомленням дітей з образотворчим і декоративним мистецтвом, логіко-математичним розвитком, ознайомленням дітей з природою, розвитком мовлення, ознайомленням дітей із суспільним довкіллям, народознавством тощо, а також з ігровою, музичною, театралізованою, хореографічною та іншими діяльностями, які мають різне корисне призначення, оскільки органічно поєднують у собі надбання різних галузей науки, мистецтва, техніки.

З'ясовано такі особливості творчої художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку: її організація потребує реалізації педагогом особистісно-діяльнісного підходу щодо налагодження взаємодії із дітьми дошкільного віку; художньо-конструктивній діяльності дітей притаманний активний, емоційно насичений, часто непередбачуваний зміст; вона базується на урахуванні вікових, індивідуальних особливостей дітей; неабияке значення в організації художньо-конструктивної діяльності відведено особистості педагога, тематичному плануванню, узгодженому із розділами чинної програми, за якою працює дошкільний заклад, методами, формами та засобами роботи з дітьми, тематикою організації занять, умовами задля повноцінного розвитку майбутньої творчої особистості.

Виокремлено характерні аспекти творчого компонента художньо-конструктивної діяльності дошкільників: орієнтаційний – потребує створення умов, за яких майбутня особистість зможе більш глибоко відчувати та розкрити свої приховані творчі можливості; творчо-перетворювальний – потребує реалізації діяльнісного підходу щодо організації творчої праці, оскільки всі важливі особистісні характеристики, а також уміння формуються лише шляхом активної діяльності особистості; особистісно-креативний – характеризується як внутрішня потреба у творчій реалізації внутрішнього потенціалу дитини у художньо-конструктивній діяльності. При цьому ми опираємось на той факт, що власне творча діяльність породжує якісно нове, відрізняється неповторністю, оригінальністю. Слід завжди відштовхуватись від зони найближчого розвитку вихованця, виявляти у його художньо-конструктивній діяльності якісно

«неповторне», «оригінальне» чи «унікальне» перш за все очима самого педагога, пробувати бачити творчий світ очима дитини. Відтак ступінь новизни продуктів творчої діяльності дошкільника варіюється в межах індивідуального особистісного розвитку дошкільника, а його креативність характеризується своєрідною умовною новизною, у якій важливим є сам процес творчої художньо-конструктивної діяльності, а згодом – і його цінність.

Аналіз особливостей художньо-конструктивної діяльності дітей, а також змісту художньо-конструктивної діяльності дітей в освітніх документах зумовив розробку структури формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку в умовах ЗДО. Відтак структура відображає взаємодію: специфічних принципів організації художньо-конструктивної діяльності дітей (забезпечення розвивального середовища, самостійного вибору матеріалів та засобів, відповідної професійної підготовки вихователів у царині художньої праці та основ дизайну); видів художньо-конструктивної діяльності (робота з папером та картоном; робота з тканинами та нитками; робота з природними та викидними матеріалами; способів організації художньо-конструктивної діяльності (виконання виробів за зразком педагога; за моделлю; за аналогією; за коментарем; за темою; за задумом; за умовами; за уявою) з дітьми дошкільного віку; можливі компетентності, які формуються в дітей дошкільного віку комплексом освітніх засобів у ЗДО, в тому числі і художньо-конструктивною діяльністю дітей (предметно-практична, технологічна; мистецько-творча; особистісна, ігрова, логіко-математична; сенсорно-пізнавальна; дослідницька; мовленнєва, природничо-екологічна та ін.); напрями впливу художньо-конструктивної діяльності на повноцінний розвиток особистості: естетичне, розумове, трудове, екологічне, фізичне виховання дітей; сенсомоторний розвиток; розвиток усіх психічних процесів; підготовка дитини до навчання у школі; форми організації художньо-конструктивної діяльності дошкільників: заняття з художньої праці, образотворчого мистецтва, самостійна художньо-продуктивна діяльність дітей, ігрова діяльність, екскурсії, виставки та ін.; методи організації художньо-конструктивної діяльності дітей (пояснення, коментування, демонстрування

порядку виконання дій, правил, способів виконання конструкції, технічних прийомів роботи та художньо-естетичного оформлення виробу; аналіз та оцінка художньо-конструктивного процесу; ігрові методи).

Уточнено, що вагомим компонентом у структурі формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку в умовах закладу дошкільної освіти є *мета та завдання*: формувати художньо-конструктивну діяльність дітей дошкільного віку, сприяти їх повноцінному розвитку, здійснювати педагогічний вплив на дитину для формування потреби її самовираження за допомогою різноманітних засобів (приладів та матеріалів) задля набуття нею досвіду власного творчого перетворення дійсності, активізації її уяви і фантазії, мислення, розвитку інтелектуальних і естетичних почуттів.

З'ясовано, що підготовку майбутніх вихователів до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку слід організовувати у різних напрямках: 1) художньо-конструктивна діяльність дітей дошкільного віку, яка передбачає проведення занять, екскурсій, організацію виставок робіт дітей, організацію самостійної художньо-конструктивної діяльності дітей, роботу з батьками; 2) власна художньо-конструктивна діяльність педагога: виготовлення різних дидактичних матеріалів для занять, ігор дітей, атрибутів до свят; дизайнерська діяльність: естетичне оформлення помешкання ЗДО, майданчика для ігор, ділянки закладу дошкільної освіти.

Охарактеризовано роль художньо-конструктивної діяльності дошкільників у їх естетичному, трудовому, моральному, екологічному вихованні. Уточнено, що майбутнім вихователям у процесі підготовки до планування та керівництва художньо-конструктивною діяльністю з дошкільниками слід бути готовими до реалізації таких завдань: урахувуючи психолого-фізіологічний, соціально-економічний аспекти, здійснювати керівництво художньо-конструктивною діяльністю дітей на основі особистісно-діяльнісного підходу, педагогічно обґрунтовуючи вибір доцільних форм, засобів та методів роботи; сприяти формуванню художньо-естетичних інтересів дошкільників, забезпечуючи належні педагогічні умови для повноцінного розвитку майбутньої творчої особистості;

брати участь у розробці й реалізації освітніх програм, використовуючи сучасні технології виховання й розвитку дітей у художньо-естетичному напрямі; активно співпрацювати із батьками дітей; забезпечувати проведення занять із додержанням правил організації освітньої та творчої діяльності у процесі користування різноманітними приладами та інструментами.

Основні наукові результати, які викладено в першому розділі, опубліковано [46; 51; 55; 57; 58; 64; 62; 63; 67; 68; 72; 73; 74; 75; 76; 82; 87; 89; 90].

РОЗДІЛ 2

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ І КОНЦЕПЦІЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ДО ХУДОЖНЬО-КОНСТРУКТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ЗАКЛАДІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

2.1. Концептуальні засади формування творчого потенціалу здобувачів освіти у процесі професійної підготовки до керівництва художньо-конструктивною діяльністю дітей дошкільного віку

Формування майбутньої успішної особистості в епоху трансформації української педагогічної науки набуває в наш час особливого значення щодо розвитку творчих здібностей здобувачів освіти педагогічних спеціальностей. Загальновідомо, що педагог повинен бути творчою, конкурентно спроможною особистістю. Адже створювати, винаходити є його звичайним станом, зумовленим професійною необхідністю. Дефініцію «творчість» визначають як мислення у найвищій його формі, що виходить за межі свідомого; здатність створювати щось нове [455]. Навчання майбутніх вихователів методиці художнього конструювання є одним із найбільш ефективних засобів активізації освітньої діяльності майбутніх вихователів на основі міждисциплінарної інтеграції та фактором формування й розвитку їхнього творчого потенціалу. У процесі реалізації експериментального дослідження щодо підготовки майбутніх вихователів до художньо-конструктивної діяльності дітей варто звертати увагу на взаємозв'язок процесів формування професіоналізму майбутніх педагогів та педагогічної творчості.

Проблема творчої діяльності майбутніх вихователів ЗДО є надзвичайно актуальною в теорії та практиці професійної підготовки. Як зазначено нами вище (див. параграф 1.2), художньо-конструктивна діяльність сприяє розвитку творчої особистості дитини дошкільного віку на основі набутих знань, сформованих умінь та навичок. Результативність успішного опанування художньою працею визначається також рівнем сформованості художньо-конструктивних знань, умінь

і навичок самого вихователя, його особистісним впливом на дошкільника, характером організації освітнього процесу, методами педагогічного керівництва творчою діяльністю дітей. Слід наголосити, що відповідати вищезначеним характеристикам може лише творчий педагог. Відтак розвиток креативних здібностей майбутніх вихователів ЗДО є пріоритетним напрямом підготовки здобувачів освіти педагогічних спеціальностей у закладі вищої освіти.

Розвитку творчості майбутніх педагогів під час вивчення ними навчальних дисциплін присвячено увагу в дослідженнях С. Гаврилюк [122], М. Гальченко [128], І. Зязюна [183], О. Ємчик [187], Т. Єськової [191], І. Кадієвської [204], Л. Корольової, [238], І. Кучерявого [265], О. Літіченко [277], О. Лехновської [271], І. Листопад [274], О. Листопад [275], В. Ляпунової [281], О. Масалової [287], Л. Міщихи [314], В. Москальця [322], В. Моляко [316], Н. Ничкало [337], В. Розіної [412], Г. Падалки [357], В. Сухомлинського [454], Р. Скульського [433], П. Степаненко [451], Г. Сухорукової [455], С. Харченко [484], Н. Якси [505] та ін. Тенденції формування творчості особистості охарактеризовано в дослідженнях К. Urban [569]. Важливим завданням вчені вважають створення в освітньому процесі закладів освіти належних умов для розвитку творчих здібностей здобувачів освіти. З цього приводу В. Сухомлинський наголошував, що креативність (творчість) має бути сталою нормою в роботі людини, оскільки «кожен носить в собі задатки художника» [454].

Аналіз науково-педагогічної літератури засвідчує існування різних підходів до тлумачення поняття «креативність». Відтак під «творчістю» (креативністю) прийнято розуміти продуктивну діяльність людини, яка здатна створювати якісно нові матеріальні, втілювати духовні, суспільні цінності [138, с. 266]; формування психічної активності, за якої людина продукує якісно нове, що вирізняється неповторністю, оригінальністю, новизною.

Навчання майбутніх вихователів методиці художнього конструювання є одним із найбільш ефективних засобів активізації освітньої діяльності майбутніх вихователів та фактором формування й розвитку їх творчого потенціалу.

За міркувань Г. Падалки, важливою умовою творчого розвитку здобувачів

освіти є спонукання їх до бажання створювати щось нове, по-новому підходити до вирішення того чи іншого питання. Причому учена наголошує, що примусовість тут неможлива, слід виробити в майбутніх педагогів психологічну установку на творчість, оскільки наявність «бажання, прагнення творити є сильним стимулом до виникнення творчої активності. Творчо мислить той, хто цього хоче. Але це не означає, що як тільки людина побажає – цієї ж миті з'являться художні ідеї. Не одномоментне бажання, а постійне прагнення працювати творчо, безперервно продовжувати пошуки слід систематично стимулювати у здобувачів освіти» [357, с. 43]. Професійну підготовку майбутніх вихователів ЗДО, вважає С. Гаврилюк, варто будувати з позиції підходу, який враховує цілеспрямований професійний творчий розвиток, здатність до самореалізації, подальшого професійного зростання, рефлексивної організації, акмеологічних інваріантів професіоналізму, розкриття творчого потенціалу, досягнення життєвих творчих вершин (акме) у педагогічній діяльності [122]. Учена виділяє професійні якості особистості, необхідні для реалізації власної педагогічної творчості: ініціативність, оригінальність, педагогічний оптимізм, спостережливість, творче натхнення, педагогічний такт, орієнтація на власний творчий професійний успіх, упевненість у собі, творча компетентність, добре розвинені організаторські та творчі здібності, творче ставлення до дітей, оптимізм щодо вирішення різноманітних педагогічних, життєвих ситуацій, сформованість стійкої мотивації до творчої педагогічної діяльності тощо [122].

Творча діяльність надає майбутньому вихователю можливість різносторонньо реалізувати себе, розкрити свій потенціал. Творчу діяльність здобувачів освіти зазвичай характеризують як один із видів освітньої діяльності, спрямованої на вирішення освітньо-творчих задач, які здійснюються переважно в умовах застосування педагогічних «засобів непрямого управління, орієнтованих на максимальне використання природних нахилів особистості» [6, с. 51]. Результат такої діяльності характеризується новизною, значущістю та прогресивністю у процесі розвитку творчих здібностей особистості.

Підготовці майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти до керівництва

художньо-творчою діяльністю дітей дошкільного віку присвячені дослідження Т. Єськової. Творча діяльність, як вважає вчена, надає майбутньому вихователю можливість різносторонньо реалізувати себе, розкрити свій потенціал. Зокрема, учена проаналізувала зміст, форми та засоби підготовки здобувачів освіти в означеному аспекті [194, с. 63]. О. Лехновська охарактеризувала особливості розвитку творчих здібностей майбутніх фахівців під час вивчення ними технологічних дисциплін. Творчу діяльність майбутніх педагогів вона вважає одним із видів освітньої діяльності, спрямованої на вирішення освітньо-творчих задач, які здійснюються зазвичай в умовах застосування педагогічних засобів, орієнтованих на максимальне використання природних здібностей особистості [271]. Результат такої діяльності характеризується новизною, значущістю та прогресивністю у процесі розвитку творчих здібностей особистості. Також слід враховувати етноестетичний компонент художньо-конструктивної діяльності, який передбачає в роботі з дітьми знайомство з народними умільцями своєї місцевості, вивчення особливостей їхніх естетико-творчих здобутків. Частково означених питань торкаються Å. Birkeland та S. Ødemotland у межах міжкультурної інтеграції вихователів закладів дошкільної освіти [513] та К. Weston і S. Rodger у сенсі рефреміну міжкультурного навчання педагогів як творчого емоційного процесу [574].

Особливого значення творчому розвитку здобувачів освіти надає В. Ляпунова, наголошуючи на важливості розвитку у вихователя дітей дошкільного віку творчого мислення. Учена наголошує на необхідності впровадження у процес професійної підготовки майбутніх вихователів ЗДО методів, що активізують формування творчих якостей [281]. Відтак креативність вважаємо вищим рівнем інтелектуальної активності, яка характеризується пізнавальним цілепокладанням на евристичному рівні творчості, який характеризується інтелектуальною ініціативою, а в якості мотиву містить пізнавальну потребу, оскільки кожен нову закономірність особистість оцінює і переживає як відкриття, творчу знахідку.

За міркувань М. Гальченко, серед компонентів інтелекту особистості слід

виокремити пізнавальний і креативний блоки, тому що дослідження пізнавального і креативного блоків інтелекту надає набагато більше інформації про рівень розвитку особистості, ніж використання традиційних тестів щодо визначення інтелекту та креативності людини [128]. Аналізуючи методи творчого розвитку здобувачів освіти у ЗВО, Г. Падалка зазначає: «Викладач, який хоче виховати у майбутніх фахівців справжні творчі нахили, повинен мати у своєму педагогічному арсеналі широкий набір прийомів, які б спонукали до творчих пошуків. Досвідчений педагог нерідко проводить заняття так, що у майбутнього вихователя створюється враження, начебто він сам прийшов до певної ідеї. Здобувач освіти не помічає «підказки» викладача, він переконаний, що може й сам дійти певної думки, створити власне трактування» [357, с. 11]. Власний приклад викладача ЗВО відіграє важливу роль у розвитку творчих здібностей майбутніх вихователів. Викладач, який володіє неабияким творчим потенціалом, спонукає майбутніх фахівців дошкільного профілю досягати успіхів в означеному напрямі.

Вважаємо, що формування готовності до творчої художньо-конструктивної діяльності відбувається в таких напрямках:

- розвиток і самовдосконалення художньо-естетичної культури здобувачів освіти у процесі становлення їхньої педагогічної культури;
- оволодіння сучасними педагогічними технологіями, які б сприяли успішній реалізації майбутніми вихователями методів та прийомів організації художньо-конструктивної діяльності в умовах дошкільного закладу освіти.

Відтак у процесі підготовки майбутніх вихователів до керівництва творчою художньо-конструктивною діяльністю дітей дошкільного віку слід максимально розвивати творчий потенціал здобувача освіти шляхом створення належного креативного середовища у процесі опанування навчальних дисциплін. Опираючись на праці Р. Скульського [433] та С. Харченко [484], які цілком слушно вважають, що фахівець-початківець без відповідного педагогічного досвіду ще не може творити, оскільки такого досвіду особистість набуває внаслідок практичної цілеспрямованої багаторічної діяльності, наголосимо, що

основи творчої художньо-конструктивної діяльності слід закладати в процесі навчання у ЗВО під час лабораторно-практичних робіт та самостійної діяльності здобувачів освіти. Означеному сприятиме: активізація постійної активності майбутніх вихователів шляхом включення в зміст професійної підготовки завдань, спрямованих на формування творчого мислення. Особливо це стосується напрямів творчого застосування знань та умінь майбутніх вихователів під час педагогічного моделювання ними фрагментів занять в ЗДО. Тому вивчення дисциплін художньо-естетичного змісту слід поєднувати з опануванням теоретичного матеріалу та виконанням практичних завдань різноманітного творчого характеру.

Розвиток творчих здібностей особистості здобувача освіти базується на врахуванні його природних задатків та здібностей. Аналізуючи засоби підвищення якості підготовки майбутніх фахівців, П. Стефаненко наголошує на важливості розвитку їхніх творчих здібностей через засвоєння нових прийомів освітньої діяльності під час «оволодіння новими знаннями, пізнання невідомого, формулювання проблем» [451, с. 62].

На думку Н. Якси та Г. Сухорукової, здібності – це індивідуальні психолого-педагогічні особливості – суб'єктивні умови успішного здійснення певного виду діяльності» [505, с. 20; 455]. При цьому слід враховувати, що людина «народжується не з готовими здібностями, а лише із певними задатками» [505, с. 20]. Важливими є дослідження В. Москальця, який виокремлює «концепт творчого «Я» як утворення психіки індивідуума, який стає суб'єктом, саморегулюється, самовизначається. Учений вважає, що творче «Я» розвивається з іманентної природи людини, з її «творчої сили», яка є продуктом еволюції [322, с. 192].

Задатки – анатомо-фізіологічні особливості організму (насамперед центральної нервової системи), які є передумовою розвитку здібностей людини [505; 455]; генетично зумовлені анатомо-фізіологічні властивості людини, які надалі розвиваються в здібностях (В. Москалець) [322, с. 20]. Відтак задатки є природними найважливішими передумовами розвитку здібностей. При цьому

Н. Якса наголошує, що «задатки багатозначні й тому не визначають розвитку конкретних здібностей. На основі одних і тих самих задатків можуть сформуватися різні здібності, залежно від виду діяльності людини» [512, с. 20].

Г. Сухорукова [455] та Н. Якса [505] здібності людини визначають як індивідуально-психологічні особливості, які допомагають їй досягти успіху в конкретній діяльності [505]. Г. Сухорукова вважає, що здібності – це «індивідуальні особливості особистості, що забезпечують їй успішне здійснення певної діяльності [455]. Натомість М. Москалець стверджує, що здібності слід вважати психологічними та анатомо-фізіологічними властивостями людини, вони є визначальною умовою успішності становлення її як суб'єкта певної діяльності. Здібності виявляються у показниках якості, за яких при конкретній діяльності людина використовує відповідні знання, уміння та навички [322, с. 20]. При цьому рівень розвитку здібностей залежить від конкретних обставин:

- 1) якості засвоєних знань та набутих умінь;
- 2) природних задатків та здібностей людини;
- 3) рівня розвитку нервових процесів, елементарної психічної діяльності;
- 4) «натренованості власне мозкових структур, задіяних у здійсненні пізнавальних процесів» [505, с. 26].

Загалом розрізняють загальні та спеціальні здібності. Загальні (універсальні) здібності – здібності, які застосовують для різних видів діяльності, а їхньому розвитку сприяють працелюбність, цілеспрямованість увага, кмітливість [505, с. 26]. Вони виявляються майже в усіх видах діяльності людини, у спілкуванні, під час взаємодії з людьми, формуються в процесі життєдіяльності людини в суспільстві [455]. Відтак під здібностями слід вважати яскраво виражені розумові та фізичні якості, за допомогою яких за наявності відповідної мотивації, рис характеру людина проявляє схильність до швидкого ефективного навчання в певній сфері діяльності. Спеціальні здібності проявляються в окремих видах діяльності (художні, математичні, літературні, спортивні тощо), характеризуються ступенем вияву творчості в різних видах діяльності [455]; забезпечують успіх більш вузької низки видів діяльності (розуміння людей, чуттєвість рук, зорова

пам'ять, хороший слух тощо [505, с. 26].

На нашу думку, формування готовності до художньо-конструктивної діяльності має відбуватись на основі культурологічного підходу, що сприятиме розвитку здатності здобувачів освіти до педагогічної рефлексії особистісних культурно-естетичних потенціалів. Реалізація культурологічного підходу у процесі підготовки майбутніх педагогів до художньо-конструктивної діяльності в умовах ЗДО вимагає змін у підготовці майбутніх фахівців до роботи з дітьми дошкільного віку.

Проаналізуємо загальні здібності педагога, які допоможуть йому успішно здійснювати художньо-конструктивну діяльність дітей дошкільного віку [505, с. 27]:

- комунікативні – уміння спілкуватись, доброзичливість;
- інтелектуальні (розумові) – здатність до творчого пізнання, розуміння, усвідомлення;
- перцептивні (професійна уважність, педагогічна інтуїція, емпатія) – здатність розуміти внутрішній світ дитини; здатність відчувати емоційні та змістові відтінки під час творчої взаємодії (спостережливість, розуміння та відчуття емоцій дітей, уміння розуміти мотиви вчинків тощо);
- організаторські – здатність керувати творчою діяльністю дітей, впливати на них;
- емоційна стійкість – наявність самоконтролю, саморегуляції, самоаналізу;
- динамічність – здатність до цілеспрямованого впливу на дітей та логічного переконання; наявність внутрішньої енергії, ініціативності;
- здатність бачити позитивне в дитині (оптимістичне прогнозування), спиратися на її кращі якості особистості;
- здатність до творчості.

Здібності до художньо-конструктивної діяльності належать до спеціальних. Вони зумовлені специфікою означеної діяльності, властивостями психіки та нервової системи. Провідними в означеному руслі є [455]:

- природна чутливість зорового аналізатора;

- відчуття пропорції, кольору, форми, простору;
- сенсомоторні характеристики руки майстра (особливі уміння руки);
- розвиток уяви, образна пам'ять;
- відповідний емоційний настрій.

При цьому слід враховувати, що здібності проявляються лише у конкретній діяльності. Відтак, щоб «виявити здібності, потрібно включитися в діяльність» [505, с. 27].

Так, оволодіваючи змістом навчальних дисциплін художньо-естетичного напрямку, майбутнім вихователям слід запропонувати завдання типу: підготувати ескізи карнавального костюма; підібрати навчально-інструкційні картки, предметні та сюжетні малюнки до конкретного заняття; підготувати бесіду про казкового героя; відповідно до теми заняття дібрати музичний супровід та ін. Створення креативного середовища в умовах ЗВО задля розвитку творчості здобувачів освіти під час самостійної чи колективної діяльності слід забезпечувати шляхом введення в зміст професійної підготовки завдань, що сприятимуть формуванню творчого мислення, спонукатимуть майбутніх вихователів до перенесення набутих ними знань, умінь і навичок у нові навчальні та професійні ситуації шляхом комбінування знайомих способів діяльності з новими. Продуктивним в означеному аспекті є орієнтування здобувачів освіти на актуальні аспекти художньо-конструктивної діяльності дітей у такий спосіб, щоб майбутні вихователі усвідомлювали значення застосування знань під час майбутньої творчої професійної діяльності, прагнули оволодіти конкретними знаннями та вміннями для їх усвідомленого практичного застосування.

Розвитку креативних здібностей майбутніх вихователів сприяють виконання ними індивідуальних, групових чи колективних творчих завдань. Якісній підготовці майбутніх вихователів до керівництва художньо-конструктивною діяльністю дітей сприяють: презентації здобувачами освіти творчих ідей, виставки робіт, виготовлених власноруч, виготовлення ілюстрацій до казкових сюжетів пальчикового театру, створення творчих композицій із різних матеріалів тощо.

Способами творчого розвитку майбутніх вихователів в освітньому процесі закладу вищої освіти є: допомога здобувачам освіти в усвідомленні чинників, що впливають на творчу художньо-конструктивну діяльність дітей в ЗДО; формування позитивної мотивації на продуктивну творчу взаємодію, усвідомлення специфіки художньо-конструктивної діяльності з дошкільниками; спонукання майбутніх вихователів створювати щось незвичне, оригінальне, по-новому підходити до вирішення того чи іншого питання на основі діяльнісного підходу; розвиток і самовдосконалення художньо-естетичної культури здобувачів освіти у процесі становлення їхньої педагогічної культури; оволодіння сучасними педагогічними технологіями, які б сприяли реалізації майбутніми вихователями завдань художньо-конструктивної діяльності дітей в умовах дошкільного закладу освіти; створення належного креативного середовища у процесі оволодіння майбутніми фахівцями змістом навчальних дисциплін; активізація постійної активності майбутніх вихователів через включення в зміст професійної підготовки завдань, спрямованих на формування творчого мислення; презентація майбутніми фахівцями творчих ідей, виставка робіт, виготовлених власноруч, створення творчих композицій із різних матеріалів тощо; моделювання форм художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку; врахування індивідуальних можливостей та особливостей майбутніх педагогів під час їхньої творчої діяльності.

В основу розробки концепції професійної підготовки майбутніх вихователів до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку закладено характеристику основних компонентів, їх взаємозв'язків. Професійна підготовка майбутнього вихователя закладу дошкільної освіти до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку потребує врахування особливостей функціонування сучасної системи освіти, перспективних напрямів її розвитку відповідно до національних та європейських освітніх стандартів.

Розробка методологічного підґрунтя професійної підготовки майбутніх вихователів до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку здійснюється на основі компетентнісного, системного,

особистісно-орієнтованого, діяльнісного, культурологічного, аксіологічного підходів, змісту художньо-конструктивної діяльності, структурно-функціональної моделі системи професійної підготовки майбутніх вихователів до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку.

Якісну підготовку до формування художньо-конструктивної діяльності забезпечує педагогічна система, якою перебачено формування системи знань, умінь та навичок, особистісно-професійних якостей на основі особистісно-мотиваційного, освітньо-інтегративного, діяльнісного, рефлексивно-оцінювального компонентів підготовки, сформованості особистісно-професійних якостей, які забезпечуватимуть успішну аналітико-пізнавальну, конструктивно-перетворювальну, художньо-творчу діяльність в умовах закладу дошкільної освіти.

Теоретичний компонент системи професійної підготовки майбутніх вихователів до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку містить характеристику низки дефініцій, мету та завдання, функції, реалізується на основі загальних (інноваційності, визнання самоцінності особистості, гуманізації освітнього процесу в ЗВО, індивідуалізації в організації освітнього процесу, співробітництва, співтворчості, діалогізації професійного педагогічного процесу) та специфічних (міждисциплінарного підходу, позитивного емоційного фону навчання, самовибудовування (дисипації) творчих здібностей, урахування зони найближчого розвитку в напрямі здобуття здобувачами освіти власних художньо-конструктивних умінь та навичок, діяльнісного підходу, реалізація теорії етноестетики) принципів.

Технологічний компонент охоплює комплекс засобів формування готовності до ХКД в закладі дошкільної освіти на засадах системного, особистісно-орієнтованого, діяльнісного підходів; реалізує взаємодію компонентів підготовки (особистісно-мотиваційного, освітньо-інтегративного, діяльнісного, рефлексивно-оцінювального), етапи, критерії та показники визначення рівнів сформованої готовності до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку, відповідні педагогічні умови

(формування позитивної мотивації для організації художньо-конструктивної діяльності як засобу різнобічного виховання й розвитку дошкільників; інтеграція змісту навчальних дисциплін щодо формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку; моделювання майбутньої художньо-конструктивної діяльності вихованців; залучення майбутніх педагогів до художньо-конструктивної діяльності дітей у процесі проходження педагогічної практики; забезпечення належного креативного середовища задля формування готовності до проведення занять з художньої праці в ЗДО).

Оцінювання результатів підготовки здобувачів освіти має системно-формульовальний характер, передбачає досягнення мети відповідно до цілей особистісно-орієнтованого підходу, здійснюється на основі аналізу продуктів навчальної та художньо-конструктивної діяльності майбутніх вихователів, використання сучасних комп'ютерних дистанційних платформ, інтернет-ресурсів, засобів діагностики.

Розроблена концепція професійної підготовки майбутніх вихователів до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку реалізується в освітньому процесі закладу вищої педагогічної освіти через дотримання положень загальних і специфічних принципів навчання, які обумовлюють вимоги до компонентів освітнього процесу (мета та завдання, зміст, форми, методи, результат) та сприяють реалізації педагогічних закономірностей. Охарактеризовані принципи, педагогічні умови підготовки становлять основу концепції дослідження.

Питання методологічних підходів у професійній підготовці майбутніх педагогів вивчали багато вітчизняних та зарубіжних дослідників. Так, В. Бакуменко характеризує методологію як систему принципів організації певної діяльності [16]. Філософський енциклопедичний словник визначає методологію як сукупність підходів, прийомів, способів, які застосовують задля теоретичного пізнання практичної діяльності, досягнення конкретної мети [479, с. 374]. Зміст поняття «методологічний підхід», на думку К. Дюшеєвої, передбачає дотримання певного ставлення до феномена, явища, об'єкта, який досліджують. Він базується

на відповідних положеннях конкретної теорії, визначає пошукові напрями щодо предмета дослідження [172, с. 19]. Так, С. Нечай у професійній підготовці майбутніх вихователів ЗДО зосередилась на системному, діяльнісному, особистісно орієнтованому, аксіологічному і культурологічному підходах [336]. С. Гаврилюк, обґрунтовуючи професійну підготовку майбутніх вихователів ЗДО до педагогічної творчості, вважає за необхідне зосередитись на аксіологічному, акмеологічному, компетентнісному підходах [122].

Визначення методологічних підходів у професійній підготовці майбутніх педагогів ЗДО до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку зумовлено необхідністю окреслення нових підходів до виокремлення змісту, форм та методів формування готовності здобувачів освіти до означеної діяльності.

2.1.1. Компетентнісний підхід у підготовці майбутніх вихователів до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку

Професійна компетентність вихователя закладу дошкільної освіти у сфері художньо-конструктивної діяльності дітей відіграє неабияку роль у загальній системі підготовки майбутнього фахівця спеціальності «Дошкільна освіта». Як зазначає Т. Єськова, діяльність вихователя ЗДО неможлива без оволодіння ним основними фаховими компетентностями, які формуються через засвоєння змісту дисципліни «Художня праця та основи дизайну». Серед них учена виокремлює «здатність до розвитку в дітей дошкільного віку креативності як базової якості особистості, оволодіння практичними навичками виготовлення різноманітних виробів, використання новітніх освітніх технологій в освітньому процесі дошкільця» [196].

Якісна підготовка майбутнього педагога потребує теоретичної, практичної, психологічної підготовки. Застосування компетентнісного підходу передбачає врахування особистісної та професійної складової майбутнього фахівця. Відтак професійна компетентність майбутнього фахівця є складним особистісним інтегративним утворенням, структура якого охоплює знання, уміння та навички,

якість здобуття яких відбувається за наявності належної мотивації, а також досвід і ціннісне ставлення до діяльності.

Особливостям професійної підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти (бакалаврів та магістрів) присвячено роботи Л. Артемової [12], Г. Беленької [371], А. Богуш [39], О. Богінч [34], С. Гаврилюк [122], Н. Гавриш [124], К. Данилишиної [147], Н. Делікатної [148], І. Дичківської [161], Л. Зданевич [444], О. Ємчик [187], А. Івершинь [200], О. Квас [214], Г. Костишина [241], Н. Лисенко [273], О. Літіченко [277], В. Ляпунової [281], А. Машкіної [444], О. Монке [317], С. Нечай [336], Н. Ничкало [337], О. Половіної [371], Т. Поніманської [382], О. Сухорукової [455], В. Чайки [491], Х. Шапаренко [498], К. Щербакової [504], І. Ядешко [166] та ін. У цих працях проаналізовано специфіку, сутність та зміст майбутньої професійної діяльності вихователів дітей раннього та дошкільного віку. Аналіз особливостей професійної підготовки майбутніх вихователів до роботи з дітьми дошкільного віку на основі урахування індивідуальних, анатоμο-фізіологічних особливостей вихованців досліджували А. Brian, А. Pennell, R. Sacko, M. Schenkelburg [519], S. Futorny [535]. Компетентнісний підхід до підготовки майбутнього вихователя закладів дошкільної освіти охарактеризовано в монографії Г. Беленької [25] (Вихователь дітей дошкільного віку: становлення фахівця в умовах навчання: монографія. Київ: Світоч, 2006. 304 с.). Науковці Н. Голота [134], Т. Єськова [191; 194], С. Матвієнко [292] проаналізували особливості формування художніх і конструктивних умінь майбутніх педагогів на заняттях із дисципліни «Художня праця та основи дизайну». Конкретизуючи різні підходи науковців до досліджуваної проблеми, Т. Єськова зазначає, що професійна компетентність вихователя закладу дошкільної освіти є «інтегративно особистісним утворенням на засадах теоретичних знань, практичних умінь, значущих особистісних якостей та досвіду, що зумовлюють готовність його до виконання педагогічної діяльності та забезпечують високий рівень її самоорганізації» [194, с. 105]. Компетентнісний підхід С. Гаврилюк визначає як вагомий чинник забезпечення якісної підготовки фахівців – майбутніх вихователів ЗДО – висококваліфікованих,

конкурентоспроможних, ініціативних, здатних до професійного зростання та творчого саморозвитку [122]. Результатом реалізації компетентнісного підходу є спроможність індивідуального стилю поведінки у професійній діяльності майбутніх вихователів, розвиток педагогічної майстерності, оволодіння інноваційними методиками організації художньо-творчої та художньо-конструктивної діяльності дошкільників.

Компетентність у навчанні, вважає О. Дубасенюк, є інтегрованим результатом, який передбачає зміщення акцентів із накопичення належним чином сформованих знань, умінь і навичок на формування здатності практично діяти, успішно застосовуючи професійний досвід в певній сфері [167]. Компетентність зазвичай розглядають як специфічну особистісну характеристику, яка охоплює взаємопов'язану систему знань, умінь та навичок, наявність певного досвіду. Як інтегративне утворення, компетентність існує у різних формах: спосіб існування знань, умінь і навичок; відповідний результат особистісної самореалізації, який надалі сприяє саморозвитку особистості; складне психологічне утворення, яке забезпечує затребуваність максимального особистісного потенціалу.

На думку О. Овчарук, професійні компетентності педагога є комплексами знань, умінь, що набуваються у процесі освітньої діяльності й дають змогу розуміти, ідентифікувати та оцінювати людині себе в різних контекстах професійної проблеми [227]. Відповідно до результатів аналізу педагогічної літератури, компетентність розглядається зазвичай в контексті тієї діяльності, яка їй відповідає, формується у процесі оволодіння професією. Професійна педагогічна компетентність передбачає наявність відповідних особистісно-професійних якостей. Їх сукупність визначає ступінь готовності фахівця до професійної діяльності, що дає змогу педагогу діяти професійно, грамотно, самостійно, відповідно до сформованих (за період професійної підготовки) компетентностей. Використовуючи зазначений підхід, О. Дубасенюк виділяє такі складові професійної компетентності педагога: теоретичні знання про зміст та особливості психічного розвитку дітей дошкільного віку; психолого-фізіологічні особливості вихованців; особливості засвоєння дітьми певної вікової категорії

навчального матеріалу; дидактичні принципи та функції процесу навчання, принципи партнерства та педагогіки співробітництва. На думку ученої, важливим є знання-засоби, які містять: знання з різних методик організації та здійснення освітньої діяльності; методи активізації навчальної діяльності дітей; форми організації освітньої діяльності вихованців; передові та інноваційні освітні технології [167]. Важливими є й знання-цінності: особливості та цінності професії педагога; знання щодо особистісно-діяльнісної парадигми освіти; знання стосовно основ педагогічної етики, моральних стимулів діяльності тощо.

Загальновідомо, що результатом професійної підготовки є сформована готовність здобувача вищої освіти до педагогічної діяльності, а її результатом – сформовані професійні компетентності. У процесі реалізації експериментального дослідження щодо підготовки майбутніх вихователів до художньо-конструктивної діяльності дітей слід звертати увагу на взаємозв'язок у напрямі формування професіоналізму та педагогічної творчості. Означене уможливить виявлення здобувачами освіти творчої активності, ініціативності, сприятиме максимальному саморозкриттю індивідуальних здібностей майбутнього вихователя.

Професійна педагогічна компетентність педагога є своєрідною зоною найближчого розвитку в напрямі його педагогічної готовності. Дефініції «професійна компетентність» та «професійна підготовленість» розглядаємо як інтегративну особистісну характеристику випускника ЗВО, оскільки вони є взаємозумовленими категоріями. У стандарті вищої освіти України (2019) за першим (бакалаврським) рівнем вищої освіти (галузь знань 01 «Освіта/Педагогіка») спеціальності 012 – «Дошкільна освіта» окреслено перелік компетентностей випускника, який здобуває педагогічну освіту за спеціальністю «Дошкільна освіта». Визначальною є інтегральна компетентність, якою передбачено здатність майбутнього вихователя розв'язувати складні спеціалізовані та практичні завдання в галузі дошкільної освіти щодо розвитку, навчання, виховання дітей дошкільного віку. Означене передбачає готовність майбутнього педагога до вмілого застосовування фахових методик дошкільної

освіти, орієнтування у психолого-педагогічних теоріях.

Водночас професійна компетентність є основою конкурентоздатності фахівця. З позиції здобуття відповідних педагогічних знань вона формується нормативними навчальними дисциплінами. Наприклад, програма з «Педагогіки загальної» передбачає оволодіння здобувачами освіти базовими педагогічними знаннями, поняттями (освіта, виховання, навчання, розвиток), осмислення ними сутності педагогічного процесу, сутності тенденцій розвитку зарубіжної педагогічної думки, вивчення вітчизняної педагогічної спадщини. Професійна компетентність педагога, за міркувань О. Митника, є своєрідною відповіддю на проблемні ситуації в освіті [308]. Компетентна, добре обізнана в певній галузі, людина має відповідні знання та здібності, досвід, що сукупно забезпечує їй можливість обґрунтовано діяти в конкретному виді діяльності. Компетентність майбутнього фахівця містить когнітивну, діяльнісну, особистісну, а також мотиваційну, морально-етичну, поведінкову, соціальну складові. Відповідно в контексті підготовки майбутніх вихователів до художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку реалізацію компетентнісного підходу вбачаємо у здатності майбутніх вихователів на належному рівні аналізувати конструктивну будову виробів, володіти способами їх створення за допомогою різних матеріалів. Формуючи фахові компетентності у царині підготовки майбутніх вихователів до художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку, слід орієнтуватися на такі: здатність зберігати та примножувати моральні, культурні цінності і досягнення суспільства; здатність оцінювати та забезпечувати якість виконуваних робіт; здатність до міжособистісної взаємодії; здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях; здатність до розвитку в дітей дошкільного віку базових якостей особистості (самостійність, креативність, ініціативність, довільність, свобода поведінки, самосвідомість, самоповага, самооцінка); здатність до національно-патріотичного виховання дітей дошкільного віку (любов до рідної мови, рідного міста; інтерес і повага до національних традицій, свят, звичаїв, обрядів); здатність до формування в дітей дошкільного віку елементарних уявлень про різні види мистецтва і засоби художньої виразності (слово, звуки, фарби

тощо) та досвіду самостійної творчої діяльності; здатність до організації і керівництва ігровою (провідною), художньо-продуктивною (образотворчою) діяльністю дітей дошкільного віку; здатність до саморозвитку, самоосвіти, до неперервності освіти для постійного поглиблення загальноосвітньої та фахової підготовки. Відповідно до означених компетентностей посилюється спрямованість освітнього процесу ЗВО на підготовку здобувачів освіти до художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку засобами художньої праці та основ дизайну, відбувається оволодіння майбутніми вихователями фаховими знаннями із педагогіки та психології загальної, формуються відповідні уміння і навички, ключові компетентності, спрямовані на формування готовності щодо художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку.

Необхідність зміни позиції викладача закладу вищої освіти на позицію «педагогічної підтримки» зумовлює акцент не лише на якості засвоєння майбутнім вихователем програмного матеріалу, а й на організацію індивідуально-пошукової інтелектуальної діяльності. Викладач аналізує та допомагає зрозуміти здобувачу освіти не тільки зміст того, що він засвоїв, а й способи досягнення означених цілей (за допомогою яких прийомів, технік, засобів тощо). У зв'язку з цим важливим результатом майбутньої професійної діяльності педагога є комплекс ключових компетентностей, які допоможуть ефективно реалізовувати свої вміння, нахили та таланти під час організації творчої предметно-перетворювальної діяльності дітей. Проведений аналіз особливостей професійних компетентностей щодо готовності майбутніх вихователів здійснювати художньо-конструктивну діяльність дітей дошкільного віку спонукає нас виділити такі функції компетентностей у навчанні: вони є напрямом реалізації особистісних сенсів здобувача освіти; відображенням соціального замовлення на підготовленість майбутніх вихователів до фахової реалізації ними своїх професійних обов'язків в умовах закладу дошкільної освіти; спрямовують для цільового та фахового комплексного використання знань, умінь і способів діяльності (навичок) у художньо-конструктивній діяльності з вихованцями; є метапредметними елементами змісту освіти, оскільки формуються різними

навчальним предметами в конкретній освітній галузі; спрямовують здобувачів освіти на необхідність розв'язання теоретичних знань з їх практичним застосуванням у процесі вирішення конкретних предметно-перетворювальних завдань; є складними інтегральними характеристиками якості підготовки майбутніх вихователів ЗДО та засобами організації комплексного освітнього та особистісного контролю.

2.1.2. Системний підхід у підготовці майбутніх педагогів до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку

Реалізація системного підходу дає нам можливість вивчати, аналізувати складові компоненти професійної підготовки майбутніх вихователів та органічно поєднувати їх поміж собою. Означений підхід зорієнтовує дослідження на розкриття цілісності об'єкта, виявлення різних взаємозв'язків, які укладаються у єдину теоретичну картину. При цьому слід враховувати, що особистість завжди належить до зовнішньої соціальної системи, враховуючи внутрішню систему, яка певним чином взаємодіє із зовнішньою системою. Кожен освітній елемент у загальній системі освітніх послуг закладу вищої освіти має конкретне призначення, реалізовує конкретні функції, взаємодіючи водночас з усіма елементами системи.

Важливість реалізації системного підходу в освітньому процесі ЗВО зумовлено тим, що освітній процес є специфічною системою, яка функціонує на основі внутрішніх психічних процесів майбутніх вихователів та викладачів. Кожен із суб'єктів аналізує та формує свої інформаційні потоки внаслідок власної індивідуально змістової діяльності задля вирішення відповідних навчальних завдань. Під час навчання в університеті здобувач освіти набуває конкретних знань та умінь, оволодіває важливими професійно-особистісними якостями, формує та удосконалює відповідні практичні уміння у процесі проходження педагогічної практики у ЗДО. З цього приводу М. Криловець зазначає, що системний підхід дає можливість забезпечити цілісність усіх компонентів змісту освітнього процесу, єдність поглядів на проблему підготовки педагогів у ЗВО

[250].

Зазвичай систему характеризують як множину взаємодіючих, взаємопов'язаних, взаємодоповнювальних елементів, які, будучи відокремленими, взаємодіють як єдине ціле. На думку І. Грязнова, розгляд змісту поняття «система» потребує виокремлення її основних характеристик: цілісність (характеризується поняттям «зв'язок» та забезпечує єдність усіх взаємодоповнюючих частин системи); структурність (сукупність взаємозалежних частин та компонентів системи, які відображають будову системи та внутрішні зв'язки її компонентів); єдність (взаємозв'язок та взаємообумовленість компонентів системи в єдиному цілому, підпорядкованість єдиній меті, цілі); цілеспрямованість (ієрархічність системи, взаємозв'язок компонентів та рівнів поміж собою, упорядкованість її частин); функціональність (управління за допомогою різних характерних форм, методів та способів, які сукупно забезпечують активне функціонування, успішний розвиток, тісний взаємозв'язок із середовищем) [144, с. 258–261].

Слід зазначити, що процес підготовки майбутнього педагога становить собою систему, яка складається із взаємопов'язаних частин цілого, кожна з яких реалізовує власні функції та завдання. Водночас системний підхід спрямований на формування інтегративного цілісного новоутворення в особистості. Це спонукає до якісного аналізу множинних складних взаємодій поміж функціональними елементами особистості (пізнавальні завдання, навчальні можливості здобувачів освіти, часові та просторові освітні умови тощо). Відповідно в контексті підготовки майбутніх вихователів до художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку реалізацію системного підходу вбачаємо у структурно-функціональній цілісності освітнього процесу. Це дає змогу уточнити основні складники художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку та виокремити особливості означеної професійної підготовки майбутніх вихователів в освітньому просторі ЗВО. Аналізуючи категорію «система» в сучасних педагогічних дослідженнях, Я. Харченко зазначає, що її тлумачать в різних варіативних аспектах: як спосіб мислення, суспільне явище, метод, практичну

діяльність, класифікацію, теорію, сукупність відповідних норм та правил, сукупність об'єктів тощо [484, с. 95].

Аналізуючи особливості реалізації системного підходу у професійній підготовці майбутніх фахівців, В. Корнечук наголошує на важливості означення мети, змісту навчання, технологій, суб'єктів підготовки, педагогічного середовища, що дає змогу окреслити можливі шляхи удосконалення системи означеної підготовки. Зокрема, дослідниця зазначає, що саме системний підхід визначає професійну підготовку майбутнього фахівця як цілеспрямовану діяльність його суб'єктів, містить системоутворюючі зв'язки (мету, завдання, зміст, форми і методи підготовки) у взаємодії всіх компонентів освітнього процесу [236]. Отож системний підхід слід застосовувати з позиції, що особистість являє собою інтегративну динамічну психологічну систему, яка утворює взаємодію властивостей, які реалізують функції внутрішньої регуляції та зовнішнього обміну із соціальним та предметним середовищем. Враховуючи те, що людина входить водночас у декілька систем – біологічну, соціальну, фізичну тощо, системний підхід є носієм специфічних способів визначення якостей особистості, а взаємодіючи з елементами різних систем, людина проявляє чи набуває різних особистісних якостей, які розкриваються надалі як системні. Слід зазначити, що підготовка майбутніх вихователів до художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку поєднує у собі основні структурні елементи: нормативні навчальні дисципліни, педагогічну практику, принципи, за якими вона функціонує як особлива цілісність, набуваючи водночас своїх специфічних ознак. Вони охоплюють мету, структуру, принципи та етапи підготовки, рівні підготовки, соціокультурну відповідність. У контексті оволодіння здобувачами освіти одного навчального курсу, системний підхід передбачає аналіз мети та завдань, розробку змісту програми, врахування особливостей та складу студентських груп, обґрунтування низки форм і методів навчання, особливостей оцінювання курсу, опис ролі викладача ЗВО. Водночас реалізація означеного підходу допомагає узагальнити кількісні та якісні показники освітнього процесу, здійснити прогнози щодо окреслення напрямів підготовки педагогів у руслі

соціальних запитів суспільства.

Індивідуальні характеристики усіх компонентів системи, їх органічне функціонування утворюють єдність, у якій усі елементи чи компоненти є цілком самостійними, проте не автономними утвореннями, оскільки підпорядковані загальному цілісному функціонуванню усієї системи. Базовою категорією у професійній підготовці здобувачів освіти до художньо-конструктивної діяльності з вихованцями є мета, від неї залежить визначення та характеристика змісту підготовки. Процес досягнення мети об'єднує довкола себе всі частини педагогічного процесу, впливає на якість результату. Під час моделювання творчого освітнього простору ЗВО вважаємо за доцільне враховувати основні принципи підготовки. З цього приводу поклалися на дослідження Б. Кузьменка, який наголошує, що реалізація системного підходу потребує дотримання інших принципів: багатовимірності (дає змогу розглядати досліджуваний об'єкт чи явище з різних сторін); багаторівневості та різнопорядковості (допомагає визначити ієрархічну структуру системи, виявляти закономірності підпорядкування елементів у системі) [261, с. 1–2]. Аналізуючи принципи реалізації системного підходу у процесі підготовки майбутніх педагогів, О. Вознюк зосереджує увагу на реалізації специфічних принципів формування творчої особистості: визнання самоцінності особистості; олукуації творчого мислення; суперечливості процесу розвитку творчих здібностей особистості; дисипації (самовибудовування) творчих здібностей, в основі якої покладено положення синергетики; єдиного темпосвіту творчих здібностей (індивідуального темпу розвитку); відкритої сензитивності задля розвитку творчих здібностей [118, с. 41].

Визначення ознак системного підходу, вважає О. Вознюк, потребує опису таких аспектів: наявність компонентів, складників компонентів; цілеспрямованість (основа досягнення цілей); цілісність компонентної структури та окремих компонентів системи, їх єдність [118, с. 41]. Основними елементами педагогічної системи є мета, навчальний матеріал, методи, форми, засоби навчання, викладач ЗВО та здобувач освіти. Структурними компонентами

системного підходу є базові характеристики педагогічних систем, які сукупно утворюють факт їхньої наявності та містять мету, зміст, методи, засоби, форми навчання, суб'єкт та об'єкт. Водночас функціональні компоненти характеризують педагогічну систему в дії, оскільки кожен структурний елемент під час колективної, групової чи індивідуальної діяльності вступає в нові стосунки, підпорядковуючи їхню взаємодію для себе.

У процесі професійної підготовки майбутніх вихователів до художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку простежуються зв'язки між:

– навчальним матеріалом для майбутніх фахівців та методами його подачі викладачами ЗВО;

– налагодженням взаємостосунків між викладачем і здобувачами освіти;

– формуванням та розвитком професійних якостей майбутнього вихователя та особливостями організації освітнього процесу в ЗВО.

Також існують суперечності між інтелектуальними, фізичними можливостями майбутнього вихователя і обмеженим лімітом часу; між прагненням здобувача освіти до самостійності щодо відбору знань і досить обмеженими формами і методами підготовки майбутнього фахівця; між необмеженим потоком інформації із різних інтернет-мереж, що розширює простір для здобуття знань і світогляду, та відсутністю у майбутніх фахівців уміння та бажання щодо її критичного аналізу, що призводить до неточності та поверховості знань, мислення і потребує використання великої кількості часу, а викладач ЗВО потрапляє в ситуацію, за якої слід проводити спеціальну роботу задля корекції, поглиблення знань і умінь здобувачів освіти.

Реалізація системного підходу в підготовці майбутніх вихователів до художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку дає нам змогу окреслити її структуру, охарактеризувати компоненти підготовки та їхні взаємозв'язки, розробити структурно-функціональну модель системи професійної підготовки майбутніх педагогів в означеному руслі, яка охоплює сукупність взаємопов'язаних методів і форм, засобів, необхідних для формування належних художньо-конструктивних знань та умінь на основі індивідуального

особистісного підходу щодо формування творчості майбутнього фахівця, готовності до виконання ним усіх основних функцій майбутньої педагогічної діяльності в означеному аспекті. Функціонування компонентів системи, у якій гармонійно взаємодіють усі елементи, забезпечує викладач ЗВО, який реалізовує організаційну, регулятивну, інформаційну, трансформаційну, мобілізуючу функції. Від викладача сучасного ЗВО суспільство потребує якісної фахової презентації свого предмета. Також слід брати до уваги і те, що викладач ЗВО внаслідок цілеспрямованого педагогічного впливу координує освітню діяльність майбутніх фахівців, мотивуючи на формування особистості, виявляючи та демонструючи готовність до співпраці та взаємодії зі здобувачем освіти, зорієнтовуючи його на власні потенційні можливості. Означені спонукання до пізнання, спільної взаємодії та пошуку зумовлюють перетворення майбутнього вихователя із об'єкта впливу на суб'єкт, який спрямовує та регулює власний розвиток. Лібералізація та демократизація стосунків між викладачем та здобувачем освіти, прийняття статусу майбутнього педагога як активної особистості, що також має право вагатися, помилятися, вимагають від викладача ЗВО високого рівня педагогічної майстерності, за якої він організуватиме освітній процес на засадах взаєморозуміння та взаємоповаги. Відтак викладач ЗВО є організуючим компонентом педагогічної системи підготовки майбутніх вихователів до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку.

2.1.3. Особистісно орієнтований підхід у підготовці майбутніх вихователів до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку

Індивідуалізацію освітнього процесу в ЗВО спрямовано на організацію суб'єкт-суб'єктної взаємодії у напрямі «викладач–здобувач освіти». Таким підходом передбачено організацію активного спілкування у закладі вищої освіти, також і в майбутній професійній діяльності вихователя на засадах партнерства.

Аналіз психолого-педагогічних особливостей реалізації особистісно

орієнтованого підходу в освітньому процесі досліджено в працях А. Авдеєвої [1], О. Аніщенко [9], І. Беха [21; 22; 23], Н. Кузьмінської [261], В. Моляко [316], Н. Олексюк [342], Г. Сазоненко [367], О. Пехоти [368], В. Семиченко [427] тощо. Питання формування професійних якостей особистості педагога висвітлено в дослідженнях М. Łobocki [550], J. Mariański, W. Zdaniewicz [554], F. Kozik [547], M. Łopatkowa [551], E. Piecuch [560]; Y. Likholetov [548], M. Gervais, D. Wilson [536], K. Hegi, R. Bergner [539], В. Kok, С. Waugh, В. Fredrickson [545].

Результати наукового доробку учених спонукають нас трактувати особистісний та особистісно орієнтований підходи як тотожні. В основі особистісного підходу (за А. Авдеєвою) – створення освітнього простору, «в якому людина зможе вибирати свої шляхи і засоби саморозвитку, здійснювати адаптивну перебудову професійного досвіду» [1, с. 12]. Слід зауважити, що особистість є психологічним новоутворенням, яке формується в результаті трансформації діяльності, а особистістю людина стає лише як суб'єкт суспільних відносин. Отож людська особистість – це індивідуальність, яка внутрішньо неподільна, цілісна, унікальна і неповторна. Відтак особистісний підхід передбачає усвідомлене ціннісне ставлення майбутнього педагога до дитини. Окрім того, здобувач освіти несе відповідальність за власний розвиток, становлення самосвідомості, прагне виявляти та розкривати свої можливості, самореалізовуватись.

В основу *особистісно орієнтованого* підходу покладено організацію освітнього процесу на засадах поваги до суб'єкта навчання. Урахування його індивідуальних особливостей передбачає виховання цілісної повноцінної особистості, здатної усвідомити власну гідність та мати повагу до інших людей [373]. Як зазначає А. Авдеєва, особистісно орієнтований підхід визначає особливості («філософія») індивідуального «вибору особистістю життєвого шляху» [1, с. 12]. Освітня діяльність людини є найважливішим засобом особистісного розвитку, в якій вагоме місце посідає варіативність предметно-змістового наповнення освіти, освітні потреби особистості, форми, методи, засоби, які водночас є чинниками та становлять характер залучення майбутнього

педагога в навчальний процес задля надання йому належних освітніх послуг. Відтак І. Бех [22, с.123] наголошує, що у виховному сучасному особистісно зорієнтованому просторі слід застосовувати методи, що є в основі особистісно зорієнтованих освітніх технологій. У руслі такого підходу вони мають ґрунтуватись на «механізмах позитивного емоційного оцінювання» та апелювати до свідомості дитини шляхом створення педагогом емоційно збагачених виховних ситуацій.

Привертає увагу позиція вчених (А. Кучерявого [265], Ю. Тодорцевої [467], В. Семиченко [429], С. Томенчука [470]) з приводу розвитку у здобувачів освіти потреби та прагнень самовдосконалення, що зумовлює подальше становлення майбутніх вихователів як фахівців, спроможних до проектування і корекції, розвитку, реалізації власної професійної діяльності. Відтак важливим є перманентний професійний розвиток, саморозвиток та самовдосконалення здобувача освіти, оскільки майбутньому вихователю доведеться працювати у непередбачуваних змінних обставинах. Він повинен містити такі складові: самоорганізація, самопізнання, творчість, воля, культура взаємовідносин, творче співробітництво.

В особистісно-орієнтованій системі освіти майбутній вихователю є «об'єктом та суб'єктом» [1, с. 12] освітньої діяльності. Характерною особливістю особистісно-орієнтованого підходу є використання тих форм навчання, які побудовано на основі функціонування індивідуальних психологічних якостей особистості.

Реалізація особистісно орієнтованого підходу передбачає опору на ціннісні орієнтації, устремління, мотиви діяльності, індивідуальні якості особистості (темперамент, характер, воля та ін.). Відтак особистість володіє наступними властивостями: потребою в інформаційному обміні з предметним та соціальним середовищем; є споживачем та ретранслятором інформації; відповідним ступенем «відкритості-закритості», що дає змогу зберігати стабільність та водночас змінюватись, удосконалюватись; характеризується тенденцією до внутрішнього напруження, необхідного для взаємодії із зовнішнім середовищем та подолання

внутрішніх конфліктів; володіє механізмами саморегуляції та адаптації, збереженням працездатності за непередбачуваних внутрішніх чи зовнішніх змін завдяки регуляції програми функціонування чи пошуку оптимальних станів; унікальною здатністю до взаємодії з іншими соціальними системами (індивідуальними, груповими); певною внутрішньою рівновагою, прагненням до внутрішньої упорядкованості, гармонійності.

Відтак налаштування здобувачів освіти на реалізацію особистісно орієнтованого підходу в роботі з дітьми дошкільного віку передбачає сформованість у майбутніх вихователів таких компетентностей:

- 1) здатності вивчати та враховувати індивідуальні особливості рис характеру, поглядів, смаків, звичок, темпераменту своїх вихованців;
- 2) здатності максимально опиратися на творчу активність дитини, оскільки якості особистості розвиваються лише в діяльності;
- 3) здатності діагностувати і виявляти реальний рівень сформованості таких якостей особистості, як цілеспрямованість, відповідальність, усвідомлене ставлення до художньої праці, ціннісні орієнтації та ін ;
- 4) здатності своєчасно виявляти і усувати причини, що перешкоджають досягненню поставленої цілі;
- 5) здатності виявляти гнучкість щодо зміни тактики виховних впливів на дітей з урахуванням плинних умов та обставин;
- 6) здатності поєднувати методи виховання та самовиховання особистості, вміння добирати методи, форми, мету ХКД; самоудосконалення задля досягнення успіху.

Актуальними для нас є висновок А. Капської про те, що готовність до успішної педагогічної діяльності передбачає формування у майбутнього педагога індивідуальних якостей особистості, які забезпечуватимуть здатність компетентно й усвідомлено здійснювати професійну діяльність [209, с. 7].

Основною метою особистісно орієнтованого навчання є створення умов щодо організації освітнього процесу, за сприяння яких особистість сама себе навчає [3]. Проаналізуємо їх:

- освітній процес слід узгоджувати з уже наявним досвідом здобувачів освіти та науково-обґрунтованим змістом здобутих ними знань;
- слід добирати такий навчальний матеріал, який враховуватиме досвід попереднього навчання та об'єктивний досвід здобувача освіти;
- спрямованість викладу знань викладачем ЗВО на постійне перетворення кожним майбутнім фахівцем набутого ним суб'єктивного досвіду.

В останні десятиліття в основу особистісно орієнтованої моделі навчання та виховання дітей покладено філософію дитиноцентризму. Особливості застосування ідей дитиноцентризму в освітньому просторі закладів освіти є предметом досліджень О. Вишневського [116], Т. Жаровцевої [174], О. Квас [214], В. Кременя [249] та ін. Теоретичний аналіз дитиноцентризму здійснили Д. Дьюї [171], В. Кремень [248], М. Монтесорі [161], С. Русова [418], С. Френе [486] та ін.

За словами В. Кременя, на перший план у реформуванні сучасної системи освіти виступає принцип дитиноцентризму, в основі якого урахування сутнісних характеристик кожної дитини на всіх освітніх етапах, починаючи від дошкілля [248; 249]. О. Квас досліджує розвиток ідей дитиноцентризму в історико-педагогічному аспекті, зазначаючи, що базою таких ідей є особистісний підхід, в основі якого збереження індивідуальності дитини, її активності (зادля формування дитини, яка прагне діяти) [214]. Такий підхід сприятиме перенесенню акцентів з діяльності педагога на активність дитини. Основними пріоритетами педагогіки дитиноцентризму, як зазначає дослідниця, є:

- 1) турбота про кожну дитину;
- 2) гарантування прав вихованця та їх реалізація;
- 3) розвиток здібностей і талантів дитини;
- 4) визнання дитини центральною фігурою освітнього процесу;
- 5) надання дитині можливості зіставляти власний досвід з науковими знаннями;
- 6) створення умов задля рефлексії над власними діями задля оптимального засвоєння знань;

7) підтримання дитячих творчих ініціатив [214].

На думку О. Вишневського, дитиноцентризм «веде до індивідуалізованої освіти, зумовлює право дитини на вибір і доцільність прикладання власних сил» [116, с. 29]. Така філософія, вважає вчений, передбачає зорієнтованість кожної дитини на власну діяльність, на пошук потрібної інформації, творчість, ініціативність. Такий підхід дає змогу давати дитині не знання «взагалі», а щось цілком конкретне, що відповідає життєвим потребам вихованця [116, с. 29].

Втілення у практику виховання дітей філософії дитиноцентризму, за словами О. Вишневського, потребує:

а) виявлення природних потреб та можливостей, життєвих цілей кожного вихованця;

б) залучення дитини до тієї сфери, у якій вона зможе себе виявити відповідно до її природних прагнень;

в) забезпечення педагогом можливостей активізації дитиною власних потреб і цілей задля вияву волі, здібностей, ціннісних орієнтацій, шляхів творчої діяльності [116, с. 28].

Д. Дьюї вбачав дитину в центрі всієї педагогічної системи, порівнюючи її з сонцем, довкола якої, як планети, обертається вся система освіти, а інтереси дитини є чинниками організації всіх освітніх процесів [171]. С. Френе вважав, що освіта майбутнього має бути орієнтованою на дитину з урахуванням її природних прагнень через створення належних сприятливих умов задля розвитку індивідуальних творчих можливостей дитини, через потребу в самореалізації [486]. Дитиноцентризм педагогічної системи М. Монтесорі передбачає неприпустимість насилля над дитиною, зосередженість на методах саморозвитку вихованця; створенні спеціального середовища з використанням відповідного дидактичного матеріалу, зосередженість на духовному розвитку особистості [161]. Учена наполягала на цілісному урахуванні індивідуальних особливостей дитини, намагаючись пояснити батькам і педагогам важливість всебічного вивчення дитини, наголошуючи, що процес виховання людини виходить з джерела людської особистості, акцентувала на необхідності ставлення до дитини

як до найвищої цінності [161]. Ідеї дитиноцентризму С. Русової полягали в тому, що заклади освіти мають стати місцем радості для дитини, де навчають без примусу, з повагою, розумінням, підтримкою, допомагають (з урахуванням індивідуальності) «збудити» дитячу цікавість. Просвітителька закликала педагогів до вияву активної позиції у пошуку гуманістичних методів виховання, дотримуючись принципу природовідповідності [416].

Отож застосування філософії дитиноцентризму передбачає використання особистісно орієнтованої моделі виховання дитини на засадах посилення уваги до її цінностей, здібностей та інтересів. Сутність такої філософії полягає в тому, щоб не лише формувати в людині знання, а й навчити її швидко й дозовано отримувати нову інформацію, необхідну для вирішення конкретної ситуації. Такий підхід передбачає виховання майбутньої особистості з інноваційним типом мислення та культури, формує здатність діяти креативно. Вихователь-майстер довічно залишається в індивідуально-психологічному досвіді дитини дошкільного віку зразком для наслідування, джерелом генерування енергії позитивного почуття під час взаємодії.

Загальновідомо, що якість та характер сучасної освіти великою мірою залежить від педагога, якості здійснення ним освітніх послуг. Одним із важливих компонентів організації освітньої діяльності є створення вихователем ЗДО ситуацій успіху.

В основу педагогічної технології *«створення ситуації успіху»*, на думку Н. Ничкало, покладено особистісно орієнтований підхід. «Ситуацію успіху» учена трактує як суб'єктивний психічний стан, який формує відчуття задоволення внаслідок здійснення особистістю фізичного або морального напруження під час виконання роботи [337, с. 2]. Ситуація успіху досягається тоді, коли дитина сама визначає цей результат як успіх і бачить цьому підтвердження в очах дорослих та однолітків. Усвідомлення дитиною ситуації успіху, розуміння його значущості, виникає після «здолання своєї боязкості, незнання, невміння, психологічного утиску чи ж інших труднощів» [337, с. 2].

Аналізуючи педагогічні прийоми, які допомагають створювати та

підтримувати ситуацію успіху, вважаємо, що професійну підготовку майбутніх вихователів варто зосередити на реалізації таких напрямів: систематичне використання позитивного (емоційно-почуттєвого) та естетичного складника на рівні піднесеного, прекрасного; позитивна словесна підтримка; «прихований педагогічний інструментарій» як своєрідний опосередкований вплив непомітної допомоги, словесної інструкції; «авансування» чи ж «колективна радість» як реалізація потреби в емоційно-почуттєвих зв'язках між суб'єктами творчої освітньої взаємодії. Доцільне використання прийомів стимулювання і заохочення дасть змогу педагогові організувати освітній процес із систематичним забезпеченням успіху. Цілком погоджуємось із міркуваннями Н. Нічкало з приводу того, що створена педагогом ситуація успіху «стає точкою відліку щодо змін у взаєминах з оточуючими... для подальшого руху дитини сходинками розвитку власної особистості», оскільки «заряд активного оптимізму», здобутий у дитинстві, загартовує характер, підвищує життєву стійкість особистості, формує здатність до відстоювання особистісних позицій. Успіх, який дитина переживає неодноразово, відкриває приховані можливості особистості, сприяє реалізації її духовних сил [337, с.2].

Створення ситуацій успіху під час художньо-конструктивної діяльності здобувачів освіти розвиває нестандартне мислення, формує стійкі прагнення у напрямі творчого самовияву, активності в освітній діяльності. Оволодіння майбутніми вихователями уміннями щодо створення ситуацій успіху під час художньо-конструктивної діяльності з вихованцями ототожнюємо з виявом вищого рівня педагогічної майстерності, яка містить в собі такі компоненти: використання методів стимулювання майбутніх фахівців, відмова від монотонної, монологічної манери викладання навчального матеріалу; активізація інтересу здобувача освіти до опанування змістом теми заняття з допомогою захоплюючого початку, оригінальної чи парадоксальної заяви під час формулювання проблеми чи повідомлення маловідомого цікавого факту; використання низки позитивних емоційних чи естетичних підкріплень; доцільно умотивоване підведення підсумків практичного чи лекційного заняття; вміле використання невербальних

засобів комунікації (міміки, жестів, погляду); використання позитивних запитань-підказок і заперечних підкріплень; постановка проблемних питань чи заперечних підкріплень, які спрямовують майбутнього вихователя на конкретні висновки чи узагальнення; використання завдань, які стимулюють творчу активність; включення здобувачів освіти у навчально-розумову діяльність, враховуючи зовнішні ознаки їхньої реакції чи поведінки.

Ситуація успіху є різновидом педагогічної ситуації, яка дає змогу сформувати у майбутніх вихователів суб'єктивне прагнення включитися в творчу діяльність, використовуючи свої потенційні можливості у сприялих для цього умовах. Зазвичай пережита вихованцем ситуація успіху залишає позитивне емоційне враження в душі, стає основою для виховання відчуття успіху в інших сферах власної діяльності, вносить позитивні емоції у стиль чи спосіб життя, позитивно впливає на психічний розвиток та стан здоров'я загалом.

Художньо-конструктивна діяльність дітей дошкільного віку відзначається непередбачуваним, активним, емоційно насиченим характером, що водночас зумовлює підвищення вимог до професійної майстерності педагога, спонукає вихователя бути справжнім авторитетом для дітей, створювати атмосферу довіри та поваги, «відчувати» вихованців, «зчитувати» їхні емоції, визнавати за кожним право на індивідуальну творчість, захоплення, інтереси.

Основні шляхи реалізації особистісно орієнтованого підходу вбачаємо у:

- 1) вивченні індивідуальних інтересів, прагнень, особливостей здобувача освіти;
- 2) діагностуванні рівня сформованості професійно-особистісних якостей;
- 3) оперативному внесенні коректив у взаємодію «викладач–здобувач освіти» (залежно від освітніх обставин);
- 4) забезпеченні майбутнім фахівцям належних умов щодо самовиховання та саморозвитку особистості в напрямі самостійності, ініціативності, результативності.

Відтак педагогічну підготовку здобувачів освіти до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку слід зорієнтувати на розвиток

творчих характеристик особистості; самовиховання з урахуванням принципу безвідкладної діяльності в реальних обставинах; актуалізацію самоосвіти та саморозвитку майбутніх вихователів з урахуванням специфіки художньо-конструктивного процесу в конкретних умовах ЗДО.

Професійна підготовка майбутніх вихователів до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку має забезпечувати умови, які сприяють розвитку відповідних особистісно-професійних якостей. Освітній процес у ЗВО, який передбачає формування навичок успішної роботи з дітьми, вважаємо складним системним утворенням, функціонування якого залежить від соціально-педагогічних факторів та передбачає вдосконалення всієї освітньої роботи у ЗВО завдяки активізації процесів самовиховання майбутніх вихователів та актуалізації науково-педагогічної підготовки у закладі вищої освіти.

Отже особистісно орієнтований підхід розглядаємо як неподільний з майбутньою творчою професійною художньо-конструктивною діяльністю вихователя з дітьми дошкільного віку, оскільки особистісний розвиток здобувача освіти актуалізує формування професійних якостей, необхідних для належного рівня фахової підготовки та організації означеної діяльності.

2.1.4. Діяльнісний підхід у підготовці майбутніх вихователів до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку

Художньо-конструктивній діяльності майбутніх вихователів притаманні варіативність, творчість, поєднання різноманітних підходів (діяльнісного, синергетичного, системного, особистісно-орієнтованого, компетентнісного та ін.), які загалом спрямовано на підвищення якості фахового рівня майбутніх випускників спеціальності 012 «Дошкільна освіта». Ми погоджуємося з думкою О. Вишневського, що система освіти вимагатиме від майбутнього педагога інших педагогічних поглядів та іншої діяльності, оскільки в особі випускника ЗВО очікуємо ініціативну людину [116, с. 4]. За якість змін у своїй професійній діяльності відповідальність покладено на самого педагога. Удосконалення процесу підготовки педагогів зумовлює зміну поглядів на зміст едукативної. У цьому

двокомпонентному процесі акцент зосереджено на діяльності: «(знання, уміння, навички) + діяльність» [116, с. 18]. Така позиція сумісна з алгоритмами сучасної європейської освіти, у якій якість і кількість засвоюваної здобувачем освіти інформації визначається тією діяльністю, яку він реалізовуватиме разом із своїми вихованцями. Часто у педагогічній діяльності результат не завжди збігається з поставленою метою, що спонукає до постійного неперервного пошуку нових шляхів та способів підвищення ефективності конкретної педагогічної діяльності. Як зазначає О. Вишневський, вислів «хто володіє інформацією, той володіє світом» містить часткову істинність, адже «світом володіє той, хто здатний успішно діяти», а навчання, отримання суб'єктом достатньої кількості необхідної інформації є лише передумовою. У сучасних умовах отримання інформації є не «самоціллю», а «чинником успіху» поряд із спроможністю застосовувати власні потенції людини [116, с. 20]. Сучасне життя потребує формування вибіркового ставлення до інформації з акцентуванням на її потребі в діяльності.

Наукова дискусія, яка виникає в епоху сучасної стрімкої суспільної трансформації, зумовлює міркування про те, якою хочемо бачити людину – «знаючою» чи «діяльною». Сучасність відчуває потребу в людині діяльній, тому маємо переорієнтувати способи підготовки майбутніх педагогів у відповідному напрямі. Такі міркування є цілком слушними, оскільки у процесі педагогічної «взаємодії педагог не тільки транслює правила, норми, цінності, знання, тобто зміст, який заданий зовні, а також і власні смисли, орієнтири, оцінки. Своєю реальною взаємодією викладач ЗВО передає не лише зміст власної професійної активності, але й «спосіб її операціоналізації» [284, с. 56].

Здатність людини до діяльності вважають основоположною. Вона є складним процесом, але водночас і наслідком, який передбачає «удосконалення здатності діяти резонно» [116, с. 14], є беззаперечним засобом розвитку. Діяльнісна теорія, як зазначає В. Чайка, на сучасному етапі трансформації педагогічної науки потребує посилення уваги до внутрішньої активності здобувачів освіти, урахування особистісних параметрів суб'єктів діяльності [491, с. 25]. Загальновідомо, що особистість розвивається лише у процесі власної

діяльності. Н. Якса з цього приводу резюмує: «Навчити людину плавати можна лише у воді, а навчити людину діяти можна лише в діяльності. Людина виступає в житті перш за все як діяч, митець, творець, незалежно від того, яким видом діяльності вона займається» [505, с. 43].

В епоху «інформаційного вибуху» неможливо накопичити всі необхідні знання. Діяльнісний підхід спонукатиме здобувача освіти самостійно добирати інформацію, актуальну сьогоденню, та за потреби у майбутній педагогічній діяльності, оскільки успіх «досягається людиною в тому разі, якщо вона володіє потрібними діяльнісними якостями і можливостями» [116, с. 19].

Результати аналізу джерельної бази спонукають до висновку про накопичення неабиякого досвіду у професійній підготовці майбутніх педагогів в окресленому аспекті. Питання особистісно-діяльнісного підходу порушено в працях психологів О. Кокун [224], В. Семиченко [429]. У них особистісний і діяльнісний компоненти розглядаються в неподільній єдності. Актуальність реалізації діяльнісного підходу досліджено в працях А. Алексєєва [4], О. Вишневського [116], М. Горлача [140], Л. Калініної [205], О. Кокун [224], В. Кременя [249], О. Масалова [287], О. Пискун [369], В. Рибалки [140], В. Чайки [491], Н. Якси [505] та ін.

Сучасний педагог повинен володіти здатністю включатися в активну діяльність дітей. На думку О. Вишневського, «діялісна скерованість і тісний зв'язок наукових пошуків є основною ознакою «здоров'я» і сутністю педагогіки. Руйнування цього зв'язку є ознакою її занепаду. Це стосується всіх наук, метою яких є вдосконалення будь-якої діяльності. Суспільство прагне бачити їх корисними на рівні практики [116, с. 8]. Багато сучасних учених діяльнісний підхід вважають фундаментальним принципом, оскільки він розглядає провідні механізми формування особистості майбутнього педагога шляхом проектування, конструювання, організації творчого процесу людської діяльності [491, с. 14].

Проаналізуємо детальніше особливості реалізації діяльнісного підходу в професійній підготовці майбутніх вихователів ЗДО до формування художньо-конструктивної діяльності з вихованцями.

Діяльнісний підхід у педагогічних дослідженнях ґрунтується на «врахуванні єдності підсистем викладання й учіння, які функціонують у нероздільній єдності на взаємних зв'язках і взаємних впливах [491, с. 11]. Методологію діяльнісного підходу широко використовують у дослідженнях, які стосуються професійно-педагогічної підготовки. Погоджуємося з думкою О. Вишневського, який вказує на низку суперечностей між «теорією і діяльністю, удосконалювати яку вона покликана», акцентуючи на тому, що «утворилася прірва, відчуженість, і вони пішли різними дорогами. Педагогіка втратила своє призначення, ... свою сутність та поступово перетворилася на предмет пустопорожніх рефлексій» [116, с. 6]. Учений наголошує, що і в навчальній, і надалі у професійній діяльності особистість зіштовхується з непростю потребою відповідати запитам суспільства і має бути реалізованою в особистісній та професійній сферах власної життєдіяльності. Зокрема, він зазначає: «Все тут вирішує здатність успішно діяти», ... «здобувати для себе світ». Соціальне замовлення сучасної освіти перестає бути «двоєдиним» (навчально-виховним). Освіта повинна забезпечувати людині спроможність «діяти назовні», тому освітній процес має стати «триєдино спрямованим: навчальним, виховним і «діяльнісним» [116, с. 14]. Аналізуючи сутнісні сторони професійно-педагогічної діяльності з огляду на реалізацію діяльнісного підходу, В. Чайка наголошує на суперечностях, які притаманні вищій школі: 1) оволодіння професійною педагогічною діяльністю не завжди забезпечене в межах і засобами освітньої діяльності; 2) форми організації освітньої діяльності не завжди відповідають формам засвоєваної майбутньої діяльності; 3) структура освітньої і професійної діяльності (мета, завдання, потреба, мотив, засоби, дії, результат), їх функціональні зв'язки однакові, проте змістове наповнення відповідних освітніх ланок є принципово різним [491, с. 23]. Такі міркування є цілком слушними, оскільки здобувач освіти надалі ніколи і нікому не переказуватиме знання, які ним здобуті в університеті. Натомість – він використовуватиме їх задля власних професійних потреб у конкретній діяльності.

Підготовку педагогів до творчої художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку вважаємо за необхідне будувати на *принципі вивчення*

особистості здобувача освіти в діяльності і через діяльність. На думку Н. Якси, цей принцип засновано на визнанні того, що саме активна діяльність дитини (майбутнього фахівця) є рушійною силою розвитку [505, с. 88]. На кожному освітньому етапі здійснюється провідна діяльність, яка найбільше сприяє розвитку дитини в окремий період онтогенезу (розвитку). При цьому ми зосереджуємось на тому, що здобувачів освіти варто навчати передумовам та етапам розвитку художньо-конструктивної діяльності дітей за різних умов та обирати відповідні методи педагогічного впливу.

Діяльнісний підхід спрямовуємо насамперед на формування у майбутнього вихователя здатності гнучко й творчо використовувати здобуті знання та сформовані вміння, прагнення до пошуку й застосування нових ефективних способів діяльності в непередбачуваних умовах. Означене спонукає здобувачів освіти до перманентного самостійного пошуку та оновлення знань, раціональних способів діяльності.

Загальновідомо, що якості особистості формуються лише в діяльності. В основу процесу едукативної діяльності покладено розвиток діяльнісних можливостей майбутніх педагогів. Процес «едукативної діяльності» учені вважають переходом від ситуацій прояву авторитаризму до ситуацій справжнього партнерства та філософії дитиноцентризму [116, с. 17]. Сфера застосування засобів едукативної діяльності полягає у переорієнтації на засоби індивідуального призначення, дистанційне навчання [116, с. 17].

Уміння – здатність свідомо самостійно «виконувати практичні та теоретичні дії на основі засвоєних знань, життєвого досвіду, набутих навичок» [505, с. 27]. Педагогічні уміння набуваються в результаті систематичної, наполегливої праці. кропіткої роботи над собою» [505, с. 23]. Відтак уміння, що перетворилися на «звичні, необхідні, природні дії, стають навичками». Навички – необхідні дії, «доведені до автоматизму шляхом багаторазового повторення» [505, с. 27].

Проаналізуємо структуру діяльності. Згідно з дослідженнями учених [116; 491; 505] діяльність включає: потреби, запити, емоції, завдання, мотиви, засоби, волю, дії; цілі, прийняття рішень, діяльнісно важливі якості; постановку мети,

планування етапів діяльності, вибір доцільних методів і прийомів діяльності, виконання діяльності, узгодження результатів із задумом, підведення підсумків; аферентний синтез, акцептор результату дії, прийняття рішень, оцінку через акцептор результату дії параметрів досягнутих результатів із застосуванням зворотної аферентації; суб'єкт із його особистими потребами, мету, що спонукає до перетворення в об'єкт, на який спрямовано діяльність; засіб реалізації мети, результат діяльності.

Під час реалізації професійної мети діяльність педагога опирається на мобілізацію і вияв його власних сутнісних характеристик та можливостей, а знання і вміння є дуже вагомими допоміжними чинниками, залежно від професійної ситуації та засобів досягнення мети. Проаналізуємо детальніше особливості дефініції «педагогічна діяльність».

Педагогічну діяльність учені трактують як багатоаспектний, складний, динамічний процес. Його здійснює фаховий педагог у сучасних мінливих умовах з урахуванням індивідуальних та вікових особливостей вихованців, особистості педагога, його фахової майстерності [116; 491; 505].

Мета педагогічної діяльності є усвідомленим образом чи моделлю очікуваного результату. Її спрямовують на досягнення конкретного результату педагогічної діяльності: особистісно-професійного, індивідуально-професійного, суспільно-професійного. Вона може містити близьку чи далеку перспективи. Слід враховувати, що зміст педагогічної діяльності не завжди визначається потребою, яка її спричинила. Однією з основних рис, що відділяє діяльність від активності, є потреба. Діяльність виникає як потреба, характеризується активністю. Мета діяльності є «своєрідним регулятором активності в конкретній діяльності» [491, с. 53]. Учені наголошують на важливості психічної регуляції діяльності. Для того щоб вона була успішною, «психіка має відображати об'єктивні властивості речей і визначатися ними (а не потребами), вказуючи способи досягнення поставленої мети», оскільки діяльність формує «здатність керувати поведінкою людини так, щоб реалізувати цілеспрямовані дії, а саме стимулювати та підтримувати активність» [491, с. 53].

Мотивом педагогічної діяльності зазвичай вважають прагнення до діяльності, пов'язане із конкретною потребою; усвідомленість причин чи спонукальних дій, що зумовлюють вибір дій і вчинків [405]. Зокрема мотиви, що спрямовують художньо-конструктивну діяльність педагога, можна поділити на декілька груп:

- освітні мотиви – розкривають безпосереднє ставлення педагога до художньо-конструктивної діяльності (потреби та інтереси, вони є основою активності вихователя в процесах самопізнання) [405, с. 29];
- соціальні мотиви – спрямовують діяльність педагога на досягнення реальних художньо-продуктивних результатів у роботі з дітьми;
- особистісні мотиви – характеризують ставлення педагога до професійної діяльності [405, с. 29], до дітей, які виготовляють власноруч свої вироби для близьких, друзів, рідних; сприяють усвідомленню педагогом його ролі у формуванні розуміння дитиною власного місця в колективі однолітків, реалізації вихованцем власної творчої діяльності.

Завданнями педагогічної діяльності прийнято вважати поставлену за певних умов мету діяльності, яку досягають через перетворення цих умов [505, с. 45].

Зміст діяльності є суто специфічним компонентом педагогічного процесу. Його часто визначають межами програми, що містить конкретні вимоги, у яких закладено цілі конкретної діяльності. На думку І. Ріда, знання та дії, що осмислила, усвідомила і пережила особистість під час своєї діяльності, а особливо творчої діяльності, завжди набувають дієвого характеру, виходять з її переконань, стають основою поведінки та діяльності в суспільній життєдіяльності [408, с. 6]. Відтак можемо стверджувати, що внутрішню за формою діяльність особистість вибудовує із зовнішньої діяльності, здійснюючи чіткі конкретні дії, перебуваючи у перманентному двобічному взаємозв'язку. Проаналізовані думки вчених мають для нас неабияку цінність, оскільки художньо-конструктивна діяльність складається із художньо-творчих дійових та конструктивних аспектів. Вони спрямовані конкретною метою на досягнення бажаного індивідуального творчого результату.

Результат педагогічної діяльності є визначальним показником розвитку особистості в конкретній сфері (напрямі). Саме із результатом та шляхами його досягнення пов'язують формування самооцінки особистості, її місце чи статус в колективі. Окрім того, учені вважають, що в педагогічній діяльності результат завжди є подвійним: духовним (діяльність збагачує особистість, впливає на якість та кількість сформованих знань, системи цінностей) і матеріальним (певний виконаний проєкт, диплом, виготовлена річ, макет та ін.) [116]. Такі міркування учених є цілком слушними, оскільки особистість розвивається лише в діяльності. А діяльність, що завершується позитивним бажаним результатом, завжди зумовлює позитивні внутрішні особистісні зміни, які спонукають до подальшого розвитку, ставлення нових цілей для досягнень бажаних результатів.

Художньо-конструктивна діяльність дітей дошкільного віку характеризується активним, емоційним, часто непередбачуваним змістом, що вимагає повсякчасної реалізації педагогом діяльнісного підходу. Відтак у нашому дослідженні діяльнісний підхід спрямовуємо на підготовку майбутніх педагогів до організації активної художньо-конструктивної творчої діяльності вихованців, яка забезпечуватиме їм активність у праці, пізнанні, сприятиме формуванню повноцінної успішної особистості.

Н. Копалова характеризує естетичну діяльність дітей як духовно-практичну, емоційно-раціональну діяльність. Її зміст становить індивідуальна картина світу, яку творить особистість чи майбутня особистість завдяки втіленню свого внутрішнього світу в художніх образах. Метою такої діяльності є природне прагнення гармонізації своїх відносин із світом, формування «Я-концепції творця», моделювання власного образу «Я» [234, с. 3]. С. Крем зауважує, що художня діяльність є специфічною за своїм змістом і формами та способами виразності, її спрямовано на естетичне формування світосприйняття шляхом взаємодії з мистецтвом» [247, с. 3].

Загалом у художньо-естетичній діяльності дітей чимале значення має здатність сприймати твір мистецтва, задумувати та створювати художній образ, а результат такої творчої діяльності відображено в кінцевому продукті, відповідно

до вікових та індивідуальних особливостей та можливостей вихованців.

У нашому дослідженні ми акцентуємо на творчій діяльності майбутніх педагогів із дітьми дошкільного віку. Вона можлива лише за умов свободи і несумісна з тиском, авторитаризмом. Відповідно здобувачів освіти можна спонукати до такої діяльності лише через мотивацію, доведення важливості художньо-конструктивної діяльності для розвитку майбутньої особистості, максимально залучаючи майбутніх вихователів до різних взаємопов'язаних видів означеної діяльності.

Відтак у художньо-конструктивну діяльність закладено систему специфічних художньо-творчих та конструктивних дій, їх спрямовано на пізнання, сприйняття та створення художнього образу в конкретному виробі, творі мистецтва. Організувати роботу в цьому напрямі слід з урахуванням діяльнісного підходу. Він передбачає таку модель побудови взаємодії наставника з вихованцем, за якої особистість прагне реалізовувати свої здібності на основі власного попереднього досвіду.

2.1.5. Реалізація культурологічного підходу у підготовці майбутніх вихователів до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку

Проаналізуємо етноестетичну складову культурологічного підходу у професійній підготовці майбутніх педагогів до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку. Опираємось при цьому на твердження О. Вишневського, який зазначає, що підготовка майбутніх педагогів є перманентним едукативним процесом, її зміст має узгоджуватись українським суспільством, орієнтуватись на національні взірці і вести особистість «до соціальної і національної свободи» [116, с. 55].

Питання удосконалення процесу ознайомлення дітей з образотворчим мистецтвом є предметом вивчення учених М. Дубовик [168], М. Кардашова [210], Н. Кириченко [217], Т. Комарової [225], В. Котляра [244], І. Ликової [272; 340], Л. Сірченко [432], О. Сухорукової [455], Л. Шульги [502] та ін. Особливостям

впливу декоративно-прикладного мистецтва на формування майбутньої особистості дошкільників присвячено дослідження О. Ботюк [96], Л. Калуської [206], М. Кириченко [218], С. Лавриненко [266], Л. Сірченко [432], В. Тименко [462] та ін. Проблеми використання засобів народознавства в роботі з дітьми дошкільного віку висвітлено в дослідженнях Л. Артемової [11], Г. Беленької [26], А. Богуш [39], Н. Лисенко [39; 273], Є. Лозинської [278] та ін., в яких обґрунтовано теоретичні засади народознавчої науки, методичні аспекти ознайомлення дітей з українським фольклором, національною культурою, мистецтвом, державними і національними символами, побутом, святами, звичаями, обрядами, іграми, іграшками, народними промислами та мистецтвом тощо.

Проте наукові розвідки щодо етноестетичного компонента підготовки майбутніх педагогів до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку досліджено недостатньо, тому є потреба в подальших наукових розробках.

Методиці ознайомлення дітей дошкільного віку з українськими народними ремеслами присвячено студії А. Богуш [39], А. Калуської [206], Н. Лисенко [39], В. Тименко [462] та ін. Як зауважують учені, навчання дітей виготовляти корисні, доступні, з урахуванням їхніх вікових особливостей предмети вжитку (витинанки, серветки, тарілки в техніці «пап'є-маше», ляльки-мотанки та інші обереги) сприяють збагаченню духовного світу дитини, виховують бажання творчо працювати. Використання означених етноестетичних засобів сприяє формуванню в дітей дошкільного віку уявлень про культуру, побут, традиції, звичаї, обряди рідного народу; ознайомлює з духовними і матеріальними цінностями родини і народу, із зв'язком людини з минулими і майбутніми поколіннями як основами національної свідомості, що є фундаментом національно-патріотичного виховання.

Цікавими з цього приводу є міркування С. Лавриненко, яка зазначає, що виховання дітей на творчому досвіді рідного народу, традиціях прикладного мистецтва пронизано багатовіковою виховною народною мудрістю [266]. Відтак

майбутнім педагогам слід опанувати педагогічними вміннями щодо керівництва художньо-конструктивною діяльністю дітей з використанням традицій українського народного декоративно-прикладного мистецтва.

Загальновідомо, що народна іграшка є невід'ємним елементом організації освітнього процесу в ЗДО, народознавчо-естетичним засобом, який допомагає закріпити знання про трудові процеси та дозвілля наших предків, їхній побут, культуру, мистецтво, спосіб життя загалом. Завдячуючи своїй природності, елегантності форм, різноманітності можливостей природних матеріалів, символічності та довершеності естетичних властивостей, українські народні іграшки (пташка – папір, нитки; лялька – папір, серветки, солома, сіно; скриньки – папір; сопілка – папір; кошик – папір, скручений папір, фольга, нитки; килимок – папір, нитки, тасьма, шнури) розвивають естетичний смак дитини, формують почуття приналежності до свого народу, його історії, виховують національну свідомість.

Використання *народних промислів та ремесел* як етноестетичного засобу дає можливість виховувати в дітей позитивне ставлення до праці, інтерес до народної творчості, естетичний смак, почуття любові до рідного краю, народу. Означений підхід формує бережливе ставлення до виробів, які виготовлені руками талановитих народних майстрів, етику й естетику праці, культуру спілкування. Використання народних промислів і ремесел у роботі з дітьми 5-6-го року життя сприятиме ознайомленню з культурною спадщиною народу як основою національного виховання. Без усвідомлення своєї приналежності до певного роду є неможливим формування й розвиток у молодого покоління національної свідомості, поваги до своєї країни, її історії, традицій, які містять значний виховний потенціал, поєднуючи в собі минуле з сьогоденням [207, с. 27].

Набуття майбутніми педагогами етнокультурного досвіду здійснюється засобами народної педагогіки, етнопедагогіки, етноестетики. Художньо-конструктивна підготовка майбутніх педагогів, незважаючи на значні здобутки в цій сфері, залишається недостатньо осмисленою у сфері педагогічного пошуку.

Діти старшого дошкільного віку мають можливість ознайомитися з

народними промислами та ремеслами, зокрема писанкарством, вишивкою, гончарством, ткацтвом, гутництвом; спостерігати за унікальністю розписів, різноманітністю візерунків, неповторністю кожного виробу, також за етапами виготовлення виробу, технікою роботи майстра. Поступово діти створюють власні композиції, розвиваючи свої творчі здібності, педагог виховує спостережливість, уважність, повагу і бережливе ставлення до традицій, звичаїв та обрядів народу. Тому важливо, щоб дитину, починаючи з дошкільного дитинства, оточували красиві вишиванки, витинанки, ткані килими, різьблені предмети щоденного вжитку, різноманітна кераміка, народні іграшки, які сприяють розвитку естетичних уподобань, патріотизму, працелюбності [476].

Естетика побуту як етноестетичний засіб сприяє усвідомленню дитиною краси навколишньої дійсності, вихованню в неї прагнення створювати і берегти її. Естетичне оформлення групової кімнати закладу дошкільної освіти обумовлено як вимогами щодо охорони життя і зміцнення здоров'я дітей, змістом освітньої роботи, так і їхнім художньо-естетичним розвитком. Важливо, щоб оформлення приміщень було стильово витриманим й водночас сприяло ознайомленню з побутом українського народу.

Твори народного мистецтва використовують в оформленні інтер'єру, з ними ознайомлюють на заняттях, використовують у самостійній діяльності дітей. Важливо, щоб ознайомлення з творами мистецтва супроводжувалось історіями про їх походження, призначення, акцентами на яскравість, барвистість і оригінальність розписів і зображень. Це сприятиме бажанню вихованців творити і прикрашати предмети побуту.

Залучення дітей старшого дошкільного віку до народних промислів та ремесел, декоративно-прикладного мистецтва, сприяє вихованню достойних громадян своєї країни, які здатні з повагою ставитись до представників різних культур, усвідомлювати важливість міжнаціональних відносин, проявляти дбайливе ставлення до людей, намагатимуться їм допомогти, володітимуть такими якостями, як доброзичливість, співчутливість, толерантність тощо.

Вважаємо, що художньо-конструктивну підготовку майбутніх вихователів

до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку варто базувати з опорою на засоби етнопедагогіки (набутті теоретичних знань у сфері етнопедагогіки, враховуючи народні традиції, свята, атрибути, народні іграшки, прикраси, сувеніри тощо). Таку роботу слід організовувати на основі взаємозв'язків народно-педагогічного досвіду з проявами художньо-естетичної активності самих здобувачів освіти, рівнем їхньої обізнаності в царині народного мистецтва, налаштованості на творчу самореалізацію.

Загальновідомо, що залучення дошкільників до творів українського народного декоративного мистецтва формує художній смак, почуття прекрасного, містить етностетичну складову, оскільки виховує любов до традицій рідного краю, спонукає дітей до творення за прикладом народних умільців [34; 409; 422]. Традиційні народні стилізовані мотиви художніх виробів є доволі доступними та цікавими для відтворення їх дошкільниками засобами декоративного малювання, аплікації, ліплення задля оздоблення виробів, які діти виготовляють власноруч.

У старшому дошкільному віці важливо прививати любов до своєї Батьківщини, але це неможливо зробити без знання *державних та народних символів*, які є своєрідною візитною карткою України та дієвим етностетичним засобом виховання.

До кінця періоду дошкільного дитинства необхідно ознайомити дітей з державними символами (герб, прапор, гімн) та закріпити знання про народні символи (український віночок, рушник, вишиванка, верба, калина, барвінок та ін.), ознайомлюючи з історією їх виникнення та символічною і художньою цінністю. Виховання дітей старшого дошкільного віку засобами національної та народної символіки сприяє формуванню національної свідомості, громадянської гідності та патріотичних почуттів у дітей 6-го року життя [55, с. 85].

Майбутнім педагогам слід уміти в доступній формі ознайомити дітей із естетичною цінністю, історією, традиціями, символікою творів різних видів декоративно-прикладного мистецтва, які передають естетичні ідеали, особливості певного регіону, народну мудрість, зберігають стрижень відображення сутності етнопедагогічної системи у її національних проявах. Особливої уваги в цьому

аспекті заслуговує вибіркова навчальна дисципліна «Декоративне мистецтво та основи дизайну». Її здобувачі освіти вивчають у шостому семестрі: знайомляться з різними видами декоративного мистецтва України, оволодівають практичними навичками виготовлення різних ужиткових виробів, оформляють різні предмети інтер'єру в техніці «декупаж», вирізають витинанки, розмальовують чи аплікують писанки, крапанки, розписують вироби в техніках петриківського, опішнянського, яворівського та інших розписів. На думку Т. Єськової [196], особливості здійснення професійної підготовки майбутніх вихователів в означеному руслі «має розглядатися у психолого-педагогічному та мистецтвознавчому аспектах творчості» [147, с. 120]. Зокрема, вона радить під час викладання дисципліни «Декоративне мистецтво та основи дизайну» використовувати міжпредметні зв'язки.

Для активізації розумової діяльності здобувачів освіти та залучення їх до сприймання найкращих зразків виробів народних майстрів варто використовувати особливу форму навчального заняття, яка побудована на практичних діях показу і демонстрування творчого вирішення певної пізнавальної і проблемної педагогічної задачі – майстер-клас. Так, напередодні Великодніх свят майбутні вихователі мають можливість навчитися виготовляти різні види писанок на майстер-класі, що проводиться у Художньому музеї; знайомляться з особливостями виготовлення, секретами оздоблення яєць різними матеріалами, опановують найвідоміші практичні прийоми виготовлення писанок, а потім самостійно створюють великодні сувеніри, які під час свят зможуть подарувати рідним. Участь у таких майстер-класах є дуже корисним процесом для майбутніх фахівців дошкільної освіти, оскільки дає їм можливість приєднатись до духовної скарбниці українського народу, поєднати свої теоретичні знання з курсів «Декоративно-прикладне мистецтво», «Методика проведення занять з народознавства» та «Художня праця та основи дизайну» з практичною діяльністю, розкрити свої творчі здібності, які необхідні в роботі з дітьми і навчитись створювати гарні речі своїми руками.

Теоретико-методична підготовка зі здобувачами освіти спеціальності

«Дошкільна освіта» в означеному напрямі відбувається, зокрема, під час вивчення дисципліни «Методика проведення занять з народознавства». Майбутні вихователі досліджують історію виникнення та розвиток українських обрядів, свят, традицій, побуту народу, промислів, ремесел, державних та народних символів тощо, складають плани-конспекти свят і розваг, беруть участь у майстер-класах і онлайн-заходах.

Вагоме значення для пізнання традицій свого народу дошкільниками має писанкарство. Ознайомлення з історією писанкарства, прийомами розпису писанок формує у вихованців естетичні, духовні, національно-патріотичні почуття, адже специфічні змістові орнаменти характеризуються не лише досконалістю та унікальністю, а й тим, що вони є носіями одвічних народних символів країни, що дає змогу поєднати сучасну культуру з традиціями минулого. Прилучення дітей 5-6-го року життя до розписування писанок сприяє вияву власної індивідуальності, пошуку оригінальних рішень виготовлення виробу. Внаслідок такої роботи в дітей дошкільного віку формуються уявлення про народне мистецтво, традиції писанкарства, писанку як символ-оберіг, виховується зацікавленість до мініатюрним живописом, прагнення своїм особистим внеском збагатити українську культуру.

Ще одним етноестетичним засобом народних промислів та ремесел, з яким потрібно ознайомлювати дошкільнят, є українська вишиванка, яка по суті є родинним оберегом. Під час ознайомлення дітей дошкільного віку з українською вишивкою слід звертати увагу на її естетику, насиченість кольорів та багатоманітність орнаментів.

Майбутнім педагогам важливо усвідомити, що художньо-конструктивна діяльність дітей в закладі дошкільної освіти передбачає використання різних видів мистецтва, а вміле насичення художньо-мистецькою інформацією допоможе вихованцям збагнути сутність народного мистецтва, яке впродовж багатьох поколінь є важливою невід'ємною етнічною складовою життя українського народу. У дошкільний період в умовах перших проявів індивідуальної та колективної творчості дитина надзвичайно чутлива до традиційних артефактів та

виховного потенціалу традиційних розваг та ігор.

Для ефективнішого використання народознавчо-естетичних засобів у ЗДО в групових кімнатах оформлюють національні осередки, в яких діти можуть ознайомитися з державними та народними символами, оберегами, ляльками в національному одязі, дитячими народними музичними інструментами, виробами з елементами декоративно-прикладного мистецтва [517]. Погоджуємось з міркуваннями І. Ликової з приводу того, що художньо-конструктивна діяльність, як і образотворче та декоративно-прикладне мистецтво, входить у коло «колиски» генофонду культури нації, оскільки «зберігає» і передає «у доступній художньо-образній інтерпретації емоційно-ціннісний, етичний, естетичний досвід попередніх поколінь» [272, с. 32]. У деяких закладах створено міні-музеї (характеризуються невеликою площею, у їхньому оформленні враховують вікові особливості дітей, для яких вони призначені, обсяги експозицій та їх тематику), які сприяють зануренню дошкільників у спеціально впорядковане предметно-просторове етноестетичне середовище і є особливим розвивальним простором, який створено для прилучення дітей до світу мистецтва, розширення їх культурного й національного світогляду, формування життєвої компетентності [188, с. 97-98].

Навчаючи майбутніх вихователів, слід враховувати, що в народній педагогіці неабиякого значення має народознавчо-естетична сутність трудового виховання через залучення дітей до різних видів ремесел: виготовлення дерев'яного і глиняного посуду, різьблення виробів, вишивки, ткацтва тощо. Нервова система дітей 5-6-річного віку характеризується пластичністю, чутливістю до краси мистецтва, що створює сприятливі умови для естетичного розвитку майбутньої особистості з урахування того етнічного середовища, в якому вона проживає.

Здобувачам освіти слід усвідомити, що результатом оволодіння дітьми старшого дошкільного віку різними видами предметної та художньо-декоративної діяльності є належним чином сформоване емоційно-ціннісне ставлення до творчих процесів та продуктів мистецької діяльності, сформована позитивна мотивація щодо досягнень; прагнення оволодіти різними способами створення

художніх образів, вияв зацікавлення художньо-продуктивною діяльністю [86].

Погоджуємося з думкою Н. Шевченко про необхідність враховувати сукупність взаємопов'язаних педагогічних умов для ефективності використання етноестетичних засобів у практиці закладу дошкільної освіти, зокрема:

- дотримання критеріїв доступності, багатофункціональності, естетичності, емоційної насиченості та особистісної значущості етноестетичних засобів для дитини у процесі їх вибору;

- систематичність, послідовність, цілеспрямованість використання етноестетичного матеріалу;

- вивчення елементів народознавства має підтримуватися родиною, бути різноманітним та багатоаспектним [500];

- задоволення стосунками між педагогом і дітьми та результатами спільної діяльності, що забезпечується увагою вихователя до кожної дитини, демонстрацією поваги до неї та доброзичливого ставлення до її діяльності; вірою в можливість дитини, створення ситуації успіху;

- використання в оформленні приміщення ЗДО і в різних видах діяльності елементів народного побуту і мистецтва;

- мотивація дітей педагогом до творчої діяльності дітей, їх підтримка, заохочення [55].

Реалізація культурологічного підходу в означеному руслі сприятиме залученню здобувачів освіти до педагогічної рефлексії власних художньо-естетичних потенціалів на основі новітніх ідей психолого-педагогічних наук. Майбутньому вихователю варто засвоїти форми та методи формування етноестетичної культури дітей дошкільного віку, усвідомити сутнісні характеристики національної культури українського народу, навчитись застосовувати новітні освітні технології задля художньо-естетичного розвитку дітей у симбіозі із народно-педагогічними засобами в царині народного мистецтва. Художньо-конструктивний розвиток дошкільників на засадах етноестетики зумовлює необхідність формування етнопедагогічної культури здобувача освіти, занурення у стихію народних промислів, декоративно-

прикладного мистецтва (вишивки, ткацтва, килимарства, різьбярства, витинання, лозоплетіння) тощо.

2.1.6. Аксиологічний підхід у підготовці майбутніх вихователів до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку

Реалізація аксиологічного підходу у професійній підготовці майбутніх вихователів до художньо-конструктивної діяльності в закладі дошкільної освіти сприяє формуванню усвідомленого ставлення здобувачів освіти до формування власних художніх та конструктивних умінь, адаптації системи цінностей майбутніх фахівців до ієрархії цінностей суспільства (гуманістичні, естетичні, цінності творчості), у якому відбуватиметься його майбутня професійна діяльність. Означений методологічний підхід спрямовано на розвиток емоційного інтелекту, творчої активності, набуття стійкості до змін, формування орієнтації на досягнення.

Особливості формування емоційного інтелекту та роль позитивних емоцій в житті людини досліджують С. Дерев'янку [154], Д. Карпинська [212], Є. Кирилова [216], О. Созонюк [440], О. Філь [482], С. Howarth, E. Andreouli, S. Kessi [541], G. Vaillant [571], S. Hobfoll [540], L. Aspinwall, U. Staudinge [511], D. Danner, D. Snowdon, W. Friesen [521], B. Fredrickson [528; 529; 530; 531; 532; 533], A. Isen [542], M. Maringer, E. Krumhuber, A. Fischer, P. Niedenthal [555], T. Vacharkulksemsek [570] та ін. Проблему формування емоційного інтелекту в дітей дошкільного віку сучасні педагоги-практики та учені визначають як актуальну. У дошкільному віці психіка дитини є доволі гнучкою, а формування емоційного інтелекту відбувається ефективно за умов наявності сприятливих обставин в ЗДО та перш за все у близькому оточенні (сім'я, родина). Т. Філь зауважує, що сучасні діти зростають у динамічному, комп'ютеризованому світі, в якому на психіку дитини безконтрольно впливають різні потоки інформації, іноді сумнівної цінності. Як наслідок, дитина стає замкненою, може виявляти агресію, мати труднощі із проявом чи розумінням своїх власних емоцій та емоцій оточуючих людей [482]. На думку О. Созонюк, концепція формування

практичного емоційного інтелекту забезпечує успіх [440]. С. Дерев'янка трактує емоційний інтелект як здатність людини досягати успіху в житті, відповідати рівню заданих особистісних стандартів, [153; 154], наполягаючи, що успіх людини залежить від власних можливостей акумулювати в собі сильні якості особистості, компенсувати слабкості шляхом розвитку своїх «зон зростання» [153]. Емоційний інтелект – здатність оперувати емоціями, а не лише фактами, уміння підтримувати себе в ресурсному стані, розуміти свої емоції та емоції інших людей і завдяки цьому ефективно взаємодіяти з оточуючим світом, відчувати себе щасливою та успішною людиною.

Відтак сучасні психологи вважають, що емоційний інтелект значно важливіший для досягнення успіху в усіх сферах життя, аніж інтелект у звичному його розумінні. Емоція (з позиції нейропсихології) – це психічна енергія, спрямована на реалізацію певних дій. Скажімо, емоція страху зумовлює виникнення напруженості, мобілізує людину, збільшує кількість адреналіну в крові, гнів активізує людину до активних дій, а радість – до розслаблення, відпочинку. Однак, якщо з певних причин людина не змогла ефективно використати цю енергію, перетворити її в конкретну дію, вона породжує безліч негативних наслідків від м'язово-тілесних блоків до хронічної депресії, психосоматики (тілесне захворювання, яке має під собою психологічну причину). На думку О. Созонюк, досить інтенсивні емоційні реакції сприяють вияву інтелектуальних здібностей, оскільки вони гальмують інші процеси, спрямовують увагу на те, що є найбільш значущим для людини в конкретний момент діяльності, поліпшуючи умови для перебігу освітньо-когнітивних процесів [440]. Поняття «емоційний інтелект» учена трактує як здатність людини до усвідомлення, прийняття та управління власними емоційними станами та почуттями інших людей. При цьому наголошує, що емоційний інтелект формується впродовж життя людини через спілкування у близькому колі та у професійній діяльності. Відтак у структурі емоційного інтелекту варто виокремити внутрішньо особистісний та міжособистісний аспекти. Перший охоплює рівень самооцінки, усвідомленість власних відчуттів і почуттів та інші

якості особистості: терпимість, витривалість, самоконтроль, оптимізм, відповідальність, гнучкість, мотивацію досягнень тощо. Міжособистісний аспект емоційного інтелекту містить такі якості особистості, як емпатія, толерантність, відкритість, комунікабельність, діалогічність та ін. [440].

Як стверджує І. Бех, «вихователю важливо розуміти, чи може дитина радіти удачі, успіху, присмній хвилині, цікавій іграшці, веселим розвагам, як страждає, коли їй погано, як радіє, коли їй добре» [21, с. 151]. Саме продуктивно-творчу діяльність дітей використовують задля діагностики емоційного інтелекту дошкільників, зокрема методику колірних метафор (І. Соломін), яку спрямовано на вивчення емоційного ставлення до членів родини, різних видів діяльності; методику «Домальовування: світ речей – світ людей – світ емоцій» (автор – Нгуен Мінх Ань, 2008 р.) [152]; проєктивну методику «Моя сім'я», яка допомагає з'ясувати ставлення дитини до членів родини, та ін. Як зауважує Т. Філь, складовими емоційного інтелекту є сформованість у дитини істинних ціннісних орієнтирів, здатність усвідомлювати, розпізнавати, контролювати свою поведінку та емоції [482].

Художньо-конструктивна діяльність дітей є важливим засобом формування емоційного інтелекту, оскільки, виготовляючи вітальну листівку для мами, сувенір для родичів, подарунок для друзів, однолітків, дитина вчиться висловлювати емоції, прагне до міжособистісної взаємодії, визнаючи цінність іншої людини у своєму житті, навчається бути вдячною, бачити позитивне в людях та життєвих обставинах, переживати емоцію радості. Окрім того, у процесі виготовлення подарунка чи сувеніра для близьких дитина прагне зробити це якомога якісніше, виховуючи в собі наполегливість, цілеспрямованість, формує внутрішні і зовнішні естетичні відчуття; навчається транслювати свої внутрішні прагнення в конкретний позитивний вчинок, взаємодіючи з близьким та соціальним оточенням. У такий спосіб завдяки художньо-конструктивній діяльності формування емоційного інтелекту в дошкільників відбувається через:

– вияв позитивного ставлення до членів родини, близьких друзів (вдячність за подарунок, схвалення позитивних якостей);

- позитивне ставлення дитини до самої себе та до всіх членів родини;
- відчуття своєї цінності через висловлену вдячність та радість від інших людей.

Вищезазначене спонукає вихованця прагнути бути творцем радості для себе та оточуючих. Домінування радощів у дитини внаслідок її творчої діяльності є цілком закономірним, а негативні емоції у процесі виникнення деяких труднощів під час художньо-конструктивної діяльності сприяють розвитку адаптивних здібностей, формують уміння знаходити шляхи подолання проблемних ситуацій.

Емоційний інтелект є складовою успіху життєдіяльності людини, якість якої напряму залежить від її уміння керувати власним емоційним станом [276]. Саме дошкільний вік є періодом інтенсивного емоційного розвитку дитини, для якого характерним є емоційна насиченість різних видів діяльності. Крім того, саме в цей період формується ставлення до себе, людей та соціуму. Готовність дошкільника враховувати емоційний стан іншого, його природне прагнення допомогти дозволяє вихователям ЗДО мотивувати вихованців до освітньої та художньо-конструктивної діяльності (знайти лисичці друзів – виготовити лисенят у техніці «оригамі» чи ж з циліндрів, конусів; потішити маму – виготовити для неї коралі через скручування паперу і нанизування намистин на нитку; виготовити вазу – оздобити інтер'єр кімнати, у ньому буде затишно всій родині та ін.) При цьому роль вихователя у формуванні емоційного інтелекту дитини неоціненна. Скажімо, якщо вона не звертає уваги на однолітка, в якого не виходить виготовити яку-небудь деталь виробу, потрібно навчати взаєморозумінню та взаємопідтримці: спершу спонукати до позитивного емоційного відгуку, згодом безпосередньо залучати до допомоги іншому, зберігаючи при цьому його самостійність. Особливої уваги потребують чуйні діти: у випадку труднощів слід уміло переносити їхню увагу з надмірних переживань на творчу діяльність.

Слушними є міркування С. Гаврилук з приводу того, що аксіологічний підхід спрямовує професійну підготовку здобувачів освіти спеціальності «Дошкільна освіта» на формування системи загальнолюдських, професійних педагогічних цінностей (духовно-моральних, соціальних, гуманістичних,

естетичних, творчих тощо). Пріоритет означених цінностей, на думку вченої, формує мотиваційне ставлення майбутнього фахівця до його професійної діяльності [122].

Аксіологічний підхід у професійній підготовці майбутніх вихователів до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку передбачає перехід до ціннісного осмислення освітнього процесу, у якому центральне місце займає особистість та її цінності. Відтак професійна підготовка здобувачів освіти до означеного виду діяльності має забезпечити належний рівень засвоєння професійних знань та умінь, сприяти розвитку ціннісної свідомості майбутнього вихователя, вибудувувати цілісну систему ставлень до власної педагогічної діяльності. Зазначимо, що реалізація такого підходу, за міркувань Е. Теслі, сприятиме формуванню у здобувача освіти позитивної мотивації, усвідомленої установки, інтересу та сталого мотивованого прагнення здійснювати конкретну педагогічну діяльність [461, с. 42]. Відтак майбутній вихователь повинен прагнути проявляти активну позицію щодо утвердження власних духовних та гуманних цінностей, а особливо – ціннісного ставлення до вихованців, результатів їхньої та власної художньо-конструктивної діяльності. Аксіологічний підхід у професійній підготовці майбутнього вихователя закладу дошкільної освіти – це сукупність специфічних педагогічних цінностей у реалізації майбутньої професійної діяльності, сприйняття та набуття яких є особистісно важливим для кожного здобувача освіти. Скажімо, в культурі декоративного мистецтва накопичено зразки виробів видатних митців, вони мають художню та практичну значущість, сприяють цілісному осмисленню навколишньої дійсності. Відтак за наявності розуміння того, що для кожної дитини, виріб, виготовлений власноруч, є носієм цінностей у соціумі, освітній процес набуває характеру міжособистісної співтворчості. Аксіологічний підхід у професійній підготовці майбутніх вихователів ЗДО до творчої художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку зумовлює необхідність аналізу закономірностей становлення та розвитку художньо-конструктивної діяльності дітей; формування системи естетико-ціннісних орієнтацій у педагогічній освіті з

художньо-естетичним змістом.

За такого підходу особливого значення набуває спрямованість здобувачів освіти на виховання в дітей дошкільного віку таких морально-етичних цінностей, як доброта, взаємодопомога, взаємопідтримка, лагідність, гідність, чуйність, відповідальність, цілеспрямованість, оскільки вихователь ЗДО – носій таких цінностей.

Художньо-конструктивна діяльність допомагає формувати ціннісні орієнтири на основі загальнолюдських та національних цінностей, оскільки містить спрямованість на національні символи, звичаї, традиції, сприяє особистісному самовираженню суб'єкта освіти, найбільш повно відповідає природі самореалізації дитячого «Я», стимулюючи природні здібності та нахили вихованців. Означене сприяє формуванню духовно розвиненої, вільної особистості, здатної реалізовувати себе в соціальній та творчій активності. У процесі творчої художньо-конструктивної діяльності діти навчаються відчувати, розуміти, висловлювати емоційні переживання. Вони виникають у процесі власної перетворювальної діяльності, впливають на процеси споглядання, творення, відчуття естетики творів мистецтва – мистецтва слова, живопису, музики. Відтак педагогічна спрямованість майбутнього вихователя ЗДО на художньо-конструктивну діяльність дітей дошкільного віку витікає із взаємної причетності до творчо-перетворювальної діяльності шляхом опанування на належному рівні художніми та конструктивними уміннями. Аксіологічний підхід у напрямі формування змісту художньо-конструктивної діяльності дає можливість дитині реалізовувати своє власне «Я», сприяє розвитку творчого ставлення до життя, формування свідомості, системи життєвих та соціокультурних цінностей, вияву індивідуальної творчої активності, сприяє підготовці дошкільників до навчання у школі в подальшому. Відтак реалізація аксіологічного підходу передбачає мистецько-ціннісну, творчу, емоційно-комунікативну підготовку майбутніх вихователів, визнання ціннісних орієнтирів у змісті підготовки здобувачів освіти до художньо-конструктивної діяльності у закладі дошкільної освіти.

2.2. Характеристика принципів професійної підготовки здобувачів освіти до формування художньо-конструктивної діяльності дошкільників

Аналіз методологічних підходів професійної підготовки майбутніх вихователів, урахування особливостей художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку в умовах ЗДО забезпечили можливість обґрунтувати *принципи підготовки здобувачів освіти до окресленого нами виду діяльності*. При цьому опираємось на дослідження О. Вознюк [118], С. Гаврилюк [122], О. Дзьобаня [159], О. Квас [214], Б. Кузьменко [260], Н. Ничкало [337], Ю. Пришупи [385], В. Синякової [430], Н. Якси [505], М. Ярмаченко [365], В. Фрицюк [483] та інших науковців.

Так, у дослідженні С. Гаврилюк виокремлено та науково обґрунтовано принципи підготовки майбутніх вихователів ЗДО до педагогічної творчості: *інноваційності й дитиноцентризму, індивідуалізації, діалогізації професійного педагогічного спілкування, гуманізації, принципу співробітництва, співтворчості, синергії тощо* [122]. Б. Кузьменко наголошує, що реалізація системного підходу потребує дотримання таких принципів: багатовимірності (дає змогу розглядати досліджуваний об'єкт чи явище з різних сторін); багаторівневості та різнопорядковості (допомагає визначити ієрархічну структуру системи, виявляти закономірності підпорядкування елементів у системі) [260]. Н. Якса за необхідне у професійній підготовці майбутніх педагогів вважає реалізацію *принципу позитивного емоційного фону навчання* [505]. О. Вознюк зосереджує увагу на реалізації специфічних принципів формування творчої особистості: визнання самоцінності особистості; олукутації творчого мислення; суперечливості процесу щодо розвитку творчих здібностей особистості; дисипації (самовибудовування) творчих здібностей, в основу якого покладено положення синергетики; єдиного темпосвіту творчих здібностей (індивідуального темпу розвитку); відкритої сенситивності розвитку особистості [118, с. 41].

Відтак професійна підготовка майбутніх вихователів до художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку повинна вибудовуватись з урахуванням загальнодидактичних та специфічних принципів організації освітнього процесу в ЗВО. Сукупно вони утворюють упорядковану систему,

спрямовану на досягнення високого позитивного результату. Проаналізуємо їх детальніше.

Принцип інноваційності – спрямований на врахування індивідуальних особливостей, здібностей, інтересів, творчих нахилів здобувачів освіти; стимулювання їхньої творчо-пошукової активності, фантазування, винахідливості, розвитку творчого мислення в різноманітних видах художньо-конструктивної діяльності. Учені А. Ferrari, R. Cachia, Y. Punie, аналізуючи особливості введення інновацій в освітню та професійну діяльність особистості, акцентують на необхідності врахування таких параметрів, як володіння самоконтролем, автономною відповідальністю, здатність до емоційного та інтелектуального включення в інновацію; готовність ризикувати [526]. D. Francis, M. Woodcock наголошують на тому, що інноваційний потенціал особистості потребує готовності діяти в умовах недостатньої інформації, здатності до ризику, змін, пошуку, особистісного лідерства тощо [527]. R. Sternberg радить дотримуватись низки умов, які, на думку вченого, сприятимуть успішному розкриттю цілісного інноваційного потенціалу майбутніх педагогів: урахування того факту, що становлення інноваційної практики є змінним процесом; безперервність формування інноваційного педагогічного потенціалу; зорієнтованість інноваційного потенціалу педагога на інноваційну діяльність через спеціально організовані проєктні, освітні, рефлексивно-аналітичні заходи [564, с. 5-11].

Принцип інноваційності виявляється в тому, що творча поведінка педагога складає оптимальну поведінку стосовно конкретизації цілей та завдань підготовки майбутніх вихователів до формування художньо-конструктивної діяльності в закладі дошкільної освіти з урахуванням індивідуальних особливостей здобувачів освіти, ціннісних, етноестетичних традицій українського народу. Цей принцип спрямовуємо на формування готовності майбутніх вихователів ЗДО до постійного пошуку та впровадження найефективніших освітніх технологій. Така готовність сприятиме адаптованості майбутніх фахівців до змінних освітніх умов, спонукатиме до аналізу власної творчої діяльності з метою подолання можливих труднощів, ефективної організації освітньої діяльності, в тому числі і художньо-

конструктивної. При цьому послуговуємося дослідженнями І. Дичківської, яка радить під час вибору нововведення керуватися аналізом реальної ситуації, не покладаючись лише на особисте бачення чи уподобання; звертати увагу на технологічний фактор інновації та специфіку її застосування; на індивідуальні особистісні якості педагога, його професійну підготовленість, наявність умінь, від яких залежить ефективність засвоєння та реалізації нового інноваційного способу взаємодії з дітьми [161, с. 41] Застосовуючи інтерактивні чи інноваційні методи, слід узгоджувати їхню ефективність, порівнюючи їх із наявними, перевіреними досвідом традиційними методами, добираючи найефективніші. Реалізації принципу інноваційності передбачає готовність до творчого пошуку цікавих, нестандартних, дієвих рішень. Усвідомлюємо, що під час застосування інноваційних методів навчання найважливіше значення має саме характер організації освітнього процесу, якість якого забезпечує педагог. Такий підхід передбачає необхідність перманентного зростання педагогічної майстерності вихователя закладу дошкільної освіти, а зміст та рівень втілення інновацій залежить від характеру чи рівня освітньої проблеми, на подолання якої спрямовано інновацію.

Принцип індивідуалізації в організації освітнього процесу – передбачає визнання за кожним здобувачем освіти індивідуальності, унікальності та неповторності; урахування його педагогічних здібностей, професійно-наукових інтересів; створення умов щодо творчого самовираження майбутніх фахівців тощо. Освітня діяльність буде ефективною тоді, коли вона супроводжуватиметься співвіднесенням індивідуальних можливостей здобувача освіти з вимогами змісту освітнього процесу, умовами художньо-конструктивної діяльності. Така підготовка передбачає створення умов задля реалізації всіх потенційних можливостей майбутнього вихователя, залучення його до позиції активного співучасника освітнього процесу, створення умов задля формування його творчої індивідуальності, подальшого особистісного розвитку. Цьому сприятиме: активізація пізнавальної активності здобувачів освіти через включення в освітній зміст завдань, які сприятимуть формуванню творчого мислення; залучення

майбутніх фахівців до рефлексивної діяльності через створення ситуацій вибору; спрямованість майбутніх вихователів на самоаналіз, усвідомлення індивідуальних особливостей, потреб та цінностей.

Принцип гуманізації освітнього процесу в ЗВО передбачає формування гуманістичних педагогічних цінностей, які покладено в основу педагогічної діяльності, забезпечення творчої взаємодії між здобувачем освіти та викладачем.

Принцип діалогізації професійного педагогічного спілкування [122] передбачає побудову освітнього процесу на основі діалогічного спілкування, вияву поваги до особистості на основі емпатії та рефлексії. Реалізація цього принципу передбачає максимальну допомогу викладача майбутнім вихователям у вирішенні навчально-професійних завдань у процесі художньо-конструктивної діяльності, налагодження стосунків партнерства між учасниками освітнього процесу. Означене забезпечує послідовне формування особистісно-професійних якостей майбутнього педагога до рівня рефлексивних; розвиток спроможності до саморегуляції, самоорганізації, самоконтролю під час навчальної та майбутньої професійної діяльності.

Принцип співробітництва, співтворчості [122] виявляється в налагодженні ефективної взаємодії здобувачів освіти і викладача, сприяє активізації ініціативи майбутніх фахівців, їх самореалізації, творчого розвитку, уможливорює рівноправну позицію щодо спілкування всіх учасників освітнього процесу; вияв доброзичливості, відкритості, взаємної довіри, готовність до висловлювання власної думки та доведення своєї позиції, уміння узгоджувати власні погляди з думками інших.

Принцип визнання самоцінності особистості передбачає спрямованість професійної підготовки здобувачів освіти до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку на розвиток творчих характеристик особистості; актуалізацію самоосвіти та саморозвитку майбутніх вихователів на основі специфіки художньо-конструктивного процесу в конкретних умовах ЗДО з урахування індивідуальних потреб дітей, їхніх вікових та творчих особливостей.

Реалізація означеного принципу передбачає використання тих форм навчання, які побудовано на основі функціонування індивідуальних психологічних якостей особистості, базуються на ціннісних орієнтаціях здобувача освіти, мотивах освітньої діяльності, індивідуальних якостях особистості; активності майбутнього вихователя, оскільки якості особистості розвиваються лише в діяльності; діагностиці і виявленні реального рівня сформованості таких якостей особистості, як цілеспрямованість, відповідальність; своєчасному виявленні й усуненні причин, що перешкоджають досягненню мети; вияв гнучкості щодо зміни тактики освітніх впливів на здобувачів освіти з урахуванням змінних умов та обставин; поєднанні методів виховання та самовиховання особистості, допомозі у виборі методів, форм, мети самовдосконалення задля досягнення успіху.

Проаналізуємо специфічні принципи підготовки майбутніх вихователів до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку.

Принцип міждисциплінарного підходу у професійній підготовці майбутніх вихователів до художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку. Традиційна модель освіти з її спрямуванням на передачу майбутньому вихователю певної інформації загалом втратила свою актуальність. Значної уваги потребує переорієнтація освітнього процесу від знаннєвого до діяльнісного та особистісного підходів, за яких знання стають засобом діяльності, розвитку особистості фахівця. Розв'язання педагогом творчих завдань художньо-конструктивного змісту в роботі з дошкільниками потребує уміння інтегрувати знання з нормативних навчальних дисциплін.

Задля обґрунтування означеного принципу послуговувались дослідженнями О. Квас [214], Ю. Прищупи [385], М. Ярмаченко [365] та ін. Поняття «інтеграція» (відповідно до педагогічного словника за ред. М. Ярмаченко) передбачає взаємопов'язаність диференційованих функцій системи в єдине ціле [365, с. 229]. Зокрема, Ю. Прищупа наголошує на тому, що знання з нормативних навчальних дисциплін базуються на «знаннях із інших навчальних дисциплін», а глибоке розуміння комплексу дисциплін забезпечує зміст освітнього процесу на

належному рівні [385, с. 137].

Реалізацію означеного принципу спрямовуємо на те, що зміст підготовки майбутніх вихователів до ХКД має інтегративний характер, поєднуючи в собі різні види мистецтва, базується на знаннях з різних освітніх компонентів, особливо на навчальних курсах художньо-естетичного спрямування: «Основи образотворчого мистецтва з методикою керівництва зображувальною діяльністю дітей», «Декоративне мистецтво», «Художня праця та основи дизайну». Зміст навчальних курсів інтегрується в різних комбінаціях їхніх структурних компонентів: шляхом інтеграції знань (злиття навчального матеріалу під час опанування інтегративної навчальної дисципліни «Художня праця та основи дизайну»); інтеграція за способами художньо-конструктивної діяльності на основі особистісно-діяльнісного підходу. Застосування міждисциплінарної інтеграції на рівні застосування різних способів дій пов'язує поміж собою декілька навчальних предметів, що потребує врахування співвідношення комплексу професійних знань, художньо-конструктивних умінь здобувачів освіти, розвитку їхніх особистісних якостей; основних видів художньо-конструктивної діяльності майбутнього педагога та функцій фахівця в означеному руслі, принципи творчої взаємодії. В обґрунтуванні цього принципу цінними для нас є міркування О. Квас, яка шляхи вирішення проблем дитинства бачить у площині міждисциплінарних досліджень задля втілення новітніх педагогічних ідей творчого розвитку майбутньої особистості [214]. Відтак в основу підготовки майбутніх вихователів до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку нами покладено міждисциплінарний підхід, який слід реалізовувати шляхом структурування та інтегрування змісту навчальних дисциплін, педагогічної практики.

За міркувань В. Семиченко, вузівська дисципліна формує у здобувачів освіти знання, які можна інтегрувати за трьома рівнями: 1) знання, уміння, навички метапредметного рівня, які складають загальну специфіку педагогічної галузі знань; 2) міжпредметні якості, які формуються спільним впливом комплексу навчальних дисциплін та становлять інтерпредметний рівень; 3) інтегративний

рівень, складовими якого є особистості, що сформовані шляхом впливу усього комплексу навчальних дисциплін у системі професійної підготовки [428, с. 188]. Відтак пізнавальна складова підготовки майбутніх вихователів до художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку передбачає належний добір знань, необхідних для успішної діяльності в означеному аспекті.

Складність роботи педагога у процесі організації художньо-конструктивної діяльності полягає в її багатогранності, різноплановості, оскільки передбачає творчий розвиток дітей. Тому освітній процес у ЗВО варто базувати на таких рівнях інтеграції [428, с. 66]: науково-змістовому, функціональному, системному. Науково-змістовий рівень враховує ті взаємозв'язки навчальних дисциплін, які формуються на основі єдності науково-пізнавальних завдань, що забезпечують формування знань. Функціональний рівень сприяє утворенню зв'язків, що виникають між предметами й інтегруються надалі на основі їхньої ролі у вирішенні практичних освітніх завдань. Системний рівень сприяє формуванню інтегративних професійних якостей майбутнього вихователя ЗДО, його професійної культури, освітнього процесу педагогічного закладу вищої освіти загалом.

Під час викладання дисциплін художньо-естетичного змісту варто забезпечувати розвивальний характер, який спрямовано на задоволення інтелектуальних і професійних запитів здобувача освіти; орієнтувати майбутніх вихователів на розвиток їхнього педагогічного мислення і педагогічних здібностей; враховувати вплив акцентуацій характеру майбутнього вихователя на формування ефективності у майбутній професійній діяльності.

Чималу роль відіграє опанування здобувачами освіти змісту дисципліни «Основи образотворчого мистецтва з методикою керівництва зображувальною діяльністю дітей» задля підготовки до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку. В основу організації образотворчої діяльності дітей дошкільного віку покладено взаємозв'язок між поняттями «освіта», «мистецтво», «культура»; досвід, накопичений педагогікою та психологією на основі теоретичних особистісно-орієнтованих програм у царині дошкільної

освіти, педагогічних технологій виховання та розвитку дітей. У сучасних дослідженнях образотворчу діяльність дошкільників трактують як одну з форм освоєння дитиною художньої навколишньої дійсності, під час якої вихованець шляхом використання художніх засобів відображає світ.

Взаємозв'язок навчання і творчості, як вважає Т. Комарова [225], дає можливість дошкільнику самостійно опановувати способи відображення різних художніх образів у малюнку, ліпленні чи аплікації, експериментувати, знаходити способи передачі образу. Згідно з дослідженнями учених (Т. Доронової, В. Котляра [244]), образотворча діяльність дошкільників має свою специфіку і передбачає такі структурні етапи: *репродуктивний* (уміння діяти за зразком); *виконавський* (застосовуючи вже відомі уміння та навички, діяти без зразка,); *продуктивний* (діяти без допомоги дорослого, володіти уміннями вносити власні елементи, використовуючи відповідні художні засоби задля здійснення поставленої мети); *творчий* (уміння вносити зміни, перетворювати дійсність, знаходити оригінальні творчі рішення). У процесі художньо-продуктивної діяльності дитина відчуває різноманітні почуття: прагне подолати труднощі чи пасує перед ними, радіє створеному зображенню чи засмучується, якщо в неї щось не виходить.

Оволодіння здобувачами освіти дисциплінами професійно-орієнтованого змісту слід зорієнтувати на те, щоб професійна діяльність викладачів ЗВО та освітня діяльність майбутніх вихователів були за характером та змістом наближені до умов майбутньої художньо-конструктивної діяльності педагога. Задля цього слід зорієнтувати майбутніх фахівців на ті проблеми творчого розвитку дітей, які у процесі засвоєння ними знань з конкретних питань психології дитячої, педагогіки дошкільної, методик викладання навчальних дисциплін у ЗДО допомагали глибоко усвідомлювати важливість цих знань у роботі з дітьми загалом та задля організації з ними творчої художньо-конструктивної діяльності.

Відтак підготовка майбутніх вихователів до художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку передбачає систематизацію та професійну

спрямованість дисциплін художньо-естетичного циклу як основи підготовки майбутніх педагогів в означеному аспекті; оптимальний вибір форм та методів навчання; творчу суб'єкт-суб'єктну взаємодію викладача ЗВО зі здобувачами освіти; створення творчого середовища задля розвитку креативності майбутніх вихователів з урахуванням їхніх індивідуальних особливостей та можливостей.

Слід враховувати, що сучасність вимагає від вихователя ЗДО умінь критично оцінювати нові факти, ідеї, здатності до сприйняття, переосмислення нової інформації задля її відбору та подальшого використання. Також зазначимо, що ті знання, які засвоїли здобувачі освіти за період навчання у ЗВО, надалі стають основою подальшого орієнтування щодо особливостей їх застосування в інших (змінних) непередбачуваних умовах під час роботи з дітьми, окреслення напрямів самовдосконалення, самоосвіти.

Відповідно до досліджень учених (Л. Божович, Л. Коваль [223] та ін.) у дітей дошкільного віку спонтанно формується естетична оцінка мистецтва, навколишньої дійсності, художніх образів. У випадку некваліфікованого керівництва дитячими художньо-продуктивними видами творчості вихованець втрачає інтерес до художньо-конструктивної та образотворчої діяльності, гальмується загальний психічний розвиток та розвиток творчих здібностей загалом.

Відтак опанування необхідними знаннями задля належного керівництва художньо-конструктивною діяльністю забезпечує майбутньому вихователю успішне вирішення педагогічних завдань, спонукає до вмілого керівництва мистецько-творчою діяльністю вихованців.

Принцип позитивного емоційного фону навчання [505] спрямовано на створення комфортного, творчого, емоційно-позитивного фону навчання. На думку Н. Якси, реалізація цього принципу допоможе «звільнитися від негативних моментів, страху, невпевненості та інших психологічних бар'єрів, що виникають у процесі навчання» [505, с. 135]. Оскільки емоції зазвичай відіграють визначальну роль у творчій діяльності людини, успішна реалізація цього принципу залежить від різних факторів: культури педагогічного спілкування

здобувачів освіти та викладача ЗВО, рівня його фахової та педагогічної майстерності, загальної культури.

Принцип самовибудовування (дисипації) творчих здібностей, в основу якого покладено положення синергетики [118, с. 41], базується на властивості творчої енергії переходити в інший вид енергії всередині системи. Специфіка існування дисипації, на думку О. Дзьобаня, «підтримується постійним обміном з середовищем» [159]. Відтак творчий синтез порядку і хаосу, здійснюваний дисипативною системою, характеризуються тим, що упорядкована структура не існує без неврегульованої, а порядок – без хаосу. Тобто творчий порядок і хаос доповнюють один одного: порядок не може існувати без хаосу, який його підтримує, а хаос без порядку, який його породжує. Дисипативні системи, як і творчість, характеризуються такими властивостями, як відкритість (обмін із зовнішнім середовищем), нелінійність, нерівноважність, за яких малі творчі дії можуть призводити до великих наслідків, здатних формувати упорядковані та хаотичні структури вищого рангу. Людина, на думку О. Дзьобаня, є типовою дисипативною системою, може існувати фізично, духовно, проте лише за умови постійного обміну енергією чи інформацією із навколишнім середовищем [159]. Інтенсивність розвитку творчих здібностей залежить від енергії стимулу, енергетики самого майбутнього фахівця. Творче мислення є інтермодальним, оскільки воно, як вважає В. Синякова, поглиблюється і трансформується в «максимально синтетичні психічні утворення», а інтенсивність означеного процесу залежить не від енергії стимулу, а від енергетики самого суб'єкта (здобувача освіти), від загальної активації клітин кори головного мозку, зумовленої мотивацією мислення [430]. Творче мислення, яке є необхідною складовою художньо-конструктивної діяльності майбутнього вихователя, є максимально інтермодальним, тобто залежить від його внутрішньої активації, характеризується максимальною свободою дій під час вирішення конкретних завдань у напрямі художнього конструювання; є максимально синтетичним та узагальненим щодо конкретних образів; містить сенсорні переживання, засновані на суб'єктивній активації.

Реалізація принципу самовибудовування (дисипації) творчих здібностей здобувача освіти передбачає також і корекцію змісту підготовки майбутніх вихователів для забезпечення художньо-творчої спрямованості, культуровідповідності; виявлення форм і методів опори на використання методів образотворчого та декоративно-прикладного мистецтва в освітньому процесі ЗВО задля максимального розвитку творчих якостей майбутніх вихователів, активного залучення їх до форм позанавчальних культурно-мистецьких чи освітніх заходів, активізації власної самостійно-пошукової діяльності. При цьому ми покладаємося на дослідження Н. Нічкало, яка складовими процесу розвитку творчої особистості майбутніх педагогів вважає педагогічне цілепокладання, добір та структурування змісту мистецького компонента професійної підготовки, а також єдність інформаційно-предметних та процесуальних компонентів підготовки (форм, методів, прийомів навчання, алгоритмів організації освітньої діяльності викладачів та здобувачів освіти), належний науково-методичний та освітньо-методичний супровід, педагогічний результат [337, с.3].

Розвиток творчих здібностей майбутніх вихователів передбачає врахування чутливості емоційної сфери здобувачів освіти, їхньої сприйнятливості до зовнішніх впливів, емоційних реакцій на різні життєві ситуації, людей та самих себе. Людина, якій притаманна сензитивність, здатна чуйно реагувати на зміну настрою інших людей та співпереживати їм. При цьому ми опираємось на праці академіка І. Беха, у яких доведено психологічну й педагогічну впливовість конкретного образу, обґрунтовано особливості його емоційного впливу (сенсомоторної цілісності, емоційних переживань, зворушливого емоційного впливу, емоційного узагальнення, спрямовуючої сили первинної емоційної реакції, виразності стимулу) на особистість [22; 23].

Також сензитивність передбачає чутливість сенсорної сфери (зору, смаку, слуху, нюху, тактильних відчуттів). У цьому плані сензитивність характеризується як підвищена чутливість сенсорів – органів чуття. Організація художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку є дуже емоційно насиченим процесом, який потребує вчасного відчуття змін у поведінці дитини

під час творчого процесу, надання їй необхідної підтримки, володіння задля цього вербальним та невербальними способами спілкування (інтонація та швидкість мовлення, вираз обличчя, очей). Також слід урахувати, що надто високий рівень сензитивності здобувачів освіти може бути чинником надмірних переживань, хвилювань, невпевненості у власних силах. У процесі підготовки майбутніх вихователів до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку опираємось на позитивні аспекти чутливості: доброту, м'якість, етичність, сумлінність, високі моральні принципи, співчуття, здатність розпізнавати тонкі нюанси власної художньо-конструктивної діяльності та, відповідно, дітей дошкільного віку.

Принцип урахування зони найближчого розвитку в напрямі формування здобувачами освіти власних художньо-конструктивних умінь та навичок. Задля обґрунтування цього принципу слід зазначити, що в процесі творчої художньо-конструктивної діяльності майбутній вихователь здобуває нові знання, формує нові уміння та навички, відчуває емоційне піднесення від розуміння та усвідомлення власного творчого росту. Проте розвиток художньо-конструктивних умінь та навичок надто індивідуалізований, оскільки майбутні вихователі під час такої діяльності виявляють дуже різний рівень володіння приладами та матеріалами, прагнення працювати з тими чи іншими матеріалами. Окрім того, частина здобувачів освіти спеціальності «Дошкільна освіта» схильні помилково думати, що для успішної художньо-конструктивної діяльності потрібно володіти спеціальними художніми здібностями, яких, як вони вважають, у них недостатньо. Така позиція породжує пасивність майбутніх вихователів та невіру у власні потенційні можливості.

Відтак урахування зони найближчого розвитку здобувача освіти в царині власної художньо-конструктивної діяльності вимагає забезпечення таких умов, за яких майбутній фахівець прагнув би до пошуку шляхів розв'язання нових проблем, формування нових умінь. При цьому опирався на те, що в нього якнайкраще виходить на даний момент (не порівнюючи себе з іншими), з вірою у власні можливості, без побоювань. Це потребує застосування викладачем закладу

вищої освіти таких форм, методів і засобів організації освітньої діяльності, які б сприяли творчій самореалізації кожного здобувача освіти, усвідомленості значущості художнього конструювання для власного саморозвитку, розумінню неоціненого позитивного впливу творчої предметно-перетворювальної діяльності як на вихователя ЗДО, так і на дошкільників. Ми переконані, що кожен майбутній вихователь володіє потенційними творчими можливостями, які можуть бути приховані чи ж частково розкриті. Процес творчої самореалізації особистості є безмежним, тому майбутні вихователі зможуть досягти успіху в будь-якій освітній діяльності, в тому числі й у власній художньо-конструктивній. Основні завдання врахування зони найближчого розвитку здобувачів освіти у напрямі здобуття власних художньо-конструктивних умінь та навичок полягають у тому, щоб підштовхнути майбутнього вихователя до розкриття індивідуальних потенційних можливостей, до формування прагнення пізнавати себе та навчитися вчитися впродовж усього життя. На лекційно-практичних заняттях слід створювати невимущену атмосферу творчості.

Принцип діяльнісного підходу передбачає підготовку здобувачів освіти в діяльності і через діяльність. Його спрямовано на формування у майбутніх вихователів здатності гнучко й творчо використовувати здобуті знання та сформовані вміння у непередбачуваних умовах, що спонукає їх до перманентного самостійного пошуку та оновлення знань і способів діяльності. При цьому слід ураховувати, що під час організації художньо-конструктивної діяльності в закладі дошкільної освіти педагог опирається на мобілізацію і вияв особистісних характеристик і можливостей, оскільки сформовані знання та вміння є дуже вагомими допоміжними чинниками залежно від професійної ситуації та засобів досягнення мети.

Принцип застосування закономірностей етноестетики передбачає організацію роботи на основі взаємозв'язків народно-педагогічного досвіду з виявами художньо-естетичної активності самих здобувачів освіти, рівнем їхньої обізнаності в царині народного мистецтва з опорою на засоби етнопедагогіки (народні традиції, свята, атрибути, народні іграшки, прикраси, сувеніри тощо).

Реалізація означеного принципу дає можливість майбутнім вихователям усвідомити, що залучення дошкільників до творів українського народного декоративного мистецтва формує художній смак, почуття прекрасного, містить етноестетичну складову, виховує любов до традицій рідного краю, спонукає дітей до творення за прикладом народних умільців [409; 422]. Застосування закономірностей етноестетики спонукає майбутніх вихователів до використання народознавчо-естетичної складової трудового виховання через залучення дітей до різних видів ремесел (виготовлення дерев'яного і глиняного посуду, різьблених виробів, вишивки, ткацтва тощо). Реалізація такого підходу зумовлює формування етнопедагогічної культури майбутнього фахівця. На етнопедагогічному ґрунті новітні технології художньо-конструктивного розвитку стають більш значимими.

Реалізація окреслених нами принципів професійної підготовки сприяє розвиткові творчих здібностей майбутніх вихователів, відкриває неабиякі можливості у сфері педагогіки гуманізму, співробітництва та співтворчості, суб'єкт-суб'єктних взаємовідносин здобувача освіти та викладача, відкритості до діалогу, орієнтації на загальнолюдські цінності.

Висновки до другого розділу

У дослідженні окреслено основні способи творчого розвитку майбутніх вихователів в освітньому процесі закладу вищої освіти: допомога майбутнім вихователям усвідомити чинники, що впливають на творчу художньо-конструктивну діяльність дітей в закладі дошкільної освіти; формування позитивної мотивації на продуктивну творчу взаємодію, усвідомлення специфіки художньо-конструктивної діяльності з дошкільниками; спонукання майбутніх фахівців по-новому підходити до вирішення того чи іншого питання на основі діяльнісного підходу; розвиток і самовдосконалення художньо-естетичної культури здобувачів освіти у процесі становлення їхньої педагогічної культури; оволодіння сучасними педагогічними технологіями, які б сприяли реалізації майбутніми вихователями завдань художньо-конструктивної діяльності дітей в

умовах дошкільного навчального закладу освіти; створення належного креативного середовища у процесі оволодіння здобувачами освіти змістом навчальних дисциплін; активізація постійної активності майбутніх вихователів шляхом включення в зміст професійної підготовки завдань, спрямованих на формування творчого мислення; презентація творчих ідей, виставка робіт, виготовлених власноруч, створення творчих композицій із різних матеріалів тощо; моделювання форм художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку; врахування індивідуальних можливостей та особливостей здобувачів освіти під час їхньої творчої діяльності.

В основу розробки концепції професійної підготовки майбутніх вихователів до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку закладено характеристику основних компонентів професійної підготовки та їх взаємозв'язків. Розробка методологічного підґрунтя дослідження здійснюється на основі компетентнісного, системного, особистісно-орієнтованого, діяльнісного, культурологічного, аксіологічного підходів, змісту художньо-конструктивної діяльності, структурно-функціональної моделі системи професійної підготовки майбутніх вихователів до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку. Теоретичний компонент системи професійної підготовки майбутніх вихователів до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку містить характеристику низки дефініцій, мету та завдання, функції, реалізується на основі загальних та специфічних принципів. Технологічний компонент охоплює комплекс засобів формування готовності до ХКД в закладі дошкільної освіти на засадах системного, особистісно-орієнтованого, діяльнісного підходів; реалізує взаємодію компонентів підготовки, етапи, критерії та показники визначення рівнів сформованої готовності до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку, відповідні педагогічні умови. Розроблена концепція реалізується в освітньому процесі закладу вищої педагогічної освіти через дотримання положень загальних і специфічних принципів навчання, які обумовлюють вимоги до компонентів освітнього процесу (мета та завдання, зміст, форми, методи, результат) та

сприяють реалізації педагогічних закономірностей.

Визначено, що методологічними підходами підготовки майбутніх вихователів до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку є компетентнісний, системний, особистісно орієнтований, діяльнісний, культурологічний, аксіологічний підходи. Проаналізовано сутність компетентнісного підходу, яким передбачено урахування особистісної та професійної складової майбутнього фахівця. Відтак професійна компетентність майбутнього фахівця є складним особистісним інтегративним утворенням, в структуру якого входять знання, уміння та навички, якість здобуття яких відбувається за наявності належної мотивації. Професійну педагогічну компетентність розглядаємо як інтегративну особистісну характеристику випускника ЗВО, елементи якої є взаємозумовленими категоріями та включають когнітивну, діяльнісну, особистісну, а також мотиваційну, морально-етичну, поведінкову, соціальну складові. Формуючи фахові компетентності в царині підготовки майбутніх вихователів до художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку, слід орієнтуватися на такі: здатність зберігати та примножувати моральні, культурні цінності і досягнення суспільства; здатність оцінювати та забезпечувати якість виконуваних робіт; здатність до міжособистісної взаємодії; здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях; здатність до розвитку в дітей дошкільного віку базових якостей особистості (самостійності, креативності, ініціативності, довільності, свободи поведінки, самосвідомості, самоповаги, самооцінки); здатність до національно-патріотичного виховання дітей дошкільного віку (любові до рідної мови, рідного міста; інтересу і поваги до національних традицій, свят, звичаїв, обрядів); здатність формувати в дітей дошкільного віку елементарні уявлення про різні види мистецтва і засоби художньої виразності (слово, звуки, фарби тощо) та досвід самостійної творчої діяльності; здатність до організації і керівництва ігровою (провідною), художньо-продуктивною (образотворчою) діяльністю дітей дошкільного віку; здатність до саморозвитку, самоосвіти, до неперервності в освіті щодо постійного поглиблення загальноосвітньої та фахової підготовки. Відповідно до означених

компетентностей посилюється спрямованість освітнього процесу ЗВО на підготовку здобувачів освіти до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку засобами художньої праці та основ дизайну, відбувається оволодіння майбутніми вихователями ЗДО фаховими знаннями із педагогіки та психології загальної та інших навчальних дисциплін, формуються відповідні уміння і навички, ключові компетентності, спрямовані на формування готовності до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку.

Охарактеризовано системний підхід, реалізація якого дає нам змогу окреслити структуру і компоненти підготовки та їхні взаємозв'язки, розробити структурно-функціональну модель системи професійної підготовки майбутніх педагогів в означеному аспекті, яка охоплює сукупність взаємопов'язаних методів і форм, засобів, необхідних для формування належних художньо-конструктивних знань та умінь майбутнього фахівця. Функціонування компонентів системи, у якій гармонійно взаємодіють всі елементи, забезпечує викладач ЗВО, який реалізовує організаційну, регулятивну, інформаційну, трансформаційну, мобілізуючу функції.

Нами охарактеризовано особистісно орієнтований підхід, шляхи реалізації якого вбачаємо у вивченні індивідуальних інтересів, прагнень, особливостей здобувача освіти; у діагностуванні рівня сформованості професійно-особистісних якостей; в оперативному внесенні коректив у взаємодію «викладач–здобувач освіти» (залежно від освітніх обставин); у забезпеченні майбутнім вихователям належних умов щодо самовиховання та саморозвитку особистості в напрямі ініціативності, результативності; у розвитку творчих характеристик особистості, самостійності; у самовихованні з урахуванням принципу безвідкладної діяльності в реальних обставинах; актуалізації самоосвіти та саморозвитку майбутніх вихователів на основі специфіки організації художньо-конструктивного процесу в конкретних умовах ЗДО.

Проаналізовано особливості та структуру діяльнісного підходу, який слід реалізовувати через підготовку здобувача освіти в діяльності і через діяльність. Діяльнісний підхід спрямовуємо насамперед на формування у майбутнього

вихователя здатності гнучко й творчо використовувати здобуті знання та сформовані вміння, спонукати до пошуку й застосування нових ефективних способів діяльності у непередбачуваних умовах. Означене буде зумовлювати майбутніх фахівців до перманентного самостійного пошуку та оновлення знань, до раціональних способів діяльності.

Розкрито сутність етноестетичної складової культурологічного підходу у підготовці майбутніх педагогів до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку з опорою на засоби етнопедагогіки. Таку роботу слід організовувати на основі взаємозв'язків народно-педагогічного досвіду з проявами художньо-естетичної активності самих здобувачів освіти, рівнем їхньої обізнаності в царині народного мистецтва, налаштованості на творчу самореалізацію.

Охарактеризовано аксіологічний підхід у професійній підготовці майбутніх вихователів ЗДО до організації творчої художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку, який зумовлює необхідність аналізу закономірностей становлення та розвитку художньо-конструктивної діяльності дітей; формування системи естетико-ціннісних орієнтацій у педагогічній освіті з художньо-естетичним змістом. Реалізація аксіологічного підходу у професійній підготовці майбутніх вихователів до художньо-конструктивної діяльності в закладі дошкільної освіти сприяє усвідомленому ставленню здобувачів освіти до формування власних художніх та конструктивних умінь, адаптації індивідуальної системи цінностей до ієрархії цінностей суспільства (гуманістичних та естетичних цінностей, творчості), у якому відбуватиметься майбутня професійна діяльність. Означений методологічний підхід спрямовано на розвиток емоційного інтелекту, творчої активності, набуття стійкості до змін, формування орієнтації на досягнення.

Охарактеризовано принципи підготовки майбутніх вихователів до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку: інноваційності, індивідуалізації, гуманізації в організації освітнього процесу ЗВО, діалогізації професійного педагогічного спілкування, співробітництва,

співтворчості, визнання самоцінності особистості, міждисциплінарного підходу, позитивного емоційного фону навчання, самовибудовування (дисипації) творчих здібностей, урахування зони найближчого розвитку в напрямі здобуття здобувачами освіти власних художньо-конструктивних умінь та навичок, відкритої сензитивності, діяльнісного підходу, застосування закономірностей етноестетики, створення «ситуації успіху». Реалізація окреслених нами принципів професійної підготовки сприяє розвитку творчих здібностей майбутніх вихователів, відкриває неабиякі можливості в напрямі педагогіки гуманізму, співробітництва та співтворчості, налагодженні суб'єкт-суб'єктних взаємовідносин майбутнього фахівця дошкільного профілю та викладача, відкритості до діалогу, орієнтації на загальнолюдські цінності.

Підготовка майбутніх вихователів до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку в запропонованій нами єдності принципів підготовки, методологічних підходів та способів творчого розвитку здобувачів освіти набуде результативності у відповідній моделі через системні структурні компоненти, спеціально створені умови підготовки та методіку організації дослідження.

Основні наукові результати, які викладено в другому розділі, опубліковано [46; 47; 48; 49; 53; 54; 60; 61; 66; 70; 72; 73; 74; 76; 77; 78; 79; 80; 81; 82; 89; 91].

РОЗДІЛ 3

ОБҐРУНТУВАННЯ СИСТЕМИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ДО ФОРМУВАННЯ ХУДОЖНЬО- КОНСТРУКТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

3.1. Структурно-компонентна характеристика підготовки майбутніх вихователів до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку

Як і кожна система, підготовка майбутніх вихователів до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку має чітку структуру. Означене спонукає нас до більш ретельної структурно-компонентної характеристики процесу підготовки здобувачів освіти до означеного виду діяльності. Наукові розвідки, в яких висвітлено різні аспекти реалізації художньо-конструктивної стратегії у процесі підготовки майбутніх вихователів ЗДО [244; 455] свідчать про їх актуальність. У наукових працях Н. Голоти (2000) [135], О. Попович (2017) [383] охарактеризовано структурні компоненти і рівні готовності майбутніх вихователів у процесі професійної підготовки. Проте недостатньо досліджено структуру феномена «підготовка майбутніх вихователів до художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку». У контексті окресленої нами проблеми слід зосередити увагу на наукових позиціях учених щодо дефініції «художньо-конструктивна діяльність дітей дошкільного віку», на характерних особливостях цієї діяльності, оскільки у процесі підготовки майбутніх вихователів до художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку слід враховувати вікову характеристику дітей, особливості анатомо-фізіологічного та психоемоційного розвитку дошкільників в умовах ЗДО.

Як зауважує Н. Голота, важливість досліджуваного феномена зумовлено тим, що вихователь закладу дошкільної освіти має вдосконалювати уміння й навички дітей із виготовлення виробів та їх художньо-декоративного оформлення, розвивати творчий потенціал дітей, вміло організовувати означену діяльність [135].

Зміст принципів щодо організації такої діяльності слід конкретизувати для кожної вікової групи і таким чином виробити алгоритм поступового вдосконалення принципів, методів, засобів організації художньо-конструктивної діяльності вихованців. У сенсі практико-теоретичного осмислення досліджуваної нами проблеми виходимо із того, що домінантою підготовки майбутніх вихователів до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку є спрямованість на реалізацію гуманістичної мети – професійний, загальнокультурний, морально-етичний розвиток особистості здобувача освіти.

Заслуговують на увагу наукові дослідження Н. Голоти [135] та О. Попович [383] щодо виокремлення структурних компонентів у царині підготовки майбутніх педагогів до організації конструктивної діяльності з дітьми дошкільного віку. Мотиваційно-орієнтаційний компонент передбачає готовність здобувачів освіти до освітньої діяльності з дошкільниками у напрямі усвідомлення ними значення проблеми та особистісну пізнавальну спрямованість; зумовленість переживань, що відображають потреби майбутніх вихователів та активізують чи гальмують їхню діяльність. Змістово-операційний компонент уособлює обсяг та глибину знань студентів ЗВО щодо виявлення відповідних чинників освітнього процесу, які впливають на формування сукупності знань, що формуються у дітей, перманентне накопичення інформації щодо результативності роботи, розвитку мотивації дошкільників. Ознаками комунікативного елементу змістово-операційного компонента є знання про характер взаємовідносин у процесі спілкування здобувачів освіти з вихованцями під час організації їхньої конструктивної діяльності. Оцінювально-рефлексійний компонент готовності майбутніх вихователів до організації конструктивної діяльності охоплює конструктивний, дидактичний, вольовий, організаційний, розвивальний елементи. Водночас готовність до професійної діяльності такого характеру передбачає формування вмінь щодо різноманітного застосування теоретичних знань у практичній діяльності [383, с. 60].

Загальновідомо, що когнітивний компонент відображає сформованість

знаннєвих процесів щодо загальних особливостей творчого розвитку дітей. Аналітичний компонент передбачає здатність здобувача освіти аналізувати та інтерпретувати інформацію щодо вибору засобів, способів, методів художньо-конструктивної діяльності з дітьми. Пізнавальні бажання та спонукання майбутніх педагогів щодо важливості готовності до художньо-конструктивної діяльності з дітьми відображає мотиваційний компонент. Комунікативний компонент формує здатність майбутніх вихователів до різних видів спілкування з дітьми, спрямованого на досягнення конкретного успіху.

Натомість Н. Голота виділила підготовчий, пошуковий і творчий етапи підготовки майбутніх вихователів до формування у них художніх і конструктивних умінь. На думку вченої, підготовчий етап передбачає розвиток у здобувачів освіти уявлень про художні й конструктивні уміння, має на меті з'ясування технологічних особливостей використовуваних матеріалів, опанування способами виготовлення, художньо-декоративного оздоблення виробів. Пошуковий етап рекомендовано спрямовувати на визначення тематики виробів з конкретного матеріалу, з'ясування способів з'єднання частин виробу, окреслення нових варіантів художньо-конструктивних та декоративних рішень. Творчим етапом передбачено виконання майбутніми вихователями низки творчих завдань, які розроблено з урахуванням індивідуальних здібностей та нахилів здобувачів освіти задля розвитку їх творчої особистості, формування інтересу до означеного виду діяльності. На цьому етапі відбувається розвиток якостей і властивостей творчої особистості, інтересу до творчої діяльності, ініціативності та самостійності [134].

Відтак у площині аналізу позицій учених та урахування особливостей організації художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку виокремлюємо такі структурні компоненти цього феномена: особистісно-мотиваційний компонент, який передбачає наявність відповідної мотивації, що спонукає належним чином здійснювати художньо-конструктивну діяльність, здатності до рефлексії щодо сформованості особистісних якостей; пізнавально-когнітивний компонент, який спонукає до якіснішого засвоєння знань та

формування вмінь в окресленому напрямі; діяльнісно-конструктивний компонент, яким охоплено належну сформованість художньо-конструктивних умінь та навичок, практичне застосування здобутих знань; рефлексивно-оцінювальний компонент забезпечує аналіз і оцінку власних надбань особистісно-професійного саморозвитку.

Особистісно-мотиваційний компонент у загальній структурі означеної нами підготовки спрямовано на усвідомлення здобувачами освіти того, що рушійною, спонукальною силою будь-якої діяльності є мотив. Саме особистісно-мотиваційна складова готовності до формування художньо-конструктивної діяльності відображає позитивну емоційну налаштованість майбутніх вихователів на особистісний творчий розвиток, формування належних художніх та конструктивних умінь, прагнення бути взірцем для наслідування, розвиватися та пізнавати нове упродовж усього життя.

Суспільству потрібен успішний фахівець, який на належному рівні володіє необхідними знаннями та вміннями, спроможний вирішувати нестандартні завдання, самостійно ухвалювати потрібні рішення за необхідності, працювати над власним розвитком, удосконалюючи професійні та особистісні якості. Окрім того, нові вимоги до якості освіти вимагають від майбутнього педагога мобільності, самостійності, високого рівня фахової комунікації. Відповідно виникає потреба у впровадженні новітніх педагогічних технологій, інноваційних методик задля формування професійної компетентності майбутніх вихователів. Вони мають володіти належним рівнем педагогічної культури, що охоплює знання з нормативних дисциплін, знання щодо доцільного використання їх під час творчої художньо-конструктивної діяльності з дітьми.

Особливості формування мотивації у здобувачів освіти досліджували М. Алексєєва [4], Т. Зелінська [181], О. Карпенко [211], В. Тимошенко [463] та ін. До факторів формування мотивації майбутніх вихователів належать вікові особливості, якості характеру, інтереси особистості, рівень загальноосвітньої підготовки. Відтак освітній процес у ЗДО слід планувати з урахуванням індивідуально-психологічних особливостей майбутнього вихователя, його

світоглядних та морально-етичних суджень, цінностей.

Загальновідомо, що поняття мотивації є комплексним, оскільки включає в себе мотиви, ставлення й інтереси, ціннісні орієнтації. Отож під час викладання навчальних дисциплін методичного змісту слід враховувати те, що на мотивацію майбутніх вихователів впливають: зміст навчального матеріалу, організація освітньої діяльності майбутніх фахівців, методи оцінювання їхньої навчальної діяльності. Окрім того, встановлено (О. Карпенко), що висока позитивна мотивація може успішно функціонувати як деякий компенсуючий фактор у тому випадку, якщо у майбутнього вихователя недостатньо високий рівень природних здібностей щодо власної художньо-конструктивної діяльності [211, с. 266]. При цьому мотив може характеризуватись не лише кількісно, але й якісно, оскільки пізнавальна мотивація (інтерес до навчання) є найважливішим фактором успіхів у навчанні, а успішній особистості притаманна внутрішня мотивація, завдяки якій вона зорієнтована на високий якісний рівень опанування компетентністю у майбутній професії, отримання стійких професійно значущих практичних умінь.

В основі художньо-конструктивної діяльності лежать певні усвідомлені мотиви, завдяки яким формуються такі якості особистості, як витривалість, наполегливість, рішучість, уважність, прагнення виконати роботу (виріб) якомога якісніше. Найважливішою мотиваційною спонукою до художньо-конструктивної діяльності (в тому числі й щодо своїх власних потенційних можливостей, творчої самореалізації) вважаємо інтерес. Він є фактом існування різноманітних можливостей, породжується новизною, є причиною й наслідком дослідницької активності особистості. При цьому під поняттям «інтерес» зазвичай розуміють зв'язок пізнавальних та емоційних процесів, які зосереджено на конкретному об'єкті і які спонукають до прагнення якісніше пізнати його. Інтереси та мотиви стимулюють особистість до діяльності, активності, подолання перешкод, досягнення цілей. Специфічність інтересу полягає в тому, що він активізує пізнавальну діяльність, спрямовує сприйняття, пам'ять, увагу та мислення на досліджуваний об'єкт. Художньо-конструктивна діяльність містить в собі елементи творчого пізнання. Відтак стійкий пізнавальний інтерес, як

усвідомлений мотив в освітній діяльності, породжує нестримне бажання відкрити нові знання, знайти інші способи та засоби діяльності.

Усвідомлення здобувачем освіти того факту, що він сам, шляхом творчого пошуку набув нових знань, знайшов інший дієвий спосіб рішення завдання, викликає позитивне емоційне відчуття – радість успіху. Радість є позитивною психологічною емоцією, яка може виникнути також і внаслідок успішної реалізації власних можливостей та зусиль. Позитивні емоції, як відомо, підвищують продуктивність навчальних (когнітивних) дій, активізують реалізацію творчого підходу до вирішення проблем, сприяють розвитку впевненості, оптимізму, успіху, відкритості, щирості, формують відчуття власної значущості, насолоди від результату виконаної роботи та від самого процесу творчої діяльності, спонукають до досягнення нових поставлених цілей. Означене має чимале значення для нашого дослідження, оскільки стійка позитивна мотивація до художньо-конструктивної діяльності в умовах закладу дошкільної освіти є важливою. Вихователь не лише навчає дітей художньому конструюванню та початковим основам дизайну, а й працює у постійних художньо-конструктивних умовах, здійснюючи оформлення групової кімнати за принципом тематичності, сезонності, актової зали до свят, майданчика для прогулянок, ділянки ЗДО, виготовляє дидактичний матеріал, атрибути до свят тощо.

Загальновідомо, що сукупність мотивів діяльності та її вчинків становлять основу мотивації особистості. Як зауважує О. Гончаренко, мотивація – система мотивів чи стимулів, які спонукають особистість до конкретної діяльності чи вчинків [138, с. 209]; спонукальна система дій людини. Існують різні категорії класифікацій навчальної мотивації здобувачів освіти: пізнавальні, комунікативні, професійно-ціннісні, творчі, мотиви саморегуляції та інші. Пізнавальні мотиви передбачають оволодіння актуальними знаннями, засвоєння певних закономірностей. Комунікативні – зорієнтовують на налагодження ефективної взаємодії у близькому оточенні та соціумі. Творчі мотиви забезпечують очікувані результати у випадку залучення майбутніх вихователів до творчої практичної діяльності в умовах ЗДО та поза його межами. Це дає можливість

здобувачам освіти глибше усвідомити значення творчості у їхній власній майбутній професійній діяльності та в розвитку дошкільників. Мотиви саморегуляції зорієнтовують на виявлення необхідності в додаткових знаннях та уміннях, пошук шляхів їх отримання. Професійно-ціннісні мотиви спонукають майбутніх вихователів до опанування змістом навчальних дисциплін, формування умінь та навичок задля успіху в майбутній професійній діяльності шляхом зацікавленості до навчання.

Чим більше здобувач освіти розуміє потребу у вивченні певної навчальної дисципліни, усвідомлює користь від отриманих ним професійних знань, тим результативніше він працюватиме, виявляючи глибшу усвідомленість у процесі опанування навчального матеріалу. Означене особливо стосується опанування змісту дисциплін художньо-естетичного спрямування: «Основи образотворчого мистецтва з методикою керівництва образотворчою діяльністю дітей», «Декоративне мистецтво», «Художня праця та основи дизайну», «Розвиток творчості дітей в ЗДО», «Теорія і технологія художньо-естетичного розвитку дітей дошкільного віку» та ін. Формування стійкого інтересу у здобувачів освіти до опанування навчальних дисциплін потребує особистісного зацікавлення їхнім змістом задля формування знань, вияву бажання негайного втілення їх на практиці, відчуття успіху в цій діяльності. За дотримання викладачем ЗВО перелічених умов майбутні вихователі зазвичай є зацікавленими в більш ґрунтовному опрацюванні навчального матеріалу, проявляють вищий ступінь самостійності, уникаючи формальності, байдужості.

У процесі викладання навчальних дисциплін художньо-естетичного спрямування викладачеві ЗВО слід враховувати важливість мотиваційних чинників для майбутнього фахівця, які насамперед залежать від індивідуальності особистості. Означеному сприятиме максимальна взаємодія та взаєморозуміння у відносинах «викладач–здобувач освіти», «здобувач освіти–здобувач освіти», забезпечення належної дружньої атмосфери на заняттях. Мотивацію до художньо-конструктивної діяльності підвищує також структура та належна змістова наповнюваність лекційних та практичних занять: максимальне наближення

навчальних ситуацій та завдань до реальних художньо-конструктивних ситуацій в умовах ЗДО, використання ефекту несподіванки, новизни, підбору завдань для самостійної роботи. Слід максимально враховувати особистісні прагнення та зацікавлення здобувачів освіти, створювати можливості свободи творчого вибору, ситуації з активізації пізнавальних інтересів майбутніх вихователів, застосовувати активні методи навчання. Важливим є об'єктивне оцінювання знань та умінь майбутніх фахівців з випереджувальним позитивним налаштуванням на успішне досягнення конкретної освітньої мети.

Освітньо-інтегративний компонент акумулює в собі сукупність відповідних знань (психолого-педагогічних, художньо-естетичних та спеціальних – художньо-конструктивних), необхідних майбутнім фахівцям для належної організації керівництва творчим розвитком дітей. За умов окреслення обсягу художньо-конструктивної діяльності дошкільників в умовах ЗДО майбутній вихователь повинен ознайомлювати вихованців із науково достовірними поняттями, термінами. Тому слід подбати про те, щоб здобувач освіти досконало оволодів методикою їх подання дітям, оскільки від цього залежить рівень допитливості, пізнавального інтересу дітей, бажання творити.

Враховуючи вищезазначене, освітньо-інтегративний компонент презентуємо такими блоками:

1. Психолого-педагогічні знання, які слугують основою педагогічної компетентності педагога, закладають своєрідні первинні основи виховання дітей, в тому числі естетичного, трудового, морального, духовного, фізичного, економічного, патріотичного тощо; ознайомлюють здобувачів освіти із віковими психолого-педагогічними, анатоμο-фізіологічними особливостями загального та психоемоційного розвитку дошкільників.
2. Художньо-естетичні знання, які акумулюють у собі інтегративний зміст дисциплін художньо-естетичного спрямування.
3. Процесуально-технологічні знання, які поглиблюють поінформованість майбутнього педагога про способи та форми організації художньо-конструктивної

діяльності дітей; методи активізації їхньої пізнавальної та творчої діяльності, ознайомлення з різними технологіями виготовлення виробів.

4. Рефлексивно-діагностичні знання, які дають змогу коригувати власні потенційні можливості та якість докладених зусиль.

Діяльнісний компонент охоплює належну сформованість художньо-конструктивних умінь та навичок. Особливості розвитку художньо-конструктивних умінь здобувачів освіти педагогічних спеціальностей досліджено в наукових доробках Н. Голоти [134], Ю. Малежик [285], О. Попович [383]. Особливості підготовки майбутніх педагогів до керівництва художньою працею дітей досліджено у працях Т. Єськової [196], С. Матвієнко [292], К. Щербакової [504]. На важливості формування дизайнерських умінь майбутніх фахівців наголошували Т. Fullerton, С. Swain, S. Hoffman [534]. Зокрема, учені зробили висновок про те, що організувати художньо-конструктивну діяльність дітей може лише кваліфікований педагог, який володіє достатнім обсягом знань із загальної та вікової психології, загальної та дошкільної педагогіки, сформованими практичними вміннями та навичками у царині образотворчої діяльності, технологіями навчання дітей художній праці [191; 277; 292; 504].

Загальновідомо, що критерієм визначення ефективності освітньої діяльності майбутніх педагогів є рівень засвоєння ними знань та вмінь, орієнтування у способах вирішення практичних та творчих задач. Зазвичай у ЗВО здобувачі освіти здебільшого оволодівають фаховими знаннями на рівні поодиноких, розрізнених відомостей про художньо-конструктивну діяльність дітей дошкільного віку. Причину зазначеного вбачаємо в тому, що майбутні вихователі не завжди свідомо визначають способи транспозиції засвоєних теоретичних знань під час вивчення навчальних дисциплін у майбутню художньо-конструктивну діяльність з дітьми. Розширення знань у майбутніх вихователів про сучасні види мистецтва, на думку О. Літіченко, поглиблюють уявлення здобувачів освіти щодо техніки виконання виробів, застосування ефективних прийомів роботи, мотивують до художньо-творчої діяльності із дошкільниками, формують художньо-естетичний смак [277, с. 173].

В. Тименко «конструктивні уміння» трактує як здатність людини до створення образу майбутнього виробу шляхом застосування методу художньо-технічних проєктів: предметно маніпулятивного проєктування через створення пошукового макета, моделі предмета через словесне проєктування; графічного проєктування шляхом відображення результату художньо-технічного конструювання в уяві; графічного зображення конструкції виробу, його уявної форми та розміру [462, с. 49]. Ю. Малежик вважає, що художньо-конструктивній діяльності педагога притаманні такі види: розумова, художньо-творча, пізнавальна, перетворювальна, комунікативна, ціннісно-орієнтаційна, що потребує необхідності формування специфічних знань і вмінь, заснованих на пошуку засобів навчання шляхом художнього мислення [285].

Класифікацію конструктивних умінь В. Тименко подає як синтез конструктивно-художніх, мовленнєвих, конструктивно-технічних умінь особистості. Як зауважує вчений, конструктивно-мовленнєві уміння містять у собі вербально-художні, планувальні, мовленнєво-розрахункові дії, які полягають у мовленнєво-творчій побудові об'єкта проєктування та потребують уміння здійснювати словесний супровід, який допомагає усвідомити дитині зміст графічних зображень. Конструктивно-художні уміння передбачають сформовану здатність особистості виконувати власні дії щодо художньо-творчої діяльності усвідомлено. Вони спрямовані на зображення конструкцій майбутнього виробу, створення гармонійного просторового середовища. Конструктивно-технічні уміння характеризуються мисленнєвою побудовою проєкту об'єкта: уявлення про результати своїх дій, форми, розміри, конструкції майбутнього виробу, його призначення [462]. Дослідниця О. Олійник проаналізувала особливості підготовки майбутніх учителів початкової школи до формування конструктивних умінь у молодших школярів [343]. Поняття «конструктивні уміння» вчена характеризує як складне новоутворення, яке передбачає сформованість здатності особистості інтегровано здійснювати інтелектуальні, образотворчі, мовленнєво-творчі, предметно-перетворювальні дії шляхом ігрової проєктно-конструктивної діяльності, у результаті якої людина отримує новий оригінальний продукт [343].

Конструктивні уміння, на думку О. Сухорукової, включають: 1) мовленнєво-творче формулювання задуму; 2) графічний образ спроектованого задуму; 3) предметне проєктування майбутнього виробу [455, с. 207]. Ю. Малежик вважає, що в основі художньо-конструктивних умінь здобувача освіти лежать зображувальні та конструктивні вміння, сутність яких учена вбачає у здатності особистості реалізовувати зображувальну художню діяльність та володіти зображувальною технікою [285].

Г. Сотська дослідила особливості підготовки майбутнього вчителя до навчання учнів основної школи художньому конструюванню на уроках образотворчого мистецтва [442]. Учена зазначає, що художнє конструювання взаємопов'язує техніку та мистецтво. Його специфіка полягає в єдності утилітарного та естетичного, створенні нових конструктивних, художніх, декоративних рішень, залучає особистість до творчої діяльності із засвоєння об'єктів конструктивної творчості. На думку Г. Сотської, така діяльність характеризується художньо-ужитковою, декоративною специфікою, оскільки у процесі такої роботи людина опановує естетичні характеристики матеріалів, передаючи їхній характер кольором, фактурою, формою [442, с. 306].

У дисертаційному дослідженні Н. Голоти доведено, що під час формування художніх та конструктивних умінь у здобувачів освіти слід звертати увагу на якість виготовлення іграшок та поробок, властивості матеріалів залежно від призначення виробу; необхідно формувати вміння працювати з різними матеріалами, передавати розмір предметів, характерні особливості його форм, пропорції, належним чином взаєморозміщувати частини виробу, підкреслювати стильову єдність елементів виробу, враховувати його призначення. Учена акцентує на необхідності вміло користуватися видами декоративного оздоблення виробів дітей, творчо добирати і поєднувати кольорові сполучення, підкреслювати художню образність, емоційну виразність предмета, знаходити нові рішення, реалізовувати власні задуми [134].

Формування художніх та конструктивних умінь майбутніх вихователів Н. Голотою визначено як інтегрований процес, що включає оволодіння знаннями

про особливості використання різних матеріалів, умінь щодо виготовлення, художньо-декоративного оформлення виробів [134].

У дисертаційному дослідженні Н. Голоти окреслено специфічні і структурні компоненти художніх та конструктивних умінь. До художніх належать уміння складати план-схему з виготовлення виробу; розробляти ескіз декоративної композиції; підкреслювати та узагальнювати колір декоративного оформлення у порівнянні з реальним; здатність втілювати образну виразність предмета; створювати композиції з реальних природних об'єктів, переробляти їх на декоративні; взаємопов'язувати поміж собою матеріал, форму та способи декорування виробів, окреслювати їхнє призначення; виражати асоціативність, стильову єдність; уміння добирати засоби для підсилення художнього образу [135].

Серед конструктивних умінь ученою виділено такі: володіння технологією обробки матеріалів; добір матеріалів за їх властивостями з урахуванням призначення та конструкції виробу; складання плану послідовності виконання роботи; здатність комбінувати форми під час виготовлення виробів з різних матеріалів; передавати розмір предметів, характерні особливості його форм, пропорції, належним чином взаєморозміщувати частини виробу, підкреслювати стильову єдність елементів виробу, враховувати його призначення; знаходити декілька рішень, щоб вибрати найдоцільніше; добирати оптимальні способи з'єднання частин виробу [135].

Організацію роботи зі здобувачами освіти спеціальності 012 «Дошкільна освіта» під час опанування ними дисципліни «Художня праця та основи дизайну» висвітлено у дослідженнях С. Матвієнко [292], Н. Голоти [134], Т. Єськової [196]. Зокрема, учені дійшли висновку про те, що планування означених навчальних занять потребує врахування методики та специфіки проведення занять із художньої праці з дітьми дошкільного віку у ЗДО. Задля формування професійних умінь майбутнього вихователя, як зазначає К. Щербакова, доцільно використовувати різноманітні види художньої праці. Означена дисципліна формує у здобувачів освіти здатність глибше розуміти та відчувати прекрасне у

мистецтві, природі, виховує художній смак, пробуджує бажання до творчості. Особливу увагу вчена радить звернути на декоративну, художньою-прикладну діяльність вихователя [504]. Т. Єськова окреслила актуальні питання підготовки фахівців спеціальності 012 «Дошкільна освіта» до роботи з дітьми в художньо-творчому напрямі; охарактеризувала особливості підготовки майбутніх вихователів до організації художньо-творчої діяльності дітей дошкільного віку під час художньої праці; запропонувала використання сучасних педагогічних технологій під час вивчення курсу «Художня праця та основи дизайну»: воркшопи, навчально-ділові ігри, майстер-класи, евристичні прийоми навчання, міні проекти тощо [194].

Тому в освітньому процесі ЗВО під час опанування майбутніми вихователями дисципліни «Художня праця та основи дизайну» слід застосовувати саме ті методи роботи зі здобувачами освіти, які б дали їм змогу у майбутньому змодельовати означену діяльність в ЗДО, піднятися до рівня дитини, спробувати відчувати те, що відчуває вихованець, коли в нього «вийшло», «майже вийшло» і він потребує ще трішечки часу чи незначної підказки [74]. Слід продумати в кожному випадку кілька варіантів впливу на дитину, враховуючи її індивідуальні особливості та художньо-конструктивні вміння. Цьому сприяє використання тих освітніх ситуацій, що базуються на моделюванні, педагогічних іграх із обміном ролей, після яких триває процес проговорення здобувачами освіти своїх відчуттів та особливості перебування у кожній із ролей. Варто наголосити майбутнім вихователям, що успішна художньо-конструктивна діяльність формує в дітей «відчуття успіху», а у випадку виникнення утруднень – «відчуття невдачі». Врахування цього аспекту має значний вплив на особистість дитини засобами художньої праці, а також чинить вплив на інші види діяльності дитини у поточному моменті та у майбутньому.

На думку К. Щербакової, образотворче мистецтво, художня праця входять у комплекс засобів художньої виразності, який дає свободу творчій уяві дитини і активізує педагогічно-мистецьку та художню діяльність як важливі складові професійної діяльності вихователя [504]. Н. Гавриш вважає, що найважливішою

умовою сприяння розвитку творчих здібностей дошкільників є творча особистість педагога, позитивне, зацікавлене сприйняття вихователем дитячої творчості, визнання цього феномена як унікального явища [125]. Вихователю слід вірити у можливості своїх вихованців, слідкувати за динамікою розвитку їхній творчих здібностей, творчого росту, обережно застосовуючи випереджувальну позитивну оцінку, аналізувати результати творчості дітей. Ураховуючи ці особливості, можна очікувати успіху щодо керівництва творчою художньо-конструктивною діяльністю дошкільників.

Аналізуючи естетичний аспект у підготовці здобувачів освіти до організації художньої праці в ЗДО, К. Щербакова та ін. зауважують, що під час формування готовності майбутніх вихователів до означеного виду діяльності слід опиратись на пам'ятки естетичної культури народу, досвіду ЗДО, використовувати міжпредметні зв'язки, художньо-декоративну діяльність, інноваційні педагогічні технології, способи ручної обробки різних матеріалів [504]. О. Літченко наголошує на деяких особливостях подання навчального матеріалу художньо-творчого напрямку та пропонує для майбутніх вихователів вивчення дисципліни «Мистецьке рукоділля» [277, с. 173], актуалізуючи на певній логіці подачі матеріалів курсу. Основну увагу вченої зосереджено на поетапному розкритті особливостей предметно-перетворювальної та художньо-творчої діяльності з дошкільниками. У студіях А. Івершинь проаналізовано способи діагностики художнього потенціалу майбутніх педагогів. Охарактеризовано компоненти (когнітивний, діяльнісно-творчий, мотиваційний, оцінно-рефлексивний) досліджуваного явища, обґрунтовано необхідність застосування у професійній підготовці майбутніх вихователів творчих завдань, які сприяють розвитку художньо-творчих умінь і навичок здобувачів освіти [200].

Аналізуючи особливості розвитку художньо-конструктивних умінь у майбутніх фахівців, Ю. Малезик зазначає, що сформованість таких умінь дає можливість активізувати аналітичне і незалежне мислення, сприяє творчому використанню знань з інших галузей та дисциплін, активізує пошук нових нестандартних рішень задля реалізації поставлених завдань, сприяє формуванню

індивідуальних творчих можливостей здобувача освіти. На думку вченої, художньо-конструктивна діяльність є важливою складовою розвивального та особистісно орієнтованого навчання, а сформовані знання та уміння є засобом самореалізації особистості [285].

Орієнтуючи здобувачів освіти на доцільність добору методів та прийомів художньо-конструктивної діяльності дітей, викладач ЗВО формує у майбутніх вихователів уміння прогнозувати розвиток динамічного, часто суперечливого освітнього процесу в закладі дошкільної освіти. Майбутньому вихователю слід опанувати чималим комплексом методів та прийомів, навчитись гнучко та творчо їх застосовувати під час фахової діяльності.

Відтак аналіз результатів досліджень з окресленої нами проблеми дав змогу виокремити уміння, якими слід оволодіти майбутнім педагогам для успішної організації художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку:

- *конструктивно-комунікативні* уміння, як здатності здійснювати мовленнєво-творчий словесний супровід, що доповнює усвідомлення змісту дій педагога чи графічних зображень; здатність активізувати дітей на творчу діяльність; уміння доступно та образно висловлюватися, користуючись відповідними методами (вербальними та невербальними викладу матеріалу);
- *організаційні уміння*, як здатності створювати гармонійне, сприятливе для творчого розвитку дитини морально-психологічне середовище; планувати творчий процес, підбирати відповідний матеріал, методи, прийоми і засоби задля успішної художньо-конструктивної діяльності дітей;
- *художньо-конструктивні уміння*, як: 1) здатність особистості виконувати власні дії щодо означеної діяльності усвідомлено: формувати уявлення про мету та результати власних творчих дій (призначення майбутнього виробу, його форми, розмір, елементи конструкції тощо); 2) інтелектуальне предметно-маніпулятивне проектування: створення пошукового макета; графічне проектування шляхом відображення результату художньо-конструктивної діяльності в уяві; графічне зображення конструкції виробу, його уявної форми та розміру; добір доцільних тем та завдань відповідно до вікових та індивідуальних

особливостей та можливостей дітей з опорою на зону їхнього найближчого розвитку; 3) діяльнісно-творчі: добирати та поєднувати кольорові сполучення; розробляти ескіз декоративної композиції; підкреслювати та узагальнювати колір декоративного оформлення виробу у порівнянні із реальним; передавати образну виразність предмета; взаємопов'язувати поміж собою матеріал, форму та способи декорування виробів, окреслювати їхнє призначення; добирати засоби для підкреслення художнього образу; володіти технологією обробки різних матеріалів; добирати матеріали за їх властивостями з урахуванням призначення та конструкції виробу; передавати розмір предметів, характерні особливості його форм, пропорції, належним чином взаєморозміщувати частини виробу, комбінувати форми, підкреслювати стильову єдність елементів виробу; знаходити декілька рішень задля того, щоб вибрати найдоцільніше; добирати оптимальні способи з'єднання частин виробу;

– *рефлексивно-діагностичні*, як уміння здійснювати контроль за художньо-конструктивною діяльністю дітей через використання різних методів, ураховуючи особливості розвитку відповідних умінь, творчих здібностей вихованців; як здатність до самоаналізу власної педагогічної та художньо-конструктивної діяльності, визначення перспектив її вдосконалення.

Оволодіння здобувачами освіти сукупністю умінь дозволить у майбутньому самостійно розробляти шляхи їх удосконалення у процесі організації безпосередньої художньо-конструктивної роботи з дітьми.

Рефлексивно-оцінювальний компонент передбачає спрямованість на реалізацію індивідуально-творчої складової особистості, а також сформованість таких найбільш значущих груп умінь і навичок, які «відповідають» за успіх майбутньої професійної діяльності у напрямі саморозвитку та самовдосконалення, самопізнання (наявність організаційних, комунікативних, прогностичних, рефлексивних, дослідницьких умінь та якостей особистості, спрямованість на розвиток педагогічної творчості, осмислення якості власної художньо-конструктивної діяльності); *здатність до саморегуляції емоційно-психологічного стану* задля успішної творчої художньо-конструктивної діяльності.

Творчо-особистісна складова цього компонента віддзеркалює зміст педагогічної діяльності з дошкільниками загалом, зокрема і художньо-естетичної та художньо-конструктивної. Цікавими для нас в означеному аспекті є дослідження термінальних цінностей особистості: активне, діяльнісне життя, цікава робота, краса природи та мистецтва, любов, матеріальна забезпеченість, наявність хороших та вірних друзів, визнання, самостійність, впевненість у собі, творчість. До інструментальних цінностей учені відносять: охайність, вихованість, життєрадісність, дисциплінованість, відповідальність, раціоналізм, самоконтроль, сміливість та здатність відстояти свою думку, волевиявлення, терплячість, чесність, ефективність у справах, чуттєвість. У процесі освітньої діяльності у закладі вищої педагогічної освіти майбутні вихователі набувають не лише нових знань, а й формують особистісні якості: відповідальність, зосередженість, самостійність, цілеспрямованість тощо. Окреслюючи показники якості підготовки здобувачів освіти до роботи в ЗДО, слід враховувати те, що в умовах навчання у ЗВО неможливо оволодіти всім обсягом необхідних знань, умінь і навичок, оскільки обсяг професійних обов'язків педагога постійно оновлюється, зростає, змінюється за своїм змістом, функціями. Відповідно відбувається зміщення акцентів на його особистісні якості, які водночас є метою та засобом підготовки майбутніх фахівців до роботи з дітьми дошкільного віку.

Отож структурно-компонентна характеристика підготовки майбутніх вихователів до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку містить взаємодію таких компонентів: особистісно-мотиваційного (передбачає наявність відповідної мотивації, що спонукає належним чином здійснювати художньо-конструктивну діяльність), освітньо-інтегративного (спонукає до якіснішого засвоєння знань та формування вмінь в окресленому напрямі), діяльнісного (яким охоплено належну сформованість художньо-конструктивних умінь і навичок, практичне застосування здобутих знань); рефлексивно-оцінювального (забезпечує аналіз і оцінку власних надбань особистісно-професійного саморозвитку).

Для формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного

віку необхідно обґрунтувати педагогічні умови професійної підготовки здобувачів освіти, чому буде присвячений наступний параграф.

3.2. Педагогічні умови підготовки здобувачів освіти до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку

Зміна освітніх пріоритетів, спрямованість сучасної педагогічної науки на особистісний розвиток дитини зумовлюють необхідність формування у майбутніх вихователів художньо-конструктивної готовності до проведення занять з художньої праці в ЗДО. У зв'язку з цим заклад вищої освіти повинен забезпечити відповідні умови формування означеної готовності.

Художньо-конструктивна діяльність, як вид творчо-перетворювальної діяльності та як один із особливих способів мислення, є важливою для усвідомлення здобувачами освіти цілісної картини у напрямі особливостей виховання та розвитку дітей, розуміння їхніх можливостей щодо позитивного перетворення світу і відчуття себе в цьому світі. До основних особистісних якостей, які необхідні майбутнім педагогам для здійснення художньо-конструктивної діяльності, належать: розвинуте сприймання форми та кольорів, тонкість спостережень і відчуттів, аналітичні та конструктивні здібності, довільна пам'ять, продуктивна уява та фантазія, неординарне творче мислення, оригінальність [369, с. 173].

Важливими є якості, які характеризують *сформованість емоційно-вольової сфери*, емпатії до дітей, естетичний смак, творчу інтуїцію [369, с. 173], специфічне дизайнерське мислення. В. Турчин визначає синтез чуттєвого і раціонального, репродуктивного і творчого, дієво-образного і дискурсивного [473, с. 6]. Важливе значення мають сформовані *професійно-значущі* якості особистості: прагнення здобувача освіти досягти якісних кінцевих результатів власної художньо-конструктивної діяльності, застосовувати творчий потенціал. Також актуальними є *соціально-значущі* якості особистості: комунікабельність, здатність досягати поставленої мети, контролювати та коригувати емоційний стан, впевненість у собі, самопрезентабельність.

Окремі питання забезпечення належних умов підготовки майбутніх педагогів у ЗВО відображено в дослідженнях А. Кучерявого [265], А. Протасової [402], Р. Скульського [433] та ін. Напрями удосконалення форм та методів роботи зі здобувачами освіти досліджено в працях D. Persellin, T. Goodrick [559]. Учені акцентують на важливості характеру організації форм роботи (семінарсько-практичних занять), радять створювати такі умови, за яких здобувач освіти розвиває власні професійні якості, необхідні для безпосередньої практичної діяльності. Особливості формування художніх і конструктивних умінь майбутніх вихователів ЗДО висвітлено в працях Н.Голоти [134]. Вивчення стану досліджуваної проблеми в практиці дошкільних закладів освіти дає підставу стверджувати, що у процесі некваліфікованого керівництва художньою працею вихованець втрачає інтерес до образотворчої та художньо-конструктивної діяльності, пригнічується розвиток його творчих здібностей. Отож опанування необхідними професійними знаннями та вміннями задля належного керівництва художньо-творчою діяльністю дітей дасть змогу майбутньому вихователю успішно вирішувати педагогічні завдання, вміло сприяти творчому розвитку вихованців, удосконалювати власну професійну майстерність.

Поняття «педагогічні умови» застосовують у сучасній педагогічній науці щодо різних складових аспектів освітнього процесу. Під педагогічними умовами зазвичай розуміють спеціально створені обставини у часовому та освітньому процесі закладу освіти з метою підвищення ефективності реалізації педагогічних, часто інноваційних процесів.

У Великому тлумачному словнику подано декілька значень терміна «умова»: необхідна обставина, яка уможлиблює здійснення, створення чого-небудь; особливості реальної дійсності, спрямовані на реалізацію чи створення чого-небудь [107, с. 1506]. У Філософському словнику означене поняття потрактовано як зовнішні обставини, які сприяють виникненню певного явища або ж результату діяльності [479].

Л. Корольова тлумачить дефініцію «педагогічні умови» як комплекс заходів у єдності змісту, методів та прийомів, організаційних форм навчання і виховання

[238]. У контексті творчого саморозвитку особистості науковець зазначає, що педагогічні умови – це ті педагогічні обставини, які є урегульованим результатом цілеспрямованого відбору педагогічних технологій, конструювання та елементів змісту освіти, моделювання методів, організаційних форм освітнього процесу задля досягнення цілеспрямованих педагогічних цілей [238].

Зокрема, О. Монке визначає педагогічні умови підготовки здобувачів освіти дошкільного профілю до морально-духовного виховання дітей дошкільного віку засобами художньої літератури, які уможливають реалізацію концепції наукового дослідження. Серед них учена акцентує на наявності позитивної мотивації майбутніх фахівців до використання художнього слова задля морально-духовного виховання дітей дошкільного віку; особистісно-професійну спрямованість інтегративного змісту фахової підготовки майбутніх вихователів до професійної діяльності; налаштованість майбутніх вихователів на активну художньо-мовленнєву діяльність задля успішного досягнення власних виховних цілей [317, с. 5]. При цьому науковець наголошує, що важливо прищепити здобувачам освіти бажання до досягнення «української культурно-історичної спадщини, дати можливість їм бути причетними до світу краси з тим, щоб те саме вони уміли робити у відношенні до своїх майбутніх вихованців» [317, с. 292].

О. Сорока наголошує, що ефективність підготовки майбутніх педагогів залежить від особливостей реалізації педагогічних умов в освітньому просторі закладу вищої педагогічної освіти [441]. Аналогічними є міркування О. Попович, яка обґрунтувала та експериментально перевірила такі педагогічні умови підготовки майбутніх фахівців дошкільного профілю до організації конструктивної діяльності старших дошкільників: створення у майбутніх фахівців дошкільного профілю мотиваційних установок на формування конструктивної діяльності як засобу розумового розвитку дитини; реалізація мисленнєво-діяльнісного підходу щодо організації навчально-пізнавальної діяльності у процесі формування компетентностей задля керівництва конструктивною діяльністю дошкільників; забезпечення формування вмінь здобувачів освіти проектувати та організовувати належне освітнє середовище задля формування

конструктивної діяльності вихованців дошкільного віку [383, с. 167]. Зокрема ученою наголошено, що процес реалізації педагогічних умов підготовки майбутніх вихователів слід спрямовувати на формування мотиваційного ставлення здобувачів освіти до конструювання у процесі вирішення різних педагогічних ситуацій, опанування знаннями про основи конструювання, його «функції, розвиток конструктивних умінь; діагностику та оцінювання здатності» до організації конструктивної діяльності в закладі дошкільної освіти [383, с. 167].

За твердженнями О. Сороки, чималу увагу у професійній підготовці майбутніх педагогів слід зосередити на формуванні внутрішньої позитивної мотивації, яка спонукає майбутніх педагогів до творчої мистецької діяльності, формує пізнавальний інтерес, викликає позитивні емоції. Важливою педагогічною умовою, на думку вченої, є реалізація особистісно-орієнтованої взаємодії «викладач–здобувач освіти», «здобувач освіти–студентський колектив», яку спрямовано на загальний та особистісний розвиток майбутніх фахівців, реалізацію їхнього творчого потенціалу. Важливою учена вбачає реалізацію педагогічної умови, яку спрямовано на створення креативного середовища в освітньому просторі закладу вищої педагогічної освіти через творчий розвиток особистості здобувача освіти, забезпечення максимальної свободи вибору, опори на його природні здібності, властивості характеру [441].

Проаналізуємо педагогічні умови підготовки майбутніх вихователів закладів ЗДО до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку шляхом опанування навчальних дисциплін художньо-естетичного спрямування («Основи образотворчого мистецтва з методикою керівництва зображувальною діяльністю дітей», «Декоративне мистецтво», «Розвиток творчості дітей в ЗДО», «Художня праця та основи дизайну»).

У дисертаційному дослідженні Н. Голоти доведено, що художні та конструктивні вміння формуються у майбутніх вихователів за таких умов: опанування техніками щодо використання різних матеріалів; спрямованість на формування означених умінь шляхом поєднання навчальних і творчих завдань; реалізація диференційованого підходу, урахування готовності здобувачів освіти

до вибору завдань різного ступеня складності [135]. К. Щербакова вказує на протиріччя між необхідністю у формуванні естетичної культури майбутніх фахівців спеціальності «Дошкільна освіта» під час опанування дисципліни «Художня праця» і відсутністю належного науково-методичного забезпечення у напрямі художньо-творчої діяльності здобувачів освіти та виокремлює педагогічні умови, які сприятимуть вирішенню цього протиріччя:

- формування у майбутніх вихователів позитивної мотивації до творчої діяльності;
- створення ситуації успіху під час виготовлення виробів у процесі опанування дисципліни «Художня праця»;
- стимулювання майбутніх вихователів до здійснення естетичної діяльності шляхом рейтингової системи щодо оцінювання знань, умінь та навичок;
- естетизація освітнього середовища у процесі професійної підготовки майбутніх фахівців [504].

Успішне засвоєння здобувачами освіти змісту навчального матеріалу, розвиток умінь та навичок організації творчої художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку потребує розробки педагогічних умов з подальшою їх реалізацією. Вони містять певні вимоги до освітнього процесу у ЗВО, ґрунтуються на дидактичних принципах, спрямовані на формування належної фахової готовності майбутніх вихователів до означеного виду діяльності. Особливістю підготовки до формування художньо-конструктивної діяльності є те, що спочатку майбутні фахівці проходять педагогічну практику в середній та старшій групі ЗДО (ознайомлююча – II семестр, навчальна – IV семестр, виробнича – VI та VIII семестр), а пізніше продовжують вивчати навчальну дисципліну «Художня праця та основи дизайну» (VIII семестр). Відтак результативність означеної підготовки залежить і від організації практики здобувачів освіти. Окрім того, освітній процес слід забезпечити відповідними методологічними підходами на основі компонентів підготовки, критеріїв та показників готовності майбутніх вихователів до означеного виду діяльності.

Педагогічні умови тлумачимо як можливості та обставини освітнього процесу закладу вищої освіти, які сприяють якісному досягненню поставленої мети, забезпечують розвиток відповідних пізнавальних інтересів майбутніх вихователів, сприяють формуванню умінь та навичок, творчому розвитку, активізації самостійної діяльності. Відтак завдання ЗВО вбачаємо у забезпеченні таких педагогічних умов, які б сприяли вихованню інтересу майбутніх вихователів до організації та керівництва художньо-конструктивною діяльністю дітей дошкільного віку, формуванню у них позитивної мотивації задля набуття здобувачами освіти необхідних знань, умінь та навичок, розвитку відповідних професійно-особистісних якостей.

Для обґрунтування першої умови – *формування позитивної мотивації для організації художньо-конструктивної діяльності як засобу різнобічного виховання й розвитку дошкільників* – акцентуємо на тому, що однією з сучасних проблем ЗВО є відсутність зацікавленості здобувачів освіти у навчанні, зниження їх пізнавальних потреб.

Загалом під мотивом розуміють сукупність спонукальних бажань до конкретної діяльності, пов'язаної із задоволенням певних потреб особистості. Відтак пізнавальна мотивація (інтерес до навчання) є важливим чинником досягнення успіхів майбутніми фахівцями дошкільного профілю у навчанні. Окрім того, як уже було зазначено нами вище, висока позитивна мотивація може успішно функціонувати як деякий компенсуючий фактор у тому випадку, якщо у здобувача освіти недостатньо високий рівень природних здібностей до художньо-конструктивної діяльності.

Означене особливо стосується опанування змісту дисциплін художньо-естетичного спрямування («Основи образотворчого мистецтва з методикою керівництва образотворчою діяльністю дітей», «Декоративне мистецтво», «Художня праця та основи дизайну», «Розвиток творчості дітей в ЗДО», «Теорія і технологія художньо-естетичного розвитку дітей дошкільного віку»). Формування стійкого інтересу у здобувачів освіти до навчання потребує вияву бажання негайного втілення знань на практиці, відчуття успіху в цій діяльності.

За дотримання викладачем ЗВО цих умов майбутні вихователі зазвичай є зацікавленими в більш ґрунтовному опрацюванні навчального матеріалу, проявляють вищий ступінь самостійності при виконанні завдань, уникаючи формальності, байдужості під час освітнього процесу.

У процесі викладання навчальних дисциплін художньо-естетичного спрямування викладачу ЗВО слід розуміти важливість мотиваційних чинників для здобувача освіти, які насамперед залежать від індивідуальних спонук особистості. Означеному сприятиме максимальне взаєморозуміння у відносинах «викладач–здобувач освіти», «здобувач освіти–здобувач освіти», запезпечення належної дружньої атмосфери на заняттях. Мотивацію до художньо-конструктивної діяльності підвищує також структура та належна змістова наповнюваність лекційних і практичних занять: максимальне наближення навчальних завдань до реальних художньо-конструктивних ситуацій в умовах ЗДО, використання ефекту несподіванки, новизни. Під час підбору завдань для самостійної роботи слід максимально враховувати особистісні прагнення та зацікавлення майбутніх вихователів, створювати можливості свободи творчого вибору, створювати ситуації з активізації пізнавальних інтересів майбутніх вихователів. Важливим є об'єктивне оцінювання знань та умінь здобувачів освіти з випереджувальним позитивним налаштуванням на успішне досягнення конкретної освітньої мети.

Обґрунтування другої умови – *інтеграція змісту навчальних дисциплін щодо формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку* – передбачає усвідомлення майбутніми вихователями впливу художньої праці на формування та розвиток вихованця, що надалі спонукатиме здобувачів освіти до усвідомленого засвоєння знань, а також формування відповідних умінь, сприятиме активізації навчально-дослідницької діяльності та самостійності загалом.

Реалізація окресленої умови передбачає систематизацію та професійну спрямованість змісту навчальних дисциплін художньо-естетичного спрямування як основи фахової підготовки майбутніх вихователів до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку з опором на урахування

індивідуальних можливостей та інтересів здобувачів освіти. Важливим є такий характер засвоєння інформації, за якого акцент зміщується з догматичного на дослідницький, евристичний. Знання, засвоєні у такий спосіб, спонукають майбутніх вихователів перебудовувати та переосмислювати раніше отриману ними інформацію, здійснюючи перенесення набутих знань на розв'язання інших освітніх та практичних завдань.

В обґрунтуванні наступної третьої умови – *моделювання майбутньої художньо-конструктивної діяльності з вихованцями* – ми опиралися на дослідження учених (Н. Голоти [134], А. Кучерявого [265], Г. Ничкало [337], О. Пехоти [368], О. Пискун [369], С. Томенчука [470]) щодо формування художніх та конструктивних умінь і навичок здобувачів освіти в умовах ЗВО на основі діяльнісного підходу.

Задля формування готовності до художньо-конструктивної діяльності, О. Пискун радить реалізовувати системно-діяльнісний підхід. Діяльність учена характеризує як одиницю життя, систему активних взаємин людини зі світом, «що опосередковується і регулюється психікою» [369, с.169]. На її думку, діяльність відбувається за наявності суб'єкта й об'єкта, а важливе місце займають постійні переходи: «суб'єкт – змінений об'єкт – збагачений суб'єкт» [369, с. 170]. Реалізацію означеної умови спрямовуємо на набуття майбутніми фахівцями досвіду практичної поведінки в конкретній художньо-конструктивній діяльності з дітьми, зосереджуючи основну увагу на здатності майбутнього вихователя організувати творчу взаємодію з дошкільниками; здатності здобувача освіти переходити від засвоєння знань до вміння їх застосовувати під час практичної діяльності з дітьми. Важливого значення надавали спрямуванню професійної підготовки на формування творчої особистості майбутнього вихователя. Зосереджували свою увагу на створенні атмосфери доброзичливості та взаємопідтримки, організації різних форм роботи (колективної, індивідуальної, групової), залучення здобувачів освіти до пошуку інформації із різних джерел.

Визначаючи готовність майбутніх вихователів до організації занять з художньої праці дітей, виходили з того, що підготовка майбутніх вихователів

відбувається у процесі трьох груп взаємодій: 1) «викладач – здобувач освіти»; 2) «здобувач освіти – здобувач освіти»; 3) «здобувач освіти – дитина». Відтак для оптимізації художньо-конструктивної діяльності в межах визначених нами груп доцільно оволодіти навичками моделювання власної поведінки (як педагога) та поведінки дітей. Цей складний процес потребує від майбутнього вихователя здатності до прогнозування творчих педагогічних ситуацій, володіння емоційним інтелектом, сформованості відповідних професійно-особистісних якостей.

Під час практичних занять майбутні вихователі добирають та аналізують педагогічні ситуації. Моделювання фрагментів занять щодо виготовлення виробів з дітьми допомагає спроектувати творчу професійну атмосферу, яка за сутнісними характеристиками наближена до реальної, оскільки містить моделювання таких відносин, які є характерними для творчої художньо-конструктивної діяльності. Означене допомагає здобувачу освіти повірити у свої можливості, апробувати їх, виробити індивідуальний стиль творчої поведінки, полегшуючи при цьому процес власної адаптації до умов майбутньої професійної діяльності. Така робота є своєрідною формою відтворення предметного і соціального змісту професійної діяльності фахівця.

Реалізація третьої педагогічної умови дає можливість забезпечити транспозицію реальних ситуацій художньо-конструктивного процесу в умовах ЗВО під час практичних занять у майбутню професійну діяльність майбутніх фахівців шляхом моделювання означених форм роботи з дітьми; забезпечити контроль якості освітньої діяльності з метою подальшого коригуючого впливу шляхом визнання за кожним здобувачем освіти права на помилку із обов'язковим аналізом тих причин, за яких вона виникла, окресленням можливих шляхів її уникнення чи подолання.

Наступна педагогічна умова – *залучення майбутніх педагогів до художньо-конструктивної діяльності з дітьми у процесі проходження педагогічної практики* – передбачає зосередження на таких аспектах: формування необхідних умінь узагальнювати, збагачувати, систематизувати художньо-конструктивне мислення під час проходження педагогічної практики. Педагогічна практика є

своєрідною ланкою взаємозв'язку між теоретико-практичною підготовкою здобувачів освіти в умовах навчальної аудиторії та змістом художньо-конструктивної діяльності з дітьми.

Методисти сучасних ЗДО (відповідно до даних ВГО «Асоціація працівників дошкільної освіти»: «Інновації в освітньому процесі ЗДО: суспільні запити, освітні тренди» на YouTube: <https://youtu.be/l5UaMX5XDcM>; «Інновації в освітньому процесі ЗДО: педагоги, батьки, діти» на YouTube: <https://youtu.be/KIWJRQs3aJM>) переконують, що більшість випускників спеціальності 012 «Дошкільна освіта» відчують труднощі чи надмірні хвилювання під час реалізації умінь планувати та організовувати у режимі дня ЗДО творчу художньо-конструктивну діяльність, оскільки потребують сформованості та удосконалення фахових знань, умінь і навичок у цьому напрямі. У системі трансформації сучасної вищої педагогічної освіти її сутність потребує сформованості «творця-дослідника», новатора, мислячого практика, який досяг належного рівня професіоналізму, оволодів відповідними якостями особистості. Підготовка майбутніх педагогів до формування художньо-конструктивної діяльності потребує сформованості у майбутніх педагогів «специфічних функціональних систем: психічних утворень, в яких закріплені розумові та рухові операції» [369, с. 173].

В обґрунтуванні наступної умови – *забезпечення належного креативного середовища задля формування готовності до проведення занять з художньої праці в ЗДО* – опираємось на дослідження С. Гаврилюк [122], І. Зязюна [183], О. Ємчик [187], Т. Єськової [191], Л. Корольової, [238], І. Кучерявого [265], О. Лехновської [271], О. Масалової [287], Л. Міщихи [314], Н. Ничкало [337], Г. Падалки [357], Р. Скульського [433], П. Степаненко [451], Г. Сухорукової [455], Н. Якси [505], К. Urban [569] щодо створення в освітньому процесі закладів освіти належних умов для розвитку творчих здібностей майбутніх вихователів. Важливого значення під час реалізації цієї умови надаємо *створенню творчого середовища*. Цьому сприятиме: забезпечення активності здобувачів освіти через включення в зміст фахової підготовки завдань, спрямованих на формування

творчого мислення майбутніх вихователів. Задля реалізації означеного аспекту на практичних заняттях здобувачі освіти оволодівають навичками виготовлення виробів із різних матеріалів, розробляють конспекти занять з художньої праці, створюють колективну творчу композицію (наприклад, у техніці «оригамі»), моделюють фрагменти занять у навчальній аудиторії, залучаються до оформлення приміщень ЗДО під час педагогічної практики, виготовляють тематичні костюми до свят; виконують письмові творчі завдання: дібрати гру, яка б сприяла розвитку творчих здібностей дітей тощо. Наявність *сприятливої психологічної атмосфери* підвищує ефективність навчальних занять, активізує пізнавальний інтерес до опанування предметом, створює атмосферу максимальної свободи для творчого розвитку та втілення кращих якостей особистості. На думку К. Крутій та Н. Маковецької, створенню емоційно-позитивного клімату сприяє культура спілкування, здатність бути доброзичливими один до одного, проявляти чуйність, енергійність, впевненість у собі, щирість [257, с. 7].

Важливою умовою для успішної майбутньої художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку є наявність відповідних здібностей. Здібності розглядаємо як «стійкі індивідуальні психічні властивості особистості». Для художньо-конструктивної діяльності важливими є наявність спеціальних художньо-конструктивних здібностей. Зокрема, В. Турчин поділяє їх на дві групи: раціональні (які потребують здатності до аналізу та логічного мислення) та підсвідомі (передбачають розвинену інтуїцію, уяву, фантазію) [473, с. 7].

Цікавим для нас є дослідження О. Пехоти [368, с. 177] у напрямі формування готовності педагогів до майбутньої творчої діяльності. Зокрема, учена акцентує на сутності особистісно-професійного самопізнання (рефлексії) для подальшого використання окресленого феномена задля самопроекування розвитку професійних якостей особистості. Особливу увагу учена зосереджує не лише на педагогічній спрямованості професійної підготовки здобувачів освіти, а й на формуванні здатності майбутніх педагогів прогнозувати ті умови професійної діяльності, які можуть з'явитися у майбутньому. Це потребує формування здатності у майбутніх вихователів до цілеспрямованого професійного

саморозвитку як випереджаючої форми особистісно-професійної саморегуляції. Вона забезпечує ефективнішу адаптацію до умов професійної діяльності [368, с. 176].

Американськими ученими Д. Клоустер, Дж Л. Стіл, К. Мередіт, Ч. Темпл, С. Уолтер [299; 300; 301] у багатотомних виданнях «Читання та письмо для розвитку критичного мислення» наголошено, що основною навичкою, яку формує розвиток критичного мислення, є здатність спілкуватись і налагоджувати співпрацю з усіма; здатність відстояти власну думку, вибудовуючи ланцюг доказів. Доцільно зауважити, що критичне мислення розглядаємо не як окремий навик, а як комплекс умінь, які формуються перманентно, у результаті щоденної кропіткої роботи. На думку А. Авдєєвої, розвиток критичного мислення потребує організації суб'єкт-суб'єктної взаємодії учасників освітнього процесу, що відповідає «парадигмі особистісно орієнтованої неперервної освіти» [1, с. 13]. Особистісна готовність до критичного мислення передбачає «внутрішню свободу, пошукову активність і впевненість, без яких неможливе прийняття самостійних рішень» [1, с. 13].

Розвитку критичного мислення майбутніх вихователів сприяє створення проблемно-пошукових ситуацій. Впроваджуючи в освітній процес ЗВО елементи проблемного навчання, викладач прагне навчити здобувачів освіти не тільки окремим розумовим чи художньо-конструктивним способам діяльності, а й цілій системі художньо-конструктивних та розумових дій. Означене сприяє формуванню здатності особистості до аналізу та розв'язання нетипових, нестереотипних професійних завдань в означеному аспекті та загалом. Інтегрування змісту навчальних дисциплін сприяє проникненню елементів однієї сторони педагогічної діяльності в іншу, формуванню системних знань, ключових компетентностей, розвитку критичного мислення. За спостереженнями К. Крутій та Н. Маковецької, успішній проблемно-дослідницькій діяльності сприяє сформованість таких якостей особистості, як самостійність, працелюбність, ініціативність, готовність до інтелектуального ризику, наполегливість, цілеспрямованість [257, с. 7]. Результат освітньої діяльності залежить від

наявності у здобувачів освіти способів засвоєння отриманої інформації, їхньої пошукової активності, здатності виокремлювати проблему, навичок прийняття ефективних рішень, прогнозування.

3.3. Критерії та показники готовності майбутніх вихователів до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку

На основі результатів вивчення наукової літератури (Н. Голота [134; 135], О. Літіченко [277], Ю. Малежик [285], О. Монке [317], О. Олійник [343], О. Попович [383], О. Сорока [441], Г. Сотська [443], О. Сухорукова [455], В. Тименко [462], Т. Fullerton, С. Swain, S. Hoffman [534]), структури художньо-конструктивної діяльності, а також результатів емпіричного зрізу нами визначено критерії готовності майбутніх вихователів до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку: мотиваційний (діагностика рівня сформованості мотиваційної готовності особистості), пізнавально-когнітивний (добір відповідних знань, які є необхідними задля належної підготовки майбутніх вихователів в означеному аспекті), конативно-едукативний (належний рівень сформованості відповідних умінь) рефлексивно-коригувальний (сформованість особистісно-професійних якостей, наявність творчого потенціалу в означеному виді діяльності). Якісну характеристику готовності майбутніх вихователів до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку відображено в таблиці 3.1.

Мотиваційний критерій передбачає:

- наявність інтересу до власної художньо-конструктивної діяльності;
- позитивне ставлення до художньо-конструктивної діяльності дошкільників;
- усвідомлення потреби в набутті знань, умінь і навичок задля належної організації художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку;
- наявність мотивації до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку.

Таблиця 3.1

Якісна характеристика готовності майбутніх вихователів до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку

Компоненти підготовки	Критерії готовності	Показники
Особистісно-мотиваційний	Мотиваційний	<p>Наявність інтересу до власної художньо-конструктивної діяльності.</p> <p>Позитивне ставлення до художньо-конструктивної діяльності дошкільників.</p> <p>Усвідомлення потреби в набутті знань, умінь і навичок задля належної організації художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку</p> <p>Наявність мотивації до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку.</p>
Освітньо-інтегративний	Пізнавально-когнітивний	<p>Художньо-естетичні знання, які акумулюють у собі інтегративний зміст дисциплін художньо-естетичного спрямування.</p> <p>Рефлексивно-діагностичні знання, які дають змогу коригувати власні потенційні можливості та якість докладених зусиль.</p> <p>Психолого-педагогічні знання, які слугують основою організації художньо-конструктивної діяльності педагога з дітьми дошкільного віку, основою виховання дітей, в тому числі естетичного, трудового, морального, розумового тощо; ознайомлюють здобувачів освіти з віковими анатомо-фізіологічними особливостями художньо-конструктивної діяльності дітей.</p> <p>Процесуально-технологічні знання, які поглиблюють поінформованість майбутнього педагога про: 1) способи та форми організації художньо-конструктивної діяльності дітей; 2) методи активізації пізнавальної та творчої діяльності; 3) володіння знаннями про технологію виготовлення виробів з різних матеріалів.</p>

Діяльнісний	Комунікативно-едагогічний	<p><i>Конструктивно-комунікативні</i> уміння – здатність здійснювати мовленнєво-творчий словесний супровід, який доповнює усвідомлення змісту дій педагога чи графічних зображень; здатність активізувати дітей на творчу діяльність; уміння доступно та образно висловлюватись, користуючись відповідними методами (вербальними та невербальними викладу матеріалу).</p> <p><i>Організаційні</i> уміння – здатність створювати гармонійне сприятливе для творчого розвитку дитини морально-психологічне середовище; уміння планувати творчий процес, підбирати відповідний матеріал, методи, прийоми і засоби задля успішної художньо-конструктивної діяльності дітей;</p> <p><i>Художньо-конструктивні</i> уміння: 1) здатність особистості здійснювати власні дії щодо означеної діяльності усвідомлено; 2) здатність здійснювати інтелектуальне предметно-маніпулятивне проектування; 3) здатність діяльнісної творчості.</p> <p><i>Рефлексивно-діагностичні</i> уміння – здатність здійснювати контроль художньо-конструктивної діяльності дітей шляхом використання різних методів, ураховуючи особливості розвитку відповідних умінь, творчих здібностей вихованців; здатність до самоаналізу власної педагогічної та художньо-конструктивної діяльності, визначення перспектив її удосконалення.</p>
Рефлексивно-оцінювальний	Рефлексивно-коригувальний	<p>Сформованість особистісно-професійних якостей, які впливають на результат художньо-конструктивної діяльності дошкільників (спостережливість, відповідальність, емпатія, тактовність, цілеспрямованість).</p> <p>Наявність творчого потенціалу щодо формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку.</p> <p>Наявність творчого потенціалу щодо розвитку власної художньо-конструктивної діяльності в ЗДО.</p> <p>Здатність здійснювати саморегуляцію емоційно-психологічного стану задля успішної творчої художньо-конструктивної діяльності.</p>

Пізнавально-когнітивний критерій забезпечує можливість діагностувати:

– художньо-естетичні знання, які акумулюють у собі інтегративний зміст дисциплін художньо-естетичного спрямування;

– психолого-педагогічні знання, які слугують основою організації художньо-конструктивної діяльності педагога з дітьми дошкільного віку, основою виховання дітей, в тому числі естетичного, трудового, морального, розумового тощо; ознайомлюють здобувачів освіти з віковими анатомо-фізіологічними особливостями художньо-конструктивної діяльності дітей;

– рефлексивно-діагностичні знання, які дають змогу коригувати власні потенційні можливості та якість докладених зусиль;

– процесуально-технологічні знання, які поглиблюють поінформованість майбутнього педагога про способи та форми організації художньо-конструктивної діяльності дітей; методи активізації пізнавальної та творчої діяльності, володіння знаннями про технологію виготовлення виробів з різних матеріалів.

Конативно-едукативним критерієм передбачено визначити:

– *художньо-конструктивні уміння*: 1) здатність особистості здійснювати власні дії щодо означеної діяльності усвідомлено: формування уявлень про мету та результати своїх творчих дій (призначення майбутнього виробу, його форми, розмір, елементи конструкції тощо); 2) здатність здійснювати інтелектуальне предметно-маніпулятивне проектування: створення пошукового макета; графічне проектування шляхом відображення результату художньо-конструктивної діяльності в уяві; графічне зображення конструкції виробу, його уявної форми та розміру; добір доцільних тем та завдань відповідно до вікових та індивідуальних особливостей і можливостей дітей з опорою на зону їхнього найближчого розвитку; 3) здатність діяльнісної творчості: добирати та поєднувати кольорові сполучення; розробляти ескіз декоративної композиції; підкреслювати та узагальнювати колір декоративного оформлення виробу у порівнянні із реальним; передавати образну виразність предмета; взаємопов'язувати поміж собою матеріал, форму та способи декорування виробів, окреслювати їхнє призначення; добирати засоби задля підкреслення художнього образу; володіти технологією обробки різних матеріалів; добирати матеріали за їх властивостями з урахуванням призначення та конструкції виробу; передавати розмір предметів, характерні особливості його форм, пропорції, належним чином взаєморозміщувати частини

виробу, комбінувати форми, підкреслювати стильову єдність елементів виробу; знаходити декілька рішень для того, щоб вибрати найдоцільніше; добирати оптимальні способи з'єднання частин виробу;

– *рефлексивно-діагностичні уміння* – здатність здійснювати контроль художньо-конструктивної діяльності дітей шляхом використання різних методів, ураховуючи особливості розвитку відповідних умінь, творчих здібностей вихованців; здатність до самоаналізу власної педагогічної та художньо-конструктивної діяльності, визначення перспектив її удосконалення.

Рефлексивно-коригувальний критерій дає змогу визначити:

– сформованість особистісно-професійних якостей, які впливають на результат художньо-конструктивної діяльності дошкільників (спостережливість, відповідальність, емпатія, тактовність, цілеспрямованість);

– наявність творчого потенціалу щодо формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку;

– наявність творчого потенціалу щодо розвитку власної художньо-конструктивної діяльності в ЗДО;

– здатність здійснювати саморегуляцію емоційно-психологічного стану задля успішної творчої художньо-конструктивної діяльності.

На основі виділених нами показників охарактеризовано рівні готовності майбутніх вихователів до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку:

Для мотиваційного критерію:

Початковий – інтерес до власної художньо-конструктивної діяльності відсутній; ставлення до художньо-конструктивної діяльності вихованців є пасивним; усвідомлення потреби в набутті знань, вмінь і навичок задля належної організації художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку відсутнє; мотивація до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку потребує суттєвого удосконалення.

Середній – періодично виникає інтерес до власної художньо-конструктивної діяльності; мотивація до художньо-конструктивної діяльності вихованців є

ситуативною; усвідомлення потреби в набутті знань, вмінь і навичок задля належної організації художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку сформоване достатньо; мотивація до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку сформована, проте потребує вдосконалення.

Високий – інтерес до власної художньо-конструктивної діяльності є стійким; мотивація до художньо-конструктивної діяльності вихованців сформована; усвідомлення потреби в набутті знань, умінь і навичок задля належної організації художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку є стійким; мотивація до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку високорозвинена.

Для пізнавально-когнітивного критерію:

Початковий рівень

Поверхнєве розуміння психолого-педагогічних знань, які слугують основою організації художньо-конструктивної діяльності педагога з дітьми дошкільного віку, закладають своєрідні первинні основи виховання, в тому числі і естетичного, трудового, морального, розумового тощо; ознайомлюють здобувачів освіти з віковими анатомо-фізіологічними особливостями художньо-конструктивної діяльності дітей, загального та психоемоційного розвитку дошкільників.

Художньо-естетичні знання, які акумулюють у собі інтегративний зміст дисциплін художньо-естетичного спрямування, є епізодичними. Наявність нетипових, несистемних процесуально-технологічних знань, які поглиблюють поінформованість майбутнього педагога про способи та форми організації художньо-конструктивної діяльності дітей; методи активізації їхньої пізнавальної та творчої діяльності, ознайомлення з різноманітними технологіями виготовлення виробів. Поверхове розуміння рефлексивно-діагностичних знань, які дають змогу коригувати власні потенційні можливості та якість докладених зусиль.

Репродуктивний рівень

Достатнє розуміння значення психолого-педагогічних знань, які слугують основою організації художньо-конструктивної діяльності педагога з дітьми дошкільного віку, закладають своєрідні первинні основи виховання дітей, в тому

числі й естетичного, трудового, морального, розумового тощо; ознайомлюють здобувачів освіти з віковими анатомо-фізіологічними особливостями художньо-конструктивної діяльності дітей, загального та психоемоційного розвитку дошкільників. На достатньому рівні майбутній вихователь усвідомлює художньо-естетичні знання, які акумулюють у собі інтегративний зміст дисциплін художньо-естетичного спрямування.

Здобувачі освіти демонструють, проте з деякими неточностями, наявність процесуально-технологічних знань, які поглиблюють поінформованість майбутнього педагога про способи та форми організації художньо-конструктивної діяльності дітей; методи активізації їхньої пізнавальної та творчої діяльності, ознайомлення з різноманітними технологіями виготовлення виробів. Окремі неструктуровані знання здобувача освіти не дозволяють належним чином оцінювати творчу художньо-конструктивну діяльність вихованців. Лише оволодіння рефлексивно-діагностичними знаннями дають змогу коригувати власні потенційні можливості та якість докладених зусиль (потребують незначної підказки педагога).

Творчий рівень

Наявність систематичних, повних та глибоких психолого-педагогічних знань, які слугують основою організації художньо-конструктивної діяльності педагога з дітьми дошкільного віку закладають своєрідні первинні основи виховання дітей, в тому числі естетичного, трудового, морального, розумового тощо; ознайомлюють здобувачів освіти з віковими анатомо-фізіологічними особливостями художньо-конструктивної діяльності дітей, загального та психоемоційного розвитку дошкільників. На належному рівні володіють художньо-естетичними знаннями, які акумулюють у собі інтегративний зміст дисциплін художньо-естетичного спрямування.

Демонструють стійкі процесуально-технологічні знання, які поглиблюють поінформованість майбутнього педагога про способи та форми організації художньо-конструктивної діяльності дітей; методи активізації їхньої пізнавальної та творчої діяльності, ознайомлення з різними технологіями виготовлення

виробів. Майбутні вихователі ЗДО володіють достатніми знаннями задля належної організації художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку, готові творчо застосовувати їх у нестандартній ситуації; чітко розуміють важливість рефлексивно-діагностичних знань, які дають змогу коригувати власні потенційні можливості та якість докладених зусиль.

Конативно-едукативний критерій.

Початковий рівень

Відсутність елементарних конструктивно-комунікативних умінь, які полягають у сформованості здатності здійснювати мовленнєво-творчий словесний супровід, що доповнює усвідомлення змісту дій педагога чи графічних зображень; відсутність здатності активізувати дітей на творчу діяльність; недостатньо сформовані уміння доступно та образно висловлюватись, користуючись відповідними методами (вербальними та невербальними) викладу матеріалу);

Початковий рівень володіння елементарними організаційними уміннями, які спрямовано на формування здатності створювати гармонійне, сприятливе для творчого розвитку дитини морально-психологічне середовище; відсутність умінь планувати творчий процес, підбирати відповідний матеріал, методи, прийоми і засоби задля успішної художньо-конструктивної діяльності дітей;

Низька здатність оволодіння художньо-конструктивними уміннями:

1) здатність особистості здійснювати власні дії щодо означеної діяльності усвідомлено: формування уявлень про мету та результати своїх творчих дій (призначення майбутнього виробу, його форми, розмір, елементи конструкції тощо);

2) здатність здійснювати інтелектуальне предметно-маніпулятивне проектування: створення пошукового макета; графічне проектування шляхом відображення результату художньо-конструктивної діяльності в уяві; графічне зображення конструкції виробу, його уявної форми та розміру; добір доцільних тем та завдань відповідно до вікових та індивідуальних особливостей та можливостей дітей з опорою на зону їхнього найближчого розвитку;

3) здатність до діяльнійшої творчості – вміння добирати та поєднувати кольорові сполучення; розробляти ескіз декоративної композиції; підкреслювати та узагальнювати колір декоративного оформлення виробу у порівнянні із реальним; передавати образну виразність предмета; взаємопов'язувати поміж собою матеріал, форму та способи декорування виробів, окреслювати їхнє призначення; добирати засоби задля підкреслення художнього образу; володіти технологією обробки різних матеріалів; добирати матеріали за їх властивостями з урахуванням призначення та конструкції виробу; передавати розмір предметів, характерні особливості його форм, пропорції, належним чином взаєморозміщувати частини виробу, комбінувати форми, підкреслювати стильову єдність елементів виробу; знаходити декілька рішень, щоб вибрати найдоцільніше; добирати оптимальні способи з'єднання частин виробу. При цьому здобувач освіти потребує значної допомоги викладача чи інших майбутніх фахівців дошкільного профілю.

Недостатнє бажання щодо оволодіння рефлексивно-діагностичними вміннями – здатність здійснювати контроль художньо-конструктивної діяльності дітей шляхом використання різних методів, ураховуючи особливості розвитку відповідних умінь, творчих здібностей вихованців; здатність до самоаналізу власної педагогічної та художньо-конструктивної діяльності, визначення перспектив її удосконалення.

Репродуктивний рівень

Наявність окремих конструктивно-комунікативних умінь, часткової здатності здійснювати мовленнєво-творчий словесний супровід, що доповнює усвідомлення змісту дій педагога чи графічних зображень; наявність здатності активізувати дітей на творчу діяльність; сформованість умінь доступно та образно висловлюватися, користуючись відповідними методами (вербальними та невербальними) викладу матеріалу;

Відтворювальний рівень володіння організаційними вміннями щодо створення гармонійного, сприятливого для творчого розвитку дитини морально-психологічного середовища; наявність достатніх умінь щодо планування творчого

процесу, підбору відповідного матеріалу, методів, прийомів і засобів задля успішної художньо-конструктивної діяльності дітей; демонстрування здобувачем освіти репродуктивних дій за відповідним зразком у конкретній ситуації, іноді з допомогою викладача.

Нестійкий вияв бажання щодо оволодіння художньо-конструктивними вміннями:

1) здатність здійснювати власні дії щодо означеної діяльності усвідомлено: формування уявлень про мету та результати своїх творчих дій (призначення майбутнього виробу, його форми, розмір, елементи конструкції тощо);

2) здатність здійснювати інтелектуальне предметно-маніпулятивне проектування: створення пошукового макета; графічне проектування шляхом відображення результату художньо-конструктивної діяльності в уяві; графічне зображення конструкції виробу, його уявної форми та розміру; добір доцільних тем та завдань відповідно до вікових та індивідуальних особливостей та можливостей дітей з опорою на зону їхнього найближчого розвитку;

3) здатність до діяльнісної творчості – вміння добирати та поєднувати кольорові сполучення; розробляти ескіз декоративної композиції; підкреслювати та узагальнювати колір декоративного оформлення виробу у порівнянні із реальним; передавати образну виразність предмета; взаємопов'язувати поміж собою матеріал, форму та способи декорування виробів, окреслювати їхнє призначення; добирати засоби задля підкреслення художнього образу; володіти технологією обробки різних матеріалів; добирати матеріали за їх властивостями з урахуванням призначення та конструкції виробу; передавати розмір предмета, характерні особливості його форм, пропорції, належним чином взаєморозміщувати частини виробу, комбінувати форми, підкреслювати стильову єдність елементів виробу; знаходити декілька рішень задля того, щоб вибрати найдоцільніше; добирати оптимальні способи з'єднання частин виробу.

Усвідомлення необхідності щодо оволодіння рефлексивно-діагностичними вміннями – здатність здійснювати контроль художньо-конструктивної діяльності дітей шляхом використання різних методів, враховуючи особливості розвитку

відповідних умінь, творчих здібностей вихованців; здатність до самоаналізу власної педагогічної та художньо-конструктивної діяльності, визначення перспектив її удосконалення.

Творчий рівень

Наявність комплексу високорозвинених конструктивно-комунікативних умінь здійснювати мовленнєво-творчий словесний супровід, що доповнює усвідомлення змісту дій педагога чи графічних зображень; наявність чітких умінь активізувати дітей на творчу діяльність; сформовані уміння чітко, доступно, творчо та образно висловлюватись, користуючись відповідними методами (вербальними та невербальними) викладу матеріалу.

Творчий рівень оволодіння організаційними уміннями, які спрямовано на формування здатності щодо створення гармонійного, сприятливого для творчого розвитку дитини морально-психологічного середовища; наявність стійких умінь щодо планування творчого процесу, підбору відповідного матеріалу, методів, прийомів і засобів задля успішної художньо-конструктивної діяльності дітей.

Яскраво виражена здатність щодо творчого оволодіння художньо-конструктивними уміннями, володіє ними на достатньому рівні:

1) здатність особистості здійснювати власні дії щодо означеної діяльності усвідомлено: формування уявлень про мету та результати своїх творчих дій (призначення майбутнього виробу, його форми, розмір, елементи конструкції тощо);

2) здатність здійснювати інтелектуальне предметно-маніпулятивне проектування: створення пошукового макета; графічне проектування шляхом відображення результату художньо-конструктивної діяльності в уяві; графічне зображення конструкції виробу, його уявної форми та розміру; добір доцільних тем та завдань відповідно до вікових та індивідуальних особливостей та можливостей дітей з опорою на зону їхнього найближчого розвитку;

3) здатність до діяльнісної творчості – добирати та поєднувати кольорові сполучення; розробляти ескіз декоративної композиції; підкреслювати та узагальнювати колір декоративного оформлення виробу у порівнянні із реальним;

передавати образну виразність предмета; взаємопов'язувати поміж собою матеріал, форму та способи декорування виробів, окреслювати їхнє призначення; добирати засоби задля підкреслення художнього образу; володіти технологією обробки різних матеріалів; добирати матеріали за їх властивостями з урахуванням призначення та конструкції виробу; передавати розмір предмета, характерні особливості його форм, пропорції, належним чином взаєморозміщувати частини виробу, комбінувати форми, підкреслювати стильову єдність елементів виробу; знаходити декілька рішень задля того, щоб вибрати найдоцільніше; добирати оптимальні способи з'єднання частин виробу. Здобувачі освіти демонструють здатність самостійно обирати дії задля організації належної художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку.

Чітка усвідомленість щодо необхідності оволодіння рефлексивно-діагностичними вміннями – здатності здійснювати контроль художньо-конструктивної діяльності дітей шляхом використання різних методів, ураховуючи особливості розвитку відповідних умінь, творчих здібностей вихованців; демонструють стійкий інтерес до самоаналізу власної педагогічної та творчої художньо-конструктивної діяльності, усвідомлення необхідності щодо визначення перспектив її удосконалення. Демонструють уміння діяти в дещо зміненій освітній ситуації на основі засвоєних способів дії в інших типових ситуаціях.

Рефлексивно-коригувальний критерій.

Початковий рівень

Сформованість особистісно-професійних якостей, які впливають на результат художньо-конструктивної діяльності з дошкільниками – якість виявляється слабо чи ж не виявляється взагалі (спостережливість, відповідальність, емпатія, тактовність, цілеспрямованість); відсутність творчого потенціалу щодо реалізації художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку; низький рівень творчого потенціалу щодо реалізації власної художньо-конструктивної діяльності в ЗДО. Демонстрування пасивності щодо набуття умінь саморегуляції емоційно-психологічного стану задля успішної творчої художньо-конструктивної

діяльності.

Середній рівень

Якості, які впливають на результат художньо-конструктивної діяльності з дошкільниками, виявляються недостатньо або ж їхні вияви та невияви однакові (спостережливість, відповідальність, емпатія, тактовність, цілеспрямованість); середній творчий потенціал щодо реалізації художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку; достатній рівень вияву творчого потенціалу щодо реалізації власної художньо-конструктивної діяльності в ЗДО. Наявність активності щодо набуття умінь саморегуляції емоційно-психологічного стану задля успішної творчої художньо-конструктивної діяльності.

Високий рівень

Якості, які впливають на результат художньо-конструктивної діяльності з дошкільниками, сформовано повністю, вони виявляються сильно та часто (спостережливість, відповідальність, емпатія, тактовність, цілеспрямованість); високий творчий потенціал щодо реалізації художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку; високий рівень вияву творчого потенціалу щодо реалізації власної художньо-конструктивної діяльності в ЗДО. Наявність високої активності щодо необхідності та важливості набуття умінь саморегуляції емоційно-психологічного стану для успішної творчої художньо-конструктивної діяльності.

Відтак готовність майбутніх вихователів до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку є інтегративним особистісним утворенням, що полягає в системній єдності знань, умінь та навичок на основі особистісно-мотиваційного, освітньо-інтегративного, діяльнісного, рефлексивно-оцінювального компонентів підготовки, сформованості особистісно-професійних якостей, які забезпечуватимуть успішну аналітико-пізнавальну, конструктивно-перетворювальну, художньо-творчу діяльність в умовах закладу дошкільної освіти.

Для формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку необхідна структурно-функціональна модель системи професійної підготовки

майбутніх вихователів до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку, чому буде присвячений наступний параграф.

3.4. Структурно-функціональна модель системи професійної підготовки майбутніх вихователів до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку

Професійну готовність педагога учені [317; 441] зазвичай вважають регулятором педагогічної діяльності та дієвою передумовою її ефективності. Загальновідомо, що термін «готовність до педагогічної діяльності» тлумачать як результат процесу підготовки педагога до відповідної діяльності. Структура готовності майбутнього педагога до професійної діяльності зазвичай охоплює позитивне ставлення до обраної професії, здібності, знання, вміння та навички, риси характеру, професійні якості особистості.

У «Педагогічному словнику» дефініцію «професійна підготовка» [138, с. 262] окреслено як сукупність якостей особистості, спеціальних знань, умінь, трудового досвіду, норм поведінки, що сукупно забезпечують можливість успішного здійснення праці за обраною професією.

На думку О. Монке, готовність до педагогічної діяльності характеризується як організований динамічний особистісний процес, інтегративна характеристика особистості, що містить взаємопов'язаний комплекс професійних та індивідуальних особистісних якостей, які забезпечують здатність до педагогічної діяльності [317, с. 42]. Підготовку майбутніх вихователів до морально-духовного виховання дошкільників учена визначає як цілісний педагогічний процес, «іманентний складник» професійно-педагогічної підготовки, який наповнено знаннєвим, культурноціннісним та діяльнісним змістом, результатом якого є підготовленість майбутнього фахівця до виконання конкретної зазначеної діяльності [317, с. 42].

О. Сорока розглядає поняття «готовність» до педагогічної діяльності з психологічної позиції і трактує означений феномен як «особливий психічний стан», що виникає як прояв якісного новоутворення у загальній структурі

особистості на конкретному етапі її розвитку [441, с. 172]. Аналізуючи особливості готовності майбутніх учителів початкової школи до використання арт-терапії, учена характеризує її як інтегративне утворення особистості, яке складається із відповідних компонентів готовності (мотиваційно-ціннісного, змістового, процесуального, креативного) та характеризується наявністю належної мотивації до здійснення арт-терапевтичної діяльності, сформованістю відповідних умінь та навичок, відповідних професійно-значущих якостей, творчого потенціалу для оптимізації освітнього процесу [441, с. 192].

Система професійної підготовки майбутніх вихователів до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку становить цілеспрямовану педагогічну взаємодію, яка здійснюється через комплекс форм, методів, засобів предметно-перетворювальної діяльності з метою реалізації змісту дисциплін художньо-естетичного спрямування відповідно до окреслених завдань та цілей з урахуванням особливостей художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку, навчальної діяльності здобувачів освіти, умов майбутньої професійної діяльності, педагогічних закономірностей і принципів.

У результаті проведеного нами аналізу науково-педагогічних джерел, результатів емпіричного дослідження, аналізу досвіду нашої роботи у ЗВО в означеному аспекті розроблено структурно-функціональну модель системи професійної підготовки майбутніх вихователів до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку в умовах ЗДО (рис. 3.1) Відтак модель відображає:

– взаємодію *компонентів підготовки* до формування художньо-конструктивної діяльності в умовах ЗДО (особистісно-мотиваційного, освітньо-інтегративного, діяльнісного, рефлексивно-оцінювального);

– *методологічні підходи* побудови освітнього процесу в ЗВО, які забезпечують спрямованість майбутніх вихователів на підготовку до належного керівництва художньо-конструктивною діяльністю дітей дошкільного віку (системного, особистісно-орієнтованого, компетентнісного, діяльнісного, аксіологічного, культурологічного);

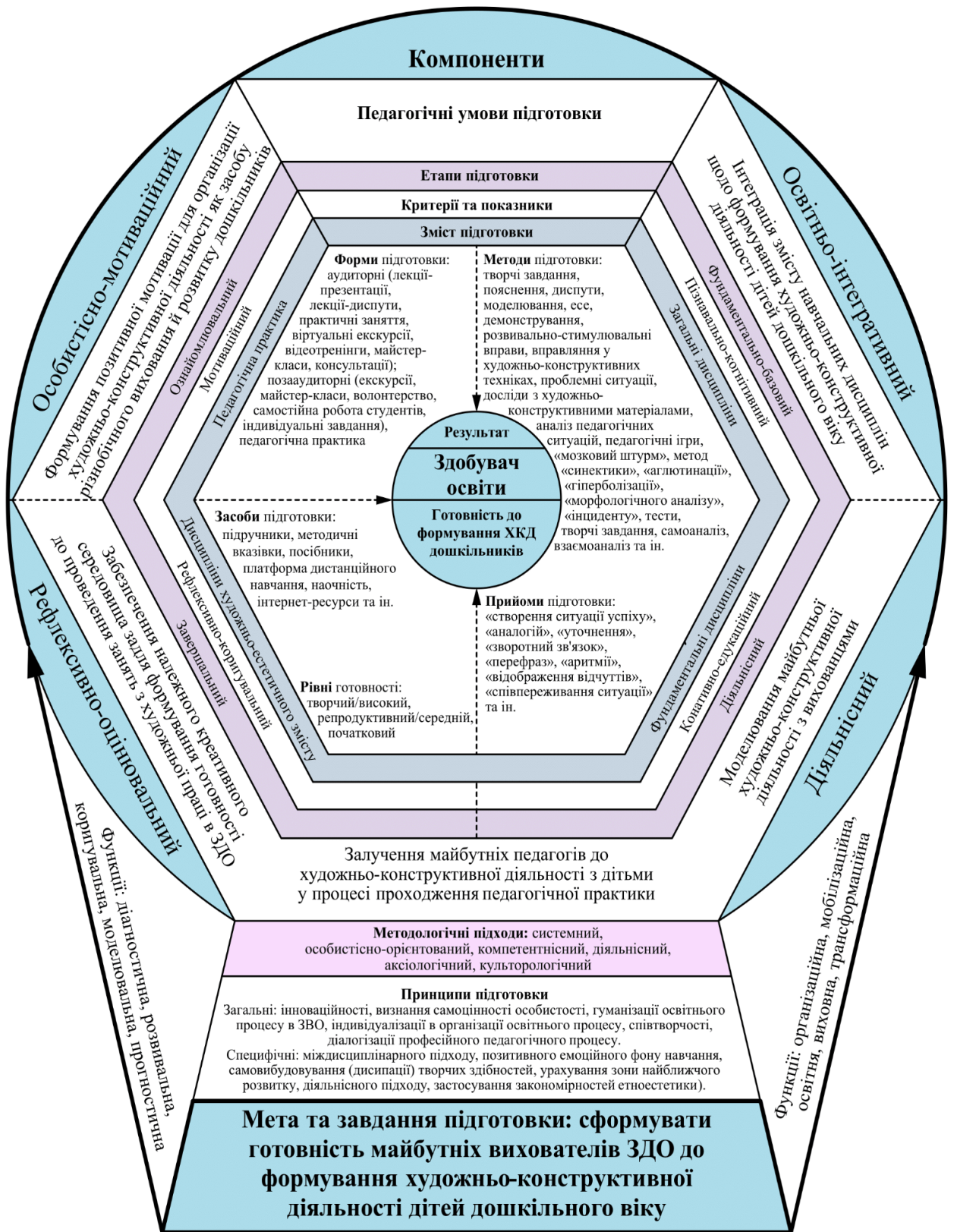


Рис. 3.1. Структурно-функціональна модель системи професійної підготовки майбутніх вихователів до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку

– *принципи підготовки* (загальні принципи: інноваційності, визнання самоцінності особистості, гуманізації освітнього процесу в ЗВО, індивідуалізації в організації освітнього процесу, співробітництва, співтворчості, діалогізації професійного педагогічного процесу; специфічні принципи: міждисциплінарного підходу, позитивного емоційного фону навчання, самовибудовування (дисипації) творчих здібностей, урахування зони найближчого розвитку у напрямі розвитку здобувачами освіти власних художньо-конструктивних умінь та навичок, діяльнісного підходу, застосування закономірностей етноестетики);

– *функції*: організаційна (спрямована на вирішення актуальних питань та організацію системи професійної підготовки майбутніх вихователів до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку); освітня (декомпозиціюється у тематичних розділах змісту освітніх компонентів, що містять навчальні матеріали в окресленому нами напрямі. Означену функцію спрямовано на формування належного рівня фахових компетентностей здобувачів освіти задля успішної майбутньої професійної діяльності, формування здатності знаходити та обробляти нову інформацію, оперувати нею та творчо її використовувати); розвивальна (передбачає незворотний процес якісних та кількісних змін особистості, розвиток внутрішніх потенцій і здібностей, мотиваційної сфери майбутніх вихователів, їхніх духовних та професійних потреб, постійного самовдосконалення та саморозвитку); виховна (спрямована на формування у здобувачів освіти світоглядних і життєвих позиції, ціннісних орієнтацій, моралі, системи переконань, позитивних норм поведінки); діагностична (передбачає моніторинг суб'єктів освітнього процесу з метою підвищення їх професійної культури загалом, спонукає до більш глибокого вивчення особливостей та напрямів професійної підготовки майбутніх вихователів до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку, аналізу ефективності освітнього процесу та етапів професійної підготовки майбутніх фахівців зокрема); коригувальна (спрямована на активізацію пошуково-творчих спонук особистості, підбір найбільш ефективних методів та прийомів індивідуального впливу на здобувача освіти, забезпеченні

зворотного зв'язку, внесенні необхідних корективів, пошуку оптимальних шляхів щодо удосконалення системи професійної підготовки майбутніх вихователів до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку); моделювальна (полягає в розробці основних положень освітнього процесу закладу вищої освіти, формуванні та впровадженні кращого новітнього досвіду); мобілізаційна (спрямована на забезпечення найбільш повної активізації освітньої діяльності майбутніх вихователів у процесі професійної підготовки, динамізацію незалежного професійного мислення, формування здатності особистісного проєктування освітнього процесу); трансформаційна (виявляється у перетворенні процесу навчання здобувачів освіти на акт неперервного, сталого, систематичного пізнання, за якого формування професійних умінь та навичок, ідей, переконань, якостей особистості переходять у стійкі риси характеру); прогностична (спрямована на проєктування ближніх та віддалених цілей професійної підготовки майбутніх вихователів, планування навчальних завдань на різних етапах під час опанування змісту освітніх компонентів та проходження педагогічної практики у закладах дошкільної освіти; окреслення ефективних методів, прийомів та засобів впливу на майбутніх фахівців з урахуванням їх індивідуальних особливостей та можливостей);

– зміст підготовки здобувачів освіти, в основу якого покладено загальнопедагогічні, методологічні, психолого-педагогічні, художньо-естетичні, технологічні, діагностико-прогностичні знання;

– сукупність взаємопов'язаних *педагогічних умов підготовки*: формування позитивної мотивації для організації художньо-конструктивної діяльності як засобу різнобічного виховання й розвитку дошкільників; інтеграція змісту навчальних дисциплін щодо формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку; моделювання майбутньої художньо-конструктивної діяльності з вихованцями; залучення майбутніх педагогів до художньо-конструктивної діяльності з дітьми у процесі проходження педагогічної практики; забезпечення належного креативного середовища задля формування готовності до проведення занять з художньої праці в ЗДО;

– форми підготовки: аудиторні (лекції-презентації, лекції-диспути, практичні заняття, віртуальні екскурсії, відеотренінги, майстер-класи, воркшопи) та позааудиторні (екскурсії, майстер-класи, волонтерство, самостійна робота майбутніх вихователів, педагогічна практика); форми організації здобувачів освіти на заняттях: колективні (флешмоби), індивідуальні та групові;

– етапи підготовки (ознайомлювальний, фундаментально-базовий, діяльнісний, завершальний);

– методи підготовки: організації освітньої діяльності здобувачів освіти (творчі завдання, пояснення, диспути, моделювання, есе, демонстрування, розвивально-стимулювальні вправи, вправлення у художньо-конструктивних техніках, проблемні ситуації, дослідження з художньо-конструктивними матеріалами, аналіз педагогічних ситуацій; мотивації та активізації освітньої діяльності майбутніх вихователів (опір на попередньо здобутий досвід, відчуття успіху в означеному напрямі, заохочування, дискусія, випереджувальна позитивна оцінка, педагогічні ігри); методи творчого розвитку здобувачів освіти («мозковий штурм», метод синектики, аглютинації, гіперболізації, морфологічний аналіз, метод інциденту); контролю та самоконтролю (самоаналіз рівнів сформованості художньо-конструктивних умінь, практичної діяльності з дітьми, взаємоаналіз та ін.);

– прийоми підготовки: «аналогій», «уточнення», «перифраз», «створення ситуації успіху», «зворотний зв'язок», «відображення відчуттів», «співпереживання ситуації» та ін.

– критерії та показники готовності (мотиваційний, пізнавально-когнітивний, конативно-едукативний, рефлексивно-коригувальний);

– рівні готовності майбутніх вихователів до художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку за кожним із критеріїв відповідно;

– засоби підготовки (підручники, методичні вказівки, посібники, платформа дистанційного навчання, наочність, інтернет-ресурси та ін.);

– результат (готовність до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку).

Вагомим компонентом у моделі системи підготовки майбутніх вихователів до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку є мета та завдання: сформувати готовність майбутніх вихователів ЗДО до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку. Їх реалізацію спрямовано на подолання суперечностей:

– між потребою здійснювати власну художньо-дизайнерську діяльність в умовах ЗДО та недостатньою вмотивованістю здобувачів освіти щодо набуття ними відповідних умінь та знань;

– між потребою володіти необхідними методами та прийомами щодо формування художньо-конструктивної діяльності дошкільників в ЗДО та недостатньою готовністю майбутніх вихователів до здійснення означеного виду діяльності;

– між недостатнім розвитком власних потенційних можливостей здобувачів освіти щодо належного набуття ними художньо-конструктивних компетентностей та важливістю здійснення педагогом означеної діяльності задля повноцінного успішного розвитку дітей дошкільного віку;

– між потребою у застосуванні художньо-конструктивних знань та вмінь у динамічних умовах практичної діяльності та усталеними (традиційними) формами й методами навчання у ЗВО;

– між необхідністю формування здобувачами освіти відповідних якостей особистості та недостатнім усвідомленням ними їх значення для професійного саморозвитку.

Результати наукових досліджень з проблеми підготовки майбутніх вихователів в означеному аспекті, аналіз методологічних підходів в окресленому напрямі, емпіричне дослідження дають змогу виокремити напрями реалізації мети та подолання вищезначених суперечностей:

1. Розвиток мотивації щодо необхідності набуття знань та умінь стосовно формування художньо-конструктивної діяльності в умовах ЗДО.

2. Формування належних знань через інтегрування змісту навчальних дисциплін.

3. Формування у здобувачів освіти системи відповідних умінь, досвіду практичної діяльності в означеному аспекті.

4. Забезпечення умов щодо творчого розвитку майбутніх вихователів.

5. Формування відповідних якостей особистості у напрямі рефлексії, самоаналізу, самовдосконалення.

Характеристику відповідних структурних компонентів підготовки описано нами у параграфі 3.1.

Належна підготовка майбутніх вихователів до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку передбачає дотримання відповідних загально дидактичних та специфічних принципів, які:

- регулюють основні компоненти підготовки;
- сприяють ефективності реалізації означеної нами мети;
- зумовлюють характер і особливості навчальної діяльності здобувачів освіти у процесі підготовки до художньо-конструктивної діяльності з дітьми;
- спрямовують характер освітньої діяльності майбутніх вихователів;
- сприяють розв'язанню суперечностей освітнього процесу;
- спрямовують зміст діяльності викладача ЗВО;
- узгоджують діяльність суб'єктів освітнього процесу.

Характеристику відповідних принципів підготовки описано нами у параграфі 2.3.

Психолого-педагогічний аналіз досвіду діяльності закладів дошкільної освіти свідчить, що для ефективного керівництва художньо-конструктивною діяльністю дітей необхідна сформована готовність майбутніх вихователів до реалізації ними відповідних педагогічних функцій. Розкриємо зміст кожної з них детальніше. Так, *інформаційно-комунікативна функція* передбачає уміння точно і образно описувати зміст матеріалу, який опановуватимуть діти, вміло користуючись різними методами викладу, передбачає здатність активізувати творчу діяльність дітей. При цьому слід враховувати, що спілкування з дітьми дошкільного віку є складним та багатоплановим процесом налагодження взаємозв'язку між педагогом та дошкільниками. Працюючи з віковою групою,

вихователь ЗДО вибудовує такі лінії інформаційно-комунікативної взаємодії: з кожною дитиною окремо, з усім колективом вихованців загалом, з батьками дітей. Усі ці лінії у повсякденному житті закладу дошкільної освіти переплітаються, взаємодіють та функціонують як єдине ціле. У процесі організації художньо-конструктивної діяльності, демонструючи способи виготовлення виробу, вихователь здійснює словесний супровід власних художньо-конструктивних дій; використовує знакові системи (вербальні та невербальні), за допомогою яких передає ту чи іншу інформацію. Відповідно реалізацію інформаційно-комунікативної функції розглядаємо з цих позицій. Вербальна складова означеної функції залежить від мовленнєвої вправності здобувача освіти, уміння влучно, адекватно до освітньої ситуації використовувати слова, речення в усному (діалогічному та монологічному) мовленні. Невербальна складова передбачає уміння використовувати рухи, міміку, жести, інтонацію, контакт очима. Особливо важливими є рухи рук, за допомогою яких педагог показує способи та прийоми роботи з різними матеріалами, вміло поєднуючи вербальне та невербальне мовлення. Означене допомагає привернути увагу дитини до художньо-конструктивної діяльності в цілому, виразити своє емоційне ставлення до виготовлення конкретного виробу, до дитини дошкільного віку, як до співбесідника, та власне ставлення до інформації, яку переповідає педагог. Набір жестів, які доцільно застосовувати під час художньо-конструктивної діяльності з дітьми, дуже різноманітний. Проаналізуємо їх детальніше:

1. Комунікативні жести під час організації художньо-конструктивної діяльності дітей підкріплюють мовлення і є супроводжувальними носіями інформації. Їх педагог може використовувати: під час заборони (коли дитина неправильно поводить з інструментом чи матеріалами, може завдати собі шкоди), для привернення уваги (коли педагог демонструє етапи та способи виготовлення виробу), запрошення (спонукає дитину до виготовлення виробу, прибирання робочого місця); ствердження (показує способи та прийоми роботи з тими чи іншими матеріалами), заперечення (щодо доцільності вибору того чи іншого способу дій, стосунків між дітьми); запитання (згода дитини щодо її

готовності виготовляти той чи інший виріб як подарунок для близьких людей, для власних потреб тощо).

2. Підкреслюючі жести у процесі організації означеного виду діяльності з дітьми супроводжують мовлення педагога, посилюють ефект сприймання дітьми навчального матеріалу.

3. Модальні жести є надзвичайно важливими під час організації художньо-конструктивної діяльності з дітьми, оскільки такий вид діяльності є емоційно насиченим, передбачає використання виразних рухів, які передають педагогічну оцінку творчих дій дитини, враховують її внутрішній стан та ставлення до ситуації. Педагог може використовувати жести та міміку, демонструючи емоцію здивування (від того, як чудово та натхненно вихованець намагається діяти), схвалення (вибору дитиною того чи іншого матеріалу, способів дії), згоди (з поведінням чи діями дитини), роздуми (з приводу міркувань чи поведінки вихованця) та ін.

Під час безпосереднього спілкування вихователя закладу дошкільної освіти з дитиною відбувається вплив особистості педагога на формування особистості дошкільника. Відтак інформаційно-комунікативна функція вихователя ЗДО набуває професійно значущої ролі і є неабиякою передумовою формування цілого комплексу педагогічних здібностей здобувача освіти. Слід враховувати, що у процесі формування художньо-конструктивної діяльності з дітьми дошкільного віку вихователь використовує монологічне та діалогічне мовлення. При цьому монологічне мовлення має бути нетривалим, яскравим, змістовним, емоційним. Організація художньо-конструктивної діяльності в ЗДО потребує встановлення безпосереднього контакту майбутнього педагога з дитиною. Вирішальне значення в цьому має діалог. Здатність вихователя висловити своє конкретне бачення ситуації з почуттям поваги до дитини, толерантно вислухати її міркування, зрозуміти її позицію на умовах рівності обох сторін – такі передумови закладено в сутність діалогічного мовлення. Інформаційно-комунікативна функція вихователя закладу дошкільної освіти передбачає вправне спілкування шляхом бесіди. Її слід організувати так, щоб вона стала дієвим кроком до розвитку творчих здібностей

вихованця, здобуття віри у власні сили. Сутність бесіди вбачаємо не лише у передачі дітям інформації щодо вирішення того чи іншого завдання художньо-конструктивної діяльності, а й у активізації внутрішніх ресурсів вихованця. За таких умов бесіда реалізовує функції розвивальної допомоги. У випадку, коли педагог заохочує дитину до самостійного пошуку шляхів можливого вирішення проблемного питання, він демонструє сприйняття особистості дитини, виявляє зацікавленість у її можливих діях, збагачує художньо-естетичні почуття дитини, зберігаючи її унікальність. У процесі реалізації інформаційно-комунікативної функції педагог демонструє рівень своєї педагогічної культури та педагогічної майстерності загалом.

Організаторська функція педагога, який здійснює художньо-конструктивну діяльність, включає уміння планувати освітній процес, підбирати належний матеріал, відповідні методи, прийоми і засоби для змістовної художньо-конструктивної діяльності дошкільників. Важливим при цьому є спрямування художньо-конструктивної діяльності дітей на розвиток творчості.

Сучасний педагог повинен бути спроможним організувати освітнє творче середовище за принципами стабільності-динамічності, природовідповідності, культуровідповідності, емоціогенності, проблемності, довіри, діалогу тощо. Освітнє середовище, у якому діти дошкільного віку здійснюють художньо-конструктивну діяльність, має враховувати просторову предметно-практичну та емоційно-духовну ланки. Означене потребує ретельного добору таких художньо-продуктивних завдань, які є максимально цікавими для дошкільників, активізують їхнє бажання працювати, творити, не помічаючи часу. Такі завдання повинні максимально врахувати інтереси й уподобання дітей під час художньо-конструктивної діяльності. Слід також планувати означену діяльність з максимальним урахуванням індивідуальних та вікових можливостей дітей 4-6-річного віку, опираючись на зону їхнього найближчого розвитку, нормативні освітні документи, програми ЗДО для дітей дошкільного віку. Реалізація організаторської функції також передбачає забезпечення належних санітарних, матеріальних, морально-психологічних умов. Педагогу потрібно бути готовим до

добору цікавих матеріалів для дітей, які мають бути доступними для їх придбання, не потребувати значних фінансових витрат. Також педагогу слід звертати увагу на особливості спілкування дошкільників та за потреби вчасно вносити корективи. Слід враховувати, що організувати художньо-конструктивну діяльність дітей варто у такий спосіб, щоб вона сприяла гармонійному розвитку всіх сфер особистості, була поліфункціональним модулем соціалізації дитини, чинником гармонізації стосунків із близькими людьми, однолітками та соціумом, джерелом художнього світосприйняття, у якому естетично-чуттєве гармонує з розумовим.

Організуючи освітнє середовище задля художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку, вихователь ЗДО повинен враховувати всю сукупність зовнішніх і внутрішніх обставин, які впливають на розвиток дитини. Найважливішим серед таких обставин є спроможність організувати такий освітній простір, за якого дошкільник формуватиме звички мислити, відчувати та розуміти свої внутрішні можливості та сили, експериментувати з різним матеріалом, оволодівати досвідом творчої поведінки, радості існування. При цьому слід враховувати особливості предметного та природного середовища, у якому природне середовище є своєрідною істинною формою існування краси, джерелом пошуків, ідей та задумів. Предметне середовище містить чималу культурну спадщину, твори декоративно-прикладного мистецтва, що є також важливою формою існування краси, стимулятором творчої діяльності дитини, своєрідним полем її пізнавально-творчої активності.

Художньо-конструктивна діяльність дітей дошкільного віку є розумовим, інтелектуально-естетичним, емоційним процесом, який супроводжується роботою фантазії та уяви, особливим творчим натхненням, активним мисленням. Реалізація організаторської функції потребує від педагога закладу дошкільної освіти професіоналізму, компетентності у галузі образотворчого та декоративно-прикладного мистецтва, володіння різними видами художньо-конструктивної практики, здатністю творчо використовувати різні матеріали і техніки їх обробки, володіти педагогічними прийомами розвитку дитини засобами мистецтва.

Прогностична функція вихователя закладу дошкільної освіти полягає у його здатності окреслити конкретну мету, зміст, засоби художньо-конструктивної діяльності, передбачити можливі конкретні результати з опорою на індивідуальні особливості та можливості вихованців; у розумінні сутності й логіки освітнього процесу загалом, особливостей та закономірностей вікових та індивідуальних особливостей дітей. Означене дасть змогу спрогнозувати поведінку дітей дошкільного віку під час виконання ними художньо-конструктивних завдань.

Діагностична функція спрямована на уміння педагога враховувати особливості розвитку творчих здібностей дітей під час організації художньо-конструктивної діяльності, здійснювати вчасний її контроль з використанням різних методів пізнавальної та творчої діяльності дітей; на отримання інформації щодо інтересів, цілей, можливостей дошкільників, особливостей розвитку їхніх психічних процесів, емоційної сфери. Реалізація діагностичної функції потребує від педагога спостережливості, умінь якісно діагностувати педагогічні явища та емоційні стани вихованців засобами образотворчого мистецтва під час творчої діяльності.

Виховна функція реалізується вихователем закладу дошкільної освіти під час організації освітнього процесу (проведення занять, забезпечення самостійної творчої діяльності) та безпосередньої художньо-конструктивної взаємодії з дітьми. Виховну діяльність педагога спрямовано насамперед на забезпечення комфортного творчого середовища задля гармонійного розвитку особистості дитини. У такому середовищі вихователь здійснює розумове, моральне, сенсорне, трудове, естетичне виховання дітей, сприяє розвитку творчої особистості. Неабияке значення має художньо-конструктивна діяльність для розумового виховання дітей, оскільки працюючи, творячи щось потрібне, красиве, дошкільник поступово, під керівництвом вихователя розширює діапазон своїх знань на основі нових уявлень про розмаїття форм предметів та виробів, які виготовляє, з'ясовує просторове розташування предметів та їх частин, вчиться аналізувати деталі виробу, досліджує їхні розміри, властивості, дії, які можна з ними виконувати, сукупність кольорових сполучень тощо. Під час художньо-

конструктивної діяльності вихователь спонукає дітей до формування мислительних (розумових) операцій порівняння, узагальнення, аналізу, синтезу; навчає спостерігати, порівнювати предмети, знаходити в них однакові та відмінні характеристики, властивості. Вивчення властивостей предметів у безпосередній творчій діяльності сприяє міцнішому засвоєнню знань та умінь дітей. Діти навчаються грамотно користуватись приладами та матеріалами, набувають умінь планувати власну діяльність. Художньо-конструктивна діяльність створює сприятливі умови для формування таких розумових якостей особистості, як допитливість, ініціативність, розумова активність, самостійність. Водночас із розумовим вихователь здійснює і сенсорне виховання дітей, яке спрямоване на засвоєння дошкільниками кольорів, форм, величини предметів, розвитку сенсомоторики, узгодженості в роботі очей і рук під час художньої праці.

Трудове виховання під час художньо-конструктивної діяльності поєднує в собі розумову та фізичну активність. Для створення конкретного виробу чи іграшки потрібно докласти певних зусиль, здійснити конкретні предметно-перетворювальні дії, оволодіти відповідними уміннями. Унаслідок такої діяльності діти дошкільного віку оволодівають корисними навичками, необхідними для здійснення найрізноманітнішої роботи, розвивають самостійність. Відтак за допомогою художньо-конструктивної діяльності вихователь спонукає вихованців до формування таких якостей особистості, як дисциплінованість, витримка, наполегливість, прагнення досягати бажаних результатів тощо.

Сутність художньо-конструктивної діяльності вихованців для морального виховання дітей дошкільного віку полягає в тому, що така діяльність сприяє формуванню морально-вольових якостей особистості, формує прагнення допомогти однолітку, потішити подарунком своїх близьких та рідних, долати труднощі, доводити розпочате до завершення тощо. Під час створення колективних робіт дошкільники навчаються домовлятися, узгоджувати свої дії з іншими, прагнуть до взаємодопомоги, навчаються радіти своїм успіхам та успіхам однолітків.

Під час художньо-конструктивної діяльності створюються сприятливі умови для естетичного виховання дітей. Аналізуючи характерні особливості предметів (колір, форму, величину, співвідношення елементів), діти формують естетичне сприйняття оточуючої дійсності; прагнуть оздобити виготовлений ними виріб, зробити його охайним, естетично привабливим.

Розвивальна функція реалізується безпосередньо у процесі художньо-конструктивної діяльності та забезпечує управління розумовим, виховним, емоційним, вольовим та іншими компонентами; передбачає формування знань, сприяє повноцінному успішному розвитку всіх психічних процесів (уваги, уяви, мислення, пам'яті, сприймання, емоцій, почуттів), потенційних можливостей дітей дошкільного віку. Художньо-конструктивна діяльність неабияк впливає на розвиток логіки мислення, оскільки є аналітико-синтетичною діяльністю. Логічне мислення вибудовує найдетальніші ланцюжки розумової діяльності з найсуттєвіших факторів, деталей під час технологічного, функціонального, конструкційного, естетичного, композиційного аналізу об'єкта художнього конструювання, самостійного пошуку відсутньої інформації, пошуку джерел інформації. Послідовне здійснення етапів творчої діяльності активізовує логічне мислення, оскільки художньо-конструктивна діяльність потребує пошуку і усвідомлення проблеми, аналізу властивостей вихідних матеріалів, чіткої постановки завдання, окреслення бажаних параметрів виробу (чи ж за потреби елемента дизайну інтер'єру ЗДО), пошуку рішень щодо способів його виготовлення, генерацій ідей, відбору оптимальних варіантів, здійснення відповідних художньо-конструктивних дій задля реалізації задуму, оцінки якості виготовлення виробу, внесення можливих коректив (за потреби). Чимале значення має здатність майбутнього вихователя створювати «ситуацію успіху». В обґрунтуванні цього прийому покладаємося на дослідження Н. Ничкало, яка вважає, що в основі створення «ситуації успіху» лежить орієнтація на індивідуальний розвиток особистості. «Ситуацію успіху» вчена трактує як суб'єктивний психічний стан, який дає відчуття задоволення внаслідок здійснення особистістю фізичних або моральних зусиль під час виконання справи, творення виробу» [337, с. 2].

Ситуація успіху є різновидом педагогічної ситуації, яка дозволяє сформувати у майбутніх вихователів суб'єктивне прагнення включатися в творчу діяльність, використовуючи свої потенційні можливості у сприятливих для цього умовах. Створення ситуацій успіху під час безпосередньої художньо-конструктивної діяльності здобувачів освіти сприяє формуванню впевненості у власних творчих силах та самовияву, розвитку нестандартного мислення, спонукає до активності в освітній діяльності. Оволодіння майбутніми вихователями уміннями створювати ситуації успіху під час художньо-конструктивної діяльності з вихованцями ототожнюємо з виявом вищого рівня педагогічної майстерності.

Реалізацію педагогом *творчої функції* розглядаємо як системний процес вирішення індивідуальних творчих завдань відповідно до зони найближчого розвитку вихованців. Важливо, що саме в дошкільному віці пошук творчого рішення має значно більше значення для всебічного розвитку дитини, аніж результат. Під час художньо-конструктивної діяльності дитина оволодіває відповідним комплексом умінь, знань, які безпосередньо пов'язані з розвитком творчих здібностей. Задля цього педагог створює розвивальне середовище та забезпечує умови розвитку творчої самостійної діяльності дошкільників. Означене потребує організації освітнього процесу на засадах особистісно-орієнтованої моделі взаємодії у ланці педагог-дитина: довірливе ставлення до дитини, урахування її індивідуальних можливостей, забезпечення відчуття успіху в різних видах діяльності, надання дитині відчуття психологічної захищеності, створення у групі ЗДО піднесеної емоційної атмосфери, у якій діти відкриті до пошуків та експерименту. Означене середовище дає можливість вихованцям оволодівати новими способами творчої діяльності, оскільки містить у собі елементи проблемності, новизни. Художнє конструювання передбачає розвиток творчих здібностей дітей, закладає основи проектного мислення, забезпечує умови для формування важливих рис характеру. Процес навчання дітей художньому конструюванню пов'язаний із виготовленням певних об'єктів з різних матеріалів і є засобом активізації навчальної діяльності дітей, розвитку їх творчих здібностей, поглиблення й розширення здобутих знань, розвитку

сенсомоторики, естетичного виховання, інтегрування знань із різних галузей науки і техніки, мистецтва. При цьому ми покладались на технологію «колективного творчого виховання, розроблену Н. Ничкало, сутність якої полягає у формуванні особистості, спроможної у процесі власної роботи бути корисною іншим людям на засадах «моральності та соціальної творчості» [337, с. 3]. Реалізація означеного підходу дає можливість удосконалювати світоглядну, пізнавальну, діяльнісну, емоційно-вольову сфери особистості майбутнього педагога, оскільки максимально врахується індивідуальність здобувача освіти, можливість вибору працювати з тими матеріалами, які до душі, з якими він може працювати якнайкраще. Лише зацікавлений творчий фахівець спроможний керувати, організовувати, творити поряд з іншими, такими ж зацікавленими особистостями. Прогнозуємо, що надалі, у безпосередній професійній діяльності з дітьми та в педагогічному колективі саме такий здобувач освіти активно братиме участь у новій колективній творчій справі в ролі виконавця чи організатора.

Формами підготовки майбутніх вихователів до формування творчої художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку є лекції, лекції-диспути, лекції-презентації, відеотренінги, лекційні заняття проблемного, проблемно-пошукового, дискусійного характеру. Практичні заняття доцільно здійснювати у формі екскурсій, відеоекскурсій, творчої самостійної дослідницької діяльності.

Реалізація педагогом творчої функції під час власної художньо-конструктивної діяльності потребує генерації ідей, створення відповідної (ідеальної) моделі спершу в уяві, а надалі – її реалізації. Творча уява продукує чималу кількість образів, ідей шляхом комбінування, гіперболізації, схематизації. Після детального логічного аналізу педагог обирає оптимальні варіанти рішення.

Психолого-педагогічне обґрунтування форм, методів та засобів підготовки майбутніх вихователів до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку здійснюємо на основі аналізу особливостей художньо-конструктивної діяльності педагога в ЗДО (описано нами в параграфах 1.3. та 1.4.), сутності основних функцій вихователя, який здійснює означену роботу з

дошкільниками. При цьому ми поклались на дослідження Н. Ничкало, яка стверджує, що формування майбутнього педагога потребує застосування творчих методів викладання нормативних навчальних дисциплін у ЗВО. Їх слід максимально спрямовувати на розкриття творчого потенціалу здобувача освіти [337, с. 3].

Так, до інноваційних *креативних методів та прийомів* належать:

– *«мозковий штурм»* (комунікаційна атака) – метод групового розв’язання конкретної творчої проблеми, суть якого полягає у збиранні щонайбільшої кількості ідей. Його застосування сприяє активізації творчої думки здобувачів освіти, спрямування на вирішення конкретного освітнього результату; зниження критичності та самокритичності особистості майбутнього педагога, зростання його впевненості; забезпечення умов для вільного, нічим не обмеженого процесу генерування ідей у студентській групі; зниження рівня самокритичності майбутніх вихователів; створення умов задля втілення нових ідей; створення належного морально-психологічного клімату в навчальній аудиторії, відчуття психологічної захищеності;

– *метод синектики*, який слід застосовувати у ролі стимуляції уяви здобувачів освіти шляхом поєднання різнорідних елементів поміж собою, різних за видом аналогій (особистісної, словесної, образної), асоціацій. Застосування цього методу спонукає майбутніх вихователів до виходу за межі очевидних можливостей. Введення у вирішення конкретної художньо-конструктивної проблеми завдань («квадрат», «стійка», «ворона на шафі», «котикове хутро», «витинанка», «чарівний пальчик» та ін.) з інших галузей (синективної групи) сприяє розширенню поля дій майбутніх вихователів, необхідного для належної організації художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку, пошуку нових підходів до вирішення певної проблеми шляхом поєднання несподіваних думок чи незвичайних аналогій (символічних, фантастичних, прямих, суб’єктивних), які сприяють розвитку творчого мислення здобувачів освіти, дають змогу гранично та різносторонньо зосередити увагу на об’єкті, який виготовлятимуть з дітьми, забезпечуючи оптимальні умови задля активізації

інтуїтивно-творчого процесу через особистісне уподібнення, пряму, символічну та фантастичну аналогію;

– *методи емпатії* (опір на нелогічні дії майбутніх фахівців, які часто мають інтуїтивний характер). Означений метод передбачає своєрідне «вживання» здобувача освіти в умови майбутньої професійної діяльності шляхом ототожнення себе з новими умовами, щоб відчуті і пізнати внутрішню сутність майбутньої творчої професійної діяльності за допомогою самоспостереження, самодослідження та самовивчення. Думки, відчуття здобувача освіти під час такої діяльності є його особистісним новітнім освітнім продуктом, який згодом він зможе реалізувати в письмовій, усній, зображувальній, конструктивній формах. Означене розвиває здатність майбутнього вихователя мислити нестандартно, оцінювати найнесподіваніші ситуації.

– *евристичні методи* передбачають застосування прийомів, які забезпечують можливість вирішувати художньо-конструктивні завдання шляхом «підведення» до можливого правильного варіанта їх вирішення;

– *метод «морфологічного аналізу»* (базується на дотриманні алгоритмів дій та інструкцій, а їх мета полягає у побудові логічної опори для створення конкретної художньо-конструктивної продукції) потребує застосування алгоритму вирішення винахідницьких завдань. В основу цього методу покладено принцип системного аналізу. Відтак у процесі розробки здобувачем освіти нової цікавої ідеї слід скласти матрицю розкриття повного переліку ознак нової ідеї (її конкретну характеристику, етапи, процеси, критерії якості тощо). Цей метод спрямований на знаходження майбутніми вихователями нових, несподіваних, оригінальних художньо-конструктивних ідей шляхом поєднання різноманітних комбінацій з відомих, перевірених, ефективних та не використовуваних раніше компонентів елементів (наприклад, здобувач освіти виготовила стилізований великодній кошик з природних матеріалів (шишок ялини) та викидних матеріалів (картонних пакувальних коробок) для оформлення групової кімнати чи актової зали). Аналіз ознак та взаємозв'язків, отриманих шляхом різних комбінацій елементів чи матеріалів, застосовували для виявлення освітніх проблем

підготовки майбутніх вихователів до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку та для пошуку нових творчих ідей;

– *метод «придумування»*, який застосовується задля створення здобувачами освіти невідомого раніше продукту. Реалізація означеного методу здійснюється за допомогою таких прийомів: а) заміщення якості конкретного об'єкта (матеріалу) якостями іншого об'єкта (матеріалу) для створення нового об'єкта (виробу); б) пошук властивостей конкретного об'єкта в іншому середовищі; в) зміна певного елемента об'єкта, що вивчається майбутніми вихователями, властивостями нового об'єкта, який виготовили чи описали за результатами цієї зміни. Прийом «Якби...» допомагав майбутнім вихователям скласти опис виробу та намалювати малюнок з приводу того, що саме відбудеться, якщо щось змінити. Означені завдання сприяють якіснішому розвитку творчої уяви здобувачів освіти;

– *метод гіперболізації* спрямовано на збільшення чи зменшення об'єкта пізнання, його якості чи окремих частин (придумати найдовшу витинанку, найменшу квіточку, фігурку чи іграшку з великими деталями тощо). Зазвичай майбутні фахівці, виконуючи такі завдання, балансують на межі фантазії та реальності;

– *метод аглютинації* (комбінування), коли здобувачам освіти пропонується поєднувати між собою непоєднані на перший погляд речі, властивості, якості (зобразити себе на вершині безодні, холодний вогонь, палаючий (гарячий) сніг, гіркий цукор, солодку сіль, незриме світло) тощо;

– *метод інверсії* (звернення), який спрямовано на пошук ідей в інших, нових, непередбачуваних напрямках, що не були співзвучні з традиційними переконанням чи поглядами. Це допомагає долати марні стереотипні прийоми шляхом знаходження інших, часто принципово протилежних альтернативних рішень під час виготовлення конкретного виробу чи способів пояснення навчального матеріалу;

– *метод інциденту* спрямовано на подолання особистісної інерційності здобувачів освіти, вироблення адекватних способів педагогічних дій у напружених, стресових ситуаціях. Організація художньо-конструктивної

діяльності дітей дошкільного віку містить непередбачуваність, потребує чималої емоційної стійкості педагога, наявності матеріалів, часу та творчих ідей. Перелічене нами є чинниками, які призводять до емоційної напруженості, за якої складно ухвалювати відповідальне рішення, реалізовувати творчу діяльність. Цей метод ми використовували для формування навичок подолання підвищеної інерційності психіки майбутніх вихователів, формування умінь оптимального прийому рішень, уникаючи емоційної напруженості;

– *репродуктивні методи навчання*, які сприяють формуванню умінь і навичок щодо їх практичного використання за конкретним алгоритмом дій чи зразком. Використання репродуктивних методів у процесі підготовки майбутніх вихователів до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку зумовлює оволодіння відповідними художньо-творчими та трудовими діями, технологічними прийомами з обробки різноманітних матеріалів та їх поєднання. Найефективнішими в означеному аспекті є *метод вправ*, який спрямовано на засвоєння окремих прийомів чи операцій; *метод інтерпретації та стилізації форми*, що передбачає якісне використання приладів та матеріалів, естетизації продуктів творчості;

– *пояснювально-ілюстративні методи* передбачають застосування наочних посібників (плакатів, світлин, мультимедійних презентацій, технологічних та інструкційних карток, відеоматеріалів), які сприяють глибшому розкриттю етапів виконання технологічних операцій.

Перелічені креативні методи та прийоми навчання спрямовують майбутніх педагогів на формування здатності створювати нові освітні продукти. Під час вибору означених методів навчання було враховано чинники, пов'язані із реалізацією конкретних поставлених цілей і завдань художньо-конструктивної діяльності дітей, змісту та форм організації навчання у закладі вищої освіти.

Окрім креативних методів, задля забезпечення якості здійснення означеної підготовки вважаємо за необхідне застосовувати й інші методи:

– *організаційно-діяльнісні методи*, спрямовані на надання здобувачам можливостей безпосередньо долучатися до створення власної траєкторії освітньої

діяльності: визначення власних освітніх цілей, планування, методи контролю та самоконтролю, рефлексії та ін.;

– *методи постановки освітніх цілей*, що використовувалися на початку вивчення дисциплін художньо-естетичного спрямування для окреслення пізнавальних інтересів майбутніх вихователів та корегування мети, змісту навчальних курсів. Застосування цього методу дозволяє вчасно перебудувати освітній процес задля урахування інтересів та освітніх бажань і прагнень здобувачів освіти;

– *методи контролю й оцінки* результатів творчої художньо-конструктивної діяльності, який спрямовано на оцінювання освітнього результату не за ступенем наближеності до конкретного зразка, а за ступенем його відмінності, рівнем творчого вияву, усвідомлення значущості для особистісного розвитку здобувача освіти. Такі методи частково застосовуються як короточасні творчі вправи у межах звичних традиційних форм і методів навчання. Звертали увагу на оволодіння викладачем ЗВО методами і прийомами оцінювання рівня засвоєння знань, умінь у напрямі сформованості готовності майбутніх вихователів до керівництва творчою художньо-конструктивною діяльністю дітей. Водночас оцінка була засобом мотивації здобувачів освіти щодо досягнення ними високих навчальних результатів.

Засобами підготовки майбутніх вихователів до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку вважаємо допоміжні матеріали з їх специфічними дидактичними функціями. До них належать підручники, методичні вказівки, посібники, платформа дистанційного навчання, наочність, інтернет-ресурси. Важливими засобами формування готовності до художньо-конструктивної діяльності дітей вважаємо ті, які подано у переліку ігрового та навчально-дидактичного обладнання для ЗДО та проаналізовано нами в параграфі 1.3.

Висновки до третього розділу

У розділі проведено структурно-компонентний аналіз підготовки майбутніх

вихователів до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку. При цьому з урахуванням позицій учених та особливостей формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку виокремлено такі структурні компоненти цього феномена: особистісно-мотиваційний, який передбачає наявність відповідної мотивації, що спонукає належним чином здійснювати художньо-конструктивну діяльність; освітньо-інтегративний, який спонукає до якіснішого засвоєння знань та формування вмій в окресленому напрямі; діяльнісний, яким охоплено належну сформованість художньо-конструктивних умінь та навичок, практичне застосування здобутих знань; рефлексивно-оцінювальний, який забезпечує аналіз і оцінку власних надбань особистісно-професійного саморозвитку.

Охарактеризовано педагогічні умови підготовки майбутніх вихователів до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку. Педагогічні умови тлумачимо як можливості та обставини освітнього процесу закладу вищої освіти, які сприяють якісному досягненню поставленої мети, забезпечують розвиток відповідних пізнавальних інтересів здобувачів освіти, сприяють формуванню умінь та навичок, творчому розвитку, активізації самостійної діяльності. Завдання ЗВО вбачаємо у забезпеченні таких педагогічних умов (формування позитивної мотивації для організації художньо-конструктивної діяльності як засобу різнобічного виховання й розвитку дошкільників; інтеграція змісту навчальних дисциплін щодо формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку; моделювання майбутньої художньо-конструктивної діяльності з вихованцями; залучення майбутніх педагогів до художньо-конструктивної діяльності з дітьми у процесі проходження педагогічної практики; забезпечення належного креативного середовища задля формування готовності до проведення занять з художньої праці в ЗДО), які б сприяли вихованню інтересу майбутніх вихователів до організації та керівництва художньо-конструктивною діяльністю дітей дошкільного віку, формуванню у них позитивної мотивації задля набуття здобувачами освіти необхідних знань, умінь та навичок, розвитку відповідних особистісно-професійних якостей.

Виокремлено критерії та показники готовності майбутніх вихователів до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку: мотиваційний (діагностика рівня сформованості мотиваційної готовності особистості), пізнавально-когнітивний (добір відповідних знань, які є необхідними задля належної підготовки майбутніх вихователів в означеному аспекті), конативно-едукативний (належний рівень сформованості відповідних умінь), рефлексивно-коригувальний (сформованість особистісно-професійних якостей, наявність творчого потенціалу в означеному виді діяльності).

Готовність майбутніх вихователів до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку є інтегративним особистісним утворенням, що полягає в системній єдності знань, умінь та навичок на основі особистісно-мотиваційного, освітньо-інтегративного, діяльнісного, рефлексивно-оцінювального компонентів підготовки, сформованості особистісно-професійних якостей, які забезпечуватимуть успішну аналітико-пізнавальну, конструктивно-перетворювальну, художньо-творчу діяльність в умовах закладу дошкільної освіти.

Система професійної підготовки майбутніх вихователів до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку становить цілеспрямовану педагогічну взаємодію, яка здійснюється через комплекс форм, методів, засобів предметно-перетворювальної діяльності з метою реалізації змісту дисциплін художньо-естетичного спрямування відповідно до окреслених завдань та цілей з урахуванням особливостей художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку, навчальної діяльності здобувачів освіти, умов майбутньої професійної діяльності, педагогічних закономірностей і принципів.

У результаті проведеного аналізу науково-педагогічних джерел, результатів емпіричного дослідження, аналізу досвіду нашої роботи у ЗВО в означеному аспекті розроблено структурно-функціональну модель системи професійної підготовки майбутніх вихователів до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку в умовах ЗДО, яка відображає: мету та завдання; взаємодію компонентів підготовки до формування художньо-

конструктивної діяльності в умовах ЗДО (особистісно-мотиваційного, освітньо-інтегративного, діяльнісного, рефлексивно-оцінювального); методологічних підходів до побудови освітнього процесу в ЗВО, які забезпечують спрямованість майбутніх вихователів на підготовку до належного керівництва художньо-конструктивною діяльністю дітей дошкільного віку (системного, особистісно-орієнтованого, компетентнісного, діяльнісного, аксіологічного, культурологічного); принципів підготовки (загальні: принцип інноваційності, визнання самоцінності особистості, гуманізації освітнього процесу в ЗВО, індивідуалізації в організації освітнього процесу, співробітництва, співтворчості, діалогізації професійного педагогічного процесу; специфічні: принцип міждисциплінарного підходу, позитивного емоційного фону навчання, самовибудовування (дисипації) творчих здібностей, урахування зони найближчого розвитку в напрямі здобуття здобувачами освіти власних художньо-конструктивних умінь та навичок, діяльнісного підходу, етноестетики); функцій (організаційна, освітня, розвивальна, виховна, діагностична, коригувальна, моделювальна, мобілізаційна, трансформаційна, прогностична); сукупність взаємопов'язаних педагогічних умов підготовки: формування позитивної мотивації для організації художньо-конструктивної діяльності як засобу різнобічного виховання й розвитку дошкільників; інтеграція змісту навчальних дисциплін щодо формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку; моделювання майбутньої художньо-конструктивної діяльності з вихованцями; залучення майбутніх педагогів до художньо-конструктивної діяльності з дітьми у процесі проходження педагогічної практики; забезпечення належного креативного середовища задля формування готовності до проведення занять з художньої праці в ЗДО; етапи підготовки (ознайомлювальний, фундаментально-базовий, діяльнісний, завершальний); критерії та показники готовності (мотиваційний, пізнавально-когнітивний, конативно-едукативний, рефлексивно-коригувальний); рівні готовності майбутніх вихователів до художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку за кожним із критеріїв відповідно; зміст підготовки здобувачів освіти, в основу якого

покладено загальнопедагогічні, методологічні, психолого-педагогічні, художньо-естетичні, технологічні, діагностико-прогностичні знання; форми підготовки: аудиторні (лекції-презентації, лекції-диспути, практичні заняття, віртуальні екскурсії, відеотренінги, майстер-класи) та позааудиторні (екскурсії, майстер-класи, волонтерство, самостійна робота здобувачів освіти, педагогічна практика); форми організації здобувачів освіти на заняттях: колективні (флешмоби), індивідуальні та групові; методи підготовки: організації освітньої діяльності здобувачів освіти (творчі завдання, пояснення, диспути, моделювання, есе, розвивально-стимулювальні вправи, вправлення у художньо-конструктивних техніках, вправи (для засвоєння технік та способів роботи з різними матеріалами, стилізації форм, удосконалення умінь, на розвиток навичок щодо руху кисті рук та пальців), проблемні ситуації, дослід з художньо-конструктивними матеріалами, аналіз педагогічних ситуацій; мотивації та активізації освітньої діяльності здобувачів освіти (опір на попередньо здобутий досвід, відчуття успіху в означеному напрямі, заохочування, дискусія, випереджувальна позитивна оцінка, педагогічні ігри); методи творчого розвитку здобувачів освіти («мозковий штурм», метод синектики, аглютинації, гіперболізації, морфологічний аналіз, метод інциденту); контролю та самоконтролю (самоаналіз сформованості художньо-конструктивних умінь, практичної діяльності з дітьми, взаємоаналіз та ін.); засоби підготовки (підручники, методичні вказівки, посібники, платформа дистанційного навчання, наочність, інтернет-ресурси та ін.); результат (готовність до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку).

Основні наукові результати, які викладено в третьому розділі, опубліковано [47; 48; 59; 60; 65; 67; 68; 69; 72; 81; 85; 86; 87; 92].

РОЗДІЛ 4

ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА ЕФЕКТИВНОСТІ СИСТЕМИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ДО ФОРМУВАННЯ ХУДОЖНЬО-КОНСТРУКТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

4.1. Діагностика стану готовності майбутніх вихователів до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку

Експериментальну роботу було проведено для перевірки гіпотези, згідно з якою рівень готовності майбутніх вихователів до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку можна значно підвищити завдяки реалізації в освітньому процесі ЗВО розробленої нами системи професійної підготовки, побудованої на засадах особистісно-орієнтованого, системного, компетентнісного, діяльнісного, аксіологічного, культурологічного підходів. В експериментальній роботі взяли участь 635 здобувачів освіти спеціальності 012 «Дошкільна освіта» (перший (бакалаврський) рівень вищої освіти): 320 здобувачів освіти становили експериментальну групу (ЕГ), 315 здобувачів освіти – контрольну групу (КГ); 47 вихователів ЗДО, 36 викладачів педагогічного закладу вищої освіти. Програму підготовки майбутніх вихователів до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку впроваджували в освітній процес Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка, Мукачівського державного університету, Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Дослідження було проведено впродовж 2012 – 2022 рр. у декілька етапів.

Перший етап – підготовчий (2012 – 2014 рр.) – був спрямований на вивчення сучасного стану навчання здобувачів освіти спеціальності 012 «Дошкільна освіта», а також на пошук можливих напрямів удосконалення професійної підготовки майбутніх вихователів до формування художньо-

конструктивної діяльності дітей дошкільного віку. Задля цього здійснено комплексний аналіз психолого-педагогічної, науково-методичної, культурологічної, мистецтвознавчої літератури в руслі проблеми дослідження; вивчено зарубіжний і вітчизняний досвід викладання дисциплін художньо-естетичного циклу майбутнім вихователям закладів дошкільної освіти; виявлено суперечності між існуючою традиційною системою підготовки здобувачів освіти та запитами сучасного суспільства щодо якості професійної підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти; проведено констатувальний етап нашого експериментального дослідження.

Другий етап (2014 – 2016 рр.) – пошуковий – передбачав аналіз та вивчення актуальності проблеми дослідження; окреслення мети та завдань дослідження, висунення гіпотези; характеристику понятійно-категоріального апарату дослідження; вивчення особливостей професійної підготовки майбутніх вихователів до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку; дослідження психолого-педагогічних засад творчої художньо-конструктивної діяльності здобувачів вищої освіти педагогічних закладів; обґрунтування та проектування структурно-функціональної моделі системи професійної підготовки майбутніх вихователів до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку.

На третьому етапі (2016 – 2018 рр.) – пошуково-експериментальному – здійснено збір та аналіз одержаних емпіричних даних; апробовано компоненти професійної підготовки майбутніх вихователів до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку, реалізовано педагогічні умови та комплекс дидактично-методичних засобів в означеному аспекті.

Четвертий етап (2018 – 2022 рр.) – впроваджувально-узагальнювальний – передбачав організацію та проведення формувального етапу педагогічного дослідження; статистичну обробку результатів емпіричного дослідження; перевірку гіпотези дослідження; аналіз, узагальнення результатів експериментального дослідження; оформлення тексту дисертації та публікацію монографії; впровадження результатів дослідження в практику освітнього

процесу педагогічних ЗВО; розробку навчальних і методичних посібників, методичних рекомендацій; окреслення перспектив подальших наукових розвідок.

Метою проведення експериментального дослідження було підвищення рівня готовності майбутніх вихователів до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку. Задля цього необхідно було реалізувати такі завдання:

- 1) розробити комплекс діагностичних засобів для визначення готовності майбутнього вихователя ЗДО здійснювати ХКД за усіма окресленими компонентами, критеріями та показниками готовності;
- 2) з'ясувати рівень готовності майбутніх вихователів ЗДО ЕГ та КГ до формування ХКД дітей дошкільного віку;
- 3) запровадити в експериментальній групі (ЕГ) окреслені нами педагогічні умови та авторську систему професійної підготовки майбутніх вихователів до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку;
- 4) перевірити ефективність реалізованих нами педагогічних умов та розробленої системи професійної підготовки майбутніх вихователів до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку;
- 5) за допомогою методів математичної статистики з'ясувати кількісні та якісні результати проведеного нами дослідження, охарактеризувати їхню валідність, об'єктивність, значущість.

Реалізацію поставлених нами завдань здійснювали шляхом використання комплексу методів дослідження:

– *теоретичних*: аналіз педагогічних, філософських, мистецтвознавчих, культурологічних, психологічних наукових джерел, нормативних освітніх документів, науково-методичних і навчальних видань, у яких висвітлено проблеми професійної підготовки майбутніх педагогів, зокрема вихователів закладів дошкільної освіти; порівняння, системний та функціональний аналізи, моделювання, класифікація, узагальнення та систематизація теоретико-методологічних засад – для з'ясування сучасного стану професійної підготовки майбутніх вихователів до формування художньо-конструктивної діяльності дітей

дошкільного віку в теорії та практиці підготовки майбутніх фахівців, обґрунтування напрямів та розробки структурно-функціональної моделі системи професійної підготовки майбутніх вихователів до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку; окреслення педагогічних умов означеної підготовки, удосконалення змісту, добору відповідних форм та методів творчої художньо-конструктивної діяльності здобувачів освіти та дітей дошкільного віку;

– *емпіричних*: пряме, довготривале, фіксоване спостереження – для виявлення та аналізу особливостей художньо-конструктивної діяльності здобувачів освіти; узагальнення незалежних характеристик, експертні оцінки, бесіди, інтерв'ю, контрольні та творчі роботи, анкетування, тестування – для з'ясування реального рівня професійної підготовки здобувачів освіти; педагогічний експеримент (пошуковий, констатувальний, формувальний, завершальний) – для перевірки ефективності професійної підготовки майбутніх вихователів до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку;

– *методи статистичної обробки* отриманих даних дослідження у процесі педагогічного експерименту використовували для підтвердження достовірності результатів та доведення ефективності системи професійної підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку.

Окрім цього, проведено опитування слухачів інституту післядипломної освіти (47 осіб), які в той час працювали вихователями дітей старшої групи ЗДО та мали вже чималий досвід роботи з дітьми дошкільного віку. Їм було запропоновано відповісти на запитання, які стосувались особливостей викладання дисципліни «Художня праця та основи дизайну»:

1. Ідеальна лекція з «Художньої праці та основ дизайну» – якою б вона мала бути?
2. Які форми роботи повинен використовувати педагог задля якісного засвоєння здобувачами освіти змісту цієї дисципліни?

3. Які методи і прийоми навчання є найбільш ефективними? Наведіть приклади.
4. Ваші сподівання від прослуханої лекції.
5. Що ви очікуєте від цього курсу?
6. Про що хотіли б дізнатися більше під час вивчення дисципліни?
7. Що в цьому процесі залежить від вас – слухачів, а що залежить від викладача ЗВО?

На запитання «Ідеальна лекція з «Художньої праці та основ дизайну». Якою б вона мала бути?» вихователі ЗДО дали такі відповіді:

- «цікава, зрозуміла, чітка, змістовна», «побудована на цікавому діалозі «викладача і здобувачів освіти, а не на монотонній промові самого викладача»;
- «цікава, змістовна, нетрадиційна»; «лекція, під час якої зміст подається вичерпно, пізнавально, цікаво»; «цікава, змістовна, зрозуміла, доступна»;
- «лекція, у якій теорія поєднується з практичним блоком», «лекція, під час якої цікаво і можна чогось навчитись»;
- «цікава, змістовна з використанням колективного виконання якогось фрагмента заняття чи виробу», «цікава, більш практична, змістовна»;
- «у якій поєднано теоретичний матеріал з практичною частиною», «лекція, на якій подано більше практичних прикладів» і яка «залежить від того, наскільки викладач зможе захопити темою»;
- «з використанням діалогу «викладач–здобувач освіти», «лекція, під час якої використано більше наочності з показом різних технік», «діалог зі здобувачем освіти» задля «вирішення практичних завдань художньої праці»;
- лекція, на якій «менше теорії», натомість переважає: «показ практичного матеріалу», «захоплююче пояснення», «аналіз взірців, які доцільні для роботи з дітьми»;
- лекція, характер якої «веселий», «продуктивний», «практичний», оскільки «усе, що ми робимо своїми руками, якісніше запам'ятовується»;
- «лекція з показом прийомів і технік», «озвучена доступною мовою», «під час якої відбувається аналіз ситуацій, які можуть виникнути в дитячому садку»,

«під час якої практично подано те, що можна максимально використати в роботі з дітьми», «цікава, з показом практичних дій».

На думку вихователів ЗДО, ефективна підготовка здобувачів освіти до формування художньо-конструктивної діяльності дітей під час лекційних занять залежить насамперед від викладача ЗВО, від того, які методи у роботі з майбутніми фахівцями він використовує, від характеру подання навчального матеріалу, його умінь зацікавити ним, володіння художньо-конструктивними вміннями і навичками, використання діалогічної форми навчання, поєднання теорії з практикою, співвіднесення змісту лекційних занять з актуальними проблемами аналогічної практичної діяльності в ЗДО.

На запитання «Які форми роботи повинен використовувати педагог задля якіснішого засвоєння здобувачами освіти змісту дисципліни «Художня праця та основи дизайну?»» педагоги відповіли більш лаконічно: «колективні, групові, індивідуальні», але домінували відповіді: «групові», «індивідуальні».

Відповіді на запитання «Які методи навчання є найбільш ефективними? Наведіть приклади» дали можливість визначити такі методи: «презентація, ілюстрування, демонстрування», «бесіда», «екскурсії», «демонстрування, показ, практичне виготовлення виробу», «наочно-дійові, бесіда», «наочні, проблемні, обговорення ситуацій», «моделювання занять», «залучення до участі у майстер-класах», «тестування» «обмін досвідом», «інтерактивні», «робота з роздатковими матеріалами», «своєчасне налагодження зворотного зв'язку», «взаємодія з дітьми в процесі спілкування».

На запитання «Ваші сподівання від прослуханої лекції. Що ви очікуєте від цього курсу? Про що хотіли б дізнатися більше під час вивчення дисципліни?» були такі відповіді: «чекаємо на щось нове, цікаве», «отримати нові знання щодо технік та методик роботи з дітьми», «почути про цікаві техніки, які сподобаються дітям», «отримати інформацію, яку можна буде використати в роботі з дітьми», «дізнатись про щось нове, цікаве і потрібне», «отримати корисну для себе інформацію та позитивні емоції», «побачити виріб, який відповідає цій темі», «те, що наповнить новим багажем знань».

На запитання «Що в цьому процесі залежить від вас – слухачів, а що залежить від викладача ЗВО?» були такі відповіді: від здобувача освіти залежить налаштованість на сприймання матеріалу, бажання навчатись, зосередженість; «слід проявляти цікавість, задавати запитання», «бути співучасником», «намагатися зрозуміти поданий матеріал», «уміння слухати», «налаштованість на навчання, уважність і включення у навчальний процес шляхом діалогу, навідних запитань», «дисципліна, увага», «запам'ятати матеріал», «те, як здобувач освіти зможе використати отриману інформацію», «слухати, сприймати, реалізовувати». Роль викладача ЗВО полягає у наступному: заохочування, уміння навчити, цікава, «доступна подача матеріалу», «здатність донести матеріал до здобувача освіти в цікавій формі», «підготовленість, матеріальна база, бажання ділитися досвідом, почуття гумору», «якість поданої інформації, її практичне значення», «доступно пояснити», «неординарна подача теми», «позитивний настрій і цікава робота», «вміння організовувати процес навчання так, щоб було все зрозуміло», «практичний матеріал і приклади з власного досвіду», «належна взаємодія зі здобувачами освіти».

Слухачів інституту післядипломної освіти (вихователів закладів дошкільної освіти), які в той час працювали із дітьми дошкільного віку, ми розподілили на підгрупи і запропонували виконати невелику творчу роботу: розробити план гурткової роботи з художньо-конструктивної діяльності дітей, обрати конкретний напрям роботи, матеріали; вказати, на яку із програм ЗДО вони при цьому будуть опиратися. Результат роботи у цих групах показав, що всі плани схожі за освітніми та конструктивними завданнями і полягали в зосередженні педагогів на розвитку творчих здібностей дітей.

Спільне обговорення планів гурткової роботи виявило, що кожен із педагогів намагався переконати інших у тому, що запропонований ним план гурткової роботи є найпродуктивнішим. Було з'ясовано, що вихователі керувалися тими уявленнями про художньо-конструктивну діяльність з дітьми, які були сформовані в них у конкретній діяльній ситуації, тобто мали на увазі ті вироби та техніки їх виготовлення, з якими уже працювали і отримали

позитивний досвід. Суттєві розходження були в застосуванні технік, методах та прийомах організації художньо-конструктивної діяльності в умовах ЗДО під час безпосередньої взаємодії з дітьми. Наприклад, одні педагоги пропонували зосередити увагу на паперовій пластиці, інші – на роботі з викидними матеріалами, ще інші – на практичних завданнях, які потребують використання природних матеріалів.

Також було запропоновано педагогам відповісти на такі запитання:

1. Що Ви розумієте під терміном «художньо-конструктивна діяльність»?
2. Які труднощі Ви відчуваєте під час організації художньо-конструктивної діяльності в ЗДО?
3. Що Ви знаєте про заняття з художньої праці?
4. Які методи та прийоми Ви використовуєте задля належної організації художньо-конструктивної діяльності дітей старшого дошкільного віку?
5. Оцініть свою компетентність щодо організації художньо-конструктивної діяльності в ЗДО.

Аналіз результатів опитування свідчить, що 5% педагогів не відчувають труднощів під час організації художньо-конструктивної діяльності в ЗДО; 35 % – не завжди розуміють сутність сучасних підходів до організації художньо-конструктивної діяльності в ЗДО; 25 % вказали, що мають труднощі у плануванні такої роботи з дітьми; 35 % зауважили, що відчувають нестачу теоретичних знань та практичних умінь в означеному напрямі. Відповідаючи на запитання «Що Ви розумієте під терміном «художньо-конструктивна діяльність»?», 45 % вихователів відповіли, що пов'язують її зміст із художньо-естетичною творчістю дітей, 35 % – реалізують таку діяльність на заняттях з художньої праці, 20 % – пов'язують її з процесами творчого конструювання в ЗДО.

У відповідях на запитання «Що Ви знаєте про заняття з художньої праці?» 15 % вихователів відповіли, що систематично проводять такі заняття, 85 % вказали, що потребують більше інформації про структуру, зміст, методіку.

На запитання «Які методи та прийоми Ви використовуєте задля належної організації художньо-конструктивної діяльності дітей старшого дошкільного

віку?» 45 % відповіли, що застосовують методи творчого розвитку дітей, 35 % вважають, що слід максимально застосовувати ігрові методи, 20 % вихователів вважають художньо-конструктивну діяльність надто складною для дітей такого віку і потребують додаткових знань та умінь щодо її організації з дітьми.

Рівень своєї компетентності з питань організації художньо-конструктивної діяльності в ЗДО оцінили так:

- на високому рівні – 0 %;
- на достатньому рівні – 25 %;
- на середньому рівні – 65 %;
- на низькому рівні – 10 %.

Таким чином, аналіз відповідей вихователів ЗДО свідчить про їх достатньо адекватну самооцінку, однак про недостатність знань для належної організації художньо-конструктивної діяльності дітей старшого дошкільного віку. Однією з причин, очевидно, є неналежна якість підготовки в закладі вищої освіти. Така ситуація спонукала нас до розробки нових удосконалених підходів у підготовці майбутніх вихователів в означеному напрямі. Зокрема, внесення змін до якості викладання дисциплін художньо-естетичного змісту.

Для цього передусім треба було з'ясувати труднощі, які відчувають здобувачі освіти під час педагогічної практики. Вони називають: недостатній рівень знань з організації художньо-конструктивної роботи з дітьми, відсутність уміння спілкуватися з дітьми, слабе володіння методами впливу на дітей задля їх творчого розвитку; надмірна складність цього виду діяльності та потреба якісної підготовки до художньо-конструктивної діяльності; недостатня матеріальна та методична база в ЗДО; недооцінка майбутніми педагогами впливу художньо-конструктивної діяльності дітей на їх повноцінний всебічний розвиток. Однією з основних причини труднощів в організації художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку є незадовільне матеріальне становище як у ЗДО, так і в родині вихованців. Наявність належного матеріально-методичного та санітарно-гігієнічного забезпечення освітнього процесу є обов'язковою умовою створення необхідного творчого розвивального середовища. Іноді розмова про закупівлю

необхідних якісних матеріалів для творчої діяльності дітей провокує пасивність батьків та створює напруженість у міжособистісній взаємодії «педагог–батьки», недооцінку фахової компетентності вихователів. Це призводить до емоційного перенавантаження педагога.

Задля діагностики якості рівнів сформованості компонентів готовності здобувачів освіти до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку нами реалізовано адаптовані методики за кожним із компонентів.

Діагностику сформованості *особистісно-мотиваційного* компонента підготовки майбутніх вихователів до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку вивчали методом самооцінки (додаток В), спостереження за майбутніми вихователями під час практичних занять. Результати діагностики мотиваційного критерію (констатувальний етап) відображено у таблиці 4.1.

Як свідчать результати, які подано в таблиці 4.1, домінантними в підготовці майбутніх вихователів до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку здобувачі освіти визнали професійні мотиви в сенсі наявності мотивації до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку: високий рівень – 23 особи (7,8 %) у КГ та 25 осіб (7,8 %) у ЕГ.

Неабиякого значення майбутні фахівці надають усвідомленню позитивного ставлення до художньо-конструктивної діяльності дошкільників та потребі в набутті знань, умінь і навичок задля належної організації художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку: високий рівень – 22 особи (7 %) у КГ та 21 особа (6,6 %) у ЕГ. Проте наявності інтересу до власної художньо-конструктивної діяльності здобувачі освіти надають значно меншого значення: високий рівень – 21 особи (6,6 %) у КГ та 17 осіб (5,3 %) у ЕГ.

Узагальнений показник за означеним критерієм для ЕГ становить 1,81 для ЕГ, а для КГ – 1,77. Результати діагностики мотиваційного критерію свідчать про недостатній рівень сформованості мотивації майбутніх вихователів до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку.

Таблиця 4. 1

Результати діагностики мотиваційного критерію

Групи респондентів	МОТИВИ	МОТИВАЦІЙНИЙ КРИТЕРІЙ			K _м
		Високий	Середній	Початковий	
ЕГ 320 осіб	Наявність інтересу до власної художньо-конструктивної діяльності	17 (5,3 %)	175 (54,7 %)	128 (40 %)	1,65
	Позитивне ставлення до художньо-конструктивної діяльності дошкільників	53 (16,6 %)	192 (60 %)	75 (23,4 %)	1,93
	Усвідомлення потреби в набутті знань, вмінь і навичок задля належної організації художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку	21 (6,6 %)	212 (66,3 %)	87 (27,1 %)	1,79
	Наявність мотивації до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку	25 (7,8 %)	224 (70 %)	71 (22,2 %)	1,86
КГ 315 осіб	Наявність інтересу до власної художньо-конструктивної діяльності	21 (6,6 %)	160 (50,9 %)	134 (42,5 %)	1,62
	Позитивне ставлення до художньо-конструктивної діяльності дошкільників	49 (15,5 %)	187 (59,4 %)	79 (25,1 %)	1,88
	Усвідомлення потреби в набутті знань, вмінь і навичок задля належної організації художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку	22 (7 %)	205 (65 %)	88 (28 %)	1,76
	Наявність мотивації до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку	23 (7,3 %)	215 (68,3 %)	77 (24,4 %)	1,8

Причини означеного вбачаємо насамперед в недооцінці здобувачами освіти впливу художньої праці на розвиток особистості дошкільників, відсутність інтересу до власної художньо-конструктивної діяльності в закладі дошкільної освіти, недостатньому розумінні важливості творчих умов задля власної дизайн-діяльності під час реалізації педагогічних функцій. Результати діагностики сформованості особистісно-мотиваційного компонента готовності майбутніх вихователів до формування художньо-конструктивної діяльності дітей

дошкільного віку свідчать про необхідність формування позитивної мотивації у здобувачів освіти в означеному напрямі.

Задля діагностики рівня сформованості *освітньо-інтегративного* компонента нами розроблено низку завдань: контрольні роботи та тестові завдання (додаток Г), написання есе, аналіз педагогічних ситуацій, виконання творчих завдань, які було спрямовано на визначення рівня знань майбутніх вихователів про особливості організації художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку; наявність у здобувачів освіти систематичних, повних та глибоких психолого-педагогічних знань, які слугують основою організації художньо-конструктивної діяльності педагога з дітьми дошкільного віку, закладають своєрідні первинні основи виховання дітей, в тому числі естетичного, трудового, морального, розумового, акумулюючи в собі інтегративний зміст дисциплін художньо-естетичного спрямування на основі вікових анатомо-фізіологічних особливостей художньо-конструктивної діяльності дітей, загального та психоемоційного розвитку дошкільників (табл. 4.2).

Таблиця 4. 2

Результати діагностики пізнавально-когнітивного критерію

Гру-пи	Показ-ники	Творчий		Репродуктив-ний		Початковий		К _{пк}
		к-сть	%	к-сть	%	к-сть	%	
ЕГ 320 осіб	I	-	-	183	57,2	137	42,8	1,63
	II	-	-	164	51,3	156	48,7	1,51
	III	20	6,3	171	53,4	129	40,3	1,66
	IV	22	6,8	187	58,43	111	34,69	1,62
КГ 315 осіб	I	-	-	174	55,2	141	44,8	1,55
	II	4	1,2	164	52,1	147	46,7	1,54
	III	15	4,8	169	53,7	131	41,5	1,63
	IV	22	7	186	59	107	34	1,73

Відповідно до результатів таблиці 4.2 здебільшого здобувачі освіти виявили низький рівень щодо оволодіння художньо-естетичними знаннями, які акумулюють у собі інтегративний зміст дисциплін художньо-естетичного спрямування (початковий рівень – 137 осіб (42,8 %) у здобувачів освіти ЕГ та 141

особа (44,8 %) у здобувачів освіти КГ, репродуктивний рівень – 183 особи (57,2 %) у здобувачів освіти ЕГ, 174 особи (55,2 %) у здобувачів освіти КГ).

Недостатнім виявився рівень знань щодо розуміння важливості рефлексивно-діагностичних знань, які дають змогу коригувати власні потенційні можливості та якість докладених зусиль (початковий рівень – 156 осіб (48,7 %) у здобувачів освіти ЕГ та 147 осіб (46,7 %) у здобувачів освіти КГ; репродуктивний рівень – 164 особи (51,3 %) у здобувачів освіти ЕГ, 164 особи (52,1 %) у здобувачів освіти КГ), на творчому рівні лише 4 особи (1,2 %) серед здобувачів освіти КГ.

Потребує удосконалення сформованість систематичних, повних та глибоких психолого-педагогічних знань, які слугують основою організації художньо-конструктивної діяльності педагога з дітьми дошкільного віку, в тому числі естетичного, трудового, морального, розумового виховання тощо; ознайомлюють здобувачів освіти з віковими анатомо-фізіологічними особливостями художньо-конструктивної діяльності дітей: початковий рівень – 129 осіб (40,3 %) у здобувачів освіти ЕГ та 131 особа (41,5 %) у здобувачів освіти КГ; репродуктивний рівень – 171 особа (53,4 %) у здобувачів освіти ЕГ, 169 осіб (53,7 %) у здобувачів освіти КГ); творчий рівень – 20 осіб (6,3 %) у здобувачів освіти ЕГ, 15 осіб (4,8 %) у здобувачів освіти КГ.

Слабо обізнані здобувачі освіти із процесуально-технологічними знаннями, які поглиблюють поінформованість майбутнього педагога про способи та форми організації художньо-конструктивної діяльності дітей (початковий рівень – 111 осіб (34,69 %) у здобувачів освіти ЕГ та 107 осіб (34 %) у здобувачів освіти КГ; репродуктивний рівень 187 осіб (58,43 %) у здобувачів освіти ЕГ, 186 осіб (59 %) у здобувачів освіти КГ; творчий рівень – 22 особи (6,8 %) у здобувачів освіти ЕГ та 22 осіб (7 %) у здобувачів освіти КГ. Потребують удосконалення знання щодо методів активізації пізнавальної та творчої діяльності дітей задля ознайомлення з різноманітними технологіями виготовлення виробів з різних матеріалів: початковий рівень – 88 осіб (27,5 %) у здобувачів освіти КГ та 98 осіб (31,1 %) у здобувачів освіти ЕГ; репродуктивний рівень – 198 осіб (61,9 %) у здобувачів освіти КГ, 189 осіб (60 %) у здобувачів освіти ЕГ; творчий рівень – 34 особи

(10,6 %) у здобувачів освіти ЕГ та 28 осіб (8,9 %) у здобувачів освіти КГ. Дещо кращими виявились знання про технологію виготовлення виробів з різних матеріалів: початковий рівень – 130 осіб (40,6 %) у здобувачів освіти ЕГ та 125 осіб (39,7 %) у здобувачів освіти КГ; репродуктивний рівень – 176 осіб (55 %) у здобувачів освіти ЕГ, 173 особи (54,9%) у здобувачів освіти КГ; творчий рівень – 14 осіб (4,4 %) – у здобувачів освіти КГ та 17 осіб (5,4 %) у здобувачів освіти КГ.

Узагальнений показник за означеним критерієм для ЕГ становить 1,61 для ЕГ, для КГ – також 1,61. Відтак обидві групи респондентів перебувають на початковому та репродуктивному рівнях готовності до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку, а різниця у показниках не суттєва.

Задля діагностики *діяльнісного* компонента готовності майбутніх вихователів до формування художньо-конструктивної діяльності із дітьми дошкільного віку було виконано ряд практичних завдань: моделювання форм художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку, виконання завдань під час проходження педагогічної практики, виготовлення виробів з різних матеріалів, аналізу педагогічних ситуацій, навчально-педагогічних ігор, аналіз самостійної роботи майбутніх фахівців тощо (див. табл. 4.3).

Так, *конструктивно-комунікативні* уміння, які відображали здатність здійснювати мовленнєво-творчий словесний супровід, сформованість умінь доступно та образно висловлюватись, користуючись відповідними методами (вербальними та невербальними викладу матеріалу), є недостатніми, оскільки на початковому рівні перебувало: 148 осіб (46,3 %) у здобувачів освіти ЕГ та 146 (46,3 %) у здобувачів освіти КГ; репродуктивний рівень – 164 особи (51,2 %) у здобувачів освіти ЕГ та 158 осіб (50,2 %) у здобувачів освіти КГ; творчий рівень – 8 осіб (2,5 %) у здобувачів освіти ЕГ та 11 осіб (3,50 %) у здобувачів освіти КГ.

Організаційні уміння, оволодіння якими було спрямовано на формування здатності створювати гармонійне сприятливе для творчого розвитку дитини морально-психологічне середовище, планувати творчий процес, добирати відповідний матеріал, методи, прийоми і засоби задля успішної художньо-

конструктивної діяльності дітей, також виявилися недостатньо сформованими: початковий рівень – 76 осіб (23,8 %) у здобувачів освіти ЕГ та 77 осіб (24,4 %) у здобувачів освіти КГ; репродуктивний рівень – 218 осіб (68,1 %) у здобувачів освіти ЕГ та 215 осіб (68,3 %) у здобувачів освіти КГ; творчий рівень – 26 осіб (8,1 %) та 23 особи (7,3 %) у здобувачів освіти КГ.

Таблиця 4.3

Результати діагностики конативно-едукційного критерію

Групи	Уміння	Творчий		Репродуктивний		Початковий		К _{ке}
		к-сть	%	к-сть	%	к-сть	%	
ЕГ 320 осіб	I	8	2,5	164	51,2	148	46,3	1,56
	II	26	8,1	218	68,1	76	23,8	1,57
	III	25	7,9	181	56,5	114	35,6	1,68
	IV	36	11,2	205	64,1	79	24,7	1,87
КГ 315 осіб	I	11	3,5	158	50,2	146	46,3	1,57
	II	23	7,3	215	68,3	77	24,4	1,63
	III	25	7,9	175	55,5	115	36,6	1,7
	IV	33	10,5	198	62,9	84	26,6	1,84

Художньо-конструктивні уміння також виявилися надостатньо сформованими: початковий рівень – 114 осіб (35,6 %) у здобувачів освіти ЕГ та 115 осіб (36,6 %) у здобувачів освіти КГ; репродуктивний рівень – 181 особа (56,5 %) у здобувачів освіти ЕГ та 175 осіб (55,5 %) у здобувачів освіти КГ; творчий рівень – 25 осіб (7,9 %) у здобувачів освіти ЕГ та КГ. Художньо-конструктивні уміння, які передбачають здатність особистості виконувати власні дії щодо означеної діяльності усвідомлено: формування уявлень про мету та результати своїх творчих дій (призначення майбутнього виробу, його форми, розмір, елементи конструкції тощо), також виявились недостатньо сформованими: початковий рівень – 60 осіб (18,6 %) у здобувачів освіти ЕГ та 70 осіб (22,2 %) у

здобувачів освіти КГ; репродуктивний рівень – 230 осіб (69,5 %) у здобувачів освіти ЕГ та 214 осіб (67,9 %) у здобувачів освіти КГ; творчий рівень – 30 осіб (9,3 %) у здобувачів освіти ЕГ та 31 особа (9,9 %) у здобувачів освіти КГ. Художньо-конструктивні уміння, які передбачають інтелектуальне предметно-маніпулятивне проектування: створення пошукового макета; графічне проектування шляхом відображення результату художньо-конструктивної діяльності в уяві; графічне зображення конструкції виробу, його уявної форми та розміру; добір доцільних тем та завдань відповідно до вікових та індивідуальних особливостей та можливостей дітей з опорою на зону їхнього найближчого розвитку – також виявились сформованими недостатньо: початковий рівень – 126 осіб (39,4 %) у здобувачів освіти ЕГ та 129 (40,9 %) у здобувачів освіти КГ; репродуктивний рівень – 160 осіб (50 %) у здобувачів освіти ЕГ та 154 особи (48,9 %) у здобувачів освіти КГ; творчий рівень – 34 особи (10,6 %) у здобувачів освіти ЕГ та 32 особи (10,2 %) у здобувачів освіти КГ. Художньо-конструктивні діяльнісно-творчі уміння, якими передбачено здатність добирати та поєднувати поміж собою кольорові сполучення; розробляти ескіз декоративної композиції; підкреслювати та узагальнювати колір декоративного оформлення виробу у порівнянні із реальним; передавати образну виразність предмета; взаємопов'язувати поміж собою матеріал, форму та способи декорування виробів, окреслювати їхнє призначення; добирати засоби задля підкреслення художнього образу; володіти технологією обробки різних матеріалів; добирати матеріали за їх властивостями з урахуванням призначення та конструкції виробу; передавати розмір предметів, характерні особливості його форм, пропорції, належним чином взаєморозміщувати частини виробу, комбінувати форми, підкреслювати стильову єдність елементів виробу; знаходити декілька рішень, щоб вибрати найдоцільніше; добирати оптимальні способи з'єднання частин виробу – також потребували суттєвого удосконалення: початковий рівень – 156 осіб (48,8 %) у здобувачів освіти ЕГ та 146 осіб (46,3 %) у здобувачів освіти КГ; репродуктивний рівень – 152 (47,5 %) у здобувачів освіти ЕГ та 158 осіб (50,2 %) у здобувачів освіти КГ; творчий рівень – 12 осіб (3,7 %) у здобувачів освіти ЕГ та 11 осіб

(3,5 %) у здобувачів освіти КГ.

Рефлексивно-діагностичні уміння, які забезпечують контроль художньо-конструктивної діяльності дітей шляхом використання різних методів, враховуючи особливості розвитку відповідних умінь, творчих здібностей вихованців; здатність до самоаналізу власної педагогічної та художньо-конструктивної діяльності, визначення перспектив її удосконалення, були сформовані недостатньо: початковий рівень – 79 осіб (24,7 %) у здобувачів освіти ЕГ та 84 особи (26,6 %) у здобувачів освіти КГ; репродуктивний рівень – 205 осіб (64,1 %) у здобувачів освіти ЕГ та 198 осіб (69,2 %) у здобувачів освіти КГ; творчий рівень – 36 осіб (11,2 %) у здобувачів освіти ЕГ та 33 особи (10,5 %) у здобувачів освіти КГ. Зокрема, здобувачі освіти відчували труднощі у розумінні поняття «рефлексивно-діагностичні уміння», потребували уточнення поняття «рефлексія», потребували допомоги у сенсі використання методів, які сприяють розвитку творчих здібностей дітей старшого дошкільного віку в умовах закладу дошкільної освіти. Також значного удосконалення потребувала здатність майбутніх фахівців дошкільного профілю до самоаналізу власної художньо-конструктивної діяльності, не всі дотримувалися часу, призначеного власне для виготовлення самого виробу, коментування способів виконання дій. Майбутнім вихователям складно було добирати інші, альтернативні методи та прийоми, які сприяли якіснішому досягненню мети модельованого заняття, окреслювати шляхи власного художньо-конструктивного удосконалення.

Узагальнений показник за означеним критерієм для ЕГ становить 1,67, а для КГ – 1,69.

Діагностику рефлексивно-оцінювального компонента здійснювали методами самооцінки (додаток Б), спостереження, ранжування особистісно-професійних якостей (додаток К), тестування (додаток Е), аналізу творчої художньо-конструктивної продукції здобувачів освіти. Здатність до саморозвитку діагностували за методикою Є. Рогова [413, с. 415], тест на діагностику творчого потенціалу (Л. Лехновська) [271 с. 93]. Рівень розвитку рефлексивно-коригувального критерію респондентів КГ і ЕГ представлено у таблиці 4.4.

Таблиця 4.4

Рівні сформованості особистісно-професійних якостей

Групи	Особистісно-професійні якості	Рівні						К _{ят}
		Високий		Середній		Початковий		
		к-сть	%	к-сть	%	к-сть	%	
ЕГ	Спостережливість	28	8,8	180	56,2	112	35	1,74
	Відповідальність	67	20,9	204	63,8	49	15,3	2,05
	Цілеспрямованість	31	9,7	140	43,7	149	46,6	1,63
	Емпатія	54	16,9	138	43,1	128	40	1,77
	Тактовність	27	8,4	145	45,3	148	46,3	1,62
КГ	Спостережливість	26	8,3	174	55,2	115	36,5	1,71
	Відповідальність	61	19,4	198	62,8	56	17,8	2,01
	Цілеспрямованість	29	9,2	138	43,8	148	47	1,62
	Емпатія	58	18,4	136	43,2	121	38,4	1,8
	Тактовність	25	7,9	151	47,9	139	44,2	1,64

За результатами, зазначеними в таблиці 4.4, недостатньо сформована спостережливість: високий рівень – 28 осіб (8,8 %) в ЕГ та 26 осіб (8,3 %) в КГ; середній рівень – 180 осіб (56,2 %) в КГ та 174 особи (55,2 %) в КГ; початковий рівень – 112 осіб (35 %) в ЕГ та 115 осіб (36,5 %) осіб в КГ. Таку якість, як відповідальність, сформовано дещо краще: високий рівень – 67 осіб (20,9 %) в ЕГ та 61 особа (19,4 %) в КГ; середній рівень – 204 особи (63,8 %) в ЕГ та 198 осіб (62,8 %) в КГ; початковий рівень – 49 осіб (15,3 %) в ЕГ та 56 осіб (17,8 %) в КГ. Здебільшого ця якість притаманна майбутнім вихователям. Потребує вдосконалення і емпатія: високий рівень – 54 особи (16,9 %) в ЕГ та 58 осіб (18,4 %) в КГ; середній рівень – 138 осіб (43,1 %) в ЕГ та 136 осіб (43,2 %) в КГ; початковий рівень – 128 осіб (40 %) в ЕГ та 121 особа (38,4 %) в КГ. Здобувачі освіти також потребують удосконалення у напрямі формування тактовності: високий рівень – 27 осіб (8,4 %) у студентів ЕГ та 25 осіб (7,9 %) у студентів КГ; середній рівень – 145 осіб (45,3 %) у студентів ЕГ та 151 особа (47,9 %) в КГ; початковий рівень – 148 осіб (46,3 %) у студентів ЕГ та 139 осіб (44,2 %) у студентів КГ. При цьому ми вважаємо, що означені якості є недостатні, проте їх визнано за необхідні задля належної організації художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку. Результати діагностики рефлексивно-

коригувального критерію представлено в таблиці 4.5.

Таблиця 4.5

Результати діагностики рефлексивно-коригувального критерію

Групи	Уміння	Високий		Середній		Початковий		К _{рк}
		к-сть	%	к-сть	%	к-сть	%	
ЕГ 320 осіб	Наявність творчого потенціалу щодо реалізації художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку	28	8,8	189	59,1	103	32,1	1,77
	Наявність творчого потенціалу щодо реалізації власної художньо-конструктивної діяльності в ЗДО	11	3,4	165	51,6	144	45	1,58
	Здатність здійснювати саморегуляцію емоційно-психологічного стану задля успішної творчої художньо-конструктивної діяльності	4	1,3	98	30,6	218	68,1	1,3
КГ 315 осіб	Наявність творчого потенціалу щодо реалізації художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку	24	7,6	181	57,5	110	34,9	1,73
	Наявність творчого потенціалу щодо реалізації власної художньо-конструктивної діяльності в ЗДО	8	2,5	171	54,3	136	43,2	1,59
	Здатність здійснювати саморегуляцію емоційно-психологічного стану задля успішної творчої художньо-конструктивної діяльності	5	1,6	86	27,3	224	71,1	1,3

Так, наявність творчого потенціалу щодо реалізації художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку притаманна недостатній кількості здобувачів освіти: початковий рівень – 103 особи (32,1 %) у здобувачів освіти КГ та 110 осіб (34,9 %) у здобувачів освіти КГ; середній рівень – 189 осіб (59,1 %) у здобувачів освіти ЕГ та 181 особа (57,5 %) у здобувачів освіти КГ; високий рівень – 28 осіб (8,8 %) у здобувачів освіти ЕГ та 24 особи (7,6 %) у

здобувачів освіти КГ.

Наявність творчого потенціалу щодо реалізації власної художньо-конструктивної діяльності в ЗДО також потребує удосконалення: початковий рівень – 144 особи (45 %) у здобувачів освіти ЕГ та 136 осіб (43,2 %) у здобувачів освіти КГ; середній рівень – 165 осіб (51,6 %) у здобувачів освіти ЕГ та 171 особа (54,3 %) у здобувачів освіти КГ; високий рівень – 11 осіб (3,4 %) у здобувачів освіти ЕГ та 8 осіб (2,5 %) у здобувачів освіти КГ.

Здатність здійснювати саморегуляцію емоційно-психологічного стану задля успішної творчої художньо-конструктивної діяльності також потребує суттєвого корегування: початковий рівень – 218 осіб (68,1 %) у здобувачів освіти ЕГ та 224 особи (71,1 %) у здобувачів освіти КГ; репродуктивний рівень – 98 осіб (30,6 %) у здобувачів освіти ЕГ та 86 осіб (27,3 %) у здобувачів освіти КГ; творчий рівень – 4 особи (1,3 %) у здобувачів освіти ЕГ та 5 осіб (1,6 %) у здобувачів освіти КГ.

Узагальнений показник за означеним критерієм для ЕГ і КГ однаковий і становить 1,68.

Як свідчать результати дослідження, які подано у таблиці 4.4, здобувачі освіти не докладають достатньо зусиль для вдосконалення власних особистісно-професійних якостей, що посилює актуальність щодо їхнього формування в умовах ЗВО.

Загальні показники оцінки рівнів сформованості кожного з компонентів готовності майбутніх вихователів до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку визначали за такими рівнями: від 0,5 до 1,5 – початковий рівень означеної готовності; від 1,5 до 2,5 – середній (репродуктивний) рівень; від 2,5 до 3 – високий (творчий) рівень.

У результаті здійсненої експертної оцінки викладачів ЗВО та самооцінки здобувачів освіти рівень сформованості готовності майбутніх вихователів до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку сконцентровано в основному в середній зоні та потребує суттєвого вдосконалення.

Для визначення рівнів готовності респондентів до ХКД з дітьми дошкільного віку було створено картотеку фіксації викладачами ЗВО результатів, у якій задля зручності запропоновано шкалу оцінювання компонентів готовності за ступенем інтенсивності прояву ознак: «3» – ознаку виражено яскраво; «2» – вияв ознаки є переконливим; «1» – слабкий вияв ознаки.

Узагальнений показник ефективності формування готовності здобувачів освіти до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку обчислювали шляхом знаходження середнього арифметичного значення K :

$$K = \frac{K_m + K_{пк} + K_{ке} + K_{рк}}{4}, \quad (4.1)$$

де

$K_m, K_{пк}, K_{ке}, K_{рк}$ – критерії готовності;

K – узагальнений показник готовності майбутніх вихователів до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку в ЕГ та КГ.

Отож

$$K_{ег} = \frac{1,81+1,61+1,67+1,68}{4} = 1,7,$$

$$K_{кг} = \frac{1,77+1,61+1,69+1,68}{4} = 1,69.$$

Узагальнені результати, які засвідчують рівень готовності майбутніх вихователів до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку на констатувальному етапі, представлено в таблиці 4.6.

Результати досліджень на констатувальному етапі дослідження засвідчили, що здобувачі освіти відчують труднощі в самостійному та різнобічному обґрунтуванні впливу художньо-конструктивної діяльності на різносторонній розвиток дитини, не завжди усвідомлюють шляхи реалізації програм і завдань щодо формування художнього конструювання дошкільників. Майбутні вихователі не готові розкрити їх внутрішню природу, науково обґрунтувати, не завжди скеровують здобуті знання на конкретні ситуації щодо художньо-конструктивної діяльності дітей.

Таблиця 4.6

Готовність майбутніх вихователів до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку (констатувальний етап)

Критерії готовності	Групи респондентів											
	ЕГ						КГ					
	Рівні						Рівні					
	Творчий		Репродуктивний		Початковий		Творчий		Репродуктивний		Початковий	
	кількість	%	абс. кількість	%	абс. кількість	%	абс. кількість	%	абс. кількість	%	абс. кількість	%
Пізнавально-когнітивний	11	3,44	176	55	133	41,56	10	3,17	174	55,24	131	41,59
Конативно-ефективний	24	7,5	192	60	104	32,5	23	7,3	187	59,37	105	33,33
Критерії готовності	ЕГ						КГ					
	Рівні						Рівні					
	Високий		Середній		Початковий		Високий		Середній		Початковий	
Мотиваційний	29	9	201	62,8	90	28,2	29	9,2	192	61	94	29,8
Рефлексивно-коригувальний	31	9,7	158	49,37	131	40,93	30	9,52	154	48,89	131	41,59
Загальний	24	7,5	182	56,87	114	35,63	23	7,3	177	56,19	115	36,51

Значна частина респондентів виявилась неспроможною виокремити логічні взаємозв'язки між іншими навчальними дисциплінами, які опановують діти в

ЗДО. Не всі здобувачі освіти спроможні окреслити центральне, опірне поняття у вивченні особливостей роботи з різними матеріалами та не завжди окреслюють раціональні способи організації аналогічної діяльності під час роботи з дітьми.

Більшість майбутніх вихователів не усвідомлює важливості якісної художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку для їхнього повноцінного розвитку. Майбутні вихователі часто не розуміють основних функцій педагога під час організації художньо-конструктивної діяльності з дітьми, не вміють враховувати особливостей розвитку їх творчих здібностей, здійснювати її контроль; майже не використовують методів пізнавальної та творчої діяльності дітей. Означене ускладнює правильне вироблення механізмів формування основних компетентностей дітей дошкільного віку відповідно до БКДО.

Більшість здобувачів освіти не володіє знаннями про особливості впливу художньо-конструктивної діяльності на розумовий розвиток дітей шляхом мислительних (розумових) операцій порівняння, узагальнення, аналізу, синтезу. Відсутність розуміння того, що художньо-конструктивна діяльність поєднує в собі розумову та фізичну активність, ускладнює правильне тлумачення механізмів, які закладено в основу створення конкретного виробу чи іграшки, для виготовлення яких потрібно докласти певних зусиль, здійснити конкретні предметно-перетворювальні дії, оволодіти відповідними уміннями.

Отож у результаті проведеного констатувального етапу дослідження з'ясовано, що готовність майбутніх вихователів до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку в освітньому процесі ЗВО потребує удосконалення. Наслідки недостатньої підготовки вбачаємо у труднощах, які відчують вихователі під час організації означеної діяльності в умовах закладу дошкільної освіти.

Відтак дослідження напрямів підготовки майбутніх вихователів до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку як невід'ємної складової професійної готовності здобувачів освіти до педагогічної діяльності є соціально необхідним. Означена робота актуалізувала необхідність

виокремлення та обґрунтування педагогічних умов, розробки структурно-функціональної моделі системи професійної підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку.

4.2. Міждисциплінарна інтеграція змісту професійної підготовки майбутніх вихователів до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку

Удосконаленню підготовки майбутніх вихователів до художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку сприятиме впровадження міждисциплінарного узгодженого інтегрування змісту навчальних дисциплін, викладання яких забезпечуватиметься належними формами та методами організації освітнього процесу в ЗВО, а також належним навчально-методичним супроводом. Означене потребує комплексної організації освітньої діяльності здобувачів освіти на основі взаємозв'язку теоретичного та практичного навчання, творчої співпраці викладача та майбутніх вихователів. Формування фахової компетентності майбутніх вихователів в означеному напрямі базується на інтегративних знаннях та на конкретній творчій художньо-продуктивній діяльності. Реалізація цього підходу, на нашу думку, сприятиме формуванню вміння моделювати педагогічні ситуації, розвивати творче мислення здобувачів освіти, створюватиме можливості задля теоретичного аналізу, мисленнєвої діяльності, розвиватиме вміння аналізувати освітні завдання, знаходити оригінальні шляхи їх вирішення, створюватиме умови для пошуку шляхів самореалізації.

Послугувались дослідженнями Ю. Пришупи з приводу того, що знання з освітніх компонентів базуються на «знаннях із інших навчальних дисциплін», а глибоке розуміння комплексу дисциплін забезпечує зміст освітнього процесу на належному рівні [385, с. 137]. Тлумачний словник Оксфордського університету термін «інтеграція» трактує як процес поєднання кількох частин у такий спосіб, щоб вони могли функціонувати разом [558, с. 675].

На етапі планування освітнього процесу в ЗВО нами було враховано співвідношення між комплексом професійних знань, художньо-конструктивних умінь здобувачів освіти, розвитком їхніх особистісних якостей; основні види художньо-конструктивної діяльності майбутнього педагога та функції фахівця в означеному руслі, принципи творчої взаємодії. Погоджуємось із міркуваннями О. Квас, яка наголошує, що шляхи вирішення проблем дитинства лежать в площині міждисциплінарних досліджень, а втілення новітніх педагогічних способів надання освітніх послуг перебуває в центрі уваги педагогів, а також митців, психологів, екологів, медиків тощо. Важливо створити такий життєвий простір, в якому дитина була б захищеною, забезпеченою засобами задля подальшого успішного розвитку [214].

Націлювали здобувачів освіти на те, що зміст предметно-практичної та мистецько-творчої компетентностей у закладі дошкільної освіти інтегрується в різних комбінаціях їхніх структурних компонентів та в різних інтегративних формах: через інтеграцію знань (злиття навчального матеріалу на занятті з художньої праці, тобто інтеграція за змістом шляхом реалізації тематичного підходу); інтеграцію за способами діяльності на основі особистісно-діяльнісного підходу. Наприклад, вивчаючи тему «Першоцвіти» на заняттях з розвитку мовлення, діти засвоюють їхню назву, складають коротенькі розповіді. На заняттях з логіко-математичного розвитку вправляються в лічбі, особливостях форми та просторового орієнтування. На заняттях з малювання навчаються зображати перші квіти за допомогою фарб, олівців або ж застосовуючи нетрадиційні техніки зображення. На заняттях з аплікування аплікують підсніжники, засвоюють еталони форми, кольору тощо. На заняттях з художньої праці конструюють перші весняні квіти з викидних матеріалів, паперу, картону, тканини, ниток тощо. Реалізація міждисциплінарної інтеграції на рівні різних способів дій пов'язує кілька навчальних предметів у межах опанування однієї теми і дає змогу кожній дитині виразити себе в малюнку, виробі, жестах, міміці, допомагає усвідомити, що образ предмета можна передати за допомогою різних художніх засобів.

За робоче тлумаченням дефініції «інтеграція» вважали процес взаємодії, об'єднання, взаємовпливу, взаємопроникнення, відновлення єдності кількох систем задля утворення нової цілісної системи, яка характеризується новими властивостями та взаємозв'язками між оновленими елементами системи. При цьому звертали увагу на те, яка саме частина навчального матеріалу освітнього компонента буде пов'язана зі змістом конкретної теми, яку опановують майбутні вихователі під час вивчення інтегративної навчальної дисципліни «Художня праця та основи дизайну».

Зокрема, нами використано такі види узгодженого міжпредметного інтегрування:

- контент-орієнтовану тематично-змістову інтеграцію, яку зосереджували на об'єднанні знань здобувачів освіти із різних освітніх компонентів навколо однієї теми;
- функціональну операційно-діяльнісну інтеграцію, орієнтовану на формування відповідних способів дій (інтеграцію умінь та навичок), що давало змогу формувати художньо-конструктивні уміння та навички поетапно, через певні проміжки часу, поступово їх ускладнюючи;
- ціннісно-сміслову наскрізну інтеграцію, яку здійснювали шляхом опанування різних освітніх компонентів, педагогічної практики, навчально-дослідницької та самостійної роботи, що сприяло формуванню особистісно-професійних якостей, зорієнтовувало на самоосвіту, саморефлексію та самовдосконалення.

Традиційну систему підготовки майбутніх вихователів у ЗВО зорієнтовано на засвоєння ними знань, набуття практичних умінь і навичок тощо. У процесі аналізу професійно-педагогічної підготовки майбутнього фахівця зосередились на системі взаємодії навчальних занять блоку педагогічних дисциплін.

Відтак в основу підготовки майбутніх вихователів до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку нами покладено міждисциплінарний підхід, який реалізовували через структурування та

інтегрування змісту навчальних дисциплін, педагогічної практики, творчої самостійної роботи здобувачів освіти (див. рис. 4.1).

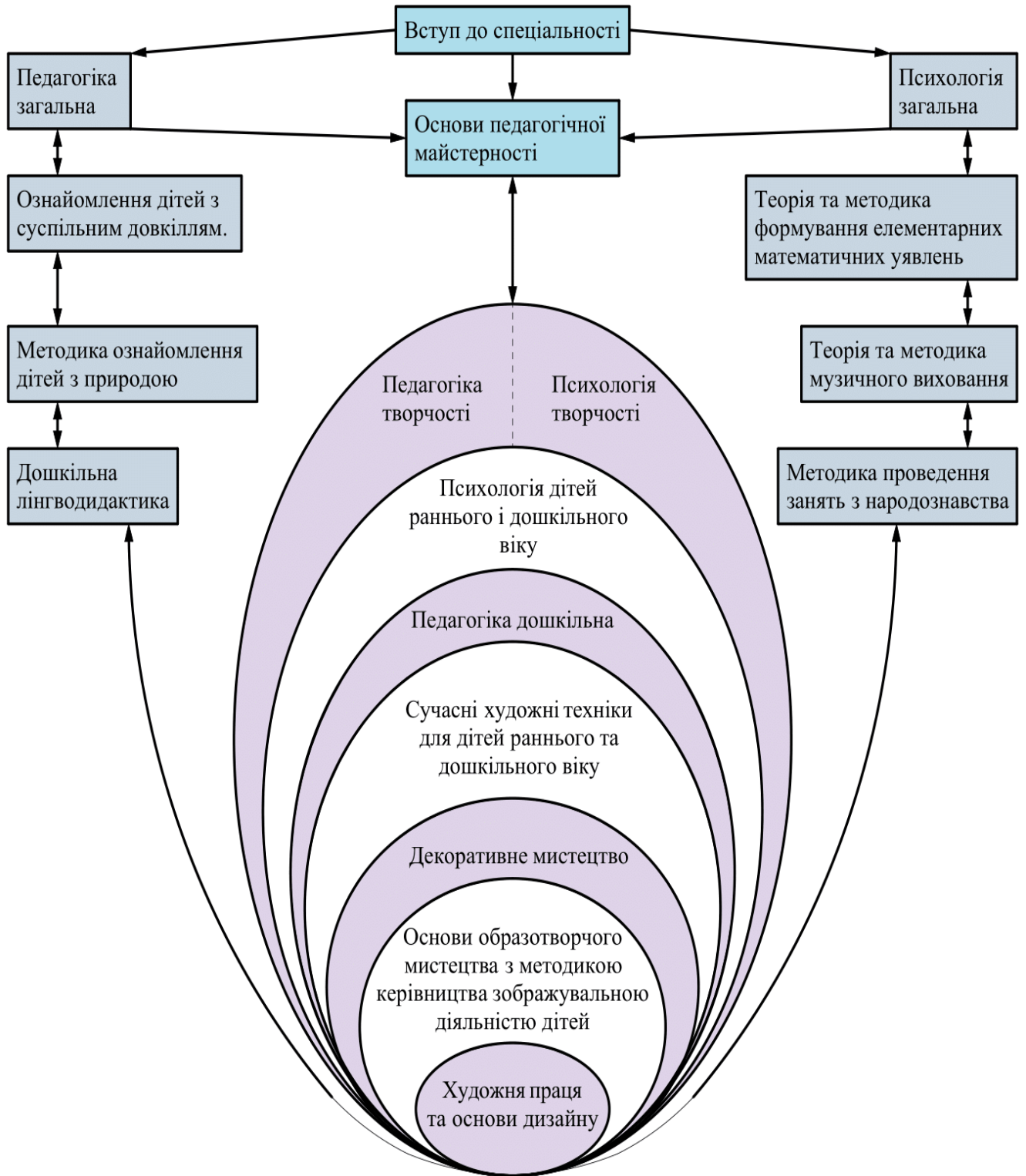


Рис. 4.1. Міждисциплінарна інтеграція у професійній підготовці майбутніх вихователів до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку

Таким чином, у загальній сукупності освітні компоненти сприяли формуванню у здобувачів освіти знань, умінь та навичок, особистісно-професійних якостей таких рівнів інтегрування: метапредметного (знання, уміння, навички, які склали специфіку підготовки засобами дисципліни «Художня праця та основи дизайну» та освітніх компонентів художньо-естетичного спрямування), інтерпредметного (знання, уміння, навички, що формувалися причинно-наслідковим впливом комплексу різних освітніх компонентів спеціальності 012 «Дошкільна освіта»), інтегративного (знання, уміння й навички, професійно-особистісні якості, що утворюються внаслідок впливу всієї системи професійної підготовки майбутніх вихователів до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку).

Аналіз навчальних планів спеціальності 012 «Дошкільне виховання» свідчить, що зміст нормативних навчальних дисциплін об'єднано спільним консолідуючим стрижнем – формування особистості дитини відповідно до її вікових та індивідуальних особливостей (див. рис. 4.1). Основою підготовки майбутнього вихователя до художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку є його науково-методична підготовка, яка базується на опануванні змісту навчальних дисциплін з циклу професійної підготовки: «Вступ до спеціальності» (2 семестр), «Психологія загальна» (1 семестр), «Педагогіка загальна» (1 семестр).

Дисципліна «Педагогіка загальна» спрямована на формування у здобувачів освіти системи знань, які відображають мету, завдання, принципи діяльності педагога; форм, методів і прийомів організації освітньої діяльності на основі урахування закономірностей розвитку особистості дошкільника; розвиток професійної самосвідомості, педагогічного мислення майбутніх фахівців. Зосереджували їхню увагу на основних положеннях та проблематиці сучасної педагогічної науки; допомозі в теоретичному проектуванні та практичному конструюванні освітнього процесу, який спрямовано на успішний розвиток особистості дитини; творчому аналізі педагогічних явищ та ситуацій; спонукали до усвідомлення необхідності подальшого самовиховання, розвитку особистісно-

професійних якостей майбутнього педагога, відповідального ставлення до виконання посадових обов'язків.

Опанування здобувачами освіти дисципліни «Психологія загальна» сприяло їх ознайомленню з особливостями розвитку психічних процесів; спонукало усвідомленню майбутніх вихователів ЗДО важливості професійної самореалізації, саморозвитку, самоосвіти, творчого підходу до обраної ними професійної діяльності. Націлювали здобувачів освіти на логіку практичних потреб людини, усвідомлення того, що створення майбутнього професійного портрета розпочинається із розуміння сутності індивідуальності педагога, що зорієнтувало майбутніх фахівців на розуміння і усвідомлення себе в даний момент і перспективи професійного саморозвитку. Ми враховували, що знання з психології загальної є дещо абстрактнішими для здобувачів освіти у порівнянні із дисциплінами більш конкретного педагогічного спрямування, тому у зміст підготовки вводили конкретні приклади, аналізували педагогічні ситуації, залучали майбутніх вихователів до тренінгових занять (https://drive.google.com/file/d/1a0Vzt8yrAVY_ZlI2RxizHpPDWiIPVWAf/view – проєкт «Наше здоров'я»), що значно полегшувало здобувачам освіти засвоєння теоретичних знань, вводило їх у практико-освітні орієнтири задля подальшого застосування набутих умінь в майбутній художньо-конструктивній діяльності з дітьми.

Вивчення вибіркової навчальної дисципліни «Педагогіка дитячої творчості» формує у здобувачів освіти уявлення про особливості розвитку творчої особистості дитини, а також власного творчого розвитку. Допомогає їм оволодіти виконавсько-практичною майстерністю у різних видах творчої діяльності, в тому числі і художньо-конструктивної, опанувати прийомами роботи в конкретному виді техніки; активізувати потреби здобувачів освіти щодо формування професійної компетентності у практиці творчого розвитку дошкільників. Опановуючи зміст означеної дисципліни, звертали увагу на характеристику творчої діяльності дітей, її ознаки та закономірності в дитячому віці, розвиток творчих здібностей дітей; опанування законів та принципів педагогіки творчості.

Обговорювали важливість професіоналізму педагога як найвагомішого чинника творчості дітей. Опановуючи тему «Педагогічні технології творчого розвитку дітей», особливу увагу приділяли діяльності вихователя ЗДО щодо творчого розвитку дошкільників, аналізували види творчої діяльності педагога, обговорювали важливість створення атмосфери співтворчості і співробітництва та умови творчого розвитку дітей. Опановуючи тему «Технології організації освітнього процесу, спрямованого на творчий розвиток дітей дошкільного віку», аналізували особливості стандартної та творчої навчальної діяльності дітей, обговорювали творчі ситуації та етапи творчого процесу, вимоги до організації творчої освітньої діяльності дітей дошкільного віку.

Вивчаючи вибіркочу навчальну дисципліну «Психологія творчості», звертали увагу на психологічні особливості творчого розвитку дітей в ЗДО, аналізували чинники творчого розвитку дошкільників, особливості організації розвивального середовища для розвитку творчої особистості. Особливу увагу звертали на активізацію розвитку творчості дошкільника засобами різноманітних арт-технік, розвиток творчих здібностей дошкільників у художньо-естетичній діяльності засобами нетрадиційних способів зображення.

Курс «Педагогіка дошкільна» спрямовували на засвоєння майбутніми вихователями основ сучасного дошкільця та формування педагогічних знань, умінь та навичок. Під час опанування тем «Гра», «Іграшки, їх класифікація» звертали увагу на виховне та розвивальне значення будівельно-конструктивних ігор, їх зв'язок з сюжетно-рольовими іграми. Ознайомлювали здобувачів освіти з видами конструювання, методикою навчання дошкільників конструктивним умінням. Особливу увагу звертали на опанування майбутніми вихователями методами та прийомами педагогічного керівництва в різних вікових групах, будівельно-конструктивними іграми вихованців як різновидом творчих ігор, в яких діти відображають предметний світ шляхом самостійного зведення споруд та їх обіграння. Під час практичних занять майбутні вихователі, аналізуючи чинні програми виховання дітей в ЗДО, формулювали завдання, вирішення яких забезпечує розвиток самостійної будівельно-ігрової діяльності в кожній віковій

групі; складала план роботи вихователя з розвитку будівельно-конструктивної гри; за допомогою настільного матеріалу демонстрували методичні прийоми обстеження готової споруди. Звертали увагу здобувачів освіти на форми будівельного матеріалу: куб, паралелепіпед, циліндр (великий будівельний матеріал); настільний будівельний матеріал; ускладнений будівельний матеріал (конструктори); набори дощочок, коліщаток, фронтонів, арок та ін. Характеризуючи сучасну класифікацію дитячих іграшок, майбутні вихователі виділяли іграшки за станом готовності – збірно-розбірні, заготовки для іграшок-саморобок, аналізували набір матеріалів для створення іграшок-саморобок. Аналізуючи іграшки за станом сировини, звертали увагу на іграшки з тканини, паперу і картону, пап'є-маше, з нових синтетичних матеріалів тощо.

Опановуючи тему «Основи морального виховання дітей дошкільного віку», звертали увагу на особливості виховання чуйності і взаємодопомоги у дітей, формування дружніх, доброзичливих стосунків, особливо в праці, творчій грі, зображувальній та художньо-конструктивній діяльності вихованців, забезпеченні гуманних відносин задля належного емоційного самопочуття дітей. Опанування теми «Патріотичне виховання дітей» дало можливість ознайомити майбутніх вихователів зі змістом роботи щодо залучення дітей до культури рідного народу, до аналізу обладнання «народної світлиці», художньо-декоративних елементів побуту українців, виготовлених народними майстрами.

Під час вивчення теми «Розумове виховання дітей дошкільного віку» звертали увагу на особливості сенсорного виховання дітей у різних видах діяльності, особливо в конструктивній, зображувальній та трудовій, на роль вихователя у цьому процесі, на вплив художньо-конструктивної та зображувальної діяльності на розумове виховання дітей.

Опанування майбутніми вихователями теми «Естетичне виховання дітей дошкільного віку» дало змогу зосередитись на шляхах формування у вихованців ціннісного ставлення до прекрасного в житті та мистецтві, проаналізувати способи естетизації дошкільця, з'ясувати витoki дитячої творчості, опанувати методи розвитку творчих здібностей дітей та ін.

Під час вивчення теми «Трудове виховання дошкільників» аналізували види дитячої праці, зокрема звертали увагу на ручну (художню) працю, методи та прийоми організації означеного виду діяльності в ЗДО. Важливими у професійній підготовці майбутніх вихователів до формування художньо-конструктивної діяльності з дітьми були теми: «Значення дошкільного дитинства», «Вікові та індивідуальні особливості дошкільників», «Виховання і розвиток», «Зв'язок дошкільної педагогіки з іншими науками», під час опрацювання яких з'ясували сутність педагогіки як науки, взаємозв'язок виховання, розвитку та формування майбутньої творчої особистості.

Дисципліну «Психологія дітей раннього і дошкільного віку» спрямовували на ознайомлення майбутніх вихователів із закономірностями особистісного розвитку дітей дошкільного віку, формування знань про психологічний, сенсорний розвиток дошкільника, а також особливості розвитку мислення, пам'яті, уваги, уяви дітей 4-6-річного віку, формування мотиваційної сфери, індивідуальних особливостей, здібностей.

Опановуючи дисципліну «Дошкільна лінгводидактика», приділяли увагу культурі мовлення педагога, її правильності, чистоті, логічності. Задля розвитку комунікативних умінь майбутні вихователі виконували вправи зі створення словесних образів під час пояснення, розповіді, визначали засоби виразності. На практичних заняттях здобувачі освіти моделювали педагогічні ситуації щодо аналізу зовнішньої форми виробів дітей, індивідуальної бесіди за картиною чи на запропоновану тему, розробляли мнемотаблиці до віршів. Зокрема, Юлія Ф. сконструювала мнемотаблиці до вірша М. Людкевич «Ялинка».

Оскільки під час художньо-конструктивної діяльності діти навчаються виготовляти різноманітні вироби з природного матеріалу, у процесі опанування дисципліни «Основи природознавства з методикою» звертали увагу на характеристику об'єктів природи, розмаїття її рослинного світу. Під час вивчення «Теорії та методики формування елементарних математичних уявлень» виокремлювали теми, які стосувалися форми предметів, їх розмірів, геометричних фігур тощо. Це зумовлено тим, що під час аплікування, малювання,

конструювання вихователь навчає дітей порівнювати зображувані предмети чи їх частини з еталонами, формує просторові уявлення у дошкільників (зверху, знизу, зліва, справа, під, над тощо).

В українській народній педагогіці творчість є необхідним компонентом виховання та розвитку дитини. Відповідно до конкретного вікового періоду дітей прилучали до певних видів праці. Дитина виконувала нескладні трудові завдання, перебуваючи в позиції шукача, дослідника. Згодом її праця набувала дедалі цілеспрямованішого характеру, що давало змогу дитині проявити здібності до того чи іншого виду діяльності (лозоплетіння, килимарство, різьбярство тощо). Із залученням дитини до праці відбувалось ознайомлення з народними ремеслами, формувалась морально-психологічна готовність до праці як потреби, обов'язку якісно та естетично виконувати свою роботу.

Аналізуючи педагогічні аспекти української народної педагогіки під час вивчення дисципліни «Методика проведення занять з народознавства» (4 семестр), здобувачі освіти доходили висновку про те, що творча праця звеличує господаря: він тесля, ткач, швець, кравець тощо. Усі ритуали, звичаї, які звеличують працю господаря, були естетично привабливими, а результати праці - приємні та потрібні людям. Оскільки вироби дітей мають прикладний характер, майбутнім вихователям важливо було усвідомити, що трудова діяльність народу наскрізно пронизана естетичним аспектом (охайна рідна домівка, предмети побуту, одяг яскравий, красивий, приємний на дотик).

Доцільно зазначити, що навчальній дисципліні «Основи педагогічної майстерності» відводили особливе місце, приділяючи значну увагу моделюванню педагогічних ситуацій, формуванню умінь спілкуватися з дітьми, вирішенню проблемних художньо-творчих завдань. Це інтегративна дисципліна, яка наповнює професійними значеннями життєві події здобувачів освіти, забезпечує умови щодо формування професійних якостей особистості. На заняттях з педагогічної майстерності корегували професійні уявлення і очікування майбутніх педагогів. У процесі моделювання рольових ігор майбутні вихователі навчалися застосовувати набуті ними знання для вирішення актуальних

практичних питань під час взаємодії з дітьми, а також і під час художньо-конструктивної діяльності з ними. Набуті знання проєктували на реальні обставини з урахуванням індивідуальних особливостей здобувачів освіти. Зміст означеної дисципліни давав можливість актуалізувати процеси розвитку та саморозвитку майбутніх вихователів, їхнє педагогічне рефлексування. Оскільки художньо-конструктивна діяльність передбачає наявність інтелектуальних, вольових, емоційно-інтуїтивних якостей особистості в різних сполученнях і співвідношеннях, під час викладання цієї дисципліни важливим було забезпечити її розвивальний характер. Тому освітню діяльність здобувачів освіти спрямовували на максимальну реалізацію їх індивідуальних творчих та професійних запитів, орієнтували на розвиток педагогічних здібностей. Задля розвитку професійно-особистісної рефлексії в зміст практичних занять вводили розвивальні вправи, які давали можливість майбутнім вихователям самостійно оцінити рівень сформованості своїх особистісно-професійних якостей.

Особливе значення задля реалізації нашої мети мали вибірккові навчальні дисципліни з циклу професійної підготовки. Так, опановуючи зміст дисципліни «Теорія та методика співпраці ЗДО з родинами», майбутні вихователі готували консультації для батьків на теми «Дитина в образотворчій діяльності», «Вплив художньо-конструктивної діяльності на розвиток особистості дитини», розробляли анкети для батьків в означеному напрямі, конструювали оригінальні макети запрошень для батьків на батьківські збори, виготовляли цікаві пам'ятки для батьків згідно тематики батьківських зборів чи проведених занять. Під час аналізу вправ та ігор, які доцільно використовувати з батьками, моделювали гру «Витинанка». Суть її полягала в тому, що здобувач освіти, яка виконувала роль «вихователя», пропонувала батькам разом виготовити витинанку:

– Візьміть аркуш паперу, складіть його вдвічі, поверніть аркуш, знову складіть його вдвічі.

– Зріжте ножицями нижній лівий кут, знову складіть аркуш вдвічі. Зріжте ножицями правий верхній кут. Знову складіть аркуш вдвічі, зріжте лівий верхній кут. Розгорніть свою витинанку.

– Покажіть її іншим батькам. Чи однакові вийшли витинанки? Чому вони різні? Адже всі виконували одні й ті ж дії, вказані вихователем у певній послідовності, водночас.

Надалі майбутні педагоги проводили паралелі між індивідуальністю витинанок, виготовлених батьками, та індивідуальністю й неповторністю їхніх дітей. Згодом аналізували мету та способи організації й проведення означеної роботи, її доцільність та ефективність у взаємодії з батьками вихованців. У такий спосіб ми інтегрували практичні знання, здобуті здобувачами освіти під час ХКД, в царину роботи з батьками.

З дисципліни «Ознайомлення дітей з суспільним довкіллям» виокремлювали теми, які стосувалися методів опосередкованого ознайомлення дошкільників із предметним довкіллям. Приділяли увагу методиці ознайомлення дітей з якостями і властивостями різних предметів. Звертали увагу на особливості формування у вихованців стосунків з однолітками та дорослими як важливих чинників можливих уявлень дітей про соціальний та предметний світ загалом.

Важливе значення має міждисциплінарна інтеграція з музичним мистецтвом: музично-ритмічні вправи, використання аритмії перед малюванням поглиблює музичне сприйняття і налаштовує на передавання власних емоцій під час зображення. Художнє конструювання має на меті не лише створення певного виробу шляхом конкретних дій, а й зумовлює практику моделювання нової естетичної форми, передбачає творчий процес, новий творчий акт. Відтак під час опанування здобувачами освіти дисципліни «Теорія та методика музичного виховання» наголошували, що в хореографічній, сценічній, музичній практиці ми створюємо нову форму художнього, яку в закладі дошкільної освіти слід підсилити музичними ігровими модулями: конструювання танцю з вивчених чи власних елементів, перетворення немусичних ігор в музичні шляхом складання пісні на вірші дитячої гри, конструювання нових авторських музичних та шумових інструментів з прищепок, скляних пляшок (склянок) різних форм і розмірів, викидного, природного матеріалу, створення музичного шумового супроводу до малих літературних творів (казок). Звертали увагу на те, що діти

дошкільного віку дуже активно реагують на музичні, музично-ритмічні рухи, тому художньо-конструктивна діяльність формується не лише за допомогою конкретних рухів рук, в результаті яких діти виготовляють певний виріб, а й за допомогою тіла, як засобу, який може створювати певну форму в унісон з ритмом, музикою. Майбутні вихователі добирали музичний супровід до занять, розробляли комп'ютерні ігри (для конструювання ігор використовували платформу: learningapps.org) для дітей старшого дошкільного віку з метою закріплення знань про музичні інструменти (покликання на гру: <https://learningapps.org/view11494001>) та моделювали їх у навчальній аудиторії.

Слід враховувати, що освітній процес у закладі дошкільної освіти передбачає різні види творчої дитячої діяльності (гурткову роботу художньо-естетичного змісту зокрема), які відповідають віковим особливостям вихованців, сприяють подальшому розвитку кожної дитини в усіх сферах її життєдіяльності. Задля цього майбутній вихователь повинен оволодіти широким спектром організаційних форм, засобами, методами і прийомами освітнього впливу на вихованців. Важливого значення надаємо усвідомленню майбутніми фахівцями того, що художньо-естетичний розвиток дітей потребує дотримання вихователем низки методичних принципів: урахування вікових, індивідуальних особливостей дітей; врахування національних, регіональних, культурних традицій та етноестетичних особливостей своєї місцевості. Окрім того, чималого пошвавлення набула робота з естетичного виховання через появу і розширення мережі ЗДО художньо-естетичного спрямування, у яких функціонують різні гуртки, студії.

При цьому ми поклалися на дослідження Н. Ничкало, яка задля якісної організації освітнього процесу у ЗВО рекомендує дотримуватись принципів «розвитку творчої індивідуальності здобувачів освіти», особливу увагу звертаючи на принцип «посилення креативності» змісту нормативних навчальних дисциплін шляхом введення мистецького компонента [337, с. 3].

Проте формуванню творчості передують здобуття знань та умінь майбутніх педагогів. Нормативна навчальна дисципліна «Основи образотворчого мистецтва

з методикою керівництва зображувальною діяльністю дітей» має на меті розкриття змісту, форм і методів виховного і навчального процесів; опанування майбутніми педагогами методів наукових досліджень у сфері зображувальної діяльності в дошкільному закладі освіти; ознайомлення з метою та засобами, планами та програмами педагогічної діяльності, об'єктами та суб'єктами педагогічної взаємодії; оволодіння майбутніми фахівцями практичними вміннями та навичками, необхідними для вирішення завдань навчання зображувальній діяльності дітей дошкільного віку згідно із сучасними вимогами до проведення заняття та підготовки вихователя до нього; теоретичне обґрунтування спрямованості на формування готовності дитини до естетичного сприймання творів художнього мистецтва; усвідомлення здобувачами освіти сутності образотворчого мистецтва та його ролі в духовному становленні особистості; усвідомлення соціальної ролі педагога у формуванні духовної культури дитини.

Важливим для курсу «Основи образотворчого мистецтва з методикою керівництва зображувальною діяльністю дітей» є питання добору методів, прийомів та засобів формування в дітей дошкільного віку художньо-творчих умінь та навичок. А це, згідно з Базовим компонентом дошкільної освіти [14, с. 7-85], передбачає формування почуття краси в її різних проявах, ціннісного ставлення до змісту предметного світу та світу мистецтва, розвиток творчих здібностей, формування елементарних трудових, технологічних та художньо-продуктивних навичок, самостійності, культури та безпеки праці. Результатом оволодіння дитиною різними видами предметної та художньої діяльності є сформоване емоційно-ціннісне ставлення до процесу та продуктів творчої діяльності, позитивна мотивація досягнень; здатність орієнтуватися в розмаїтті властивостей предметів, розуміти різні способи створення художніх образів, виявляти інтерес до об'єктів, явищ та форм художньо-продуктивної діяльності, а також оволодіння навичками практичної діяльності, культури споживання [14, с. 8].

Загалом під час опанування дисципліни «Основи образотворчого мистецтва з методикою керівництва зображувальною діяльністю дітей дошкільного віку»

майбутні педагоги усвідомлюють, що зображувальна діяльність в ЗДО є основним засобом художньо-естетичне виховання дітей. Вона сприяє розвитку їхніх різносторонніх природних здібностей, уяви, формує творчу особистість дитини. Означені завдання реалізуються на основі інтеграції різних видів зображувальної діяльності та форм роботи із дітьми (самостійна художня діяльність, заняття, гурткова робота художньо-естетичного змісту, свята, розваги). Особливу увагу майбутніх вихователів під час організації образотворчої діяльності в ЗДО слід зосередити на вмілому комплексному використанні творів театрального, музичного, образотворчого мистецтва в напрямі опанування дошкільниками традицій загальнолюдської і національної культури шляхом організації цілеспрямованого педагогічного спілкування дітей у мистецькому середовищі (скульптура, архітектура, живопис, музика, література тощо). Такий підхід сприяє активізації дитячої творчості, збагаченню досвіду дітей у напрямі естетичного бачення навколишнього середовища. У процесі безпосередньої художньо-продуктивної діяльності дошкільники (шляхом поетапного спостереження, розглядання творів образотворчого чи декоративно-прикладного мистецтва та подальшого власного зображення об'єктів, явищ) навчаються бачити прекрасне у природному середовищі. Завершальним етапом захоплюючого інтегрованого процесу естетичного пізнання дитиною навколишньої дійсності є творча художньо-продуктивна діяльність.

Навчальна дисципліна «Основи образотворчого мистецтва з методикою керівництва зображувальною діяльністю дітей» містить п'ять змістових модулів. Так, розділ «Основи образотворчої грамоти» передбачає оволодіння здобувачами освіти різними образотворчими техніками зі створення малюнка, виготовлення аплікації, витинання, художнього чи технічного конструювання; уточнення, систематизацію знань майбутніх вихователів щодо різновидів образотворчого мистецтва, правил та прийомів виконання зображень, можливостей різноманітних технік і матеріалів щодо створення художніх образів тощо. Зміст розділу «Психолого-педагогічні основи образотворчої діяльності дітей дошкільного віку» спрямований на оволодіння знаннями про вікові, психологічні та анатомо-

фізіологічні особливості розвитку зображувальної діяльності дітей та, відповідно, методика організації творчої художньо-продуктивної діяльності вихованців.

Розділ «Педагогічні умови опанування дітьми дошкільного віку основами образотворчої діяльності» передбачає формування у майбутніх вихователів теоретичних знань та практичних умінь для успішного керівництва навчальною та творчою діяльністю дошкільників, вивчення особливостей організації та проведення занять із різних видів зображувальної діяльності дітей. Розділ «Методика керівництва зображувальною діяльністю дітей дошкільного віку» передбачає ознайомлення здобувачів освіти із основами історії та теорії образотворчого мистецтва, особливостями розвитку творчих здібностей дітей, методів та засобів формування в них інтересу до опанування різними видами образотворчої діяльності. Особливу увагу приділяли темі «Аплікація як вид образотворчої діяльності дітей дошкільного віку», опануванню видами аплікації (за способом створення – силуетна, набірна; за змістом – предметна, сюжетна, декоративна), ознайомленню майбутніх фахівців з прийомами вирізування (вирізування з паперу, складеного удвоє (навпіл); вирізування з паперу, складеного «гармошкою»; вирізування по частинах; силуетне вирізування; обривання паперу), прийомами роботи з папером: різання, вирізування, надрізування, склеювання, складання і фальцування (згинання).

Розділ «Розвиток особистості дитини засобами образотворчої діяльності» передбачає формування готовності здобувачів освіти до психолого-педагогічної підтримки обдарованих дітей дошкільного віку, оволодіння майбутніми вихователями майстерністю виконавської діяльності у кожному з її видів, визначення задуму, обрання засобів виразності, формування здатності щодо належного сприймання творів образотворчого мистецтва, оволодіння методами активізації та стимулювання творчої діяльності вихованців. Звертали увагу на висвітлення питань мистецького напрямку в історії розвитку української педагогічної науки, оскільки означені питання порушено у дослідженнях багатьох учених, праці яких введено у зміст професійної підготовки майбутніх вихователів як фундамент, на якому базується здатність до художньо-конструктивної

діяльності. Наприклад, С. Русова вказувала на характерну особливість українського народу – естетичну творчість, наголошуючи, що мистецтво має посісти чільне місце в українському дитячому садку. Цікавими для здобувачів освіти в означеному аспекті були праці П. Крегомар, В. Сухомлинського, М. Стельмаховича, Ж.-Ж. Руссо, М. Монтесорі та інших учених (детальніше описано в параграфі 1.3). Аналізували судження фундатора вітчизняної мистецької освіти О. Рудницької [420], яка, наголошуючи на особливій ролі мистецтва в розвитку майбутньої особистості, вбачає необхідність виокремлення нової галузі знань «педагогіки мистецтва». Майбутні педагоги резюмували, що завдання педагога у процесі виховання дітей визначаються й тим, щоб навчити їх бачити, розуміти, відчувати красу в житті, природі, прагнути відобразити прекрасне, ставати творцями прекрасного у повсякденній праці та міжособистісних стосунках.

Методичне забезпечення кожного із розділів (модулів) передбачає: зміст теоретичних знань; основну та додаткову літературу; плани практичних занять (вони містять питання для обговорення, для виконання практичної роботи); перелік завдань для творчої та самостійної роботи; завдання для модульного контролю. Систему завдань для практичної роботи здобувачів освіти побудовано таким чином, щоб кожне з них допомагало засвоювати зміст заняття. Зокрема, практичні завдання передбачали ознайомлення майбутніх вихователів із основними поняттями конкретної теми; практичну роботу щодо створення власного художнього образу із використанням способів зображення, виражальних засобів, технік виконання відповідно до теми заняття; ознайомлення майбутніх вихователів із творами образотворчого мистецтва (відповідного виду, який обговорюється на занятті); розробку конспектів занять задля використання їх у практичній діяльності під час проходження педагогічної практики у ЗДО.

До нормативних начальних дисциплін художньо-естетичного змісту належать такі: «Основи образотворчого мистецтва з методикою керівництва зображувальною діяльністю дітей» (описано нами вище), «Сучасні художні техніки для дітей раннього та дошкільного віку», «Декоративне мистецтво» та

«Художня праця і основи дизайну» як узагальнююча та коригуюча інтегративна ланка підготовки майбутніх вихователів до художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку.

Викладання означених начальних дисциплін здійснювали на засадах діяльнісного, особистісно-зорієнтованого, системного та компетентнісного підходів. Твори образотворчого мистецтва, музичні твори (з ними здобувачі освіти також попередньо ознайомлювались під час вивчення змісту дисципліни «Теорія та методика музичного виховання»), вироби, створені дітьми дошкільного віку, вироби народних умільців співзвучні з живописними, поетичними, музичними образами, які доповнюють один одного. Аналізуючи особливості опанування здобувачами освіти дисциплін художньо-естетичного змісту, Г. Падалка наголошує на інтегративній взаємопроникності мистецтв, зазначаючи, що художник працює пензлем, фарбами і його творіння сприймаємо зором. Натомість композитор оперує звуками, які ми сприймаємо слухом, а поет – словами, які ми відчуваємо через власне емоційне сприйняття. Насправді ж, за міркувань науковця, виражальні засоби живопису, поезії підпорядковано загальним художнім універсальним закономірностям, основними категоріями яких є ритм, простір та час [357, с. 66-67]. Слушною для нас в означеному аспекті є думка Л. Масол, яка наголошує, що за умов інтеграції мистецтв відбувається вдосконалення обсягу й глибини понять, які можуть частково збігатися, взагалі не збігатися, мати різну форму чи різну спільність перетину. Проте ритм, форма, гармонія, композиція, контраст, симетрія, динаміка є фундаментом єдності у взаємодії мистецтв шляхом художньо-дидактичної інтеграції [298].

Основні положення навчальних дисциплін художньо-естетичного змісту спрямовано на розвиток інтелекту та творчості здобувачів освіти для усвідомлення ними значення такої роботи задля оптимального загального та творчого розвитку кожної дитини, збереження її психічного, фізичного здоров'я. Види діяльності під час художньої праці сприяють концентрації уваги, розвитку конструктивного мислення. Художньо-конструктивній діяльності, як різновиду продуктивної діяльності дітей, притаманні взаємопов'язані процеси: відтворення

та творчість, мислення та пам'ять. Підкреслюючи єдність інтелектуального та емоційного розвитку вихованців, зазначимо, що відчуття дитиною позитивних емоцій поглиблюють її інтелектуальну діяльність.

Навчальну дисципліну «Сучасні художні техніки для дітей раннього та дошкільного віку» спрямовували на підготовку майбутніх вихователів до художньо-естетичного виховання засобами образотворчого мистецтва та художньо-естетичної діяльності. Під час засвоєння науково-теоретичних засад художньо-естетичної діяльності дітей дошкільного віку майбутні педагоги аналізували чинники художньо-конструктивної діяльності вихованців [83], обґрунтовували психолого-педагогічні аспекти творчої діяльності вихователів ЗДО з обдарованими дітьми; з'ясовували місце художньої праці в загальній структурі освітнього простору закладу дошкільної освіти [83]; аналізували особливості художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку в умовах співпраці ЗДО із сім'ями вихованців [66]. Опановуючи зміст розділу «Методологічний супровід художньо-естетичної діяльності дітей», реалізуючи міждисциплінарний підхід, майбутні вихователі аналізували особливості впливу музики на збагачення змісту творчої художньо-естетичної та художньо-конструктивної діяльності дітей. Особливу увагу приділяли паперовій пластиці як одному із основних засобів художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку, аналізували різновиди паперопластики та досліджували історичні передумови виникнення та розвитку паперової пластики у практиці роботи з дітьми. Зокрема, здобувачі освіти аналізували цілком доступні для дітей дошкільного віку поняття («оригамі», «ребро», «хребет», «гора», «складка-блискавка», «долина») задля створення основних базових форм-заготовок [455]. Вправлялись у способах виготовлення «трикутника» (клали квадрат кутом вниз, згинали по діагоналі у напрямі «знизу-вгору», розрізали; складали з квадрата, спочатку зігнутого по діагоналі, а згодом розгортали, бічні сторони складали по діагоналі).

Особливе зацікавлення у здобувачів освіти викликала «пластилінографія» як засіб художньо-естетичного розвитку дітей дошкільного віку. Вони із задоволенням вивчали її види, малювали картини з пластиліну, апробували означену техніку в

практичній роботі з дітьми [83]. Неабияк сподобалось майбутнім вихователям опанувати нетрадиційні техніки художньо-естетичного розвитку дітей дошкільного віку. Їх ми поділили на такі розділи (за способом виконання зображень): асоціативні нетрадиційні техніки малювання; графічні нетрадиційні техніки зображення; малюнки, створені за допомогою відбитків [83]. Реалізація такого підходу сприяла збагаченню досвіду здобувачів освіти щодо естетичного бачення особливостей навколишньої дійсності. Майбутні вихователі могли зробити висновки про те, що втілення дитячих задумів сприятиме активізації дитячої творчості через художньо-естетичну діяльність, а глибоким ознайомленням дітей з особливостями художніх технік є використання музичних і літературних творів, обігрування та інтерпретація знань з інших видів практично-творчої діяльності.

Дисципліну «Декоративне мистецтво» спрямовували на розвиток емоційно-естетичного сприйняття творів декоративно-прикладного мистецтва, формування умінь розуміти та цінувати творчість народу; на розвиток творчої самореалізації здобувачів освіти у різних видах декоративно-прикладного мистецтва; ознайомлення майбутніх вихователів із різними прийомами та техніками обробки матеріалів; формування здатності орієнтуватися в різних видах декоративного мистецтва (кераміці, ткацтві, вишивці, особливостях розпису тощо); виконання варіантів орнаментів (стрічкові, композиційно-замкнені, сітчасті, геометричні, рослинні, зооморфні); створення декоративних композицій для вжитку та оформлення предметів побуту. Окрім звичайних дидактичних ігор майбутні вихователі розробляли і комп'ютерні. Наприклад, Юлія Ф. розробила гру «Яка це іграшка?» (для конструювання гри використовували платформу: learningapps.org), мета якої полягала в закріпленні знань дітей про яворівський, косівський розписи (покликання на гру: <https://learningapps.org/view11623841>). Надалі здобувачі освіти обговорювали доцільність застосування таких ігор у роботі з дітьми 4-6-річного віку.

Неабиякої уваги приділяли змісту декоративної діяльності дошкільників та опануванню методикою ознайомлення дітей з декоративно-прикладним

мистецтвом. Підводили майбутніх вихователів до висновку про те, що ознайомлення дітей дошкільного віку з народними ремеслами спонукає їх виготовляти доступні предмети вжитку (серветки, витинанки, рушнички, тарілки, писанки, обереги, іграшки, прикраси тощо). Наприклад, під час ознайомлення здобувачів освіти з методикою виготовлення писанок, вони з'ясовували, з якого саме віку можна їх виготовляти, чи змінюються методи та прийоми роботи з дітьми у цьому напрямі впродовж дошкільного віку і чим саме це зумовлено. Використання під час лекції різноманітного наочного матеріалу (фото, зразків робіт дітей, вихователів ЗДО, вироби народних майстрів тощо) підвищувало зацікавленість майбутніх вихователів темою, сприяло якіснішому засвоєнню матеріалу.

Напередодні Великодніх свят залучали здобувачів освіти до виготовлення писанок шляхом участі їх у майстер-класах. Майбутні вихователі, виготовляючи писанки власноруч, опановували способи оздоблення яєць за допомогою різних матеріалів, удосконалювали відомі практичні прийоми. Таку форму організації навчальних занять будували шляхом застосування показу і демонстрування у межах майстер-класів, що давало можливість залучити майбутніх вихователів до безпосередньої практичної діяльності, створювало умови для розвитку їхніх творчих здібностей, необхідних у роботі з дітьми.

Організація виставки творчих робіт здобувачів освіти була своєрідним підведенням підсумків щодо навчальних і творчих досягнень під час вивчення курсу. Так, під час опанування вибіркової навчальної дисципліни «Декоративне мистецтво» майбутні педагоги вивчали техніки виготовлення найрізноманітніших виробів, які здавна створювали народні майстри. Опановуючи техніку роботи із соломою, ознайомилися із особливостями підготовки соломи, розповідали дітям про важливість використання цього матеріалу в народному господарстві (покривали дахи хат, а природну красу використовували у створенні виробів, іграшок, декоративних композицій). Також здобувачі освіти готували методичний супровід про особливості роботи з соломою з дітьми старшого дошкільного віку в умовах ЗДО («напівкартон чи картон змащуємо клеєм і за означеним контуром

викладаємо на нього заделегідь підготовлену соломку, слідкуємо за тим, щоб кінці соломи не виходили за межі лінії ескізу»). Опановуючи методику проведення занять з декоративного малювання та декоративної аплікації, на площинних формах малювали та аплікували писанки, вправлялись у елементах опішнянського та петриківського розпису, малювали яворівську іграшку, моделювали відвідини віртуального музею (режим доступу: <https://museums.authenticukraine.com.ua/ua/>, <https://www.google.com/maps/@48.3062508,25.107779,3a,90y,293.94h,92>).

Професійне опанування майбутніми педагогами художньо-конструктивними вміннями необхідні для керівництва художньо-декоративною діяльністю дітей та потребують перманентного удосконалення власної майстерності в означеному напрямі. Під час читання лекцій слід використовувати міжпредметні зв'язки, залучати здобувачів освіти до дискусій, що підвищує активність сприймання теми, спонукає до аналізу здобутих раніше знань з інших навчальних дисциплін. Така робота активізує мислення майбутніх вихователів, змушує їх висловлювати припущення, шукати відповіді на поставлені запитання.

Дисципліна «Художня праця і основи дизайну» була узагальнюючою та коригуючою ланкою підготовки майбутніх вихователів до художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку (див. параграф 4.3). Відтак професійну підготовку майбутніх вихователів до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку у процесі засвоєння знань та формування художньо-конструктивних умінь та навичок забезпечували професійна спрямованість та структуризація змісту навчальних дисциплін з урахуванням індивідуальних можливостей та особливостей майбутніх вихователів. Ефективності засвоєння здобувачами освіти навчального матеріалу сприяло структурування змісту навчальних дисциплін з урахуванням актуальних проблем ЗДО в означеному напрямі. Значну увагу приділяли також професійно-прикладній підготовці майбутнього вихователя, здатного до самореалізації і самовдосконалення, постійного самопізнання в процесі практичної діяльності.

4.3. Організація та методика експериментального дослідження на формувальному етапі

На формувальному етапі нашого експериментального педагогічного дослідження ми впроваджували в освітній процес ЗВО розроблену та науково обґрунтовану систему професійної підготовки майбутніх вихователів до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку впродовж кількох взаємопов'язаних підетапів: ознайомлювального, фундаментально-базового, діяльнісного, завершального. Кожен підетап супроводжували відповідними формами, методами, методичними прийомами. При цьому враховували, що сучасний освітній процес потребує відповідального, свідомого, організованого педагога, який на належному рівні володіє методиками навчання та виховання дітей, знає та розуміє психологічні особливості дітей того віку, з якими працює, може спрогнозувати зону найближчого розвитку відповідно до індивідуальних особливостей та можливостей кожного вихованця. Означене актуалізує посилення методичного аспекту професійної підготовки майбутніх вихователів, зокрема й у формуванні їхньої готовності до художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку.

4.3.1. Мотиваційне забезпечення та формування знань як основи професійної підготовки майбутніх вихователів до організації художньо-конструктивної діяльності

На *ознайомлювальному підетапі* професійну підготовку майбутніх вихователів до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку спрямовували на усвідомлення здобувачами освіти того, що рушійною, спонукальною силою будь-якої діяльності є мотив. Враховували, що особистісно-мотиваційна складова відображає емоційне налаштування майбутніх вихователів на творчий розвиток, формування художніх та конструктивних умінь, прагнення бути взірцем для наслідування, розвиватись та пізнавати нове упродовж усього життя.

Завдання означеного етапу спрямовували на подолання таких

суперечностей:

- між потребою здійснювати власну художньо-дизайнерську діяльність в умовах ЗДО та недостатньою вмотивованістю здобувачів освіти щодо набуття ними відповідних умінь та знань;
- між потребою володіти необхідними методами та прийомами щодо формування художньо-конструктивної діяльності дошкільників в ЗДО та недостатньою готовністю майбутніх фахівців до здійснення означеного виду діяльності.

Розвиток мотивації покладено в основу орієнтування здобувача освіти на професію вихователя, зокрема на вивчення та усвідомлення основних аспектів керівництва художньо-конструктивною діяльністю дітей дошкільного віку. Цьому сприяли професійна спрямованість педагогічної підготовки до означеного виду діяльності, творча фахова особистість викладача ЗВО, який власним прикладом прагне зміцнити у майбутніх вихователів любов до педагогічної діяльності емоційним цікавим викладом навчального матеріалу, застосовуючи креативні підходи під час роботи зі здобувачами освіти. Задля цього під час читання лекцій вводили проблемні запитання, які потребували від майбутніх вихователів припущень, пошуку відповідей, сприяли активізації творчого мислення (Чи слід змінювати методи та прийоми організації ХКД впродовж дошкільного віку? Якщо слід змінювати, то чим саме це зумовлено? Яку роль у вашій підготовці відіграє оволодіння художніми і конструктивними вміннями? Сформулюйте педагогічні вимоги до організації та проведення занять з художньої праці на сучасному етапі. Як саме впливає гурткова робота художньо-естетичного змісту на творчий розвиток дітей? Уявіть собі ситуацію, за якої Ви прагнете пояснити молодому фахівцеві важливість опанування ним художньо-конструктивними вміннями і навичками. Як ви це зробите?).

На ознайомлювальному підетапі реалізовували педагогічну умову – *формування позитивної мотивації для організації художньо-конструктивної діяльності як засобу різнобічного виховання й розвитку дошкільників*. Спрямовували здобувачів освіти на усвідомлення того факту, що в результаті

творчого пошуку нових знань майбутні вихователі знайдуть інший дієвий спосіб вирішення завдань; на стимулювання інтересу до розвитку дітей 4-6-річного віку засобами художньої праці; формування позитивного ставлення до художньо-конструктивної діяльності дітей через усвідомлення важливості означеного виду діяльності на повноцінний різносторонній розвиток дошкільників; на необхідність формування відповідних знань та умінь (навичок) в означеному аспекті. Звертали увагу на позитивне емоційне відчуття – радість успіху, оскільки саме радість є позитивною психологічною емоцією, яка може виникнути також і внаслідок успішної реалізації власних можливостей та зусиль. Позитивні емоції, як відомо, підвищують продуктивність навчальних (когнітивних) завдань, сприяють виникненню творчого підходу до вирішення проблем, дають відчуття впевненості, оптимізму, успіху, відкритості, щирості, власної значущості, насолоди від результату виконаної роботи та від самого процесу творчої діяльності, спонукають до досягнення нових поставлених цілей. Означене має чимале значення для нашого дослідження, оскільки вихователь ЗДО не лише навчає дітей художньому конструюванню та початковим основам дизайну, а й виконує низку організаційно-методичних робіт, здійснюючи оформлення групової кімнати, актової зали до свят, майданчика для прогулянок, ділянки ЗДО (за принципом тематичності, сезонності), виготовляє дидактичний матеріал, атрибути до свят тощо.

На *фундаментально-базовому підетані* ми послуговувалися знаннями та уміннями щодо формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку в умовах ЗДО, якими здобувачі освіти оволодівали шляхом узгодженого міждисциплінарного інтегрування. При цьому відбувалося цілеспрямоване наповнення навчальних курсів («Основи образотворчого мистецтва з методикою керівництва зображувальною діяльністю дітей» (описано нами вище), «Сучасні художні техніки для дітей раннього та дошкільного віку», «Декоративне мистецтво», «Художня праця і основи дизайну» (детальніше описано нами в параграфі 4.2.) відповідними психолого-педагогічними, художньо-естетичними та спеціальними художньо-конструктивними знаннями,

які необхідні майбутнім фахівцям для належної організації та керівництва творчим розвитком дітей.

На цьому підетапі слід реалізовувати педагогічні умови – *інтеграція змісту навчальних дисциплін щодо формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку; забезпечення належного креативного середовища задля формування готовності до проведення занять з художньої праці в ЗДО*, що зумовлює усвідомлення майбутніми вихователями впливу художньо-конструктивної діяльності на розвиток дитини дошкільного віку. Погоджуємося з думкою Т. Єськової, що «на сучасному етапі розвитку дошкільної освіти курс «Художня праця та основи дизайну» є важливою складовою підготовки майбутніх фахівців дошкільного профілю до професійної діяльності» [194, с. 103]. Важливе значення має емоційність викладу лекційного матеріалу (чітке, жваве, образне мовлення викладача, використання вдалих афоризмів, аналогій), уміння викладача утримувати в полі зору кожного здобувача освіти, своєчасно реагувати на міміку, репліки, жести, вдало використовувати гумор, жарти. Це сприяє мобілізації та підтримці уваги майбутніх вихователів. Кожне лекційне питання завершувалось підсумком і вмотивованим переходом до наступного. Це полегшувало здобувачам освіти сприймання та запам'ятовування навчального матеріалу, допомагало встановити логічні взаємозв'язки між викладеним матеріалом.

Завдання означеного підетапу спрямовували на подолання таких суперечностей:

- між недостатнім розвитком власних потенційних можливостей здобувачів освіти щодо належного набуття ними художньо-конструктивних компетентностей та важливістю здійснення педагогом означеної діяльності задля повноцінного успішного розвитку дітей дошкільного віку;
- між потребою у застосуванні художньо-конструктивних знань та вмінь у динамічних умовах практичної діяльності та усталеними (традиційними) формами й методами навчання у ЗВО.

Програма курсу «Художня праця та основи дизайну» є гнучкою, може коригуватись, видозмінюватись, адже тісно переплітається із змістом інших

навчальних дисциплін. Звертали увагу на оптимальне використання лекційного часу, добір доцільного темпу мовлення викладача, використання проблемних запитань задля налагодження оперативного зворотного зв'язку та розуміння студентської аудиторії, стежили за психоемоційним настроєм здобувачів освіти, що забезпечувало належний морально-психологічний клімат за принципом «тут і тепер».

Оскільки ефективність реального педагогічного результату часто залежить від методів навчання, то увагу акцентували саме на цьому. Відтак під час вивчення однієї з тем «Організація художньої праці в ЗДО» майбутні вихователі ознайомлювалися із розділом «Художня праця» (програма «Соняшник»), виготовляли вироби, дотримуючись вимог розділу цієї програми; окреслювали методи та прийоми художньо-конструктивної роботи з дітьми, з'ясовували, які з них будуть ефективними у процесі виготовлення конкретного виробу; аналізували, які із принципів реалізовано.

Здобувачі освіти усвідомлювали, що на заняттях з художньої праці варто забезпечувати такі умови, які б спонукали до пошуків кращих способів творчо-конструктивної діяльності. Вербальна педагогічна оцінка вихователем такої діяльності має бути тактовною, акцентованою на досягненнях дитини. При цьому важливо бути готовим (за необхідності) надати допомогу чи підтримати дитину, використовуючи ті слова, які допоможуть відчутти дошкільнику впевненість у власних силах у процесі виконання художньо-конструктивних завдань: «Ти зможеш (у тебе виходить)», «Приємно спостерігати за тим, як ти виготовляв(ла) цей виріб», «Ще трішечки зусиль – і у тебе вийде», «Ти чудово працюєш» тощо. Підводили здобувачів освіти до висновку, що задля того, щоб підтримати дитину, необхідно демонструвати повагу до неї, опиратись на сильні сторони, випромінювати оптимізм, виявляти емпатію, приймати її індивідуальність, надавати можливість дитині самій виправити недоліки там, де це можливо. Означене сприяє створенню відповідного морально-психологічного клімату, творчому експериментуванню, вносить елемент гри, сприяє розвитку уяви, фантазії, впевненості тощо.

Звертали увагу на те, що у процесі художньо-конструктивної діяльності ступінь усвідомленості необхідності знань є значно вищим, оскільки процес їх засвоєння відбувається з одночасним поєднанням практичних дій із безпосередньою взаємодією з педагогом та однолітками.

Здобувачі освіти аналізували засоби «музейної педагогіки» – сучасної освітньої технології, яка сприяє різносторонньому розвитку дошкільника, його духовному та національно-патріотичному вихованню, формуванню «музейно педагогічної компетентності» [313] у майбутніх вихователів ЗДО. Цей термін учені трактують як інтегративне особистісне утворення, яке полягає в єдності теоретичних знань, практичних умінь та навичок, сформованості професійно значущих якостей особистості та наявності певного досвіду, що забезпечує готовність до впровадження музейної педагогіки в ЗДО [323]. Здобувачі освіти знайомились із особливостями використання музейної педагогіки під час лекцій з декоративно-прикладного мистецтва. Під час самостійної роботи опановували етапи та особливості створення мінімузеїв в ЗДО. Моделювали відвідини віртуальних мінімузеїв [517], робили опис обладнання та експонатів до них, готували доповіді з презентаціями, у яких висвітлювали особливості використання музейної педагогіки під час роботи з дітьми в умовах ЗДО. Реалізації етноестетичної складової художньо-конструктивної діяльності сприяли проблемні запитання, які спонукали майбутніх педагогів до аналізу здобутих ними знань із інших навчальних дисциплін:

1. У якій віковій групі слід розпочинати навчати дітей виготовляти витинанки (крашанки, писанки, навчати дітей доступним прийомом ткацтва)? Чому?

2. Як можна вдосконалити методи та прийоми ознайомлення дітей з особливостями виготовлення писанок (крашанок, витинанок, виготовлення виробів у техніці переплетення) тощо. Чим це зумовлено та на що при цьому слід орієнтуватися педагогу?

3. Які саме психічні процеси задіяно під час такої роботи?

Під час опанування здобувачами освіти цих тем вони добирали

мультимедійне забезпечення (відвідування віртуальних музеїв), зразки робіт дітей, вихователів, вироби народних майстрів, уклали методичний супровід використання цих засобів під час роботи з дітьми. Така пошукова робота підвищувала зацікавленість новою темою, підсилювала активність сприймання, активізувала пізнавальний інтерес в конкретному напрямі, сприяла засвоєнню навчального матеріалу на більш глибокому рівні. Майбутні вихователі створювали мініпроекти за вибором («Вишиванка моєї місцевості», «Український рушник», «Обереги нації», «Яворівська іграшка», «Народна Петриківка», «Косівська кераміка», «Опішнянська кераміка», «Писаночка» та ін. У таких проєктах вони обґрунтовували завдання та особливості ознайомлення з означеним видом мистецтва в роботі з дітьми.

Цікавим і самобутнім для здобувачів освіти виявилось моделювання і виготовлення народної ляльки-мотанки з різних матеріалів: ниток, тканини, сіна, соломи. Під час методичного обґрунтування такої роботи з дітьми в ЗДО майбутні вихователі наголошували на тому, що означений вид діяльності розвиває творчу уяву дітей, удосконалює дрібну моторику рук, формує естетичні уподобання та смаки. Аналізували психотерапевтичний вплив процесу виготовлення ляльки-мотанки, яка здавна була народним оберегом.

Майбутні вихователі аналізували Базовий компонент дошкільної освіти та з'ясовували, формуванню яких саме компетентностей сприяють заняття із художньої праці. Здобувачі освіти робили висновок про те, що художньо-конструктивна діяльність дітей сприяє формуванню не лише предметно-практичної, технологічної, мистецько-творчої компетентностей, а й інших. Наведемо конкретні приклади відповідей (див. додаток Ж).

Марія К. виготовила ведмедика з ниток і тканини. Надалі аналізувала, формуванню яких компетентностей дитини дошкільного віку сприятиме така художньо-конструктивна діяльність: особистісна (дитина утверджується у власних силах, висловлює враження від естетичних вражень), предметно-практична (дитина навчається перетворювати викидний матеріал (розпаровану шкарпетку) та природний матеріал (крупини) в іграшку); ігрова (ведмедик – релакс-

іграшка); логіко-математична (дитина аналізує характерні особливості елементів іграшки – тулуб прямокутний, голова кругла, кількість лап, їх зовнішній вигляд); мовленнєва (описує частини тіла, розповідає, як виготовляла виріб, про вчинки героя); мистецько-творча (дитина реалізує власний мистецько-творчий потенціал); технологічна (засвоює етапи виготовлення виробу); сенсорно-розвивальна (розвиває сенсомоторику, граючись іграшкою, яку наповнено природними матеріалами – крупами); дослідницька (досліджують властивості круп); природничо-екологічна (навчаються виготовляти екологічну іграшку) тощо.

Яна Г. виготовляла жабку з паперу, використовуючи прийом «оригамі». Надалі аналізувала, формуванню яких компетентностей дитини дошкільного віку сприятиме така художньо-конструктивна діяльність: особистісна (дитина виготовляє іграшку для рідних чи друзів, усвідомлює власну відповідальність за якість її виготовлення, прагне зробити приємне близьким та рідним), предметно-практична (здійснює перетворення аркуша паперу в іграшку – жабку); ігрова (жабку використовує як іграшку, яка стрибає); логіко-математична (аналізує будову частин іграшки, взаєморозміщення частин у виробі, повторює основні базові форми – квадрат, трикутник, просторові відношення: зверху, знизу та ін.); мовленнєва (розглядаючи іграшку, дитина розповідає про казкового персонажа, залучається до комунікації з дітьми та вихователями); мистецько-творча (реалізує художньо-творчий потенціал; створює художній образ за допомогою домальовування очей, рота тощо); технологічна (засвоює техніку «оригамі», етапи, послідовність виготовлення виробу); сенсорно-розвивальна (дитина згинає папір, розвиває дрібну моторику рук); дослідницька (досліджує властивості паперу – гнучкий, можна згинати в різних напрямках); природничо-екологічна (жабка – жива істота, елемент екосистеми) тощо.

Аналізуючи програми для ЗДО, майбутні вихователі надавали перевагу програмі «Українське дошкілля», обґрунтовуючи це тим, що у ній більше інформації про конструювання та чіткіше описано рекомендовані техніки роботи з дітьми. Резюмували, що ліплення, малювання є своєрідною підготовкою дітей

до художньо-конструктивної діяльності, яка об'єднує у собі всі види образотворчої діяльності дітей, а також інтегрує міжпредметні зв'язки з декоративного мистецтва, народознавства, ознайомлення дітей із суспільним і природним довкіллям, логіко-математичним, мовленнєвим розвитком. Натомість у програмі «Дитина» конструктивну діяльність дітей окремим розділом не виділено. Здобувачі освіти наголошували, що передумовою художньо-конструктивної діяльності є оволодіння прийомами аплікації та декоративною діяльністю.

Аналогічну роботу проводили відповідно до програми «Я у світі», аналізу Базового компонента дошкільної освіти, знаходили міжпредметні зв'язки з логіко-математичним розвитком, розвитком мовлення, ознайомленням дітей із суспільним довкіллям, народознавством, природою. Укладали таблиці, схеми. З'ясували, що, наприклад, на шостому році життя Програма «Дитина» пропонує техніку «квілінг», натомість за програмою «Українське дошкільня» передбачено інші види діяльності дітей, а про «квілінг» не згадано. При цьому наголошували, що згідно з Наказом МОН України № 446 (від 20.04.2015 р.) щодо затвердження гранично допустимого освітнього навантаження на дитину в ЗДО різних типів навчання дітей художній праці відбувається на заняттях із конструювання чи ж художньо-продуктивної діяльності, які рекомендовано проводити у вільний від занять час у групі (підгрупі) дітей [290]. Аналізуючи Базовий компонент дошкільної освіти, майбутні вихователі з'ясовували, формуванню яких компетентностей сприяють заняття з художньої праці в ЗДО, вказували на важливість формування мистецько-творчої компетентності, предметно-практичної, технологічної та інших. У процесі підготовки майбутніх вихователів до такої роботи звертали увагу на формування умінь здобувачів освіти планувати організацію художньо-конструктивної діяльності дітей в ЗДО в такий спосіб, щоб забезпечити ефективний вплив на формування різних сфер особистості дошкільника. Відтак, виділяючи суттєве в об'єкті (який виготовлятимуть діти), виокремлюючи блок інформації для подальшого її засвоєння, майбутній педагог повинен передбачити раціональність здійснюваних ним методів та способів

впливу на дітей. Здобувачі освіти демонстрували способи виготовлення виробів, аналізували шляхи вирішення проблемних ситуацій, урахуваючи, що дитина засвоює досвід діяльності дорослого, потребує активної співтворчості в діалогічній взаємодії.

На конкретному прикладі виготовлення виробу аналізували особливості впливу художньо-конструктивної діяльності на розвиток особистості дитини. Цей процес передбачав алгоритм:

1. Формування компетентностей.
2. Виховний вплив.
3. Розвиток психічних процесів.
4. Формування якостей особистості.
5. Розвиток сенсомоторики.
6. Підготовка дитини до школи.

Творчий і непередбачуваний характер художньо-конструктивної діяльності дітей потребує від майбутнього вихователя ЗДО умінь забезпечити умови для розвитку творчого мислення, володіння знаннями з основ образотворчого та декоративно-прикладного мистецтва, художньо-конструктивними вміннями та навичками. Тому під час лабораторно-практичних занять ми використовували методи транспозицій освітніх ситуацій взаємодії з дітьми в інші освітні ситуації. Цьому сприяли: проблемні запитання, аналіз педагогічних ситуацій. Наведемо приклад однієї з них:

- Уявіть ситуацію: ви пропонуєте дітям виготовити виріб. Діти працюють, проте у них недостатньо добре вийшло, вони ніяковіють.
- Прокоментуйте ваші дії (як майбутнього педагога) у цій ситуації.
- Проаналізуйте можливі причини виникнення такої ситуації.
- Запропонуйте шляхи виходу з неї.

Увагу майбутніх вихователів зосереджували на тому, що в освітньому процесі ЗДО використовують такі форми організації освітньої діяльності дітей: заняття, як спеціально організовану діяльність, ігри, самостійну діяльність дітей (художню, трудову, ігрову та ін.), індивідуальну роботу, екскурсії,

спостереження, свята та розваги, гуртки тощо.

Задля цього під час опанування теми «Вплив художньої праці на всебічний розвиток дитини» майбутні вихователі виконували комплекс завдань:

- охарактеризуйте, в чому полягає індивідуальний підхід до дітей під час організації художньо-конструктивної діяльності; на конкретному прикладі виготовлення виробу поясніть, як саме впливає художньо-конструктивна діяльність на розвиток дитини;

- охарактеризуйте сутність реалізації індивідуального підходу до дітей в процесі проведення занять з художньої праці;

- охарактеризуйте особливості розвитку сенсомоторики (узгодженості в роботі рухів рук та очей) на конкретному прикладі;

- складіть конспект заняття, в якому буде реалізовано таку мету: продовжувати вчити дошкільнят формувати практичні вміння, навички роботи з матеріалами, інструментами (розвивальну й виховну мету доберіть самостійно).

У такий спосіб майбутні вихователі усвідомлюють, що художньо-конструктивна діяльність дітей тісно пов'язана з сенсорним розвитком, оскільки діти, конструюючи, засвоюють знання про властивості та якості предметів, їх форму, колір, величину, розташування в просторі.

Звертали увагу на те, що викладач ЗВО повинен оволодіти методами і прийомами оцінювання рівня засвоєння знань, умінь у царині сформованості готовності майбутніх вихователів до керівництва творчою художньо-конструктивною діяльністю дітей. Водночас оцінка була засобом мотивації здобувачів освіти щодо досягнення ними високих навчальних результатів.

Аналогічну роботу ми проводили, коли розробляли сітку занять з художньої праці на півріччя. Планування художньо-конструктивної діяльності з дітьми здійснювали за таким алгоритмом:

1. Орієнтування у змісті заняття.

- Що конкретно виготовлятимуть діти на занятті?
- Що Вам відомо про цей матеріал на цьому етапі?
- У якій спосіб добираємо знання з означеної теми?

- Як така робота впливатиме на розвиток дітей дошкільного віку?
- У який спосіб Ви враховували індивідуальні особливості дітей?
- З якими поняттями та закономірностями пов'язане виготовлення цього виробу?

2. Орієнтування майбутнього педагога в конкретних умовах художньо-конструктивної діяльності.

- Що діти вже знають про матеріал, з яким ознайомлюватимуться на занятті, що вміють?
- Які саме знання, уміння, навички дітей будуть в центрі уваги?
- На які знання, уміння, навички вихованців слід опиратись?
- Які художньо-конструктивні навички дитини слід враховувати?
- Які з них будуть опорними?
- Які з них будуть новими? Що слід враховувати педагогу задля опанування дітьми новими художньо-конструктивними уміннями?
- У який спосіб педагогу можливо уникнути ймовірних помилок дітей на цьому конкретному занятті?

3. Орієнтування майбутнього вихователя в методичному арсеналі засобів художньо-конструктивної діяльності.

- Яка форма організації у вашому конкретному випадку буде найбільш доцільною?
- Окресліть тип, вид заняття?
- Які методи і засоби будете застосовувати?
- За якими критеріями окреслите можливий рівень сформованості знань та художньо-конструктивних умінь дітей саме на цьому занятті?

Результатом такої роботи є:

1. Засвоєння майбутнім педагогом матеріалу, який він пропонуватиме дітям на більш глибокому рівні.
2. Актуалізація методичних, енциклопедичних знань здобувача освіти щодо конкретної теми.

3. Орієнтовне окреслення напрямів роботи та можливих утруднень у процесі художньо-конструктивної діяльності з дітьми.

Складали та обговорювали модель майбутнього заняття за поданою схемою:

1. Визначення мети:

- Якою є мета заняття?
- Яким повинен бути результат?
- Які міжпредметні зв'язки чи суміжні види діяльності допоможуть досягти окресленої мети?
- Чи доцільно буде на цьому занятті реалізовувати додаткові завдання?

Чому?

2. Окреслення форми та методів організації дітей на занятті.

- Чи узгодили Ви форму організації заняття з метою художньо-конструктивної діяльності дітей?
- Що робити, якщо під час проведення заняття Ви відчули, що окремих знань чи умінь дітям (чи комусь із дітей) не вистачає?
- Скільки реального часу потрібно дитині на виготовлення виробу (час з урахуванням усіх індивідуальних особливостей дітей)?
- Які методи активізації художньо-конструктивної та пізнавальної діяльності дітей на цьому занятті слід використовувати?

Результатом такої роботи зі здобувачами освіти є:

1. Самооцінка майбутнім вихователем результатів моделювання власної художньо-конструктивної діяльності.
2. Самоконтроль майбутнього фахівця щодо доцільності визначених ним методів, способів роботи з дітьми.

Здійснювали всебічний аналіз заняття у поєднанні з аспектним. За бажанням здобувачів освіти обирали конкретні ролі: експертів, педагога, дітей старшого дошкільного віку. Експерти здійснювали аспектний аналіз заняття з художньої праці, кожен у конкретному напрямі.

Під час моделювання способів художньо-конструктивної діяльності з

дітьми ми використовували різні види аналізу (аспекти): дидактичний, психологічний, виховний, методичний, організаційний, тематичний.

Дидактичний аналіз передбачав з'ясування конкретних дидактичних категорій, дотримання загальнодидактичних та специфічних принципів, логіки викладу початкового матеріалу, структури заняття, доцільність застосування методів, прийомів та засобів художньо-конструктивної діяльності, особливості підготовки педагога до заняття, засоби активізації художньо-конструктивної діяльності та пізнавальної активності дітей, наявність елементів випереджувального навчання, розвивальні можливості такої діяльності для дітей тощо.

Психологічний аналіз передбачав з'ясування морально-психологічного клімату у взаємодії вихователя з дітьми, питання педагогічного такту майбутнього педагога, його особистісних можливостей щодо впливу на дітей (почуття гумору, симпатії, антипатії, способів зацікавлення, емоційного настрою дітей).

Виховний аналіз передбачав вивчення ступеня виховного впливу конкретного художньо-конструктивного завдання на дітей. Враховували естетичне, моральне, трудове, екологічне, економічне, розумове виховання тощо.

Методичний аналіз передбачав вивчення особливостей художньо-конструктивної діяльності педагога та дітей, взаємодію основних структурних компонентів; аналіз сукупності методів і прийомів художньо-конструктивної діяльності педагога і дітей на різних етапах: актуалізацію раніше набутих знань, умінь, формування нових способів художньо-конструктивної діяльності, засвоєння незнайомих раніше слів, понять.

Організаційний аспект моделювання художньо-конструктивної діяльності передбачав аналіз доцільності способів діяльності педагога, дотримання вимог щодо навчального навантаження, доцільну зміну видів діяльності вихованців на занятті, дозування часу, дотримання санітарно-гігієнічних вимог тощо.

Тематичний передбачав аналіз частини заняття. Зазвичай ми зосереджувались на доцільності дотримання педагогом етапів художньо-

конструктивної діяльності дітей під час виготовлення конкретного виробу.

Контрольні роботи з художньої праці мали творчий характер, потребували оперативного зворотного зв'язку та належного формувального оцінювання.

Під час експерименту застосовували формувальне оцінювання, яке спрямовувало на фіксацію позитивних навчальних результатів майбутніх педагогів. Технологія формувального оцінювання давала нам змогу отримувати зворотний зв'язок з боку викладача (який своєчасно міг якісно корегувати освітній процес за потреби) та майбутнього фахівця (аналізували, з якими навчальними завданнями майбутні педагоги справляються успішно, а виконання яких потребує ще додаткової роботи, часу, допомоги, підтримки тощо). Оцінювали важливість виконання таких завдань для якості підготовки майбутніх вихователів в означеному аспекті. Сутність формувального оцінювання вбачали в систематичному контролі (відстеженні) індивідуальних успіхів здобувачів освіти у процесі навчання задля вчасного внесення необхідних коректив, мотивування майбутніх фахівців на здобуття максимально якісних результатів, отримання задоволення від навчальної діяльності, формування «відчуття успіху».

Відтак формувальне оцінювання було своєрідним комплексом дій, який охоплював:

а) аналіз і зіставлення наявного рівня досягнутих здобувачами освіти освітніх результатів із очікуваним рівнем сформованих у майбутніх педагогів знань, художньо-конструктивних умінь та навичок;

б) надання своєчасної допомоги майбутнім вихователям щодо подальших їхніх навчальних дій;

в) організація моніторингу навчальних успіхів майбутніх педагогів;

г) своєчасне оцінювання змісту та методів викладання навчальної дисципліни, внесення, за потреби, відповідних коректив; надання підтримки майбутнім вихователям у самоаналізі та самооцінюванні власної навчальної діяльності.

Формувальне оцінювання в нашому випадку мало за мету перебувати поруч із здобувачем освіти, спрямовувати його до успіху. Задля цього ми

зосереджувались на окресленні індивідуальних досягнень кожного, не порівнюючи їх між собою; вчасно ознайомлювали їх із критеріями оцінювання, результатами виконання майбутніми фахівцями того чи іншого завдання; оперативно встановлювали зворотний зв'язок щодо якості та правильності виконання завдань.

Наприклад:

1. Пропонували написати есе на одну з тем: «Вплив художньої праці на різносторонній розвиток дитини дошкільного віку», «Якими особистісно-професійними якостями слід володіти педагогу задля успішної організації та проведення занять з художньої праці?» «Що, на Вашу думку, було найважливішим з того, що Ви дізналися на практичному занятті? Чому?». Відповіді допомагали нам краще зрозуміти освітні потреби та інтереси здобувачів освіти, вчасно скоригувати освітній процес.

2. Пропонували продовжити речення: «Основним у роботі з природними матеріалом є те, що..., тому що...». Практикувалися в актуалізації опорних знань, формуванні пізнавальних інтересів, встановленні причинно-наслідкових зв'язків.

3. Робили зумисні помилки в судженнях, просили висловити власну позицію: «Вироби дітей не мають цінності в соціумі», «Паперопластика чинить сумнівний вплив на повноцінний розвиток особистості», «Розвиток дрібної моторики рук дітей жодним чином не впливає на розвиток їхнього мовлення», «Який із відомих вам загальнодидактичних принципів не доцільно реалізовувати під час проведення занять з художньої праці?», «Виготовлення цього конкретного виробу жодним чином не впливає на розвиток дитини», «Аналізуючи дитячий виріб, не обов'язково звертати увагу на її відчуття, почуття, реакцію». Означене вносило в процес навчання елемент гри, сприяло узагальненню вивченого матеріалу, активізації пізнавальних інтересів студентів, сприяло розвитку критичного мислення.

4. Ставили часові обмеження: задавали запитання і пропонували відповідати через 20 секунд. Якщо відповіді не було, пропонували вимовити перші слова, міркування, які спадали на думку. Надалі колективно, разом із

здобувачами освіти аналізували їх. Це створювало атмосферу невимушеності, гри, підтримки.

5. Аналізували ситуацію і пропонували варіанти відповідей. Роздавали кожному учаснику картки із буквами «А», «Б», «В», «Г», просили відповісти усім одночасно, підносячи картку з правильною відповіддю. Означене давало нам можливість з'ясувати рівень розуміння вивченого матеріалу, скоригувати освітній процес у позитивному руслі.

7. Одні здобувачі освіти моделювали процес виготовлення виробу, а інші здобувачі розповідали, як саме така робота впливає на розвиток особистості дитини дошкільного віку, взаємодоповнювали відповіді одні одних.

8. Під час перевірки творчих письмових робіт (наприклад, есе на тему: «Моє перше заняття з художньої праці») правильні (цікаві) частини у тексті виділяли одним кольором, а ті, які було б варто доопрацювати – іншим. Давали індивідуальні коментарі таким роботам, вони містили нагадування, приклади, підказки, коментарі.

9. Застосовували словесне оцінювання: схвалювали, підтримували якісне виготовлення виробу, його моделювання; акцентували на важливості вдячності, коли майбутні вихователі висловлювали взаємопідтримку один одному, виділяли особливо вдалі усні відповіді чи творчі роботи здобувачів освіти. Делікатно вказували на те, над чим ще слід попрацювати.

10. Задля якісного самооцінювання знайомили майбутніх вихователів з критеріями оцінювання результатів їхньої освітньої та художньо-конструктивної діяльності ще до початку виконання ними конкретної роботи.

Відтак оцінювання здійснювали у кількох напрямках:

1. Оцінювання якості освітнього процесу: а) констатувально-узагальнювальне оцінювання (перевірка рівня навчальних досягнень здобувача освіти); б) оцінювання навчальних досягнень (узагальнювальне) – підсумки щодо рівня набутих знань, умінь і навичок; в) перспективне оцінювання – прогнозування розвитку майбутнього педагога, надання рекомендацій щодо можливого вдосконалення методів та засобів навчання.

2. Оцінювання індивідуального критерію (досягнення майбутнього фахівця порівнювали з його попередніми досягненнями); цільового критерію (досягнення здобувача освіти аналізували крізь призму поставленої мети); соціального критерію (узагальнені досягнення майбутнього вихователя за підсумками роботи впродовж семестру). При цьому тактовно виокремлювали досягнення майбутніх вихователів поряд із досягненнями інших здобувачів освіти у межах однієї групи.

3. Самооцінювання, взаємооцінювання. Задля цього у межах формуального оцінювання були розроблені чіткі критерії оцінювання навчальних досягнень майбутніх фахівців, що в подальшому сприяло об'єктивнішому оцінюванню знань, умінь та компетентностей майбутніх вихователів.

У такий спосіб формувальне оцінювання забезпечувало розвиток особистості конкретного майбутнього вихователя, надавало процесу навчання активного та цікавого характеру, сприяло розвитку критичного мислення, емоційного інтелекту, творчого мислення, дотримання культури педагогічного спілкування та взаєморозуміння під час спільного обговорення художньо-конструктивного процесу та результатів навчання, активізувало розвиток пізнавальних інтересів здобувачів освіти в означеному аспекті.

4.3.2. Діяльнісний етап експериментального дослідження

На *діяльнісному етапі* зосередили увагу на формуванні у здобувачів освіти відповідних умінь та навичок. Також на цьому етапі реалізовували комплекс педагогічних умов: *моделювання майбутньої художньо-конструктивної діяльності з вихованцями; залучення майбутніх педагогів до художньо-конструктивної діяльності з дітьми у процесі проходження педагогічної практики.* Їх реалізацію спрямовували на належну діялісну підготовку майбутніх вихователів до організації творчої художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку.

Ураховуючи особливості «кліпового» мислення сучасної молоді, практикували введення в зміст практичних занять відеотренінгів. Переглядали відеоматеріал за покликанням (<https://www.youtube.com/watch?v=roG5zNyxxmw>),

обґрунтовували свої думки щодо необхідності формування належних художніх і конструктивних умінь педагога.

Чимало значення приділяли моделюванню форм організації художньо-конструктивної діяльності з дітьми дошкільного віку. Найпоширенішою формою художньо-конструктивної діяльності на заняттях з художньої праці є *виготовлення виробів за зразком*. Під час моделювання занять з художньої праці пропонували свої зразки виробів, демонстрували способи їх виготовлення з різних матеріалів. Зосереджували увагу на способах переходу до самостійної, пошукової діяльності, яка мала творчий характер. Під час моделювання способів виготовлення виробів *за моделлю* дотримувалися того ж алгоритму, що й під час моделювання роботи за зразком, проте використовували деякий орієнтир, на який мала б опиратись дитина під час конструювання виробу. Така художньо-конструктивна діяльність не потребувала точного наочного, деталізованого уявлення про структуру виробу, а давала можливість визначити її самостійно.

Моделюючи способи виготовлення виробів *за аналогією*, здобувачі освіти самостійно здійснювали художньо-конструктивну діяльність аналогічного до поданої конструкції або дещо її ускладнювали за власним задумом. Моделювали також роботу *за коментарем*: майбутні вихователі по черзі показували конструкції деталей, демонстрували прийоми їх виготовлення, способи з'єднання деталей, особливості художньої обробки чи декоративного оформлення виробу, розповідали про використання його за призначенням. Звертали увагу на те, що розвитку творчого мислення дітей найбільшою мірою сприятиме художньо-конструктивна діяльність *за заданою темою (задумом)*, оскільки в цьому випадку вихованець має змогу самостійно вирішити, що і в який спосіб, з яких матеріалів буде конструювати.

Завдання означеного етапу спрямовували на подолання суперечності між потребою у застосуванні художньо-конструктивних знань та вмінь у динамічних умовах практичної діяльності та усталеними (традиційними) формами й методами навчання у ЗВО.

Створювали умови, за яких майбутні педагоги враховували б виняткове

значення процесу конструювання виробів задля формування здатності дитини зосереджуватися чи переключати увагу з одного предмета на інший. Спілкування дитини з педагогом та однолітками в процесі художньо-конструктивної діяльності є перманентним джерелом набуття нових знань, умінь і навичок, формування навичок саморегуляції дій, організації самостійної творчої діяльності. Відтак здобувачі освіти називали частини виробу, який виготовляли, відзначали їх характерні особливості, коментували свої дії тощо. Мовний супровід таких дій педагогом, а згодом – і самою дитиною забезпечує можливість глибше усвідомити те, що вона конструює, послідовно впорядковувати весь процес художньо-конструктивної діяльності. Відтак майбутньому педагогу слід бути готовим до стимулювання мовлення дитини за допомогою запитань щодо послідовності виконання виробу, добору необхідних для творчості матеріалів та ін.

Опановуючи особливості художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку з *папером та напівкартоном* (в конкретному випадку – гофрування паперу), переглядали відеоматеріал (за покликанням https://www.youtube.com/watch?v=vrAYy_PdHNw), висловлювали свої міркування щодо добору доцільних методів, прийомів, способів здійснення аналогічної роботи з дітьми.

Переглядаючи наступний відеозразок, готувались до проведення відеотренінгу з паперопластики (за покликанням: <https://www.youtube.com/watch?v=5u307rrtw7o>). Аналізуючи вплив художньо-конструктивної діяльності на розвиток дітей дошкільного віку (за конкретним відеозразком), здобувачі освіти робили висновок про те, що ХКД розвиває дитину в цілому, прилучає до процесу творчості: діти розвивають своє мислення, спираючись на потенціал творчості, знаходять дивовижні рішення, послідовно відкривають образотворчі закони. Майбутні вихователі аналізували особливості впливу художньо-конструктивної діяльності на розумову діяльність дітей, відзначаючи, що художня праця активізує процеси розвитку просторового мислення, образне бачення, спостережливість дітей, активізує відчуття гармонії.

Аналізуючи заняття з художньої праці, здобувачі освіти зауважували, що на

заняттях слід створити таку атмосферу, яка б сприяла бажанням дітей відкрито радіти результатам як власної художньо-конструктивної діяльності, так і спільної творчості. Опановуючи тему «Методологічні основи художньої праці» майбутні вихователі виконували такі завдання: зробити фотографічний запис заняття з художньої праці, зафіксувати тривалість кожної із частин, прослідкувати ступінь вияву активності, зацікавленості дітей художньо-конструктивною діяльністю, виокремити етапи виконання роботи, а також методи і прийоми, які застосовувались вихователем. Наголошували на тому, що методи навчання мають відповідати способам організації освітньої діяльності дітей. Майбутні педагоги резюмували, що розвивальні методи доцільно практикувати в процесі організації колективних форм роботи з дітьми, пошуково-дослідні потребують урахування індивідуальних особливостей і є результативними під час організації індивідуально-групових способів навчання. Водночас способи організацій освітньої діяльності дітей, які педагог обирає відповідно до методів навчання, закладають основу взаємозв'язку способів організації освітньої діяльності у напрямі взаємозбагачення. Майбутні вихователі робили висновок, що художньо-конструктивна діяльність дітей має предметно-перетворювальний характер тому слід добирати різні доцільні методи навчання: репродуктивні, творчо-пошукові, творчі.

Надалі здобувачі освіти склали конспекти занять з художньої праці для дітей старшої групи ЗДО відповідно до чинних вимог програми (на вибір). До одного зі свят готували ескізи оформлення групової кімнати та виготовляли елементи її оформлення. Доходили висновку, що процес створення виробу є водночас і засобом логіко-математичного розвитку, підготовки руки дитини до письма, пізнання навколишнього середовища, підґрунтям для формування інтелекту, збереження психічного здоров'я дитини, розвитку всіх психічних процесів, мовлення. Аналізували активність дитини як суб'єкта, якого слід спрямовувати до розвитку самостійності у художньо-конструктивній діяльності через пошукові та творчі завдання.

З аналогічною метою моделювали у підгрупах сюжетно-рольову гру на тему

«Архітектори та дизайнери». Кожна з підгруп отримала завдання сконструювати з аркуша паперу, почергово поділеного на 16; 12; 9 частин, вулицю міста, кімнату для ляльки, автопарк. В ній «архітектори» конструювали нове місто: робили макети будинків, вулиць (школи, бібліотеки, магазини, заклади дошкільної освіти та ін.). В кімнаті для ляльки майбутні вихователі сконструювали меблі: ліжко, шафу, тумбу, книжкову полицю, стільці, пуфи; імітовану техніку: телевізор, холодильник, газову плиту. Робили висновок про те, що така робота в ЗДО містить елементи випереджувального навчання, оскільки в старшому дошкільному віці під час логіко-математичного розвитку діти виконують лічбу та елементарні математичні операції в межах 10. А означена нами робота містила поділ площини аркуша паперу прямокутної чи квадратної форми (шляхом гри та проблемної ситуації) на 12 та 16 однакових частин. Також здобувачі освіти зауважували, що таке художньо-конструктивне завдання потребує розвитку сюжету, який залежить від творчої фантазії та сформованих знань, умінь та навичок дошкільників щодо предметно-практичної діяльності; дає можливість за допомогою додаткових запитань обговорити з дітьми якість виконання роботи. Наприклад, архітектор неякісно спланував дах у будинку – і під час дощу вода залила стелю в кімнаті. Дизайнер неякісно спланував дверцята у шафі для ляльки – і вони не зачиняються. Модельєр зшив пальто і не пришив гудзика. Доцільним є обговорення з дітьми наслідків неякісного виконання роботи для інших людей.

Стимулювали діяльність майбутніх фахівців на доцільну переорієнтацію освітнього процесу сучасного ЗДО на застосування репродуктивних та продуктивних методів роботи з дітьми. Роль педагога за такого підходу полягає в тому, щоб дати дітям чіткі словесні вказівки під час грамотного супроводу власних художньо-конструктивних дій, знайти індивідуальний підхід, вчасно приділити увагу кожному вихованцеві, надати необхідну підтримку, спрямувати дитину до варіативно-творчої діяльності, стимулюючи і допитливість та інтерес.

Цікавим для здобувачів освіти виявилось конструювання дитячої книги. Зокрема майбутні вихователі зауважували, що форма та конструкція дитячої книги містить чималий потенціал трансформацій та розвивальних можливостей. Дитина, взаємодіючи з об'ємно-просторовими конструкціями книги, має змогу

сформувані відчуття кольору, фактури, форми; додаткові ігрові ситуації сприяють розвитку об'ємно-просторового мислення, формують конструкторські, комбінаторні, логічні здібності. У процесі проєктування книги засобами паперопластики майбутні вихователі використовували різні види паперу. В такий спосіб книга ставала своєрідним арт-об'єктом, предметом мистецтва. Зокрема, здобувачі освіти, втілюючи різні авторські дизайнерські проєкти, створювали «книжку-панораму», книгу у формі віяла, гармошки, казкового персонажа, певної фігури тощо. Особливу увагу під час втілення свого задуму відводили кольоровій гамі, оскільки мальовничість та яскравість фарб, чіткість цікавих образів посилюють композиційний вплив змісту книги на дитину, пробуджують уяву і фантазію. Звертали увагу на ігровий дизайн книги: із закругленими куточками; книги, які не бояться води; з гнучким палітурками; книжки з м'якої тканини та наповнювача; книжки-театру; книжки-розмальовки; книги-загадки з вирізними сторінками, вирубками та кишеньками; нескінченні книги, до яких можна підклеювати сторінки; книги-мозаїки; книги зі вставками рухомих деталей. Робили висновок, що така робота допомагає дітям дошкільного віку розвивати просторове та асоціативне мислення. Їх призначено не лише для розглядання, читання, а й для веселої навчальної та розвивальної гри.

У такий спосіб майбутні вихователі усвідомлювали, що спеціально організована художньо-конструктивна діяльність дітей сприяє тому, що знання та вміння дошкільників потупово переходять від розрізнених, відокремлених фактів та уявлень до знаннєвої системи узагальнювального характеру, який визначається рівнем інтелектуального розвитку дітей, умінням виокремлювати явища та об'єкти, знаходити їхні взаємозв'язки, можливістю аргументувати, міркувати, висловлювати припущення, порівнювати, виділяти головне.

Також залучали майбутніх вихователів до естетичного оформлення приміщень ЗДО, складали колективну творчу композицію. Здобувачі освіти отримали завдання оформити альбом із зразками іграшок, які виготовляли способами вирізання, комбінування, наклеювання геометричних фігур та рослинних орнаментів, казкових персонажів тощо; дібрати гру, яка б допомогла

дітям удосконалити вміння щодо виготовлення площинних виробів.

Задля транспозиції реальних ситуацій освітнього процесу ЗДО у професійну діяльність майбутніх педагогів з дітьми на практичних заняттях моделювали різноманітні форми роботи (ділову гру «Дизайн у роботі із викидним матеріалом»), використовували навчально-педагогічні ігри, аналізували актуальні педагогічні ситуації.

Ми враховували сучасні вимоги до організації занять художньо-естетичного змісту у ЗДО, зокрема ті, які можуть бути прийнятними в навчанні дітей художній праці: мистецтвознавчі (теоретичні), практичні (художньо-конструктивні, зображальні), комбіновані (поєднують теорію та художньо-конструктивну практику); інтегровані (комплексні), які ґрунтуються на взаємодії та синтезі мистецтв.

Під час моделювання мистецтвознавчих (теоретичних) занять з художньої праці майбутні вихователі демонстрували методику організації та проведення способів розглядання об'єктів мистецтва (робіт, які виконано у техніках паперової пластики, оригамі, паперопластики, твори декоративного мистецтва тощо). Моделювали мистецтвознавчі бесіди на різні теми «Мистецтво ікебани», «Таємниці інтер'єру», «Креатив дизайнера», «Таємниці паперу» та ін. Майбутні фахівці робили висновок, що, оскільки художній праці притаманна практична спрямованість, теоретичний вид заняття використовується не часто, зазвичай за необхідності, перед опануванням дітьми новою художньо-конструктивною технікою (наприклад, розповідь про особливості паперопластики, виготовлення виробів з тканин та ниток тощо).

Під час моделювання практичних (художньо-конструктивних, зображальних) типів занять з художньої праці здобувачі освіти аналізували їхню ефективність щодо залучення дитини до художньо-конструктивної практики. Демонстрували рівень оволодіння способами ознайомлення дітей з матеріалами, особливостями роботи з ними. Якщо застосовували художні техніки, то вказували, які саме види використовували, демонстрували способи дій з різними матеріалами, інструментами тощо. Фіксували, які зображальні та декоративно-

прикладні уміння знадобляться дітям задля естетичного оформлення виробу.

Моделюючи комбіновані типи занять, вправлялись у набутті умінь раціонального поєднання теорії та художньо-конструктивної практики. Наприклад, у теоретичній частині знайомили дітей з особливостями роботи з тканиною, роботою із шаблоном, переглядали відеоматеріали про роботу народних майстрів, обмінювалися думками про специфіку такої роботи. Під час практичної частини роботи виготовляли ляльку-мотанку з тканини.

Моделюючи інтегровані (комплексні) заняття, здобувачі освіти аналізували можливості щодо забезпечення системності набуття знань і видів діяльності, дотичних до теми заняття. Робили висновок з приводу того, що така робота сприяє глибшому пізнанню вихованцями предметів та явищ дійсності, активізує дошкільників до творчої художньо-конструктивної діяльності.

Значної уваги приділяли моделюванню художньо-конструктивної взаємодії з дітьми в умовах навчальної аудиторії. Так, моделюючи фрагмент заняття, майбутні вихователі зауважували, що в молодшій групі ЗДО безпосередньо перед конструюванням з будівельного матеріалу відбувається бесіда за картиною. Вона буде результативнішою, якщо запитання спонукатимуть дітей до пошуково-аналітичної діяльності, а не просто до констатації фактів. Після мовчазного розглядання картини (на картині зображено декілька дітей, які завершують споруджувати будинок для ляльки) здобувач освіти (вихователь) дає можливість учасникам (дітям) висловити свої враження, думки з приводу зображеного, не поспішає із запитаннями. Надалі пропонує уважно розглянути картину, дати дітям імена, відповісти на запитання: «Що робить хлопчик у синій сорочці? Що робить дівчинка?». При цьому здобувачі освіти наголошують, що для того, щоб не втратити уваги дітей, доречними можуть бути інші запитання: «Як ви вважаєте, діти починають чи вже закінчують будувати будинок? З чого ви це зрозуміли? Як ви думаєте, хлопчик лише привіз будівельний матеріал, чи вже відвозить його залишки?».

Надалі майбутні вихователі моделювали гру: «Якби ми вирішили побудувати такий самий будинок для ляльки, що б я вам мала сказати:

«привезіть» чи «вивезіть» будівельний матеріал? Коли ви починаєте будувати, ви привозите (принosite) чи відвозите кубики? Вихователь (здобувач освіти) пропонує підготувати будівельний матеріал, потрібний для спорудження такої будівлі, як на картині. Майбутні вихователі резюмують, що таке ігрове завдання допомагає дітям зберегти інтерес до заняття й водночас задовольнити їхню потребу в активних діях, дає змогу ненадовго переключити увагу дітей на окремі деталі. Вважали за доцільне наголосити майбутнім вихователям, що, перебуваючи у сюжеті гри, педагог призначає (по черзі) «головного будівельника», який має назвати необхідний матеріал (форму, колір, кількість): дві великі червоні башточки, зелену і дві зелені менші, а хтось із дітей (по черзі) має знайти все це в ігровій шафі.

Зосереджували увагу здобувачів освіти на тому, що дітям варто ставити запитання, які спонукають їх замислитися й самостійно шукати різноманітні відповіді: «Уважно подивіться на будиночок. Скажіть, скільки ляльок житиме в будинку, чому?»

Наступний варіант ігрової вправи демонструвала уже інша здобувачка. Проте вона отримала завдання допомогти дітям зберегти інтерес до картини, ініціювала розумові та мовленнєві дії, зокрема, моделювала гру «Удосконалимо будиночок». Майбутній педагог пропонувала дітям «покерувати» процесом спорудження будівлі, підказавши персонажам, як діяти далі. Допомогала кожній дитині побудувати фразу-звернення до дітей, зображених на картині: «Оленко, постав поряд із входом ще одну башточку. Буде красивіше».

Наступний варіант гри передбачав «діалогічне спілкування», допомагав виокремити частини картини, уважно їх розглянути, допомагав уявно увійти в ситуацію, зображену на картині. Відтак майбутня вихователька (вихователь, батьки) розпочинала фразу, а дитина продовжувала (педагог допомагає добирати репліки, підтримати діалог): «якщо б ми були поряд з дітьми, то почули б, про що вони розмовляють. Як ви думаєте, про що розмовляють хлопчики? Що їм говорить дівчинка? Що їй відповідають хлопчики?»

Успішна художньо-конструктивна діяльність потребує володіння

розумовими навичками, здатності до пошуку нових шляхів досягнення конкретної мети відповідно до власних задумів та цілей, умінь шукати потрібну інформацію, належним чином трактувати її, застосовувати в конкретних умовах цілеспрямованої художньо-конструктивної діяльності.

Використання інноваційних методів навчання в нашому дослідженні не було самоціллю, а лише засобом створення атмосфери під час проведення лекційних та практичних занять. Це допомагало налаштувати майбутніх педагогів на більш усвідомлене опанування навчального матеріалу, сприяло співробітництву, розвитку індивідуальності в особистісно-орієнтованому спілкуванні.

Зауважимо, що під час аналізу ефективності означеної роботи, майбутні вихователі резюмували з приводу успішності застосування того чи іншого методу під час організації художньо-конструктивної діяльності з дітьми. Скажімо, під час моделювання заняття з художньої праці, на якому діти виготовляли виріб з циліндрів та конусів, здобувачка освіти Юлія Н. зазначала, що з-поміж словесних методів використовувала б коротку мистецтвознавчу розповідь про види паперу (зокрема: пояснення, обговорення, інструктаж, порівняння (розмірів деталей поміж собою); схвалення, пораду, заохочення (за необхідності, відповідно до виникнення педагогічних ситуацій індивідуальної взаємодії), аналіз виготовлених дітьми робіт з випереджувальною позитивною оцінкою. Із наочних методів вона використала би спостереження за діями педагога, розглядання арт-об'єкту (аналогічних виробів, виготовлених педагогом та дітьми), розглядання аналогу об'єкта природи, демонстрування способів виконання дій, порівняння (деталей за розміром, формою, кольором, розташуванням) тощо. Серед практичних методів задля досягнення мети означеного заняття були б: показ способів і прийомів роботи, виконання практичних вправ зі згинання аркуша паперу, експериментування в техніці паперопластики, планування, проектування майбутнього виробу, його моделювання, посильна та доцільна допомога вихователя. Також здобувачка проаналізувала доцільність використання ігрових прийомів та ігрових ситуацій після моделювання заняття, охарактеризувала

особливості застосування технічних прийомів (зіставлення частин, поєднання деталей та ін.).

Для якіснішого засвоєння нового матеріалу моделювали способи використання вправ у ЗДО на заняттях з художньої праці: вправи для засвоєння технік та способів роботи з різними матеріалами, удосконалення умінь; вправи на розвиток навичок щодо руху кисті рук та пальців; вправи на визначення форм та просторових взаємовідношень предметів; вправи щодо стилізації форм, виявлення способів їхньої декоративності, кольорового поєднання тощо.

Однією з умов організації художньо-конструктивної діяльності в ЗДО є грамотне тематичне планування педагогом матеріалу для реалізації означеної діяльності дітей. Така робота потребує від здобувача освіти розуміння змісту програми кожної вікової групи, знання потенційних можливостей дітей на кожному віковому етапі. Аналіз чинних програм ЗДО спонукав майбутніх вихователів формувати уміння узагальнювати, систематизувати, критично осмислювати способи художньо-конструктивної діяльності дітей та добирати серед них ті, які забезпечують можливість оптимально активізувати освітню діяльність дітей загалом. Майбутні вихователі усвідомлювали, що при тематичному плануванні слід дотримуватись основних принципів планування, серед яких основними є доступність (відповідність програмних вимог індивідуальним особливостям дітей з урахуванням зони їхнього найближчого розвитку), сезонність (урахування пір року, календарних свят), краєзнавча робота (етноестетичні традиції виховання дітей у конкретній місцевості).

У процесі підготовки здобувачів освіти до планування художньо-конструктивної діяльності в ЗДО викладач ЗВО звертав увагу на прогнозування та відбір конкретної методики роботи з дітьми (прийоми, засоби, форми спілкування); раціональний добір форми роботи; виготовлення та візуальне оформлення виробу (процес виготовлення виробу має викликати у дітей позитивні емоції); залучення дітей до оформлення помешкання та виготовлення атрибутів до свят (маски, елементи пальчикового театру, виготовлення іграшок з різного матеріалу, композицій, букетів, панно; подарунки для рідних тощо). Це

спонукає майбутніх вихователів до пошуку варіативності, оригінальності щодо добору засобів художньо-конструктивної діяльності.

У процесі вивчення дисципліни «Художня праця та основи дизайну» суттєве значення має актуалізація знань здобувачів освіти про принципи організації художньо-конструктивної діяльності дітей: принцип співробітництва (партнерства) художньо-конструктивної взаємодії; цілісності освітнього процесу в ЗДО; спрямованості художньої праці на всебічний розвиток особистості, індивідуалізації та диференціації під час художньо-конструктивної діяльності дітей; природовідповідності, наступності й перспективності; мотиваційного забезпечення художньо-конструктивного процесу; оптимального поєднання форм навчання (заняття, гурткова робота, самостійна діяльність дітей, ігрова діяльність тощо); синтезу та ефективного комбінування методів навчання (вербальних, наочно-дійових, наочно-ілюстративних, практичних).

Під час аналізу особливостей художньо-конструктивної діяльності з *природними матеріалами* звертали увагу на те, що глибокі науково-педагогічні знання дають змогу педагогу впливати на всі сфери майбутньої особистості, забезпечувати відчуття єдності з природою, закладають підвалини екологічного виховання дітей. Вихователь використовує предметну наочність, виготовлену з природних матеріалів. Це вимагає від нього неабиякого професіоналізму з виготовлення композицій, умінь щодо фітодизайну та виготовлення іграшок з природного матеріалу, прагнення максимально наблизити пізнання дітей до реального світу речей, навчити сприймати їх безпосередньо, поступово супроводжуючи перехід дитини до етапу чуттєвого природного сприймання; спрямовувати освітній процес на екологічне виховання як норми життєдіяльності кожної людини. У контексті такої підготовки здобувачі освіти моделювали художньо-конструктивні ситуації, добирали приклади, звертали увагу на необхідність актуалізації знань про природне довкілля, прояву активності у прагненнях щодо предметної творчо-перетворювальної діяльності під час роботи з природними матеріалами. Намагання майбутнього педагога сформувані у дітей глибокі та переконливі уміння актуалізує необхідність якісного оволодіння

необхідними знаннями та вміннями в означеному аспекті.

Художньо-конструктивна діяльність, яку здійснюватиме педагог в умовах закладу дошкільної освіти, передбачатиме виготовлення ним наочно-дидактичних матеріалів для проведення занять, організації ігор, костюмів для інсценівок, свят, а також декорування та художнього оформлення приміщень (декорування вікової групи та актової зали до святкових, календарних подій); ділянки закладу дошкільної освіти різними матеріалами.

Підготовка майбутніх вихователів ЗДО до організації художньо-конструктивної діяльності передбачає також формування їхньої готовності і до здійснення дизайн-освіти. Дитячий дизайн характеризували як вид художньо-конструктивної діяльності вихованців, який орієнтовано на розвиток художніх здібностей та формування практичних умінь у царині художнього конструювання. Майбутні вихователі зауважували, що дитячий дизайн є напрямом художньо-естетичної освіти дошкільників, тісно інтегрується з художньою працею, технічним конструюванням, зображальною діяльністю. Така робота забезпечувала синтез сенсорного, структурного, вербального, інформаційного аналогів, передбачала формування умінь раціонально поєднувати теоретичну підготовку із здатністю розв'язувати практичні завдання під час вивчення курсу, формувала естетичну культуру, активізувала прагнення до творчості та розвивала естетичний смак майбутніх вихователів.

Здобувачі освіти, аналізуючи особливості майбутньої художньо-конструктивної діяльності в умовах ЗДО, робили висновок про те, що дизайнерська діяльність є також своєрідним художнім конструюванням, оскільки також передбачає створення виробів (у промислових масштабах), які зручні у використанні та вирізняються оригінальною естетичною привабливістю, потребує проектування майбутнього виробу, дотримання певних етапів реалізації творчого процесу для перетворення об'єкта. Здобувачі освіти усвідомлювали, що художнє проектування приміщення ЗДО потребує організації предметно-просторового середовища, яке допомагає різносторонньому повноцінному розвитку дітей дошкільного віку. Враховували, що функції дизайну (конструктивна, соціальна,

комунікативна, аксіологічна, гносеологічна, виховна, евристична, гедонічна) є «близькими» до творчої художньо-конструктивної діяльності і функціонують неподільно.

Майбутні вихователі аналізували зразки оформлення групової кімнати різними матеріалами, особливості оформлення різних тематичних куточків та зон. Наприклад, проєктуючи естетичне оформлення приймальної кімнати, здобувачі освіти робили висновок, що приймальна зала в дитячому садку – обличчя групи (завдання виконували у групах). Наголошували на тому, що перше, що бачить дитина, зайшовши до садочка, впливатиме на її настрій, налаштуватиме на активну освітню діяльність. Аналізували зміст стендів, куточків для батьків, особливості оформлення виставки робіт дітей, дизайн шафок та лавок, пропонували, як можна естетизувати освітній простір. Наведемо приклади виготовлення таких виробів.

Гірлянда з природного матеріалу (листя калини)

Висушити листя, вирівняти його під пресом. Прикріпити на нитку або стрічку.

Виготовила Лагойда Ірина

Квіти з гофрованого паперу

«Спочатку вирізаємо смужки паперу, потім складаємо на рівні частини і вирізаємо у формі квітки. Далі беремо шпажку і наклеюємо неї пелюстки, накручуючи одні на одних».

Виготовила Лутчин Марія

Чоловічок

«Я взяла камінь і поступово наклеювала на нього гудзики у формі чоловічка з піднятими руками. Ноги чоловічка я прив'язала за допомогою паракордової нитки. З тієї самої паракордової нитки я зробила волосся. Для цього взяла нитку та розділила її на дрібні волокна, прикріпила до голови чоловічка».

Виготовила Плугатор Уляна

Осінній віночок

«За основу для віночка я взяла картон від коробки, вирізала його у формі круга. Потім розмалювала фарбою. Листочки я зробила з кольорового паперу, склала їх гармошкою і трошки розмалювала фарбою. Приклеїла листочки до основи за допомогою клею».

Виготовила Чернявська Олеся

Вазон

«Я взяла гофрований папір, з якого зробила 5 тюльпанів. Із паперу зеленого кольору виготовила листочки. Тюльпани виготовляла зі смужок розміром 20x2 см. Смужку посередині перекрутила на один поворот, склала вдвічі. З пластиліну зробила кульки і прикріпила до шпажки. Пелюстки прикріпила до бутона за допомогою тейп-стрічки. З пінопласту вирізала круг такого діаметра, який підійшов до горщика з вазоном. Прикріпила тюльпани, гарно оздобила декоративними камінчиками».

Виготовила Твардовська Діана

Декоративна баночка

«Спочатку я назбирала листя винограду маленького і середнього розміру. Потім підбрала пляшечку і рожеву стрічку. Листя наклеїла на пляшечку, пов'язала стрічку».

Така робота давала можливість здобувачам освіти глибше та якісніше ознайомитися із основами дизайну при проектуванні естетичного освітнього простору у ЗДО, сприяла усвідомленню майбутніми вихователями важливості та необхідності формування художньо-конструктивних умінь та навичок виготовлення та художнього оформлення виробів.

Благодійні презентаційні заходи (дні науки університету, наукові пікніки) були формою демонстрування майбутніми вихователями своїх умінь та навичок у нових нестандартних умовах. Така робота підвищувала якість практико-орієнтованого навчання, оскільки найкраще навчаєшся тоді, коли навчаєш сам. Здобувачі освіти працювали не лише із незнайомими для них дітьми у техніках паперопластики та пластилінографії, а й із незнайомими їм батьками дітей, здійснюючи просвітницько-консультативну діяльність (розповідали про те, як

означена діяльність впливає на розвиток особистості дитини, давали рекомендації щодо організації такої діяльності в родинному колі).

Аналізували різні педагогічні ситуації.

1. Дівчинка у віці п'яти років сконструювала скриньку у подарунок для батька. Вона дуже старалась і, удосконалюючи свій подарунок, вирішила зробити на ній надпис, оскільки вже знала букви, оволодівала первинними навичками читання і писання. Проте..... в одному із слів припустилась помилки. Батьки дівчинки, отримавши такий подарунок, зосередили свою увагу саме на буквах, на помилці дівчинки. Наголосили, що потрібно бути уважнішою і більше часу приділяти навчанню. Це дуже засмутило дівчинку.

Запитання до здобувачів освіти:

- Які наміри були у дівчинки?
- Що можемо сказати про вчинок батьків?
- Чи захоче дівчинка ще коли-небудь виготовляти для батьків подарунок?
- Якщо «так», то з якими емоціями вона це буде робити?
- Як ця конкретна ситуація впливатиме в майбутньому на її художньо-конструктивну діяльність та на розвиток особистості загалом?

2. Побачивши, що Марічка планує конструювати з паперу у техніці «оригамі» у вільний від занять час, вихователь запитує:

- Що ти будеш конструювати?
- У який спосіб ти це будеш робити?
- Як будеш згинати аркуш паперу?
- З чого розпочнеш?

Нагадує, що після конструювання потрібно покласти усі матеріали на місце, а робоче місце ретельно прибрати.

Запитання до здобувачів освіти:

- Чи потрібне таке втручання дорослого в самостійну творчу художньо-конструктивну діяльність дітей?

3. Ситуація відбувається під час заняття з конструювання за задумом (з гофрованого паперу). Вихователь спостерігає за роботою водночас усіх дітей.

Дмитрик із захопленням викладає пейзаж. У розпалі творчої діяльності дитини на її адресу лунають зауваження вихователя:

- Що ти мені тут виклав?
- Хіба так потрібно було?
- Ти чому все зіпсував?

Хлопчик злякано дивиться на вихователя. Діти навколо дивляться на Дмитрика.

Запитання до здобувачів освіти:

- Прокоментуйте ситуацію.
- Проаналізуйте вчинок педагога.
- Як така ситуація впливатиме на творчий розвиток Дмитрика. Як це впливатиме на його здатність до самореалізації у майбутньому?

Характеризуючи особливості організації гурткової роботи з художньо-конструктивної діяльності, майбутні вихователі вивчали нормативно-правові документи, з'ясовували, що гуртки (студії, секції) є додатковою формою організації освітнього процесу в ЗДО та поза його межами. Окреслювали мету організації такої роботи, зміст, розробляли тематичний план, інструктивно-методичні картки, укладали перелік професійних цінностей керівника гуртка, методичний супровід щодо організації гурткової роботи.

Ми враховували, що дистанційне навчання вважають формою організації освітнього процесу на основі використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій. Вони дають змогу здобувачам освіти навчатись на відстані. У таких умовах акцент зміщується на самостійну роботу, а викладач є організатором освітнього процесу, консультантом, тьютером, наставником. В умовах змішаного навчання (офлайн і онлайн) ми працювали по-різному. Наприклад, в начальних аудиторіях застосовували нетрадиційний прийом «гронування» біля дошки з подальшим колективним обговоренням, а текст читали на паперових носіях в аудиторії. В режимі онлайн здобувачі освіти (кожен індивідуально) виконували завдання на аркушах і показували свої доробки (за бажанням) на загальний екран. Усі інші мали змогу проаналізувати, з вдячністю додати щось до свого арсеналу творчого доробку.

Враховували, що сучасність потребує фахівця, який володіє навичками швидкого пошуку та відбору потрібної інформації, уміє синтезувати ідеї та ефективно втілювати їх у практичну діяльність. З цією метою ми удосконалювали навички навчально-пошукової діяльності здобувачів освіти в інтернет-мережі. Майбутні вихователі отримували завдання різного рівня складності. Наприклад, використовуючи ютуб, інтернет-мережі, вікіпедію, електронні посібники, дібрати дослідження для дітей дошкільного віку, які б допомогли ознайомити вихованців з властивостями паперу та які доцільно було б проводити з дітьми в умовах ЗДО. Майбутні педагоги отримували завдання проаналізувати інформацію, оцінити її достовірність, систематизувати, відхилити зайву, доповнити основний зміст власними ідеями, сформулювати кінцеву відповідь.

Наявність дистанційного навчання формує навички оперативного адаптування до мінливих умов освіти, критичного мислення та прийняття самостійних рішень. Недоліками надання освітніх послуг у такій формі є формалізація системи навчання, залежність від інтернет-ресурсів, відсутність живого спілкування, яке у педагогічній професії є вкрай необхідним. Від майбутнього педагога означена форма навчання потребує розвиненого рівня самодисципліни, самосвідомості тощо. Окрім того, загальновідомо про негативний вплив тривалої роботи за комп'ютером на стан організму як здобувачів освіти, так і викладачів ЗВО (вік користувача, стан його зору, інтенсивність роботи з монітором, якість монітора, швидкість роботи інтернет-платформ, витривалість нервової системи, рівень втомлюваності, умови організації робочого місця).

Труднощі під час проведення лекційних та практичних занять часто виникають у викладачів та майбутніх вихователів унаслідок нестійкого інтернет-з'єднання, недостатнього рівня комп'ютерної грамотності викладачів та здобувачів освіти, невідповідності комп'ютерного обладнання належному програмному забезпеченню, дефіциту навчальних матеріалів, які адаптовано під онлайн-навчання, недостатніх можливостей для об'єктивного оцінювання знань, умінь та художньо-конструктивних навичок майбутніх вихователів.

На практиці нами випробувано такі ресурси: Zoom, Google Meet, Microsoft Teams тощо. Також добре себе зарекомендувала інформаційна платформа для здобувачів освіти, на якій викладач розміщує лекційні матеріали, плани та завдання для виконання практичних завдань, завдання для самостійної роботи. Результати своєї роботи майбутні фахівці фіксували в зошитах. За допомогою фотозйомки передавали через мережі Viber, Telegram, Skype, електронну пошту на перевірку педагогам. Задля тестової перевірки знань та умінь добре зарекомендувала себе дистанційна платформа, на яку викладач, за попередньої належної інформаційно-технічної підготовки, має змогу завантажити тести різного рівня складності, отримати оперативні результати, прослідкувати відвідуваність здобувачами освіти дистанційної платформи. У разі відсутності у майбутніх вихователів інтернет-ресурсів на час виконання тестового завдання, слід відтермінувати час задля його виконання. Ми практикували онлайн-моделювання форм художньо-конструктивної діяльності також із дітьми. Здобувачі освіти, які були в ролі «вихователя», прикріплюючи свій профіль на «головний екран», моделювали виготовлення виробу з дітьми, а інші були в ролі «дітей дошкільного віку». Наявність екрана давала можливість більш детально вникнути в етапи виготовлення виробу, чіткіше зрозуміти окремі прийоми художньо-конструктивної діяльності та якісніше опанувати ними. За необхідності, у разі виникнення утруднень, використовували «чат», у якому здобувачі освіти мали змогу поставити запитання, зробити коментарі, а викладач – оперативно налагодити зворотний зв'язок через пораду, інструкцію, відповідь на запитання.

Задля виготовлення технологічних карток щодо етапів виконання виробу майбутні вихователі створювали презентації, демонстрували їх. За схвальної оцінки викладача здобувачі освіти мали змогу зробити фото-скріни тієї роботи, яку варто використовувати в ЗДО. У такий спосіб, через взаємообмін та взаємонавчання, майбутні вихователі напрацьовували власну методичну базу з означеного виду діяльності. При цьому добирали її з урахуванням особистісних зацікавлень, можливостей, інтересів. Позитивом було те, що, перебуваючи у

власній домівці, майбутні педагоги мали доволі повний набір матеріалів (папір, картон, природні, викидні матеріали, шнури, стрічки, коробки, серветки та ін.), які вони із задоволенням використовували у своїй практичній роботі. Результати такої роботи показували через екран шляхом наведення камери, відповідали на запитання, які виникали у викладача та здобувачів освіти.

Проте цілком очевидно, що результативність дистанційного навчання є значно нижчою за аудиторне навчання, оскільки залежить від багатьох зовнішніх та внутрішніх факторів. Особливості підготовки майбутніх педагогів до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку потребують живого спілкування, здатності розуміти, бачити, відчувати дитину. Окрім цього, викладачу ЗВО важко враховувати індивідуальні можливості та особливості самих майбутніх фахівців під час їх підготовки до означеного виду діяльності.

Складність у підготовці майбутніх вихователів до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку полягає в необхідності оволодіння здобувачами освіти систематизованими знаннями про психофізіологічний та художньо-творчий розвиток дітей старшого дошкільного віку, розуміння структури власне художньо-конструктивної діяльності. Тому у процесі підготовки майбутніх вихователів до означеного виду майбутньої професійної діяльності враховували індивідуальні особливості й можливості щодо опанування ними конструктивними вміннями і навичками. При цьому обов'язково враховували типи нервової системи здобувачів освіти, спостерігаючи за тим, як діють майбутні педагоги під час власної художньо-конструктивної діяльності на практичних заняттях та під час моделювання форм аналогічної роботи з дітьми.

Професійну підготовку майбутніх педагогів вважали за необхідне зосередити на таких аспектах: формування необхідних умінь узагальнювати, систематизувати, збагачувати художньо-конструктивне мислення під час проходження педагогічної практики. Надалі це давало змогу демонструвати власний рівень підготовки в означеному руслі безпосередньо у практичній

творчій діяльності. Вважаємо, що це є своєрідною ланкою взаємозв'язку між теоретико-практичною підготовкою майбутніх вихователів в умовах навчальної аудиторії та змістом їхньої майбутньої професійної художньо-конструктивної діяльності з дітьми. Мета педагогічної практики полягає у створенні належних умов для набуття здобувачами освіти відповідного обсягу професійних знань, умінь та навичок, необхідних для роботи із дітьми; у допомозі майбутнім педагогам в усвідомленні тих чинників, що впливають на успішність художньо-конструктивної діяльності дітей в умовах ЗДО. Слід орієнтувати здобувачів освіти на формування навичок спостереження за дітьми, на аналіз своєї педагогічної діяльності; формування вмінь осмислювати і використовувати сучасний новітній педагогічний досвід. Варто сприяти входженню студента – майбутнього вихователя – в професію: усвідомлення специфіки художньо-конструктивної діяльності та мотивацію на продуктивну творчу взаємодію з дітьми дошкільного віку.

Ми враховували, що майбутній фахівець володіє відносно сформованими фізіологічними та психологічними функціями; певним рівнем самосвідомості, опирається на свій попередній життєвий (естетичний, мистецький та освітній) досвід, який і є підґрунтям у навчанні та творчій діяльності. Опірались на думку Л. Галіценої, яка вважає, що здобувачі освіти навчаються краще, якщо «відчувають у цьому потребу, а навчальний матеріал пов'язаний з їхнім досвідом» [127, с. 128]. На думку вченої, ефективність навчання підсилює забезпечення неформальної атмосфери та фахова компетентність викладача ЗВО [127, с. 128]. Застосування активних методів роботи (аналіз педагогічних ситуацій, диспути з проблем виховання дітей, розв'язання педагогічних задач, педагогічні ділові ігри) сприяли формуванню здатності майбутніх фахівців до самоаналізу та активізували розвиток критичного мислення.

Часто у здобувачів освіти під час проходження педагогічної практики або ж перед заліковим заняттям проявляється надмірна тривожність. Майбутній фахівець не вірить у себе, свої можливості, недооцінює себе. Наші спостереження за діями здобувачів освіти у таких ситуаціях підводять нас до висновків про те,

що вони є здібними, іноді навіть талановитими, проте зі сторони викладача потребують схвалення та підтримки. У такий спосіб ми моделюємо (показуємо) механізм перенесення навчальних ситуацій з умов вищого закладу освіти у ситуацію впливу на дитину дошкільного віку в умовах закладу дошкільної освіти в безпосередній професійній діяльності.

Наші спостереження свідчать про те, що згодом здобувач освіти розкривається, починає вірити в себе, свої можливості. Художньо-конструктивна діяльність потребує неабиякої індивідуальної роботи викладача з майбутніми вихователями з тієї причини, що кожна особистість індивідуальна, у кожній свій особливий стиль виконання, своя індивідуальна художньо-конструктивна техніка. Усе це яскраво відображається в роботах майбутніх фахівців: в тому, який саме виріб обрано для виготовлення, як саме здійснювалась підготовка до заняття; чим користувалась здобувачка освіти: журналом, навчально-методичними виданнями, інтернет-ресурсами, чи, можливо, десь побачила і їй цікаво це втілити на практиці; можливо, щось подібне колись сама виготовляла під час навчання в школі і хоче використати набуті предметно-практичні навички в новій творчій ситуації.

Особливістю підготовки майбутніх педагогів до художньо-конструктивної діяльності з дітьми є те, що спочатку вони проходять педагогічну практику у групах раннього віку ЗДО (ознайомлююча – IV семестр, навчальна – VI семестр), де опрацьовують передумови формування художньо-конструктивної діяльності дітей (малювання, ліплення, аплікація, конструювання з великогабаритних конструкторів, будівельного матеріалу). Тому результативність такої підготовки багато в чому залежить від організації першої ознайомлювальної практики в групах дітей дошкільного віку. Під час проходження навчальної педагогічної практики в ЗДО здобувачі другого року навчання виконують низку завдань: спостерігають за розвитком дітей, за тим, які емоції у них викликає конструювання з великогабаритних конструкторів, аналізують, як саме це впливає на розвиток мовлення, сенсорний розвиток, формування загальних рухових

навичок. Результати своїх спостережень майбутні вихователі фіксують у щоденниках спостережень.

На III курсі під час виробничої практики (6 семестр) у групах раннього віку здобувачі освіти виконують комплекс завдань щодо художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку: ознайомлюються з плануванням вихователя у царині художньо-конструктивної діяльності з дітьми; спостерігають і аналізують різні форми роботи педагога з батьками, фіксують результати спостережень у щоденниках педагогічної практики; вивчають літературу в аспекті означеної проблеми; застосовують набуті знання та уміння щодо художньо-конструктивної роботи з дітьми у безпосередній взаємодії з дітьми.

Згодом, на четвертому курсі (8 семестр), після вивчення вибіркового навчального дисциплін «Декоративне мистецтво», «Художня праця та основи дизайну» вдосконалюють уміння організовувати художньо-конструктивну діяльність з дітьми середньої та старшої груп ЗДО, проводять заняття з означеного виду діяльності.

Здобувачі освіти виконують такі види робіт: аналізують 4-5 виробів дітей, дають їм педагогічну оцінку; розробляють тематику занять з художньої праці на півріччя; аналізують зміст перспективного планування з художньої праці у старшій групі ЗДО на півріччя та рік.

Перед проходженням педагогічної практики важливо, щоб майбутні педагоги чітко знали основні вимоги до принципів організації художньо-конструктивної діяльності в умовах ЗДО, зокрема:

- принцип поліфункціональності: художньо-конструктивне середовище має відкривати чимало можливостей для різностороннього та творчого розвитку дітей; має бути багатофункціональним; забезпечувати реалізацію усіх складових освітнього процесу;
- принцип урахування права вибору дитиною теми, відповідних матеріалів та технології виготовлення виробу, часу для здійснення творчого виду діяльності;
- принцип урахування вікових та індивідуальних особливостей дошкільників передбачає належний добір матеріалів і їх відповідне розміщення в освітньо-

ігрових куточках, а матеріали, які «створюють належне творче предметно-практичне середовище, потрібно зберігати на поличках чи в шафках, до яких вихованець має вільний доступ» [88];

– принцип рівності передбачає належне ставлення педагога до дитини, спроможність педагога перебувати поряд з дитиною, уникаючи «позиції над дитиною», коли функція педагога зводиться до контролю [88];

– принцип розвивальної спрямованості освітньо-ігрового середовища забезпечує можливість педагогу змінювати матеріально-ігрове середовище, а дітям разом із вихователем трансформувати його відповідно до змісту художньо-конструктивної діяльності;

– принцип орієнтації на вихованця як на індивідуальність передбачає, що, «приймаючи» індивідуальність дитини, вихователь конкретизує, адаптує програму творчого розвитку дитини;

– принцип варіативності та вільного вибору: освітньо-ігрове середовище може мати різні модельні варіанти, які розробляються педагогами-практиками; передбачає можливість трансформування ігрового середовища за змістом та перспективами художньо-конструктивного розвитку дитини;

– принцип діалогічного спілкування передбачає, що педагог має створювати умови, за яких діти братимуть активну участь у діалозі; пропонуватимуть власні запитання, формулюватимуть власні рішення.

Майбутнім педагогам слід усвідомити, що окреслені принципи є важливими для втілення художньо-конструктивної діяльності на практиці. Також здобувачі освіти спостерігають за тим, як вихователі ЗДО долають труднощі у доборі матеріалів та обладнання для означеного виду діяльності. Зазвичай однією із вагомих причин утруднень є нестача коштів на їх придбання або закупівля батьками неякісних, більш дешевих матеріалів.

4.3.3. Завершальний етап формувального експерименту

Завершальний етап формувального експерименту спрямовували на реалізацію індивідуально-творчої складової особистості майбутнього фахівця,

формування особистісно-професійних якостей, які впливають на результат художньо-конструктивної діяльності з дошкільниками (спостережливість, відповідальність, емпатію, тактовність, цілеспрямованість); формування найбільш значущих груп умінь і навичок, які забезпечують успіх майбутньої професійної діяльності у напрямі саморозвитку, самовдосконалення та самопізнання (наявність організаційних, комунікативних, прогностичних, рефлексивних, дослідницьких умінь та якостей особистості, спрямованість на розвиток педагогічної творчості, осмислення якості власної художньо-конструктивної діяльності).

На цьому етапі ми продовжували реалізовувати ті ж педагогічні умови, що й на фундаментально-базовому етапі. Знання, які майбутні фахівці дошкільного профілю опановують на глибокому науково-методичному рівні, дають змогу викладачеві ЗВО планувати освітній процес з позиції, яка насамперед виводить на передній план художньо-естетичні уподобання здобувачів освіти, інтереси, нахили, наявні уміння та особистісний досвід такої діяльності. Під час формування професійних якостей майбутнього педагога важливо впливати на всі сторони особистості, забезпечувати оптимальні умови для максимального розвитку творчих здібностей майбутніх вихователів.

Завдання означеного етапу спрямовували на подолання суперечностей між необхідністю формування у здобувачів освіти відповідних якостей особистості та недостатнім усвідомленням ними їх значення для професійного саморозвитку.

Відповідно до стандарту вищої освіти, за ступенем «бакалавр» спеціальності 012 «Дошкільна освіта» передбачено формування таких фахових (спеціальних) компетентностей:

1. Здатність формувати у дітей раннього та дошкільного віку уявлення про види мистецтва, засоби художньої виразності (звуки, фарби, слово тощо), досвід самостійної дитячої творчої діяльності.

2. Здатність організовувати та керувати ігровою (провідною) діяльністю, художньо-мовленнєвою та художньо-продуктивною (образотворча, музична, театральна) діяльністю вихованців раннього та дошкільного віку.

3. Здатність знаходити та опрацьовувати потрібну освітню (навчальну) інформацію, уміло застосовувати її у роботі з дітьми, їх батьками.

Процесу викладання дисциплін художньо-естетичного змісту притаманний особливий емоційно-психологічний характер, що потребує забезпечення відповідних умов, які передбачають розвиток творчості майбутніх вихователів та формування критичного мислення, ґрунтуються на специфічних і загальнодидактичних принципах сучасної педагогіки, спрямовані на задоволення творчих, особистісних потреб та інтересів дошкільників, самореалізацію в активній цікавій творчій діяльності.

Загальновідомо, що в агресивному чи тривожному середовищі творити не можна. Тому задля забезпечення належного психолого-педагогічного клімату під час проведення практичних чи лекційних занять ми застосовували найрізномантніші арт-техніки, розвивально-стимулювальні вправи, синхрогімнастику, розроблену академіком Хасаєм Алієвим, елементи сакральної архітектури тіла Наталі Дроен («Сакральна архітектура тіла»).

Чималу увагу приділяли оволодінню здобувачами освіти емоційним інтелектом, який, як відомо, має неабияке значення в контексті взаємодії з людьми, з собою на шляху досягнення успіху. Володіння власними емоціями під час організації художньо-конструктивної діяльності дітей потребує значної уваги та специфічних умов для формування емоційного інтелекту. На сучасному етапі цей напрямок лише розпочинають розвивати в загальноосвітній школі, оскільки система виховання дітей у нашій державі перебуває на етапі трансформації.

За робоче тлумачення поняття «емоційний інтелект» обрали здатність розпізнавати емоції, наміри, мотивацію, свої бажання та бажання інших людей. Освітня система вищої школи також перебуває на шляху трансформації. Тому в царині формування емоційного інтелекту здобувачів освіти виявлено суперечність, яка полягає в тому, що вчителі, які раніше навчали їх у школі, та викладачі ЗВО виховувались в основному в радянській системі. Результати і наслідки такого виховання прередаються наступним поколінням (дітям, майбутнім вихователям) автоматично, у спадок. Відтак усі учасники освітнього

процесу володіють навичками стримування своїх емоцій, невисловлювання істинних бажань, міркувань. Означене, як наслідок, спонукає особистість бути зручною для суспільства, батьків, педагогів, керівництва тощо. Відповідно під час творчої художньо-конструктивної діяльності здобувачі освіти відчувають складнощі, дехто відмовляється виготовляти виріб одразу ж після першої невдачі. Водночас, пригнічуючи свої природні емоційні реакції, вони не знають, у який спосіб їх можна було проявити інакше. Їх не підтримують у цих відчуттях і емоціях ані батьки, ані педагоги. Таке приховування і пригнічення своїх відчуттів переходить у замкнутість, а в деяких майбутніх фахівців періодично відбуваються зриви, скандали, конфлікти. Часто здобувач освіти опиняється в ситуаціях, коли за сказані слова чи вчинені дії стає соромно, незручно. Якщо загалом віра у свої сили, здібності, можливості відсутня, то і в творчій художньо-конструктивній діяльності вони не можуть себе гідно проявити.

Тому на заняттях з дисциплін художньо-естетичного змісту, обговорюючи проблему творчості та ролі емоційного інтелекту в ній, зосереджували увагу на тому, що, розвиваючи емоційний інтелект, ми (у спілкуванні з дітьми чи однолітками) зазвичай «несемось галопом» на емоційних хвилях. Емоції і почуття є розпізнавальними знаками, з допомогою яких ми глибше розуміємо себе і оточуючих людей. Вони не бувають поганими і хорошими, шкідливими чи корисними. Вони просто є, слід розуміти їх і вміло використовувати. Відтак здобувачі освіти, іноді навіть за власною ініціативою, добирали, демонстрували та моделювали в навчальній аудиторії чи на онлайн-платформі різноманітні розвивально-стимулювальні вправи, що сприяло розвитку відповідних якостей особистості. Наведемо приклад вправи «Кроки».

Крок 1. 3-5 разів на день за графіком запитувати себе:

- Що я зараз відчуваю?
- Чому я це зараз відчуваю?
- Про що мені ця емоція говорить?
- Що мені під впливом цієї емоції хочеться зробити?

Відповідно до своїх відчуттів, якщо емоція надихає, важливо цю дію

виконати, запам'ятати й надалі її запланувати. Якщо емоція негативна, то зосередившись на причині її виникнення, слід скористатись можливістю усвідомлено вибрати дію, на яку наштовхує емоція. Або, усвідомивши і прийнявши її, переключитись на інший стан, який є результативнішим для нас.

Крок 2. Відтінки відчуттів.

У відпрацюванні навичок розуміння себе під час формування емоційного інтелекту – відчувати (бачити відтінки відчуттів). Кожен відтінок має певний заряд, несе певну енергетику. Щоб краще зрозуміти себе і дітей, пропонували здобувачам освіти виконати таку вправу.

Уявити себе щасливою, намалювати в уяві яскраву картинку і далі спробувати увійти по черзі в кожне відчуття (радісна, задоволена, весела). І так далі за кожним відчуттям, рухаючись колонками зверху-вниз, відслідковувати зміни свого внутрішнього стану. Звертати увагу на реакції свого тіла (спітніли долоні, затремтіло тіло, покритось мурахами, закололо і т. п.)

ЩАСЛИВА	РОЗГНІВАНА	ТВОРЧА
Радісна	Роздратована	Натхненна
Задоволена	Гнівлива	Винахідлива
Весела	Сердита	Неординарна

«Стійка»

Цю вправу ми виконували для того, щоб здобувачі освіти набули більшої впевненості у власних силах. Її виконання допомагає подолати сумніви, невпевненість у собі, заявляти про свої ідеї, активізувати своє творче начало, створювати щось власними руками.

Інструкція. Стати стійко, ноги на ширині плечей. Уявити, що хтось сильно вдарив у груди.

– Чи втрималась я?

– Уявіть собі: позаду зі спини виростає хвостик, який впирається в підлогу, утворюючи третю точку опори. Внаслідок цього тіло наче трішки подається вперед. Знову уявіть, що хтось сильно штовхнув вас у груди (зазвичай ніхто

навіть не похитнувся). Третя точка (хвостик) – внутрішній стержень, який додає впевненості у собі.

Наступне завдання *«Ворона на шафі»* зазвичай викликає у майбутніх вихователів посмішку, допомагає зняти емоційне напруження. Здобувачам освіти радимо використовувати це завдання у випадку, коли поряд є людина, яка викликає негативні емоції, але з нею доводиться взаємодіяти. У цьому разі зменшити емоційне напруження можна, подумки домальовуючи кумедну картину. Слід уявити собі цю людину дуже маленькою, у смішному вбранні, на значній відстані від себе, у дивному місці, зі зміною її тембру голосу. Така робота допомагає віднайти ті доповнення до психотравмуючої ситуації, які зроблять цю людину кумедною, незначущою, знизять її травмуючий вплив на психіку.

Оскільки наша діяльність зосереджена на вправлянні роботи рук, ми проводили невеличку релаксаційну гру *«Мій улюбленець»*. Здобувачам освіти пропонували скласти разом долоні рук і визначити, середній пальчик якої з рук є довшим. Далі ми працювали з рукою, пальчик якої був коротший: впродовж 2-3 хвилин майбутні вихователі подумки спілкувались з ним, хвалили його, дякували йому. Надалі знову прикладали руки одну до одної і з подивом з'ясовували, що пальчик, який був коротшим, тепер довший (чи рівний з іншим). Робили висновок, що якщо ми віримо в себе, у вправність своїх рук, то нам простіше даватиметься художньо-конструктивна діяльність.

«Квадрат»

Ми пропонували майбутнім фахівцям розподілитися на підгрупи – по 5 осіб у кожній. Завдання: у конверті є фігури – їх п'ять. З них потрібно скласти квадрат. І одразу ж заохочувально-мотиваційна частина – здобувачі освіти підгрупи, яка перша впорається із завданням, отримають п'ятірки.

Майбутні вихователі зазвичай з бажанням виконують це завдання, уявляючи собі, що вони швидко з цим впораються, оскільки майже всі уже використовували танграми чи пазли у роботі з дітьми під час педагогічної практики. Обов'язково враховували типи нервової системи здобувачів освіти, також вивчали їх, спостерігаючи за тим, як діють майбутні педагоги.

Насправді ж завдання спрямоване на іншу вікову категорію – студентську, тобто складність завдання відповідає віковим особливостям здобувачів освіти та студентської аудиторії. Через декілька хвилин лунають запитання типу:

- А тут є зайва деталь?
- А він складається?
- Можливо, тут чогось не вистачає?
- Можливо, це прямокутник?

Перша невдача, перші секунди відчаю. Просять підказки.

Перша підказка від викладача: зверніть увагу на прямі кути (чи перегляньте свій погляд на прямий кут). Після цієї підказки здобувачі освіти з ентузіазмом знову перекладають фігурки. У процесі такої гри ми спостерігаємо за тим, хто як себе проявляє у несподіваних ситуаціях: хтось пасивно чекає, поки рішення знайдуть інші, у когось виникає жага перемоги, хтось прагне якомога швидше впоратись із завданням, подолавши перешкоду, хтось складає і при цьому потребує схвалення своїх дій, хтось бере на себе роль лідера і пояснює, як слід діяти. Окремі здобувачі освіти входять у роль фасилітатора і підтримують групу, вселяючи надію в те, що вони команда і разом у них вийде. Такі спостереження викладача за майбутніми вихователями дають можливість вивчити особливості нервової системи учасників гри, враховувати це під час організації освітнього процесу задля здійснення індивідуальних впливів на мабутнього педагога для його подальшої мотивації на формування успішності у художньо-конструктивній діяльності.

У процесі виконання завдання у майбутніх фахівців виникає ще більше запитань, з'являється азарт у «подоланні» цих п'яти фігурок, які «не бажають» скластись у квадрат:

- Це завдання можливо виконати?
- Вони складаються?
- Перегляньте, у нас є усі фігурки?

Надалі викладач моделює ситуацію, з якою майбутні вихователі уже були знайомі під час проходження практики в закладі дошкільної освіти:

– Дітки, завершуємо, складаємо іграшки, у нас наступне заняття.

Або:

– Завершуємо, складаємо іграшки, йдемо на прогулянку.

Здобувачі освіти зазвичай входять в імпровізовану гру і відповідають: «ще ні», «ми хочемо це доробити», «ще трішки», продовжуючи складати квадрат.

Бувають випадки, коли одна із підгруп виконала завдання. Тоді викладач просить їх накрити квадрат зверху, щоб здобувачі освіти з інших підгруп не підглянули, перевіряє якість виконаного завдання. Якщо дійсно вдалося скласти квадрат, викладач голосно, демонстративно перебільшено вітає майбутніх фахівців, хвалить їх, ставить п'ятірки.

Водночас у майбутніх вихователів інших підгруп з'являється азарт, і вони з новими силами починають перекладати фігурки. Здобувачів освіти, які склали квадрат, викладач просить не розголошувати правильної відповіді, а дати іншим можливість самостійно відчувати радість успіху від правильно виконаного завдання. Буває так, що жодна із підгруп не виконує це завдання. У такому разі правильної відповіді викладач у цей день не озвучує, пообіцявши, що скаже про це на наступній парі.

Надалі викладач просить майбутніх вихователів припинити виконувати завдання, зібрати фігурки і скласти їх у конверт; завершити роботу у групах і зайняти свої попередні місця. Потім проводить методичний розбір завдання, яке вони щойно завершили виконувати, використовуючи систему запитань Блума, яка водночас сприяє розвитку критичного мислення.

Викладач пропонує майбутнім вихователям відповісти на такі запитання:

- Що ви робили?
- Яке завдання ви отримали?
- З яким настроєм ви почали виконувати це завдання?
- На початку виконання завдання здалось вам складним? Як ви тоді себе почували?
- Що відчували?
- Чи могли ви в цей момент передбачити, що будуть труднощі?

- Яка допомога від викладача вам була потрібна?
- Ви отримали підказку, чи допомогла вона вам?
- Вона була дієвою для вас?
- Що ви відчували, коли інші здобувачі освіти успішно виконали це завдання?
- Що ви відчували, коли їх хвалили, ставили їм п'ятірки?
- Як ви тоді себе почували?
- Що вам хотілось тоді зробити?
- Що ви відчували, коли прозвучало прохання від викладача збирати фігурки і йти на прогулянку?
- Чи хотілось вам взяти ще трішки часу, щоб завершити це завдання?
- Я не сказала вам правильної відповіді, як ви себе почували?
- Можливо, хтось з вас хоче додаткового часу, щоб виконати це завдання.
- Сьогодні ми припиняємо роботу над цим завданням. Продовжимо наступного разу. Спостерігайте за своїми відчуттями під час інших пар, упродовж дня. Правильну відповідь я скажу вам на наступній нашій парі, а також розкажу, чому і для чого ми з вами виконували це завдання.

Продовження виконання завдання на наступній парі.

- Чи ви все ще бажаєте знати, як скласти квадрат?
- Чи вдалось вам продуктивно працювати на наступній парі?
- Якщо ні, то що вам заважало, що відволікало?
- Як ви себе почували, коли іншим вдалося, а вам – ні.

Така робота спонукає майбутніх педагогів мислити ширше, цінувати власну унікальність, шукати різні рішення, формувати критичне мислення та емоційний інтелект, самоцінність.

Наступний етап був найважливішим. Він полягав у проведенні аналогії з художньо-конструктивною діяльністю дітей.

– Уявімо себе дітьми, яким зараз потрібно виготовити виріб. Їм сподобався зразок вихователя, вони бажають виготовити це кошеня. Починають робити, а в них не виходить.

- Як вони себе відчувають, що відчувають?

- Ви їм підказали. Чи вони зрозуміли вашу підказку? Чи допомогла вона їм?
- У дитини не виходить, як вона себе почуває, що відчуває?
- Якщо у неї не вийде, чи зможе вона продуктивно працювати на наступному занятті?
- Який у неї буде настрій?
- Чи зможе вона зосередитись на іншому виді діяльності після невдачі у художньо-продуктивній, яка є найяскравішою і націкавішою для дитини?
- Що відчуває дитина, коли в іншої виходить, а в неї – ні?
- Якою має бути ваша поведінка, щоб у дитини було відчуття успіху?
- Який виріб для виготовлення слід запропонувати дитині? На що ви тепер будете орієнтуватись?
- Чи допоможуть вам у цьому відчуття, які ви отримали під час складання квадрата?
- Що найголовніше в доборі теми і матеріалу для виготовлення виробу?
- Як ви тепер будете діяти?
- Чому навчило вас виконання цього завдання?

Після цього ще раз давали можливість здобувачам освіти скласти квадрат, перевіряли істинність підказки викладача на попередньому занятті, говорили про те, чому вона не допомогла їм. Раділи успіхам від вдалого складання квадрата.

Враховували, що таку роботу дуже складно проводити в режимі онлайн-навчання. Зважаючи на чималу ефективність такої роботи з формування готовності майбутніх педагогів до художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку, переформатували її в онлайн-формат. Майбутні вихователі отримували завдання попрацювати з квадратом, зображеним за допомогою дев'яти точок (одна в центрі, чотири по краях, чотири розміщені посередині уявних ліній периметра квадрата). Надалі здобувачі освіти з'єднували усі точки квадрата за допомогою чотирьох прямих ліній. За аналогією до попереднього завдання, така робота формує критичне мислення, навчає майбутніх педагогів виходити за межі шаблонів, створювати інші уявні ситуації, виявляти творчість, використовувати свої знання, уміння.

Неабиякого значення надавали створенню «ситуацій успіху». Враховували, що відчуття задоволення від успіху є природним бажанням людини, стимулом для самовдосконалення та саморозвитку. Прагнули, щоб, виконавши творче завдання, майбутній вихователь прагнув показати його викладачу ЗВО не для оцінки, а для самоперевірки своїх творчих художньо-конструктивних можливостей. Означене забезпечує досягнення більш значущих результатів, дає змогу об'єктивно себе оцінити, набутти впевненості у власних силах, спонукає до нових творчих досягнень, дає відчуття внутрішнього благополуччя, яке позитивно впливає на формування професіоналізму педагога загалом.

Відтак належну роль відводили організації освітнього процесу ЗВО, у якому б здобувач освіти виступав з позиції суб'єкта, усвідомлюючи цінність набуття ним художньо-конструктивного досвіду в загальній професійній компетентності для успішної реалізації означеного виду діяльності у майбутній професійній діяльності. Задля цього зіставляли індивідуальні можливості, здібності майбутніх вихователів з вимогами та умовами художньо-конструктивної діяльності, вводили такі диференційовані завдання, які б забезпечили здобувачеві освіти можливість самостійно вибрати матеріали, техніку виготовлення конкретного виробу.

Обговорювали важливість *«створення ситуацій успіху»* під час занять з художньої праці. Здобувачі освіти зосереджувались на тому, що успішне виконання дитиною художньо-конструктивних завдань дає їй відчуття задоволення внаслідок усвідомлення нею результатів своєї творчої художньо-продуктивної діяльності, а ситуація успіху досягається вихованцем тоді, коли він сам визнає цей результат як успіх і отримує підтвердження цього в оцінках дорослих та однолітків. Майбутні вихователі резюмували, що пережита дитиною ситуація успіху залишає позитивне емоційне враження в душі, стає основою задля формування відчуття успіху у майбутньому в інших сферах власної діяльності, вносить позитивні емоції у повсякденне життя, позитивно впливає на психічний та емоційний стани дитини, її здоров'я загалом. Майбутні вихователі робили висновок, що дитині потрібно створити психоемоційний комфорт у ЗДО та в умовах сім'ї. Пропонований нами підхід полягав у організації професійної підготовки здобувачів освіти, за якої

розвиток їхньої творчої індивідуальності ставав метою освітньої діяльності, яку спрямовували на розкриття педагогічних можливостей кожного майбутнього фахівця у творчій художньо-конструктивній діяльності, відштовхуючись від реального особистісного художньо-творчого та педагогічного досвіду.

За цією ж аналогією виконували завдання «Котикове хутро».

Студенти виконували низку завдань, зміст яких охоплював асоціативне малювання та читання з перебаченням. Надалі ми проводили бесіду:

- Яких саме котиків ви собі уявляли?
- Як ви себе почували?
- У який момент ви відволіклись від своїх думок?
- Коли саме ви зосередились на завданні? (коли стало шкода морських котиків – опір на чутливість та чуттєвість).
- Чому навчив нас цей досвід?
- Чи зрозуміли ви, чи відчули, яким чином необхідно зосереджувати дітей на завданні?

Обов'язково вели бесіду зі здобувачами освіти про те, чому не можна використовувати цей текст у роботі з дітьми (стихійні лиха з вихованцями не слід проговорювати в жодному разі).

– Якими методами ми досягли тиші в аудиторії? (підвищили голос, посварили? Використали інноваційні методи роботи).

– Як вами надалі сприймався навчальний матеріал після проведення такої роботи?

– Як ми можемо застосовувати здобутий досвід у роботі з дітьми? З якою метою?

Наголошували на тому, що створення ситуацій успіху під час художньо-конструктивної діяльності розвиває нестандартне мислення, формує стійкі прагнення у напрямі творчого самовияву, активності в освітній діяльності. Оволодіння майбутніми вихователями уміннями щодо створення ситуацій успіху під час художньо-конструктивної діяльності з вихованцями ототожнювали з виявом вищого рівня педагогічної майстерності, яка включає в себе такі

КОМПОНЕНТИ:

- використання методів стимулювання майбутнього педагога, відмова від монотонної, монологічної манери викладання навчального матеріалу;
- активізацію інтересу здобувача освіти до оволодіння змістом теми заняття завдяки захопливому початку, оригінальній чи парадоксальній заяві під час формулювання проблеми чи повідомлення маловідомого цікавого факту;
- позитивні емоційні чи естетичні підкріплення;
- доцільно умотивоване підведення підсумків практичного чи лекційного заняття;
- вміле використання невербальних засобів комунікації (міміки, жестів, погляду);
- використання позитивних запитань-підказок і заперечних підкріплень;
- постановка проблемних питань чи заперечних підкріплень, які підводять майбутнього вихователя до конкретних висновків чи узагальнення;
- використання завдань, які стимулюють творчу активність;
- включення майбутніх вихователів у навчально-розумову діяльність, ураховуючи зовнішні ознаки їхньої реакції чи поведінки.

Під час вивчення теми «Методи та прийоми навчання дітей художній праці» здобувачі освіти теж виконували творчі завдання. Опишемо більш детально одне з таких завдань, яке ми умовно назвали «Столітній дуб»:

Встановіть асоціативний ряд на тему «Творчий художньо-конструктивний розвиток дитини дошкільного віку», використовуючи поданий текст.

«Усі ми з захопленням милуємось величним, міцним, столітнім дубом... Найвищий дуб у лісі є таким не лише тому, що виріс із найміцнішого жолудя, а ще й тому, що інші дерева не затуляли йому сонця, ґрунт був насичений та родючий, зайці не обгризали його кору, коли він ще був молодим, а дроворуби не зрубали його, поки дуб набирався сили.

Усім відомо, що успішні люди зростають з міцного насіння. Але чи всім відомо про сонячне світло, що їх зігрівало, про ґрунт, який давав силу корінню, про «зайців» та «дроворубів», котрих пощастило оминати?»

Зазвичай у майбутніх вихователів достатньо знань для того, щоб успішно відповісти на це запитання. Вони зазначають, що основна складність під час виконання цього завдання полягає в тому, що вони не були готові застосувати їх в іншій ситуації. Робили висновок, що праця педагога – це робота з майбутніми особистостями, а педагог щоразу працює в іншій навчальній ситуації. Це потребує готовності до інтегрування всіх психолого-педагогічних знань задля перенесення їх в іншу освітню ситуацію з дітьми. Надалі здобувачі освіти отримували завдання: провести лінії аналогій із своєю майбутньою професійною художньо-конструктивною діяльністю.

Як не дивно, але утримувати увагу майбутніх вихователів у царині підготовки до художньо-конструктивної діяльності з дітьми допомагає *«прийом аналогій»* та реалізація принципу опори на їх індивідуальні особливості, а саме на те, що цікавить майбутніх педагогів у позанавчальний час, те, які книги вони читають, чим захоплюються.

Наприклад, опрацьовуючи поняття *«дитяча обдарованість»*, *«дитяча творчість»* методом дискусії, ми опиралися на мистецький досвід в інших сферах. Розмовляючи про легендарні феномени особистостей Вольфганга Амадея Мוצарта, Мікеланджело Буонарроті, групи The Beatles (джерело: <https://dovidka.biz.ua/bitlz-tsikavi-fakti>), майбутні вихователі доводили, що в основі будь-якого таланту важливими є не лише задатки, здібності та сприятливі умови, а перш за все – зусилля, діяльність, наполеглива праця.

Робили висновок про те, що під час роботи з дітьми слід добирати ті завдання, які їм до вподоби. Основне – енергетика, здатність захопити дітей, спонукати повірити у власні можливості, у те, що в них вийде. Заохочували здобувачів освіти генерувати свої ідеї щодо засобів та способів художньо-конструктивної діяльності.

Для обговорення результатів проведення практики використовували завдання *«Острівці щастя»*:

– Визначте свої *«острівці щастя»* – проміжки часу чи вчинки, які були вдалим для вас. Після цього спробуйте визначити, що є спільного між усіма

цими острівцями щастя.

– «Острівці досягнень» – перелічіть їх якомога більше. Спробуйте виявити спільні характеристики цих досягнень.

– Окремо перелічіть «острівці досягнень», на яких ще слід зосередитись, періоди найбільшої безплідності та найменшої продуктивності. З'ясуйте, що спільного вони мають.

– Визначивши «острівці щастя» і «острівці досягнень», окресліть напрями свого вдосконалення в зазначеному аспекті.

Мета проведення такої роботи полягала в навчанні здобувачів освіти узагальнювати свої знання та уміння щодо майбутньої художньо-конструктивної діяльності з дітьми. Окреслити, у якому напрямі художньо-конструктивної діяльності майбутній вихователь може досягти найкращих результатів, враховуючи свої індивідуальні можливості та особливості.

Важливе значення має міждисциплінарна інтеграція з музичним мистецтвом: музично-ритмічні вправи, використання прийому «аритмії» перед продуктивно-творчою діяльністю поглиблює музичне, художньо-естетичне та художньо-конструктивне сприйняття, налаштовує на передавання власних емоцій під час художньо-конструктивної діяльності. Також ефективною у цьому напрямі є арт-техніка «Малює музика».

У роботі зі здобувачами освіти, які вважають, що в них немає здібностей до художньо-конструктивної діяльності, використовували різні техніки.

1. У випадках, коли майбутній вихователь відповідає і в його голосі звучить невпевненість («це важко зробити»), використовували прийом «уточнення». «Наведи, будь ласка, приклад, що саме важко тобі зробити в конкретному виробі?» Це може бути уточнююче запитання, а може бути і прохання викладача розповісти детальніше про наявну чи уявну проблему: «Наведи приклади, щоб я також уявила проблему, де саме, на якому етапі виникають утруднення».

2. Зворотний зв'язок. Запит викладача на розуміння майбутнім вихователем матеріалу або на перевірку істинності сказаного ним: «Я тебе правильно зрозуміла? Я правильно почула? Ти хочеш сказати, що...».

3. Перефраз – передача здобувачу освіти інформації про те, як саме його було почуто. Наприклад: «Я не знаю, який мені виріб – з циліндрів чи конусів виготовляти, – багато переглядала, думала, у мене все одно не вийде, навіть починати, купувати папір, клей. У мене не вийде». У такому випадку викладач помічає, що насправді майбутній вихователь пригнічений, надмірно емоційний: то вірить в себе, то не вірить, або ж просто лінується («ставте мені будь-яку оцінку, лиш би мені це зарахувалось» і т.п.). Або: «Я вже наче почала, думала, що у мене вийде, а зараз може знову не вийти».

Цей прийом використовували тоді, коли здобувач освіти путано щось говорить, «перестрибує» з фрази на фразу (або йому все видається важливим, чи не знає відповіді на питання). У такому випадку викладач сам формулює почуте.

4. Розвиток думки: «Я нічого не можу зробити. Я робила, багато часу потратила, в мене не вийшло. Більше не буду це робити». Викладач: «І я також. Коли починала, у мене теж було криво, не виходило, не відповідало віку дітей. Здавалось, що я – цілковита невдаха. Але один раз зробила, запланувала найпростіше, другий ... і почало виходити. Поклала за мету – робити так, щоб у дітей був хороший настрій, відчуття зреалізованості». Ідея такого підходу полягає в тому, щоб майбутній фахівець відчував: «вона мене розуміє, їй можна вірити, у мене вийде».

5. Відображення відчуттів: «У мене ніколи не вийде. Я пробувала». При цьому занурюватись у це особливо не потрібно, але слід помічати настрої здобувача освіти: «Я чомусь не відчуваю впевненості у твоєму голосі». Або ж – «Я так втомилась від цього. Пробую і пробую – і знову не так». Викладач забезпечує зворотний зв'язок, прагне зрозуміти, як саме майбутній педагог себе почуває і що відчуває: «Я чую стільки відчаю зараз». Намагались перевести майбутнього фахівця на глибше розуміння ситуації, проблеми, спонукали до знаходження внутрішніх сил у собі. Демонстрували розуміння і спрямовували здобувача освіти у ситуацію успіху. Часто траплявся «інсайт»: «Точно, а я не така вже й невдаха. Я ж у школі це робила, і щось у мене виходило.....».

6. Саморозкриття. Доповнювали сказане майбутнім фахівцем своїм власним досвідом у роботі з дітьми. Ділились своїми «фреймами», переконаннями, які допомагали іншим вихователям під час роботи з дітьми.

7. Резюмування. Узагальнювали сказане здобувачем освіти: «Вам потрібна моя порада з приводу того, який саме виріб виготовляти з дітьми?», «Вас цікавить, який саме напрям гурткової роботи з художньо-конструктивної діяльності обрати, щоб мати успіх, коли будете втілювати це на практиці?» Резюмування ми використовували тоді, коли намагались показати майбутньому вихователю, що він розуміє, а в чому його проблема, в якому саме моменті він потребує підтримки. Уточнювали, яка саме допомога потрібна від викладача.

Засобами нормативних та вибіркового навчальних дисциплін ми розвивали у здобувачів освіти здатність до критичного мислення: майбутні фахівці навчалися бачити основне в потоці інформації, підвищували рівень самоактуалізації особистості, навчалися аналізувати свою навчальну діяльність та шляхом самоаналізу, визначали власний рівень готовності до майбутньої художньо-конструктивної діяльності.

Важливо забезпечити в навчальних аудиторіях такі умови формування мислення майбутніх фахівців, які б стимулювали їх до критичного аналізу, раціонального прийняття рішень під час практичних занять. Одним із таких методів є метод проблемного навчання, який допомагає майбутнім педагогам успішно вирішувати проблемні ситуації. Найбільш ефективно його застосовувати перед вивченням нової теми. Наприклад, перед написанням твору-есе можна запропонувати здобувачам освіти пояснити вислови на зразок: «Соловейко не співає там, де ворона каркає», «В агресивному середовищі творити не можна» та ін. Для розвитку критичного мислення майбутніх вихователів можна запропонувати проблемну ситуацію, що водночас активізуватиме їх увагу. Наші спостереження свідчать, що майбутні вихователі не завжди схильні вільно розмірковувати, оскільки бояться, що дадуть неправильну відповідь, очікуючи зазвичай на єдину правильну відповідь від викладача ЗВО. Проте ті здобувачі освіти, які володіють навичками критичного мислення, здатні породжувати нові

ідеї в різний спосіб.

Слід спонукати майбутніх вихователів висловлювати свої міркування навіть тоді, коли вони можуть здаватися їм недостатньо змістовними. Після тактовного подальшого їх коригування, перефразування викладачем чи здобувачами освіти вони можуть набути певної цінності. Тому ми надавали можливість вільно розмірковувати, висловлювати власні припущення чи судження, виділивши достатньо часу для цього. Подив (здивування) зумовлює інтерес до навчання, надає процесу учіння жвавості, проникнення у глибинну сутність явищ, а успішне вирішення проблемної ситуації зазвичай сприяє міцності знань. Однак водночас здобувачі освіти повинні усвідомлювати, що саме вони відповідають за чіткість та якість своїх думок.

Технологія розвитку критичного мислення, яку ми використовували через читання і письмо, забезпечувала операційну оснащеність суб'єктів мислення (здобувачів освіти) і спонукала їх до психологічного обґрунтування художньо-конструктивного процесу. Ми застосовували поетапність: виклик, осмислення змісту, рефлексію. Ця особливість дала нам можливість досягти того, що майбутній фахівець сам конструює освітній процес, урахувуючи реальні цілі. У такий спосіб майбутній вихователь відстежує напрямки свого розвитку чи навчальної діяльності та визначає конкретний результат. Специфіку такої роботи ми визначали конкретним освітнім змістом, матеріалами та відповідними технологічними прийомами. Спрямованість майбутніх педагогів на розвиток критичного мислення дав змогу включати у зміст нашої підготовки розвиток креативних, комунікативно-емпатійних якостей особистості, формування навичок оцінно-сміслової саморегуляції мислення, засоби адаптації до майбутньої професійної діяльності. Означене спонукало формування в майбутніх вихователів пошукової діяльності, готовність до самоосвіти, подальшого розвитку як фахівця, який готовий аналізувати свою працю.

Задля формування критичного мислення здобувачів освіти під час проведення практичних занять ми використовували прийом «Мозаїка». Такий підхід допомагав зрозуміти та запам'ятати нову інформацію, розвинути навички

співпраці, оскільки забезпечував можливість у перспективі ділитися набутими знаннями із одногрупниками. Використовуючи цей прийом, ми заздалегідь попереджали майбутніх педагогів про те, що вони будуть працювати з тією інформацією, яку отримують один від одного. Ми закликали кожного до участі в аналізі та осмисленні матеріалу.

Етапи виконання завдання

1. Організаційна частина. Підготовка матеріалу для вивчення теми.

Це може бути комплект матеріалів для опрацювання чи низка проблемних питань. Додатково об'єднували групу у експертні підгрупи (5-7 осіб). Для кожної з них було обрано окреме завдання.

2. Робота у групах.

Кожна з підгруп відповідає за якість вивчення конкретної інформації, якою потім обмінювалися з іншими здобувачами освіти.

3. Навчання.

Після того, як експертні підгрупи отримували чітке уявлення про навчальний матеріал, переходили до етапу навчання. Від кожної з підгруп делегувалися «експерти-викладачі» та «здобувачі освіти». Обрані від кожної підгрупи «експерти-викладачі» по черзі представляли інформацію. Слухачі «здобувачі освіти» робили нотатки.

4. Рефлексія. Роздуми щодо отриманої інформації.

Коли всі здобувачі освіти ознайомилися з новою інформацією, оголошували питання для диспуту, чи давали завдання, яке потребувало систематизації здобутих майбутніми вихователями знань. Також пропонували виконати письмове завдання.

Наведемо приклади тем-запитань для диспутів.

1. З якою метою діти малюють малюнки на інших заняттях, крім зображувальної діяльності? (Для міцнішого, глибшого засвоєння знань, оскільки працює інша частина півкуль головного мозку, розвитку психічних процесів (увага, пам'ять, мислення, сприйняття, увага), роботи дрібної моторики рук, яка

активізує розвиток мовлення та є необхідною умовою підготовки дитини дошкільного віку до навчання у школі).

2. Чи справедливим є твердження про те, що продукти дитячої конструктивної діяльності не мають цінності у соціумі? (Ні. Продукти дитячої конструктивної діяльності мають цінність у соціумі. Педагог повинен забезпечити їхнє функціонування у формі подарунків, сувенірів, елементів оформлення помешкання, інтер'єру дошкільного закладу освіти).

3. Поясніть відмінність між структурою заняття з художньої праці та структурою уроку трудового навчання у першому класі. (Відмінності майже немає. Мотивуюча частинка уроку трохи інша, аніж у старшій групі ЗДО. Урок триває у часі на п'ять хвилин довше. Усі види діяльності уже знайомі дітям. Це саме та дисципліна, що забезпечує наступність між дошкільним закладом освіти та початковою школою).

4. У яких випадках метод стає прийомом, а прийом методом? (У процесі навчання методи і прийоми використовуються в різних сполученнях. Один і той же вид діяльності дітей в одних випадках є самостійним методом, а в інших – прийомом навчання. Так, бесіда і пояснення є самостійними методами навчання. Якщо ж педагог епізодично застосовує їх у ході практичної роботи для мобілізації уваги дітей, виправлення помилок та ін., то пояснення і бесіда є прийомами навчання, що належить до методу вправ. Методи і прийоми можуть мінятися місцями. Якщо, наприклад, повідомлення навчального матеріалу здійснюється методом розповіді, в процесі якої демонструються наочні посібники, то демонстрування є прийомом. Але якщо зміст (тема) посібника є об'єктом вивчення, основні знання діти одержують на основі його розгляду, то демонстрування є методом навчання, а розповідь – прийомом.

5. Чи справедливим є твердження про те, що художньо-конструктивна діяльність забезпечує наступність між дошкільним закладом освіти та початковою школою? (Так. Структура заняття з художньої праці та уроку у першому класі подібні; види діяльності, матеріали та прилади для виготовлення виробів знайомі дітям; характер та атмосфера спрямовані на розвиток усіх психічних процесів).

6. Як виготовлення конкретного виробу впливає на розвиток особистості дитини? (розвиваються посидючість, цілеспрямованість, пам'ять, увага, мислення, увага, розвивається дрібна моторика рук, мовлення).

7. Чи доцільно застосовувати ігрові методи та прийоми на заняттях з художньої праці? (Так. Це допомагає створити потрібну для творчості атмосферу, піднімає настрій, активізує діяльність, надає заняттю відпочинкового арт-терапевтичного характеру (одягніть ялинку – змагання між підгрупами).

Художньо-конструктивна діяльність потребує напруженої розумової роботи фахівця і дитини також, її власної активності у цьому процесі. Зазначимо, що під час пояснення і демонстрування етапів виготовлення виробу задля формування стійких знань та вмінь потрібна активна участь і зацікавлення освітнім процесом усіх суб'єктів.

Під час проходження педагогічної практики (ОР «бакалавр», восьмий семестр, виробнича практика в ЗДО) майбутні вихователі виконували завдання: виокремити дитину (за бажанням можна ту, якій найбільше симпатизує). Спостерігати за її уподобаннями, схильностями, здібностями, особливостями поведінки під час взаємодії з іншими людьми, за емоцією, яку найчастіше демонструє дитина, за тим, що її мотивує. Окреслити напрями роботи з такою дитиною щодо розвитку її творчості.

Так, здобувачка освіти Олена М. розповіла про дівчинку, яка одразу ж привернула її увагу тим, що сама підійшла поспілкуватись, оглядала одяг, робила компліменти, привертала до себе увагу, намагалась бути поряд частіше, аніж інші діти. На заняттях намагалась висловлюватися першою, була активною. Проте були й інші особливості, на які слід було звернути увагу: дитина завжди намагалась бути в центрі уваги нової виховательки, її відповіді на заняттях були поверховими чи помилковими, на рівні вигуків. У суть знань вона особливо не заглиблювалась. Тому здобувачі освіти зробили висновок, що на відкритих заняттях з нею слід бути обережнішими. Дівчинка створить атмосферу невимушеності, допоможе подолати тривожність більш сумлінним діткам, у яких є глибші й істинніші знання, проте вони бояться відповідати через надмірне

хвилювання чи страх помилитися. Надалі майбутні вихователі зробили висновок про те, як найкраще допомогти дівчинці яскравіше проявити свої природні схильності. Для цього годяться: виспуни на сцені (якщо такі здібності у неї є), участь у виставах, драматичному гуртку. Ці види діяльності, враховуючи особливості її нервової системи та бажання бути в центрі уваги, дадуть змогу дівчинці бути успішною, сформуєть відчуття реалізованості.

Ольга Х. розповіла про шестирічного хлопчика. Він швидко рахував, мав схильність до математики. Проте вихователі виявили це цілком випадково, оскільки сам хлопчик був дуже сором'язливим, завжди залишався в тіні. Але намагався бути корисним, допомагав вихователям, мав сформоване мовлення, був чутливим до проблем інших дітей, своєю присутністю «гармонізував простір». Майбутні фахівці зробили висновок, що для розвитку математичних обдарувань хлопчика йому потрібно допомогти позбутися зайвої скромності, сором'язливості. А у напрямі художньо-конструктивної діяльності пропонували йому виготовляти вироби, які сприяли розвитку математичних здібностей (модульне оригамі, виготовлення виробів з аркуша паперу, поділеного на 9;12;16 частин та інші).

Неабиякого значення надавали забезпеченню активності здобувачів освіти через включення в підготовку завдань, які сприяли формуванню творчого мислення. Задля цього на практичних заняттях, під час яких майбутні вихователі оволодівають уміннями та навичками виготовлення виробів з різних матеріалів, увагу приділяли розробці конспектів занять, моделюванню фрагментів занять у навчальній аудиторії.

Майбутні вихователі виконували також вправи на розвиток сензитивних здібностей (спостережливість, емпатія, розуміння та прогнозування поведінки дітей під час художньо-конструктивної діяльності). Наведемо приклади деяких з них.

Вправа на розвиток спостережливості.

У групі обирали здобувачку освіти, яка виходила за двері, у цей час інші майбутні вихователі розташовувалися в аудиторії: хтось сідав на стільці, хтось стояв. Викладач запрошував її і впродовж однієї хвилини пропонував запам'ятати

місце розташування інших учасників, надалі її знову просили вийти за двері. В аудиторії за цей час відбувалась зміна розташування частини учасників. Надалі запрошували здобувачку освіти зайти і розставити всіх по своїх місцях. Потім оцінювали якість спостережливості.

Вправу «Емоції» використовували для підвищення сприйняття педагогом дитини дошкільного віку. Учасники сідали півколом і отримували картки, на яких були записані різні емоційні реакції. Кожен учасник по черзі виходив і ставав спиною до решти. Його завданням було невербально зобразити емоцію або стан, записані на його картку. Мета інших – відчувати, що це: гнів, радість, сум, здивування і т.п.

Виконували вправи на розвиток сензитивності.

Учасники сідали у коло та намагалися відчувати емоційний стан іншого учасника поруч, по ліву руку. Надалі отримували зворотний зв'язок щодо правильності їхнього припущення.

Неабияке значення задля належної підготовки майбутніх вихователів до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку має самостійна робота здобувачів освіти: робота з навчально-методичною літературою, виконання творчих практичних завдань, систематизація науково-методичної інформації; участь у творчих проєктах, написання курсових та магістерських робіт. Враховуючи індивідуальні особливості та можливості майбутніх вихователів, рівень їх пізнавального інтересу та творчих здібностей, ми розробили комплекс різних завдань для організації *самостійної творчої роботи* майбутніх вихователів: пропонували конкретні навчальні завдання творчого характеру (підготувати ескіз оздоблення групової кімнати до одного із свят; підготувати ескіз оформлення приймальної кімнати за принципом сезонності), надавалися чіткі рекомендації щодо особливостей виконання такої роботи. Успішність самостійного виконання творчих художньо-конструктивних завдань на конкретну тематику зумовлювалася відповідним рівнем теоретичної підготовки. Наприклад, майбутні вихователі отримували завдання: опрацювати програму «Соняшник», виготовити один із виробів за розділом «Художня праця»

цієї програми. Описати, якими методами і прийомами роботи з дітьми слід володіти педагогу задля успішного виготовлення цього виробу, яких принципів при цьому слід дотримуватися. Задля успішного виконання цього завдання майбутнім фахівцям слід оволодіти відповідною сукупністю знань, комплексом умінь та навичок під час виконання практичних робіт. Завдання для самостійної роботи також стосувалися індивідуального вибору та засвоєння технік роботи з різними матеріалами у процесі виготовлення конкретних виробів, пошуку різних способів обробки паперу, тканини, ниток, природних, викидних матеріалів, втілення оригінальних творчих ідей тощо.

Для вдосконалення рівня засвоєння змісту дисципліни майбутнім вихователям пропонували й інші завдання для самостійної роботи. Вони полягали у підготовці до практичних занять та оформленні педагогічного портфоліо, який включав фотоколаж виробів та дизайн оформлення приміщення ЗДО. Робота передбачала виконання завдань пошукового та творчого характеру. Наприклад, майбутні вихователі опрацьовували серію публікацій К. Крутій [254; 255; 256] «Стіни, стеля та підлога, які говорять» у журналі «Дошкільне виховання» (№ 1; № 3; № 4). Зокрема аналізували особливості оформлення освітнього простору приймальної кімнати та її зонування (звертали увагу на естетичне та змістове наповнення батьківського куточка, стендів, на яких вихователь розміщує результати творчої художньо-продуктивної діяльності дітей дошкільного віку, художньо-конструктивної в тому числі, куточка іменинника, особливості відображення принципів сезонності у приймальній кімнаті), музичної зали, кабінету учителя-логопеда, практичного психолога, групової та спальної кімнат тощо, конструювали макети художньо-конструктивного перетворення освітнього простору ЗДО.

Професійному становленню майбутнього вихователя ЗДО сприяло написання курсових та випускових кваліфікаційних робіт (дод. Д). Вони стосувалися удосконалення професійної майстерності в плануванні художньо-конструктивної діяльності, конструюванні та виготовленні виробів з різних матеріалів; розробки програм гурткової роботи художньо-естетичного змісту,

розв'язання низки завдань з підготовки дидактичних матеріалів для закладів дошкільної освіти.

Відтак формувальний етап дослідження було спрямовано на досягнення належного рівня готовності здобувачів освіти контрольних та експериментальних груп до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку. Така підготовка здійснювалася відповідно за різними педагогічними системами: експериментальною та традиційною. Науково-педагогічний експеримент був природним (за характером та умовами його проведення та особливостями організації освітньої діяльності), передбачав наявність відповідних чинників: педагогічних умов, шляхів їх реалізації, науково-методичного та дидактичного забезпечення, яке відображено у структурно-функціональній моделі системи професійної підготовки майбутніх вихователів до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку. Зазначене впливало на перебіг освітнього процесу в закладі вищої педагогічної освіти та контролювалося експериментатором. Контрольні та експериментальні групи відповідно до проведеного нами констатувального етапу дослідження, були однорідними за якісним (відповідно до окреслених нами компонентів підготовки) та кількісним складом. Паралельно впродовж усього етапу дослідження ми здійснювали фіксацію рівнів сформованих знань, умінь та навичок здобувачів освіти, їхньої особистісно-мотиваційної сфери, сформованості особистісно-професійних якостей та розвитку творчості задля комплексного аналізу одержаних емпіричних даних. Зазначимо, що в контрольних групах у процесі нашого експериментального дослідження професійна підготовка майбутніх вихователів відбувалась за традиційною педагогічною системою, без урахування особливостей організації художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку в умовах ЗДО, відповідної спрямованості змісту навчальних дисциплін художньо-естетичного змісту. Упродовж нашого дослідження ми уклали методичні рекомендації для майбутніх вихователів. Ознайомлення здобувачів освіти з особливостями організації художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку здійснювалось дотично, в контексті вивчення навчальних

дисциплін («Основи образотворчого мистецтва з методикою викладання зображувальної діяльності» (основний навчальний компонент)), «Художня праця та основи дизайну» (вибірковий освітній компонент), які частково зорієнтовані на організацію художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку в ЗДО. В експериментальних групах ми реалізовували освітній процес відповідно до розробленої нами системи педагогічної професійної підготовки майбутніх вихователів до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку на основі розробленого комплексу педагогічних умов, який забезпечував належне її функціонування, дотримання відповідних специфічних принципів, сукупності доцільних дидактичних засобів задля її реалізації. Відтак підготовка майбутніх вихователів, залучених до експериментальних груп, мала неперервний характер, здійснювалась шляхом оволодіння здобувачами освіти комплексом навчальних дисциплін (в тому числі і художньо-естетичного змісту) та педагогічної практики.

4.4. Оцінка ефективності системи професійної підготовки майбутніх вихователів до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку

На контрольному етапі дослідження ми перевіряли ефективність реалізації в експериментальній групі (ЕГ) означених нами педагогічних умов та авторської системи професійної підготовки майбутніх вихователів до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку. За допомогою застосування методів математичної статистики з'ясували кількісні та якісні результати проведеного нами дослідження, ступінь їхньої валідності, об'єктивності, значущості.

Реалізацію поставлених нами завдань здійснювали шляхом використання методів, які представлено в параграфі 4.1. Означене дало змогу простежити динаміку змін експериментальної та контрольної груп щодо стану готовності майбутніх вихователів до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку.

Діагностику змін щодо сформованості *особистісно-мотиваційного* компонента готовності майбутніх вихователів до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку (завершальний етап) відображено у таблиці 4.7.

Таблиця 4.7

Результати діагностики рівнів сформованості *особистісно-мотиваційного* компонента готовності майбутніх вихователів до формування ХКД дітей дошкільного віку

Групи респондентів	МОТИВИ	Рівні			Узагальнений показник
		Високий	Середній	Початковий	K_M
ЕГ 320 осіб	Наявність інтересу до власної художньо-конструктивної діяльності	65 (20,31 %)	198 (61,88 %)	57 (17,81 %)	2,03
	Позитивне ставлення до художньо-конструктивної діяльності дошкільників	89 (27,81 %)	207 (64,69 %)	24 (7,5%)	2,2
	Усвідомлення потреби в набутті знань, вмінь і навичок задля належної організації художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку	85 (26,56 %)	216 (67,5 %)	19 (5,94 %)	2,2
	Наявність мотивації до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку	71 (22,19 %)	207 (64,69 %)	42 (13,12 %)	2,09
КГ 315 осіб	Наявність інтересу до власної художньо-конструктивної діяльності	31 (9,84%)	225 (71,43 %)	59 (18,73 %)	1,91
	Позитивне ставлення до художньо-конструктивної діяльності дошкільників	31 (9,84 %)	203 (64,45 %)	81 (25,71 %)	1,84
	Усвідомлення потреби в набутті знань, умінь і навичок задля належної організації художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку	34 (10,79 %)	209 (66,35 %)	72 (22,86 %)	1,88
	Наявність мотивації до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку	55 (17,46 %)	199 (63,17 %)	61 (19,37 %)	1,98

Як свідчать результати, які подано в таблиці 4.7, узагальнений показник K_M у експериментальній групі становить 2,13, а в контрольній – 1,9.

Порівняльний аналіз рівня мотиваційної готовності здобувачів освіти до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку відображено у таблиці 4.8.

Таблиця 4.8

Узагальнені кількісні показники рівня мотиваційної готовності майбутніх вихователів до формування ХКД з дітьми дошкільного віку

№	Показники	Експериментальні групи		Контрольні групи	
		До експ.	Після експ.	До експ.	Після експ.
1	Наявність інтересу до власної художньо-конструктивної діяльності	1,65	2,03	1,62	1,91
2	Позитивне ставлення до художньо-конструктивної діяльності дошкільників	1,93	2,2	1,84	1,88
3	Усвідомлення потреби в набутті знань, умінь і навичок задля належної організації художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку	1,79	2,2	1,76	1,88
4	Наявність мотивації до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку	1,86	2,09	1,8	1,98

Відтак показник щодо наявності інтересу до власної художньо-конструктивної діяльності здобувачів освіти в ЕГ зріс на 0,38, а в КГ – відповідно на 0,29. У напрямі позитивного ставлення до художньо-конструктивної діяльності дошкільників та потреби в набутті знань, умінь і навичок задля належної організації художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку приріст становить 0,27 у ЕГ та 0,04 у КГ. У сенсі усвідомлення потреби в набутті знань, умінь і навичок задля належної організації художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку приріст становить 0,41 у здобувачів освіти ЕГ та 0,12 у здобувачів освіти КГ. Мотивації до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку здобувачі освіти надають значно меншого значення: високий рівень у здобувачів освіти ЕГ – приріст становить 0,23, а у КГ – 0,18.

Результати діагностики сформованості особистісно-мотиваційного

компонента готовності майбутніх вихователів до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку на контрольному етапі дослідження свідчать про якісні зміни щодо формування позитивної мотивації у здобувачів освіти експериментальної групи. Цьому сприяли професійна спрямованість педагогічної підготовки до означеного виду діяльності, творча фахова особистість викладача ЗВО, проблемні запитання, усвідомлення здобувачами освіти впливу художньо-конструктивної діяльності на розвиток майбутньої особистості, забезпечення належного морально-психологічного клімату, створення ситуацій, які давали можливість здобувачам освіти подумати, проаналізувати, обговорити незрозумілі позиції під час попередньої підготовки, виконати самостійні підготовчі завдання тощо.

Результати діагностики за пізнавально-когнітивним критерієм на завершальному етапі дослідження представлено у таблиці 4.9 (відповідно до послідовності показників у таблиці 3.1).

Таблиця 4.9

Результати діагностики рівнів сформованості освітньо-інтегративного компонента готовності майбутніх вихователів до формування ХКД дітей дошкільного віку

Групи	Показники	Творчий		Репродуктивний		Початковий		K _{пк}
		к-сть	%	к-сть	%	к-сть	%	
ЕГ 320 осіб	I	46	14,38	216	67,5	58	18,12	1,96
	II	57	17,81	219	68,44	44	13,75	2,04
	III	65	20,31	206	64,38	49	15,31	2,05
	IV	69	21,56	198	61,88	53	16,56	2,05
КГ 315 осіб	I	25	7,96	178	56,54	112	35,5	1,72
	II	23	7,3	185	58,73	107	33,97	1,73
	III	49	15,55	165	52,38	101	32,07	1,83
	IV	41	13,01	155	49,21	119	37,78	1,75

Таким чином, узагальнювальний показник K_{пк} в експериментальній групі становить 2,03, а в контрольній – 1,75. Кількісні показники готовності здобувачів

освіти до організації ХКД з дітьми дошкільного віку за пізнавально-когнітивним критерієм представлено у таблиці 4.10 (відповідно до послідовності показників у таблиці 3.1).

Таблиця 4.10

Узагальнені кількісні показники готовності майбутніх вихователів до формування ХКД з дітьми дошкільного віку за пізнавально-когнітивним критерієм

Показники	Експериментальні групи			Контрольні групи		
	До експ.	Після експ.	Приріст	До експ.	Після експ.	Приріст
I	1,63	1,96	0,03	1,55	1,72	0
II	1,51	2,04	0,53	1,54	1,73	0,19
III	1,66	2,05	0,54	1,63	1,83	0,2
IV	1,62	2,05	0,43	1,73	1,74	0,01

Приріст узагальненого показника $K_{пк}$ щодо оволодіння художньо-естетичними знаннями, які акумулюють у собі інтегративний зміст дисциплін художньо-естетичного спрямування, становить у здобувачів освіти ЕГ 0,03, у здобувачів освіти КГ він відсутній. Приріст сформованості знань щодо розуміння важливості рефлексивно-діагностичних знань, які дають змогу коригувати власні потенційні можливості та якість докладених зусиль, у здобувачів освіти ЕГ становить 0,53, а у здобувачів освіти КГ – 0,19. Щодо наявності систематичних, повних та глибоких психолого-педагогічних знань, які слугують основою організації художньо-конструктивної діяльності педагога з дітьми дошкільного віку, закладають своєрідні первинні основи виховання дітей, в тому числі естетичного, трудового, морального, розумового тощо; ознайомлюють здобувачів освіти з віковими анатомо-фізіологічними особливостями художньо-конструктивної діяльності дітей, загального та психоемоційного розвитку дошкільників, то приріст у здобувачів освіти ЕГ становить 0,54, у здобувачів освіти КГ – 0,2. Щодо обізнаності здобувачів освіти із процесуально-технологічними знаннями, які поглиблюють поінформованість майбутнього педагога про способи та форми організації художньо-конструктивної діяльності

дітей приріст у здобувачів освіти ЕГ становить 0,65, у здобувачів освіти КГ – 0,2. Приріст сформованості знань щодо належної організації художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку здобувачів освіти ЕГ становить 0,21, у здобувачів освіти КГ – 0,2. Приріст у напрямі сформованості знань з метою оволодіння методами активізації пізнавальної та творчої діяльності дітей задля ознайомлення з різними технологіями виготовлення виробів у здобувачів освіти ЕГ становить 0,44, а у здобувачів освіти КГ він відсутній. Цьому сприяли лекційні заняття проблемного, проблемно-пошукового, дискусійного характеру, включення викладачем ЗДО у зміст лекційних занять елементів моделювання способів художньо-конструктивної діяльності, практичні заняття імітаційно-моделювального характеру, діалогічна взаємодія у напрямках викладач–здобувач освіти тощо.

Результати діагностики за конативно-едукативним критерієм на завершальному етапі дослідження представлено у таблиці 4.11 (відповідно до послідовності показників у таблиці 3.1).

Таблиця 4.11

Результати діагностики рівнів сформованості діяльнісного компонента готовності майбутніх вихователів до формування ХКД дітей дошкільного віку

Групи	Показники	Творчий		Репродуктивний		Початковий		К _{ке}
		к-сть	%	к-сть	%	к-сть	%	
ЕГ 320 осіб	I	49	15,31	215	67,19	56	17,5	1,98
	II	66	20,63	206	64,37	48	15	2,06
	III	61	19,06	212	66,25	47	14,69	2,04
	IV	65	20,31	201	62,81	54	16,88	2,03
КГ 315 осіб	I	29	9,21	168	53,33	118	37,46	1,7
	II	28	7,3	214	68,3	73	24,4	1,86
	III	30	10,48	175	56,5	110	33,02	1,74
	IV	39	13,01	201	63,18	75	23,81	1,89

Відповідно до результатів таблиці 4.11 узагальнювальний показник k_k у експериментальній групі становить 2,03, а у контрольній – 1,79. Кількісні показники готовності здобувачів освіти до формування ХКД дітей дошкільного віку за конативно-едукативним критерієм представлено в таблиці 4.12.

Таблиця 4.12

Узагальнені кількісні показники готовності майбутніх вихователів до формування ХКД з дітьми дошкільного віку за конативно-едукативним критерієм

Показники	Експериментальні групи			Контрольні групи		
	До експ.	Після експ.	Приріст	До експ.	Після експ.	Приріст
I	1,56	1,98	0,42	1,57	1,7	0,27
II	1,57	2,06	0,49	1,63	1,86	0,23
III	1,71	2,04	0,33	1,7	1,74	0,03
IV	1,87	2,03	0,16	1,84	1,89	0,05

Приріст узагальненого показника $k_{ке}$ щодо сформованості *конструктивно-комунікативних* умінь у здобувачів освіти ЕГ становить 0,42 у здобувачів освіти – 0,27. Приріст щодо сформованості *організаційних* умінь у здобувачів освіти ЕГ становить 0,49, а у здобувачів освіти КГ – 0,23. Приріст щодо рівня сформованості *художньо-конструктивних* умінь, які передбачали інтелектуальне предметно-маніпулятивне проектування, у здобувачів освіти ЕГ становить 0,33 та 0,03 у здобувачів освіти КГ. Щодо сформованості *рефлексивно-діагностичних* умінь приріст становить у здобувачів освіти ЕГ – 0,16, а у здобувачів освіти КГ – 0,05. Цьому сприяли демонстрування здобувачами освіти способів виготовлення виробів, аналіз шляхів вирішення проблемних ситуацій, аналіз особливостей впливу художньо-конструктивної діяльності на розвиток особистості дитини за певним алгоритмом, моделювання форм організації художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку, формувальне оцінювання, спрямоване на фіксацію позитивних навчальних результатів майбутніх педагогів тощо.

Рівень сформованості готовності до ХКД за рефлексивно-коригувальним

критерієм на завершальному етапі дослідження у здобувачів освіти КГ і ЕГ представлено в таблицях 4.13 та 4.14.

Таблиця 4.13

Рівні сформованості особистісно-професійних якостей

Гру-пи	Особистісно-професійні якості	Рівні						Крк
		Високий		Середній		Початковий		
		к-сть	%	к-сть	%	к-сть	%	
ЕГ	Спостережливість	73	22,81	208	65	39	12,19	2,11
	Відповідальність	149	46,56	160	50	11	3,44	2,43
	Цілеспрямованість	84	26,25	191	59,69	45	14,06	2,12
	Емпатія	97	30,31	169	52,81	54	16,88	2,13
	Тактовність	94	29,38	163	50,94	63	19,68	2,1
КГ	Спостережливість	54	17,14	166	52,7	95	30,16	1,87
	Відповідальність	93	29,52	178	56,51	44	13,97	2,16
	Цілеспрямованість	37	11,75	160	50,79	118	37,46	1,74
	Емпатія	64	20,32	136	43,17	115	36,51	1,84
	Тактовність	34	10,79	162	51,43	119	37,78	1,73

За результатами, зазначеними в таблиці 4.13, у респондентів експериментальних груп на значно вищому рівні сформована спостережливість. У здобувачів освіти контрольних груп ця якість особистості потребувала удосконалення. Відповідальність у респондентів обох груп сформовано значно краще, оскільки вона дебільшого притаманна майбутнім вихователям. Такими якостями як емпатія, тактовність, респонденти ЕГ оволоділи значно краще, в здобувачів освіти КГ вони потребували вдосконалення. Сформованість цілеспрямованості у респондентів ЕГ перебувала на значно кращому рівні. Вважаємо, що цьому сприяло спонукання здобувачів освіти висловлювати свої міркування навіть тоді, коли вони здавалися їм недостатньо змістовними, надання їм можливостей вільно розмірковувати, висловлювати власні припущення чи судження. Ситуації подиву (здивування) зумовлювали інтерес до навчання, надавали процесу професійної підготовки жвавості, динамізму, сприяли

проникненню у глибинну сутність явищ.

Результати сформованості готовності до ХКД за рефлексивно-коригувальним критерієм на контрольному етапі дослідження представлено в таблиці 4.14.

Таблиця 4.14

Результати діагностики рівнів сформованості рефлексивно-оцінювального компонента готовності майбутніх вихователів до формування ХКД дітей дошкільного віку

Групи	Показники	Високий		Середній		Початковий		Крк
		к-сть	%	к-сть	%	к-сть	%	
КГ	Наявність творчого потенціалу щодо реалізації художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку.	84	26,25	191	59,69	45	14,06	2,12
	Наявність творчого потенціалу щодо реалізації власної художньо-конструктивної діяльності в ЗДО	72	22,5	208	65	40	12,5	2,1
	Здатність здійснювати саморегуляцію емоційно-психологічного стану задля успішної творчої художньо-конструктивної діяльності	48	15	215	67,19	57	17,81	1,97
ЕГ	Наявність творчого потенціалу щодо реалізації художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку	31	9,9	214	67,9	70	22,2	1,83
	Наявність творчого потенціалу щодо реалізації власної художньо-конструктивної діяльності в ЗДО	23	7,3	185	58,73	107	33,97	1,73
	Здатність здійснювати саморегуляцію емоційно-психологічного стану задля успішної творчої художньо-конструктивної діяльності	21	6,67	166	52,7	128	40,63	1,31

Відповідно до результатів таблиць 4.13 та 4.14 узагальнювальний показник Крк у експериментальній групі становить 2,14, а в контрольній – 1,77. Кількісні показники готовності майбутніх вихователів до формування художньо-

конструктивної діяльності дітей дошкільного віку за рефлексивно-коригувальним критерієм представлено в таблиці 4.15.

Таблиця 4.15

Кількісні показники готовності майбутніх вихователів до формування ХКД з дітьми дошкільного віку за рефлексивно-коригувальним критерієм

Показники	Експериментальні групи			Контрольні групи		
	До експ.	Після експ.	Приріст	До експ.	Після експ.	Приріст
Спостережливість	1,74	2,11	0,37	1,71	1,87	0,16
Відповідальність	2,05	2,43	0,38	2,01	2,16	0,15
Цілеспрямованість	1,63	2,12	0,49	1,62	1,74	0,12
Емпатія	1,77	2,13	0,36	1,8	1,84	0,04
Тактовність	1,62	2,1	0,48	1,64	1,73	0,09
Наявність творчого потенціалу щодо реалізації художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку.	1,77	2,12	0,35	1,73	1,83	0,1
Наявність творчого потенціалу щодо реалізації власної художньо-конструктивної діяльності в ЗДО	1,58	2,1	0,52	1,59	1,73	0,14
Здатність здійснювати саморегуляцію емоційно-психологічного стану задля успішної творчої художньо-конструктивної діяльності	1,3	1,97	0,67	1,3	1,31	0,01

Приріст щодо уміння саморегуляції емоційно-психологічного стану задля успішної творчої художньо-конструктивної діяльності у здобувачів освіти ЕГ становить 0,67, а у здобувачів освіти КГ – 0,01.

Як свідчать результати дослідження, які подано в таблиці 4.15, рівень мотиваційної, теоретичної і практичної готовності майбутніх вихователів до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку підвищився. У порівнянні із результатами констатувального етапу дослідження він є значно вищим, проте динаміка якісних змін у КГ та ЕГ різна. Цьому сприяло спрямування здобувачів освіти на реалізацію індивідуально-творчої складової особистості, формування особистісно-професійних якостей, які впливають на результат художньо-конструктивної діяльності з дошкільниками; формування

найбільш значущих груп умінь і навичок, які забезпечують успіх майбутньої професійної діяльності в напрямі саморозвитку та самовдосконалення, самопізнання, спрямованість на розвиток педагогічної творчості, осмислення якості власної художньо-конструктивної діяльності. Забезпечення операційної оснащеності суб'єктів мислення спонукало здобувачів освіти до психологічного обґрунтування художньо-конструктивного процесу, спрямовувало застосовувати поетапність: виклик, осмислення змісту, рефлексію; давало можливість досягти ситуацій, за яких майбутній вихователь сам конструює освітній процес, урахувавши реальні цілі, відстежує напрями власного розвитку чи навчальної діяльності, визначає конкретний результат.

Узагальнений показник ефективності формування готовності здобувачів освіти до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку на завершальному етапі дослідження обчислювали шляхом знаходження середнього арифметичного значення $Kз$:

$Kз$ – узагальнений показник готовності майбутніх вихователів до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку в ЕГ та КГ на завершальному етапі дослідження.

Отож

$$Kз_{ег} = \frac{2,13+2,03+2,03+2,14}{4} = 2,08,$$

$$Kз_{кг} = \frac{1,9+1,75+1,79+1,77}{4} = 1,8.$$

Відтак приріст узагальненого показника у здобувачів освіти ЕГ становить 0,38, а у здобувачів освіти КГ – 0,11.

Узагальнену рівневу готовність майбутніх вихователів до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку експериментальних та контрольних груп (таблиця 4.16) обчислювали за формулою:

$$L = \frac{M}{N} * 100\%, \quad (4.2),$$

де

L – відносний обсяг знань здобувачів освіти у відсотках; узагальнений показник правильного виконання завдань у відсотках;

M – загальна кількість правильних відповідей здобувачів освіти, які належать до одного рівня;

N – кількість завдань, яку виконували здобувачі освіти.

Таблиця 4.16

Готовність майбутніх вихователів до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку (контрольний етап)

Критерії готовності	Групи респондентів											
	ЕГ						КГ					
	Рівні						Рівні					
	Творчий		Репродуктивний		Початковий		Творчий		Репродуктивний		Початковий	
	абс. кількість	%	абс. кількість	%	абс. кількість	%	абс. кількість	%	абс. кількість	%	абс. кількість	%
Пізнавально-когнітивний	50	18,43	210	65,63	51	15,94	34	10,79	171	54,29	110	34,92
Конативно-ефективний	60	18,75	209	65,31	51	15,94	31	9,84	189	60	95	30,16
Критерії готовності	ЕГ						КГ					
	Рівні						Рівні					
	Високий		Середній		Початковий		Високий		Середній		Початковий	
Мотиваційний	78	24,38	207	64,69	35	10,93	39	12,38	167	53,02	109	34,6
Рефлексивно-коригувальний	88	27,5	188	58,75	44	13,75	45	14,28	171	54,29	99	31,43
Загальний	71	22,19	204	63,75	45	14,06	37	11,75	174	55,23	104	33,02
Загальний (до експ.)	24	7,5	182	56,87	114	35,63	23	7,3	177	56,19	115	36,51

Динаміку рівнів готовності майбутніх вихователів до формування

художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку представлено на рис. 4.2.

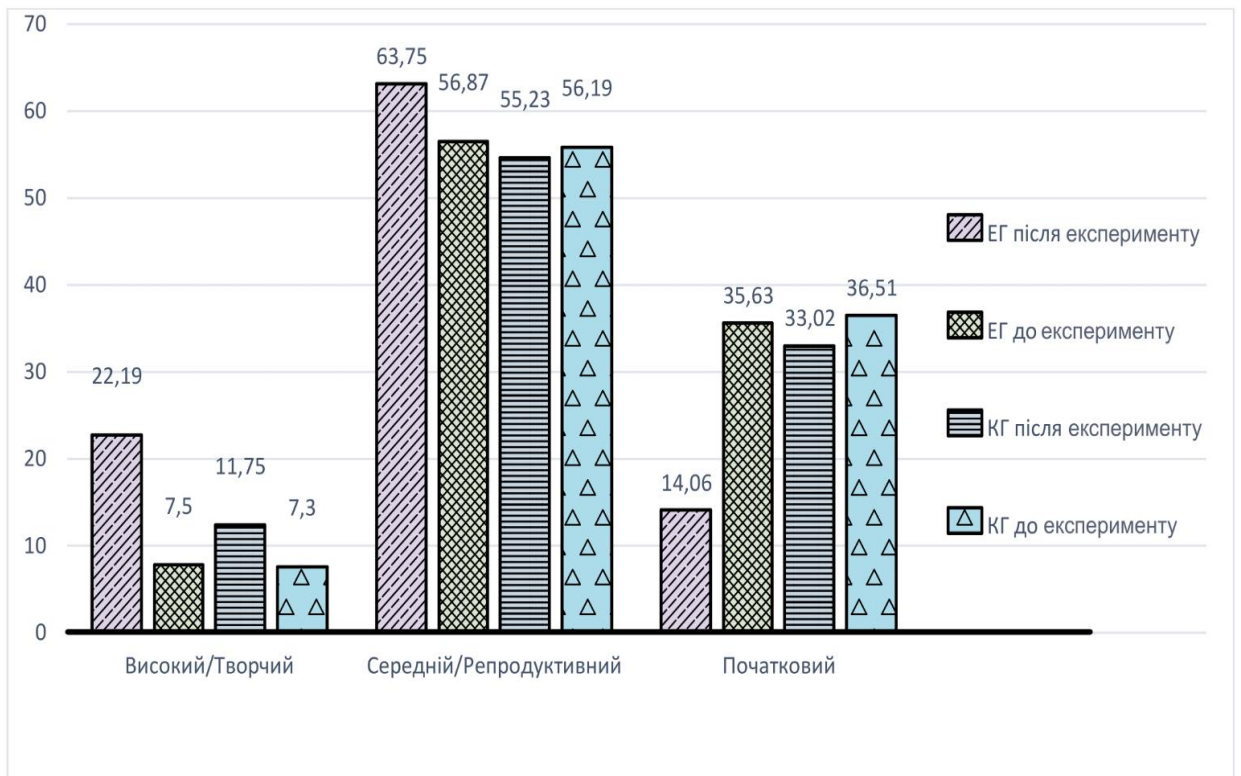


Рис. 4.2. Динаміка рівнів готовності майбутніх вихователів до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку (у %)

Зведені результати якісних змін характеристики рівня готовності майбутніх вихователів до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку здобувачів освіти КГ й ЕГ упродовж дослідно-експериментальної роботи представлено в таблиці 4.17.

Аналіз динаміки якісних змін готовності майбутніх вихователів до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку (див. таблицю 4.17) на початковому рівні готовності засвідчив найбільш суттєві зміни. Означене зумовлено зменшенням відсоткової кількості здобувачів освіти на 21,57 % в експериментальних групах та на 3,36 % – в контрольних групах. Деяко зросла кількість здобувачів освіти із середнім/репродуктивним рівнем у ЕГ (на 6,88 %) та знизилась у КГ (на 0,96 %). Високий/творчий рівень готовності зріс в обох групах респондентів: у ЕГ – на 14,69 %, а у КГ – на 4,45 %.

Таблиця 4.17

Динаміка якісних змін готовності майбутніх вихователів до формування
художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку
(контрольний етап)

Критерії ГОТОВНОСТІ	Групи респондентів											
	ЕГ						КГ					
	Рівні						Рівні					
	Творчий / Високий		Репродук- тивний / Середній		Початко- вий		Творчий / Високий		Репродук- тивний / Середній		Початко- вий	
	абс. кількість	%	абс. кількість	%	абс. кількість	%	абс. кількість	%	абс. кількість	%	абс. кількість	%
Загальний (після експ.)	71	22,19	204	63,75	45	14,06	37	11,75	174	55,23	104	33,02
Загальний (до експ.)	24	7,5	182	56,87	114	35,63	23	7,3	177	56,19	115	36,51
Динамі- ка якісних змін, %	+14,69 %		+6,88 %		-21,57 %		+4,45 %		-0,96%		-3,36%	
Абсолют- не середнє значення (Ср)	14,38 %						2,92%					
Порівня- льний показник абсолют- ного середньо- го значення	11,46											

Абсолютний середній показник, який засвідчує якісні зміни рівнів готовності майбутніх вихователів до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку, засвідчив позитивну динаміку: 14,38 % – у респондентів ЕГ та 2,92 % – у респондентів КГ. Проте в здобувачів освіти експериментальних груп він виявся вищим на 11,46 %. Означене, на нашу думку, засвідчує ефективність запропонованої системи підготовки майбутніх вихователів до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку.

Для перевірки достовірності отриманих висновків під час формувального експерименту проведено статистичний аналіз результатів з перевіркою гіпотези дослідження. Було з'ясовано, наскільки суттєвою є різниця між результатами, отриманими в експериментальних та контрольних групах. Ми намагались з'ясувати, чи можна вважати отримані результати наслідком дії методики нашого дослідження, а не впливом випадкових чинників. Задля цього скористалися методом перевірки статистичних гіпотез за критерієм Стьюдента для порівняння двох вибірових середніх значень. Спостережуване значення критерію Стьюдента визначали за формулою

$$t = \frac{\bar{x} - \bar{y}}{\sqrt{\frac{(n_1 - 1)S_x^2 + (n_2 - 1)S_y^2}{n_1 + n_2 - 2}}} \times \sqrt{\frac{n_1 \cdot n_2}{n_1 + n_2}}, \quad (3.5)$$

де $\bar{x}; \bar{y}$ – вибірові середні значення у відповідних експериментальних та контрольних групах; $\bar{x} = 2,08$; $\bar{y} = 1,8$;

n_1 і n_2 – значення кількості здобувачів освіти експериментальних (n_1) та контрольних (n_2) груп; $n_1=320$, $n_2=315$;

$S_x^2; S_y^2$ – вибірові дисперсії у експериментальних (S_x^2) та контрольних (S_y^2) групах.

Вибіркові дисперсії підраховували за формулою

$$S^2 = \frac{1}{n-1} \cdot \sum_{i=1}^n (x_i - \bar{x})^2, \quad (3.6)$$

де n – кількість здобувачів освіти у відповідних групах;

x_i – поточне вибірове значення;

\bar{x} – вибірове середнє значення.

За формулою (3.6) отримано значення вибірових дисперсій: $S_x^2 = 1,29$; $S_y^2 = 1,78$;

За формулою (3.5) обчислено спостережуване значення критерію Стьюдента

$$t = \frac{2.08 - 1.8}{\sqrt{\frac{(320-1)1.29 + (315-1)1.78}{320+315-2}}} \times \sqrt{\frac{320 \cdot 315}{320+315}} = 2,849. \quad (3.7)$$

Для визначення теоретичного значення критерію Стьюдента обчислено кількість ступенів свободи за формулою

$$f = n_1 + n_2 - 2, \quad (3.8)$$

звідки маємо $f=315+320-2=633$.

Був заданий рівень значущості критерію Стьюдента $\alpha=0,01$. Згідно таблиці Стьюдента [490] при кількості ступенів свободи $f=633$ і рівні значущості $\alpha=0,01$ граничне значення критерію Стьюдента $t_{\text{теоретичне}}=2,33$. Гіпотезу дослідження підтверджено, якщо $[t_{\text{теоретичне}}] < t_{\text{експериментальне}}$. Таким чином виконується нерівність $t_{\text{теоретичне}}=2,33 < t=2,849$, тобто граничне значення критерію Стьюдента менше спостережуваного значення цього критерію. Отже, гіпотеза про нерівність вибіркового середнього значень приймається зі значенням ймовірності $p=1-\alpha=1-0,01=0,99$. Тобто різниця між результатами, отриманими в експериментальних та контрольних групах, є суттєвою.

Отже експериментальна методика підготовки майбутніх вихователів до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку є ефективною та свідчить про фактори стійкого професійного зростання.

Висновки до четвертого розділу

Метою проведення експериментального дослідження було підвищення рівня готовності майбутніх вихователів до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку. Задля цього слід було реалізовувати такі завдання: 1) розробити комплекс діагностичних засобів задля визначення готовності майбутнього вихователя ЗДО застосування ХКД за всіма окресленими нами компонентами, критеріями та показниками готовності; 2) з'ясувати рівень готовності майбутніх вихователів ЗДО у здобувачів освіти ЕГ та КГ до організації ХКД з дітьми дошкільного віку; 3) зреалізувати в експериментальній групі (ЕГ) окреслені нами педагогічні умови та авторську систему професійної підготовки майбутніх вихователів до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку; 4) перевірити ефективність реалізованих нами педагогічних умов та розробленої системи професійної підготовки майбутніх вихователів до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку; 5) за допомогою методів математичної статистики з'ясувати кількісні та якісні результати проведеного нами дослідження, охарактеризувати їхню валідність,

об'єктивність, значущість.

Результати досліджень на констатувальному етапі дослідження засвідчили, що здобувачі освіти відчувають труднощі в самостійному та різнобічному обґрунтуванні впливу художньо-конструктивної діяльності на різносторонній розвиток дитини, не завжди усвідомлюють шляхи реалізації програмних завдань щодо особливостей художнього конструювання дошкільників. Здобувачі освіти не готові розкрити їх внутрішню природу, науково обґрунтувати, не завжди скеровують здобуті знання на розв'язання конкретних ситуацій щодо художньо-конструктивної діяльності дітей. Зокрема, нами діагностовано такі рівні готовності майбутніх фахівців до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку: високий/творчий рівень – 7,5 % у респондентів ЕГ та 7,3 % у респондентів КГ; середній/репродуктивний рівень – 56,87 % у респондентів ЕГ та 56,19 % у респондентів КГ; початковий рівень – 35,63 % у респондентів ЕГ та 36,51 % у респондентів КГ. Значна частина здобувачів освіти виявилась неспроможною знайти логічні взаємозв'язки між іншими навчальними дисциплінами, які опановують діти в ЗДО. Не всі майбутні вихователі спроможні виокремити центральне, опорне поняття у вивченні особливостей роботи з різними матеріалами та не завжди окреслюють раціональні способи організації аналогічної діяльності під час роботи з дітьми.

Значна частина здобувачів освіти не володіє належними знаннями щодо важливості якісної художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку задля їхнього повноцінного розвитку. Майбутні фахівці недостатньо розуміли основні функції педагога під час організації художньо-конструктивної діяльності з дітьми, відчували нестачу умінь враховувати особливості розвитку творчих здібностей дітей; зі значними утрудненнями здійснювали своєчасний контроль; майже не використовували методів пізнавальної та творчої діяльності дітей.

На формувальному етапі нашого експериментального педагогічного дослідження ми впроваджували в освітній процес ЗВО систему професійної підготовки майбутніх вихователів до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку впродовж кількох взаємопов'язаних етапів:

ознайомлювального, фундаментально-базового, діяльнісного, завершального. Основою означеної підготовки слугувала створена нами структурно-функціональна модель системи професійної підготовки майбутніх вихователів до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку. Науково-педагогічний експеримент був природним (за характером і умовами його проведення та особливостями організації освітньої діяльності здобувачів освіти), передбачав наявність відповідних чинників: педагогічних умов, шляхів їх реалізації, науково-методичного та дидактичного забезпечення, яке відображено у структурно-функціональній моделі системи професійної підготовки майбутніх вихователів до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку. Зазначене впливало на перебіг освітнього процесу в закладі вищої педагогічної освіти та контролювалося експериментатором. Контрольні та експериментальні групи, відповідно до проведеного нами констатувального етапу дослідження, були однорідними за якісним (відповідно до окреслених компонентів підготовки) та кількісним складом. Підготовка майбутніх вихователів, залучених до експериментальних груп, мала неперервний характер, здійснювалась шляхом оволодіння здобувачами освіти комплексом навчальних дисциплін (в тому числі і художньо-естетичного змісту) та педагогічної практики. Впроваджено міждисциплінарне узгоджене інтегрування змісту навчальних дисциплін, викладання яких забезпечували належними формами та методами організації освітнього процесу в ЗВО, а також відповідним навчально-методичним супроводом. Експериментально перевірено ефективність реалізації педагогічних умов підготовки майбутніх вихователів до формування художньо-конструктивної діяльності з дошкільниками в умовах закладу дошкільної освіти. Професійну підготовку здобувачів освіти КГ здійснювали за традиційною педагогічною практикою з окремим елементами експериментальної системи.

Аналіз динаміки якісних змін готовності майбутніх вихователів до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку на початковому рівні засвідчив найбільш суттєві зміни у показниках. Означене зумовлено зменшенням відсоткової кількості здобувачів освіти на 21,57 % в

експериментальних групах та на 3,36 % – в контрольних групах. Дещо зросла кількість здобувачів освіти із середнім/репродуктивним рівнем у ЕГ (на 6,88 %) та знизилась у КГ (на 0,96 %). Високий/творчий рівень готовності зріс в обох групах респондентів: у ЕГ – на 14,69 %, а у КГ – на 4,45 %. Абсолютний середній показник, який засвідчує якісні зміни рівнів готовності майбутніх вихователів до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку, засвідчив позитивну динаміку: 14,38 % – у респондентів ЕГ та 2,92 % – у респондентів КГ. Проте в здобувачів освіти експериментальних груп він виявся вищим на 11,46 %. Означене засвідчує ефективність запропонованої системи професійної підготовки майбутніх вихователів до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку.

Основні наукові результати, які викладено в четвертому розділі, опубліковано [44; 45; 52; 55; 58; 59; 62; 64; 65; 66; 67; 68; 71; 72; 75; 83; 84; 86; 87; 88; 90; 92; 93].

ВИСНОВКИ

1. На основі науково-педагогічного аналізу досліджуваної проблеми встановлено, що художньо-конструктивна діяльність дітей дошкільного віку характеризується перманентним поступом, розпочинається в умовах сімейного виховання, формується і вдосконалюється в ЗДО. Комплексний аналіз науково-методичних джерел дав змогу виявити такі *складові художньо-конструктивної діяльності дошкільників*: аналітико-пізнавальна, конструктивно-перетворювальна, художньо-творча, особистісна.

Художньо-конструктивну діяльність дітей дошкільного потрактовано як художньо-продуктивну діяльність дошкільників, яка спрямована на виготовлення дітьми виробів засобами художнього конструювання, моделювання конструйованого об'єкта, створення художнього образу; як художньо-творчу діяльність вихованців, спрямовану на вирішення естетичних, функціональних, ужиткових завдань формотворення, що закладає основи естетичного ставлення людини до світу, її цілісного і гармонійного розвитку; як засіб актуалізації інтелектуальних і творчих можливостей дітей через прагнення до творчої самореалізації й самовиявлення в різних видах художньо-конструктивної діяльності; як чинник формування художньо-конструкторських (художніх, проєктних, технологічних) умінь та навичок; засіб формування початкових основ дизайну; інтегративну діяльність, яка поєднується із ознайомленням дітей з образотворчим і декоративним мистецтвом, логіко-математичним розвитком, ознайомленням дітей з природою, розвитком мовлення, ознайомленням дітей із суспільним довкіллям, народознавством, а також з ігровою, музичною, театралізованою, хореографічною та іншими діяльностями, які мають різне корисне призначення, оскільки органічно поєднують у собі надбання різних галузей науки, мистецтва, техніки.

Уточнено, що *художня праця дітей дошкільного віку* є складовою трудового виховання, засобом активізації творчої активності вихованців, сприяє формуванню конструктивних умінь та навичок засобами художнього конструювання з паперу та картону, природними, викидними, штучними

матеріалами, тканинами, нитками, які обумовлено зовнішніми рухами та внутрішніми відчуттями (сприймання предмета, виробу, який виготовлятимуть діти загалом, обмірковування уявної картинки майбутнього виробу з наступним продумуванням послідовності роботи).

Предметно-перетворювальну художньо-конструктивну діяльність дітей дошкільного віку визначено як процес творчості. Відтак ступінь новизни продуктів творчої діяльності дошкільника варіюється в межах індивідуального особистісного розвитку, а його креативність характеризується своєрідною умовністю новизни, у якій результативним є сам процес творчої художньо-конструктивної діяльності, а згодом – і його цінність.

2. Виділено такі особливості художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку: первинне хвилювання (переживання), бажання, яке слугує поштовхом до створення чогось нового; предметно-перетворювальна діяльність з конкретним матеріалом для творчості окремими засобами; естетичне оформлення, впорядкування результатів такої діяльності, яка обов'язково містить елемент суспільної значущості. Формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку потребує реалізації особистісно-діяльнісного підходу педагога щодо налагодження взаємодії з дітьми дошкільного віку: художньо-конструктивній діяльності дітей притаманний активний, емоційно насичений, часто непередбачуваний зміст; вона базується на врахуванні вікових, індивідуальних особливостей дітей; неабияке значення в організації художньо-конструктивної діяльності відведено особистості педагога, тематичному плануванню, узгодженому із розділами чинної програми, за якою працює заклад дошкільної освіти, методам, формам та засобам роботи з дітьми, умовам повноцінного розвитку майбутньої творчої особистості.

Аналіз особливостей художньо-конструктивної діяльності дітей, а також змісту такої діяльності в освітніх документах зумовили розробку структури художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку в умовах ЗДО. Відтак структура відображає взаємодію: мети та завдань (формувати художньо-конструктивну діяльність дітей дошкільного віку, сприяти повноцінному розвитку, здійснювати педагогічний вплив на дитину для формування потреби її

самовираження за допомогою різних засобів (приладів та матеріалів) задля набуття нею досвіду власного творчого перетворення дійсності, активізації її уяви і фантазії, мислення, розвитку інтелектуальних й естетичних почуттів; специфічних принципів організації художньо-конструктивної діяльності дітей (організація розвивального середовища, самостійного вибору матеріалів та засобів, відповідної професійної підготовки вихователів у сфері художньої праці та основ дизайну); видів художньо-конструктивної діяльності (робота з папером та картоном; робота з тканинами та нитками; робота з природними та викидними матеріалами); способів організації художньо-конструктивної діяльності (виконання виробів за зразком педагога, моделлю, аналогією, коментарем, темою, задумом, умовами, уявою) з дітьми дошкільного віку; компетентностей (предметно-практичної, технологічної; мистецько-творчої; особистісної, ігрової, логіко-математичної; сенсорно-пізнавальної; дослідницької; мовленнєвої, природничо-екологічної), які формуються в дітей дошкільного віку комплексом освітніх засобів у ЗДО, в тому числі художньо-конструктивною діяльністю дітей; напрямів впливу художньо-конструктивної діяльності на повноцінний розвиток особистості: естетичне, розумове, трудове, екологічне, фізичне виховання дітей; сенсомоторний розвиток; розвиток усіх психічних процесів; підготовка дитини до навчання у школі; форм організації художньо-конструктивної діяльності дошкільників: заняття з художньої праці, образотворчого мистецтва, самостійна художньо-продуктивна діяльність дітей, ігрова діяльність, екскурсії, виставки; методів організації художньо-конструктивної діяльності дітей (пояснення, коментування, демонстрування порядку виконання дій, правил, способів виконання, технічних прийомів роботи та художньо-естетичного оформлення виробу; аналіз та оцінка художньо-конструктивного процесу; ігрові методи).

3. З'ясовано, що професійну підготовку майбутніх вихователів до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку слід організовувати у таких напрямках: 1) художньо-конструктивна діяльність дітей дошкільного віку, яка передбачає такі види робіт: проведення занять з дітьми, екскурсії, організація виставок робіт дітей, організація самостійної художньо-

конструктивної діяльності дітей, робота з батьками; 2) власна художньо-конструктивна діяльність педагога: виготовлення різних дидактичних матеріалів для занять, ігор дітей, атрибутів до свят; дизайнерська діяльність (естетичне оформлення помешкання ЗДО, майданчика для ігор, ділянки закладу дошкільної освіти).

4. Здійснено структурно-компонентну характеристику підготовки майбутніх вихователів до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку. Виокремлено такі структурні компоненти цього феномена: *особистісно-мотиваційний компонент*, який передбачає наявність відповідної мотивації, що спонукає належним чином здійснювати художньо-конструктивну діяльність; *освітньо-інтегративний компонент*, який спонукає до якіснішого засвоєння знань та формування вмінь в окресленому напрямі; *діяльнісний компонент*, який охоплює сформованість художньо-конструктивних умінь і навичок, практичне застосування здобутих знань; *рефлексивно-оцінювальний компонент*, який забезпечує аналіз і оцінку власних надбань особистісно-професійного саморозвитку, здатність до рефлексії щодо сформованості професійно-особистісних якостей.

Уточнено, що *система професійної підготовки майбутніх вихователів до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку* становить цілеспрямовану педагогічну взаємодію, яка здійснюється через комплекс форм, методів, засобів предметно-перетворювальної діяльності для реалізації змісту дисциплін художньо-естетичного спрямування відповідно до окреслених завдань та цілей з урахуванням особливостей художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку, навчальної діяльності здобувачів освіти, умов майбутньої професійної діяльності, педагогічних закономірностей і принципів.

5. З'ясовано, що готовність майбутніх вихователів до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку є інтегративним особистісним утворенням, що полягає в системній єдності знань, умінь та навичок на основі особистісно-мотиваційного, освітньо-інтегративного, діяльнісного,

рефлексивно-оцінювального компонентів підготовки, сформованості особистісно-професійних якостей, які забезпечуватимуть успішну аналітико-пізнавальну, конструктивно-перетворювальну, художньо-творчу діяльність в умовах ЗДО.

Виокремлено критерії, показники та схарактеризовано рівні готовності майбутніх вихователів до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку: *мотиваційний* (діагностика рівня сформованості мотиваційної готовності особистості), *пізнавально-когнітивний* (наявність відповідних знань, які необхідні для належної підготовки майбутніх вихователів в означеному аспекті), *конативно-едукативний* (належний рівень сформованості відповідних умінь) *рефлексивно-коригувальний* (сформованість особистісно-професійних якостей, наявність творчого потенціалу в означеному виді діяльності).

6. У результаті проведеного аналізу науково-педагогічних джерел, емпіричного дослідження, аналізу досвіду роботи у ЗВО в означеному аспекті розроблено структурно-функціональну модель системи професійної підготовки майбутніх вихователів до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку, яка відображає: *взаємодію компонентів* підготовки до формування художньо-конструктивної діяльності в умовах ЗДО (особистісно-мотиваційного, освітньо-інтегративного, діяльнісного, рефлексивно-оцінювального); *методологічних підходів* до побудови освітнього процесу в ЗВО, які забезпечують спрямованість майбутніх вихователів на підготовку до керівництва художньо-конструктивною діяльністю дітей дошкільного віку (системного, особистісно орієнтованого, компетентнісного, діяльнісного, аксіологічного, культурологічного); *принципів підготовки* (загальних: *принцип інноваційності, визнання самоцінності особистості, гуманізації освітнього процесу в ЗВО, індивідуалізації в організації освітнього процесу, співтворчості, діалогізації професійного педагогічного процесу*; специфічних: принцип міждисциплінарного підходу, позитивного емоційного фону навчання, самовибудовування (дисипації) творчих здібностей, урахування зони найближчого розвитку в напрямі здобуття студентами власних художньо-конструктивних умінь та навичок, діяльнісного підходу, етноестетики);

сукупності взаємопов'язаних педагогічних умов підготовки; *функцій* (організаційна, освітня, розвивальна, виховна, діагностична, коригувальна, моделювальна, мобілізаційна, трансформаційна, прогностична); *етапів підготовки* (ознайомлювальний, фундаментально-базовий, діяльнісний, завершальний); *критеріїв та показників готовності* (мотиваційний, пізнавально-когнітивний, конативно-едукативний, рефлексивно-коригувальний); *рівнів готовності* майбутніх вихователів до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку за кожним із критеріїв відповідно; *змісту підготовки* здобувачів освіти, в основу якого покладено загальнопедагогічні, психолого-педагогічні, художньо-естетичні, технологічні, діагностико-прогностичні знання; *форм підготовки*: аудиторні (лекції-презентації, лекції-диспути, практичні заняття, віртуальні екскурсії, відеотренінги, воркшопи, майстер-класи) та позааудиторні (екскурсії, майстер-класи, волонтерство, самостійна робота здобувачів освіти, педагогічна практика); форм організації роботи здобувачів освіти на заняттях: колективні (флешмоби), індивідуальні та групові; *методів підготовки*: організації освітньої діяльності здобувачів освіти (творчі завдання, диспути, моделювання, есе, розвивально-стимулювальні вправи, вправляння у художньо-конструктивних техніках, проблемні ситуації, дослідження з художньо-конструктивними матеріалами, аналіз педагогічних ситуацій); мотивації та активізації освітньої діяльності здобувачів освіти (опора на попередньо здобутий досвід, відчуття успіху в означеному напрямі, заохочування, дискусія, випереджувальна позитивна оцінка, педагогічні ігри); методи творчого розвитку здобувачів освіти («мозковий штурм», метод «синектики», аглютинації, гіперболізації, морфологічний аналіз, метод «інциденту»); контролю та самоконтролю (самоаналіз сформованості художньо-конструктивних умінь, практичної діяльності з дітьми, взаємоаналіз та ін.); *засобів підготовки* (підручники, методичні вказівки, посібники, платформа дистанційного навчання, наочність, інтернет-ресурси).

Важливими компонентами структурно-функціональної моделі системи професійної підготовки майбутніх вихователів до формування художньо-

конструктивної діяльності дітей дошкільного віку є мета та завдання (сформувати готовність мабутьніх вихователів до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку), результат.

7. Обґрунтовано педагогічні умови підготовки майбутніх вихователів до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку (формування позитивної мотивації для організації художньо-конструктивної діяльності як засобу різнобічного виховання й розвитку дошкільників; інтеграція змісту навчальних дисциплін щодо формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку; моделювання майбутньої художньо-конструктивної діяльності з вихованцями; залучення майбутніх педагогів до художньо-конструктивної діяльності з дітьми у процесі проходження педагогічної практики; забезпечення належного креативного середовища задля формування готовності до проведення занять з художньої праці в ЗДО).

8. Експериментально перевірено ефективність системи професійної підготовки майбутніх вихователів до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку в умовах ЗДО.

Аналіз динаміки якісних змін показників готовності майбутніх вихователів до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку на початковому рівні засвідчив найбільш суттєві зміни у показниках. Означене зумовлено зменшенням відсоткової кількості здобувачів освіти на 21,57 % в експериментальних групах та на 3,36 % – в контрольних групах. Дещо зросла кількість здобувачів освіти із середнім/репродуктивним рівнем у ЕГ (на 6,88 %) та знизилась у КГ (на 0,96 %). Високий/творчий рівень готовності зріс в обох групах респондентів: у ЕГ – на 14,69 %, а у КГ – на 4,45 %. Абсолютний середній показник якісних змін щодо рівнів готовності майбутніх вихователів до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку, засвідчив позитивну динаміку: 14,38 % – у респондентів ЕГ та 2,92 % – у респондентів КГ. Проте в здобувачів освіти експериментальних груп він виявся вищим на 11,46 %. Означене засвідчує ефективність запропонованої системи професійної підготовки майбутніх вихователів до формування художньо-

конструктивної діяльності дітей дошкільного віку.

Проведене дослідження не вичерпує повного спектра порушеної нами проблеми. Актуальними напрямками подальшого дослідження вважаємо підготовку майбутніх вихователів ЗДО до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку за кордоном, в системі підвищення професійної кваліфікації педагогів, особливості організації художньо-конструктивної діяльності дітей з обмеженими функціональними можливостями.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Авдєєва А.М. Критичне мислення як системний фактор неперервної освіти. Постметодика, № 2-3, 2001. С. 12–15.
2. Агєєва О.В., Котелянець Ю.С. Художня праця: альбом для дітей старшого дошкільного віку. Київ: Видавничий дім «Освіта», 2013. 96 с.
3. Актуальні проблеми формування творчої особистості педагога в контексті наступності дошкільної та початкової освіти : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції / редкол.: Г.С. Тарасенко, А.М. Коломієць, В.І. Шахов; М-во освіти і науки України, АПН України, ВДПУ ім. М. Коцюбинського. Вінниця, 2009. 278 с.
4. Алексєєва М.І. Формування потребо-мотиваційної сфери громадянської свідомості та самосвідомості особистості. *Психологічні закономірності розвитку громадянської свідомості та самосвідомості особистості* / АПН України, Інститут психології ім. Г.С. Костюка / за ред. М.Й. Боришевського. Київ: Дніпро, 2001. Т. 2. 308 с.
5. Американський культурний словник англійської мови. URL: <http://www.catainfo.ca/faq.php> (дата звернення: 25.04.2021р.).
6. Андрущенко В.П. Роздуми про освіту : Статті, нариси, інтерв'ю: 2-ге вид., допов. Київ: Знання України, 2008, 812 с.
7. Андрущенко Т.К. Диференціація при здійсненні креативного розвитку дошкільників: досвід, проблеми, перспективи. Черкаси, 2010. 226 с.
8. Анисимов А.М. Работа в системе дистанционного обучения Moodle : учебное пособие. 2-е изд. испр. и дополн. Харьков, ХНАГХ, 2009. 292 с.
9. Аніщенко О.В., Яковець Н.І. Сучасні педагогічні технології: курс лекцій : навчальний посібник / за заг. ред. Н.І. Яковець. Ніжин : Вид-во НДПУ ім. М. Гоголя, 2005. 198 с.
10. Артемова Л. Дошкільна освіта в Україні: лідерство в професії. Київ: Київський університет ім. Б. Грінченка, 2015. 264 с.
11. Артемова Л.В. Історія педагогіки України : підручник. Київ: Либідь, 2006. 424 с.

12. Артемова Л.В. Реалії та перспективи розвитку дошкільної освіти України в контексті ключових позицій Болонської декларації. *Вісник Глухівського державного національного педагогічного університету ім. О. Довженка*. 2010. Вип. 16. С. 10–14.
13. Архіпова С., Кушнірик Н. Методика розвитку творчих здібностей у дітей дошкільного віку. Черкаси, 2016. С. 41–48.
14. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція). URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovo%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf (дата звернення: 08.11.2021р.).
15. Базовий перелік засобів навчання та обладнання навчального і загального призначення для кабінетів початкової освіти. *Початкова школа*. 2006. № 10. С. 5.
16. Бакуменко В.Д., Кравченко С.О. Методологія системних досліджень в державному управлінні. Київ : ВПЦ АМУ, 2011. 71 с.
17. Барбашова. І. Науково-психологічні засади підготовки майбутніх учителів до сенсорного розвитку молодших школярів. *Траєкторія розвитку життєвих перспектив особистості в умовах сучасного освітнього простору* : збірник матеріалів Всеукраїнської науковопрактичної інтернет-конференції (м. Бердянськ, 30 листопада 2021р.) / за заг. ред. доц. Т. Малихіної. Бердянськ : БДПУ, 2021. С. 128–205.
18. Барбашова І.А. Дидактична система сенсорного розвитку молодших школярів: теорія і практика : монографія. Мелітополь : Видавничий дім Мелітопольської міської друкарні, 2018. 499 с.
19. Безпала С., Безпала М., Губко М. Розвиток конструкційних здібностей дітей за допомогою конструкторів LEGO Education. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2013. № 8. С. 51–56.
20. Березовська Л. Теоретичні засади підготовки здобувачів освіти магістратури до викладання фахових методик дошкільної освіти. *Психолого-педагогічні проблеми сучасної школи*. 2021. Вип. 2. С. 87–97.
21. Бех І.Д. Виховання особистості. Особистісно орієнтований підхід: теоретико-технологічні засади. Київ : Либідь, 2003. 278 с.

- 22.Бех І.Д. Особистісно зорієнтоване виховання : науково-метод. посібник. Київ : ІЗМН, 1998. 204 с.
- 23.Бех І.Д. Особистість у просторі духовного розвитку. Київ : Либідь, 2003. 278 с.
- 24.Бехтерев В.М. Вопросы воспитания в возрасте первого детства. Санкт-Петербург : Тип. В.М. Вольфа, 1909. 39 с.
- 25.Беленька Г.В. Вихователь дітей дошкільного віку: становлення фахівця в умовах навчання : монографія. Київ : Світоч, 2006. 304 с.
- 26.Беленька Г.В. Зростання дошкільника в праці. Київ : Шкільний Світ, 2010. 112 с.
- 27.Бияковська А.М. Особливості розвитку дизайнерського мислення молодших школярів. *Інклюзивна освіта як індивідуальна траєкторія особистісного зростання дитини з особливими освітніми потребами* : збірник матеріалів III Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю. (м. Вінниця, 28-29 листопада 2019р.) / редкол.: О.П. Демченко, А.В. Хіля; за заг. ред. О.А. Голюк. Вінниця, 2019. Вип. 2. С. 5–8.
- 28.Бияковська А.М. Формування дизайнерського мислення молодших школярів в умовах НУШ. *Актуальні проблеми формування творчої особистості педагога в контексті наступності дошкільної та початкової освіти* : збірник матеріалів II Міжнародної науковопрактичної Інтернет-конференції (м. Вінниця, ВДПУ імені Михайла Коцюбинського, 3 березня 2020р.) / за ред. О.А. Голюк; ВДПУ ім. М. Коцюбинського. Вінниця : ТОВ «Меркьюрі-Поділля», 2020. Вип. 9. С. 93–96.
- 29.Бібік Н.М. Переваги і ризики запровадження компетентнісного підходу в шкільній освіті *Український педагогічний журнал*. 2015. № 1. С. 47–58.
- 30.Бібік Н.М., Коваль Н.С. Орієнтовне планування уроків з курсу «Трудове навчання» на 1 семестр (1 і 2 класи). *Початкова школа*. 2005. № 10. С. 42–43.
- 31.Бібік Н.М., Коваль Н.С. Орієнтовне планування уроків з курсу «Трудове навчання» на другий семестр. *Початкова школа*. 2007. № 1. С. 33.
- 32.Біла І.М. Психологія дитячої творчості. Київ : Фенікс, 2014. 137 с.
- 33.Білоусова Н.М. Формування особистості дитини в різних видах діяльності. *Вісник Чернігівського державного педагогічного університету ім. Т.Г. Шевченка*. Серія : Педагогічні науки. Чернігів, 2002. Вип. 10. С. 19–21.

- 34.Белкіна Е.В. Вчимося бачити прекрасне : методичні рекомендації по ознайомленню дітей дошкільного віку з творами образотворчого мистецтва. Київський міжрегіональний ін-т удосконалення вчителів ім. Б. Грінченка. 2-ге вид. Київ : Навч. посібники, 2017. 74 с.
- 35.Богініч О., Борисова З., Загарницька І. Підготовка вихователя до розвитку особистості дитини в дошкільному віці : монографія. Київ : Вид-во НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2009. 310 с.
- 36.Богініч О.Л. Шляхи вдосконалення системи підготовки фахівців дошкільної освіти. URL: http://intellectinvest.org.ua/pedagog_editions_emagazine_pedagogical_science_arhiv_p_n_n1_2008_st_9/?print (дата звернення: 15.06.2021р.).
- 37.Богуш А. Наступність дошкільної і початкової ланок освіти як педагогічна проблема. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету ім. В. Гнатюка*. Серія : Педагогіка. Тернопіль, 2006. Вип. 2. С. 58–61.
- 38.Богуш А. Наступність, перспективність, спадкоємність – складові неперервності освіти: з доповіді на II Всеукраїнському з'їзді працівників освіти. *Дошкільне виховання*. 2001. № 11. С. 11–12.
- 39.Богуш А.М., Лисенко Н.В. Українське народознавство в дошкільному закладі : навч. посіб. 2-ге вид., переробл. і допов. Київ : Вища шк., 2002. 407 с.
- 40.Богуш В. Теоретичні аспекти підтримки здорового психологічного клімату в системі «викладач-здобувач освіти». URL: <http://conferences.neasmo.org.ua/node/1130> (дата звернення: 12.08.2021р.).
- 41.Бойчук С. Нові стандарти – нова початкова школа : збірник матеріалів. Івано-Франківськ : ІМЦ управління освіти і науки, 2012. 53 с.
- 42.Болюбаш Я.Я. Організація навчального процесу у вищих закладах освіти : навчальний посібник для слухачів закладів підвищення кваліфікації системи вищої освіти. Київ : КОМПАС, 1997. 64 с.
- 43.Бондар В. Дидактика : підручник для здобувачів освіти вищих пед. навч. закл. Київ : Либідь, 2005. 264 с.

44. Борин Г. Обдарована дитина: психолого-педагогічний аспект діяльності педагога в умовах ДНЗ. *Соціальні трансформації у кризовий період* : матеріали II науково-практичної конференції. Вінниця : ТОВ «Нілан-ЛТД», 2017. С. 33–37.
45. Борин Г. Художньо-естетичний розвиток дітей: навчально-методичні рекомендації для проведення практичних занять здобувачів освіти спеціальності «Дошкільна освіта» / ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника». Івано-Франківськ. 2019. 58 с.
46. Борин Г., Карабчук М. Етноестетичний компонент моделювання змісту трудового виховання старших дошкільників в умовах закладу дошкільної освіти. *Розвиток особистості молодшого школяра: сучасні реалії та перспективи* : матеріали четвертої науково-практичної інтернет-конференції молодих науковців та здобувачів освіти. 2018. Вип. 5. С. 179–182.
47. Борин Г.В. Діяльнісний підхід у професійній підготовці майбутніх педагогів до творчої художньо-конструктивної діяльності з дітьми дошкільного віку. *Освітній простір України* : науковий журнал. 2019. Вип. 14. С. 57–63.
48. Борин Г.В. Діяльнісний підхід у професійній підготовці майбутніх педагогів. *Матеріали звітної наукової вебконференції викладачів, докторантів, аспірантів університету за 2019 рік ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»*. (м. Івано-Франківськ, 6–8 квітня 2020р.). Івано-Франківськ : Прикарпат. нац. ун-т ім. В. Стефаника, 2020. С. 165–167.
49. Борин Г.В. Етноестетична складова художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку у професійній підготовці майбутніх вихователів. *Psychology and pedagogy as sciences for the development of the cultural potential of modern society* : Scientific monograph. Riga, Latvia : «Baltija Publishing», 2022. С. 1–22. DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-198-5-1>
50. Борин Г.В. Забезпечення наступності в діяльності ДНЗ та початкової школи. *Вісник Прикарпатського університету*. Серія : Педагогіка. Івано-Франківськ, 2013. Вип. XLVI. С. 124–128.
51. Борин Г.В. Забезпечення наступності між ДНЗ та початковою школою: стан і перспективи в етнічному вихованні дітей. *Народні звичаї, традиції та обряди у*

просторі сучасної полікультурної освіти дітей та молоді : II міжнародний науково-практичний семінар (м. Івано-Франківськ; Львів, 16-17 травня 2013р.). Івано-Франківськ; Львів, 2013. С. 5-7.

52. Борин Г.В. Застосування художньо-конструктивних арт-технік у роботі з дітьми дошкільного віку в умовах військового стану. *Управління якістю науково-дослідницької діяльності у закладах вищої та фахової передвищої освіти в умовах воєнних реалій* : матеріали всеукраїнського науково-педагогічного підвищення кваліфікації. (м. Одеса, 10 травня – 21 червня 2022р.). Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2022. С. 38–42.
53. Борин Г.В. Культурологічний підхід до професійної підготовки майбутніх вихователів ДНЗ України. *Вісник прикарпатського університету*. Серія : Педагогіка. 2014. Вип. LI. (2). С. 41–45.
54. Борин Г.В. Культурологічний підхід у формуванні готовності майбутніх вихователів до творчої художньо-конструктивної діяльності з дошкільниками. *Гірська школа українських карпат*. 2022. № 26. С. 50–53.
55. Борин Г.В., Марчій-Дмитраш Т.М. Підготовка майбутніх вихователів до формування предметно-практичної компетентності дітей дошкільного віку засобами міждисциплінарної інтеграції. *Перспективи та інновації науки*. Серія : Педагогіка. 2022. № 7(12). С. 83–94.
56. Борин Г.В. Методичні вказівки для самостійної роботи здобувачів освіти з дисципліни «Основи образотворчого мистецтва з методикою керівництва зображувальною діяльністю дітей». Івано-Франківськ, 2016. 34 с.
57. Борин Г.В. Наступність у керівництві художньою працею вихованців ДНЗ та учнів початкової школи. *Дошкільна і початкова освіта: досягнення, проблеми, перспективи* : тези Всеукраїнської науково-практичної конференції. (м. Мукачево, 22-23 листопада 2012 р.). Мукачево : МДУ, 2012. С.23–25.
58. Борин Г.В. Науково-педагогічні передумови підготовки майбутніх вихователів до керівництва творчою художньо-конструктивною діяльністю дітей дошкільного віку. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2022. № 82. С.155–159.

59. Борин Г.В. Обдарована дитина: психолого-педагогічний аспект підготовки майбутнього педагога. *Освітній простір України* : науковий журнал. 2016. Вип. 8. С. 46–52.
60. Борин Г.В. Організаційно-педагогічні умови підготовки майбутніх педагогів до керівництва художньою працею дітей дошкільного віку. *Наука і освіта* : науково-практичний журнал Південного наукового Центру НАПН України. 2011. № 4. С. 48–51.
61. Борин Г.В. Особистісно-діяльнісний підхід у професійній підготовці майбутніх педагогів. *Проблеми сучасної педагогічної освіти*. Серія : Педагогіка і психологія. Ялта, 2014. Ч. 4. Вип. 44. С. 29–34.
62. Борин Г.В. Педагогічні умови організації художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку в умовах ЗДО. *Молодь і ринок*. 2021. № 9 (125). С. 37–42. URL : <http://mir.dspu.edu.ua/article/view/243890> (дата звернення: 01.10.2021р.).
63. Борин Г.В. Передумови становлення художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку: психолого-педагогічний аспект підготовки майбутнього вихователя. *Інноваційна педагогіка*. 2022. № 47. С. 131–136.
64. Борин Г.В. Підготовка майбутніх вихователів до керівництва образотворчою діяльністю дітей дошкільного віку: прикладний аспект. *Освітній простір України* : науковий журнал. 2016. Вип. 7. С. 45–51.
65. Борин Г.В. Підготовка майбутніх педагогів до організації предметно-практичної діяльності дітей дошкільного віку. *Освіта дітей дошкільного віку у соціокультурному просторі* : збірник науково-методичних праць (м. Хмельницький, 11 квітня 2019р.) : у 2-х ч. Хмельницький : ХГПА, 2019. Ч. 1. С. 45–49.
66. Борин Г.В. Підготовка майбутніх педагогів до реалізації художньо-конструктивної складової мистецько-творчої компетентності дітей дошкільного віку у процесі співпраці з батьками вихованців. *Theoretical foundations of pedagogy and education: collective monograph* / Hritchenko T., Loiuk O., etc. International Science Group. Boston : Primedia eLaunch, 2021. С. 205–227. Available at : DOI - 10.46299/ISG.2021.MONO.PED.III

https://fileview.fwdcdn.com/?url=https%3A%2F%2Fmail.ukr.net%2Fapi%2Fpublic%2Ffile_view%2Flist%3Ftoken%3DIFJE3kzWJJhdSL4d9IYewrCo32eGwy_CATFPKQa9e3FVeAVWr3x4vS7Nxn5Uiy9JIduwsMaQecfH_aMSSCvCHmDr6ZaQ7pBuIQo%253A-pS295BucVdApeRB%26r%3D1639414275540&default_mode=view&lang=ru#start=0

67. Борин Г.В. Підготовка майбутніх педагогів до художньо-конструктивної діяльності в умовах ЗДО. *Матеріали звітної конференції викладачів, докторантів, аспірантів університету за 2020 рік ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»*. (м. Івано-Франківськ, 5-9 квітня 2021р.). Івано-Франківськ : Прикарпат. нац. ун-т ім. В. Стефаника, 2021. С. 9–11.
68. Борин Г.В. Підготовка здобувачів освіти педагогічних спеціальностей до керівництва художньо-конструктивною діяльністю дітей в ЗДО. *Science, innovations and education: problems and prospects : proceedings of IX International Scientific and Practical Conference*. (6-8 April 2022) CPN Publishing Group, Tokyo, Japan. 2022. С. 236–240. URL: <https://sci-conf.com.ua/wp-content/uploads/2022/04/SCIENCE-INNOVATIONS-AND-EDUCATION-PROBLEMS-AND-PROSPECTS-6-8.04.22.pdf> (дата звернення: 15.09.2022р.).
69. Борин Г.В. Пізнавально-когнітивна складова фахової підготовки майбутніх педагогів у Європейському освітньому просторі. *Освітній простір України : науковий журнал*. 2015. Вип. 6. С. 37–41.
70. Борин Г.В. Психолого-педагогічний супровід формування професійної культури педагога в сучасних умовах. *Реалії та перспективи євроінтеграційного розвитку післядипломної педагогічної освіти України : Міжнародна науково-практична конференція*. (м. Ужгород, 29-30 жовтня 2015р.). Ужгород, 2015. С. 5–8.
71. Борин Г.В. Розвиток дітей дошкільного віку в образотворчій діяльності: навчально-методичний посібник для здобувачів освіти спеціальності «Дошкільна освіта». Івано-Франківськ, 2019. 112 с.
72. Борин Г.В. Розвиток творчого потенціалу майбутнього вихователя у процесі підготовки до керівництва художньо-конструктивною діяльністю дітей

- дошкільного віку. *Перспективи та інновації науки*. Серія : Педагогіка, Психологія, Медицина. 2022. № 4(9). С. 51–64.
73. Борин Г.В. Розвиток творчого потенціалу особистості в процесі професійної підготовки здобувача освіти до керівництва художньою працею дітей дошкільного віку. *Вісник Прикарпатського національного університету*. Серія : Педагогіка. Івано-Франківськ, 2011. Вип. XXXVIII. С. 58–62.
74. Борин Г.В. Розвиток творчого потенціалу особистості в процесі професійної підготовки здобувача освіти до керівництва художньою працею дітей дошкільного віку. *Оновлення змісту професійної освіти майбутніх педагогів ДНЗ і ЗОШ I ступеня: парадигми XXI сторіччя* : матеріали V міжнародної науково-практичної конференції. (м. Івано-Франківськ; Берегово, 5-7 травня 2011р.). Івано-Франківськ; Берегово, 2011. С. 83–87.
75. Борин Г.В. Розвиток творчості дітей дошкільного віку засобами художньої праці: психолого-педагогічний аспект підготовки майбутнього педагога. *Освітній простір України* : науковий журнал. 2017. Вип. 9. С. 50–56.
76. Борин Г.В. Розвиток творчості майбутнього педагога в процесі професійної підготовки. *Освітній простір України* : науковий журнал. 2014. Вип. 3. С. 35–39.
77. Борин Г.В. Системний підхід у професійній підготовці здобувачів освіти до організації художньо-конструктивної діяльності з дітьми дошкільного віку. *Інноваційна педагогіка*. 2022. № 48. С. 138–142. DOI: <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2022/48.1.29>.
78. Борин Г.В. Системний підхід у професійній підготовці здобувачів освіти до організації художньо-конструктивної діяльності з дітьми дошкільного віку. *Стратегічні пріоритети розвитку науки, освіти та суспільства* : збірник тез доповідей міжнародної науково-практичної конференції (м. Полтава, 22 червня 2022р.) : у 2 ч. Полтава : ЦФЕНД, 2022. Ч. 1. С. 8–10.
79. Борин Г.В. Соціокультурна компетентність майбутніх фахівців дошкільної освіти: теоретичні аспекти. *Актуальні проблеми виховання, розвитку та навчання дітей передшкільного віку крізь призму освіти для сталого розвитку* : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (з міжнародною участю) (м.

- Хмельницький, 24-25 вересня 2019р.) / за заг. редакцією Л.В. Зданевич та ін. Хмельницький : ХГПА, 2019. С. 11–15.
80. Борин Г.В. Формування моральної культури особистості у процесі професійної підготовки. *Педагогічний дискурс* : зб. наук. праць / гол. ред. І.М. Шоробура. Хмельницький : ХГПА, 2012. Вип.13. С. 43–47.
81. Борин Г.В. Формування професійної культури здобувача освіти у процесі фахової підготовки. *Освітній простір України* : науковий журнал. 2015. Вип. 5. С. 43–48.
82. Борин Г.В. Формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку в системі професійної підготовки майбутніх вихователів : монографія / за заг ред В. М. Чайки. Івано-Франківськ : Видавець Кушнір Г. М., 2022. 340 с.
83. Борин Г.В. Художньо-естетична діяльність дітей: навчальний посібник для здобувачів освіти спеціальності «Дошкільна освіта». Івано-Франківськ. 2020. 226 с.
84. Борин Г.В. Художньо-естетичний розвиток дітей: напрями удосконалення підготовки майбутніх педагогів до взаємодії з сім'ями вихованців. *Освітній простір України* : науковий журнал. 2018. Вип. 12. С. 56–62.
85. Борин Г.В. Художньо-конструктивна діяльність майбутніх вихователів ЗДО: напрями удосконалення професійної підготовки. *Трансформація сучасного освітнього простору* : кол. моногр. Харків : СГ НТМ «Новий курс», 2020. С 50–56.
86. Борин Г.В. Художньо-конструктивна діяльність майбутніх вихователів ЗДО у змісті професійної підготовки : навчально-методичний посібник. Івано-Франківськ : Видавець Кушнір Г. М., 2022. 143 с.
87. Борин Г.В. Художня праця : навчально-методичні вказівки для проведення практичних занять здобувачів освіти спеціальності. «Дошкільна освіта». Івано-Франківськ : Вид-во Прикарпатського національного університету ім. В. Стефаника, 2011. 73 с.
88. Борин Г.В. Професійна підготовка здобувачів освіти до художньо-конструктивної діяльності з дітьми дошкільного віку засобами педагогічної практики. *Академічні студії*. Серія: Педагогіка. 2021. № 1(3). С. 181–186. URL:

<http://www.uklons.net.ru/index.php/pedagogy/article/view/77> (дата звернення: 11.10.2021р.).

89. Борин Г.В., Чайка В.М. Методологічні засади застосування аксіологічного підходу у професійній підготовці здобувачів освіти до художньо-конструктивної діяльності з дітьми дошкільного віку. *Перспективи та інновації науки*. Серія: Педагогіка. 2022. № 8 (13). С. 13–25.
90. Борин Г.В., Чайка В.М. Підготовка майбутніх вихователів до організації майстер-класів художньо-конструктивного змісту з дітьми дошкільного віку. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2022. № 83. С. 126–130. DOI: <https://doi.org/10.32840/1992-5786.2022.83.20>.
91. Борин Г.В., Чайка В.М. Підготовка майбутніх вихователів до творчої художньо-конструктивної діяльності з дошкільниками на основі культурологічного підходу. *Modern research in world science : V Міжнародна науково-практична конференція*, (м. Львів, Україна, 7-9.08.2022р.). Львів, 2022. С. 390–395.
92. Борин Г.В., Чайка В.М. Формування позитивної мотивації здобувачів освіти до керівництва художньо-конструктивною діяльністю дітей дошкільного віку у процесі професійної підготовки. URL: <https://sci-conf.com.ua/wp-content/uploads/2022/08/INTERNATIONAL-SCIENTIFIC-INNOVATIONS-IN-HUMAN-LIFE-4-6.08.22.pdf> (дата звернення: 18.09.2022р.).
93. Борин Г., Зозук О. Художньо-естетичне виховання дітей дошкільного віку в умовах співпраці вихователів з дітьми із сім'ями вихованців. *Динаміка, рух та розвиток сучасної науки* : матеріали міжнародної наукової конференції Молодіжної наукової ліги (м. Луцьк, 5 березня 2021р.). Луцьк, 2021. Т. 3. С. 84–86.
94. Борин Г., Фабрицій Н. Художньо-естетичне виховання старших дошкільників як психолого-педагогічна проблема. *Розвиток особистості молодшого школяра: сучасні реалії та перспективи* : матеріали четвертої науково-практичної інтернет-конференції молодих науковців та здобувачів освіти. Випуск 5. Івано-Франківськ, 2017, С. 234-236.

- 95.Борисова З.Н., Беленька Г.В., Машовець М.А. Виховання дошкільника в праці. 2-е вид., стер. Київ, 2002. 112 с.
- 96.Ботюк О.Ф. Конструювання з паперу методом орігамі : навч.-метод.посібник. Тернопіль : Богдан, 2004. 64 с.
- 97.Брюховецька О. Арт-терапевтичні технології у процесі особистісно орієнтованої підготовки майбутніх психологів, які отримують другу вищу освіту URL: http://lib.iitta.gov.ua/8071/1/%D0%91%D0%A0%D0%AE%D0%A5%D0%9E%D0%92%D0%95%D0%A6%D0%9A%D0%90%D0%AF_1_2014.pdf (дата звернення: 16.07.2021р.).
- 98.Бузінська Я.М. Підготовка майбутніх учителів до реалізації міжпредметних зв'язків у початковій школі : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Ялта, 2011. 20 с.
- 99.Булгакова Н. Наступність між дошкільною та початковою ланками. *Відкритий урок*. 2010. № 2. С. 52–53.
- 100.Булгакова Н.Д. Дитячий садок – школа: крок назустріч: наступність між дошкільним вихованням і шкільним навчанням. *Розкажіть онуку*. 2010. Квітень (№ 4). С. 24–31.
- 101.Бунятова Ф. Педагогічна технологія конструктивного навчання. *Эйдос* : інтернет-журнал. 2007. URL: <http://www.eidos.ru/journal/2007/0301-5.htm> (дата звернення: 15.08.2021р.).
- 102.Бурковський Г.В. Використання зображувального мистецтва в психотерапії. *Дослідження механізмів ефективності в психотерапії*. Київ, 1982. С. 34–40.
- 103.Вайнштейн М. Критичне мислення як основа демократичного навчання. *Рідна школа*. № 4. 2001. С. 49–52.
- 104.Вакарчук Н.О. Ігрові форми виховання дошкільників і молодших школярів: проблеми наступності. *Проблеми педагогічних технологій* : зб. наук. пр. Луцьк, 1999. Вип. 4. С. 101–106.
- 105.Васильченко Л.Л. Формування основ духовності у молодших школярів у процесі навчання образотворчого мистецтва : дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.09. Харків, 2007. 174 с.

- 106.Васьков Ю.В. Педагогічні теорії, технології, досвід (дидактичний аспект): для працівників відділів освіти, керівників та вчителів шк., студ. Харків : Скорпіон, 2000. 120 с.
- 107.Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / уклад і голов ред. В.П. Бусел. Київ; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2005. 1728 с.
- 108.Веремійчик І.М. Майстрик і Майстринка. 1 клас. Київ : Освіта, 2007. 128 с.
- 109.Веремійчик І.М. Методика трудового навчання в початковій школі. Тернопіль : Мальва-ОСО, 2004. 276 с.
- 110.Веремійчик І.М. Трудове навчання. Стежинка до майстерності : навч. посібник з трудового навчання для 1 кл. почат. шк. Київ : Педагогічна думка, 2004. 128 с.
- 111.Винославська О.В., Бреусенко-Кузнєцов О.А., Зливков В.Л. Психологія : навч. посіб. 2-е вид., переробл. і доп. / за наук. ред. О.В. Винославської. Київ : ІНК ОС, 2005. 352 с.
- 112.Виховання дошкільника в праці. 2-ге вид., стер. / З.Н. Борисова, Г.В. Беленька, М.А. Машовець та ін. Київ, 2002. 112 с.
- 113.Вихователь й малюки конструюють залюбки : метод. посіб. для роботи з дітьми 3–6 років / Ю. Рібцун, О. Рібцун. Київ : Генеза, 2017. 192 с. (Серія «Помічник вихователя ДНЗ»).
- 114.Вихрущ А.В. Трудова підготовка учнів у загальноосвітніх школах України (історикопедагогічний аналіз та перспективи) : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.01. Київ, 1994. 473 с.
- 115.Вишківська В.Б., Шикиринська О.В. Організація самостійної роботи майбутніх вихователів ЗДО в умовах дистанційного навчання. *Scientific Collection «InterConf»*, (32) : with the Proceedings of the 7th International Scientific and Practical Conference «Scientific Research in XXI Century» (October 16-18, 2020) in Ottawa, Canada. Kyiv : SPC InterConf, 2020. P. 41–45.
- 116.Вишневецький О. Українська педагогіка на старті реформ. Дрогобич : «Швидкодрук», 2015. 80 с.
- 117.Вітвицька С.С. Компетентнісний та професіографічний підходи до побудови професіограми магістра освіти. *Вісник Житомирського державного університету*

- імені Івана Франка* : наук. журн. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2011. Вип. 57. С. 52–58.
118. Вознюк В. Системний підхід у професійній підготовці майбутніх педагогів. *Вісник Житомирського держ. ун-ту*. Серія : Педагогічні науки 2008. Вип. 52. С. 40–43.
119. Волощенко Н.О., Коваль Ю.О. Освітньо-розвивальний потенціал Legotechnologies у розвитку пізнавальної активності дітей старшого дошкільного віку = Educational and developing potential of Legotechnology in the development of cognitive activity of preschool age's children *Освітній дискурс* : зб. наук. праць. Серія : Педагогічні науки. Educational discourse : Pedagogical sciences : collection of scientific papers. Київ : Вид-во «Гілея», 2019. Вип. 11 (3). С. 88–98.
120. Вукіна Н.В., Дементієвська Н.П. Критичне мислення: як його навчити. Харків : вид. Група «Основа»: «Тріада+». 2007. 112 с.
121. Вукіна Н.В., Дементієвська Н.П., Сущенко І. Критичне мислення: як цьому навчати : науково-методичний посібник. Харків : Книгоспілка, 2017. 190 с.
122. Гаврилюк С.М. Професійна підготовка майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів до педагогічної творчості: теорія і методика : монографія. Умань : Вид. «Сучінський М.М.», 2015. 352 с.
123. Гавриш І.В. Педагогічна інноватика: передумови й тенденції розвитку. *Проблеми взаємодії мистецтва, педагогіки та теорії і практики освіти* : зб. наук. праць. Вип. 5. Київ : Каравела, 2000. С. 172–180.
124. Гавриш І.В. Системний підхід як спеціалізований методологічний напрям сучасних педагогічних досліджень. *Засоби навчальної та науково-дослідної роботи* : зб. наук. праць ХДПУ. Харків : ХДПУ, 1998. Вип. 8-9. С. 66–70.
125. Гавриш Н. Сучасне заняття: формальні, змістові, та структурні ознаки. *Дошкільне виховання*. 2007. № 8. С. 10–13.
126. Гаврілова Л., Кривошея Н. Музично-педагогічна концепція розвитку дітей дошкільного віку В. Верховинця та перспективи її використання в українській фольклорній арт-терапії. URL: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Gnvp/2010_4_SV1/6.Pdf (дата звернення: 16.04.2022р.).

- 127.Галіцина Л. Ігри дорослих. Інтерактивні методи навчання. Київ, 2005. 128 с.
- 128.Гальченко М.С. Теоретико-методологічні та прикладні засади розвитку обдарованої особистості. *Розвиток обдарованої особистості: світовий та вітчизняний контексти* : наукова доповідь на методологічному семінарі НАПН України. (18 листопада 2021р.). URL: <https://doi.org/10.37472/2707-305X-2021-3-2-13-13> (дата звернення: 28.09.2021р.).
- 129.Гвоздяк Н., Борин Г. Художньо-естетичне виховання дітей дошкільного віку засобами мистецтва. *Розвиток особистості молодшого школяра: сучасні реалії та перспективи* : матеріали третьої науково-практичної інтернет-конференції молодих науковців та студентів. 2017. Вип. 4. С. 196–198.
- 130.Гевко О.І. Розробка дизайн-проектів засобами нетрадиційних технік малювання : навч.-метод. посіб. Дрогобич : Видавничий відділ Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка, 2016. 83 с.
- 131.Гиренко Н. Сенсомоторное развитие учащихся младших классов вспомогательной школы в процессе трудового обучения : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.03. Київ, 1996. 192 с.
- 132.Голота Н.М. Врахування історичного досвіду професійної підготовки вихователя до організації ручної праці дітей при розробці сучасних технологій навчання здобувачів освіти. *Теорія і практика дошкільної освіти в Україні* : колект. монограф. / авт. колект.: З.Н. Борисова, Г.В. Беленька, О.Л. Богініч та ін.; за заг. ред. Г.В. Беленької, М.А. Машовець. Київ : Київ. ун-т ім. Бориса Грінченка, 2011. С. 181–203.
- 133.Голота Н.М. Особливості конструктивно-моделювальної діяльності дітей дошкільного віку. *Дитячий садок. Мистецтво*. 2011. № 2. С. 34–37.
- 134.Голота Н.М. Формування художніх і конструктивних умінь у майбутніх вихователів дошкільних закладів : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08. Київ, 2000. 21 с.
- 135.Голота Н.М. Формування художніх і конструктивних умінь у майбутніх вихователів дошкільних закладів : дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.08. Київ, 2000. 215 с.

- 136.Голюк О.А. Обґрунтування компонентів творчого потенціалу майбутнього педагога ДНЗ та школи І ступеня. *Сучасні технології розвитку професійної майстерності майбутніх учителів* : матеріали Всеукраїнської Інтернет-конференції. (м. Умань, 28 жовтня 2015р.). Умань : ФОП Жовтий, 2015. С. 38–42.
- 137.Голюк О.А. Становлення суб'єктної позиції майбутніх вихователів ДНЗ та вчителів початкової школи в процесі фахової підготовки. *Актуальні проблеми дошкільної та початкової освіти в контексті європейських освітніх стратегій* : збірник матеріалів науково-практичної конференції викладачів і здобувачів освіти / ред. кол.: Г.С. Тарасенко, М. Яворська-Віктовська, В.І. Шахов. Вінниця : Нілан-ЛТД, 2016. Випуск 5. С. 275–279.
- 138.Гончаренко С.У. Український педагогічний словник. Київ : Либідь, 1997. 376 с.
- 139.Горбатих В. Конструювання: технології розвитку. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2009. № 1. С. 67–70.
- 140.Горлач М.І., Кремень В.Г., Рибалка В.К. Філософія : підручник. Харків : Консум, 2000. 672 с.
- 141.Грабенко Т.М., Зинкевич-Евстигнеева Т.Д. Коррекционные, развивающие адаптирующие игры. Санкт-Петербург : Детство-пресс, 2004. 64 с.
- 142.Грицкова Ю.В. Розвиток творчих здібностей дітей старшого дошкільного віку засобами LEGO-конструювання. *Інноваційна педагогіка* : зб. наук. праць. Одеса : Причорноморський науководослідний інститут економіки та інновацій, 2019. Вип. 12. Т.2. С. 106–109.
- 143.Грицюк І.М. Арт-терапевтичні технології та їх вплив на формування творчої позиції дошкільників. *Współczesne tendencje w nauce i edukacji* : zbiór artykułów naukowych Konferencji Międzynarodowej Naukowo-Praktycznej. (Wydawca, 30.10.2–31.10.2016). Wydawca, 2016. С. 79–82.
- 144.Грязнов І.О. Обґрунтування компонентів системи морального виховання майбутніх офіцерів-прикордонників. *Збірник наукових праць*. Кривий Ріг : КДПУ, 2004. Вип. 8. С. 257–262.
- 145.Гулай О. І. Компетентнісний підхід як основа нової парадигми освіти. *Вісник НАДПСУ*. 2009. № 2. С.41-45.

146. Гуров С.Ю. Формування духовно-моральних цінностей здобувачів освіти гуманітарних спеціальностей засобами художньої літератури : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.07. Київ, 2021. 42 с.
147. Данилишина К. О. Формування інформаційної компетентності майбутніх педагогів професійного навчання в університетах : дис. ... д-ра філософії : 015. Вінниця, 2020. 331 с.
148. Делікатна Н.М. Формування конструктивно-проективних умінь у майбутніх учителів початкової школи : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.09. Тернопіль, 2021. 19 с.
149. Демидова Ю. О. Визначення рівня сформованості пізнавальної самостійності старших дошкільників у конструктивній діяльності. *Педагогічний дискурс / Хм. вид-во Національна академія педагогічних наук, Інститут педагогіки, Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія*. 2012. Вип. 13. С. 76–79.
150. Демидова Ю. О. Формування першооснов пізнавальної самостійності старших дошкільників у конструктивній діяльності: автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08. Київ, 2007. 18 с.
151. Денисенко Л.І. Трудове навчання : підручник для 1 класу початкової школи. Київ : Пед. думка, 2004. 112 с.
152. Денисенко Н.В. Структурно-функціональне управління процесом фізичного виховання дітей у дитячих садках. *Палітра педагога*. 2011. № 3. С. 23–27.
153. Дерев'янка С.П. Емоційний інтелект як чинник соціальнопсихологічної адаптації особистості до здобувач освітиського середовища : автореф. дис. ... канд. психол. наук. Київ, 2009. 20 с.
154. Дерев'янка С.П., Лавренко С.А. Методичні засоби діагностики емоційного інтелекту у дітей. *Вісник Львівського університету*. Серія : Психологічні науки. Львів : Видавничий дім «Гельветика», 2020. Вип. 7. С. 23–29.
155. Державна національна програма «Освіта» («Україна XXI століття»). URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/896-93-п> (дата звернення: 06.10.2019р.).
156. Державний Базовий компонент дошкільної освіти в Україні (нова редакція). URL: <http://osvita.kr-admin.gov.ua>. (дата звернення: 30.03.2018р.).

157. Державний стандарт початкової освіти : затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 21 лютого 2018р. № 87. *Офіційний вісник України*. 2018. № 19, ст. 637.
158. Джус О.В. Творча спадщина Софії Русової періоду еміграції : монографія. Івано-Франківськ : Плай, 2002. 260 с.
159. Дзьобань О.П. Сучасна соціальна синергетика: до питання про визначення концептуальних основ. *Вісник Національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого*. 2011. № 7. URL: https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/3537/1/Dzoban_3.pdf (дата звернення: 08.03. 2022р.).
160. Дитина. Освітня програма для дітей від двох до семи років / наук. кер. Проєкту В.О. Огневюк; авт. кол.: Г.В. Беленька та ін.; наук. ред.: Г.В. Беленька, М.А. Машовець; Мін. осв. і науки України, Київ. ун-т ім. Б. Грінченка. Київ : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2016. 304 с.
161. Дичківська І.М. Поніманська Т.І. М. Монтессорі: теорія і технологія. Київ : Видавничий дім «Слово», 2009. 304 с.
162. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології. Практикум : навчальний посібник. Київ : Слово, 2013. 448 с.
163. Докучаєва В.В. Теоретико-методологічні засади проєктування інноваційних педагогічних систем : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.01. Луганськ, 2007. 44 с.
164. Долинна О., Низковська О. Гурткова робота. *Дошкільне виховання*. 2004. № 11. С. 8–9.
165. Долинна О., Низковська О. Про організовану і самостійну діяльність дітей у дошкільному навчальному закладі. *Дошкільне виховання*. 2011. № 10. С. 7–10.
166. Дошкільна педагогіка : навчальний посібник для студентів / за ред. В.І. Ядешко, Ф. А. Сохіна. Київ : «Вища школа», 1981. 368 с.
167. Дубасенюк О.А. Компетентнісний підхід у професійній підготовці вчителя. *Формування естетичної компетентності особистості засобами народознавства*

- : зб. наук. праць молодих дослідників / за заг. ред. О.С. Березюк, Л.О. Глазунової. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2010. С. 10–16.
168. Дубовик М.Ф. Ліплення в дитячому садку. Київ : Рад. Школа, 1984. 124с.
169. Дупак Н.В. Виховання культури праці молодших школярів у процесі навчальної трудової діяльності : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01. Київ, 1999. 16 с.
170. Дуткевич Т.В. Дитяча психологія : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2012. 424 с.
171. Дьюї Д. Психологія і педагогіка мислення. Вінниця : Лабіринт, 2016. 192 с.
172. Дяченко С.В. Підготовка майбутніх вихователів до формування основ комп'ютерної грамотності старших дошкільників : автореф. дис...канд. пед. наук: 13.00.04. Луганськ, 2009. 20 с.
173. Дяченко О.М. Шляхи активізації дошкільнят. *Питання психології*. 2004. № 2. С. 8.
174. Жаровцева Т.Г. Теоретико-методологічні засади підготовки фахівців дошкільної освіти до роботи з неблагополучними сім'ями. Одеса : ПНЦ АПН України – СВД М. П. Черкасов, 2006. 367 с
175. Ждан В. Навчання конструюванню дітей старшої групи. *Дошкільне виховання*. 1985. № 6. С. 8–10.
176. Ждан В.Ф. Формирование у детей дошкольного возраста навыков и умений изготовления поделок из природных и других материалов : дисс. ... канд. педагогич. наук : 13.00.01. Киев, 1986. 214 с.
177. Журенко Л. Творче конструювання як засіб інтелектуального розвитку дітей старшого дошкільного віку. URL: http://www.rusnauka.com/25_SSN_2009/Pedagogica/51493.doc.htm. (дата звернення: 12.06.2022р.).
178. Завгородня Н.М. Педагогічні умови соціалізації обдарованих учнів у навчально-виховному середовищі загальноосвітнього навчального закладу : автореф. дис. ... канд. наук : 13.00.05. Київ, 2006. 21 с.

- 179.Зайченко І.В. Педагогічна концепція С.Ф. Русової : монографія. Київ : Ліра-К, 2016. 216 с.
- 180.Зданевич Л.В. Психолого-педагогічна сутність інтерактивних методів навчання у процесі підготовки майбутніх вихователів до роботи з дошкільниками. *Людинознавчі студії*. Серія : Педагогіка. 2016. № 35. С. 109-117.
- 181.Зелінська Т.М., Воронова С.В. Формування мотивації досягнення у майбутніх учителів. 2-е вид. Черкаси : Вид-во «Сан», 2005. 103 с.
- 182.Золотухіна С.Т. Поняття про педагогічну майстерність. *Педагогічна майстерність учителя* : навч. посіб. 2-е вид., випр. і доп. / за ред. проф. В.М. Гриньової, С.Т. Золотухіної. Харків : ОВС, 2005. С. 57–62.
- 183.Зязюн І.А. Інтелектуально-творчий розвиток особистості в умовах неперервної освіти. *Неперервна професійна освіта: проблеми, пошуки, перспективи* : монографія / за ред. І.А. Зязюна. Київ : Віпол, 2000. С. 11–57.
- 184.Зязюн І.А. Концептуальні засади теорії освіти в Україні. *Педагогіка і психологія професійної освіти*. 2000. № 1. С. 11–24.
- 185.Енциклопедія освіти / Акад. пед наук України, гол. ред.: В.Г. Кремень. Київ : Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.
- 186.Євстігнєєва Н.І. Підготовка майбутнього вчителя до використання музики як засобу саморегуляції функціонального стану учнів : автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.04. Вінниця, 2005. 26 с.
- 187.Ємчик О.Г. Розвиток творчого потенціалу магістрів дошкільної освіти у процесі професійної підготовки : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Луцьк, 2018. 318 с.
- 188.Єпіхіна М.Я., Курило Н.О. Формування основ патріотичного виховання у дошкільників засобами народознавства. *Науковий вісник Ужгородського університету*. Серія : Педагогіка. Соціальна робота. 2017. Вип. 1(40) 97. С. 96–100.
- 189.Єремєєва В., Хрїзман Т. Хлопчики та дівчатка: два різних світи. Київ, 2003. 112 с.
- 190.Єршова Л.М., Жилияєв І.Б., Ярошенко О.Г. Національна доповідь про стан і перспективи розвитку освіти в Україні (До 30-річчя незалежності України) :

монографія / ред.: В.Г. Кремень, Національна академія педагогічних наук України. Київ : КОНВІ ПРІНТ. 2021. URL: [https:// doi.org/10.37472/NAES-2021-ua](https://doi.org/10.37472/NAES-2021-ua) (дата звернення: 15.04.2022р.).

- 191.Єськова Т. Підготовка майбутніх вихователів до керівництва художньо-творчою діяльністю дітей дошкільного віку. *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету*. 2021. Вип. 2. С. 60–66.
- 192.Єськова Т.Л. Виховання працелюбності дітей дошкільного віку на заняттях з ручної праці (1917–1941рр.) : автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00. Луганськ, 2010. 20 с.
- 193.Єськова Т.Л. Виховання працелюбності дітей дошкільного віку на заняттях з ручної праці (1917–1941рр.) : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01. Луганськ, 2010. 224 с.
- 194.Єськова Т.Л. Проблема підготовки майбутніх вихователів до керівництва художньою працею дітей дошкільного віку. *Науковий вісник Миколаївського державного університету ім. В.О. Сухомлинського*. Миколаїв : МНУ ім. В.О. Сухомлинського, 2013. Вип. 1.41. С. 103–108.
- 195.Єськова Т.Л. Впровадження ідей Софії Русової щодо використання ручної праці у вихованні дітей дошкільного віку. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету*. Серія : Педагогічні науки. 2016. Вип. 135. С. 26-28.
- 196.Єськова Т.Л. Підготовка майбутніх педагогів до керівництва художньою працею в закладах дошкільної освіти. *Інноватика у вихованні*. 2018. Вип. 7(1). С. 117–124.
- 197.Єфіменко С. Визначення поняття інтелекту у різних концепціях психолого-педагогічних досліджень. *Наукові записки*. Серія : Педагогічні науки. Вип. 121(II). С. 91–96.
- 198.Эстетическое воспитание в детском саду: Пособие для воспитателей дет. сада / за. ред. Н.А. Ветлугиной. Москва: Просвещение, 1985. 207 с.
- 199.Іванова В.В. Педагогічні умови ефективності формування готовності здобувачів освіти для творчої професійної діяльності. *Творча особистість учителя: проблеми теорії і практики* : зб. наук пр. Київ : НПУ, 2000. Вип.4. С. 138–142.

200. Івершинь А.Г. Діагностика розвитку художнього потенціалу майбутніх вихователів. *Інноваційна педагогіка*. 2019. Вип. 15. Т. 2. С. 82–86.
201. Івершинь А.Г. Формування проектно-художніх уявлень у старших дошкільників : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00. Одеса, 2000. 21 с.
202. Інтерактивні технології навчання: теорія, практика, досвід : метод. посіб. / авт.-укладачі: О. Пометун, Л. Пироженко. Київ : АПН, 2002. 135 с.
203. Її величність гра : теорія і методика організації дитячої ігрової діяльності в контексті наступності дошкільної та початкової освіти : збірник статей / ред. Г.С. Тарасенко. Вінниця : ВДПУ ім. М. Коцюбинського, 2009. 322 с.
204. Кадієвська І.А. Проєктування креативного освітнього середовища вузу. *Наукове пізнання*. 2008. № 22. С. 72–76.
205. Калініна Л. Естетичне виховання дітей молодшого шкільного віку засобами театрального мистецтва. *Наукові записки Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка*. Серія : Педагогічні науки. 2013. Вип. 123(2). С. 128–132.
206. Калуська Л. Народні ремесла у дитячому садку методичний посібник для вихователів дошкільних закладів. Харків : Видавництво «Ранок-НТ», 2004. 64 с. (Серія «Бібліотека вихователя дитячого садка»).
207. Калуська Л.В. Дивокрай. Вибрані дидактико-методичні матеріали для працівників дошкільних закладів : у 2-х книгах. Кн.1. Тернопіль : Мандрівець, 2005. 320 с.
208. Калуська Л.В. Комплексна програма розвитку, навчання та виховання дітей дошкільного віку «Соняшник». Тернопіль : Мандрівець, 2014. 144 с.
209. Капська А.Й. Деякі особливості формування готовності здобувачів освіти до професійної творчості. Моделювання виховної діяльності в системі професійної підготовки здобувачів освіти: теорія, практика, програми / за заг. ред. А.Й. Капської. Київ : ІЗМН, 1998. 192 с.
210. Кардашов М.В. Теорія і методика викладання образотворчого мистецтва : навчальний посібник для здобувачів освіти вищих навчальних закладів. Київ, 2007. 296 с.

211. Карпенко О.Г. Соціальний працівник: деякі аспекти професійної підготовки : навчально-методичний посібн. Київ : Держ. ін-т розвитку сім'ї та молоді, 2007. 144 с.
212. Карпинська Д.О. Особливості формування емоційного інтелекту у дошкільників. Психологія: від теорії до практики. *Інноваційні технології в роботі практичного психолога* : матеріали III Міжнар. науково-практ. конф. (м. Суми, 26 травня 2020р.). Суми : НВВ КЗ СОШПО, 2020. Ч. 1. С. 72–75.
213. Кафарська О.Б. Теоретико-методичні основи підготовки майбутніх юристів до розв'язання соціально-правових проблем : навчально-методичні рекомендації. Івано-Франківськ : Нова Зоря, 2007. 64 с.
214. Квас О.В. Розвиток ідей дитиноцентризму в педагогічній теорії та практиці (друга половина XIX ст. – перша половина XX ст.) : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.01. Дрогобич, 2012. 400 с.
215. Керівництво дошкільним навчальним закладом : інформативно-методичні матеріали на допомогу керівникові дошкільного навчального закладу / упор.: Н. Майор, Ю. Манилюк, М. Марусинець, О. Тимофеева. Тернопіль : Мандрівець, 2008. 168 с.
216. Кирилова Є. До проблеми формування емоційного інтелекту дітей старшого дошкільного віку. *Еволюційні процеси в галузі дошкільної освіти: інноватика, досягнення, перспективний досвід* : зб. матеріалів I Всеукр. Інтернет-конф. викладачів, здобувачів освіти, аспірантів та молодих вчених. (м. Маріуполь, 27 листоп. 2020р.). Маріуполь : МДУ, 2020. С. 109–113.
217. Кириченко М.А. Український народний декоративний розпис : навч. посіб. Київ : Знання-Прес, 2006. 228 с.
218. Кириченко Н.Т. Сюжетне малювання в дитячому садку. Київ : Рад. Школа, 1986. 172 с.
219. Кічук Н.В. Творча особистість вчителя: педагогічні засади формування : навчальний посібник. Одеса : Принт Майстер, 1999. 86 с.
220. Кічук А. Про деякі теоретичні підходи можливості пізнання особливостей емоційного здоров'я студентів. *Наука і освіта*. 2020. № 2. С.31-38.

- 221.Клименко В.В. Психологія творчості : навч. посіб. Київ : Центр навч. літератури, 2006. 480 с.
- 222.Клименюк О.В. Методологія та методи наукового дослідження: навч. посіб. Київ: Міленіум, 2005. 186 с.
- 223.Коваль Л.В. Професійна підготовка майбутніх учителів початкової школи : технологічна складова : моногр. Донецьк : Юго-Восток, 2009. 375 с.
- 224.Кокун О.М. Психофізіологія : навчальний посібник. Київ : Центр навчальної літератури, 2006. 184 с.
- 225.Комарова Т.С. Образотворча діяльність в дитячому садку. Харків : Ранок, 2007. 176 с.
- 226.Компетентнісна освіта – від теорії до практики / Н.М. Бібік, І.Г. Єрмаков, О.В. Овчарук, І.Л. Погоріла, О.І. Пометун. Київ : Плеяди, 2005. 120 с.
- 227.Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека освітньої політики / за заг. ред. О. В. Овчарук. Київ, 2004. 25 с.
- 228.Конишева Н.М. Методика трудового навчання молодших школярів. Основи дизайноосвіти : навч. посібник для студ. середовищ. пед. навч. закладів. Київ : Академія, 2009. 192 с.
- 229.Конишева Н.М. Художня праця (програма дизайноосвіти). *Початкова школа*. 2009. № 8. С. 53–62.
- 230.Кононко О.Л. Методологія та методи дослідження з дошкільної педагогіки : навч. посіб. зі спец. 8.01010101 «Дошкільна освіта». Ніжин : НДУ ім. Гоголя, 2017. 165 с.
- 231.Кононко О.Л. Чтобы личность состоялась. Київ : Рад. шк., 1991. 221 с.
- 232.Кононова М.М. Майстер-клас – технологія підготовки майбутнього дефектолога до професійної діяльності. Педагогічна освіта : теорія і практика. 2019. Вип. 26 (1–2019). Ч. 1. С. 117–121.
- 233.Концептуальні підходи до розвитку багаторівневої педагогічної освіти в Україні / укладачі: В.Андрущенко, І. Зязюн. Київ : Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2011. 16 с.

- 234.Копалова Н. Гурткова робота з апліації та оригамі. Терноміль : Мандрівець, 2007. 80 с.
- 235.Коповець С. Образотворче мистецтво, як засіб активізації дитячої творчості. *Мистецтво і освіта*. 2002. № 3. С.16 – 18.
- 236.Корнещук В.В. Теорія і практика формування професійної надійності майбутніх спеціалістів соціономічної сфери діяльності : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04. Одеса, 2010. 44 с.
- 237.Коробченко А.А. Проблеми особистісно-орієнтованого навчання у вищих навчальних закладах. *Збірник наукових праць Бердянського держ. пед. ун-ту*. Бердянськ : БДПУ, 2005. № 4. С. 3–6.
- 238.Корольова Л.М. Підготовка майбутніх учителів до розвитку креативних здібностей учнів у навчально-виховній діяльності початкової школи: використання методів формування творчих якостей майбутніх вихователів у процесі професійної підготовки : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Запоріжжя, 2019. 23 с.
- 239.Косоротова Ю. Використання творчих завдань на уроках трудового навчання. *Психолог*. 2004. № 21-22. С.94–100.
- 240.Костак А.І., Молнар Т.І. Навчання дошкільників трудовим навикам та вмінням в процесі художньої праці. *Освіта і формування конкурентоспроможності фахівців в умовах євроінтеграції* : збірник тез доповідей V Міжнародної науково-практичної конференції. (м. Мукачево, 21-22 жовтня 2021р.). / ред.кол.: Т.Д. Щербан (гол.ред.) та ін. Мукачево : Вид-во МДУ, 2021. С. 256–300.
- 241.Костишина Г.І. Формування навчально-пізнавальної діяльності здобувачів освіти вищих технічних навчальних закладів : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Тернопіль, 2003. 251 с.
- 242.Котелянець Н. Художня праця й розвиток особистості дитини. *Дошкільне виховання*. 2002. № 12 С. 18.
- 243.Котелянець Ю.С. Конструктивна діяльність як засіб розвитку дітей дошкільного віку. *Педагогічна освіта: теорія і практика*. Вип. 28(1-2020). (Категорія «Б»). С. 144–153. DOI: <https://doi.org/10.32626/2309-9763.2020-28-144-153>

- 244.Котляр В.П. Основи образотворчого мистецтва і методика художнього виховання дітей: Навчальний посібник. Київ : Кондор, 2006, 200 с.
- 245.Кошель В., Кошель А. Розвиток «м'яких навичок» у майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти в процесі професійної підготовки. *New Inception*. 2021. №1-2(3-4). С. 53–57. URL: <https://journal.chnpu.edu.ua/index.php/newinception/article/view/46> (дата звернення: 12.09.2022р.).
- 246.Кравченко Т., Коберник О. Використання інтерактивних методик на уроках трудового навчання. *Трудова підготовка в закладах освіти*. 2003. № 2. С. 28–31.
- 247.Крем С.В. Нетрадиційні заняття з образотворчого мистецтва. Черкаси, 2014. 56 с.
- 248.Кремень В.Г. Про «Дитиноцентризм», або Чому освіта України потребує структурних змін. *День* : щоденна всеукраїнська газета. 2009. № 210(3130). 19 листопада. С. 1–6.
- 249.Кремень В.Г. Філософія людиноцентризму в стратегіях освітнього простору. Київ : Педагогічна думка, 2008. 424 с.
- 250.Криловець М.Г. Система методичної підготовки майбутніх учителів географії : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.02. Київ, 2009. 482 с.
- 251.Кроуфорд А. Технології розвитку критичного мислення. Київ : Плеяда, 2016. 220 с.
- 252.Крулюк М.В. Дошкільник та мистецький світ. Київ, 2005. 160 с.
- 253.Крутій К. Експериментальна робота в дошкільному закладі освіти: проблеми і досвід. Запоріжжя : ТОВ. «ЛПС. ЛТД», 1999. 56 с.
- 254.Крутій К. Стіни, стеля та підлога, які говорять : оформлення освітнього простору коридору, музичної зали, кабінетів практичного психолога та вчителя-логопеда. *Дошкільне виховання*. 2019. № 4. С. 14–17.
- 255.Крутій К. Стіни, стеля та підлога, які говорять : оптимальне перетворення освітнього простору дитячого садка. *Дошкільне виховання*. 2019. № 1. С. 3–8.
- 256.Крутій К. Стіни, стеля та підлога, які говорять : оформлення освітнього простору приймальної, групової та спальної кімнат. *Дошкільне виховання*. 2019. № 3. С. 16–19.

257. Крутій К., Маковецька Н. Інноваційна діяльність у сучасному ДНЗ : методичний аспект. *Дошкільне виховання*. 2005. № 5. С. 5–7.
258. Кудряш В.Т. Проблемне навчання: сутність, перспективи. Харків : Веста: Видавництво «Ранок», 2001. 80 с.
259. Кузь В.Г. Модель вчителя нової генерації. *Рідна школа*. 2005. № 10. С. 35–37.
260. Кузьменко Б.В., Чайковська О.А. Моделювання систем : навч. посіб. Київ : КНУКіМ, 2009. 134 с.
261. Кузьмінська Н., Ставицька І., Лук'яненко В., Лигіна О. Застосування методології CLIL у викладанні економічних дисциплін в університеті. *Advanced Education*. 2019. № 11. С. 112–117.
262. Кульчицька О.І. Дивергентне мислення як умова розвитку творчості дітей молодшого шкільного віку. *Обдарована дитина*. 1999. № 1. С. 2–6.
263. Кучер С. Теорія і практика неперервної дизайн-підготовки майбутніх учителів технологій : монографія. Дніпро, 2017. 425 с.
264. Кучерявий І.Т., Клепиков О.І. Творчість – основа розвитку потенційних джерел особистості : навч. посіб. 2-е вид., перероб., допов. Київ : Вища школа, 2000. 286 с.
265. Кучерявый А.Г. Профессиональное самовоспитание будущих педагогов в процессе их целостной подготовки : монография. Киев : Вища шк., 1999. 224 с.
266. Лавриненко С.О. Підготовка майбутніх учителів початкових класів до національного виховання засобами мистецтва : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Кіровоград, 2005. 21 с.
267. Левінець Н. Здоров'язбережувальна компетентність сучасного вихователя як важлива складова професійної готовності. *Вісник Інституту розвитку дитини*. Серія : Філософія, педагогіка, психологія. 2014. Вип. 36. С. 88–94.
268. Левківський М.В. Історія педагогіки : навч.-метод. посібник. Київ : Центр учбової літератури, 2008. 190 с.
269. Легейла О. Проблема наступності у трудовому вихованні дітей старшого дошкільного і молодшого шкільного віку. URL: <http://www.stattionline.org.ua/pedagog/85/15> (дата звернення: 14.05.2022р.).

270. Ледар І.Я. Дидактичні основи методів навчання. Київ : Вища школа, 2001. 186 с.
271. Лехновська О. Розвиток творчих здібностей здобувачів освіти у процесі вивчення технологічних дисциплін у коледжі. Рівне, 2018. 105 с.
272. Ликова І.О. Програма художнього виховання, навчання й розвитку дітей 2-6-років «Кольорові долоньки». Харків : Веста: Видавництво «Ранок», 2007. 128 с.
273. Лисенко Н.В. Етнопедагогіка дитинства. Київ, 2011. 720 с.
274. Листопад І.А. Творчі завдання як засіб розвитку творчих здібностей старших дошкільників. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія : Педагогіка, соціальна робота. 2020. Вип. 23. С.74–81.
275. Листопад О.А. Теоретико-методичні засади формування професійно-творчого потенціалу майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04 : 13.00.08. Одеса, 2016. 529 с.
276. Литвиненко І. Сучасна дитина у світі почуттів: особливості розвитку емоційного інтелекту дошкільнят. *Дошкільне виховання*. 2019. № 3. С. 3–6.
277. Літіченко О.Д. Підготовка бакалаврів дошкільної освіти до художньо-творчої діяльності в ЗДО. *Інноваційна педагогіка*. 2020. Вип. 28. С. 171–179.
278. Лозинська Є.Ф. Українське народознавство дітям дошкільного віку : метод. посібник для дошкільних закладів. Львів : Оріяна-Нова, 2008р. 208 с.
279. Люблінська Г.О. Дитяча психологія. Київ : Вища школа, 1974. 167 с.
280. Любченко І.І. Педагогічні засади розвитку логічного мислення у старших дошкільників, інноваційні підходи виконання концепції розвитку дошкільної освіти 2010-2016р. : навчально-методичний посібник. Умань : ВПЦ Візаві. 2011. 134 с.
281. Ляпунова В., Жейнова С. Використання методів формування творчих якостей майбутніх вихователів у процесі професійної підготовки. *Молодь і ринок*. 2021. № 4 (190). С. 30–35.
282. Макарова О.С. Формування готовності майбутнього вчителя до комунікації з молодшими школярами засобами образотворчого мистецтва : дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.04. Одеса, 2004. 174 с.

283. Максименко С.Д. Загальна психологія : навч. посіб. 3-тє вид., перероб. та допов. Київ : Центр учбової літератури, 2021. 272 с.
284. Максимчук Н.П. Психологічні особливості становлення ціннісних орієнтацій майбутнього вчителя у процесі професійної підготовки : дис. ... канд. психол. наук : 19.00.07. Київ : НПУ імені М.П.Драгоманова, 2000. 221 с.
285. Малезик Ю.М. Розвиток художньо-конструктивних умінь у здобувачів освіти образотворчих та педагогічних спеціальностей. *Наукові записки. Серія : Педагогічні науки. Кропивницький : КДПУ, 2017. Вип. 155. С. 80–84.*
286. Марусинець М., Іванова В. Динаміка розвитку творчого мислення у дошкільному та молодшому шкільному віці. *Вісник післядипломної освіти. 2010. Вип. 1(2). С. 232–240.*
287. Масалова О.А. Педагогічні умови формування готовності майбутнього вчителя до педагогічної творчої діяльності. *Додаток до електронного фахового видання «Теорія і методика управління освітою».* URL: http://tme.umo.edu.ua/docs/Dod/3_2010/masalova.pdf (дата звернення: 05.06.2020р.).
288. Масевич Л.Д., Степанова Л.В. Народні повчання з трудового навчання. *Початкова освіта. 2001. № 46 грудень. С. 10.*
289. Матвієнко О.В. Теоретико-методичні засади підготовки майбутніх учителів до педагогічної взаємодії у навчально-виховному середовищі школи першого ступеня : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04. Київ, 2010. 496 с.
290. Матвієнко С.І. Виховання працелюбності в дітей старшого дошкільного віку в процесі занять художньою працею. *Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка. Серія : Педагогічні науки. 2018. Вип. 2(1). С. 17–24.* URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/vgnpu_2018_2\(1\)_4](http://nbuv.gov.ua/UJRN/vgnpu_2018_2(1)_4). (дата звернення: 11.05.2022р.).
291. Матвієнко С.І. Виховання самостійності в старших дошкільників у процесі занять художнім конструюванням. *Наукові записки НДУ ім. М. Гоголя. Серія : Психолого-педагогічні науки. 2019. № 2. С. 71–76.*
292. Матвієнко С.І. Художня праця та основи дизайну : навчальний посібник. Ніжин : Вид-во НДУ ім. М. Гоголя, 2016. 201 с.

- 293.Машкіна Л. Формування фахової компетентності майбутніх вихователів дітей дошкільного віку в освітньому процесі закладів вищої освіти. *Молодь і ринок*. 2019. № 1 (168). URL: <http://mir.dspu.edu.ua/article/view/158530/157885> (дата звернення: 08.09.2022р.).
- 294.Машовець М. Даруємо радість праці. *Дошкільне виховання*. 2006. № 5. С. 7–9; № 6. С. 10–11.
- 295.Машовець М.А. Педагогічні умови наступності у трудовому вихованні дітей старшого дошкільного і молодшого шкільного віку : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01. Київ, 1994. 26 с.
- 296.Мельничук М.І. Виховання дітей дошкільного віку в трудовій діяльності : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01. Київ, 1995. 27 с.
- 297.Менджерницька Д.В. Вихователю про дитячу гру : посібник для вихователів дитячого садка. Київ, 1982. 128 с.
- 298.Методика навчання у початковій школі : посібник для вчителів / Л.М. Масол, О.В. Гайдамака, Е.В.Бєлкіна, О.В.Калініченко, І.В.Руденко. Харків : Веста; Ранок, 2006. 256 с.
- 299.Методична система «Розвиток критичного мислення при викладанні різних предметів. Посібник I. / Дж.Л. Стіл, К. Мередіт, Ч. Темпл. Київ, 1998. 35 с.
- 300.Методична система «Розвиток критичного мислення при викладанні різних предметів. Посібник II. / Дж.Л. Стіл, К. Мередіт, Ч. Темпл. Київ, 1998. 53 с.
- 301.Методична система «Розвиток критичного мислення при викладанні різних предметів. Посібник III. / Дж.Л. Стіл, К. Мередіт, Ч. Темпл. Київ, 1998. 45 с.
- 302.Методологія та методи соціальних досліджень : навч. посібник. Київ : ДЦССМ, 2003. 216 с.
- 303.Методичні рекомендації з вивчення дисципліни «Педагогіка вищої школи» для підготовки фахівців за напрямом 0101 «Педагогічна освіта» / укладач С. В. Виговська. Київ, 2014. 164 с.
- 304.Мешко Г.М. Вступ до педагогічної професії : навч. посіб. 2-е вид., стер. Київ : Академвидав, 2012. 200 с.

305. Микитюк Г.Ю. Взаємини викладачів і здобувачів освіти як чинник становлення особистості майбутнього вчителя : автореф. дис. ... канд. психол. наук : 19.00.07. Київ, 2003. 20 с.
306. Микуліна А.К. Розвиток творчих здібностей дошкільників у процесі образотворчої діяльності. *Освіта Закарпаття* : науково-методичний журнал. 2015. № 21. С. 103–107.
307. Микуліна А.К., Лакатош О.Я. Особливості навчання конструюванню з різних матеріалів старших дошкільників. *Освіта і формування конкурентоспроможності фахівців в умовах євроінтеграції* : збірник тез доповідей V Міжнародної науково-практичної конференції. (м. Мукачєво, 21-22 жовтня 2021р.). / ред. кол.: Т.Д. Щербан (гол.ред.) та ін. Мукачєво : Вид-во МДУ, 2021. 348 с.
308. Митник О. Розвиток професійної компетентності сучасного Вчителя: реалії і перспективи. *Початкова школа*. 2004. № 4. С. 35–37.
309. Михайленко Н.Я., Короткова Н.А. Організація сюжетної гри в дитячому садку : посібник для вихователя. Київ, 2000. 96 с.
310. Михайленко В.Є., Яковлев М.І. Основи композиції (геометричні аспекти художнього формотворення) : навч. посіб. Київ : Каравела, 2001. 304 с.
311. Михнюк М.І. Майстер-клас як форма обміну передовим педагогічним досвідом. *Професійнотехнічна освіта*. 2014. № 2. С. 49–51.
312. Мірошніченко Т.В. Навчально-виховний потенціал педагогічної пісочниці у змісті професійної підготовки педагога. *Збірник наукових праць Полтавського нац.пед.ун-ту ім.В.Г.Короленка*. Серія : Педагогічні науки. 2011. Вип.8. Частина II. С. 218–223.
313. Міхно О. Сутність терміну «музейна педагогіка». Музейна педагогіка в науковій освіті : збірник тез доповідей учасників I Всеукраїнської науковопрактичної конференції. Київ; Біла Церква : Видавництво «Авторитет» ФОП Курбанова Ю. В., 2019. 242 с.
314. Міщиха Л.П. Психологія творчості : навч. посіб. Івано-Франківськ : Гостинець, 2007. 448 с.

315. Моляко В.А. Творческая конструкторология (пролегомены). Киев : Освіта України, 2007. 388 с.
316. Моляко В.О. Психологічна готовність до творчої праці. Київ : Знання, 1989. 48 с.
317. Монке О.С. Теоретико-методичні засади підготовки майбутніх вихователів до морально-духовного виховання дошкільників засобами художньої літератури : дис. ... д-ра педагогіч. наук : 13.00.08. Київ, 2020. 537 с.
318. Мороз О.Г. Професійна адаптація молодого вчителя : навчальний посібник. Київ : КДШ ім. О.М. Горького, 1980. 96 с.
319. Мороз О.Г., Падалка О.С., Юрченко В.І. Педагогіка і психологія вищої школи : навчальний посібник для молодих викладачів, аспірантів і майбутніх магістрів / Національний педагогічний ун-т ім. М.П. Драгоманова, Інститут вищої освіти АПН України. Київ : НПУ, 2003. 267 с.
320. Морська Л.І. Теоретико-методичні основи підготовки майбутніх учителів іноземних мов до використання інформаційних технологій у професійній діяльності : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04; 13.00.02. Тернопіль, 2008. 522 с.
321. Мосіяшенко В.А. Українська етнопедагогіка : навч. посіб. Суми : ВТД «Університетська книга», 2005. 176 с.
322. Москалець В.П. Психологія особистості. Київ : «Центр учбової літератури», 2013, 262 с.
323. Музейна педагогіка в дошкільному навчальному закладі : збірник методичних матеріалів / укл. Л.Б. Міщенко, О.М. Арушанян. Суми : Ніко, 2016. 84 с.
324. Мукарна І. Естетика та теорія мистецтва. Київ : Віпол, 2000. 140 с
325. Навчально-методичні матеріали до Модельної навчальної програми для першого класу: Тиждень 26 «Весняні свята. Великдень» / за ред.: Л. Гуменюк, Н. Древняк-Сарабун, М. Товкало. Львів : Центр освітньої політики, 2018. 85 с.
326. Навчально-методичні матеріали до Модельної навчальної програми для першого класу / укладачі: О. Волощенко, О. Козак. 2018. URL: http://nus.org.ua/wp-content/uploads/2018/01/Tyzhden_18_YA-Mandrivnyk.pdf (дата звернення: 11.02.2021р.).

327. Навчук Г.В., Навчук І.В., Ткач А.В. Правильна організація самостійної роботи здобувачів освіти у ВНЗ – невідємна складова ефективної підготовки майбутніх фахівців. *Інтелектуальні фонди БДМУ*. Умань : ПП Жовтий, 2011. Ч.1. 213 с.
328. Нагачевська З.І. Становлення і розвиток суспільного дошкільного виховання в Галичині (XIX – перша третина XX ст.) : програма і методичні рекомендації до спецкурсу. Івано-Франківськ : Плай, 1997. 44 с.
329. Надвичина Т.Л., Шаюк О.Я. Специфіка розвитку творчого потенціалу в системі професійної компетентності викладача ЗВО. *Вчені записки ТНУ ім. В.І. Вернадського*. Серія : Психологія. 2022. Т. 33 (72). № 3 С. 71–76.
330. Назаренко Г.І. Шестирічна дитина в школі : методичні рекомендації для вихователів дошкільних закладів; учителів початкових класів та батьків. Харків : ХОНМІБО, 2003. 32с.
331. Національна доповідь про стан і перспективи розвитку освіти в Україні : монографія / Нац. акад. пед. наук України; редкол.: В.Г. Кремень (голова), В.І. Луговий (заст. голови), О.М. Топузов (заст. голови); зааг. ред.: В.Г. Кременя. Київ, 2021. 384 с. (До 30-річчя незалежності України). DOI: <https://doi.org/10.37472/NAES-2021-ua>.
332. Національна програма виховання дітей та учнівської молоді. *Світ виховання* : часоп. для вчит., батьків та дітей. 2004. № 3 (4). С. 7–30.
333. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012-2021 роки. *Управління освітою*. 2013. № 4. С. 24.
334. Національно-патріотичне виховання дітей та молоді у сучасному освітньому просторі України на засадах етнопедagogіки : матеріали Всеукраїн. наук.-прак. інтернет-конф. (20 жовт.–20 листоп. 2015 р.). / упорядн.: Л. Шелемей, Л. Келембет, О. Фляк, О. Риндич. Івано-Франківськ : Місто НВ, 2016. 284 с.
335. Неперервна професійна освіта: проблеми, пошуки, перспективи : монографія / за ред. І.А. Зязюна. Київ : Віпол, 2000. 630 с.
336. Нечай С.П. Теорія і практика підготовки майбутніх вихователів до поліфункціонального застосування музики в аудіальному розвитку дошкільників : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.08. Київ, 2015. 493 с.

337. Ничкало Н.Г. Творчий розвиток особистості засобами мистецтва : навчально-методичний посібник / за ред., передмова Н.Г. Ничкало. Чернівці : Зелена Буковина, 2011. 255 с.
338. Нісімчук А.С., Падалка О.С., Шпак О.Т. Сучасні педагогічні технології : навч. посіб. Київ : Просвіта, 2000. 368 с.
339. Овсянецька Л.П. До питання про психологічні критерії зрілої особистості. *Актуальні проблеми психології*. Т.1: Соціальна психологія. Психологія управління. Організаційна психологія. Київ : Інститут психології ім. Г.С. Костюка АПН України, 2001. С. 105–110.
340. Ознайомлення дітей старшого дошкільного віку з мистецтвом витинанки : методичні рекомендації / укл. І.О. Ликова. Київ : І СДО, 1995. 200 с.
341. Олексюк М.П. Формування професійної компетентності майбутніх учителів технологій у процесі вивчення народних художніх ремесел : автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Хмельницький, 2015. 20 с.
342. Олексюк Н.С., Сорока О.В. Програма навчальної дисципліни «Соціальна терапія» : збірник програм фахових навч. дисциплін для підготовки бакалаврів із спеціальності «Соціальна робота» (за кредитно-трансферною системою навчання). Тернопіль : ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2008. С.117–123.
343. Олійник О.В. Професійна підготовка майбутніх учителів початкової школи до формування конструктивних умінь молодших школярів : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Київ, 2017. 290 с.
344. Олійник Т.О. Використання ІКТ для розвитку критичного мислення. *Науковий часопис НПУ ім. М.П. Драгоманова* : зб. наукових праць. Серія №2: Комп'ютерно-орієнтовані системи навчання Київ : НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2004. № 1 (8). С. 83–91.
345. Олійник Т.О. Особливості інноваційних перетворень в освіті. *Новий колегіум* : зб. наук. праць. 2005. № 6. С. 22–28.
346. Олійник Т.О. Технологія критичного мислення як складова розбудови демократичного суспільства. *Теорія та практика державного управління* : зб. наук. праць. Харків : Вид-во ХарPI УАДУ, 2002. Вип. 8. С. 261–264.

- 347.Омельчук О.О. Майстер-клас як одна із форм у підготовці вчителів технологій. Проблеми підготовки сучасного вчителя. 2019. Випуск 2 (20). С. 110–117.
- 348.Онопрієнко О.В. Метод проектів як засіб розвитку пізнавальних інтересів молодших школярів : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.09. Київ, 2009. 22 с.
- 349.Орлинський В.Л. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. для студ.вищ. навч. закл. Київ : Центр учбової літератури, 2009. 472 с.
- 350.Орлова Т. Етноестетика в поняттєвому контексті сучасного мистецтвознавства. *Українська народна творчість в поняттях міжнародної термінології (примітив, фольклор, аматорство, наїв, кіч)* : колективне дослідження. Київ, 1995. С. 13–18.
- 351.Ортинський В.Л. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2019. 472 с.
- 352.Освітня програма «Впевнений старт» для дітей старшого дошкільного віку / Н.В. Гавриш та ін.; за заг. наук. ред. Т.О. Піроженко. Київ : Українська академія дитинства, 2017. 80 с.
- 353.Особистісно орієнтовані технології навчання і виховання у вищих навчальних закладах : монографія. / В. Андрущенко, Н. Дівінська, Б. Корольов та ін.; за заг. ред. В. Андрущенко, В. Лугового. Київ : Пед. думка, 2008. 256 с.
- 354.Останіна Н.С. Формування готовності організатора позашкільного закладу до роботи з обдарованими дітьми та молоддю. *Інноваційний потенціал соціальної роботи в сучасному світі: на межі науки та практики* : матеріали I Міжнарод. наук.-практ. конф. (м. Чернігів, 20-21 трав. 2021р.). Чернігів : НУ «Чернігівська політехніка», 2021. С. 140–142.
- 355.Офіційний сайт Міністерства освіти та науки України. Затверджені стандарти вищої освіти. Дошкільна освіта. 2022. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishchaosvita/zatverdzeni%20standarty/2019/11/22/2019-11-22-012doshkilna-B.pdf>. (дата звернення: 18.07.2022р.).
- 356.Павленко В.В. Формування професійних переконань у здобувачів освіти педагогічного вузу : дис. ... канд. психол. наук : 19.00.07. Київ : НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2005. 275 с.
- 357.Падалка Г.М. Учитель, музика, діти. Київ : Муз. Україна. 1982. 144 с.

358. Паламарчук В.Ф. Першооснови педагогічної інноватики. Київ : Освіта України, 2005. Т. 2. 504 с.
359. Парамонова Л. Творческое конструирование: психологические и педагогические основы его формирования. *Дошкольное воспитание*. Москва, 2000. № 11. С. 58–64.
360. Парамонова Л.А. Теория и методика творческого конструирования в детском саду : учеб. пособие для студентов в высш. пед. учеб. заведений. Москва : Академия, 2002. 192 с.
361. Паращенко Л.І., Леонський В.Д., Леонська Г.І. Тестові технології у навчальному закладі : метод. пос. Київ : ТОВ «Майстерня книги», 2006. 217 с.
362. Пастухова Ю.А. Художньо-естетичне виховання здобувачів освіти в цілісному педагогічному процесі університету : дис. ... канд. пед. наук. Луганськ, 2009. 230 с.
363. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. 3-є вид., перероб., доп. / ред. З.Н. Курлянд. Київ : Знання, 2007. 495 с.
364. Педагогічний експеримент / В.І. Євдокимов, Т.П. Агапова, І.В. Гавриш та ін. Харків : ОВС, 2001. 148 с.
365. Педагогічний словник / АПН, Ін-т педагогіки; підгот. Н.Б. Копиленко та ін.; відп. ред. М.Д. Ярмаченко. Київ : Педагогічна думка, 2001. 516 с.
366. Перспективи розвитку сучасної науки та освіти (частина II) : матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції (м. Львів, 15-16 червня 2020 р.). Львів : Львівський науковий форум, 2020. 64 с.
367. Перспективні освітні технології : науково-методичний посібник / за ред. Г.С. Сазоненко Київ : Гопак, 2000. 152 с.
368. Пехота Е.Н. Индивидуализация профессионально-педагогической подготовки учителя: монография / под общ. ред. И.А. Зязюна. Київ : Вища школа, 1997. 281с.
369. Пискун О.М. Художнє конструювання як вид навчально-творчої діяльності. *Вісник Чернігівського державного педагогічного університету ім. Т.Г. Шевченка*. Чернігів : ЧДПУ, 2007. Вип. 45. С. 169–173.

- 370.Півторак О. Становлення арт-терапії як галузі педагогіки. URL: http://library.udpu.org.ua/library_files/zbirnik_nayk_praz/2012/2012_3_36 (дата звернення: 15.05.2021р.).
- 371.Підготовка майбутніх вихователів до роботи з дітьми дошкільного віку: компетентнісний підхід : монографія / за заг. ред. Г.В. Беленької, О.А. Половіної. Київ : Вид-тво. 244 с.
- 372.Підготовка майбутніх фахівців початкової та дошкільної освіти: стратегії реформування : колективна монографія / за ред. В.В. Чайки, О.І. Янкович. Тернопіль : Осадца Ю.В., 2019. 240 с.
- 373.Підготовка майбутнього вчителя до впровадження педагогічних технологій : навч. посіб / О.М. Пехота та ін.; за ред. І.А. Зязюна, О.М. Пехоти. Київ : Вид. А.С.К. 2003. 240 с.
- 374.PISA: природничо-наукова грамотність / уклад. Т.С. Вакуленко, С.В. Ломакович, В.М. Терещенко, С.А. Новікова; перекл. К.Є. Шумова. Київ : УЦОЯО, 2018. 119 с.
- 375.PISA-2018 Рамковий документ до опитувальника. URL: http://pisa.testportal.gov.ua/wp-content/uploads/2019/09/Questionnaire_Framework_UKR.pdf
- 376.Пісочна терапія в роботі з дошкільниками / упоряд. Л.А. Шик, Н.І. Дикань, О.М. Гладченко, Ю.М. Черкасова. Харків : Вид. група «Основа», 2010. 127 с.
- 377.Повалій Л. Виховувати з любов'ю. *Еврика*. 1999. № 1(5). С. 72–75.
- 378.Подоляк Л.Г., Юрченко В.І. Психологія вищої школи : навч. посіб. Київ : ТОВ «Філ-студія», 2006. 320 с.
- 379.Подоляк Л.Г., Юрченко В.І. Психологія вищої школи : навч. посіб. Київ : ТОВ «Філ-студія», 2006. 320 с.
- 380.Положення про дистанційне навчання : Наказ МОН України від 21.01.2004р. № 40. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0464-04> (дата звернення: 12.02.2021р.).
381. Пометун О.І., Пироженко Л.В. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання : наук.-метод. посіб. / за ред. О.І. Пометун. Київ : А.С.К., 2004. 192 с.

- 382.Поніманська Т.І., Дичківська І.М. Дошкільна педагогіка. Практикум. Навчальний посібник для здобувачів освіти вищих навчальних закладів, спеціальність «Дошкільне виховання» Київ : Видавничий дім «Слово», 2004. 352 с.
383. Попович О. Підготовка майбутніх вихователів до організації конструктивної діяльності дітей дошкільного віку : автореф. дис. ... канд. педагогіч. наук : 13.00.04. Тернопіль, 2017. 24 с.
- 384.Початкова освіта : методичні рекомендації щодо використання в освітньому процесі Типової освітньої програми для 1 класів закладів загальної середньої освіти; типова освітня програма для закладів загальної середньої освіти. Київ : УОВЦ «Оріон», 2018. 160 с.
- 385.Пришупа Ю.Ю. Інтегративний підхід як один із факторів формування самоосвітньої компетентності майбутніх фахівців. *Вісник Національного університету оборони України*. 2014. № 1 (38). С. 134–138.
- 386.Пріма Р.М. Формування професійної мобільності майбутнього вчителя початкових класів: теорія і практика : монографія. Дніпропетровськ : ІМА-прес, 2009. 367с.
387. Про дошкільну освіту : закони України. *Освіта в Україні*. Нормативна база. Київ, АТКА, 2004. 492 с.
- 388.Про затвердження «Положення про дистанційне навчання» : Наказ МОН України від 25.04.2013р. № 466. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0703-13> (дата звернення: 18.09.2020р.).
- 389.Про затвердження гранично допустимого навчального навантаження на дитину в дошкільних навчальних закладах різних типів та форми власності : Наказ МОН України від 20.04.2015р. № 446. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0520-15#Text> (дата звернення: 28.03.2020р.).
- 390.Про затвердження Примірного переліку ігрового та навчально-дидактичного обладнання для закладів дошкільної освіти» : Наказ МОН (від 19.12.2017 № 1633). URL :https://drive.google.com/file/d/1zY_4cY7C5IMyWNGjgfselYY8slBife19/view

391. Про організовану і самостійну діяльність дітей у дошкільному навчальному закладі : Лист Інституту інноваційних технологій і змісту освіти від 26.07.10 р. № 1.4/18-3082. URL : <https://osvita.ua/legislation/doshkilna-osvita/65086/> (дата звернення: 05.09.2022р.).
392. Про освіту : Закон України від 5 вересня 2017р. № 2145-VIII. *Верховна Рада України*. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/2145-19> (дата звернення: 21.08.2021р.).
393. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Дитина в дошкільні роки» : комплексна додаткова освітня програма / наук. керівник К. Крутий. Київ : ЛПДС, 2011. 245 с.
394. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Дитина» : програма виховання і навчання дітей від двох до семи років / наук. кер.: О. Проскура, Л. Кочина, В. Кузьменко, Н. Кудикіна. Київ, 2012. 492 с.
395. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля» / О.І. Білан ; за заг. ред. О. В. Низьковської. – Тернопіль : Мандрівець, 2017. – 256 с.
396. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі» (нова редакція) : у 2-х ч. Ч II: Від трьох до шести (семи) років / О.П. Аксьонова, А.М. Аніщук, Л.В. Артемова та ін; наук. кер.: О.Л. Кононко. Київ : ТОВ «МЦФЕР Україна», 2014. 452 с.
397. Програма розвитку дітей старшого дошкільного віку «Впевнений старт». Мандрівець. 2012. 450 с.
398. Програма художньо-естетичного розвитку дітей раннього та дошкільного віку «Радість творчості» / Р.М. Борщ, Д.В. Самойлик. Тернопіль : Мандрівець, 2013. 72 с.
399. Програмно-методичний комплекс навчання дітей дошкільного віку з розумовою відсталістю «Світ навколо мене» (Програма розвитку дітей дошкільного віку з розумовою відсталістю «Конструювання») : методичні рекомендації, практикум з формування конструктивної діяльності / О.В. Чеботарьова. Київ, 2014. 110 с.
400. Прокоф'єв Є.Г. Загальнопедагогічна підготовка вчителя в процесі модернізації системи освіти: стратегія трансформації системи освіти. *Науковий часопис НПУ*

- ім. М.П. Драгоманова. Серія 5 : Педагогічні науки: реалії та перспективи. 2014. Вип. 49. С. 140–150.
401. Проскура О.В. Психологічна підготовка вчителя до роботи з першокласниками : навч. посібник для здобувачів освіти пед. факультетів. Київ : Освіта, 1998. 199 с.
402. Протасова А.С. Педагогічні умови підготовки майбутніх вихователів до фізичного виховання засобами інформаційно-комунікаційних технологій. *Імідж сучасного педагога*. 2019. Вип. 6 (189). С. 18–21.
403. Професійна педагогічна освіта: інноваційні технології і методики : монографія / О.А. Дубасенюк, С.В. Лісова, М.М. Осадчий та ін. Житомир : Житомир. держ. ун-т. імені І.Франка, 2009. 564 с.
404. Психолого-педагогічний супровід формування професійної культури педагога в сучасних умовах. *Освіта Закарпаття* : науково-методичний журнал Серія : Освіта XXI століття. Пошук пріоритетів. 2015. № 22. С. 22–25. URL: <http://zakinppo.org.ua/images/2016/docs/11/22-2015.pdf#page=25> (дата звернення: 25.02.2021р.).
405. Пустовійт Г. Позашкільна освіта та виховання крізь призму сьогодення. *Рідна школа*. 2010. № 3. С. 28–31.
406. Рагозіна В. Теоретичний аспект проблеми творчих здібностей. *Творчість, духовність, гуманізм в просторі освіти* : збірник доповідей науково-практичної конференції. Вінниця : «Універсум-Вінниця», 1998. С. 127–132.
407. Радкевич В. О., Пашенко Г. М. Технологія вишивки. Київ : Вища школа, 1997, 299 с.
408. Рід Г. Проект концепції єдиної системи естетичного виховання у загальноосвітніх школах України. *Мистецтво та освіта*. 1998. № 1. С. 2–7.
409. Роганова М.В. Формування у дітей старшого дошкільного віку ціннісного ставлення до природи засобами мистецтв : дис. ... канд. пед. наук: 13.00.08. Київ, 2015. 225 с.
410. Роджерс Н. Творчество как усиление себя. *Вопросы психологии*. 1990. № 1. С. 164–168.

- 411.Родигіна І.В. Компетентнісно орієнтований підхід до навчання. Харків : Основа, 2005. 96 с.
- 412.Розіна Н.В. Майстер-клас як форма діяльності віртуальної школи професійного становлення молодого педагога : методичні рекомендації. Черкаси : ЧОПОПП, 2013. 20 с.
- 413.Рогов Е. И. Настольная книга практического психолога: учеб пособие: В 2-х кн. Кн. 2. Харьков, ХНАГХ, 2001. 540с.
- 414.Романова Н. Уроки трудового навчання: 1 клас : посібник для вчителя. Тернопіль : Навчальна книга «Богдан», 2012. 120 с
- 415.Роменець В.А. Психологія творчості : навчальний посібник. Київ : Либідь, 2001. 288 с.
- 416.Русова С. Вибрані педагогічні твори : у 2-х кн. Кн. 1 / за ред. Є.І. Коваленко; упоряд., прим. Є.І. Коваленко, І.М. Пінчук. Київ : Либідь, 1997. 272 с.
- 417.Русова С. Вибрані педагогічні твори : у 2-х кн. Кн. 2 / за ред. Є.І. Коваленко; упоряд., прим. Є.І. Коваленко, І.М. Пінчук. Київ : Либідь, 1997. 320 с.
- 418.Русова С.Ф. Теорія і практика дошкільного виховання. Львів; Краків; Париж, 1993. 250 с.
- 419.Руссо Ж.-Ж. Еміль, або про виховання. *Хрестоматія з історії педагогіки* : в 2-х т. / упоряд. І.Ф. Свядкосвський. Харків, 1936. Т.1. С. 248–269.
- 420.Рудницька О.П. Педагогіка мистецтва: пошуки і перспективи. Професійна освіта: педагогіка і психологія: українськопольський щорічник. Вип. II. Київ, 2000. С. 233-245.
- 421.Савченко М.В. Виховання самостійності у дітей старшого дошкільного віку в ігровій діяльності : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08. Слов'янськ, 2014. 243 с.
- 422.Савченко Н.С. Підготовка вчителя до формування естетичних орієнтацій молодших школярів на цінності народного мистецтва (в умовах позакласної діяльності) : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Луганськ, 2001. 20 с.
- 423.Савченко О.Я. Дидактика початкової школи : підручник для здобувачів освіти педагогічних факультетів. Київ : Генеза, 1999. С. 360.

424. Свідзинський А. В. Синергетична концепція культури. Луцьк : Вежа, 2008. 696 с.
425. Світ дитинства : комплексна освітня програма для дошкільних навчальних закладів / упор.: О.М. Байер, Л.В. Батліна, А.М. Богуш та ін.; наук. керівник акад. А.М. Богуш; за заг. ред. Л.В. Батліної. Тернопіль : Мандрівець, 2015. 200 с.
426. Семенов О.С. Формування творчо спрямованої особистості: перші кроки : навч. посібник. Луцьк : ПВД Твердиня, 2016. 156 с.
427. Семиченко В.А. Пріоритети професійної підготовки: діяльнісний чи особистісний підхід? *Неперервна професійна освіта: проблеми, пошуки, перспективи* : монографія / за ред. І.А. Зязюна. Київ : Віпол, 2000. С. 176–203.
428. Семиченко В.А. Психологія та педагогіка сімейного спілкування : навч. посібник для здобувачів освіти вищ. навч. закл. / В.А. Семиченко, В.С. Заслуженюк. Київ : Веселка, 1998. 214 с.
429. Семиченко В.А. Теоретичні та методичні основи професійного самовиховання здобувачів освіти вузу / за заг. ред. В.А. Семиченко. Хмельницький : ХГПІ, 2001, 253 с.
430. Синякова В.Б. Механізми творчого мислення. URL: http://kyivobl.man.gov.ua/zakhody/Poradi_psihologa/MEhANIZMI_TVORCHOGO_MISLENNJA/ (дата звернення: 08.03.2022р.).
431. Системний підхід у сучасних педагогічних дослідженнях в Україні : монографія / за ред. С.Я. Харченка; Держ. закл. «Луган. нац. ун-т імені Тараса Шевченка». Старобільськ : Вид-во ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2016. 488 с.
432. Сірченко Л.І., Скиданова Л.Я. Декоративне малювання в дитячому садку. Альбом. Київ : Рад. Школа, 1991. 216 с.
433. Скульський Р.П. Підготовка майбутніх учителів до педагогічної творчості. Київ : Вища шк., 1992. 135 с.
434. Словник синонімів української мови. URL: <https://slovnyk.me/dict/synonyms/%D0%BB%D1%8E%D0%B4%D1%81%D1%8C%D0%BA%D1%96%D1%81%D1%82%D1%8C> (дата звернення: 10.05.2022р.).

435. Словник української мови : в 11 т. / АН УРСР, Ін-т мовознавства; за ред. І.К. Білодіда. Київ : Наукова думка, 1970–1980.
436. Словник української мови : у 20-ти томах. URL: <https://slovnyk.me/dict/newsum/%D0%BB%D1%8E%D0%B4%D1%81%D1%8C%D0%BA%D1%96%D1%81%D1%82%D1%8C> (дата звернення: 09.05.2022р.).
437. Словник української мови Грінченка. URL: <https://slovnyk.me/dict/hrinchenko/%D0%BB%D1%8E%D0%B4%D1%81%D1%8C%D0%BA%D1%96%D1%81%D1%82%D1%8C> (дата звернення: 09.05.2022р.).
438. Словник-довідник з професійної педагогіки / ред.-упоряд. А.В. Семенова. Одеса : Пальміра, 2006. 272 с.
439. Смолюк І.О. Основи педагогічних технологій. Київ : Освіта, 1993. 198 с.
440. Созонюк О. Емоційний інтелект як особистісний ресурс розвитку життєвих перспектив особистості. *Траєкторія розвитку життєвих перспектив особистості в умовах сучасного освітнього простору* : збірник матеріалів Всеукраїнської науковопрактичної інтернет-конференції (м. Бердянськ, 30 листопада 2021р.). / за заг. ред. доц. Т. Малихіної. Бердянськ : БДПУ, 2021. С.158–206.
441. Сорока О.В. Теоретичні і методичні засади підготовки майбутніх учителів початкової школи до використання арт-терапевтичних технологій : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04. Тернопіль, 2016, 534 с.
442. Сотська Г.І. Образотворче мистецтво як засіб розвитку особистості. *Мистецтво у розвитку особистості* : монографія / за ред. Н.Г. Ничкало. Чернівці : Зелена Буковина, 2006. С. 137–146.
443. Сотська Г.І. Підготовка майбутнього вчителя образотворчого мистецтва до навчання учнів основної школи художнього конструювання : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Київ, 2008. 20 с.
444. Соціально-педагогічний патронат у системі дошкільної освіти : навч.-метод. посібник / Л. А. Машкіна, Л. В. Зданевич; Хмельницька гуманітарнопедагогічна академія. Хмельницький : Вид-во ХГПА, 2008. 232 с.

445. Соціолого-педагогічний словник / за ред. В.В. Радула. Київ : «Екс Об», 2004. 304 с.
446. Стандарт вищої освіти України: перший (бакалаврський) рівень, галузь знань 01 «Освіта/Педагогіка», спеціальність 012 «Дошкільна освіта». URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishchasvita/zatverdzeni%20standarty> (дата звернення: 28.07.2021р.).
447. Стельмахович М.Г. Народне дитинознавство. Київ : Знання України, 1991. 48 с.
448. Стельмахович М.Г. Українська народна педагогіка. Київ : ІЗМН, 1997. 232 с.
449. Степанова Л.В. Методика трудового навчання в початкових класах : навчально-методичні матеріали для ступеневої підготовки вчителів початкових класів у вищих педагогічних закладах освіти. ОКР – бакалавр, спеціаліст: «Технологія». Методика початкового навчання. Івано-Франківськ, 2008. Модуль 1. 124 с.
450. Степанова Т.М. Проблеми передшкільної освіти в історії педагогіки періоду 20-30-х років ХХ століття. *Науковий вісник Миколаївського державного університету* : зб. наук. пр. Спец. Вип.: у 2 т. Миколаїв, 2008. С. 157–159.
451. Стефаненко П.В. Дистанційне навчання у вищій школі : монографія. Донецьк : ДонНТУ, 2002. 400 с.
452. Стеценко І. Конструємо математичні казки. *Дошкільне виховання*. 2015. № 9. С. 13–15.
453. Сухенко І. Використання LEGO – конструювання в освітньому процесі ДНЗ. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2012. № 3. С. 57–66.
454. Сухомлинський В. Проблеми виховання всебічно розвиненої особистості. Вибр. твори : в 5 т. Київ : Рад. шк., 1976. Т.1. 656 с.
455. Сухорукова Г.Ф., Дронова О.О., Голота Н.М., Янцур Л.А. Образотворче мистецтво з методикою викладання в дошкільному навчальному закладі : підручник / за заг. ред. Г.В. Сухорукової. Київ : Видавничий Дім «Слово», 2010. 376 с.
456. Тарасенко Г.С. Паросток: методика гуманістичного виховання дітей засобами природи. Вінниця, 2000. С. 159–178.

- 457.Творогова Н.О. Конструктивна творчість дошкільників. Харків : Вид. група «Основа», 2011. 160 с.
- 458.Теоретичні засади культурологічного підходу у підготовці педагога до виховної діяльності : монографія / С.В. Машкіна, Т.П. Усатенко, Л.О. Хомич, Т.О. Шахрай. Київ, 2016. 168 с.
- 459.Терещенко О.П. Розвиток творчості старшого дошкільника в образотворчій діяльності : навч.-метод. посіб. до Базової прогр. розв. дитини дошк. віку «Я у світі». Київ : Світич, 2009, 112 с.
- 460.Терно С.О. Розвиток критичного мислення. *Збірник наукових праць Бердянського державного педагогічного університету*. Серія : Педагогічні науки. 2017. № 4. С. 5–13.
- 461.Тесля Е.Б. Формирование смыслов профессиональной деятельности будущих педагогов. *Педагогическое образование и наука*. 2005. № 5. С. 43–44.
- 462.Тименко В.П. Теоретичні і методичні основи формування конструктивних умінь в учнів початкових класів : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.02. Київ, 2010. 520 с.
- 463.Тимошенко В.М. Формування мотивації досягнення майбутніх вчителів (на матеріалі вивчення іноземної мови): дис. ...канд. психол. наук : 19.00.07. Київ : НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2001. 252 с.
- 464.Типова освітня програма, розроблена під керівництвом Савченко О.Я. [URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy1-4-klas/2019/11/1-2-dodatki.pdf](https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy1-4-klas/2019/11/1-2-dodatki.pdf) (дата звернення: 11.05.2022р.).
- 465.Глумачний словник сучасної української мови : близько 50000 сл. / уклад. І.М. Забіяка. Київ : Арій, 2007. 512 с.
- 466.Глумачний словник української мови : понад 12500 статей (близько 40000 слів) / за ред. В.С. Калашника. 2-ге вид., випр. і допов. Харків : Прапор, 2005. 992 с.
- 467.Годорцева Ю.В. Педагогіка толерантності: методичні рекомендації. Одеса : СВД Черкасов М.П., 2004. 90 с.
- 468.Годосієнко Н.Л., Мальов С.В. Формування естетичного сприймання дітей засобами творчої діяльності в контексті наступності дошкільної та початкової освіти. *Young Scientist*. 2018. № 5.2 (57.2). May, С. 107–109.

- 469.Толмачова І.М., Булатнікова Н.М. Можливості майстер-класу в ході загальнопедагогічної підготовки майбутніх учителів початкової школи. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2020. № 69. Т. 3. С. 138–142.
- 470.Томенчук С. Наукові основи педагогічного керівництва професійним самовдосконаленням вчителів. *Вісник Прикарпатського університету*. Серія : Педагогіка. 2003. Вип. VIII. Івано-Франківськ, 2003. С. 12–15.
- 471.Трофімчук В. Етапи художньо-конструкторської діяльності старшокласників. *Трудова підготовка в закладах освіти*. 2006. № 1. С.33–37.
- 472.Трудове навчання: технічна і художня праця / авт. В. Тименко, В. Вдовченко, І. Веремійчик, Н. Котелянець. *Програми для середньої загальноосвітньої школи 1-4 класи*. Київ : Початкова школа. 2006. С. 202–245.
- 473.Турчин В.В. Особливості формування проектно-образного мислення дизайнера : автореф. дис. ... канд. мистецтвознавства : 05.01.03. Харків, 2004. 20 с.
- 474.Уварова Ю.В. Особистісні детермінанти стильових особливостей педагогічного спілкування майбутніх педагогів. *Науковий часопис НПУ ім. М.П. Драгоманова*. Серія 12 : Психологія. Київ : НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2005. Вип. 3(27). С. 57–69.
- 475.Удіна О.М. Виховання самостійності дошкільників в образотворчій діяльності (на матеріалі аплікації) : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08. Київ, 2008. 25 с.
- 476.Українське народознавство : навч. посібник / за ред. С. Павлюка, Г. Горинь, Р. Кирчіва. Львів : Фенікс, 1994. 608 с.
- 477.Ушмарова В.В. Системний підхід у дослідженні готовності магістрів до викладання педагогічних дисциплін. *Педагогічні науки*. 2013. Вип. 63. С. 362–367.
- 478.Федорович А.В. Формування навичок художнього конструювання в дітей дошкільного віку. *Науковий часопис НПУ ім. М.П. Драгоманова*. Серія 5 : Педагогічні науки: реалії та перспективи. 2021. Вип. 79. Т. 2'2021. С. 166–170.
URL: <https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series5.2021.79.2.36> (дата звернення: 11.09.2021р.).

479. Філософський енциклопедичний словник / гол. ред. В.І. Шинкарук. Київ : Абрис, 2002. 742 с.
480. Філософський словник соціальних термінів / за ред. В.П. Андрущенка. Київ; Харків, 2005. 669 с.
481. Філософський словник. 2 вид., перероб. і доп. / за ред. В.І. Шинкарука. Київ : Голов. Ред. УРЕ, 1986. 800 с.
482. Філь Т. Розвиток емоційного інтелекту дітей дошкільного віку засобами арттерапії. *Траєкторія розвитку життєвих перспектив особистості в умовах сучасного освітнього простору* : збірник матеріалів Всеукраїнської науковопрактичної інтернет-конференції (Бердянський державний педагогічний університет, 30 листопада 2021р.) / за заг. ред. доц. Т. Малихіної. Бердянськ : БДПУ, 2021. С. 153–200.
483. Фрицюк В.А. Аксіологічний підхід до вивчення проблеми професійного саморозвитку майбутнього вчителя. Актуальні питання освіти і науки : зб. наук. ст., матеріали IV міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 10–11 листоп. 2016р.). Харків : ХОГОКЗ, 2016. С. 460–463.
484. Харченко С.Я. Дидактичні основи підготовки здобувачів освіти до соціально-педагогічної діяльності. Луганськ : Альма матер, 1999. 138 с.
485. Хорунжий В.І. Практикум в навчальних майстернях з методикою трудового навчання. Тернопіль : СМП Астон, 2003. 220 с.
486. Хрестоматія з історії дошкільної педагогіки : навч посібн. / упоряд. З.Н. Борисової. Київ : Вища школа, 2004. 511с.
487. Цветкова Г.Г. Інноваційність як принцип нового педагогічного мислення та шлях професійної самореалізації викладачів гуманітарних дисциплін. *Вища освіта України* : теоретичний та науково-методичний часопис / за заг. ред. В.П. Андрущенка. Київ, 2016. № 1(60). С. 42–49.
488. Цветкова Г.Г. Професійне самовдосконалення викладачів гуманітарних дисциплін вищої школи : монографія. Слов'янськ : Вид-во Б. І. Маторіна, 2014. 478 с.

- 489.Цехмістрова Г.С. Методологія та організація наукових досліджень : навчальний посібник. Київ, 2012. 352 с.
- 490.Цюпура С.В. Метрологія, основи вимірювань, стандартизація та сертифікація. Київ : Знання, 2006. 242с.
- 491.Чайка В.М. Підготовка майбутнього вчителя до саморегуляції педагогічної діяльності: монографія / за ред. Г.В. Терещука. Тернопіль : ТНПУ, 2006. 275 с.
- 492.Чайка В.М., Цимбал Л. М., Пономаренко Т. Л. Українська етнопедагогіка : навч. посіб. для студ. пед. навч. закл. Миколаїв; Тернопіль : ТНПУ, 2007. 222 с.
- 493.Чалий О.В. Синергетичні принципи освіти та науки. Київ : Знання, 2000. 253 с.
- 494.Чепіль М.М., Дудник Н.З. Педагогічні технології : навч. посібн. Київ : Академвидав, 2012. 224 с. (Серія «Альма-матер»).
- 495.Чернега О.А. Формування педагогічної майстерності майбутнього інженера-педагога засобами майстер-класу. *Вища школа. Гуманізація навчально-виховного процесу*. 2009. Вип. XLVII. С. 92–98.
- 496.Чернілевський Д.В., Томчук М.І. Педагогіка та психологія вищої школи. Вінниця, 2006. 402 с.
- 497.Чорней І.Д. Формування готовності здобувачів освіти до інноваційної виховної діяльності з молодшими школярами у процесі педагогічної практики : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.07. Київ, 2012. 19 с.
- 498.Шапаренко Х.А. Особливості формування професійної компетентності майбутніх педагогів дошкільної освіти. *Наукові записки кафедри педагогіки Харк. нац. ун-ту ім. В.К. Каразіна* : зб. наук. пр. 2006. Вип.ХУІ. С. 251–260.
- 499.Швайка Л.А. Організація трудової діяльності в дитячому садку. Харків, 2008. 187 с.
- 500.Шевченко Н.О. Використання елементів народознавства у практиці сучасних ДНЗ. *Дошкільна освіта у сучасному освітньому просторі: актуальні проблеми, досвід, інновації*. Харків : ХНПУ, 2015. С. 260–266.
- 501.Шевчук П., Фенріх П. Інтерактивні методи навчання : навч. посібник. Київ, 2005. 170 с.

502. Шульга Л.М. Розвиток творчих здібностей дітей дошкільного віку на заняттях з малювання. Київ : ІСДО, 1995. 128 с.
503. Шутяк В.Г. Методика трудового навчання в початкових класах : навч. пос. для здобувачів освіти вищих навч. закл. Рівне, 2001. 278 с.
504. Щербакова К., Брежнева О. Естетичний аспект у підготовці майбутніх вихователів до організації художньої праці у дошкільному навчальному закладі.
URL: https://uchika.in.ua/berdyansek-2009-06-v3.html?page=9#%D0%95%D0%A1%D0%A2%D0%95%D0%A2%D0%98%D0%A7%D0%9D%D0%98%D0%99_%D0%90%D0%A1%D0%9F%D0%95%D0%9A%D0%A2_%D0%A3_%D0%9F%D0%86%D0%94%D0%93%D0%9E%D0%A2%D0%9E%D0%92%D0%A6%D0%86_%D0%9C%D0%90%D0%99%D0%91%D0%A3%D0%A2%D0%9D%D0%86%D0%A5_%D0%92%D0%98%D0%A5%D0%9E%D0%92%D0%90%D0%A2%D0%95%D0%9B%D0%86%D0%92_%D0%94%D0%9E_%D0%9E%D0%A0%D0%93%D0%90%D0%9D%D0%86%D0%97%D0%90%D0%A6%D0%86%D0%87_%D0%A5%D0%A3%D0%94%D0%9E%D0%96%D0%9D%D0%AC%D0%9E%D0%87_%D0%9F%D0%A0 (дата звернення: 15.06.2022р.).
505. Якса Н.В. Основи педагогічних знань : навчальний посібник. Київ : Знання, 2007. 358 с.
506. Янкович О.І. Розвиток освітніх технологій у теорії та практиці вищої педагогічної освіти України (1957–2005) : дис. ... д-ра пед. наук : спец. 13.00.01. Тернопіль, 2009. 527 с.
507. Янкович О.І., Романишина Л.М., Бойко М.М., Лупак Н.М., Паламарчук Л.М. Освітні технології у короткому викладі. Тернопіль : Астон, 2013. 160 с.
508. Яновська О.П. Трудове виховання змалку. *Трудове виховання*. 1991. № 9. С. 65–70.
509. Actual problems of globalization : Collection of scientific articles / Midas S.A. Thessaloniki, Greece, 2016. P. 218–224.
510. Arts and Cultural Education at School in Europe / managing editor Arlette Delhaxhe. Brussels : Eurydice, 2009. 104 p.

511. Aspinwall L.G., Staudinger U.M. *A Psychology of Human Strengths: Fundamental Questions and Future Directions for a Positive Psychology*. Washington, D.C. : American Psychological Association, 2003. 210 p.
512. Barenthien J., Lindner M., Ziegler, T., Steffensky M. Exploring preschool teachers' science-specific knowledge. *Early Years*. 2018 № 109(3). P. 1–16. URL: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/09575146.2018.1443321> (Last accessed: 03.11.2021).
513. Birkeland Å., Ødemotland S. Disorienting Dilemmas – the Significance of Resistance and Disturbance in an Intercultural Program within Kindergarten Teacher Education. *Integr. psych. Behav.* 2018. № 52. P. 377–387. Doi: <https://doi.org/10.1007/s12124-018-9433-y10.Jokikokko>.
514. Blank W.E. *Handbook for developing Competency-Based Training Programs*. New-Jersey : Prentice Hall, 1982. 378 p.
515. Blömeke S., Jenßen L., Grassmann M., Dunekacke S., Wedekind H. Process mediates structure: The relation between preschool teacher education and preschool teachers' knowledge. *Journal of Educational Psychology*. 2017. № 109(3). P. 338–354. URL: <https://psycnet.apa.org/fulltext/2016-42154-001.html> (Last accessed: 03.11.2021).
516. Boryn G. Influence of artistic production on the child of preschool age development. *World Science in 2016: Results : Proceedings of II International scientific conference*. Morrisville : Lulu Press. 2017. P. 177–181. URL: <https://drive.google.com/open?id=0BzHeLhXrgEG2ZmhJOWFBNjg4TVk>. (Last accessed: 08.10.2021).
517. Boryn G., Marchii-Dmytrash T. Professional training of future educators for the usage of ethnological-aesthetic means in work with children of senior preschool age. *Journal of Vasyl Stefanyk Precarpathian National University. Pedagogy*, 9(1) (2022), 123-130. DOI: 10.15330/jpnu.9.1.123-130. <https://journals.pnu.edu.ua/index.php/jpnu/issue/view/298>
518. Braslavska O., Ozerova L., Vitiuk V., Honcharuk O., Boryn G. Application of modern innovative practices in professional training of future teachers. *AD ALTA : Journal of Interdisciplinary Research Double-Blind Peer-Reviewed*. January, 2022. Volume 12.

Issue 01. Special Issue XXVII. P. 6–12. URL: https://fileview.fwdcdn.com/?url=https%3A%2F%2Fmail.ukr.net%2Fapi%2Fpublic%2Ffile_view%2Flist%3Ftoken%3Dj4d9Bp-bsDtuOfBJKVp1-njyvmznq69og (Last accessed: 05.09.2022).

519. Brian A., Pennell A., Sacko R., Schenkelburg M. Preschool Teachers' Preparedness for Knowing, Enabling, and Meeting the Active Start Guidelines for Physical Activity. *Journal of Motor Learning and Development*. 2018. Vol. 6 (2). P. 333–344.
520. Cassel I. F. Critical thinking. New-York : Harper Colins. 1986. 237 p.
521. Danner D.D., Snowdon D.A. Friesen W.V. Positive emotions in early life and longevity: Findings from the nun study. *Journal of Personality and Social Psychology*. 2001. № 80. P. 804–856.
522. Dotsenko S.A. STEM-education as a means of development of creative abilities of students. *Dyczewski L. Kultura polska w procesie przemian*. Lublin, 1995. P. 104.
523. Edward de Bono. Lateral Thinking : Creativity Step by Step Paperback. Neu-York, 1990. 297 p.
524. Effects of a play program on creative thinking of preschool children / M. Garaigordobil, L. Berrueco. *The Spanish Journal of Psychology* Copyright 2011 by. *The Spanish Journal of Psychology*. 2011. Vol. 14. № 2. P. 608–618.
525. Exploring the Intersection of Science Education and 21st Century Skills. A Workshop Summary. Washington, DC : National Academies Press, 2010. 144 p. DOI: <https://doi.org/10.17226/12771>.
526. Ferrari A., Cachia R. & Punie Y. Innovation and Creativity in Education and Training in the EU Member States: Fostering Creative Learning and Supporting Innovative Teaching Literature review on Innovation and Crea Entrepreneurship Competence View project SWAMI-Safeguards in a World of Am. Joint Research Centre – Institute for Prospective Technological Studies, (January), 2019. P. 1–65. URL: <https://www.researchgate.net/publication/265996963> 24 (Last accessed: 03.05.2021).
527. Francis D., Woodcock M. Change: a collection of activities and exercises from Mike Woodcock and Dave Francis. Gower, 1992. 80 p.

528. Fredrickson B. L. What good are positive emotions? *Review of General Psychology*. 1998. № 2. P. 300–319.
529. Fredrickson B.L. Cultivating positive emotions to optimize health and well-being. *Prevention and Treatment*. 2000. №3. URL: <http://journals.apa.org/prevention/volume3/toc-mar07-00.html> (Last accessed: 14.05.2022).
530. Fredrickson B.L. The role of positive emotions in positive psychology: The broaden-and-build theory of positive emotions. *American Psychologist*. 2001. № 56. P. 218–226.
531. Fredrickson B.L., Joiner T. Positive emotions trigger upward spirals toward emotional well-being. *Psychological Science*. 2002. № 13. P. 172–175.
532. Fredrickson B.L., Levenson R.W. Positive emotions speed recovery from the cardiovascular sequelae of negative emotions. *Cognition and Emotion*. 1998. № 12. P. 191–220.
533. Fredrickson B.L., Tugade M.M., Waugh C.E., Larkin G. What good are positive emotions in crises?: A prospective study of resilience and emotions following the terrorist attacks on the United States on September 11th, 2001. *Journal of Personality and Social Psychology*. 2003. № 84. P. 365–376.
534. Fullerton T., Swain C., Hoffman S. Game design workshop: Designing, prototyping, & playtesting games. Waltham : Focal Press, 2004. 480 p.
535. Futorny S., Nosova N., Kolomiets T. Modern technologies used in the process of physical education and rehabilitation for violations of posture and flat feet in children of older preschool age. *Slobozhanskyi herald of science and sport*. 2017. Vol. 5 (61). P. 28–32.
536. Gervais M., Wilson D. S. The Evolution and functions of laughter and humor: A synthetic approach. *The Quarterly Review of Biology*. 2005. №80(4). P. 395–430.
537. Hadjiachilleos S., Avraamidou L., Papastavrou S. The Use of Lego Technologies in Elementary Teacher Preparation. *Journal of Science Education and Technology*. 2013. Volume 22. P. 614–629. URL: <https://link.springer.com/article/10.1007/s10956-012-9418-4> (Last accessed: 12.07.2022).
538. Hasson U. I can make your brain look like mine. *Harvard Business Review*. 2010. № 88(12). P. 32–33.

- 539.Hegi K.E., Bergner R.M. What is love? An empirically-based essentialist account. *Journal of Social and Personal Relationships*. 2010. №27. P. 620–636.
- 540.Hobfoll S.E. Social and psychological resources and adaptation. *Review of General Psychology*. 2002. №6(4). P. 307–324. URL: <http://doi.org/10.1037/1089-2680.6.4.307> (Last accessed: 21.05.2022p.).
- 541.Howarth C., Andreouli E., Kessi S. Social representations and the politics on participation / in P. Nesbitt-Larking et al. (eds). *The Palgrave handbook on globalpolitical psychology*. Basingstoke, United Kingdom : Palgrave Macmillan, 2014. P. 19–38.
- 542.Isen A.M. Positive affect, cognitive processes and social behavior. *Advances in Experimental Social Psychology*. 1987. № 20. P. 203–253.
- 543.Jankowycz O. Janusz Korczak a teoria i praktyka w działalności wychowawcy. *Janusz Korczak przyjaciel dzieci. W nurcie rozważań pedagogicznych / pod red. M. Czepil, R. Bednarz-Grzybek, M. Hajkowskiej*. Lublin : Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, 2015. P. 195–199.
- 544.Jeffrey B., Craft A. Teaching Creatively and Teaching for Creativity: Distinctions and Relationships. *Educational Studies*. 2004. Vol 30. № 1. March. P. 77–87.
- 545.Kok B.E., Waugh C.E., Fredrickson B.L. Meditation and health: The search for mechanisms of action. *Social and Personality Psychology Compass*. 2013. №7. P. 27–39.
- 546.Kowalczyk S. Idea sprawiedliwości społecznej. Warszawa, 2003. 112 p.
- 547.Kozik F. The Sorrowful and Heroic Life of John Amos Comenius. Prague : State Educational Publishing House, 1958. 187 p.
- 548.Likholetov Y.O. Quality of life of civilian persons with adaptation disorders who have experienced psycho-social stress under the conditions of military conflict. *Journal of Education, Health and Sport*. 2021. № 11(2). P. 156–170. DOI: <http://dx.doi.org/10.12775/JEHS.2021.11.02.016>
- 549.Lipman M. Critical Thinking: What Can it Be? *Educational Leadership*. (46). 1988. № 1. P. 38–43.

- 550.Łobocki M. *Pedagogika wobec wartości.* / Śliwerski (red.), *Kontestacje pedagogiczne.* Kraków, 1993. 125 p.
- 551.Łopatkowa M. *Pedagogika serca.* Warszawa : Wydawnictwo Szkolne i Pedagogiczne (WsiP), 1992. 225 p.
- 552.Lutsan N., Struk A., Barylo S., Boryn G., Verbeshchuk S. Methodological approaches to the study of innovative forms of education. *AD ALTA : Journal of Interdisciplinary Research Double-Blind Peer-Reviewed.* January, 2021. Volume 11. Issue 1. Special Issue XV. P. 68–72. URL: https://fileview.fwdcdn.com/?url=https%3A%2F%2Fmail.ukr.net%2Fapi%2Fpublic%2Ffile_view%2Flist%3Ftoken%3DY9xJOt_mGTq2tvodlMEv5qHoo091gUBosUyagK (Last accessed: 20.04.2022).
- 553.Maheshwari V.K. Workshop an instructional method. URL: <http://www.vkmaheshwari.com/WP/?p=385> (Last accessed: 31.05.2022).
- 554.Mariański J. Zdaniewicz W. *Wartości religijne i moralne młodych Polaków.* Warszawa, 1991. URL: <https://www.worldcat.org/title/wartosci-religijne-i-moralne-modych-polakow-raport-z-badan-ogolnopolskich/oclc/830073821> (Last accessed: 05.09.2022.).
- 555.Maringer M., Krumhuber E.G., Fischer A.H., Niedenthal P.M. Beyond smile dynamics: Mimicry and beliefs in judgments of smiles. *Emotion.* 2011. № 11(1). P. 181–187.
- 556.Moreno V.M. *Handbook of School-Based Mental Health Promotion.* Cham : Springer, 2020. 115 p.
- 557.Niedenthal P.M., Mermillod M., Maringer M., Hess U. The Simulation of Smiles (SIMS) model: Embodied simulation and the meaning of facial expression. *The Behavioral and brain sciences.* 2010. № 33(6). P. 417–433.
- 558.Oxford Advanced Learner’s Dictionary of Current English» Sixth Edition; ed. by Sally Wehmeier. Oxford, University Press, 2000. 1540 p.
- 559.Persellin D., Goodrick T. Faculty development in higher education: Long-term impact of a summer teaching and learning workshop. *Journal of the Scholarship of Teaching and Learning.* 2010. № 10 (1). P. 1–13.

560. Piecuch E. Utopijna wizja wychowania pedagogiki serca Marii Łopatkowej w kontekście wartości czasów współczesnych. *Utopia a edukacja*. Wrocław : Instytut Pedagogiki Uniwersytetu Wrocławskiego, 2016. T. 1. P. 186–198. URL: <https://repozytorium.uni.wroc.pl/dlibra/publication/81204/edition/78790/utopijnawizja-wychowaniapedagogiki-serca-marii-lopatkowej-w-konteksciewartosciczasow-wspolczesnych-piecuch-ewelina?language=> (Last accessed: 12.08.2022.).
561. Reframing Teachers' intercultural learning as an emotional process. *Intercultural Education*. 2020. № 27(3). P. 217–230.
562. Shevchenko N. O. The use of elements of ethnography in the practice of modern PEI. *Preschool education in the modern educational space: actual problems, experience, innovations*. Kharkiv: KhNPU, 2015. P. 156–202.
563. Spivakovsky A., Petukhova L., Anisimova O., Horlova A., Kotkova V., Volianiuk A., ICT as a key instrument for a balanced system of pedagogical education. *CEUR Workshop Proceedings*. 2020. Volume 2740. P. 307–321.
564. Sternberg R.J. The Assessment of Creativity: An Investment-Based Approach. *Creativity Research Journal*. 2021. № 24(1). P. 3–12. URL: <https://doi.org/10.1080/10400419.2012.652925> (Last accessed: 22.05.2022.).
565. Strelchenko O., Kozynska I., Kozynskyi O., Boryn G., Vazhenina O. Possibilities of topical game-interactive methods in teaching students in higher education institutions. *AD ALTA : Journal of Interdisciplinary Research Double-Blind Peer-Reviewed*. January, 2021. Volume 11. Issue 02. Special Issue XXI. P. 186–191. URL: https://fileview.fwdcdn.com/?url=https%3A%2F%2Fmail.ukr.net%2Fapi%2Fpublic%2Ffile_view%2Flist%3Ftoken%3DSDv4Vhk5ZQICXc-Zk3LRyAprrSeR-EYCT1UGgo0StEXZG4n1WyYGWYIiS_vkYn2IXx-kR16xZVceoUmwBseg2j5sYrDAOqYZYVv%253Aijll4vhHU4y6A0qz%26r%3D1637574255147&default_mode=view&lang=ru#start= Web of Science. (Last accessed: 05.09.2022.).
566. Tereshchuk H.V., Kuzma I.I., Yankovych O.I., Falfushynska H.I. The formation of a successful personality of a pupil in Ukrainian primary school during media education implementation. *Cloud Technologies in Education : proceedings of the 6th Workshop*

CTE 2018 (Kryvyi Rih, Ukraine, December 21, 2018) / eds. Kiv, A. E., Soloviev, V. N. CEUR-WS.org, online. P. 145–158. URL: <http://ceurws.org/Vol-2433/paper08.pdf> (Last accessed: 02.06.2022.).

567. The Ideal Teacher Different Images. Hu Arenas. DOI: <https://doi.org/10.1007/s42087-020-00148>
568. Torrance E.P. / Scientific views of creativity and factors affecting its growth. 1965. P. 663–679.
569. Urban K.K. Recent Trends in Creativity Research and Theory in Western Europe. *European Journal of High Ability*. Jan 2007. № 99-113. P. 99–113.
570. Vacharkulksemsak T. Fredrickson B.L. Strangers in sync: Achieving embodied rapport through shared movements. *Journal of Experimental Social Psychology*. 2012. № 48. P. 399–402.
571. Vaillant G.E. Adaptive mental mechanisms: their role in a positive psychology. *American Psychologist*. 2000. № 55(1). P. 89–98.
572. Webb N.L. Criteria for alignment of expectations and assessments in mathematics and science education : Council of Chief State School Officers and National Institute for Science Education Research Monograph. Washington, DC, 1997. 216 p.
573. Wechsler D. Wechsler Intelligence Scale for Children. 5th ed. San Antonio : NCS Pearson, 2014. 98 p.
574. Weston K., Ott M., Rodger S. Reframing Teachers' intercultural learning as an emotional process. *Intercultural Education*. 2018. № 27(3). P. 217–230. DOI: <https://doi.org/10.1080/14675986.2016.1150648>.

ДОДАТКИ

Додаток А 1

Апробація результатів дослідження

V міжнародна науково-практична конференція «Оновлення змісту професійної освіти майбутніх педагогів ДНЗ і ЗОШ I ступеня: парадигми XXI сторіччя» (5-7 травня 2011 р., м. Івано-Франківськ – Берегово). Форма участі – сертифікат учасника конференції.

Всеукраїнська науково-практична конференція «Дошкільна і початкова освіта: досягнення, проблеми, перспективи» (22-23 листопада 2012 р., м. Мукачево). Форма участі – публікація тез доповіді.

IV Міжнародний науково-практичний симпозіум: «Етнопедагогіка: діалог культур» (25-27 жовтня 2012 р., м. Хмельницький). Форма участі – сертифікат учасника конференції.

II міжнародний науково-практичний семінар «Народні звичаї, традиції та обряди у просторі сучасної полікультурної освіти дітей та молоді» (16-17 травня 2013 р., м. Івано-Франківськ–Львів). Форма участі – сертифікат учасника конференції.

Міжнародна науково-практична конференція «Актуальні проблеми та перспективи підготовки фахівців дошкільної освіти в умовах інтеграції України в освітній Європейський простір» (27-29 травня 2015 р., м. Чернівці). Форма участі – сертифікат учасника конференції.

Міжнародна науково-практична конференція «Підготовка майбутнього педагога до професійної діяльності в умовах трансформації суспільного устрою та інтегрування України в Європейський освітній простір» (26-29 травня 2016 р., м. Івано-Франківськ – Коломия). Форма участі – сертифікат учасника конференції.

II науково-практична конференція «Соціальні трансформації у кризовий період» (26 січня 2017 р., м. Краматорськ). Форма участі – публікація тез доповіді.

Всеукраїнська науково-практична онлайн-конференція «Підготовка майбутніх педагогів у контексті стандартизації початкової освіти»: (14 вересня 2017 р., м. Бердянськ). Форма участі – публікація тез доповіді.

Третя науково-практична інтернет-конференція молодих науковців та здобувачів освіти «Розвиток особистості молодшого школяра: сучасні реалії та перспективи» (11 квітня 2017 р., м Івано-Франківськ). Форма участі – публікація тез доповіді.

Proceedings of II International scientific conference «World Science in 2016: Results» (26 Jan 2017 p., Morrisville). Форма участі – публікація тез доповіді.

II міжнародна науково-практична конференція «Актуальні проблеми педагогічної освіти: європейський і національний вимір» (16-17 травня 2017 р., м. Луцьк). Форма участі – сертифікат учасника конференції.

Третя науково-практична інтернет-конференція молодих науковців та здобувачів освіти «Розвиток особистості молодшого школяра: сучасні реалії та перспективи» (29-30 листопада 2017 р., м Івано-Франківськ). Форма участі – публікація тез доповіді.

Всеукраїнська науково-практична конференція з міжнародною участю «Професійна підготовка фахівців у вимірі освітніх реалій» (11-12 жовтня 2018 р., м. Івано-Франківськ). Форма участі – сертифікат учасника конференції.

Четверта науково-практична інтернет-конференція молодих науковців та здобувачів освіти «Розвиток особистості молодшого школяра: сучасні реалії та перспективи» (14-15 листопада 2018 р., м Івано-Франківськ). Форма участі – публікація тез доповіді.

Всеукраїнська науково-практична конференція «Освіта дітей дошкільного віку в соціокультурному просторі» (11 квітня 2019 р., м. Хмельницький). Форма участі – публікація тез доповіді.

Всеукраїнська (з міжнародною участю) науково-практична конференція «Актуальні проблеми виховання, розвитку та навчання дітей передшкільного віку крізь призму освіти для сталого розвитку» (24-25 вересня 2019 р., м. Хмельницький). Форма участі – публікація тез доповіді.

Звітна наукова вебконференція викладачів, докторантів, аспірантів університету за 2019 рік (ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені

Василя Стефаника»), (6–8 квітня 2020 р., м. Івано-Франківськ). Форма участі – публікація тез доповіді.

IV Всеукраїнська науково-практична інтернет-конференція з міжнародною участю «Національна освіта в стратегіях соціокультурного вибору: теорія, методологія, практика» (20 травня 2020 р., м. Луцьк). Форма участі – сертифікат учасника конференції.

Звітна конференція викладачів, докторантів, аспірантів університету за 2020 рік (Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника), (5-9 квітня 2021 р., м. Івано-Франківськ). Форма участі – публікація тез доповіді.

Proceedings of IX International Scientific and Practical Conference «Science, innovations and education: problems and prospects» (6-8 april 2022 р., Токуо). Форма участі – публікація тез доповіді.

Міжнародна науково-практична конференція «Стратегічні пріоритети розвитку науки, освіти та суспільства» (22 червня 2022 р., м. Полтава). Форма участі – публікація тез доповіді.

Всеукраїнське науково-педагогічне підвищення кваліфікації «Управління якістю науково-дослідницької діяльності у закладах вищої та фахової передвищої освіти в умовах воєнних реалій» (10 травня – 21 червня 2022 р., м. Одеса). Форма участі – публікація тез доповіді.

XIV Міжнародна науково-практична конференція «International scientific innovations in human life» (4-6 серпня 2022 р., м. Манчестер). Форма участі – публікація тез доповіді.

V Міжнародна науково-практична конференція «Modern research in world science» (7-9 серпня 2022р., м. Львів, Україна). Форма участі – публікація тез доповіді.



Кафедра педагогіки та психології дошкільної освіти

Чернівецький національний університет імені Юрія Федькувича, м. Чернівці, Україна

Сертифікат учасника

Цей сертифікат підтверджує, що

Галлина Борин

взяла участь у роботі Міжнародної науково-практичної конференції
**«АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПІДГОТОВКИ
 ФАХІВЦІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ІНТЕГРАЦІЇ
 УКРАЇНИ В ОСВІТНІЙ ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ПРОСТІР»**,

що відбулася 27-29 травня 2015 року у Чернівецькому національному
 університеті імені Юрія Федьковича (м. Чернівці, Україна) та
 Сучавському університеті імені Стефана чел Маре (м. Сучава, Румунія)



проф. Є. В. Мельничук

Голова організаційного комітету,

Навчально-науковий інститут «Соціокультурного розвитку дітей і молоді»
 та кафедра теорії й методики дошкільної освіти ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»,
 Закарпатський університет імені Ференца Ракоці II,
 Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія,
 Чернівецький національний університет імені Ю. Федьковича,
 Поморська академія педагогічна (м. Слупськ, Польща),
 Дошкільний навчальний заклад «Дивосвіт» №42 (м. Львів)

Сертифікат



Виданий

Вікторія

Тарасів

ПРО ВИСТУП НА МІЖНАРОДНОМУ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОМУ СЕМІНАРІ
 «НАРОДНІ ЗВИЧАЇ, ТРАДИЦІЇ Й ОБРЯДИ У ПРОСТОРИ СУЧАСНОЇ ПОЛІКУЛЬТУРНОЇ ОСВІТИ ДІТЕЙ ТА МОЛОДІ»
 (м. Львів, 16-17 травня 2013 р.)

ОРГКОМІТЕТ:

- Лисенко Неля Василівна
- Лисочука Леоніда Станіславівна
- Олійник Марія Іванівна
- Юшак Кишишюф
- Мухайлишин Романа Романівна
- Напталін Заранська



Кафедра теорії та методики дошкільної і спеціальної освіти
ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»

Сертифікат учасника

Цей сертифікат підтверджує, що

Борис Тамма

брала участь у роботі Міжнародної науково-практичної конференції

«Підготовка майбутнього педагога до професійної діяльності в умовах трансформації суспільного
устрою та інтегрування України в європейський освітній простір»,



ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»
(м. Івано-Франківськ – м. Коломия, Україна)

що відбулася 26-29 травня 2016 року

Голова організаційного комітету
А. В. Затороднюк

Управління освіти і науки Волинської обласної державної адміністрації
Луцький педагогічний коледж
Рада молодих науковців Луцького педагогічного коледжу

СЕРТИФІКАТ

Засвідчує, що

Галина Борин

взяв(ла) участь

у IV Всеукраїнській науково-практичній
інтернет-конференції з міжнародною участю

**«Національна освіта в стратегіях соціокультурного вибору:
теорія, методологія, практика»**

Директор коледжу



(Signature)
Петро Бойчук

Луцьк, 20 травня 2020 року





МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки
Педагогічний факультет

СЕРТИФІКАТ

засвідчує про те, що

Борин Галина

кандидат педагогічних наук, доцент,
ДВНЗ «Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника»

16-17 травня 2017 року

взяла участь у

II Міжнародній науково-практичній конференції
**„Актуальні проблеми педагогічної освіти:
європейський і національний вимір”**

“Actual problems teacher education:
European and national dimension”



Ректор

І. Я. Коцан

Декан
педагогічного факультету

А. В. Лякішева

Наказ №124 з від 3.05.2017

м. Луцьк



Національна Академія педагогічних наук України
 Науково-методичний центр "Українська етнопедагогіка і народознавство"
 Прикарпатський національний університет імені В. Стефаніка
 Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці ІІ (Україна)
 Академія Поморська (м. Слупськ, Польща),
 Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія (Україна)
 Дебреценський університет (м. Гайдубесермень, Угорщина)
 Чернівецький національний університет ім. Ю. Федьковича (Україна)
 Школа Вицца "Collegium Valisium" (м. Щецін, Польща)
 Науковий університет Бабеш-Бойі (м. Клуж-Напока, Румунія)
 Науковий університет ім. Шеє Яноша (м. Комарно, Словаччина)

С Е Р Т І Ф І К А Т

СЕРТИФІКАТ ТАЛАНТУДАНУ СЕРТИФІКАТЕ СЕРТИФІКАТ
 СВИДЕСТВИО

В И Д А Н И Й

Галині Борин,

кандидату педагогічних наук, асистенту кафедри теорії та методики дошкільної освіти
 Педагогічного інституту Прикарпатського національного університету ім. В. Стефаніка,
 м. Івано-Франківськ

ПРО ВИСТУП

на V Міжнародній науково-практичній конференції
 «Оновлення змісту професійної освіти майбутніх педагогів ДНЗ і ЗОШ І ступеня:
 парадигми XXI сторіччя»
 (Київ-Івано-Франківськ-Берегове, 5-7 травня 2011 р.)

Очільники форуму

проф. Лисенко Неллі Василівна
 Орос Ільдико Імріівна





Додаток А 2

Відомості про впровадження результатів дослідження



Міністерство освіти і науки України

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника

вул. Шевченка, 57, м. Івано-Франківськ, 76018, тел. (0342) 75-23-51, факс (0342) 53-15-74
 імейл office@pnu.edu.ua, сайт https://pnu.edu.ua, код ЄДРПОУ 02125266

20.10.2022 № 01-23/184

На № _____ від _____

ДОВІДКА

**про впровадження результатів дисертаційного дослідження
 Борин Г.В. «Підготовка майбутніх вихователів до формування художньо-
 конструктивної діяльності дітей дошкільного віку», поданого на здобуття
 наукового ступеня доктора педагогічних наук зі спеціальності
 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти (011 - освітні, педагогічні
 науки)**

Результати дисертаційного дослідження Борин Г.В. на тему «Підготовка майбутніх вихователів до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку» впроваджено у 2018-2022 рр. в освітній процес Педагогічного факультету Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника.

Дослідження присвячено розвитку творчого потенціалу здобувачів освіти та їхній підготовці до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку. Запропоновані автором методичні розробки щодо вдосконалення системи підготовки майбутніх вихователів, висновки і пропозиції становлять певний інтерес і прийнятні для практичного використання в освітньому процесі. Особливої уваги заслуговує авторська педагогічна модель системи професійної підготовки майбутніх вихователів до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку. Її поетапне впровадження сприяло підвищенню якості та результативності мистецько-освітнього процесу.

Дисертаційне дослідження Борин Галини Василівни є актуальним, має практичне значення, а його результати варто впроваджувати у закладах вищої педагогічної освіти України, що створить можливості для оптимізації освітнього процесу. Довідка про впровадження затверджена на засіданні кафедри теорії та методики дошкільної освіти (протокол № 2 від 1 жовтня 2022 р.).

Завідувач кафедри теорії та методики
 дошкільної і спеціальної освіти, професор

Перший проректор
 доктор економічних наук, професор



Неллі ЛИСЕНКО

Валентина ЯКУБІВ

УКРАЇНА
 МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
**ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
 ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
 ІМЕНІ ВОЛОДИМИРА ГНАТЮКА**
 вул. М.Кривоноса, 2, м. Тернопіль, 46027,
 тел. (0352)43-58-80, факс (0352)43-60-02
 e-mail: info@tnpu.edu.ua, код ЄДРПОУ 02125544



UKRAINE
 MINISTRY OF EDUCATION AND
 SCIENCE OF UKRAINE
**TERNOPIL VOLODYMYR HNATYUK
 NATIONAL PEDAGOGICAL UNIVERSITY**
 2 M. Kryvonosa st., Ternopil, 46027, Ukraine
 tel. +38 0352 43 60 67, fax: +38 0352 43 60 02
 e-mail: info@tnpu.edu.ua

Від " 19 " 05 2022р. № 370-33/03 На № _____ від " _____ " _____ 20 ____ р.

ДОВІДКА

**про впровадження результатів дисертаційного дослідження
 Борин Г.В. «Підготовка майбутніх вихователів до формування
 художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку», поданого на
 здобуття наукового ступеня доктора наук зі спеціальності
 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти
 (011 - освітні, педагогічні науки)**

Результати дисертаційного дослідження Борин Г.В. на тему «Підготовка майбутніх вихователів до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку» впроваджено у 2018-2022 рр. в освітній процес факультету педагогіки і психології Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка.

В освітній процес підготовки вихователів було впроваджено систему, яка сприяла підвищенню рівня знань здобувачів освіти з дошкільної педагогіки, зокрема розширення світогляду щодо урізноманітнення засобів та методів формування художньо-конструктивних умінь та навичок здобувачів освіти. Слід зазначити про дієвість та доцільність форм, методів та засобів, які використовувалися для підготовки вихователів закладів дошкільної освіти до формування художньо-конструктивної діяльності з дошкільниками.

Запропоновані автором матеріали мають наукове та практичне значення, а проведена робота дає змогу зробити висновок про те, що дисертаційне дослідження Борин Галини Василівни є актуальним, а його результати доцільно впроваджувати в закладах вищої освіти України.

Довідку про впровадження результатів дисертаційного дослідження Борин Галини Василівни «Підготовка майбутніх вихователів до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку» на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти (011 – освітні, педагогічні науки) розглянуто на засіданні кафедри педагогіки і методики початкової та дошкільної освіти (протокол № 10 від 11.05.2022р.).

Доктор педагогічних наук, професор,
 перший проректор

Г. В. Терещук

Доктор педагогічних наук, професор,
 завідувач кафедри педагогіки і методики
 початкової та дошкільної освіти

О. І. Янкович



МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

вул. Ужгородська, 26, м.Мукачево, 89600, телефон/факс (03131) 2-11-09
E-mail: www.msu.edu.ua, info@msu.edu.ua, код ЄДРПОУ 36246368

19.09.2022 № 1443

ДОВІДКА

**про впровадження результатів дисертаційного дослідження
Борин Г.В. «Підготовка майбутніх вихователів до формування художньо-
конструктивної діяльності дітей дошкільного віку»,
поданого на здобуття наукового ступеня доктора наук
зі спеціальності 011 - освітні, педагогічні науки**

Результати дисертаційного дослідження Борин Г.В. на тему «Підготовка майбутніх вихователів до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку» впроваджувалися в освітній процес педагогічного факультету Мукачівського державного університету впродовж 2018-2022 року.

Результати дослідницької роботи Борин Г.В. сприяли формуванню у здобувачів освіти знань про особливості та закономірності художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку. Матеріали та висновки дослідження здобувача використовувались під час читання лекцій та проведення практичних занять, підготовки студентами авторських творчих робіт. Схвалення викликали дослідження педагогічних умов підготовки майбутніх вихователів до формування художньо-конструктивної діяльності з дітьми дошкільного віку.

Зважаючи на актуальність і наукову значущість окресленої проблематики колективом кафедри дошкільної та спеціальної освіти були зроблені висновки про доцільність подальшого впровадження результатів дослідження в освітній процес закладу вищої освіти.

Довідку про впровадження результатів дисертаційного дослідження Борин Г.В. «Підготовка майбутніх вихователів до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку» на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук зі спеціальності 011 - освітні, педагогічні науки розглянуто на засіданні кафедри дошкільної та спеціальної освіти (протокол №3 від 12 вересня 2022 року).

Перший проректор Мукачівського
державного університету,
д-р екон. наук, проф.



Володимир ГОБЛИК



УКРАЇНА

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Державний заклад

"ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені К. Д. УШИНСЬКОГО"

65020, м.Одеса, вул. Старопортофранківська, 26. Тел.: (048) 723-40-98, факс: (048) 732-51-03
E-mail: pdpu@pdpu.edu.ua

від 05.12.2022 № 2033/31/1
на № _____ від _____

ДОВІДКА

про впровадження результатів дисертаційного дослідження
Борин Г. В. «Підготовка майбутніх вихователів до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку», поданого на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти (011 – освітні, педагогічні науки)

Основні результати дисертації Борин Г.В. «Підготовка майбутніх вихователів до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку» було впроваджено в освітній процес Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» упродовж 2018-2022 рр.

У процесі професійної підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти пройшли апробацію такі основні положення дисертації: модель підготовки майбутніх вихователів до художньо-конструктивної діяльності з дітьми дошкільного віку, яка відображає: взаємодію компонентів підготовки до формування художньо-конструктивної діяльності в умовах ЗДО; змістово-технологічне забезпечення реалізації досліджуваного процесу; визначені авторкою критерії, показники, рівні сформованості майбутніх фахівців в означеному напрямі. Освітній процес було організовано з використанням розроблених дослідницею педагогічних умов, а саме: (формування позитивної мотивації у руслі підготовки майбутніх вихователів до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку; професійна спрямованість змісту навчальних дисциплін щодо формування художньо-конструктивної діяльності з дітьми дошкільного віку; моделювання майбутньої художньо-конструктивної діяльності з вихованцями; залучення майбутніх педагогів до художньо-конструктивної діяльності дітей у процесі проходження педагогічної практики).

Результати впровадження дисертаційного дослідження Борин Галини Василівни обговорювались на засіданні кафедри теорії та методики дошкільної освіти Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» (протокол № 5 від «16» листопада 2022 р.) та отримали позитивну оцінку.

Проректор
з наукової роботи Державного закладу
«Південноукраїнський національний
педагогічний університет
імені К. Д. Ушинського»



Ганна МУЗИЧЕНКО

Додаток Б
Самооцінка рівня сформованості
творчих можливостей*

Шановні здобувачі освіти!

Для вивчення рівня сформованості творчих можливостей пропонуємо заповнити індивідуальну картку і виявити рівні прояву означених у Вас показників:

Високий – виявляється в повній мірі.

Середній – недостатньо виявляється.

Початковий – майже не виявляється.

№	Характеристики творчих можливостей здобувача освіти	В	С	П
1.	Бажання пізнати себе			
2.	Потяг до пошуку нової інформації, фактів			
3.	Творчий інтерес, допитливість			
4.	Сміливість			
5.	Готовність до ризику			
6.	Самостійність			
7.	Впевненість у своїх силах і здібностях			
8.	Ініціативність			
9.	Цілеспрямованість			
10.	Наполегливість			
11.	Вміння доводити розпочату справу до кінця			
12.	Працьовитість			
13.	Емоційна активність			
14.	Проблемне бачення			
15.	Здатність до дослідницької діяльності			
16.	Здатність до подання оригінальних ідей, гіпотез			
17.	Розвинена уява, фантазія			
18.	Оптимізм			

19. Здатність до виявлення суперечностей
20. Здатність до міжособистісного спілкування
21. Вміння аналізувати, інтегрувати та синтезувати інформацію
22. Асоціативність пам'яті
23. Ентузіазм
24. Цілісність, синтетичність, самостійність сприйняття
25. Творчість мислення
26. Альтернативність
27. Пошуково-перетворювальний стиль мислення

*Розроблено автором роботи

Додаток В

Карта мотиваційних виборів*

Шановні здобувачі освіти!

Оцініть свій рівень бажання організувати художньо-конструктивну діяльність дітей дошкільного віку за допомогою наведених нижче аргументів (балами від 1 до 3).

Наявність інтересу до власної художньо-конструктивної діяльності	
Позитивне ставлення до художньо-конструктивної діяльності дошкільників	
Усвідомлення потреби в оволодінні знаннями, вміннями і навичками задля належної організації художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку.	
Наявність мотивації до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку	

Карта мотиваційних виборів щодо професії вихователя ЗДО

Шановні здобувачі освіти!

Оцініть мотиви вибору професії вихователя дітей дошкільного віку (ранжування балами від 1 до 10 в порядку зростання значущості).

Інтерес до педагогічної діяльності, роботи з дітьми	
Усвідомлення суспільної значущості діяльності вихователя ЗДО	
Можливість допомоги у вихованні та розвитку дітей	
Усвідомлення відповідальності за виховання та розвиток дітей	
Прагнення до самоствердження, реалізація бажання придумувати нове, цікаве дітям	
Прагнення до активної діяльності	
Бажання навчитися грамотно виховувати власних дітей	
Можливість отримати зручну роботу (поряд з домом, харчування, відпустка влітку тощо)	
Можливість розвитку своєї творчої індивідуальності, постійне самовдосконалення	

Розроблено автором роботи*

Додаток Г

Орієнтовний перелік тестових завдань для діагностики пізнавально-когнітивного компонента готовності майбутніх вихователів до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку*

I. Психолого-педагогічні знання, які слугують основою організації художньо-конструктивної діяльності педагога з дітьми дошкільного віку.

1. Оригамі – це?

- а) виготовлення виробів багаторазовим згинанням та складанням паперу в різних напрямках;
- б) виготовлення виробів багаторазовим згинанням та складанням паперу по діагоналі;
- в) виготовлення виробів багаторазовим згинанням та вирізанням паперу в різних напрямках;
- г) виготовлення виробів багаторазовим згинанням та вирізанням паперу по діагоналі.

2. Виготовлення об'ємних виробів з паперу називають:

- а) технікою паперової скульптури;
- б) технікою паперової пластики;
- в) паперовим конструюванням;
- г) усі відповіді вірні.

3. Які властивості притаманні паперу?

- а) фізичні, механічні, технологічні;
- б) колір, вага, структура;
- в) м'якість, пластичність;
- г) фізичні і механічні.

4. Які дії можна виконувати з папером?

- а) складання аркуша паперу навпіл;
- б) згинання, надрізання, склеювання;
- в) складання в різноманітних комбінаціях;
- г) всі відповіді правильні.

5. Завдання навчання конструювання дітей молодшого дошкільного віку:

- а) ознайомити із властивостями паперу;
- б) допомогти засвоїти елементарні операції;
- в) розвивати інтерес до конструювання;
- г) всі відповіді правильні.

6. Дітей якого віку ознайомлюють із технікою «оригамі»?

- а) молодшого дошкільного;
- б) середнього дошкільного;
- в) старшого дошкільного;
- г) молодшого шкільного.

7. Яку країну вважають батьківщиною техніки «оригамі»?

- а) Китай;
- б) Японію;
- в) Грецію;
- г) Індію.

8. Термін «оригамі» походить від двох слів: одне «папір», а інше - ?

- а) «жмакати»;
- б) «складати»;
- в) «скручувати»;
- г) «розрізати».

9. Кого вважають першим практичним європейським педагогом-оригамістом?

- а) М. Монтесорі;
- б) Ф. Фребеля;
- в) С. Русову;
- г) Я.-А. Коменського.

10. З якого віку діти починають конструювати з картону і напівкартону?

- а) молодшого дошкільного;
- б) середнього дошкільного;
- в) старшого дошкільного;
- г) молодшого шкільного.

11. Продовжіть речення. Під час складання папір ...

- а) перегинають на столі від себе рівно навпіл (впоперек чи по діагоналі) так, щоб збіглися кути і сторони протилежних частин заготовки. Після цього згин загладжують ребром долоні, а потім нігтем великого пальця правої руки від середини до країв однієї та іншої сторін, притримуючи папір лівою рукою;
- б) перегинають на столі до себе рівно навпіл (впоперек чи по діагоналі) так, щоб збіглися кути і сторони протилежних частин заготовки. Після цього згин розгинають ребром долоні, а потім нігтем великого пальця правої руки від середини до країв однієї та іншої сторін, притримуючи папір лівою рукою;
- в) правильна відповідь відсутня;
- г) перегинають на столі від себе рівно навпіл (впоперек чи по діагоналі) так, щоб збіглися кути і сторони протилежних частин заготовки. Після цього згинають навпіл, а потім нігтем великого пальця правої руки від середини до країв однієї та іншої сторін, притримуючи папір лівою рукою.

12. Продовжіть речення. Для виготовлення низького конуса...

- а) складають вирізаний з картону круг по діаметру у двох напрямках, щоб утворилися чотири лінії згину, які ділять його на чотири частини. Одну частину відрізають, а з частини, що залишилася, склеюють конус;
- б) складають вирізаний з картону круг по діаметру у чотирьох напрямках, щоб утворилися чотири лінії згину, які ділять його на чотири частини. Одну частину відрізають, а з частини, що залишилася, склеюють конус;
- в) складають вирізаний з картону круг по діаметру у двох напрямках, щоб утворилися дві лінії згину, які ділять його на чотири частини. Одну частину відрізають, а з частини, що залишилася, склеюють конус;
- г) всі відповіді вірні.

13. Продовжіть речення. Для виготовлення високого конуса...

- а) складають вирізаний з картону круг по діаметру у двох напрямках, щоб утворилися чотири лінії згину, які ділять його на чотири частини. Одну частину відрізають, а з частини, що залишилася, склеюють конус;
- б) складають вирізаний з картону круг навпіл, щоб утворилася лінія згину, які

ділять його на дві частини. Одну частину відрізають, а з частини, що залишилася, склеюють конус;

в) складають вирізаний з картону круг навпіл у двох напрямках, щоб утворилися лінії згину, які ділять його на чотири частини. Одну частину відрізають, а з частини, що залишилася, склеюють конус;

г) усі відповіді вірні.

14. У старшій групі ЗДО дітей навчають виготовляти вироби з ...

а) циліндрів і паперу;

б) конусів і циліндрів;

в) конусів і трубочок;

г) усі відповіді вірні.

15. Оберіть правильну відповідь.

а) старші дошкільнята засвоюють способи конструювання різноманітних об'ємних іграшок з основної викрійки складанням, надрізанням та склеюванням квадрата, поділеного на п'ять рівних частин;

б) старші дошкільнята засвоюють способи конструювання різноманітних об'ємних іграшок з основної викрійки складанням, надрізанням та склеюванням квадрата, поділеного на сім рівних частин;

в) старші дошкільнята засвоюють способи конструювання різноманітних об'ємних іграшок з основної викрійки складанням, надрізанням та склеюванням квадрата, поділеного на вісім рівних частин;

г) старші дошкільнята засвоюють способи конструювання різноманітних об'ємних іграшок з основної викрійки складанням, надрізанням та склеюванням квадрата, поділеного на шістнадцять рівних частин.

16. Вставте пропущене число. Вихователь показує і пояснює, як виготовляти основну викрійку, поділену на..... рівних частин: аркуш м'якого картону складають навпіл (від себе), лінію згину загладжують, аркуш розгортають, одну зі сторін складають до лінії згину, потім другу, перегортають аркуш і повторюють всі дії.

а) 5;

б) 16;

в) 14;

г) 7.

17. Продовжіть речення. Дітям пояснюють, що для того, щоб виготовити викрійку з дев'яти квадратів.. .

а) відрізають від основної викрійки з двох сторін по лінії згину крайні смуги: з одного боку – чотири, з другого – три квадрати;

б) відрізають від основної викрійки з однієї сторони по лінії згину крайню смугу: з трьох квадратів;

г) відрізають від основної викрійки з двох сторін по лінії згину крайні смуги: з одного боку – чотири, з другого – два квадрати;

д) відрізають від основної викрійки з двох сторін по лінії згину крайні смуги: з одного боку – три, з другого – два квадрати.

18. Для того, щоб виготовити основну викрійку, поділену на 16 рівних частин, аркуш м'якого картону...

а) складають навпіл (до себе), лінію згину розгладжують, аркуш згинають, одну зі сторін складають до лінії згину, потім другу, перегортають аркуш і повторюють всі дії;

б) складають навпіл (від себе), лінію згину загладжують, аркуш згинають, одну зі сторін загортають у лінію згину, потім другу, перегортають аркуш і повторюють всі дії;

в) складають навпіл (від себе), лінію згину загладжують, аркуш розгортають, одну зі сторін складають до лінії згину, потім другу, перегортають аркуш і повторюють всі дії;

г) складають навпіл (від себе), лінію згину загладжують, аркуш розгортають, одну зі сторін складають до лінії згину – і викрійка готова.

19. Вставте пропущене число. На початку навчання конструювання з викрійки дітям пропонують квадратні аркуші картону чи напівкартону, поділені на квадратів з пунктирними лініями як основами для згину площин. Надрізи заздалегідь робить вихователь або діти роблять їх самостійно за накресленими

суцільними лініями.

- а) 9;
- б) 16;
- в) 4;
- г) 2.

20. У старшій групі ЗДО дітей навчають виготовляти вироби з аркуша паперу, поділеного на:

- а) 2; 4; 8 рівних частин;
- б) 12; 4; 7 рівних частин;
- в) 16; 4; 9 рівних частин;
- г) 9; 12; 16 рівних частин.

21. Заняття з художньої праці проводять у:

- а) всіх вікових групах;
- б) середній і старшій групах;
- г) молодшій і середній групах;
- д) усі відповіді вірні.

22. Чим зумовлений вибір методів навчання дошкільників художній праці у середній групі ЗДО?

- а) правильна відповідь відсутня;
- б) метою, конкретними завданнями заняття, віковими особливостями дітей та їх досвіду;
- в) особливостями активності та інтересу;
- г) регіональними особливостями.

23. Назвіть традиційну класифікацію методів та прийомів навчання дітей художній праці

- а) правильна відповідь відсутня;
- б) наочні, словесні, практичні, ігрові;
- в) інформаційно-рецептивні, репродуктивні;
- г) евристичні, дослідницькі, проблемного викладу;

5. Назвіть ігрові методи та прийоми навчання дітей художній праці.

- а) правильна відповідь відсутня;
- б) ігри-вправи, дидактичні ігри, елементи психогімнастики, різні види арттерапій;
- в) інформаційно-рецептивні, репродуктивні;
- г) евристичні, дослідницькі, проблемного викладу.

24. Назвіть наочні методи та прийоми навчання художній праці

- а) правильна відповідь відсутня;
- б) спостереження, обстеження предметів, використання натури, репродукцій картин, дидактичних;
- в) картин і картинок, зразків (дидактичних, стильових, варіативних), показу способів зображення;
- г) інформаційно-рецептивні, репродуктивні, евристичні, дослідницькі, проблемного викладу.

25. Назвіть практичні методи та прийоми навчання художній праці

- а) правильна відповідь відсутня;
- б) вправляння в ліпленні, аплікації, художньому конструюванні;
- в) активності та інтересу;
- г) спостереження, обстеження предметів, використання натури, репродукцій картин, дидактичних картин і картинок.

26. Назвіть види показу способів виконання дій під час художньо-конструктивної діяльності

- а) правильна відповідь відсутня;
- б) повний і частковий;
- в) повний та індивідуальний;
- г) загальний і дидактичний.

27. Перелічіть види спостереження у роботі з дошкільниками під час формування художньо-конструктивної діяльності дітей.

- а) правильна відповідь відсутня;
- б) довготривалі, короткотривалі;
- в) повні та індивідуальні;
- г) загальні і дидактичні.

28. Дайте визначення методу спостереження.

- а) правильна відповідь відсутня;
- б) метод найбільш тривалої концентрації уваги на предметі, об'єкті, явищі;
- в) живий діалог між педагогом і дітьми;
- г) коротка інформація педагога про мистецтво взагалі або окремий вид, жанр, твір.

29. Чим зумовлений вибір методів навчання дошкільників художній праці у середній групі ЗДО?

- а) правильна відповідь відсутня;
- б) метою, конкретними завданнями заняття, віковими особливостями дітей та їх досвіду;
- в) особливостями активності та інтересу;
- г) регіональними особливостями.

30. Назвіть ігрові методи та прийоми навчання дітей художній праці.

- а) словесні, наочні, практичні;
- б) ігри-вправи, дидактичні ігри, елементи психогімнастики, різні види арттерапій;
- в) інформаційно-рецептивні, репродуктивні;
- г) евристичні, дослідницькі, проблемного викладу.

31. Назвіть чинники впливу на художньо-конструктивну діяльність дітей.

- а) заняття з художньої праці;
- б) усі відповіді правильні;
- в) сім'я, її художні інтереси;
- г) наявність якісних матеріалів та засобів задля творчої діяльності дітей.

32. Що спонукає дитину до творчої художньо-конструктивної діяльності?

- а) правильна відповідь відсутня;
- б) створення творчої атмосфери в групах, формування суспільно значущих і особистісних мотивів;
- в) процес навчання;
- г) наявність талановитих друзів.

33. Продовжіть речення. Для поглибленої роботи з обдарованими дітьми задля

розвитку їх творчих інтересів та формування художньо-конструктивних умінь варто організувати....

- а) правильна відповідь відсутня;
- б) гуртки для поглибленої роботи з обдарованими дітьми в різних напрямках;
- в) заняття з художньої праці;
- г) екскурсії.

34. Ілюстративний матеріал для занять з художньої праці класифікують за такими видами:

- а) предметні, дидактичні, сюжетні картинки, художні картини, книжкова графіка, листівки, фотографії;
- б) предметні картинки, сюжетні та художні картини, дитяча література, журнал усної народної творчості;
- в) предметні та дидактичні картинки, сюжетні та художні картини, дитяча література, журнал усної народної творчості;
- г) предметні, дидактичні картинки, художні картини, книжкова графіка, листівки.

II. Психолого-педагогічні знання, які акумулюють у собі інтегративний зміст дисциплін художньо-естетичного спрямування

1. Чого навчаються дошкільники під час виготовлення предметної аплікації?

- а) правильна відповідь відсутня;
- б) діти вчаться розміщувати предмет в центрі аркуша, оволодівають способами вирізування, послідовністю викладання та наклеювання зображення;
- в) діти оволодівають лише способами вирізування та наклеювання зображення;
- г) оволодівають технікою наклеювання предметів.

2. У якій віковій групі дітей навчають прийомам симетричного вирізування?

- а) правильна відповідь відсутня;
- б) старшій;
- в) в усіх вікових групах;
- г) середній.

3. У якій віковій групі навчають дітей розрізати смужку паперу шириною 3-4 см, потім 6-8 см?

- а) всі відповіді вірні;
- б) середній;
- в) середній і старший;
- г) старший.

4. У якій віковій групі починають навчати дітей зрізати кути в різних прямокутних формах, заокруглюючи їх?

- а) всі відповіді вірні;
- б) середній;
- в) середній і старший;
- г) старший.

5. В якій віковій групі починають навчати дітей розрізати квадрат по діагоналі (з кута на кут)?

- а) всі відповіді вірні;
- б) середній;
- в) середній і старший;
- г) старший.

6. За зовнішнім виглядом розрізняють такі види аплікації:

- а) силуетну та рельєфну;
- б) силуетну та набірну;
- в) конструктивну та комбіновану;
- г) пластичну та силуетну.

7. Яку аплікацію називають силуетною?

- а) аплікацію, яка відтворює форму статури людини або інших предметів з деталями усередині контура;
- б) аплікацію, яка відтворює форму статури людини або інших предметів без деталей усередині контура, здебільшого контурною плямою на контрастному фоні;
- в) аплікація, яку виконують із заздалегідь підготовлених різнокольорових елементів, які вирізують відповідно до зображуваних контурів окремих деталей цілого;

г) всі відповіді вірні.

8. Яку аплікацію називають набірною?

а) аплікація, яку виконують із заздалегідь підготовлених різнокольорових елементів без наклеювання;

б) аплікація, яку виконують із заздалегідь підготовлених різнокольорових елементів, які вирізують та наклеюють відповідно до зображуваних контурів окремих деталей цілого;

в) аплікацію, яка відтворює форму статури людини або інших предметів, тобто без деталей усередині контура, здебільшого контурною плямою на контрастному фоні;

г) всі відповіді вірні.

9. У практиці аплікації найбільш поширене використання таких прийомів:

а) вирізування з паперу, складеного втриє; вирізування з паперу, складеного в декілька разів; вирізування з паперу та шкіри складених «гармошкою», вирізування по частинах; силуетне вирізування за попередньо нанесеним контуром і без нього, обривання паперу;

б) вирізування з паперу, складеного вдвоє; вирізування з паперу, складеного в декілька разів; вирізування з паперу, складеного «гармошкою», вирізування по частинах; силуетне вирізування за попередньо нанесеним контуром і без нього, обривання паперу;

в) вирізування з тканини, паперу, картону та наклеювання;

г) правильна відповідь відсутня.

10. Продовжіть речення. До прийомів роботи з папером на заняттях з аплікації у середній групі не відносять...

а) розрізання;

б) вирізування по кривій лінії;

в) вирізування по прямій лінії;

г) вирізування з паперу, складеного в декілька разів.

11. Здійснення рухів ножиць по кривій лінії полягає в тому, що...

а) ножиці, які у лівій руці, залишаються майже нерухомими, а ножиці, які у правій

руці, спрямовують за наміченими лініями зображення;

б) ножиці у правій руці залишаються майже нерухомими, а лівою рукою папір спрямовують за наміченими лініями зображення;

в) ліва рука тримає папір, а права рухає ножиці ввєрх;

г) ножицями в ЗДО не користуються.

12. Вирізування з паперу, складеного вдвоє, здійснюється в тих випадках, коли:

а) той чи інший відтворюваний елемент має фактурну форму;

б) той чи інший відтворюваний елемент має симетричну форму (контурне зображення форми, наносять лише на одну половину паперу);

в) всі відповіді вірні;

г) є необхідність досягнення ворсистості меж тих чи інших деталей (наприклад, хутровий комір, хмаринка тощо).

13. Прийом вирізування з паперу, складеного в декілька разів, застосовують для того, щоб...

а) всі відповіді вірні;

б) отримати певну кількість рівномірно повторюваних за формою зображень, які в необхідному порядку розміщуються на площині аркуша паперу (наприклад, серветка, сніжинка тощо);

в) той чи інший відтворюваний елемент мав симетричну форму;

г) виготовити набірну аплікацію.

14. Прийом вирізування з паперу, складеного «гармошкою» застосовують з метою ...

а) отримати фігуру, яка містить певну кількість рівномірно повторюваних за формою зображень, рівновіддалених від центру фігури (наприклад, серветка, килимок тощо);

б) отримати декілька однакових за формою, кольором і розміром елементів (за допомогою цього прийому можна досягти безперервного їх повторювання у вигляді гірлянди (якщо вирізувати з одного боку) чи чергування елементів (якщо вирізування буде здійснене з обох протилежних боків);

в) отримання ворсистості контурів;

г) всі відповіді вірні.

15. Здійснення рухів ножиць по прямій лінії за попередньо нанесеним пунктиром або іншим орієнтиром полягає в тому, що...

а) ліва рука прокручує папір, а права рухає ножиці вверх;

б) ліва рука тримає папір, а права рухає ножиці вверх;

в) ліва рука тримає папір, а права рухає ножиці вниз;

г) ножицями у ЗДО не користуються.

16. Продовжіть речення. «Для того, щоб вирізати симетричне зображення з паперу, складеного вдвоє...»

а) правильна відповідь відсутня;

б) контурне зображення форми наносять лише на одну половину паперу;

в) потрібно нанести силуетне зображення;

г) потрібно рівномірно та симетрично вирізати деталь.

17. У першій молодшій групі зміст завдань з аплікації полягає у...

а) ознайомленні з особливостями наклеювання елементів на відповідному тлі;

б) визначенні зовнішніх ознак елементів виробу, виготовлених заздалегідь вихователем, їх розміщення в просторі, (завдання, які практично виконують діти на цьому етапі оволодіння аплікацією, побудовані за принципами мозаїки);

в) ознайомленні з особливостями вирізування елементів аплікації;

г) всі відповіді вірні.

18. Перші вправи з техніки вирізування полягають у ...

а) самостійному здійсненні рухів ножиць;

б) здійсненні рухів ножиць по прямій лінії за попередньо нанесеним пунктиром або іншим орієнтиром, наприклад, у вигляді крапки, якою позначений кінцевий напрямок;

в) діти починають знайомитись з технікою наклеювання елементів композиції (користуванням пензлем, клеєм, серветкою);

г) здійсненні рухів ножиць по кривій лінії за попередньо нанесеним пунктиром або іншим орієнтиром, наприклад, у вигляді крапки, якою позначений кінцевий напрямок.

19. Вкажіть спосіб ліплення, який поєднує в собі ліплення з цілого шматка глини та з окремих деталей або частин. Наприклад, із шматка глини ліпимо частину ведмедика: тулуб, лапки, а дрібні деталі та голову з вушками готуємо окремо, потім з'єднуємо їх.

- а) комбінований;
- б) пластичний;
- в) конструктивний;
- г) рельєфний.

20. Що не відносять до способів ліплення?

- а) пластичний;
- б) інтегрований;
- в) конструктивний;
- г) комбінований.

21. У роботі з дітьми дошкільного віку можна використовувати такі способи ліплення:

- а) натуральний, пластичний;
- б) конструктивний, пластичний і комбінований;
- в) об'ємний, напівоб'ємний;
- г) правильна відповідь відсутня.

22. У якій віковій групі варто запропонувати дошкільникам такі теми для ліплення: ведмедик, кошеня?

- а) правильна відповідь відсутня;
- б) старшій;
- в) молодшій;
- г) середній.

23. У якій віковій групі дітей навчають ділити глину на 2-3 частини та ліпити предмети, в основі яких лежить куля (башточка, неваляшка, пташка), диск та циліндр (гриб)?

- а) першій молодшій;
- б) другій молодшій;

- в) правильна відповідь відсутня;
- г) старшій.

24. У якій віковій групі можна запропонувати дошкільникам такі теми для ліплення: лисичка, зайчик?

- а) правильна відповідь відсутня;
- б) старшій;
- в) молодшій;
- г) середній.

25. Що має бути в центрі мистецької діяльності ЗДО для ліплення?

- а) глина, пластилін, солоне тісто, стеки, олівці, дощечки, серветки;
- б) глина, пластилін, солоне тісто, стеки, дощечки, серветки;
- в) глина, віск, гіпс, солоне тісто, стеки, дощечки, серветки, підставки для ліплення, пластмаса;
- д) глина, пластилін, солоне тісто, стеки, дощечки, серветки, тканина.

26. Вкажіть спосіб ліплення: предмет ліплять з цілого шматка глини (пластиліну), з якого витягуються всі дрібні деталі, частини виробу. Наприклад, під час ліплення сливи із загального шматочка глини дитина створює потрібну форму та за допомогою стеки надає їй характерні ознаки.

- а) комбінований;
- б) пластичний;
- г) конструктивний;
- д) рельєфний.

27. Розминання в ліпленні – це:

- а) надавлювання руками та пальцями на шматочок пластиліну або тіста та стискання шматка тіста (пластиліну) з метою надання йому плоскої форми;
- б) надавлювання та натискання на скачану кульку вказівним пальцем з метою одержання пластилінового коржа у певному місці на плоскій основі виробу;
- в) надавлювання руками та пальцями на шматочок пластиліну або тіста;
- г) надавлювання та відокремлення від великого шматка пластиліну або тіста маленьких шматочків.

28. Відщипування в ліпленні – це:

- а) відокремлення та розкачування одного з країв ковбаски одним або двома трьома пальцями доти, доки кінчик не стане гострим. Для цього спочатку прищипують із краю великого шматка невеликий шматочок пластиліну або тіста, а потім відривають його;
- б) відокремлення від великого шматка пластиліну або тіста маленьких шматочків за допомогою великого та вказівного пальців руки. Для цього спочатку прищипують із краю великого шматка невеликий шматочок пластиліну або тіста, а потім відривають його;
- в) відокремлення від великого шматка пластиліну або тіста маленьких шматочків за допомогою великого та вказівного пальців рук та формування кульок з невеликих шматочків пластиліну шляхом їхнього катання круговими рухами;
- г) всі відповіді вірні.

29. Прийом скачування в ліпленні – це:

- а) формування кульок з невеликих шматочків пластиліну і натискання на скачану кульку шляхом їхнього катання круговими рухами між великим і вказівним (або середнім) пальцями руки;
- б) формування кульок з невеликих шматочків пластиліну шляхом їхнього катання круговими рухами між великим і вказівним (або середнім) пальцями руки;
- в) формування кульок з невеликих шматочків пластиліну і натискання на скачану кульку вказівним пальцем з метою одержання пластилінового коржа у певному місці на плоскій основі виробу;
- г) формування кульок з невеликих шматочків пластиліну і надавлювання руками та пальцями на шматочок пластиліну або тіста.

30. Надавлювання в ліпленні – це:

- а) натискання на скачану кульку вказівним пальцем і енергійне поплескування по тісту з метою одержання пластилінового коржа у певному місці на плоскій основі виробу;
- б) натискання на скачану кульку вказівним пальцем з метою формування кульки;
- в) натискання на скачану кульку вказівним пальцем з метою одержання

пластилінового коржа у певному місці на плоскій основі виробу;

г) усі відповіді вірні.

31. Розмазування в ліпленні – це:

а) надавлювання на скачану кульку вказівним пальцем і відтягування її в потрібному напрямку і формування кульки;

б) надавлювання на скачану кульку вказівним пальцем і відтягування її в потрібному напрямку з тією самою силою тиску задля одержання пластилінової лінії на плоскій основі виробу;

в) надавлювання на скачану кульку вказівним пальцем, відтягування її в потрібному напрямку і енергійне поплескування по тісту;

г) надавлювання на скачану кульку вказівним пальцем і відтягування її в потрібному напрямку з тією самою силою тиску задля одержання кульки на плоскій основі виробу.

32. Вдавлювання в ліпленні – це:

а) розташування предметів на основі з пластичного матеріалу та прикріплення їх шляхом натискання;

б) надавлювання на скачану кульку вказівним пальцем і відтягування її в потрібному напрямку з тією самою силою тиску задля одержання пластилінової лінії на плоскій основі виробу;

в) розташування предметів на основі з пластичного матеріалу та прикріплення їх шляхом енергійного поплескування по тісту;

г) надавлювання на скачану кульку вказівним пальцем і відтягування її в потрібному напрямку з тією самою силою тиску задля одержання диску на плоскій основі виробу.

33. Розкачування в ліпленні – це:

а) формування зі шматка пластиліну «ковбасок» (фігур циліндричної форми різного розміру) шляхом розкачування та розташування предметів на основі з пластичного матеріалу та прикріплення їх шляхом натискання;

б) формування зі шматка пластиліну «ковбасок» (фігур циліндричної форми різного розміру) шляхом розкачування його рухами вперед-назад між прямими

долонями або долонею та столом;

в) формування кульок з невеликих шматочків пластиліну шляхом їхнього катання круговими рухами між великим і вказівним (або середнім) пальцями руки;

г) формування зі шматка пластиліну фігур циліндричної форми різного розміру шляхом розкачування його коловими рухами вперед-назад між прямими долонями або долонею та столом і надавлювання руками та пальцями на шматочок пластиліну або тіста.

34. З'єднання деталей в ліпленні – це:

а) прикладання деталей виробу одна до одної потім легке надавлювання їх одна до одної (необхідно регулювати силу, щоб деталі не деформувалися);

б) прикладання деталей виробу одна до одної та поділ шматка пластиліну за допомогою стеки на шматочки меншого розміру;

в) прикладання деталей виробу одна до одної потім легке надавлювання їх одна до одної (необхідно регулювати силу, щоб деталі не деформувалися) та формування кульки;

г) усі відповіді вірні.

35. Загострення в ліпленні – це:

а) відтягування пальцями краю кульки або розкачування одного з країв ковбаски одним або двома-трьома пальцями доти, доки кінчик не стане гострим;

б) вставляння палички в деталь із пластиліну в напрямку до центра й надавлювання на неї, щоб форма стала гострю;

в) енергійне поплескування по тісту поки край не стане гострим;

г) відтягування пальцями краю кульки або додаткове притискування, розкачування одного з країв ковбаски одним або двома-трьома пальцями доти, доки кінчик не стане гострим.

36. Надавлювання в ліпленні – це:

а) натискання на скачану кульку вказівним пальцем з метою одержання пластилінового коржа у певному місці на плоскій основі виробу;

б) стискання шматка тіста (пластиліну) з метою надання йому плоскої форми;

в) надавлювання на скачану кульку вказівним пальцем і відтягування її в

потрібному напрямку з тією самою силою тиску задля одержання пластилінової лінії на плоскій основі виробу;

г) стискання і розтирання шматка тіста (пластиліну) з метою надання йому плоскої форми.

37. Ліплення як вид образотворчої діяльності поділяють на:

- а) предметне, сюжетне, декоративне;
- б) предметне, сюжетне, пластичне;
- в) конструктивне, індивідуальне, предметне;
- г) всі відповіді вірні.

38. Основними засобами виразності в предметному ліпленні є:

- а) композиція, силует;
- б) форма та об'єм;
- в) симетрія, колір;
- г) всі відповіді вірні.

39. Дайте визначення поняття «задатки».

- а) правильна відповідь відсутня;
- б) анатомо-фізіологічні особливості нервової системи, що становлять її природну основу;
- в) природжені особливості нервово-мозкового апарату;
- г) невроджені риси, вони розвиваються під впливом зовнішніх умов, існують лише в процесі розвитку.

40. На які види поділяються здібності?

- а) правильна відповідь відсутня;
- б) загальні і спеціальні;
- в) активності та інтересу;
- г) сталі і специфічні.

41. Розвиток образотворчих здібностей полягає у...

- а) правильна відповідь відсутня;
- б) розвитку задатків;
- в) розвитку сенсорики;

г) розвитку уяви.

42. Яку діяльність називають образотворчою діяльністю дітей дошкільного віку?

а) правильна відповідь відсутня;

б) художню діяльність, що сприяє формуванню здібностей і творчому відтворенню враження від навколишньої дійсності в графічній і пластичній формі;

в) діяльність, що передбачає розвиток творчих здібностей дитини;

г) це різні види діяльності.

43. Що Ви розумієте під сенсорним досвідом дитини?

а) правильна відповідь відсутня;

б) чуттєвий, пов'язаний з відображенням дійсності за допомогою відчуттів і сприймань;

в) художнє бачення світу речей і природи;

г) стимулювання до самостійних занять художньо-творчою діяльністю.

44. Що таке художнє сприймання дитини-дошкільника?

а) правильна відповідь відсутня;

б) здатність дитини елементарно оцінювати твори мистецтва, надавати перевагу одним із них порівняно з іншими, більше спілкуватися з тим, що подобається, що краще запам'яталось;

в) здібність до малювання;

г) сенсорний розвиток.

45. У дошкільному віці:

а) уява переважно творча;

б) уява переважно довільна;

в) відтворювальної уяви немає, є лише творча;

г) предметом уяви стає те, що схвилювало і привабило дитину.

46. Психолого-педагогічні дослідження показали, що дошкільники можуть розуміти причини деяких простих явищ і здатні до елементарних логічних суджень в тому випадку, коли перед ними поставлено:

а) певні цілі;

- б) цікаві та зрозумілі завдання;
- в) прямі та непрямі запитання;
- г) конкретні практичні завдання.

47. Підкресліть золоте правило педагогіки М. Монтесоррі:

- а) учити всьому можливому;
- б) допоможи мені зробити це самому;
- в) розум та пізнання формуються поступово;
- г) сила розуму в навчанні.

*Розроблено автором роботи.

Додаток Д

Тематика магістерських робіт*

1. Художньо-конструктивна діяльність старших дошкільників як психолого-педагогічна проблема.
2. Формування художньо-освітніх знань старших дошкільників засобами художньо-конструктивної діяльності.
3. Художньо-естетичне виховання старших дошкільників як психолого-педагогічна проблема.
4. Організаційно-педагогічні умови забезпечення конструктивної діяльності дітей старшого дошкільного віку в ЗДО.
5. Організація художньо-естетичного виховання дітей старшого дошкільного віку в умовах співпраці ЗДО із сім'ями вихованців.
6. Етноестетичний компонент моделювання змісту трудового виховання в дошкільному закладі освіти.
7. Організація трудового виховання дітей старшого дошкільного і молодшого шкільного віку в умовах сучасного ЗДО і ЗОШ I ступеня.
8. Проблеми творчого розвитку дітей старшого дошкільного віку засобами паперової пластики.
9. Етноестетичний компонент моделювання змісту художньо-конструктивної діяльності в закладі дошкільної освіти.
10. Формування предметно-практичної компетентності дітей старшого дошкільного віку в навчально-ігровому просторі закладу дошкільної освіти.
11. Проблеми творчого розвитку дітей старшого дошкільного віку засобами художньо-конструктивної діяльності.
12. Формування художньо-освітніх знань старших дошкільників засобами образотворчого мистецтва.
13. Організаційно-педагогічні умови забезпечення художньо-конструктивної діяльності дітей старшого дошкільного віку в ЗДО.

14. Формування художньо-продуктивної компетентності дітей старшого дошкільного віку засобами пластилінографії.
15. Організація художньо-конструктивної діяльності дітей старшого дошкільного віку в умовах співпраці ДЗО із сім'ями вихованців.
16. Організація конструктивної діяльності дітей в освітньому процесі закладу дошкільної освіти.
17. Забезпечення наступності в керівництві образотворчою діяльністю дітей старшого дошкільного і молодшого шкільного віку.
18. Формування мистецько-творчої компетентності дітей старшого дошкільного віку засобами художньо-конструктивної діяльності.
19. Організація естетичного виховання старших дошкільників засобами образотворчого мистецтва.
20. Формування предметно-практичної компетентності дітей старшого дошкільного віку засобами образотворчого мистецтва.
21. Організація художньо-конструктивної діяльності дітей в освітньому процесі закладу дошкільної освіти.
22. Формування мистецько-творчої компетентності дітей старшого дошкільного віку шляхом співпраці ЗДО із сім'ями вихованців.
23. Організація естетичного виховання дітей 5-6-річного віку засобами художньо-конструктивної діяльності.
24. Етноестетична складова трудового виховання старших дошкільників в умовах сучасного закладу дошкільної освіти.
25. Педагогічні умови організації гурткової роботи художньо-естетичного змісту в освітньому просторі ЗДО.
26. Формування мистецько-творчої компетентності старших дошкільників в освітньому просторі ЗДО.
27. Формування предметно-практичної компетентності дітей старшого дошкільного віку в умовах сучасного закладу дошкільної освіти.
28. Педагогічні умови організації гурткової роботи художньо-конструктивного змісту в освітньому просторі ЗДО.

29. Пластилінографія як засіб творчого розвитку дітей старшого дошкільного віку.
 30. Творчість дитини дошкільного віку як чинник особистісного розвитку.
 31. Організаційно-дидактичні засади художньо-естетичного виховання дітей дошкільного віку в умовах ЗДО.
 32. Художньо-естетичне виховання дітей дошкільного віку в умовах співпраці ЗДО з сім'ями вихованців.
 33. Формування предметно-практичної компетентності дітей старшого дошкільного віку засобами художньо-конструктивної діяльності.
- *Розроблено автором роботи.

Додаток Е 1

Діагностика для визначення рівня рефлексивно-коригувального компонента готовності майбутніх вихователів до формування художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку

(здатність здійснювати саморегуляцію емоційно-психологічного стану задля
успішної творчої художньо-конструктивної діяльності (тест Айзенка)

Дайте відповіді на запитання «так» або «ні», які допоможуть виявити рівень
емоційної нестійкості, стабільності, врівноваженості.

1. Ви часто відчуваєте прагнення до отримання нових вражень?
2. Чи часто Ви відчуваєте потребу в людях, які вас розуміють, можуть втішити, підбадьорити?
3. Ви вважаєте себе безтурботною людиною?
4. Вам важко відповісти «ні»?
5. Чи аналізуєте Ви ретельно свої дії перед тим, як щось зробити?
6. Чи завжди Ви дотримуєтесь даних обіцянок іншій людині?
7. Чи часто трапляються спади та підйоми настрою?
8. Ви дієте зазвичай швидко, недовго розмірковуючи?
9. Чи часто Ви відчуваєте себе нещасною людиною без наявних на те причин?
10. Чи можете ви зробити все, що завгодно, на спір?
11. У вас є почуття страху, збентеження, коли вступаєте в бесіду з привабливою людиною протилежної статі?
12. Ви часто буваєте сердитими?
13. Чи дієте під впливом хвилинного настрою?
14. Чи хвилюєтеся через те, що зробили (сказали) щось таке, чого не варто було б робити (говорити)?
15. Ви надаєте більшій переваги читанню книг, аніж зустрічі з людьми?
16. Вас легко образити?
17. Чи любите Ви проводити час у веселих компаніях?
18. Чи часто у Вас бувають думки, які б Ви хотіли приховати від інших?
19. Ви буваєте то сповнені енергії, то зовсім мляві?

20. Чи вважаєте Ви, що краще мати трохи менше друзів, проте близьких та дорогих Вам?
21. Ви часто мрієте?
22. Коли на Вас кричать, відповідаєте у відповідь криком?
23. Чи часто відчуваєте почуття провини?
24. Чи вважаєте Ви свої звички хорошими, позитивними?
25. Чи здатні Ви легко розслабитись та повеселитися в компанії?
26. Чи вважаєте Ви себе чуйною людиною?
27. Чи вважають Вас друзі, близькі веселою, активною людиною?
28. Чи часто Ви після того, як завершили виконання справи, думаєте, що могли б зробити її краще?
29. Коли перебуваєте в товаристві людей, Ви зазвичай мовчите?
30. Ви іноді говорите неправду?
31. Чи буває у Вас безсоння через те, що бентежать тривожні думки?
32. Якщо Вам потрібно щось дізнатись, надаєте перевагу самотійному пошуку інформації, чи запитуєте про це у когось зі знайомих?
33. У Вас сильне серцебиття?
34. Чи подобається Вам виконувати роботу, яка потребує постійної уваги?
35. Чи трапляються у Вас напади тремтіння?
36. Чи платили б Ви за перевезення багажу у транспорті, якби не побоювалися перевірки?
37. Ви відчуваєте дискомфорт у товаристві, де жартують одні над одними?
38. Ви дратівливі?
39. Вам подобається робота, яка вимагає швидкої реакції та дій?
40. Ви хвилюєтеся з приводу неприємних подій, які могли б статися у близькому майбутньому?
41. Ви ходите неквапливо, повільно?
42. Ви запізнюєтеся на побачення (роботу)?
43. Вам часто сняться кошмари?
44. Ви не пропускаєте нагоди поговорити з незнайомими людьми?

45. Чи турбують вас якісь болі в тілі?
46. Ви відчували б себе пригніченими, коли б тривалий час були позбавлені активного спілкування з людьми?
47. Ви вважаєте себе нервовою людиною?
48. Серед Ваших знайомих є люди, які вам не подобаються?
49. Ви можете сказати, що є дуже впевненою в собі людиною?
50. Ви ображаєтеся, коли інші люди вказують Вам на ваші помилки, особисті промахи?
51. Вам важко отримати задоволення від вечірки?
52. Вас турбує відчуття, що Ви гірші за інших?
53. Вам легко внести дієвість, активність в доволі нудну компанію?
54. Ви говорите про речі, в яких не дуже орієнтуєтесь?
55. Ви турбуєтесь про своє здоров'я?
56. Ви любите жартувати над іншими?
57. Ви страждаєте від безсоння?

Знайдіть відповіді, які збігаються з Вашими.

Ключ до тесту:

- 1) 1, 3, 8, 10, 13, 17, 22, 25, 27, 39, 44, 46, 49, 53, 56 – відповіді «так»;
5, 15, 20, 29, 32, 34, 41, 51 – відповіді «ні». Якщо Ви набрали понад 12 відповідей «так», можна вважати, що Ви екстраверт, якщо менше – інтроверт.
- 2) 2, 4, 7, 9, 11, 14, 16, 19, 21, 23, 26, 28, 31, 33, 35, 38, 40, 43, 45, 47, 50, 52, 55, 57 – відповіді «так». Цю низку запитань спрямовано на виявлення рівня емоційної стійкості чи нестійкості. Якщо Ви набрали менше 12 відповідей «так», то Ви емоційно стійкі.
- 3) 6, 24, 36 – відповіді «так»; 12, 18, 30, 42, 48, 54 – відповіді «ні». Це дозволяє перевірити, наскільки щиро Ви відповідали на питання. Якщо понад 4 відповіді «так», то Ви були не зовсім чесні перед собою, відповідаючи на питання тесту.

Додаток Е 2

Методика «Діагностика рівня емпатії» (В. Бойко)

Шановні здобувачі освіти!

Якщо Ви згодні з твердженням, ставте знак «+»,

якщо не згодні – знак «-».

Текст опитувальника.

1. У Вас є звичка уважно вивчати поведінку людей, щоб зрозуміти характер, нахили, здібності.
2. Якщо оточуючі поруч нервують, Ви зберігаєте спокій?
3. Ви більше довіряєте розуму, аніж інтуїції.
4. Ви вважаєте цілком доречним цікавитися особистими проблемами колег по роботі.
5. Якщо потрібно, можете легко увійти в довіру до людини.
6. Зазвичай з першої ж зустрічі відчуваєте «споріднену душу» в новій людині.
7. З цікавістю спілкуєтесь про життя, політику, роботу з випадковими людьми в транспорті.
8. Швидко втрачаєте душевну рівновагу, якщо оточуючі люди чимось пригнічені.
9. Ваша інтуїція – значно надійніший засіб розуміння оточуючих людей, аніж знання чи досвід.
10. Проявляти зацікавлення до внутрішнього світу іншої особистості для Вас нетактовно.
11. Часто своїми словами ображаєте близьких людей, не помічаючи цього.
12. Легко можете уявити себе якоюсь тваринкою, відчути її поведки, стан.
13. Іноді міркуєте про причини вчинків людей, які мають до Вас безпосереднє відношення.
14. Зрідка приймаєте близько до серця проблеми друзів.
15. За кілька днів відчуваєте: щось має трапитися з близькою людиною, і очікування зазвичай справджуються.
16. У спілкуванні з діловими партнерами уникаєте розмов про особисте.
17. Іноді близькі дорікають Вам у байдужості, неуважності.

18. Вам легко вдається копіювати інтонацію, міміку людей.
19. Ваш погляд бентежить нових партнерів.
20. Чужий сміх зазвичай також спонукає Вас до сміху.
21. Часто, діючи навмання, знаходите правильний підхід до людини.
22. Вважаєте, що плакати від щастя нерозумно.
23. Здатні повністю злитися з коханою людиною, розчинившись у ній.
24. Вам лише іноді зустрічалися люди, яких Ви розумієте без зайвих слів.
25. Ви мимоволі чи з цікавості підслуховуєте розмови сторонніх людей.
26. Ви можете залишатися спокійним, навіть коли всі навколо хвилюються.
27. Вам простіше підсвідомо відчувати людину, ніж зрозуміти її.
28. Ви спокійно ставитеся до дрібних неприємностей, які трапляються у когось із членів сім'ї.
29. Вам важко виявляти задушевність, довірливо розмовляти з настороженою, замкнутою людиною.
30. У Вас творча натура – поетична, артистична, художня.
31. Ви без особливої зацікавленості вислуховуєте сповіді нових знайомих.
32. Ви засмучуєтесь, коли чуєте плач іншої людини.
33. Ваше мислення характеризується конкретністю, послідовністю значно частіше, ніж інтуїтивністю.
34. Коли друзі починають говорити про власні неприємності, волієте перевести розмову на зовсім іншу тему.
35. Коли відчуваєте, що у когось із близьких погано на душі, утримуєтесь від розпитувань.
36. Вам важко зрозуміти, чому дрібниці можуть засмучувати людей.

Обробка результатів.

1. Раціональний канал емпатії: +1, +7, -13, +19, +25, -31.
2. Емоційний канал емпатії: -2, +8, -14, +20, -26, +32.
3. Інтуїтивний канал емпатії: -3, +9, +15, +21, +27, -33.
4. Установки емпатії: +4, -10, -16, -22, -28, -34.
5. Проникаюча здатність в емпатії: + 5, -11, -17, -23, -29, -35.

6. Ідентифікація в емпатії: +6, +12, +18, -24, +30, -36.

Оцінки за кожної шкалою варіюються від 0 до 6 балів та свідчать про важливість конкретного параметра в структурі емпатії. Сумарний показник теоретично змінюється в межах від 0 до 36 балів.

Рівень емпатії: 29-22 – середній;

21-15 – занижений;

менше 14 балів – дуже низький.

Висновки. Якщо в сумі за всіма шкалами налічується 30 балів і вище – у людини дуже високий рівень емпатії.

Додаток Ж

**Вплив художньо-конструктивної діяльності на формування
компетентностей дітей дошкільного віку**

Компетентності	Гілочка з квітами (робота з папером і картоном) Яна Гугняк	Вемедик (робота з тканинами та нитками) Каспрук Марія	Робот (робота з викидних матеріалів) Микитин Анастасія	Картинка «День єднання» (з солоного тіста) Грибович Яна
Особистісна	Виготовляє подарунок для рідних, усвідомлює власну відповідальність за якість її виготовлення, прагне зробити приємне близьким людям	Майбутня особистість утверджується у власних силах, висловлює враження від естетичних вражень	Висловлює особистісне ставлення до персонажа, утверджується у власних силах	Розвиває себе як особистість, втілює задум, проявляє свій внутрішній світ
Предметно-практична	Навчається маніпулювати з предметами, знаходити їхнє місце в загальній композиційній формі, розміщуючи квіти	Навчається перетворювати викидний матеріал (шкарпетка) та природний матеріал (круп) в іграшку	Дитина добирає предмети, елементи для виготовлення виробу – смужки, поролон, інші елементи, аналізує їх	Навчається викладати окремі елементи у загальну композиційну форму, добирати кольорові сполучення
Ігрова	Формування не спостерігалось	Ведмедик – релакс-іграшка	Робот – іграшка	Формування не спостерігалось
Логіко-математична	Аналізує будову квітів, просторові відношення під час їх розміщення	Оперує поняттями круг, просторовими поняттями: зверху, знизу, зліва, справа	Аналізує характерні особливості елементів іграшки: тулуб прямокутний, голова кругла, кількість рук, ніг	Оперує поняттями круг, просторовими поняттями: зверху, знизу, зліва, справа

Мовленнєва	Розповідає про власні естетичні враження від створеного виробу. Відбувається комунікація між дітьми та вихователями	За допомогою іграшки розповідає про казкового персонажа. Пригадує, де живе ведмедик, його зовнішній вигляд	Описує частини тіла, способи виготовлення виробу, розповідає про вчинки героя	Дитина звертається, запитує, висловлює свою думку за допомогою невербальних засобів спілкування, розвиває діалогічне, монологічна мовлення
Мистецько-творча	Готує виріб, який має естетико-оформлювальне значення, зосереджується на поєднанні кольорових елементів, їх узгодженості у композиції	Реалізація художньо-творчого потенціалу дитини	Дитина реалізовує власний художньо-естетичний потенціал	Виявляє інтерес до створення картинок, прагне творити
Технологічна	Опановує технологію виготовлення квітки з паперу, послідовність виготовлення, з'єднання деталей	Засвоює етапи виготовлення виробу	Ввчає властивості губки, паперу: можна згинати, гофрувати; опановує способи та етапи поєднання елементів між собою	Опановує технологію виготовлення картинок
Сенсорно-пізнавальна	Вивчає кольори, відбувається розвиток сенсомоторики: узгодженість у роботі рук та очей	Розвиває сенсомоторику, граючись іграшкою, яку наповнено природними матеріалами – крупами.	Згинає папір, поролон, розвиває дрібну моторику рук, відчуває структуру матеріалу, фактуру зіжмаканого паперу	Вивчає кольори, розвиває сенсомоторику : узгодженість в роботі рук та очей, розвиває дрібну моторику рук

Дослідницька	Досліджує властивості паперу	Досліджує властивості круп	Частково, досліджує властивості поролону, паперу, його можна згинати, перев'язувати	Досліджує властивості тіста
Природничо-екологічна	Виховує любов до рослинного світу	Навчається виготовляти екологічну іграшку	Дає непотрібним, викидним матеріалам нове життя, піклуючись про природне довкілля	Працює з природним екоматеріалом (тістом), розмальовує виріб еко-фарбами
Соціально-громадянська	Формування не спостерігалось	Формування не спостерігалось	Формування не спостерігалось	Картинка має тематичний зміст, присвячена «Дню єднання». Допомагає дитині усвідомлювати себе громадянином держави, повноправним членом певної спільноти
Компетентності	Зайченя (іграшка з природних матеріалів та тканини) Каспрук Марія	Зайчик (робота із м'ятим папером) Вацеба Оксана	Квіти з бісеру Білічак Юлія	Жабка (робота з папером), оригамі Бойчук Марія

Особистісна	<p>Виготовляє іграшку для рідних чи друзів, усвідомлює власну відповідальність за якість її виготовлення, прагне зробити приємне близьким та рідним</p>	<p>Майбутня особистість утверджується у власних силах, висловлює естетичні враження</p>	<p>Обґрунтовує своє ставлення до роботи, висловлює свою думку з приводу того, хоче вона це робити, чи ні, чому</p>	<p>Майбутня особистість утверджується у власних силах, висловлює естетичні враження</p>
Предметно-практична	<p>Здійснює перетворення одного предмета (шкарпетки) в інший (іграшка)</p>	<p>Дитина перетворює предмет – папір, жмакає кульку</p>	<p>Навчається здійснювати практичні дії з бісером, дротом, нитками</p>	<p>Перетворює аркуш паперу в іграшку – жабку</p>
Ігрова	<p>Виготовляє іграшку, яку згодом можна використати у грі</p>	<p>Заняття у формі гри, казка про зайченя</p>	<p>Формування не спостерігалось</p>	<p>Жабку використовує як іграшку, яка стрибає</p>
Логіко-математична	<p>Аналізує будову тіла зайченяти, кількість лап, інших елементів, їхнє взаєморозміщення у просторі</p>	<p>Усвідомлює, що тулуб овальний, голова кругла, рахує кількість лап</p>	<p>Оперує поняттями круг, овал, довша нитка, коротша нитка, просторовими поняттями: зверху, знизу, зліва, справа</p>	<p>Аналізує будову частин іграшки, взаєморозміщення частин у виробі, повторює основні базові форми – квадрат, трикутник, просторові відношення: зверху, знизу та ін.</p>

Комунікативна	За допомогою іграшки розповідає про казкового персонажа	Описує частини тіла, розповідає, як виготовляла виріб, про вчинки героя	Вивчає нові поняття, терміни, навчається комунікувати з дітьми, взаємодіяти, обмінюватися враженнями.	За допомогою іграшки розповідає про казкового персонажа. Відбувається комунікація між дітьми та вихователем
Мистецько-творча	Реалізовує художньо-творчий потенціал	Реалізовує художньо-естетичний потенціал	Виготовляє виріб, який має естетико-оформлювальне значення, зосереджується на поєднанні форм та розмірів бісеру, його кольорових сполучень. Навчається укладати квіти в композицію.	Реалізовує художньо-творчий потенціал Створює художній образ через домальовування очей, рота тощо
Технологічна	Засвоює етапи виготовлення виробу	Вивчає властивості паперу; можна м'яти, поєднувати між собою частини у різний спосіб	Опановує фітодизайн Опановує технологію виготовлення квітки з бісеру, послідовність виготовлення, з'єднання деталей	Засвоює техніку «оригамі», етапи, послідовність виготовлення виробу

Сенсорно-пізнавальна	Розвиває сенсомоторику, виготовляючи іграшку та використовуючи її у грі	Дитина жмакає папір, розвиває дрібну моторику рук, вивчає структуру, фактуру жатого паперу	Досліджує, що дріт тонкий, колючий, його кольори, Вивчає бісер: який він на дотик, його розмір. Нитки різної товщини, фактури. Відбувається розвиток сенсомоторики: узгодженість у роботі рук та очей.	Дитина згинає папір, розвиває дрібну моторику рук
Дослідницька	Досліджує властивості круп	Частково, досліджує властивості паперу: можна жмакати, виготовити цікавий виріб	Досліджує властивості дроту, як його складати, згинати, бісер – котиться, має отвір, у який просиляємо нитку для бісеру, дріт	Досліджує властивості паперу – гнучкий, можна згинати
Природничо-екологічна	Робота з природними матеріалами сприяє екологічному вихованню дитини	з Вивчає, де живе зайчєня, виховує любов до природи	Пригадує, як виглядають квіти, їхній зовнішній вигляд, виховує бережливе ставлення до квітів	Жабка – жива істота, елемент екосистеми
Рухова	Стрибає, як зайчик	Зайчик стрибає	Фізкультхвилинка	Стрибає, як жабка
Соціально-громадянська	Формування не спостерігалось	Оцінює вчинки зайчика у казці	Формування не спостерігалось	Формування не спостерігалось

Компетентності	Курча з яйця (робота з природним матеріалом) Василюк Анна	Кошик для мами (робота з папером та ватними дисками) Чорноріз Аделіна	Кішка (робота з папером, оригамі) Шпір Анастасія	Витинанка. Скатертина (робота з папером) Шеремета Юлія
	Дитина проявляє себе, висловлює думки, ідеї. Майбутня особистість утверджується у власних силах, висловлює естетичні враження від виготовленого нею. Розвиває вольові якості: витривалість, вміння доводити розпочату справу до кінця	Продукує власні звернення, думки, враження	Обґрунтовує власне ставлення до роботи, хоче вона це робити, чи ні, чому	Майбутня особистість утверджується у власних силах, висловлює естетичні враження
Особистісна	Дитина добирає предмети, елементи для виготовлення виробу, аналізує їх	Дитина перетворює предмет – ватні диски, утворює квіти	Навчається здійснювати практичні дії з папером	Здійснює перетворення аркуша паперу у іграшку – скатертину
	Ігрова	Формування не спостерігалось	Формування не спостерігалось	Іграшка для пальчикового театру
Предметно-практична	Дитина добирає предмети, елементи для виготовлення виробу, аналізує їх	Дитина перетворює предмет – ватні диски, утворює квіти	Навчається здійснювати практичні дії з папером	Здійснює перетворення аркуша паперу у іграшку – скатертину
	Формування не спостерігалось	Формування не спостерігалось	Іграшка для пальчикового театру	Скатертину використовуємо як іграшку під час ігор з лялькою

Логіко-математична	Повторює геометричні форми (круг, овал, ромб), формує просторові уявлення	Вивчає кількість квітів, розмір кошика	Оперує поняттями прямокутник, квадрат, просторовими поняттями: зверху, знизу, зліва, справа	Аналізує будову частин іграшки, взаєморозміщення її елементів, повторює базові геометричні форми – квадрат, трикутник, просторові відношення: зверху, знизу та ін.
Комунікативна	Ознайомлюється з новими поняттями, навчається вводити їх у власний словник. Описує частини тіла пташки, поетапність виготовлення виробу, розповідає про вчинки героя	Описує зовнішній вигляд квітки, розповідає про квіти Червоної книги України. Формує здатність до спілкування з дорослими, однолітками	Вивчає нові поняття, терміни, навчається комунікувати з дітьми, взаємодіяти, обмінюватись враженнями.	За допомогою іграшки розповідає про Ляльку
Мистецько-творча	Розвиває художню уяву, естетичні відчуття, формує художньо-естетичний потенціал	Реалізовує художньо-естетичний потенціал, доходить певного результату, звертає увагу на естетичне оформлення виробу	Виготовляє виріб, який має естетико-оформлювальне значення, зосереджується на поєднанні форм та розмірів. Розвиває творчий потенціал, усвідомлює єдність естетико-сміслових ознак	Реалізовує художньо-естетичний потенціал. Створює візерунки на скатертині шляхом вирізування

Технологічна	<p>Вирізає геометричні фігури, формує конструктивне мислення: під час роботи необхідно зібрати всі частини в єдине ціле.</p>	<p>Вивчає властивості ватних дисків, паперу: їх можна мя'ти, поєднувати, розрізати</p>	<p>Опановує технологію виготовлення кішки, етапи виконання роботи</p>	<p>Засвоює техніку «оригамі», етапи, послідовність виготовлення виробу</p>
Сенсорно-пізнавальна	<p>Удосконалює навички вирізування по частинах</p> <p>Розвиває дрібну моторику рук, тактильні відчуття під час використання матеріалів: тасьма – гладка, м'яка; яйце – гладке, кругле; солома – вузька, гладенька, довга</p>	<p>З'ясовує фактуру ватних дисків на дотик, їх м'якість, форму, ворсистість</p>	<p>Папір тонкий, гнучкий, пластичний, відбувається розвиток сенсомоторики: узгодженість в роботі рук та очей</p>	<p>Дитини згинає папір, розвиває дрібну моторику рук</p>
Дослідницька	<p>Частково, досліджує властивості матеріалів, з якими працює</p>	<p>Досліджує, що ватні диски можна скручувати в трубочку, пелюсточку, конус, розірвати, зробити пушинку</p>	<p>Досліджує властивості паперу</p>	<p>Досліджує властивості паперу – гнучкий, можна згинати, складати.</p>

Природниччо-екологічна	Виховує любов до природи	Бесіда про квіти	Пригадує, як виглядає кішка у природі, її зовнішній вигляд, виховує бережливе ставлення до природи	Формування не спостерігалось
	Формування не спостерігалось	Формування не спостерігалось	Ходить м'яко, гнучко як кішка, здійснює характерні рухи руками	Формування не спостерігалось
Рухова				
Заочна форма				
Компетентності	Грибочок (робота з природним матеріалом) Ганна Гук	Лисичка (робота з тканинами (фетр)) Кондрасевич Маріанна	Лялька (робота з тканинами та викидними матеріалами) Гоголь Софія	Гусениця (викидні матеріали – форма для яєць) Гулька Анастасія
	Дитина проявляє себе, висловлює думки, ідеї. Майбутня особистість	Продукує власні звернення, думки, враження	Обґрунтовує своє ставлення до роботи, хоче вона це робити, чи ні, чому	Майбутня особистість висловлює естетичні враження
Особистісна	утверджується у власних силах, висловлює естетичні враження від виготовленого нею. Формує вміння доводити розпочату справу до кінця			

Предметно-практична	Дитина добирає природні матеріали – крупи для виготовлення виробу, аналізує їх	Перетворює фетр на об'ємний виріб, опановує техніку роботи за шаблоном	Навчається перетворювати викидні матеріали у красивий виріб	Здійснює перетворення лотка для яєць на гусеницю
Ігрова	Формування не спостерігалось	Формування не спостерігалось	Ляльку використовує для ігор	Гусеницю використовує під час ігор
Логіко-математична	Оперує просторовими поняттями: зверху, знизу, зліва, справа.	Оперує просторовими поняттями: зверху, знизу, зліва, справа	Оперує поняттями прямокутник, квадрат, просторовими поняттями: зверху, знизу, зліва, справа	Аналізує будову частин гусениці, просторові відношення: зверху, знизу та ін.
Комунікативна	Ознайомлюється з новими поняттями, навчається вводити їх у власний словник	Описує будову лисички, її характерні зовнішні ознаки	Вивчає нові поняття, терміни, навчається комунікувати, взаємодіяти з дітьми, обмінюватися враженнями	Вивчає нові поняття, терміни, навчається комунікувати, взаємодіяти з дітьми, обмінюватися враженнями
Мистецько-творча	Розвиває художню уяву, естетичні відчуття, формує художньо-естетичний потенціал	Реалізовує художньо-естетичний потенціал, звертає увагу на якість оформлення виробу	Виготовляє виріб, який має естетико-оформлювальне значення, зосереджується на поєднанні форм та розмірів.	Реалізовує художньо-естетичний потенціал. Створює художній образ за допомогою домальовування характерних деталей

Технологічна	Опановує техніку роботи з природними матеріалами	Опановує властивості фетру	Опановує технологію виготовлення ляльки, етапи виконання роботи	Опановує технологію роботи з викидними матеріалами
Сенсорно-пізнавальна	Розвиває дрібну моторику рук, тактильні відчуття під час роботи з крупами	З'ясовує фактуру, який предмет на дотик	Розвиває сенсомоторику: узгодженість в роботі рук та очей	З'ясовує фактуру лотка, який він на дотик
Дослідницька	Частково досліджує властивості круп, їх розмір, форму.	З'ясовує схожість фетру із тканиною	Формування не спостерігалось	Формування не спостерігалось
Природничо-екологічна	Працює з природними матеріалами, формує поняття про гриби, їх зовнішній вигляд	Бесіда про те, де живе лисичка, виховання любові до природи	Формування не спостерігалось	Виховує любов до природи. Формує дбайливе особистісне ставлення до довкілля
Компетентності	Карнавальні маски (робота з викидними матеріалами) Гринчак Анжеліка	Кішка, свинка, слоник (робота з викидними матеріалами «кіндер» і пластиліном)	Поросятко (робота з викидними матеріалами) Гаврилюк-Савин Мар'яна	Квітка з целофану (робота з викидними матеріалами) Григорків Роксолана

Особистісна	Дитина проявляє себе, висловлює думки, ідеї. Утверджується у власних силах, висловлює естетичні враження від виготовленого нею. Розвиває волюві якості - витривалість, вміння доводити розпочату справу до кінця	Продукує власні звернення, думки враження	Обґрунтовує своє ставлення до роботи, хоче вона це робити, чи ні, чому	Майбутня особистість утверджується у Опановує техніку роботи з природними матеріалами Відбувається усвідомлення результатів такої діяльності для інших людей
Предметно-практична	Дитина добирає предмети, елементи для виготовлення виробу, аналізує їх	Дитина перетворює предмет – бочечки з «кіндерів» - утворює тварин	Навчається здійснювати практичні дії з перетворення викидного матеріалу на привабливі речі (іграшка)	Здійснює перетворення целофанового пакета на квітку
Ігрова	Формування не спостерігалось	Створює іграшку для ігор	Створює іграшку для ігор	Формування не спостерігалось
Логіко-математична	Повторює геометричні форми (круг, півкруг), формує просторові уявлення	Оперує просторовими поняттями: зверху, знизу, зліва, справа	Оперує просторовими поняттями: зверху, знизу, зліва, справа.	Аналізує будову частин виробу, взаєморозміщення її елементів, повторює базові геометричні форми – квадрат, просторові відношення: зверху, знизу та ін.

Комунікативна	Ознайомлюється з новими поняттями, навчається вводити їх у власний словник	Розповідає про тварин. Формує здатність до спілкування з дорослими, однолітками	Вивчає нові поняття, терміни, навчається комунікувати, взаємодіяти, обмінюватись враженнями	Вивчає нові поняття, терміни, навчається комунікувати, взаємодіяти, обмінюватись враженнями
Мистецько-творча	Розвиває художню уяву, естетичні відчуття, формує власний художньо-естетичний потенціал	Реалізовує художньо-естетичний потенціал, доходить певного результату, звертає увагу на зовнішнє оформлення, красу виробу	Виготовляє виріб, який має естетико-оформлювальне значення, зосереджується на поєднанні форм та розмірів	Реалізовує художньо-творчий потенціал
Технологічна	Вирізає геометричні фігури. Переворює круг - формує конструктивне мислення	Формування не спостерігалось	Опановує технологію виготовлення виробів із пластикових пляшок	Засвоює техніку скріплення виробів дротом
Сенсорно-пізнавальна	Розвиває дрібну моторику рук, тактильні відчуття під час використання викидних матеріалів	Відбувається розвиток сенсомоторики	Відбувається розвиток сенсомоторики: узгодженість в роботі рук та очей	Дитина згинає целофан, розвиває дрібну моторику рук
Дослідницька	Частково, досліджує властивості паперових тарілок: їх можна згинати, розстригати	Формування не спостерігалось	Досліджує властивості пластикової пляшки	Досліджує властивості целофану, дроту: гнучкий – можна розтягувати, рвати

Працює з викидними матеріалами – береже природу

Бесіда про життя тварин

Виховання бережливого ставлення до природи.
Пляшку не викидає, а дає старій речі нове життя

Перетворює старі речі на нові, не викидає, береже природу

Дитина навчається володіти навичками здоров'язбережувальної поведінки під час роботи з приладами та матеріалами

Формування не спостерігалось

Формування не спостерігалось

Дитина навчається володіти навичками здоров'язбережувальної поведінки під час роботи з приладами та матеріалами

Додаток К

Вивчення здатності майбутнього педагога до саморозвитку

(модифіковано за Є. Роговим [413])

Шановні здобувачі освіти!

Дайте відповіді на запитання, виставивши відповідні бали:

5 – твердження повністю Вам імпонує;

4 – скоріше імпонує, аніж ні;

3 – і так, і ні;

2 – скоріше не імпонує;

1 – не імпонує.

1. Я прагну вивчити себе.

2. Я залишаю час для розвитку.

3. Перешкоди, які виникають, стимулюють мою активність.

4. Я рефлексую свою діяльність, виділяючи на це свій час.

5. Я аналізую свої почуття і досвід.

6. Я чимало читаю.

7. Я шукаю зворотний зв'язок задля того, щоб оцінити та пізнати себе.

8. Я дискутую щодо питань, які мене цікавлять.

9. Я вірю у себе та свої можливості.

10. Я прагну бути відкритим.

11. Я усвідомлюю вплив оточення на мене.

12. Я здійснюю керівництво своїм професійним розвитком та отримую бажані позитивні результати.

13. Я отримую задоволення від освоєння нового.

14. Педагогічна відповідальність мене не лякає.

15. Я позитивно ставлюсь до свого професійного зростання.

Результати:

75-55 – схильність до активного професійного розвитку;

54-36 – немає стійкої системи щодо професійного саморозвитку, а орієнтація на саморозвиток залежить від конкретних умов;

35-15 – зупинка розвитку.

Додаток Л

Силабус навчальної дисципліни «Художня праця та основи дизайну»

1. Загальна інформація

Назва дисципліни	Художня праця та основи дизайну
Освітня програма	«Дошкільна освіта»
Спеціалізація (за наявності)	
Спеціальність	012 Дошкільна освіта
Галузь знань	01 «Освіта» / «Педагогіка»
Освітній рівень	Перший (бакалаврський)
Статус дисципліни	Вибіркова
Курс/семестр	4/8
Розподіл за видами занять та годинами навчання (якщо передбачені інші види, додати)	Лекції – 12 год. Семінарські заняття – 18 год. Самостійна робота – 60 год.
Мова викладання	Українська
Посилання на сайт дистанційного навчання	http://www.d-learn.pu.if.ua/index.php?

2. Опис дисципліни

Мета та цілі курсу. Підготувати майбутніх вихователів ЗДО до усвідомлення здобувачами освіти сутності художньо-конструктивної діяльності та її ролі в духовному становленні особистості, ознайомлення майбутніх педагогів з технологічними прийомами обробки різних матеріалів. Основними завданнями є: формування необхідних практичних умінь та навичок щодо виготовлення й художнього оформлення виробів; розуміння особливостей організації занять з художньої праці та їхньої структури, а також раціонального поєднання теоретичної підготовки з умінями розв'язувати практичні завдання курсу; оволодіння методами стимулювання та активізації творчої діяльності дітей; оволодіння майстерністю виконавської діяльності у відповідних видах художньо-конструктивної діяльності; розвитку у майбутніх педагогів художнього сприйняття (здатність відчувати колір, форму, усвідомлення емоційної виразності об'єкта, вибір засобів відтворення образного змісту виробу); формування активності, самостійності, прагнення до творчості; розвитку естетичного смаку, формування естетичної культури. Ознайомлення майбутніх педагогів з технологічними прийомами обробки різних матеріалів під час виготовлення та декорування виробів з паперу, картону, тканини та ниток, природних та викидних матеріалів; теорією та методикою керівництва художньо-конструктивною творчою діяльністю дітей дошкільного віку; особливостями аналізу виробів, принципами їх добору в освітньому процесі ЗДО; змістом, формами, методами організації художньої праці в дошкільному закладі освіти.

Компетентності:

Інтегральна компетентність. Здатність розв'язувати складні спеціалізовані завдання та практичні проблеми в галузі дошкільної освіти з розвитку, навчання і виховання дітей раннього і дошкільного віку, що передбачає застосування загальних психолого-педагогічних теорій і фахових методик дошкільної освіти, та характеризується комплексністю та невизначеністю умов.

Загальні компетентності

КЗ-2. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця в загальній системі знань про природу і суспільство та в розвитку

суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для відпочинку та ведення здорового способу життя.

КЗ-3. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

КЗ-5. Здатність оцінювати та забезпечувати якість виконуваних робіт.

КЗ-6. Здатність до міжособистісної взаємодії.

КЗ-8. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

КЗ-9. Здійснення безпечної діяльності.

Спеціальні компетентності

КС-1. Здатність працювати з джерелами навчальної та наукової інформації.

КС-2. Здатність до розвитку в дітей раннього і дошкільного віку базових якостей особистості (довільність, самостійність, креативність, ініціативність, свобода поведінки, самосвідомість, самооцінка, самоповага).

КС-3. Здатність до розвитку допитливості, пізнавальної мотивації, пізнавальних дій у дітей раннього і дошкільного віку.

КС-7. Здатність до національно-патріотичного виховання дітей раннього і дошкільного віку (любов до Батьківщини, рідної мови, рідного міста; інтерес і повага до державних символів України, національних традицій, звичаїв, свят, обрядів).

КС-11. Здатність до формування в дітей раннього і дошкільного віку елементарних уявлень про різні види мистецтва і засоби художньої виразності (слово, звуки, фарби тощо) та досвіду самостійної творчої діяльності.

КС-13. Здатність до організації і керівництва ігровою (провідною), художньо-мовленнєвою і художньо-продуктивною (образотворча, музична, театральна) діяльністю дітей раннього і дошкільного віку.

КС-18. Здатність знаходити, опрацьовувати потрібну освітню інформацію та застосовувати її в роботі з дітьми, батьками.

КС-19. Здатність до комунікативної взаємодії з дітьми, батьками, колегами.

КС-20. Здатність до самоосвіти, саморозвитку, до безперервності в освіті для постійного поглиблення загальноосвітньої та фахової підготовки, перетворення набуття освіти в процес, який триває впродовж усього життя людини.

Програмні результати навчання:

ПР-01. Розуміти і визначати педагогічні умови, закономірності, принципи, мету, завдання, зміст, організаційні форми, методи і засоби, що використовуються в роботі з дітьми від народження до навчання у школі; знаходити типові ознаки і специфіку освітнього процесу і розвитку дітей раннього і дошкільного віку.

ПР-02. Розуміти, описувати й аналізувати процеси розвитку, навчання та виховання дітей раннього і дошкільного віку з використанням базових психологічних і педагогічних понять та категорій.

ПР-04. Розуміти і визначати особливості провідної – ігрової та інших видів діяльності дітей дошкільного віку, способи їх використання в розвитку, навчанні і вихованні дітей раннього і дошкільного віку.

ПР-07. Планувати освітній процес в закладах дошкільної освіти з урахуванням вікових та індивідуальних можливостей дітей раннього і дошкільного віку, дітей з особливими освітніми потребами та складати прогнози щодо його ефективності.

ПР-15. Визначати завдання і зміст різних видів діяльності дітей раннього і дошкільного віку на основі програм дошкільної освіти та знань про культурно-історичний досвід українського народу, загальнолюдські культурні та етико-естетичні цінності.

ПР-18. Володіти технологіями організації розвивального предметно-ігрового, природно-екологічного, пізнавального, мовленнєвого середовища в різних групах раннього і дошкільного віку.

ПР-19. Збирати та аналізувати дані про індивідуальний розвиток дитини.

ПР-20. Враховувати рівні розвитку дітей при виборі методик і технологій навчання і виховання, при визначенні зони актуального розвитку дітей та створенні зони найближчого розвитку.

ПР-22. Дотримуватись умов безпеки життєдіяльності дітей раннього і дошкільного віку.

3. Структура курсу

№	Тема	Результати навчання	Завдання
1.	<p>Тема 1. Художня праця як творча дисципліна. Її зміст та завдання</p> <p>Аналіз поняття «художня праця». Формування активної й творчої особистості дитини засобами художньої праці. Завдання вихователя у навчанні дитини художній праці. Вплив морального, трудового та естетичного виховання на розв'язання завдань художньої праці дошкільників. Основні вимоги щодо організації художньої праці в ЗДО. Виховання особистісних якостей та характерологічних рис дошкільників (охайності, дисциплінованості, відповідальності тощо) у художній праці. Формування художніх і конструктивних умінь педагога.</p>	<p>ПР-01. Розуміти і визначати педагогічні умови, закономірності, принципи, мету, завдання, зміст, організаційні форми, методи і засоби, що використовуються в роботі з дітьми від народження до навчання у школі; знаходити типові ознаки і специфіку освітнього процесу і розвитку дітей раннього і дошкільного віку.</p> <p>ПР-07. Планувати освітній процес у закладах дошкільної освіти з урахуванням вікових та індивідуальних можливостей дітей раннього і дошкільного віку, дітей з особливими освітніми потребами та складати прогнози щодо його ефективності.</p> <p>ПР-15. Визначати завдання і зміст різних видів діяльності дітей раннього і дошкільного віку на основі програм дошкільної освіти та знань про культурно-історичний досвід українського народу, загальнолюдські культурні та етико-естетичні цінності.</p>	<p>Презентація, питання для обговорення, індивідуальне опитування; виконання вправи «Квадрат» (рекомендуємо виконувати перед опрацюванням другого питання); диспут; відеотренінг.</p>
2	<p>Тема 2. Методологічні основи художньо-конструктивної діяльності дітей дошкільного віку</p> <p>Методи і прийоми педагогічного супроводу художньо-конструктивної діяльності дошкільників. Особливості використання ігрових методів та прийомів, ситуацій виробу. Характеристика принципів організації та проведення занять з художньої праці. Організація художньої праці дошкільників на основі особистісно-діяльнісного підходу. Аналіз змісту чинних програм «Я у світі», «Дитина», «Соняшник», «Дитина в дошкільні роки», «Впевнений старт» та ін.</p>	<p>ПР-04. Розуміти і визначати особливості провідної – ігрової та інших видів діяльності дітей дошкільного віку, способи їх використання в розвитку, навчанні і вихованні дітей раннього і дошкільного віку.</p> <p>ПР-07. Планувати освітній процес в закладах дошкільної освіти з урахуванням вікових та індивідуальних можливостей дітей раннього і дошкільного віку, дітей з особливими освітніми потребами та складати прогнози щодо його ефективності.</p> <p>ПР-15. Визначати завдання і зміст різних видів діяльності дітей раннього і дошкільного віку на основі програм дошкільної освіти та знань про культурно-історичний досвід</p>	<p>Питання для обговорення, проблемні ситуації, індивідуальне опитування; диспут; виконання вправи «Кроки».</p>

		українського народу, загальнолюдські культурні та етико-естетичні цінності.	
3	<p>Тема 3. Вплив художньої праці на різнобічний розвиток дошкільників</p> <p>Розвиток особистості дошкільника й художня праця. Розвивальна спрямованість занять з художньої праці. Особливості естетичного виховання дітей на заняттях з художньої праці. Особливості розвитку творчих здібностей дошкільнят на заняттях з художньої праці. Вплив художньо-конструктивної діяльності на розвиток мовлення дошкільників.</p>	<p>ПР-07. Планувати освітній процес у закладах дошкільної освіти з урахуванням вікових та індивідуальних можливостей дітей раннього і дошкільного віку, дітей з особливими освітніми потребами та скласти прогнози щодо його ефективності.</p> <p>ПР-15. Визначати завдання і зміст різних видів діяльності дітей раннього і дошкільного віку на основі програм дошкільної освіти та знань про культурно-історичний досвід українського народу, загальнолюдські культурні та етико-естетичні цінності.</p> <p>ПР-18. Володіти технологіями організації розвивального предметно-ігрового, природно-екологічного, пізнавального, мовленнєвого середовища в різних групах раннього і дошкільного віку.</p>	<p>Презентація, питання для обговорення, аналіз, тести, виконання вправи «Стійка»; індивідуальне опитування; робота в групах.</p>
4	<p>Тема 4. Організація художньо-конструктивної діяльності в закладі дошкільної освіти</p> <p>Заняття як форма організації художньої праці дошкільнят. Зміст, структура занять з художньої праці. Методика організації самостійної художньо-конструктивної діяльності дошкільників. Вимоги до аналізу дитячих виробів. Форми організації художньо-конструктивної діяльності в ЗДО. Методика проведення занять. Організація самостійної художньо-конструктивної дітей. Методика проведення майстер-класів художньо-конструктивного змісту з дітьми дошкільного віку та їх батьками.</p>	<p>ПР-04. Розуміти і визначати особливості провідної – ігрової та інших видів діяльності дітей дошкільного віку, способи їх використання в розвитку, навчанні і вихованні дітей раннього і дошкільного віку.</p> <p>ПР-07. Планувати освітній процес у закладах дошкільної освіти з урахуванням вікових та індивідуальних можливостей дітей раннього і дошкільного віку, дітей з особливими освітніми потребами та скласти прогнози щодо його ефективності.</p> <p>ПР-18. Володіти технологіями організації розвивального предметно-ігрового, природно-екологічного, пізнавального, мовленнєвого середовища в різних групах раннього і дошкільного віку.</p>	<p>Питання для обговорення, проблемні ситуації, виконання завдань за алгоритмом, повідомлення студентів; виконання вправи «Ворона на шафі»; моделювання занять; презентація.</p>
5	<p>Тема 5. Обладнання куточків для художньо-конструктивної діяльності в ЗДО</p> <p>Педагогічні, гігієнічні вимоги до обладнання куточка художньо-конструктивної діяльності. Вимоги до матеріалів, приладів для занять.</p>	<p>ПР-01. Розуміти і визначати педагогічні умови, закономірності, принципи, мету, завдання, зміст, організаційні форми, методи і засоби, що використовуються в роботі з дітьми від народження до навчання у школі; знаходити типові ознаки специфіку освітнього процесу і</p>	<p>Питання для обговорення, проблемні ситуації, повідомлення студентів; виконання вправи</p>

	<p>Методичний супровід художньо-конструктивної діяльності в ЗДО. Традиційні, нетрадиційні матеріали для художньо-конструктивної діяльності в ЗДО. Характеристика технічних засобів навчання для занять з художньої праці.</p>	<p>розвитку дітей раннього і дошкільного віку. ПР-07. Планувати освітній процес у закладах дошкільної освіти з урахуванням вікових та індивідуальних можливостей дітей раннього і дошкільного віку, дітей з особливими освітніми потребами та складати прогнози щодо його ефективності.</p>	<p>«Котикове хутро»; моделювання занять.</p>
6	<p>Тема 6. Художньо-конструктивна діяльність дошкільників з папером і картоном Історія виникнення паперу. Види паперу для художньо-конструктивної діяльності дошкільників. Основні прийоми роботи з папером. Методика виготовлення виробів з паперу та картону. Виготовлення площинних напівоб'ємних виробів з паперу та картону. Особливості виготовлення виробів за трафаретом та шаблоном. Методика виготовлення напівоб'ємної предметної, сюжетної аплікації. Особливості виготовлення іграшок із рухомими частинами: поетапність виконання роботи; опанування способами з'єднання деталей іграшки «Орігамі» в закладі дошкільної освіти. Виготовлення виробів зі смужок паперу. Виготовлення виробів удосвід українського народу, техніці «квілінг». Методика виготовлення виробів у техніці переплетення. Виготовлення об'ємних та напівоб'ємних виробів зі смужок. Конструювання об'ємних виробів з паперу та картону. Конструювання об'ємних виробів з аркуша паперу, поділеного на 9; 12; 16 частин. Методика виготовлення об'ємних виробів із картонних і напівкартонних конусів. Методика виготовлення об'ємних виробів із картонних і напівкартонних циліндрів. Особливості виготовлення об'ємних виробів з паперу та картону. Методика виготовлення об'ємних іграшок із конусів, циліндрів. Виготовлення виробів у техніці «пап'є-маше».</p>	<p>ПР-04. Розуміти і визначати особливості провідної – ігрової та інших видів діяльності дітей дошкільного віку, способи їх використання в розвитку, навчанні і вихованні дітей раннього і дошкільного віку. ПР-07. Планувати освітній процес у закладах дошкільної освіти з урахуванням вікових та індивідуальних можливостей дітей раннього і дошкільного віку, дітей з особливими освітніми потребами та складати прогнози щодо його ефективності. ПР-15. Визначати завдання і зміст різних видів діяльності дітей раннього і дошкільного віку на основі програм дошкільної освіти та знань про культурно-історичний досвід українського народу, загальнолюдські культурні та етико-естетичні цінності. ПР-18. Володіти технологіями організації розвивального предметно-ігрового, природно-екологічного, пізнавального, мовленнєвого середовища в різних групах раннього і дошкільного віку. Враховувати рівні розвитку дітей при виборі методик і технологій навчання і виховання, при визначенні зони актуального розвитку дітей та створенні зони найближчого розвитку. ПР-19. Збирати та аналізувати дані про індивідуальний розвиток дитини. ПР-20. Враховувати рівні розвитку</p>	<p>Презентація, питання для обговорення, аналіз, тести, фронтальне опитування; виконання вправи «Мій улюбленець» повідомлення студентів; моделювання фрагментів занять; виконання практичних завдань.</p>

	Витинанки. Методика навчання дітей 5-6-річного віку витинанню. Технологія виготовлення витинанок. Особливості виготовлення виробів у техніці «пап'є-маше».	дітей при виборі методик і технологій навчання і виховання, при визначенні зони актуального розвитку дітей та створенні зони найближчого розвитку. ПР-22. Дотримуватись умов безпеки життєдіяльності дітей раннього і дошкільного віку.	
7	Тема 7. Художньо-конструктивна діяльність дошкільників з природними матеріалами Характеристика особливостей конструювання з природного матеріалу в ЗДО. Способи заготівлі природного матеріалу для художньо-конструктивної діяльності дітей. Методика роботи з соломою в ЗДО. Особливості виготовлення виробів з природних матеріалів. Аплікування з рослинних матеріалів. Прийоми заготівлі листя, квітів, соломи (технологія обробки, зберігання, підготовка до роботи). Конструювання об'ємних виробів. Конструктивні, декоративні особливості природних матеріалів. Мистецтво виготовлення «екібани».	ПР-04. Розуміти і визначати особливості провідної – ігрової та інших видів діяльності дітей дошкільного віку, способи їх використання в розвитку, навчанні і вихованні дітей раннього і дошкільного віку. ПР-15. Визначати завдання і зміст різних видів діяльності дітей раннього і дошкільного віку на основі програм дошкільної освіти та знань про культурно-історичний досвід українського народу, загальнолюдські культурні та етико-естетичні цінності. ПР-20. Враховувати рівні розвитку дітей при виборі методик і технологій навчання і виховання, при визначенні зони актуального розвитку дітей та створенні зони найближчого розвитку.	Презентація, питання для обговорення, повідомлення студентів; виготовлення виробів; колективна або індивідуальна робота (за бажанням студентів); відеотренінг.
	Тема 8. Робота з викидними матеріалами Особливості художньо-конструктивної діяльності дітей старшого дошкільного віку з викидними матеріалами. Методика виготовлення виробів з викидних (виробів, які втратили первинне призначення) матеріалів. Класифікація матеріалів для художнього конструювання дошкільників з викидних матеріалів. Педагогічні умови творчої активізації дітей дошкільного віку.	ПР-15. Визначати завдання і зміст різних видів діяльності дітей раннього і дошкільного віку на основі програм дошкільної освіти та знань про культурно-історичний досвід українського народу, загальнолюдські культурні та етико-естетичні цінності. ПР-19. Збирати та аналізувати дані про індивідуальний розвиток дитини. ПР-20. Враховувати рівні розвитку дітей при виборі методик і технологій навчання і виховання, при визначенні зони актуального розвитку дітей та створенні зони найближчого розвитку.	Презентація, питання для обговорення, повідомлення студентів; виконання творчого завдання «Столітній дуб»; колективне обговорення. виконання практичних завдань.
	Тема 9. Тканини, волокнисті матеріали Властивості тканини та волокнистих	ПР-01. Розуміти і визначати педагогічні умови, закономірності, принципи, мету, завдання, зміст, організаційні форми, методи і засоби,	Презентація, питання для обговорення,

<p>матеріалів. Ознайомлення дітей дошкільного віку з прийомами роботи з тканиною, волокнистими матеріалами. Методика ознайомлення дітей 5-6-річного віку з килимарством, художнім ткацтвом. Виготовлення м'якої іграшки. Види тканин. Виробництво і застосування тканин. Основні ручні шви: «через край», «вперед голка», з'єднувальні декоративні шви. Розкрій тканини. Виконання викрійки. Технологічна послідовність виконання виробів. Вишивка, ручне плетіння, ткацтво з дітьми дошкільного віку. Національні особливості української народної вишивки: характер, колірне вирішення, орнаментальні мотиви, композиція. Методика ознайомлення дітей старшого дошкільного віку з декоративним плетінням і ткацтвом. Виготовлення дітьми виробів з текстильних матеріалів.</p>	<p>що використовуються в роботі з дітьми від народження до навчання у школі; знаходити типові ознаки і специфіку освітнього процесу і розвитку дітей раннього і дошкільного віку.</p> <p>ПР-02. Розуміти, описувати й аналізувати процеси розвитку, навчання та виховання дітей раннього і дошкільного віку з використанням базових психологічних і педагогічних понять та категорій.</p> <p>ПР-04. Розуміти і визначати особливості провідної – ігрової та інших видів діяльності дітей дошкільного віку, способи їх використання в розвитку, навчанні і вихованні дітей раннього і дошкільного віку.</p> <p>ПР-07. Планувати освітній процес у закладах дошкільної освіти з урахуванням вікових та індивідуальних можливостей дітей раннього і дошкільного віку, дітей з особливими освітніми потребами та складати прогнози щодо його ефективності.</p>	<p>самостійна робота; повідомлення студентів; моделювання сюжетно-рольової гри; виконання практичних завдань, плетіння килимка на рамці.</p>
<p>Тема 10. Дитячий дизайн: види та характеристика. Художнє оформлення ЗДО як чинник творчого розвитку дошкільників Дитячий дизайн як засіб естетичного виховання та соціалізації дошкільника. Види дитячого дизайну, їх характеристика. Інтер'єр закладу дошкільної освіти. Особливості художнього оформлення закладу дошкільної освіти.</p>	<p>ПР-15. Визначати завдання і зміст різних видів діяльності дітей раннього і дошкільного віку на основі програм дошкільної освіти та знань про культурно-історичний досвід українського народу, загальнолюдські культурні та етико-естетичні цінності.</p> <p>ПР-20. Враховувати рівні розвитку дітей при виборі методик і технологій навчання і виховання, при визначенні зони актуального розвитку дітей та створенні зони найближчого розвитку.</p>	<p>Повідомлення студентів; воркшоп; робота в малих групах; відеотренінг.</p>
<p>Тема 11. Організація роботи гуртка художньо-конструктивного змісту з дітьми дошкільного віку Гурток як форма організації художньо-естетичного розвитку дітей дошкільного віку. Художньо-естетичне спрямування змісту гурткової роботи в сучасних ЗДО України. Організаційно-педагогічні умови гурткової діяльності з дітьми в умовах сучасного закладу дошкільної освіти. Забезпечення педагогічних</p>	<p>ПР-18. Володіти технологіями організації розвивального предметно-ігрового, природно-екологічного, пізнавального, мовленнєвого середовища в різних групах раннього і дошкільного віку.</p> <p>ПР-19. Збирати та аналізувати дані про індивідуальний розвиток дитини.</p> <p>ПР-01. Розуміти і визначати педагогічні умови, закономірності, принципи, мету, завдання, зміст, організаційні форми, методи і засоби, що використовуються в роботі з дітьми від народження до навчання у</p>	<p>Презентація, питання для обговорення, повідомлення студентів; виконання творчого завдання «Емоції»; робота у підгрупах.</p>

умов гурткової роботи художньо-конструктивного змісту зі старшими дошкільниками. Планування гурткової роботи художньо-конструктивного змісту в закладах дошкільної освіти.	школі; знаходити типові ознаки і специфіку освітнього процесу і розвитку дітей раннього і дошкільного віку.	
<p>Тема 12. Наступність в організації художньо-конструктивної діяльності в закладі дошкільної освіти та початковій школі</p> <p>Перспективність, наступність як принципи забезпечення неперервності освіти. Сутність перспективності, наступності в освітній роботі закладів освіти у напрямі формування художньо-конструктивної діяльності дітей. Форми і методи, напрями реалізації перспективності і наступності.</p>	<p>ПР-02. Розуміти, описувати й аналізувати процеси розвитку, навчання та виховання дітей раннього і дошкільного віку з використанням базових психологічних і педагогічних понять та категорій.</p> <p>ПР-04. Розуміти і визначати особливості провідної – ігрової та інших видів діяльності дітей дошкільного віку, способи їх використання в розвитку, навчанні і вихованні дітей раннього і дошкільного віку.</p> <p>ПР-07. Планувати освітній процес у закладах дошкільної освіти з урахуванням вікових та індивідуальних можливостей дітей раннього і дошкільного віку, дітей з особливими освітніми потребами та складати прогнози щодо його ефективності.</p>	<p>Повідомлення студентів; диспут; робота в малих групах.</p>

Система оцінювання курсу

Накопичування балів під час вивчення дисципліни	
Види навчальної роботи	Максимальна кількість балів
Лекція	
Практичне заняття	25
Самостійна робота	5
Індивідуальне творче завдання Контрольна робота	20
Залік	50
Максимальна кількість балів	100

4. Оцінювання відповідно до графіка навчального процесу

Види навчальної роботи	Навчальні тижні																	Разом
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	
Лекції																		
Практичні з-тя		5		5		5		5		5								
Самостійна р-та														5				
Індивідуальні завдання																20		
Залік																	50	50
Всього за тиж-нь	1	4	1	4	1	4	1	4	1	4	1	8	1	10	1	4	50	100

Примітка: не рекомендується на один тиждень планувати кілька форм контролю.

5. Ресурсне забезпечення

Матеріально-технічне забезпечення	Мультимедіа, вебресурси, платформа дистанційного навчання, комп'ютери та інше
Література:	
<p>1. Архіпова С. Методика розвитку творчих здібностей у дітей дошкільного віку / С. Архіпова, Н. Кушнірик. Черкаси, 2016. С. 41-48.</p> <p>2. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція). URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovo%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf (дата звернення: 08.11.2021).</p> <p>3. Безпала С., Безпала М., Губко М. Розвиток конструкційних здібностей дітей за допомогою конструкторів LEGO Education. <i>Вихователь-методист дошкільного закладу</i>. 2013. № 8. С. 51–56.</p> <p>4. Біла І.М. Психологія дитячої творчості. Київ: Фенікс, 2014. 137 с.</p> <p>5. Богуш А. М., Лисенко Н. В. Українське народознавство в дошкільному закладі: навч. посіб. К., 2002. 407с.</p> <p>6. Богуш А. Наступність дошкільної і початкової ланок освіти як педагогічна проблема. Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету ім. В. Гнатюка. Серія: Педагогіка. 2006. № 2. С.58 - 61.</p> <p>7. Борин Г. В. Художньо-конструктивна діяльність майбутніх вихователів ЗДО: напрями удосконалення професійної підготовки. Трансформація сучасного освітнього простору: кол. моногр. Харків: СГ НТМ «Новий курс», 2020. 244 с. С 50-56.</p> <p>8. Борин Г. В. Художня праця: навчально-методичні вказівки для проведення практичних занять студентів спеціальності. “Дошкільна освіта”. Івано-Франківськ: Вид-во Прикарпатського національного університету ім. В. Стефаника, 2011. 73 с.</p> <p>9. Борин Г.В. Застосування художньо-конструктивних арт-технік у роботі з дітьми дошкільного віку в умовах військового стану. <i>Управління якістю науково-дослідницької діяльності у закладах вищої та фахової передвищої освіти в умовах воєнних реалій</i> : матеріали всеукраїнського науково-педагогічного підвищення кваліфікації, 10 травня – 21 червня 2022 року. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2022. С. 38-42.</p> <p>10. Борин Г.В. Наступність у керівництві художньою працею вихованців ДНЗ та учнів початкової школи. <i>Дошкільна і початкова освіта: досягнення, проблеми, перспективи</i>: тези Всеукраїнської науково-практичної конференції. 22-23 листопада 2012 року. Мукачево: МДУ, 2012. С. 23-25.</p> <p>11. Борин Г.В. Організаційно-педагогічні умови підготовки майбутніх педагогів до керівництва художньою працею дітей дошкільного віку. <i>Наука і освіта</i>: науково-практичний журнал Південного наукового Центру НАПН України. 2011, № 4. С. 48-51.</p> <p>12. Борин Г.В. Творчий розвиток дітей дошкільного віку засобами художньої праці: психолого-педагогічний аспект підготовки майбутнього педагога. <i>Освітній простір України</i>: науковий журнал. Випуск 9. 2017. С. 50 -56.</p> <p>13. Ботюк О. Ф. Конструювання з паперу методом оригамі: навч.-метод.посібник. Тернопіль: Богдан, 2004. 64 с.</p> <p>14. Голота Н. М. Особливості конструктивно-моделювальної діяльності дітей дошкільного віку. <i>Дитячий садок</i>. Мистецтво. № 2, 2011. С. 34-37.</p> <p>15. Горбатих В. Конструювання: технології розвитку. <i>Вихователь-методист дошкільного закладу</i>. 2009. № 1. С. 67 – 70.</p> <p>16. Грицкова Ю. В. Розвиток творчих здібностей дітей старшого дошкільного віку засобами LEGO-конструювання. <i>Інноваційна педагогіка</i>: зб. наук. праць. Одеса: Причорноморський науково-дослідний інститут економіки та інновацій, 2019. Вип. 12. Т.2. С. 106–109.</p> <p>17. Грицюк І.М. Арт-терапевтичні технології та їх вплив на формування творчої позиції дошкільників. Warszawa: Wydawca: Sp. z o.o. «Diamond trading tour», 2016. С. 79-82</p>	

18. Долинна О., Низковська О. Гурткова робота. Дошкільне виховання. 2014. №11. С. 8–9.
19. Дронова О. Через красу до творчості. *Дошкільне виховання*. 2014. № 4. С. 18–19.
20. Дубина Л. Фантазуємо разом. *Дошкільне виховання*. 2015. № 2. С. 16–17.
21. Єськова Т. Л. Підготовка майбутніх педагогів до керівництва художньою працею в закладах дошкільної освіти. *Інноватика у вихованні*. 2018. Вип. 7(1). С. 117-124.
22. Єськова Т. Підготовка майбутніх вихователів до керівництва художньо-творчою діяльністю дітей дошкільного віку. *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету*. Вип. 2, 2021. С. 60-66.
23. Забавні історії з 3-Д квілінг. / Шквиря Ж.Ю. Донецьк, 2013. 64 с.
24. Іграшки з паперу / Шквиря Ж.Ю. Донецьк, 2013. 64 с.
25. Калуська Л. В. Комплексна програма розвитку, навчання та виховання дітей дошкільного віку «Соняшник». Тернопіль: Мандрівець, 2014. 144 с.
26. Калуська Л. В. Ремесла українського народу: методичний посібник для вихователів дошкільних закладів. Харків: Видавництво «Ранок-НТ», 2007. 124 с.
27. Калуська Л.В. Дивокрай. Вибрані дидактико-методичні матеріали у 2 книгах для працівників дошкільних закладів. Книга перша. Тернопіль: Мандрівець, 2004. 320 с.
28. Копалова Н. М. Гурткова робота з аплікації та оригамі. Тернопіль: Мандрівець, 2007. 80 с.
29. Костак А.І., Молнар Т.І. Навчання дошкільників трудовим навикам та вмінням у процесі художньої праці. Освіта і формування конкурентоспроможності фахівців в умовах євроінтеграції: збірник тез доповідей V Міжнародної науково-практичної конференції, 21-22 жовтня 2021 р., Мукачево / Ред.кол.: Т.Д. Щербан (гол.ред.) та ін. Мукачево: Вид-во МДУ, 2021. 348 с.
30. Кривошлик Н. Ігри з паперу. *Дошкільне виховання*. 2007. №12. С. 18–19.
31. Лисенко Н. В. Етнопедагогіка дитинства. Київ, 2011. 720 с.
32. Лозинська Н. На художній майстер-клас ми запрошуємо вас. *Дошкільне виховання*. 2010. №3. С. 12–15.
33. М'яка іграшка / Уклад. О. І. Стадник. Харків, 2011. 128 с.
34. Майструємо з ниток і тканини / Пломер А. Л. Харків, 2013. 31 с.
35. Матвієнко С. І. Художня праця та основи дизайну: навчальний посібник. Ніжин: Вид-во НДУ ім. М. Гоголя, 2016. 201 с.
36. Матвієнко С. І. Виховання працелюбності в дітей старшого дошкільного віку в процесі занять художньою працею. *Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка*. Сер. : Педагогічні науки. 2018. Вип. 2(1). С. 17-24. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/vgnpu_2018_2\(1\)_4](http://nbuv.gov.ua/UJRN/vgnpu_2018_2(1)_4).
37. Микуліна А.К., Лакатош О.Я. Особливості навчання конструюванню старших дошкільників з різних матеріалів. *Освіта і формування конкурентоспроможності фахівців в умовах євроінтеграції*: збірник тез доповідей V Міжнародної науково-практичної конференції, 21-22 жовтня 2021 р., Мукачево / Ред.кол.: Т.Д. Щербан (гол.ред.) та ін. Мукачево: Вид-во МДУ, 2021. 348 с.
38. Моргунова К. Забавні саморобки з природних матеріалів. Донецьк, 2019, 64 с.
39. Образотворче мистецтво з методикою викладання в дошкільному навчальному закладі [Текст] : підручник / за ред. Г. В. Сухорукової. Київ: Слово, 2010. 376 с.
40. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля» / О. І. Білан ; за заг. ред. О. В. Низковської. Тернопіль : Мандрівець, 2017. 256 с.
41. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі» (нова редакція) у 2ч. Ч II Від трьох до шести (семи) років / Аксьонова О.П., Аніщук, А.М, Артемова Л.В. [та ін]; наук. кер О.Л. Кононко. Київ : ТОВ «МЦФЕР Україна», 2014. 452 с.
42. Семенов О. С. Формування творчо спрямованої особистості: перші кроки: навч. посібник. Луцьк : ПВД Твердиня, 2016. 156 с.
43. Стандарт вищої освіти України: перший (бакалаврський) рівень, галузь знань 01 –

«Освіта/Педагогіка», спеціальність 012 – «Дошкільна освіта». URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2019/11/22/2019-11-22-012doshkilna-B.pdf .
44. Творогова Н.О. Конструктивна творчість дошкільників. Харків : «Основа», 2011. 160 с.
45. Фоменко Є. В. Формування національної свідомості. Харків : «Основа», 2009. 121 с.

6. Контактна інформація

Кафедра	Кафедра теорії та методики дошкільної і спеціальної освіти, м. Івано-Франківськ, вул. Бандери, 1, каб. 302, https://kttmdiso.pnu.edu.ua/
Викладач (і) Гостьові лектори	Кандидат педагогічних наук, доцент Борин Галина Василівна
Контактна інформація викладача	boryngv@ukr.net

7. Політика навчальної дисципліни

Академічна доброчесність	Очікується, що студенти будуть дотримуватися принципів академічної доброчесності, усвідомлюючи наслідки її порушення, що визначається Положенням про запобігання та виявлення плагіату у Прикарпатському національному університеті імені Василя Стефаника.
Пропуски занять (відпрацювання)	Пропуски семінарських (практичних, лабораторних) занять відпрацьовуються в обов'язковому порядку. Студент зобов'язаний відпрацювати пропущене заняття відповідно до Положення про порядок організації та проведення оцінювання успішності здобувачів вищої освіти Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника https://nmv.pnu.edu.ua/wpcontent/uploads/sites/118/2021/04/isinuvannia_nove2.pdf) Відпрацьовуються шляхом додаткового тестування на платформі d-learn https://d-learn.pnu.edu.ua та здачею творчих робіт
Виконання завдання пізніше від встановленого терміну	Виконання завдань пізніше від встановленого терміну визначаються п. 5 Положення про порядок організації та проведення оцінювання успішності здобувачів вищої освіти Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника (введено в дію наказом ректора №799 від 26.11.2019 р.; із внесеними змінами наказом № 212 від 06.04.2021 р.) https://nmv.pnu.edu.ua/wpcontent/uploads/sites/118/2021/04/isinuvannia_nove2.pdf Відпрацьовуються шляхом додаткового тестування на платформі d-learn https://dlearn.pnu.edu.ua та здачею творчих робіт.
Невідповідна поведінка під час заняття	Виконання завдань пізніше від встановленого терміну визначаються п. 5 Положення про порядок організації та проведення оцінювання успішності здобувачів вищої освіти Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника (введено в дію наказом ректора №799 від 26.11.2019 р.; із внесеними змінами наказом № 212 від 06.04.2021 р.) https://nmv.pnu.edu.ua/wpcontent/uploads/sites/118/2021/04/isinuvannia_nove2.pdf Відпрацьовуються шляхом додаткового тестування на платформі d-learn https://dlearn.pnu.edu.ua та здачею творчих робіт.
Додаткові бали	Здобувач освіти може отримати додаткові бали відповідно до «Положення про порядок організації та проведення оцінювання успішності здобувачів вищої освіти Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника» https://nmv.pnu.edu.ua/wpcontent/uploads/sites/118/2021/04/isinuvannia_nove2.pdf

	ove2.pdf»)
Неформальна освіта	Перезарахування результатів передбачене відповідно до «Положення про порядок зарахування результатів неформальної освіти у Прикарпатському національному університеті імені Василя Стефаника (https://nmv.pnu.edu.ua/wpcontent/uploads/sites/118/2021/02/neformalna_osvita.pdf)
Викладач:	Борин Г. В.